14 · 12 · F · 4

MARCI ANT. ZIMARAE SANCTIPETRINATIS,

Philoſophi ſolertiſsimi Theoremata,

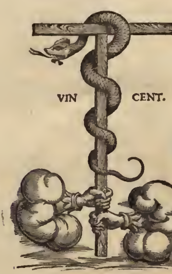
SEV

*Memorabilium Propoſitionum limitationes: cum additionibus ab ipſo auctore poſt primam impreſsionem factis, quas ſub hoc ſigno * nouiter reperies.*

Nunc multis mendis purgata, accuratiuſque quàm antea, recognita.

INDEX OMNIVM THEOREMATVM,

Ac propoſitionum notabilium ſecundum Alphabeti ordinem.

VENETIIS,

Apud Vincentium Valgriſium.

M D LXIIII.

VT SINE TVO LABORE QVAE

IN HOC OPERE STVDIOSE LECTOR

propoſitiones habentur cognoſcere valeas,

TITVLVS EARVM SECVNDVM ALPHABETICVM ordinem appoſui, necnon in qua facultate huiuſmodi propoſitiones, quoque Libro ſcribantur adnotare perplacuit.

De litera. A.

10.met. ACTVS eſt ratio intelligendi, & cognoſcendi. propoſitio. 1
7.meta. Actus eſt qui ſeparat & diſtinguit. 2
7.meta. Accidentiæ ſunt entia eo, quia taliter entis. 3
8.meta. Accidentia ſolo numero differẽtia in eodem ſubiecto eſſe non poſſunt. 5
8.meta. Agẽs extrahens aliquid de potentia ad actum non largitur multitudinem, ſed perfectionem. 113
lib.deſt. Actio agentis nihil aliud eſt, quam extrahere rem de potentia ad actum. 112
1.phyſi. Accidens uni alteri non eſt ſubſtantia. 4
2.phyſi. Agens, forma, & finis multoties coincidunt in unum. 93
1.cæli. Augmentatio præſupponit alterationem. 58
2.gener. Ab uno agente inquantum unum, immediate nõ prouenit niſi unum. 12
1.aiæ. Actus & potentia ſunt differentiæ entis, quæ contingunt omnibus prædicamentis, & ſunt ualde oppoſitæ. 105
In prædicamẽtis. A priuatione ad habitum impoſſibilis regreſſus. 102

De litera. B.

4.meta. Bonitas eſt paſsio entis. Propoſitio. 48

De litera. C.

7.meta. Conueniens fit a conuenienti. Propoſitio. 16
9.meta. Cælum nihil prohibet ut fit materia, ſed prohibet ut fit forma. 108
2.đ gen. Calidi eſt rarefacere, et frigidi eſt condenſare 17.
10.met. Color, & ſapor, & odor, ſunt paſsiones mixti 31
10.met. Corruptibile, & incorruptibile genere differunt. 62
4.mete. Cõtraria ſunt quæ ſub eodẽ genere poſita maxime diſtant. 67
Cauſæ contrariæ ſunt contrariorum effectuum. 32
Calor concentratus fortius operatur. 65
Cauſa eſt nobilior cauſato, ſeu perfectior. 69

De litera D.

5.meta. Diuiſibilitas eſt paſsio quantitatis. Propoſitio. 98
2.aiæ. Dialecticus diffinit per formam, phyſicus autem per materiam. 80
In logi. Differentiæ ultimæ rerum non recipiunt magis, & minus. 54
1.poſte. Demonſtrationes non ſunt de his quæ ſunt per accidens. 42

De litera. E.

2.meta. Eadem ſunt principia, & cauſæ eſſendi, & cognoſcendi. Propoſitio. 85
5.meta. Elementum eſt ex quo fit aliquid ut in exiſtente indiuiſibile ſecundum ſpeciem in aliam ſpeciem. 27
Eadem ſunt principia omnium prædicamentorum. 30
12.met. Entia omnia, aut ſunt ſubſtantiæ, aut accidentia, aut oiæ ad eſſe iſtorum. 49
1.cæli.

De litera. F.

Forma eſt prior materia, & eadem ratione eſt prior magis ens compoſito ex utriſque. Propoſitio 10 7.meta.
Finis eſt cauſa cauſarum. 107 2.phyſi.
Forma eſt ſubiectum uniuerſalitatis, & iſte eſt intellectus cuiuslibet formæ. 11 1.cæli.
Finitum eſt cui additio fieri poteſt. 25 2.cæli.
Fruſtra eſt illa potentia quæ non reducitur ad actum. 117 2.cæli.
Frigiditas non ingreditur opus naturæ. 73 4.mete.

De litera. G.

Grauiſsimum eſt omnium quod eſt in medio. propoſitio. 26 1.mete

De litera. I.

In mathematicis non eſt bonum neq; finis. Propoſitio. 88 3.phyſi.
In conceptis cum materia, aliud eſt quodquideſt ab eo cuius eſt quodquideſt. 39 7.meta.
Idem eſt agens diſponens materiam, & inducens formã. 114 7.meta.
In omni genere eſt unum primum quod eſt metrum, & menſura omnium exiſtentium in illo genere. 13 10.met.
Impoſsibile eſt quod actio, & paſsio ab una, & eadem natura procedant. 68 lib.deſt.
In prima forma, eſſentia eſt quiditas eius, aliæ autem formæ diuerſantur in quiditate, & eſſentia quoquo modo. 40 3.đ aia.
Intellectus omnia intelligit. 86 3.đ aia.
Intelligere diuerſificatur ſcđm diuerſitatẽ rei intellectæ. 92 3.đ aia.
Intellectus, & intellectum, & intellectio ſunt idem in abſtractis a materia. 127 3.đ aia.
Intellectus abſtrahit a materia. 99 3.đ aia.
In ſpecie atoma fit comparatio. 55 7.phyſi.
Infinitum ſecundum quod infinitum eſt ignotum. 37 2.poſte.
Intelligentia & orbis uerius conſtituunt unum, quam fit cõpoſitum ex materia & forma. 82 2.cæli.

De litera. L.

Locus totius, & locus partis idem eſt. Propoſitio. 50 1.cæli.

De litera. M.

Materia non eſt quid, nec quale, nec quantum. propoſitio. 15 7.meta.
Mathematicus nõ abſtrahit a materia itelligibili. 81 7.meta.
Multitudo aut eſt ex multitudine materierum, aut ex multitudine agentium, ſi fuerit poſsibile ut formæ diuerſæ habeãt eandem materiam, aut ex multitudine ſecundarum cauſarum. 44 8.me
Materia negatione cognoſcitur. 36
Motus cæli componitur ex duobus motoribus, quorum unus eſt finitæ motionis, & eſt anima exiſtens in eo: alter eſt infinitæ motionis, & eſt potentia quæ non eſt in materia. 61 10.met. 12.met.
Materia eſt cauſa pluralitatis ſeu numeralitatis apud philoſophos, & cauſa conuenientiæ in multitudine numerali eſt forma. 97 12.met
Mathematicus ſolum de cauſa formali conſiderat. 43

5. phyſi. Motus ſpecificantur a terminis. 23
5. phyſi. Medium eſt in quod prius motũs mutat, quã in extremũ. 72
7. phyſi. Motus qui eſt ab extrinſeco motore eſt uiolentus. 70
7. phyſi. Mouens & motum ſunt ſimul. 120
8. phyſi. Mouens corporeum non mouet niſi motum. 94
1. cæli. Motus unus ab una natura prouenit, & una natura eſt principium unius motus. 22
2. cæli. Motus natus eſt ignire ligna, lapides, & ferrum. 45
1. cæli. Motus mixti eſt ab elemento ſimplici dominante. 63
5. phyſi. Media ſunt compoſita ex extremis. 71
Medium eſt nobilius extremis. 95

De litera N.

9. meta. Natura determinatur ad unum. propoſitio. 121
1. phyſi. Non quodlibet agit in quodlibet, ſed determinatum in determinatum. 128
2. cæli. Nullum uiolentum perpetuum. 19
7. meta. Nihil agit ultra ſuam ſpeciem. 122
In logi. Nota per ſe probari non poſſunt. 64
3. phyſi. Nulla latitudo ſubito acquiritur, aut deperditur. 119

De litera. O.

5. meta. Omne ens aut eſt ſubſtãtia, aut accidens. propoſitio. 118
9. meta. Omnis potentia paſsiua eſt contradictionis. 103
9. meta. Omne æternum caret potentia. 116
10. met. Omne ens omni enti comparatum, aut eſt idẽ, aut diuerſum, aut æquale, aut inæquale, aut ſimile, aut diſsimile. 101
12. meta. Omne compoſitum eſt nouum. 41
12. met. Oẽ in quo eſt potẽtia, aut ẽ corpus, aut potẽtia in corpore. 66
1. phyſic. Oportet principia ſemper manere. 29
2. phyſi. Omne agens agit propter finem. 90
1. phyſi. Omne quod corrumpitur, a contrario corrumpitur. 91
5. phyſi. Omne diminutum eſt diminutum ratione contrarii. 87
8. phyſi. Omne compoſitum ex duobus extremis, ſi unũ reperitur per ſe ſine altero, etiam alterum erit ſine altero. 104
1. cæli. Omne quod eſt ſenſibile eſt ſenſibile per materiam, & omne intelligibile eſt intelligibile per formam. 21
2. de aïa. Omnium natura conſtãtium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti. 6
3. de aïa. Omne recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti. 84

De litera. P.

2. meta. Principia ſunt tanquam locus ianuæ in domo, quem nullus ignorat. propoſitio. 13
5. meta. Priora ſecundum naturam ſunt quæcunque poſſunt eſſe ſine aliis, & alia non ſine ipſis. 6
5. meta. Poſterius non poteſt abſtrahi a priori ſuo. 7
7. meta. Principium in cognitione eſt finis in operatione, & principium operationis eſt finis in cognitione. 60
12. met. Poſsibile ex ſe non poteſt ab alio perpetuari. 46
12. met. Prius ſubſtantia eſt ſubſtantia. 47
12. met. Poſteriora generatione ſunt priora perfectione. 100
12. met. Primus intellectus ſolum ſeipſum intelligit. 83
5. phyſi. Principia rerum ſenſibilium ſunt ſenſibilia. 28
2. đ aïa. Potentia ſuperior poteſt quicquid poteſt inferior, & nobiliori modo. 59
3. đ aïa. Potentia quæ poteſt in maius, poteſt in minus. 119
4. mete. Priuatio cognoſcitur per habitum. 56
4. meta. Perfectum eſt quod tale alterũ quale ipſum efficere põt. 106

De litera. Q.

Quæcunque eadem generatione generantur & eadem corruptione corrumpuntur ſunt eadem realiter. Propoſitio. 126

De litera. R.

5. phyſi. Remiſsio fit per admixtionem cõtrarii. Propoſitio. 18
1. cæli. Rationibus dialecticis Ariſt. dupliciter utitur ad exercitandum, & ſic adducit eas ante rationes neceſſarias, & demonſtratiuas: quandoque uero ad confirmandum, & ſic inducit illas poſt demonſtratiuas. 74
Regula eſt quòd a cauſis quarum natura eſt eadem, & non differunt niſi ſecundum magis & minus, non prouenit niſi una natura differens ſecundum magis & minus. 78 3. cæli.

De litera. S.

Si non eſſent ſubſtantiæ abſtractæ, phyſica eſſet prima philoſophia. propoſitio. 111 6. meta.
Scientia quælibet ſpeculatiua, aut eſt naturalis, aut mathematica, aut diuina. 123 6. meta.
Subſtantia eſt prior ratione, natura, cognitione, & tempore, accidente. 8 7. meta.
Subſtantia prima de nullo prædicatur. 34 7. meta.
Sapiens cum cognouerit naturam iuſtitiæ exiſtentem in ſubſtantia rerum, tunc cupiet aſsimilari illi naturæ, & acquirere illam formam. 129 In prologo phy.
Scientiæ ſpeculatiuæ ſunt duobus modis, unus numeratur propter exercitium, ſicut mathematica: alius propter perfectionẽ per quã ipſum, & eſt ſcientia naturalis, & diuina. 89 In prolo. phy.
Scientia quæ ſubalternatur ſpeculatiuæ ſpeculatiua eſt. 76
Semper in uno genere eſt una contrarietas. 52 lib. 1. ph.
Semper exiſtimabitur aliqua ſpecies mouens. 96 3. phyſi.
Si unũ cõtrariorum fuerit in rerum natura, erit & reliquũ. 35 2. cæli.
Simile non patitur a ſimili. 79 1. đ gen.
Senſus non decipitur circa proprium obiectum. 124 2. đ aïa.
Sẽper honorabilius eſt agẽs patiẽte, & principiũ materia. 125 3. đ aïa.
Scientia ſecatur, quemadmodum & res. 109 3. đ aïa.
Scientia eſt neceſſariorum cognitio. 38 1. poſte.
Subiectum in ſcientia debet eſſe notiſsimum. 53 1. poſte.
Semper propter quod ununquodq; tale, & illud magis eſt. 57 1. poſte.

De litera. T.

Totum nihil aliud eſt quã ſuæ partes ſimul iunctæ. propõ. 75 1. phyſi.

De litera. V.

Vniuerſalia ſunt difficillima ad cognoſcendum eo quòd ſunt a ſenſibus remotiſsima. propoſitio. 76 In prohem.
Vni unum dicitur eſſe contrarium. 24 10. met.
Vbi eſt dare maius & minus, ibi eſt dare æquale. 51
Vniuerſalia ordine doctrinæ præcedunt particularia. 14 1. phyſi.
Vnũ ſubiectum habere niſi unam formam eſt impoſsibile. 20 In libro đ ſubſtãtia orbis

VT POSSIS STVDIOSE LECTOR faciliùs inuenire materias in præſenti opere pertractatas, & concluſiones ac diſtinctiones abſque labore memoriæ mandare, Repertorium hoc ſecundum Alphabeticum ordinem adnotare conſtitui, Theorematum ſiue Propoſitionum numero in quo continentur hæc, appoſito.

De litera. A.

ACCIDENTIA non attribuuntur ſubſtantiæ niſi in genere cauſæ materialis tantum. theorema. 3. char. 2. in litera. I.
Accidentia per ſe & formaliter ſunt entia, licet non ſimpliciter & principaliter. theorem. 3.
Accidentia ex propriis proximis conſtant principiis. theo. 3. char. 3. in litera. D.
Analogia non impedit quin poſterius analogatum formaliter & ſecundum ſe ſit analogum. theorema. 3. chart. 3. in litera. D.
Accidens dupliciter ſumitur ut extraneum a quiditate, & ut diſtinctũ contra ſubſtantiam. theo. 4. char. 3. in litera. P.
Actio contrarietatem requirit. theor. 5. char. 4. in litera. H.
Accidentia duo ſolo numero differentia in eodẽ ſubiecto eſſe

ſe poſſunt.theore.5.char. 4. in litera. I.

Augmentum phyſicè loquendo in infinitum progredi poteſt ſecundum quid, tamen & ratione materiæ noo ſimpliciter & principaliter.theo.6.char.4. in litera. B.

Agentia in triplici ſunt differentia.theo.12.cha.12.litera.C.

Agens naturale cum modo intentione,& fine agendi eiſdem & reſpectu eiuſdem paſsi idem ſemper producit per ſe. theo.12. char. 16

Agens per electionem plura poteſt producere. theorem.12. char. 16.

Ab uno quo ad eſſentiam,& plura exiſtente quo ad uirtutem plura prouenire poſſunt.theo. 12. char. 17

Ariſto.uere & ſecundum rem contradixit Plato.theo. 14.ch. 23.in litera. B.

Actus entitatiuus dupliciter intelligi poteſt. theor. 15.char. 25.in litera. B.

Actus entitatiuus de mente Peripateticorum nõ datur.theo. 15.char.25. in litera. D.

Artiſex ſpecialis poteſt diſputare cum negantibus,ſeu falſificantibus ſua principia non uniuerſaliter,ſed aliquo modo. theo.33.char.44. in litera. M.

Ars eſt habitus uniuerſalis. theo. 38. char.49

Anima intellectiua quæ eſt ultima intelligentiarum eſt compoſita ex poſitiuo,& poſitiuo.theo.41.&.42.&.30.

Accidentia demonſtratiua in duplici ſunt differentia.theore. 43.&c. 98.

Accidentia indifferenter ab agente uniuoco,& æquiuoco generari poſſunt.theo.44.char.60. in litera. G.

Accidentia non habent principium intrinſecum paſsiuum, nec materiam ex qua.theo.46.char.64.in litera. I.

Accidentium quædam materiam,quædam formam conſequũtur.theo.47.char. 65. in litera. D.

Accidentia interminata a ſigno cognoſcuntur.theo.47. cha. 65.in litera. D.

Auerroes non diſcrepat ab Auicenna in qnantitatibus interminatis,niſi in modo ponendi.theo.47.cha.66.io litera.I.

Aliquid ſecundum rem ſubſtãtia aut accidens exiſtens ſecundum rationẽ,neq; ſubſtantia,neq; accidens eſſe poteſt ſed medium.theo.49.char.69.in litera. F.

Auer.tenens formas elementales mediare inter ſubſtantiam & accidens,& intendi,& remitti defenditur.theo. 49.cha. 69. in litera. G.

Anima neque animæ potentiæ recipiunt magis, & minus niſi merito inſtrumentorum.theo.54.char.83. in litera. B.

Accidentia terminata ſunt a forma, & ab agente, diuerſis tamen modis. theo. 54. cha.83.

Augmentatio & diminutio tribus modis ſumuntur.theo.58. char. 86. in litera. H.

Augmentum uerum ex pluribus fit motibus.theo.58. ch.85 in litera. F.

Artes practicæ inquantum ſunt artes continent tria. theore. 60.85. 86.

Analoga & diffinitionem, & paſsiones de eis demonſtrabiles poſſunt habere,licet nõ ſint uniuoca.theo.62. char.97. in litera. L.

Actio & paſsio in duplici ſunt differentia.theo.68. cha.100. in litera. G.

Agens & patiens ſunt per ſe primo diuerſa.theo.68. ch.102.

Actio eiuſdem agentis ut principalis, & ut inſtrumenti ſpecie uariatur.theo.74.char.108.in litera. H.

Agens eſt duplex.theo.82. char. 115

Agens & actũ in æternis & in corruptibilibus differunt.theorema.82. char.115

Ante omnem tranſmutationem eſt tranſmutatio per accidẽs, tamen non eſſentialiter.theo.83.char.130. in litera. H.

Aliquid eſt principium eſſendi non cognoſcendi.theore.85. char.137.io litera. B.

Agentia alia neceſſaria,alia cõtiogentia.theo.90.ch. 144.G.

Agenti naturali duplex datur finis.theo.90.ch. 145.i lite.C.

Agens naturale non eſt propter ſuam operationem tanquam propter finem principalem.theo. 90. char.145

Attractio eſt duplex.theo.94.char. 149. in litera. C.

Animal æquiuoce dicitur de animali coeleſti,& corruptibili. theore.95. char. 150. in litera. M.

Actio a forma proueniens,alia materialis eſt,alia immaterialis.theo.96.char.151. in litera. D.

Accidens non eſt principium indiuiduationis. theorema.97. char.154.in litera. H.

Abſtractionis quatuor ſunt gradus.th.99.ch. 159.in litera.A.

Abſtrahere dupliciter contingit.theo.99.cha.158. in lite.K.

Abſtractio in ſcientiis dupliciter contingit.theo.99. ch.158. in litera. L.

Abſtractio nõ qualibet eſt intellectus agentis.th.99.ch.158.

De litera. B.

Bonitas primo eſt paſsio entis extra animam,& entis in actu.theo.48.char.66.in litera. I.

Bonum intentum io naturalibus eſt bonum ſemper uerum,licet non ſic in uoluntariis.theo.48.char.67.in litera. B.& theo. 90. char.144

De litera. C.

Cauſa non ſemper perfectior eſt cauſato.theo.10. char. 11. in litera. F.

Communicabilitas in formis communibus materialibus primo eſt ex iotrioſeca ratione earum.theo.11.cha.13

Comparationes entium in entitate,& perfectione dupliciter fieri poſſunt.theo.13.char.19.in litera. B.

Conciliatio opioioourn de ordine librorum in ſcientia naturali.theo.14.char.20.in litera. M.

Conueniens fit a cõuenienti in ſubſtantiis,uel in uirtute, uel in ſpecie.theo. 16. char.25

Cauſa & cauſatum oon ſecundum omnes diſpoſitiones debẽt eſſe proportionata,ſed ſecundum aliquas.theo.16. cha.25

Calor elementalis per ſe habet rarefacere. theo. 17.char.26. in litera. L.

Calor naturalis & cæleſtis rarefaciunt, & condenſant ſecundum diuerſos fines.theo.17. char. 26

Condenſatio ab impulſione prouenire poteſt.theo.17.c.26.

Caliditas ignis licet ſit in ſummo,non tamen eſt in fine ebullitionis.theo.18.char.27.in litera. B.

Continuitas io motu ſumitur a ſubiecto tanquam a cauſa prima. theo. 23. char.34

Cauſæ aliquæ quodammodo ſunt naturales, quodammodo mathematicæ.theo.25.char.36.in litera. H.

Concauum aquæ & medium mundi ſunt idem ſubiecto,& nõ differunt oiſi ratione. theo.26.char.37. in litera. C.

Continuum duas habet diffinitiones. theorema.27. char.38. in litera. G.

Cælum elementum dici poteſt.theo.27.char.38. in litera.H.

Compoſitum generatur non forma.theo.29.char.70.& the. 100.char.39.

Cauſa una contrarios effectus producere poteſt, non tamen omnes per ſe.theo.32.char. 43. in litera. D.

Cauſæ contrariæ eundem effectum producere poſſunt.theo. 32.char.43. in litera. D.

Contingentium cognitio duplici modo haberi poteſt,quorũ unus eſt ſcientia,alius non.theo.38.char.49. in litera. D.

Cognitio completa omnes cauſas requirit.theo.40. char.52

Compoſitum quodlibet ex potentia contradictionis eſt nouum.theo.41.char. 54. in litera. G.

Cælum alio modo producit calorem, alio modo frigus ſecundum diſtantiam. theo. 45. char.61

Cælum motu & lumine tantum agit in iſta inferiora,nõ qualitatibus uirtualibus,aut ioſluentiis.theo. 45. char.61

Cælum conſeruare habet elementa producendo calorem ſecundum talem,& tantam diſtantiam.theo. 45. char.61

Cælum cõcurrit tanquam cauſa uniuerſalis reſpectu effectuũ quæ fiunt hic.theo.45. char. 61

Cælũ alio mõ calefacit lumine,alio mõ motu.the.45.cha.61

Cælum ex intrinſeca ratione non eſt ens poſsibile,licet ab intelligentia permanentiam habere dicatur.theo.46.cha.63

Corruptio quælibet nõ fit per reſolutionem uſq; ad materiã primã primo ad formas ſubſtantiales,& accidentales. the. 147.char.

47.char.65.in litera. D.
Corpora quæ realiter ſunt in loco ſunt corpora ſenſibilia. theo.50.char.71.in litera. D.
Corpora mathematica ſunt in loco ſecundum imaginationē. theo.50. char.71. in litera. D.
Cōtraria ſecūdum mathematicos poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei.theo.51.&.67.
Contrarietas dupliciter ſumi poteſt.theo.52.&. 67.
Contrariorum non ſemper ſunt cōtrariæ cauſæ.the.52.c.73.
Contrarietas in loco,& qualitate æquiuoce dicitur.theo.52. char.73.& the 67.
Caſus ſecundum mathematicos,& imaginationē non ſunt admittendi in philoſophia naturali.the.55.c.83.in litera.C.
Contraria quatenus cōtraria in nullo ſubiecto ſimul eſſe poſſunt, & tamen ſpecies contrariorum poſſunt.theore. 56. cha. 84.in litera. H.
Contraria in materia non oportet cōtrariari in anima.th.56.
Conſilium non eſt de omnibus.theo.60. char.86.
Corpus cœleſte pro toto aggregato aſsimilatur animali, & dicitur animal magnum.theo.60. cha.86.
Cœlum tripliciter ſumi poteſt.the.61.cha.88.in litera. M
Corruptibile & incorruptibile poſſunt in una ratione analoga conuenire. theo.62. cha.95.
Caloris concentratio non quælibet calorem roborat.theor. 65.char.97.
Calor eſt duplex.theo.65. cha.97
Contraria aut in eodem ſunt genere,aut in contrarijs, aut ipſa ſunt genera.theo.67. char.98. in litera. G.
Contrarietas primo in eis quæ in loco ſunt reperitur.the.67
Cōtraria non omnia in eodem ſubiecto fieri habent.the.67
Complexio ponderalis non datur. theorem. 71.char. 105. in litera. C.
Calor dupliciter conſiderari poteſt.theorem.73. char. 107. in litera. A.
Compoſitio eſt triplex ſeu quatruplex.theorem.108.cha.57 in litera. M.
Corpus humanum ſanabile non eſt ſubiectum medicinæ, ſed ut ſanabile ab arte.the.77. cha.110
Cauſa e intellectionem non eſt formaliter intelligere.theo. 83.char.123.
Calor dupliciter ſumitur.theo.84. cha.133
Cauſa inſtrumentalis non ſemper reducitur ad genus cauſæ efficientis.theo.85. char.136
Cauſa proprie dicitur de fine.the.85.cha.136.in litera. M
Calor naturalis corrumpitur ab ipſis membris, in quibus maxima eſt frigiditas.theo.91.cha.146.in litera. M.
Compoſitum eſt agens, licet forma ſit principium quo agit. theore.96. cha.151
Compoſitum ex materia, & forma non reſoluitur niſi in duo ſecundum rationem non in actu.theo.102. cha.164

De litera. D.

Diſtinctio accidentium per ſubiecta eſt à poſteriori. theo 5. char.4.in litera. I.
Diſpoſitiones omnes inuentæ in compoſito ſi imperfectioni atteſtātur à materia ſunt,ſi uero perfectioni à forma procedunt.theo.6.cha.5.in litera.B.& theo.10. ch.10
Deus glorioſus eſt metrum,& mēſura omnium entium.theorem.10.char.6
De.s immediate cauſat omnes intelligentias.the.12.ch.14.
Deus licet ſit ſumme unus,eſt tamen plures in uirtute. theo. 12. char.14.
Deus eſto quòd ſit infiniti uigoris, poteſt metrum eſſe omnium entium, non quatenus infinitus.theore.13.char. 19. in litera. D.
Diſtantia cœli largitur frigiditatem,grauitatem, & quietem ſicut propinquitas horum oppoſita.the.18. char.27
Diſtinctio motuum in generali penes aliud attenditur quam in particulari.theo.22. cha.33
Diuiſibilitas in motu potius, & per prius eſt per ſubiectum aliquam per cauſam,quàm per terminos.theore.23.char. 34.in litera. G.
Dignitates in triplici ſe habent differentia.theorem.33.cha. 44.in litera. G.
Demonſtrationes & diffinitiones abſtrahunt ab actuali exiſtentia.theo. 38.char.50.in litera. G.
Diffinitio licet impertinentia ad quidditatem includat,non propter hoc erit ex addito.the.39 cha.50
Demonſtrationum alia eſt uera,licet non eſſentialis, alia uera & eſſentialis.theo.42.char.56. in litera. M.
Defenſio Auerro.de genitis ex putri materia.theo. 44.char. 60 in litera. G.
Duæ requiruntur conditiones ut motus calefaciat.theo.45. char.61. in litera. B.
Diſtinctio motuū per ſubiecta eſt magis intrinſeca quā per terminos. theo.49. char.70.in litera. H.
Differentiæ prædicamentorum, licet ſint contrariæ ſpecies, tamen non erunt contrariæ.theo.52. char.73
Demonſtratio ſigni fit tribus modis.theo.53.cha.77.in lit.A.
Demonſtratio propter quid ſeu cauſæ quomodo fiat. theor. 53.char.77.in litera. B.
Demonſtratio potiſsima ſeu ſimpliciter quō fiat.the.53.
Demonſtratio propter quid eſt doctrina reſolutiua. theore. 60.char.86.
Deus glorioſus mouet immediate cœlum in genere cauſæ efficientis. theore.61.cha.88.
Deus glorioſus eſt finiti uigoris ſecundum Ariſt.& Auerro. theore.61. char.88
Diffinitiones motus recti, & circularis uerificantur ut ſunt motus naturales,& in corporibus naturalibus naturaliter facti.theo.63. char.96. in litera. M.
Digeſtio uniuerſaliter non fit a calido.theorem.65.char.97. in litera. F.
Dialecticæ rationes non ſemper aggenerant opinionē. the. 64. char.97. in litera. C.
Difficultas intelligendi in nobis ex duobus prouenire poteſt. theore.76.&.58
Diffinitiones quidditatiuæ tria propria habere debent. theor. 80.char.112. H.
Diffinitiones & demōſtrationes per cōes,& remotas cauſas datæ dicuntur dialecticæ.theo.80.cha.112.in litera. I.
Diſputatio nōn debet extraneis,& remotis conſtare.theore. 80. char, 112.
Diffinitio per ſolam materiam non eſt naturalis. theorem. 80. & 60.
Diffinitiones naturales non abſtrahunt à principio motus,et qualitatum ſenſibilium,licet bene a qualitatibus ſenſibilibus. theo.81. char.114. in litera. K.
Deus eſt ſubſtantia intellectualis actu ſemper intelligēs.the. 83. char.123. in litera. C.
Dei intellectio eſt ſua ſubſtantia. theo.83. char.123
Deus nihil aliud à ſe intelligit.theo.83.cha.123.in litera. D.
Dei intellectus eſt unus ſimpliciter,& ſimpliciſsimus. theo. 83. char.123. in litera. E.
Diuinatio ſecundum ſomnum naturaliter eſt poſsibilis. the. 83. char.124. in litera. G.
Deus intelligendo ſe omnia intelligere dicitur, nihil aliud à ſe intelligendo.theo.83. char.127
Demonſtrationes à medijs ſpecificantur.theorema.92.cha. 77.in litera. E.
Deus non eſt forma informans.the.93. char.148
Diuiſio alia eſt entitatiua,alia quantitatiua.theo.98.cha. 159 in litera. A.
Diuiſio totius integralis quandoque aſſociatur diuiſioni totius uniuerſalis.theo.98.&.82.
Diuiſibilitas formis & qualitatibus per accidens competit. theore.98. & 82.

De litera. E.

ENS per ſe diuiditur in.10.prædicamenta.theorema.3. char.2.in litera. M.
Eſſe quodlibet a forma eſt.theo.10.15.&.100.
Aeternum non quodlibet perfectius eſt non æterno. theore. 13. char, 18.

Ens

Ens diuiſum per unum & multa actum & potentiam, ſubſtantiam & accidens eſt unum & idem.theorema. 15.cha. 22.in litera. M.

Elementum quodlibet unam ſibi in ſummo qualitatem uendicat,alteram autem non.theo.18.char.27. in litera. C.

Elementorum duplex conſideratio haberi poteſt,ut in ſe, & ut in mixti compoſitionem ueniunt. theorema. 18. char. 27. in litera. E.

Elementa in mixti generatione ueniunt,ut ſubiectum. theo. 20. char.30. in litera. M.

Elementum multipliciter ſumi & diffiniri poteſt.the. 27.ch. 37. in litera. E.

Elementa in mixto in potentia eſſe dicuntur, & uiolenter. theo.27.&.91.

Elementum quodlibet licet ſit in potentia reſpectu rei cuius eſt elementum,non tamen omne quod eſt in potētia in re eſt eius elementum.theo.27. cha.38. in litera. H.

Elementa de ſe infigurata ſunt.theo.27.cha.38.in litera. K.

Elementa rectarum dicuntur eſſe dimēſionum,& quare.theo.27. char.38. in litera. K.

Extrema latitudinis entium ſunt prima materia, & prima forma.theo.40.char.52.in litera. K.

Eſſe abſolute non habet rationem appetibilis, ſed eſſe actuale.theo.48.cha.67.in litera. G.

Eſſe licet naturaliter magis appetatur quam non eſſe, tamen quandoq; non eſſe præeligitur.the.48.cha.36.litera.E.

Ens multis diuiſionibus diuidi poteſt. theo.48.&.98.

Entis extra animam tres ſunt diuiſiones, & quælibet eſt prima in ſuo genere.theore.48.&.105.

Elementa non ſunt elementa niſi per qualitates primas. the. 52. char. 73.

Ens cauſatum eſt ſubiectum in meta.the.53. cha.76

Ens cuius ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt partes,eſt aliud ab eo cuius ſunt principia.theo.53 cha.76

Expoſitio uera procemij ſuper Microthecni Galeni contra Turſianum & modernos.the.60.char.87.in litera. B

Aeterna non ſunt in prædicamento.the.61.c.95.&.96. K.

Equiuoca non habent prædicatum eſſentiale. theorem. 62. char.96.in litera. L.

Aeternum non quodlibet eſt perfectius quolibet corruptibili. theo.69.char.102.in litera. L.

Aequale ad pondus non datur.theo.71.ch.105.in litera. C.

Aeterna habent cauſam efficientem.theore.82. cha.115.

Entia generabilia ſunt duplicia,ſicut agens eſt duplex,& generatio duplex.theo.81. cha.115

Aeternorum productio non eſt creatio nec ſubiectum requirit.theo.82. cha.117

Eſſe ſenſibilium formarum gradus habet,ſicut & intelligibilium theorema 83.

Entia omnia adunate continentur in primo ente.theo. 83

Entia incorporea ſunt pura ſcientia.theo. 83.

Elementum proprie dicitur de intrinſecis cauſis. theorema. 85.char.136

Entia materialia diuerſis modis intelliguntur.theorem. 138 char.73.in litera. A

Entia ſcibilia in triplici ſunt differentia.theo. 89.

Ens non quodlibet quantum aut ſimile,aut diſsimile dici debet. theore.101. cha.162

Ens per participationem reducitur ad ens per eſſentiam.the. 101.char.162.

De litera. F.

FInis eſt duplex,gratia cuius,& cui.theore.10. char.12. in litera. H & theo.90.char.76.in litera. F.

Finis non quilibet eſt nobilior his quæ ad finem.theor. 10.char.10.

Formæ abſtractæ ex intrinſeca ratione habent quòd ſtatim ſit ens,& unum ens in numero.the.11.cha.13.in litera.F.

Forma quælibet eſt multiplicabilis logica potentia. theore. 11.char.14.in litera. G.

Formæ elementorum ſunt mediæ inter ſubſtantiam & accidens.theo.16 cha.29

Frigiditas non eſt alia uirtualis ſeu cœleſtis, alia elemētalis. theorema.18 char.29

Forma dat eſſe,& unum eſſe,& eſſe actu.theorema.20.char. 30.& theorema.100

Formæ non multiplicātur realiter ad multiplicationem prædicatorum in eodem.theore.20. cha.30

Forma corporeitatis ſubſtantialis in uia peripatetica nullo modo eſt dabilis. Theore.28. cha.39

Forma prima deus glorioſus nuncupatur ab Auerroe.theorema.28.char.39.in litera. E

Formæ naturales dupliciter conſiderari poſſunt.theorem.28 char.40.in litera. H

Forma ut a naturali cognoſcitur relatiua cognitione cognoſcitur.theo.36.char.46.in litera. K

Formæ propriæ ſecundum Auerr. habent materias proprias. theo.44.cha.59.in litera. E

Formæ ſubſtantiales non recipiunt magis & minus. theore. 53.char.76.

Forma in materia infinita exiſtens moueret in nō tempore, non ſic autem ſi ſeparata eſſet.theo.61. cha.88

Formæ materiales & abſtractæ differunt.the.61.68.&.82

Finis ultimus perpetuo mouens,& exiſtens actu eſt cauſa infinitæ motionis.theo.61.

Formæ eſt mouere.theo.68. char.94

Forma in quolibet inſtāti induci nō poteſt,& ſic motus quolibet inſtanti terminari ſit poſsibilis.theo.71 ch.104

Frigiditas non omnino excluditur ab operationibus naturæ. theo.73.106.

Felicitas & perfectio hominis eſt in continuatione cum intellectu agente.theo.89. cha.141

Formæ intellectæ non ſunt æqualis abſtractionis. theorema. 92.char.147

Forma efficiens & finis in abſtractis in idem numero coincidunt non ſic autem incorruptibilibus.the.92. cha.147

Formarum duplex eſt genus.theo.96.cha.151.in litera. B

Forma eſt appropriatum principium aſsimilationis & conuenientiæ.theo. 97 cha.151

Forma licet ſit terminus generationis per ſe,tamen generari non dicitur.theo.100

De litera. G

GRauitas & leuitas inſequuntur primas qualitates.the. 18.char. 27

Grauitas & leuitas non ſunt eiuſdem rationis in mixtis,& in ſimplicibus,nec etiam in ſimplicibus inter ſe comparatis.theo.18.&.26.

Generatio multipliciter ſumitur.the.20.char.31.in litera.E

Grauitas licet in ſimplicibus ſit ſumma intenſiue, ſtat tamen mixta plus grauitate.the.26.cha.37.in litera. C

Generatio in eſſe reali duas habet cauſas, licet principia habeat tria.theo.29.char.42.in litera. H

Generatio naturalis non conſiſtit in colligatione partiū,quæ erant diſſolutæ.theo.41. cha.54

Genus non ſumitur ab aliqua una natura uere, ſed ab uno cōceptu.theo.55.&.75

Genus eſt duplex.theo.62.cha.95.in litera. C

Genus generaliſsimum in prædicamento ſubſtantiæ eſt corpus compoſitum ex materia & forma.theo.62 char.95

Generatio alia eſt ab uniuoco,alia ab æquiuoco. theore. 93 char.148.in litera. I

Generatum per ſe prius eſt generato per accidens. theore. 100.char.84.

Generatio dupliciter conſiderari habet.theorem.100. char. 161.in litera. E.

De litera. H.

HAbitudo accidentis ad ſubiectum nō eſt cauſa formalis ſeu de eius quiditate.theo.3. cha.2

Humidum ſubſtantificum eſto quòd æque perfectum repararetur adhuc uita hominis non perpetuaretur. theo. 27. & 91.

Hominum tria ſunt genera. theore. 33. char. 44. in litera. M.
Homo unus non melius diſcurrit, & intelligit quam alter ratione intellectus ſed ratione inſtrumentorum.the.54.cha. 82. in litera. G.

De litera. I.

INtelligibilitas non eſt paſsio enti in eo quòd ens primo competens.theo.1.char.1.in litera. B.
Intelligibilitas eſt paſsio primo competens actui quiditatiuo non hypoſtatico, nec medio inter puram potentiam, & purum actum, aut entitatiuo theore.1. char.1.
Intelligentiarum productio fit per uiam cauſæ, & cauſati ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentiis, & quomodo fit theore.11.char.16. in litera. M.
Intelligentijs eſt ordo & prius & poſterius in entitate, & perfectione, non tamen in cauſalitate. theo.12. char.17. in litera. C.
Ignis in ſphæra propria exiſtens per accidens habet motum circularem.theore.19.char.59.in litera. E.
Infinitas duplex. Theorema. 25.char.35. in litera. D.
Infinitum in duratione, & in uigore perfectionem dicunt. theore.25. char.36.
Intelligentiæ ſunt principia extrinſeca, & remota ſenſibiliũ entium, & generabilium, & corruptibilium non inquantum ſenſibilia, ſed inquantum entia. theore.29. char.41.
Intellectus poteſt infinita in potentia intelligere. theo.37. cha.46.
Intelligentiæ omnes præter primam ſunt compoſitæ, uerum differenter propter ultimam earum. theo. 40.char. 52. in litera. K.
Intelligentia prima eſt ſimpliciter perfecta, aliæ autem non. th.20.cha.30.
In omnibus intelligentijs præter primam eſt intellectus poſſibilis.uel ſimile illi. theo.40.char.52.in litera. K.
Intellectus poſsibilis eſt materia intelligibilium, & rectius dicitur locus.theo.41. cha.54.
Ignis licet ſit primum calidorum non eſt tamen primum calefaciens.theore.45. char.61
Inter ſubſtantiam & accidens ſecundum rem nihil eſt mediũ, ſed bene in modis ſubſtantiæ & accidentis. the.49.cha.70. in litera H.
In æquiuoce dictis quòd uni eſt ſubſtantia alteri poteſt eſſe accidens. Theore.52.char.74. in litera. H.
Illud ad cuius ablationem primo, & per ſe aufertur ſubſtantia, eſt ſubſtantia.theore.52.char.74. in litera. H.
Illa quorum propria ſunt contraria non ſunt ſemper formaliter contraria. theo. 32. char.74
Iuuenis eſt melioris diſcurſus cæteris paribus, quam ſenex. the.54. cha.80
In ſanitate producta per artem ſunt duo motus, & ſic in omnibus agibilibus, & factibilibus.theo.60. char.86
Infinitas uigoris inſequitur corpus inquantum corpus. theo. 61.char.88.
Intelligentiæ omnes mouentes præter primam dicuntur motoris moti.theore.61.
Intelligẽtiæ omnes præter primam dicuntur animæ ſuorum orbium.theo.61.
Intelligentiæ non inhærent orbibus formaliter. theo.70.95. &.104.
Idem omnibus modis non poteſt dici materia & forma. the. 75. cha.108.
Intellectus noſter pro ſtatu iſto poteſt intelligere ſubſtantias abſtractas.theore.76.
Intelligibile mouet effectiue intellectum. theore. 82. char.125.
Intellectus poſsibilis non eſt ſimpliciter & omnino paſsiuus. theo.82. char.25
Intelligentiæ ſunt ordinatæ in nobilitate & perfectione. theo.83.
In intellectu diuino ſolo intellectus, & intelligibile ſunt idẽ omnibus modis.theore.83.
Intelligentiæ non cognoſcunt aliquod ſingulare inquantum ſingulare.theore.83.
Intellectus poſsibilis habens ſpeciem unius elementi poteſt recipere ſpeciem alterius.theo.84. char.133.
Immaterialitas non impedit intellectum ſicut materialitas. theore.84.char.136.in litera. H.
Intellectus hominis non omnia cognoſcit ſecundum quòd in re ſunt.theo.86. char.137
Inſellectus multipliciter ſumitur.theore.99. char.157.in litera. E.

De litera. L.

LOcus terræ eſt concauum aquæ inquantum eſt mundi medium. theore.26.char.37. in litera. C.
Lumen lunæ non eſt infrigidatiuum.theo.45.char.62. in litera. G.
Logica dupliciter uſitatur. theore. 49. char. 68. in litera. M. & th.57.
Locus debetur corporibus ratione magnitudinis, ſed locorũ differentia ratione qualitatum ſenſibilium. theo. 50. char. 71. in litera. C.
Logica & pars inſtrumentum philoſophiæ dicitur. theo. 89. cha.142. in litera. K.

De litera M.

MAteria ſecunda poteſt eſſe diſtinctiua aliquo modo. theore.2. char.2. in litera. F.
Mathematicæ ſciẽtiæ puræ, ut eſt geometria, & arithmetica magnitudinum & numerorum quiditates, & paſsiones tantum conſiderant & nihil de ſubſtantia.theo.8.char. 8.in litera.G.&. theo.89.
Materia prima nullam prorſus efficit operationem.theo. 10. char.10.
Materia non poteſt eſſe prima cauſa multitudinis in forma, ſed a ſigno tantum, & à poſteriori.theore.11.&.97.
Motum cordis & à uirtute naturæ, & animæ produci ſecundum uarias opiniones. theore. 12. char. 15. in litera. F.
Malum ſummum & ſimpliciter non datur.theo.13.char.19.in litera. B.
Magis & minus in bonis eſt per acceſſum, & receſſum a ſummo bono, non ſic autem in malis.theore.13. char. 19.in litera. B.
Materia prima & ſua potentia differunt.th.15.char. 22. in litera. G.
Materia eſt ens per ſe ſecundum modum loquendi Aue. the. 15. cha.22.
Materia eſt per ſe ens quod diuiditur in decem prædica.theo. 15. cha.22
Materia nihil eſt actu.theo.15. char.22
Motus quilibet aut naturalis, aut uiolentus, contra ponentes motum neutrum.theore.19. char.29.
Materia prima & ultima forma in uia compoſitionis mixti ſunt cauſæ ſimplices tantum.theo:20. char.30
Materia habet gradus & eſt multiplex. theore. 21. 66. &.99.
Multa ſecundum unam conſiderationem uerificantur, quæ non uerificantur ſecundum aliam. theorema. 25. 34. &.51.
Modus quo demonſtratur eſſe primæ formæ, & primi finis in metaphyſica.theore.28. char.39
Materia & forma appellãtur principia rei materialia. th. 30. cha.43.in litera. A.
Materia duplici notione cognoſcitur. theo.36.char.46.in litera. I.
Materia a naturali relatiua tantum cognitione cognoſcitur. theore.36. char.46
Medicina eſt ars non ſcientia. theore. 38. char. 49. in litera. E.
Materia diuerſificat eſſentiam a quiditate. theore. 39. & 97.

Materia licet non ſit quidditatis pars poni debet in diffinitione nec diffinitio erit ex addito.theor. 39.&.97.

Materia non eſt cauſa receptionis ſimpliciter, ſed tantum tranſmutabilis.theore. 41. char. 54

Mathematicus poteſt per genus cauſæ materialis demonſtrare, licet ſolam formam conſideret. theo. 43.char.58. in litera. G.

Mathematicæ ſcientiæ non ſemper demonſtrant per demonſtrationes ſimpliciter.theore. 43. char.58

Materia non eſt in potentia ad formas artificiales, ſed ad oppoſitum uel in potentia neutra.theo. 44. char.58

Materia una exiſtente poteſt eſſe diuerſitas in cauſatis in artificialibus.theo.44.char.60. in litera. L.

Motus non quilibet calefacit.theo.45. char.61

Motus ſecundum aliam, & aliam diſtantiam caloris in alio, & alio gradu eſt productiuus.theo.41. char.63

Motus alio modo calefacit animata, alio autem modo inanimata.theore.45. char.63

Motus cæli ex ratione intrinſeca poſsibilis dici poteſt. theo. 45. char.64

Materia in prima notione non eſt bona. theore. 48.char.66. & the.101.

Metaphyſica diuiditur in tres partes.theo.49. char.68

Medium dupliciter. theore. 49. char. 60. in litera. H. & theo.70

Motus & tranſmutatio in ſe conſiderata habent uim tranſcẽdentis conceptus. theore.49. char.70

Maneries diſciplinæ quid ſit. theore. 53. char. 77. in litera. C.

Metaphyſica diuiditur in duas partes.theore. 53.

Metaphyſica non habet medium efficax ad probandum eſſe ſubſtantiarum abſtractarum.theore.53.

Magis & minus non faciunt unam formam alia deteriorem eſſe. Theorema.54. char. 80

Motor primus non eſt ullo modo motus, ſed ſeparatus & purus actus. Theore.61. char.88

Motor primus qui mouet ut finis eſt infinitæ motionis. theo.61.

Motus cœli perpetuatur a fine uniuerſali ſeu primo fine. theore.61.

Motor primus poteſt dici anima, & motor coniunctus, tamẽ non ſicut alij motores. theore.61.

Motus grauium & leuium de potentia accidentali ab intrinſeco a ſua forma ſubſtantiali ſit. theo.63. char. 96. in litera. M.

Motu æquiuoco ſeu metaphorico, aliquod poteſt eſſe mouens & motum. Theore. 68. char.99

Motus ab extrinſeco non quilibet eſt uiolentus. theore.70.

Medium apud Arabes interdicitur. theo.72. char.105. in litera. E.

Medij diffinitio non ſecundum unam rationem medijs cuiuslibet motus competit. theore. 72. char. 105. in litera. F.

Motus diffinitio non uniuocè dicitur de omni motu, nec ea quæ motui inſunt.theore.72.char.106.in litera. G.

Medicina ſimpliciter non ſubalternatur ſcientiæ naturali. theore.77. char.110

Magis & minus quandoque faciunt differre ſpecie. theo. 78. char.111. in litera. E.

Magis & minus materiam & formam inſequi poſſunt. theo. 78.char.111.

Materia intelligibilis eſt ipſa quantitas præciſa. theore.81. char. 113.

Mathematicus non omnino abſtrahit a motu. theore. 81. char.113.

Motus eſt duplex. theore. 82.

Multæ artes & ſcientiæ per reuelationem haberi poſſunt. theo.83.char.126.in litera. G.

Mixtum uniforme non datur.theore.83.

Magnes immediate non mouet ferrum.theo. 94.cha.149. in litera. D.

Mouens corporeum localiter in mouendo mouetur, uel eodem modo uel alio.theore.95. char.150

Medium aliud eſt ſecundum magnitudinem, aliud ſecundum naturam.theore.95.char.150. in litera. H.

Medium animalis generabilis, & corruptibilis eſt contrariũ medio animalis æterni.theore.95. char.150

Materia eſt appropriatum principium plurificationis, & diſtinctionis, non tamen principaliter & per ſe. theore.97. char.151.

Materia non eſt diuiſibilis niſi ratione quantitatis.theore.98. char.154.

Materia ſenſibilis ſunt qualitates ſenſibiles. theore. 99. char.157.

Mathematici non omnino & ſecundum omnem modum a qualitatibus ſenſibilibus abſtrahunt. theore. 98. char. 154.

Materia alia motui eſt ſubſtans, alia uniuerſali. theore. 99. char.157.

De litera. N.

NOn omnis diſtinctio per formas facit diſtinctionem ſpecificam.theore.5.char.4. in litera. K.

Naturalia entia diſpoſitiones quantitatiuas ac qualitatiuas terminatas habent non punctualiter, ſed cum latitudine.theo.6.char.4.

Non omne totum ſuis partibus perfectius eſt. theore. 10. char.10.

Nulla ſpecies ſubſtantiæ eſt a caſu.theore.16. char.25

Nulli uiolentum per ſe intentum perpetuo durat.theore.19. char.29.

Natura ſemper ab imperfectiori procedit. theore. 20. char.30.

Naturalis non poteſt demonſtrare eſſe primæ formæ, & primi finis, quia non habet medium. theore.28. char.39

Nutrimentum eſt mixtum.theore.31.char.43. in litera. B.

Non ſemper ex diuerſis formis oriuntur paſsiones cõtrariæ. theo.52. char.73

Nota duplicationis reduplicat quodlibet genus cauſæ. theore.57.char.85.in litera. C.

Nota per ſe aliquo modo & uia probari poſſunt, licet non ſimpliciter.theo.64. char.97

Nihil ſeipſum mouere poteſt uere.theo. 68. char.99

Natura per prius dicitur de forma quàm de materia.theo.80. char.112.

Numerus eſt duplex.theore.98.char.in litera. M.

Non omne quantum eſt actualiter diuiſibile.theore.98.

Natura proceſſus duplex exiſtit.the.100. ch.160. in lite. K.

De litera. O.

ORdo doctrinæ quid & reſpectu cuius, & quomodo fiat dupliciter contra Conciliatorem, Vgonem, & Iac.de For.the.14.cha.19.in litera. E.

Operatio alicuius ut principalis agentis, & ut inſtrumenti ſpecie uariatur.theore.17. char.26

Operationes animalium ex ſemine generatorum, & ex putrefactione non ſunt eædem. theore. 44. char. 60. in litera. G.

Organum tactus non omnino eſt denudatum a qualitatibus primis, ſicut organa uiſus, & aliorum.theore.84.

Ordo ſemper eſt cum priori, & poſteriori.the.100.cha.160.

Orbis cœleſtis ſecundum ſe conſideratus indifferens eſt, & ad motum, & ad quietem.theo.103.

De litera. P.

PRincipia diſtinctiua per alia non diſtinguuntur. theore. 2.char.1.in litera. F.

Prioritas ſecundum naturam non infert ſeparationem in eſſe reali, ſed ſecundum intellectum tantum. theore. 6. char.4.

Poſteriora poſſunt abſtrahi a prioribus, quæ nõn ſunt de quiditate eorum.theore.7.

Perfectio rerum non ex operationibus primo, & principaliter attenditur.theore.10. char.10

Prioritas

Prioritas materiæ reſpectu cõpoſiti, alia eſt à prioritate formæ reſpectu materiæ. the. 10 cha. 10
Perfectio entium non ex multitudine, aut paucitate eorum ſeu duratione ſeu locali diſtantia attenditur à priori, ſed penes acceſſum ad primum, contra calculatores. theore. 53. char. 19. in litera. D.
Principia ſubſtantiæ ſunt cauſæ principiorum aliorum prædicamentorum in genere cauſæ materialis. theore. 30. char. 42. in litera. M.
Principia ſunt duplicia. the. 33. cha. 44. in litera. G
Principia ſcientiarum diuerſis modis innoteſcunt. theo. 33. char. 44. in litera. I.
Principia communiſsima, & ſenſata non poſſunt negari ſecũdum rationem intrinſecam, ſed tantum ore. theorema. 33. char. 44. in litera. M.
Principia non ita communia aut non ſenſata ab aliquibus negantur propter tres cauſas. theo. 33. cha. 45. in litera. A
Propoſitiones naturales duplici de cauſa dubitabiles fiunt. theo. 33. char. 45. in litera. C
Prædicatio duplex. theo. 34.
Propoſitiones per ſe non conuertuntur in propoſitiones per ſe nec eiuſdem modi, nec alterius. theorema. 34. char. 46. in litera. I.
Propoſitiones ſpecificantur à prædicatis. theo. 34. & the. 92
Prædicata primi modi per ſe tripliciter ſunt. theo. 34. cha. 46
Potentia inuenta in intelligentijs eſt ſecundum rationem tãtum. theo. 40. char. 53. in litera. A
Potentia diuiſiua entis, & realis. theo. 40. & theo. 105.
Potentia duplex. theo. 41. char. 54. in litera. I
Primum alterans eſt corpus cœleſte. theo. 45. cha. 61.
Perfectiones rerum in duplici ſunt differentia. theorem. 63. char. 35.
Prioritas naturæ duplex. theo. 47. &. 100
Pars non mouetur ad locum totius ratione qua eſt pars totius, ſed ratione qua locus eſt talis. theorema. 50. char. 75 in litera. B.
Propoſitiones circa quas uerſantur ſcientiæ ſunt in triplici differentia. theo. 53.
Partes ſubiectiuæ ſubiecti poſſunt quandoque in ſcientia illa demonſtrari. theo. 53.
Principia ſubiecti in ſcientia poſſunt demonſtrari. theo. 53.
Priuatio quandoque notior eſt habitu. theorem. 56. char. 84. in litera. I.
Potentia & actus quæ ſunt principia omnium prædicamentorum ſunt principia realia. theo. 62. cha. 95
Pars non quælibet toto imperfectior eſt. theo. 68. char. 99
Prophetæ naturaliter eſſe poſſunt. theorema. 83. char. 126. in litera. G.
Prophetiæ ſunt ab intelligentia. theorema. 33. char. 126. in litera. G.
Principium proprie dicitur de cauſa efficiente, licet de omnibus dici poſsit. theorema. 85. char. 137. in litera.. B.
Principia eſſendi & cognoſcendi eadem ſunt, alio tamen, & alio modo. theore. 85.
Partes aliæ ſunt ſubiectiuæ, aliæ integrales. theorema. 98. char. 154.
Partes integrales in duplici ſunt differentia. theorema. 98. char. 82. in litera. D.
Potentiæ paſsiuæ in duplici exiſtunt differentia. theore. char. 163. in litera. E.
Potentia & actus ſunt differentiæ analogæ entis. theor. 105.

De litera. Q.

QValitates primæ non ſunt omnes in ſummo in elemẽtis. theore. 18. char. 27. in litera. C.
Quiditas & eſſentia in materialibus differunt. theorema. 39. char. 51. in litera. F.
Quiditas tota a forma eſt. theore. 39. char. 51. in litera. F.
Qualitates uirtuales & influentiæ non ponuntur in corpore cœleſti. theore. 45. char. 61.
Quadratura circuli phyſice loquendo nõ eſt poſsibilis theorema. 51. char. 73. in litera. A.
Qualitates primæ in elementis ſunt propinquiores ſubſtantiæ quam in compoſitis. theore. 52. char. 73.
Qualitates in quantitate quæ ſunt qualitates de quarta ſpecie, magis & minus non recipiunt. theore. 54. char. 80.
Quiditas & eſſentia in ſolo deo ſunt idem. theorema. 83. char. 123.
Quantitas in duplici eſt differentia. theore. 101. char. 162. in litera. L.

De litera. R.

RAritas ab humiditate prouenire poteſt. theore. 17. char. 26.
Remiſsio non fit ſemper per mixtionem contrarii. theorema. 18. char. 27.
Relatio primæ materiæ ad formas naturales eſt alia a relatione primæ materiæ ad primam formam, ſaltim ſecundum rationem. theore. 28. char. 39.
Res operationibus diſtinguuntur non figura, aut aliis accidentibus communibus. theore. 44. char. 60. in litera. I.
Raritas & denſitas licet per ſe ſequantur calidum & frigidum, tamen caliditas poteſt ſequi ad eas per uiam ſequelæ. theorema. 45. char. 61.
Reſolutio alia eſt naturæ alia rationis. theore. 60. char. 88. in litera. G.
Reſolutio rationis duplex eſt. theo. 60. char. 88. in litera. G.
Repugnantia alia, eſt ex parte materiæ, alia eſt ex parte formæ, theore. 71.
Ratio eadem licet in ſe ſit demonſtratiua poteſt tamen alicui dialectica eſſe, & econtra. theore. 74. char. 107.
Res ſunt duobus modis. theo. 82. char. 121. in litera. B.
Res artificiales poſt diſſolutionem eædem numero redire poſſunt, non ſic autem res naturales. theo. 102. char. 164. in litera. H.
Reſurrectio naturaliter non datur. theo. 102. char. 164.
Res quæ ſunt in prædicamento quandoq; ſunt in actu, & quãdoque in potentia. theore. 105. char. 167.

De litera. S.

SCientia quælibet circa ſubiecti quiditatem, & eius paſſiones uerſatur. theore. 8. char. 8. in litera. H.
Septimus & octauus metaphyſicæ tractatus de ſubſtantia dicuntur. theore. 9. char. 10. in litera. K.
Septimus & octauus metaphyſicæ ſunt de ſubſtantia generabili, & corruptibili. theore. 9. char. 10.
Senſibilitas licet a materia & forma ſit, tamen materiæ attribuitur, & quare. theore. 21. char. 33. in litera. A.
Simplicitas in motu ſumitur a ſubiecto tanquam a cauſa prima. theòre. 23. char. 34.
Scibilia in duplici ſe habent differentia. theore. 37. char. 49. in litera. A.
Scientia non eſt rerum exiſtentium quatenus exiſtentium. theorema. 38. char. 49.
Scientiæ mathematicæ ſunt certiſsimæ propter duo. theo. 38. char. 49.
Subſtantia diuina non eſt numerata in tribus perſonis, ſecundum chriſtianos. theo. 41. char. 54.
Subſtantiæ imperfectæ ſicut ſunt elementa indifferenter poſſunt ab uniuoco, & æquiuoco generante generari. theorema. 44. char. 60. in litera. G.
Si ſubſtãtia eſt ens poſsibile eſt ex principio intrinſeco. theorema. 46. char. 63.
Scientiæ multoties miſcentur. theore. 61.
Subiectum & ſubiecti principia non ſunt cauſæ accidentium propriorum niſi in genere cauſæ materialis. theorema. 52 char. 75. in litera. E.
Syllogiſmus hypotheticus non quilibet ad categoricum reduci poteſt. theore. 53.
Subiectum ſcientia qualibet indemoſtrabile exiſtit. theo. 53.
Subſtantiæ abſtractæ poſſunt dici uerum ſubiectum metaphyſicæ in parte illa metaphyſicæ in qua de eis tractatur. theorema. 53.

Subſtantiæ ſeparatę ſunt principaliſsimę partes ſubiectiuę entis tranſcendentis.theore.53.
Scientia dicitur eſſe una nō tãtum unitate ſubiecti,ſed unitate agentis, ut finis, quibus res quarum eſt ſcientia attribuuntur.the.53.
Scientia quælibet non utitur demõſtratione quia.theo.53
Subiecta ſcientiarum in duplici ſunt differentia theo. 53.
Species entium aſsimilantur numeris.theore.54. char.80
Species ſumitur ab ultima differentia ſeu ultimo actu,qui uere unus eſt in natura.theo.55. cha.83
Species contrariorum non contrariantur ſicut formæ in materia theore.56. char.83
Solutio arduę & maniſeſtę cõtradictionis in Auerroe cũ retractatione authoris.theo.60.char.88.in litera. K.
Sufficientia multipliciter ſumitur.theo.74.cha.107.in litera. B.
Scientiæ practicæ & ſpeculatiuæ ſubalternantur merito principiorum ſcientiæ diuinæ.theo.77. char.110
Somnia ſunt ab intelligentia.theo.83.ch.126.in litera.G
Scientiæ perfectio in duobus conſiſtit.theo.85.
Scientia rei omnes cauſas habẽtis per omnes cauſas habetur.theore.85.
Scientiæ diuiſio.theore.89.char.142. in litera. G.
Scientiæ ſpeculatiuæ ſiue theoricæ diuiſio.theo.89. char. 142.in litera. G.
Scientiæ nomen per prius dicitur per ſpeculatiua quã de practica.theo.89. char.142
Scientiæ ſpeculatiuæ comparãtur actiuis,& factiuis ſicut cauſa ad cauſatum.theore.89. cha.143
Scientia de anima quoquo modo eſt mathematica. theo. 89.char.144.in litera. A.

De litera. T.

Triplex fuit opinio de geniris ex putri materia.the. 44.char.58.in litera. M.
Tranſmutatio qua tranſmutantur ſeu generãtur elementa non eſt uera generatio.theore 49.char.70.in litera. K.
Tres ſunt doctrinæ ſecundum Galenum per quas tota ars medicinæ ſub compendio tradi poteſt.the.60. ch.87.in litera. D.
Totum eſt multiplex.theo.75. char.108
Totum eſſentiale dicit tertiam entitatem realiter diſtinctam a partibus.theore.75 char.108
Totum integrale licet nõ dicat tertiam entitatem realiter diſtinctam a partibus ſimul iunctis, dicit tamen ratione diſtinctam.theore.75. char.108
Totum quod eſt ſpecies uel genus ſecundum conceptum diſtinguitur a partibus.theore7.5. char.108
Theoricum & practicum ut diuidũt medicinã, & ſcientiã in communi æquiuoce dicuntur.theo.77. cha.110
Tranſmutatio fit in tempore.theo.91. char.146
Tranſmutatio æquiuocè dicitur de trãſmutatione uera, & de non uera,ſeu fine tranſmutationis. theore.91. char.146.

De litera. V.

Virtus informatiua plura operatur non inquantum naturaliter agens, ſed ut inſtrumentum intelligentiæ.theore.12.char.16.in litera. H.
Via doctrinæ quid ſit.theo.14.char.20.in litera.K. & the. 53.char.76.in litera. M.
Vniuerſalia ordine doctrinæ præcedere debent, licet non ſemper præcedant.theore.24.char.21.in litera. D.
Vnitas motus non ſumitur a principio paſsiuo.theore.22. char.33.
Veritas in propoſitione penes aliud attenditur quam eiuſdem naturalitas.theo.34.char.47.in litera. B.
Vnum alia ratione conuertitur cum ente, alia ratione eſt entis diuiſiuum.theore.49.char.69.in litera C.& theo. 98.char.154.
Vnio intelligentiarum inter ſe perfectior eſt unione intelligentiæ cum orbe.theo.82. char.115
Via motus ducit ad eſſe abſtractorum quantum ad eſſe abſtractum tantum,& non quo ad reliqua theo.82.
Virtutes materiales cognoſcitiuæ quanto plura cognoſcunt,tanto perfectiores, non ſic uirtutes immateriales.theore.83
Virtus informatiua,intelligẽtia agens, & intellectus agẽs dicitur.thore.83
Viſus eſt prior perfectione tactu,licet tactus ſit prior uiſu generatione.theore.100. char.160

FINIS.

A

MARCI ANTONII ZIMARAE

D

SANCTIPETRINATIS, PHILOSOPHI

Solertiſsimi, limitationes propoſitionum famoſarum, ſiue Theoremata.

Propoſitio. 1.

Actus eſt ratio intelligendi; & cognoſcendi.

SVMITVR iſta propoſitio ex. 9. primæ philoſophiæ. te. com. 10. ubi incipit teatus. (intelliguntur sutem diagrammata actu) ubi aduerte quòd cum sctus, & potentia, ut dicit Commen. primo de anima. commen. ſexto, ſint differentiæ entis ualde oppoſitæ, & circuant omne genus: & quia oppoſitorum oppoſitæ ſunt proprietates: ſicut actus eſt ratio cognoſcendi, ſic potentia eſt ratio occultationis. Ex quo infero, quòd intelligibilitas non eſt paſsio per ſe primo competens enti ſub ratione qua ens; ſicut Scotus quandoque opinatus eſt: ſed eſt paſsio per ſe primo competens enti in actu, quatenus eſt in actu. nam ſtat aliquid ſecundum ſe participare rationem entis, quod tamen ſecundum ſe non participat rationem intelligibilitatis; quod oſtenditur de prima materia, quæ ſecundum ſe conſiderata eſt ens: ut clariſsime deduci poteſt ex his quæ habet philoſophus primo phyſico. tex. commen. 79. ubi ponit differentiam inter eſſentiam materiæ ſecundum ſe, & ipſam priuationem: quam differentiam ignorauit Plato: & ex hoc non diſtinxit inter materiam, & priuationem: nam materia eſt ens, & eſt propè ſubſtantiam aliqualiter: ſed priuatio eſt non ens per ſe. unde Commenta. ibi in commen. inquit, quòd priuatio non eſt accidens, nedum ut ſit ſubſtantia. patet autem quòd ibi comparatur nuda eſſentia materiæ ad priuationem. Et confirmatur. quia Commenta. in primo capi. de ſubſtantia orbis, ponit differentiam inter materiam, & potentiam materiæ, penes hoc; quòd materia eſt de numero entium per ſe, ſed potentia eſt de numero entium ad alterum, ubi nuda eſſentia materiæ comparatur ad ipſam potentiam. Nec obſtat ſi dicatur, quòd materia non eſt ens per ſe, ſed per formam: quia licèt materia non ſit, nec eſſe poſsit naturaliter in effectu ſeu in actu ſine forma: quia, ut ſcribit Commen. in ſecundo phy. commen. duodecimo, ſequeretur quòd illud quod non eſt in actu, eſſet in actu; tamen entitas formæ non eſt cauſa entitatis materiæ, ſed eſt diuerſa ab illa materia. igitur per propriam rationem includit rationem entis: tamen per propriam rationem non eſt primo cognoſcibilis, ſicut colligitur de mente Philoſophi ſeptimo metaphyſico. tex. commē. 35. ubi habet quòd materia ſecundum ſe eſt ignota. & primo phyſico. tex. commen. 69. ſubiecta, inquit, natura ſcibilis eſt per analogiam. ubi Commenta. reddit cauſam dicens. iſta natura ſubiecta ſubſtantiæ, non poteſt intelligi per ſe, cum non ſit aliquid in actu habens quiditatem.

B
Contra Scotū

C

Limitatio prima.

Ex quibus uerbis elicitur primo quòd non quilibet actus eſt ratio intelligendi, actus enim ſubſiſtentiæ, ſiue hypoſtaticus qui eſt ipſius ſingularis, non eſt prima ratio intelligibilitatis: ſicut opinati ſunt nominales, qui poſuerunt ſingulare eſſe primo cognitum ab intellectu: quod tamen in uia Peripateticorum locum non habet. nam ut recitat Commen. in tertio de anima. com. 36. ex ſententia Auempacis, fuit magna difficultas utrum intellectus intelligat ſingulare: & Ariſtote. in tertio de anima. tex. commen. nono, & expoſitores multum laborāt in declarando modum, quo intellectus intelligit ſingulare.

Contra nominales.

Limitatio. 2.

Similiter etiam actus entitatiuus, quem poſuit Henricus de gandauo, & Scotus poſt ipſum non eſt prima ratio intelligendi, ſi dabilis eſt talis actus: nam materia ſecundum ipſos per ſe eſt in actu entitatiuo; & tamen non eſt ſecundum ſe intelligibilis. Similiter etiam intelligibilitas non inſequitur actum mediū inter puram potentiam, & actum purum: nam orbis ſecundum Auer. in libro de ſubſtantia orbis, eſt quædam natura media inter puram potentiam, & actum purum: & dicitur materia in actu, & ſubiectum: & tamen non eſt per ſe intelligibilis, nec habet de ſe rationem intellectam in actu, ut dicit Commen. primo cœli. commen. 95. Orbis enim ſecluſa intelligentia non eſt natura compoſita ex materia & forma: nec de ſe eſt principium alicuius operationis, qua mediante cognoſci poſsit.

Vide Scotum 2. ſen. d. 12. q. 1. ubi tenet materiam ſecundum ſe eſſe intelligibilem, ignotam autem ſecundum nos contra Ariſt. ſententiā 7. Met. 35.

Limitatio. 3.

Actus igitur qui eſt forma, & quiditas, & eſt per ſe principium operationis; eſt ratio per ſe prima intelligibilitatis. forma enim, ut inquit Commen. primo cœli, eſt ſubiectum uniuerſalitatis: & uniuerſale ſecundum Ariſtote. ſecundo de anima, tex. commen. 60. eſt obiectum intellectus, & ſingulare ipſius ſenſus. hoc etiam habet Aue. expreſſe in diſputatione ſexta, in libro deſtruc. in ſolutione ſexti dubij. & ideo forma à Philoſopho nuncupatur ratio, & quod quid erat eſſe rei. Secundum igitur regulam Ariſtote. in primo poſteriorum analiticorum. in capi. de uniuerſali. illa paſsio primo competit alicui, quæ ita ſe habet, quòd cuicunque competit, ratione eius competit, & ipſo primo poſito ponitur, & ipſo primo remouetur. ſed actus qui eſt quiditas, poſita ratione eius immediate ponitur intelligibilitas, & remota ratione eius, qualibet alia ratione remanente remouetur, ſicut patuit in exemplo de prima materia, quæ cum non ſit actus qui eſt quiditas, licèt ens ſit: eſt tamen occulta ad formam, & non poteſt cognoſci niſi per analogiam ad formam, aut ad habens formam. ſicut ſcribit Comm. in libro de ſubſtantia orbis, & in duodecimo metaphy. in com. decimoquarto. quod quomodo ſit intelligendum, infra declarabo, cum de materia loquar.

Summa limitationis.

E

Tex. 11.

Actus eſt qui ſeparat, & diſtinguit.

Propoſitio. 2.
F
Limitatio. 1.

PROPOSITIO eſt Philoſophi in ſeptimo primæ philoſophiæ. tex. commen. 49. Verum eſt principaliter: nam etiam quandoque aliqua diſtinguuntur non ſolùm per formas; uerumetiam & per materias. & licèt materia non ſit prima ratio diſtinguendi; poteſt tamen, ut ſtat ſub forma, eſſe diſtinctiua. dantur enim materiæ propriæ ſicut & formæ propriæ. unde materia prima in ſe conſiderata non eſt diſtinctionis principium, in fundamento enim naturæ nihil eſt diſtinctum, ut patet primo metaphyſicæ ſecundum tranſlationem arabicam, in tex. commen. decimo ſeptimo. materia autem ſecunda poteſt eſſe diſtinctiua: & hoc trahit a forma, ſi bene conſideras. & pro hoc uide octauo metaphyſic. tex. commen. 11. & 12. metaphyſi. tex. commen. 27.

Limitatio. 2.

Amplius autem propoſitio uera eſt in ſuppoſitis. talia enim principaliter non diſtinguuntur niſi per formas. Principia autem diſtinctiua non oportet quòd per alios actus, aut formas diſtinguantur: tunc enim eſſet proceſſus in infinitum in ipſis differentijs. Vnde regula eſt, quòd omnis diſtinctio rerum differentium reducitur ad aliqua primo diuerſa. unde ponentes materiam cœli, & iſtorum inferiorum eſſe diuerſarum rationum, habent dicere quòd tales materiæ ſeipſis intrinſecè diſtinguuntur, licèt diuerſitas ſuarum formarum ſit cauſa diuerſitatis earum in genere

G causſæ finalis: ſic enim ſunt materiæ diuerſæ, quia ſunt ordinatæ ad diuerſas formas. materia enim eſt propter formam, non autem forma propter materiam. ut ſcribit Ariſtote. ſecundo phyſi. tex.commen.91.

Accidentia ſunt entia, eo quia taliter entis,

Propoſi. 3.

ADditio. Vide Boe. in proœmio arithmeticæ, ubi habet q; qualitates,& quantitates,& proportiones uere ſunt, ſed contactu corporis ſiue mutabiles. Contra Ioannem & ſequaces.

PROPOSITIO Philoſophi eſt in ſeptimo metaph.tex.commen.2.ſatis ſamoſa & allegata. Non intelligitur quòd accidentia ſint formaliter entia ratione habitudinis ad ſubſtantiam, ita quòd inhærentia ſit de quiditate accidentis, ut quidam aſſeruerunt. & Ioan. de Ianduno, & ſequaces eius ſuſtinent hoc de intentione Ariſtote. & Auerro. quod quidem ſtare non poteſt: ſubiectum enim & habitudo ad ſubiectum non eſt forma, neque quiditas accidentis. attributio enim accidentium ad ſubſtantiam eſt in genere cauſæ materialis, non formalis. gloſſa eſt expreſſa Auerrois quarto metaph. in commen.2. ubi iſtam propoſitionem ſeptimi expreſsè declarat. nam Ariſtote. ibi in text. dixerat, quòd ens dicitur de entibus, ſicut ſanum de ſanis, ubi Commen. ad literam hæc uerba ſubnectit. ſimiliter hoc nomen ens, licèt dicatur multis modis, tamen in omnibus dicitur ens, quia attribuitur primo enti, ſcilicet ſubſtantiæ; & iſtæ at H tributiones in unoquoque eorum ſunt diuerſæ. prædicta enim attribuuntur ſubſtantiæ, non quia eſt agens, aut finis eorum; ſed quia conſtituuntur per illam, & ſubiectum eſt eorum: & uniuerſaliter non dicuntur entia niſi quia ſunt diſpoſitiones entis, & multi homines negant ea eſſe, albedo enim non eſt, ſed album. Hæc Commentator formaliter, ubi patet quòd ipſe interpretatur propoſitam propoſitionem ſeptimi in textu ſecundo; & rememorat dubitationem antiquorum introductam in tex. tertio ibidem, ubi Ariſtote. inquit. unde & dubitauit aliquis utrum uadere, & ſanare, & ſedere ſit ens, aut non ens. & ſic intelligitur dictum Commenta. in commen. ſecundo ſeptimi, in principio commenti. ubi inquit quòd Ariſtote. intendit declarare quòd hoc nomen ens principaliter, & ſimpliciter ſignificat prædicamentum ſubſtantiæ; ſecundario, & determinate, ſcilicet relatiue ad ſubſtantiam, alia prædicamenta accidentium; quæ non dicuntur eſſe, niſi quia accidunt enti, quod eſt ens per ſe, ſcilicet ſubſtantiæ: hoc enim, ſi nobis fas eſt interpretari Auerroem per Auerroem, ueritatem non habet niſi in genere cauſæ materialis. Huic etiam ſententiæ aſtipulatur authoritas Ariſtote. in.9. primæ philoſophiæ. tex. commen.1. ubi rememorans quæ dixerat in ſeptimo & in octauo inquit. De primo quidem igitur ente, & ad quod aliæ categoriæ entis reſeruntur, dictum eſt: uidelicet de ſubſtantia. Nam ſecundum ſubſtantiæ rationem alia dicuntur entia quantitas, qualitas, & alia ſic dicta. omnia namque habebunt rationem ſubſtantiæ, ut diximus in pri I mis ſermonibus. ubi Ariſto. ſeipſum declarat, quomodo accidentia dicuntur entia ratione ſubſtantiæ; quia uidelicet diffiniuntur per ſubſtantiam, & rationem ſubſtantiæ recipiunt. Manifeſtum eſt autem ex iis, quæ docuit in ſeptimo primæ philoſophiæ, quòd ſubſtantia in ratione accidentis non cadit tanquam forma, ſed tanquam ſubiectum & materia: cadit enim ut additum. & licèt dicatur in eodem ſeptimo, tex. commen. 35. quòd partes diffinitionis ſunt formæ; intelligitur de partibus, quæ ſunt de quiditate, ſicut eſt genus & differentia. ✻Amplius Alexan. in principio libri priorum dicit, quòd modus abſtrahendi mathematicus in aliquibus deſeruit naturali: puta de forma, quæ eſt ſeparabilis a materia ſecundum rationem, ſecundo phyſi. tex.commen.12. Et ſicut eſt de accidentibus, quæ tamen, licèt ſint in ſubiecto ſecundum eſſe, ſunt ſeparabilia a ſubiecto ſecundum rationẽ: quod non eſſet uerum ſi inhærentia eſſet de quiditate accidentis. Amplius rationibus illud probari poteſt. Non magis eſt de quiditate accidentis habitudo eius ad ſubſtantiam, quàm ſit habitudo primæ materiæ ad formam, aut habitudo formæ materialis ad materiã. ſed habitudo primæ

ADditio.

K materiæ non eſt de prima notione materiæ, ſicut pulchre declarauit lucidiſsimus Themiſtius, in primo phyſicæ auſcultationis in digreſsione de potentia,& priuatione materiæ,& etiam Commen.1.phyſi.in cõm.70. & in libro de ſubſtantia orbis, & in ſua media expoſitione ſuper libro phyſicorum, ubi uult potentiam eſſe ſicut proprietatẽ quãdam materiæ,& quòd non ſit uera differentia eius, & quãdoquidem materia eſt ens abſolutum, & potentia eſt ens ad alterum,& idem eſt iudicium de habitudine formæ materialis,ad materiam propter eandem cauſam. Et confirmatur ſimilitudo: quia formæ eductæ de potentia materiæ dicuntur conſtitutæ in eſſe per ſubiectum, ſicut accidentia dicuntur conſtituta in eſſe per ſubſtantiam: nam æque bene eſſentiali dependentia dependet forma materialis a materia, ſicut accidens a ſubiecto. ✻ Vnde Ariſt. in prædicamento ſubſtantiæ inueſtigans propria ſubſtantiæ, aſſerit quòd non eſſe in ſubiecto eſt commune omni ſubſtantiæ. Tunc ſic: ſicut nõ eſſe in ſubiecto eſt proprietas ſubſtantiæ, ſic eſſe in ſubiecto eſt proprietas accidẽtis: unde illud non poteſt eſſe ratio conſtitutiua ſubſtantiæ: quia effectus poſitiuus dicitur habere cauſam poſitiuam, ſic per oppoſitum eſſe in ſubiecto eſt proprietas accidentis, quia diuerſorum entium diuerſæ ſunt proprietates. Amplius Commen.1.meta. cõ.31. mixtio intentionis uniuerſalis ſubſtãtialis cũ ſuis particularibus,eſt fortior mixtione accidentiũ cum ſuis ſubiectis. L Amplius Auicẽ. in ſecundo ſuæ meta. expreſſe teſtatur, quòd inhærere non conſtituit accidens: quemadmodum non inhærere, nec poſſe inhærere non cõſtituit ſubſtantiam. Amplius Ariſt. in.5.metaphy. tex.cõmẽ.14.ubi prius diuiſerat ens in ens per ſe, & in ens per accidens, diuidit ens per ſe in decem prædicamenta. ✻ Et ſubdit Cõmen.ibidem cõ.14.quòd hoc nomen ens,quod ſignificat eſſentiam rei, eſt aliud ab ente, quod ſignificat uerum. & ideo expoſitores diuerſantur in quæſito ſimplici,ſcilicet dicere aliquid eſt, in ſecundo topi. utrũ collocetur in quæſtionibus generis, uel quæſtionibus accidentis: qui enim intelligit de ente, id quod eſt cõmune decem prædicamentis, dicit quòd collocatur in quæſtionibus generis: & qui intelligit de ente,id quod dicitur de uero, dicit quòd collocatur in quæſtionibus de accidente. &.1.phy. com.27. inquit, quòd dicere aliquid eſſe,non eſt prædicatio per accidens, ſicut prædicatio albedinis. Et eandem diuiſionem repetit in.6.primæ philoſophiæ.tex.cõm.4. ubi Cõmen.in cõ.expreſſe teſtatur, quòd ens eſſentialiter eſt quod diuiditur in decem prædicamenta. & ita etiam dicit in.5.meta.quod poſtquã Ariſt. diuiſit modos entis per accidens, incepit declarare ſecundum quot modos dicitur ens eſſẽtialiter. ubi expreſſe colligitur, quòd accidentia formaliter per rationem propriã includunt ens,& rationem entis. M ✻Amplius Ariſt.1.phy. contra Parmenidem tex. commẽ.25. oſtendens rationem eius eſſe malam de materia, ut exponit Commen. inquit, quòd utebatur ente multipliciter dicto, ac ſi eſſet ſimpliciter dictum. unde propoſitio illa eſt falſa, quicquid eſt præter ens, eſt non ens: ſi ens enim ſignificat ſubſtantiam tantum, aut quantitatem tantum, ut inquit Commen. non ſequitur quòd quicquid eſt præter ens, quod eſt ſubſtantia, aut quantitas, ſit non ens, ubi colligitur ens formaliter dici de omnibus decem prædicamentis. Amplius Ariſtote.12.metaphyſi.tex.19. ubi mouetur illa quæſtio: utrum principia decem prædicamentorum ſint eadem uel diuerſa, tandem per longum proceſſum decidit quòd ſunt eadem proportione, & quòd principia proxima decem prædicamentorum ſunt diuerſa, licèt remota ſint eadem, ut patet tex.com.20.21.&.22. uſque ad.26. & Commẽta. in com.19.ubi Ariſtote.facit illam rationem, quòd ſi ſubſtantia eſſet elementum omnium, omnia reliqua prædicamenta eſſent ſubſtantiæ: & ſi prædicamentũ omnium eſſet relatio,omnia prædicamenta eſſent relationes.quia omne cuius elementum eſt ſubſtantia, ipſum eſt ſubſtantia; & ſi relatio,omnia eſſent relatiua. Cõmen. ibi in calce cõmenti inquit. cõtingeret ut in aliqua hora diſſolueretur ſubſtãtia in relationem,aut relatio in ſubſtantiã,& ſubdit,& hoc contingit

ADditio.

Commen.14.

ADditio.

A contingit in genere, quod eſt materia; non in eo quod eſt forma. Nam conſuetudo Auerro. eſt reſpondere ad quæſtionem ante magiſtrum. Et quia intentio Ariſtotel. inferius eſt iſta, quòd ſubſtantia eſt principium, & elementum, ad quod omnia alia habent reſolui, & hoc in genere cauſæ materialis non formalis, ut diximus de mente eius, in commentr. ſecundo quarti metaphyſic. & ex hoc poteſt bene patere error, tenentium habitudinem accidentis ad ſubſtantiam eſſe cauſam formalem accidentis, cum Auerro. ubique huic ſententiæ aduerſetur, & Ariſtote. expreſſe in prædicto loco, ubi ex intentione determinat accidentia ea propriis conſtare principiis ex quibus ſua forma dependet, ut a cauſa proxima: licèt dependeat a principiis ſubſtantiæ, tanquam a cauſa remota. Amplius Ariſtote. primo topicorum. capitu. tertio, expreſſe uult quòd in omni genere eſt inuenire propriam quiditatem. Amplius Ariſtote. in duodecimo metaphyſic. in tex. comment. tertio, quod pulchre expoſuit ibi Commenta. determinat quomodo accidentia non ſunt entia, niſi quia entis. uolens enim Ariſtote. aliam aſsignare cauſam, quare de ſubſtantia tantùm ſit conſiderandum, inquit. Et inſuper nec entia, ut ſimpliciter eſt dicere, alia: ſed quali-B tates & motus, aut & non album, & non rectum: dicimus enim eſſe & hoc putà eſt non album. ubi Commenta. in commento inquit. Hoc eſt alia cauſa propter quam conſiderandum eſt de ſubſtantia tantùm. Nullum enim aliorum inuenitur ſimpliciter, ſed in ſubſtantia. uerbi gratia, qualitas non dicitur ens ſimpliciter, neque motus: ſed dicitur eſſe qualitas, & eſſe motus. Motus enim eſt motus alicuius, & qualitas eſt qualitas alicuius. Subſtantia uero non eſt ſubſtantia alicuius. Ens igitur ſimpliciter, & principaliter eſt ſubſtantia. Et quia aliquis poteſt dicere quomodo alia prædicamenta diminuuntur tantùm a ſubſtantia, & hoc nomen ens dicitur de omnibus? Dixi reſpondendo ſimiliter inuenitur non album. i. & hoc nomen ens, quamuis dicatur de eis, tamen dicitur quòd hoc eſt album, & hoc eſt mobile: tamen hoc non dat ut perfectè habeant eſſe, quoniam hoc etiam dicitur ens in negando eſſe, cum dixit, hoc eſt non album, & non rectum. Vbi manifeſte colligitur de mente Philoſophi, & Commenta. ens formaliter dici de ſubſtantia, & de accidentibus, licèt ſimpliciter & abſolute dicatur, ut ſic de ſubſtantia tantùm: quia accidentia non habent eſſe ſimpliciter ita perfectum, ſicut habet ipſa ſubſtantia. & ratio, C ut inquit Ariſtote. & Commenta. in commen. eſt quia ſola ſubſtantia ſeparabilis eſt, quia ipſa per ſe exiſtit, aliorum autem nullum. unde ſola ſubſtantia, ut inquit ibi Commenta. in commen. eſt conſtans per ſe: ſed alia ſunt in ſubſtantia, & iſto modo accidentia dicuntur non entia, quia non per ſe exiſtunt ſine ſubſtantia; non tamen quod nullum eſſe formale de ſe habeant, quia habent, licèt non ita perfectum ſicut eſt eſſe ſubſtantiæ. Nam creaturæ etiam non habent eſſe æquè perfectum, ſicut habet deus: propter hoc tamen non dicimus, neque negamus creaturam eſſe ens formaliter, nec dicitur creaturam formaliter eſſe ens per eſſentialem habitudinem ſeu dependentiam, qua dependet a deo. Nam ut ſcribit Ariſtote. quinto metaphyſicor. text. commen. 23. hominis multæ ſunt cauſæ: ſed quare homo ſit homo, nulla eſt cauſa: ſecundum ſe enim homo eſt homo unde non quia deus eſt deus, ideo homo eſt homo, licèt a deo ſit homo. Forte dices, quod impedit analogia entis, ne accidens formaliter ſit ens, quia analogice dicitur de ſubſtantia, & de accidente. Sed nec hoc ſtare poteſt. Nam ſubſtantia etiam analogice dicitur de materia, & de forma, & de ſubſtantia compoſita ex materia, & forma, ut dicitur. 7. metaphyſicor. text. comment. ſeptimo. Attamen materia ſecundum ſe eſt ſubſtantia, ſicut ſuo modo forma. Nam ut inquit Albertus cognomento magnus, quinto ſuæ metaphyſic. tractat. ſecundo, commen. quarto, in ſpeciali digreſsione, quam facit declarando quomodo forma cauſa ſit, quòd materia ſit in actu, & quæ ſit in cauſa unitatis materiæ, inquit. forma ſecundum ſe actus eſt, ſed forma non eſt cauſa quare materia ſit ſubſtantia: tamen forma eſt cauſa, quare materia eſt, ſeu ſit in effectu, ſiue in actu; non tamen eſt cauſa, quare materia ſit materia. Be- D ne uerum eſt, quòd forma eſt quæ dat eſſe in actu ipſi materiæ, & non dat eſſe in actu inquantum eſt hæc forma uel illa, ſed inquantum forma, & cæt. Confirmatur, quia natura etiam analogice dicitur de materia, & forma, & tamen materia eſt natura, & alia natura formæ. Amplius cum accidentia ſint principium formale agendi, & in actione reali, ſicut corpora cœleſtia agunt mediante lumine, & motu, de quo Ariſtotel. dixit in principio. octauo de phyſico auditu, quod eſt tanquam uita omnibus natura ſubſiſtentibus, & in principio libri meteororum, inquit, oportet mundum inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe continuum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur. & in ſecundo de generatione, & corruptione, & in quarto meteororum reducit omnem alterationem, & tranſmutationem ſubſtantialem ad quatuor primas qualitates, & uirtutes elementorum, quarum duæ ſunt actiuæ, & duæ paſsiuæ. ſunt etiam accidentia principium in actione ſpirituali iam ſenſitiua, quia obiecta ſenſuum, aut ſunt ſenſibilia E propria, aut ſunt ſenſibilia communia, & talia ſunt qualitates, & accidentia. ſicut patet. nam ſenſibilia propria ſunt qualitates de tertia ſpecie, quæ dicuntur paſsiones, & paſsibiles qualitates, ut inquit Ariſtotel. in prædicamentis, eo quia paſsionem inferunt in ſenſu: ſunt etiam principium agendi in actione ſpirituali intellectus, quia primo de anima. text. commen. undecimo, accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt. Accidentia igitur formaliter ſunt entia per propriam & intrinſecam rationem. non enim quia ſubſtantia eſt ſubſtantia, ideo accidens eſt accidens. Propoſitio igitur famoſa quæ dicit, accidentia ſunt entia, quia entis, uera eſt in genere cauſæ materialis, non formalis. nota enim reduplicationis poteſt unumquodque genus cauſæ reduplicare. Tot enim modis dicitur ſecundum ſe, quot modis dicitur cauſa. quinto metaphyſic. text. comment. 23. & ſic intelligitur dictum Auerro. in libro deſtruct. in diſputatio. 6. in ſolutione ſexti dubij. ubi inquit; radix itaque accidentium eſt quòd ab alijs habeant ſuſtentationem, & quiditatem. Similiter etiam quando dicitur, accidentia non eſſe entia ſimpliciter, intelligitur quia non habent eſſe perfectum, ſicut habent ſubſtantiæ, quia eſſe ſimpliciter eſt per ſe exiſtere, & per ſe conſtare, & tale eſſe ſubſtantiarum eſt, quia omnia accidentia fundātur in ſubſtantia, & F nullum ſeparari poteſt ab ipſa. ita gloſſat Commenta. 12. metaphyſic. commen. tertio.

Conſuetudo Auer. eſt reſpōdere ad q. ante magiſtrum.

Tertia.

Summa totius limitationis.

Accidentia non eſſe entia ſimpliciter, quomodo intelligitur.

Accidens uni non poteſt alteri eſſe ſubſtantia.

Propoſitio. 4.

FAMOSA eſt propoſitio, & elicitur ex dictis Philoſophi primo phyſicæ auſcultationis. tex. comment. 27. & 30. ubi dicitur, quod uere eſt accidit nulli. Aduerte igitur quòd accidens apud Philoſophos ſumitur quandoque ut diſtinguitur contra ſubſtantiam: & quandoque ſumitur pro extraneo, ut diſtinguitur contra id quod eſt de rei quiditate, eo modo quo logici ſumunt in fallacia accidentis, & diuini omne id quod non eſt de quiditate rei accidens appellant. ſic dicimus quòd homo accidit animali, & uniuerſaliter omnia inferiora dicuntur ſuis ſuperioribus accidere. * Sic etiam Ariſto. in prædicamentis dicit quòd homo eſt accidens domino. & in ſecundo de anima. tex. commen. 65. inquit, quòd accidit albo Diari filius. ubi Them. inquit quòd in more Ariſtotelico eſt ſubſtantiæ, & ſubiecto nomen accidentis aſciſcere. & Boethius in prædicamentis ubi ſupra, dicit quòd cōſuetudinis Ariſtotelicæ eſt, quæ ſecundo loco & extrinſecus prædicātur, dicere ſecundū accidens prædicari. Accidens igitur ut diſtinguitur contra ſubſtantiam reſpectu unius, non poteſt eſſe ſubſtantia reſpectu alterius, in his quæ uniuoce participant rationem eius. . ſic damnatur

Accidens dupliciter ſumitur.

ADDITIO.

Limitatio.

G Alexand.ab Auerro. 8.metaphyſi. commen. 5. qui poſuit caliditatem eſſe formam ſubſtantialem in igne,cum tameo ſit qualitas in mixtis, & ſit eiuſdem rationis in utroque: nam ſenſus tactus qui eſt uerus iudex qualitatum tangibilium, uniformiter immutatur a calore ignis, & a calore mixti ſine aliquo diſcrimine. Scientia tameo io nobis eſt qualitas,ut patet ex ſententia Philoſophi.7. phyſico.text. commen. 20. ubi probat quòd ad primam ſpeciem qualitatis non eſt per ſe motus, quia uirtutes & ſcientiæ noo acquiruntur per alterationem; & tamen ſcientia in deo eſt ſubſtantia.& ratio eſt quia ſcientia non uniuocè,ſed æquiuocè dicitur de ſcientia ooſtra,& de ſcientia dei,ſicut ſcribit Commen.12.meta.tex.51.& in libro de ſtructio,in diſputatione ſexta,in ſolutione.5.&.28.dubii. Accidens igitur oon pro extraneo, ſed ut diſtinguitur contra ſubſtantiam,reſpectu unius,non poteſt eſſe ſubſtantia reſpectu alterius,ſi eadem ratione utrique conueniat.

Summa propoſitionis.

Propoſitio.5.

Accidentia ſolo numero differentia in eodem ſubiecto eſſe non poſſunt.

COLLIGITVR propoſitio iſta ex intentione Philoſophi in.5.primæ philoſophiæ, io capitulo

H illo(Eadem uero dicuntur) & eſt in tex.com. uacantis, poſt tex.commen.15 .ubi Ariſto. modos ſecundum quos aliqua diuerſa dicuntur ponit quinque dicens,& quæcunque in eadem ſubſtantia entia differentiam habent. Vera eſt propoſitio de accidentibus realibus eductis de potētia materiæ per uerum motum & tranſmutationem,quæ fit cum abiectione contrarii:nam actio eſt merito contrarietatis. ex primo de generatione, & corruptione, tex. commen.50.ideo Ariſtote.dixit in libro de ſenſu, & ſenſato, quòd ignis non agit inquantum ignis,ſed inquantum calidus;quia ratione,qua calidus,contrarietatē habet. Ex primo etiam de gaoeratione,& corruptione.text.comm. 55. habitibus præſentibus in materia oondum generatur aliquid, ſed iam eſt. propter hoc agens inueniens ſubiectum informatum aliqua forma,non poteſt conſimilem eiuſdem rationis introducere per uerum motum, & alterationem, quia non reperit illud ſub forma contraria,talis autem contrarietas eſt neceſſaria io tali actione. Fallit autem de accidentibus oon eductis per ueram actionem quæ eſt merito contrarietatis, ſicut probatur argumento ſenſato de duabus candelis producentibus in eodem medio duo lumina. Nam ſi fuerint tres candelæ accenſæ in aliquo medio poſita tabula perforata tribus foraminibus, cauſantur tres umbræ,quod non eſſet niſi ibi eſſent tria lumina.Fallit etiam propoſitio in accidentibus ſpiritualibus, quia io eodem intellectu poſſunt eſſe plures cognitiones nu-

I mero differentes, aut ſaltem in eadem uirtute cogitatiua. ut inquit enim Philoſophus, ex pluribus ſenſibus fit memoria, & ex pluribus memorijs fit experimentum. ex proœmio metaphyſicæ. Item in eodem medio poſſunt eſſe duæ ſpecies ſenſibiles eiuſdem ſpeciei. Item propoſitio uera eſt in accidentibus abſolutis, fallit ſecundum aliquos in reſpectiuis, quia in eodem poſſunt eſſe plures paterortates. Iſta autem dicta uera ſunt apud tenentes accideotia non diſtingui primo per ſubiecta. ſed qui tenent accidentia numero diſtingui ad diſtinctionem ſubiectorum, negant omnia prædicta.;unde Herueus in quodlibetis, quoli.7.q. 9. tenet duo accidentia ſolo oumero differentia in eodem ſubiecto ſimul eſſe non poſſe,& ratio ſua ait, quia ue inquit, in omni actione præter illud quod facit aliqoid tale effectiuè,oportet ponere aliquod intrinſecum quo ſit tale formaliter,ita etiam præter illud quod facit aliqua eſſe diſtincta effectiuè, oportet dare ex parte facti aliquid intrinſecum quo ſint diſtincta formaliter. Vnde impoſsibile eſt, a quocunque agente fieri duos homines ſpecie differentes:quia non habent aliquid intrinſecū quo differant formaliter ſpecie ſecundum quod homines. Sed duæ formæ numero non habent aliquid intrinſecum quo ſint duæ: niſi uel quia ſunt, uel quia natæ ſunt eſſe in diuerſis ſubiectis,uel in diuerſis temporibus in eodem ſucceſsiue. ergo duæ formæ ſolo numero differentes non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto.Maior uidetur plana. ſ.quod oportet ex parte formæ dare aliqua intrinſeca,quibus formaliter diſtinguantur. Minorem probo. quia formæ non poſſent diſtiogui, niſi uel per ſuas rationes formales, uel per hoc quòd natæ ſunt eſſe in diuerſis ſubiectis,uel diuerſis temporibus in eodem ſubiecto.Diſtinctio autem formarum per ſuas rationes formales eſt diſtinctio ſpecifica. ergo diſtinctio numeralis formarum non poteſt intelligi niſi per hoc quòd ſunt, uel natæ ſunt eſſe in diuerſis ſubiectis,uel in eodem in diuerſis temporibus: & tunc talis forma ex hoc ſolo quòd eſt talis,habet quādam latitudinem, non ad intenſum & remiſſum,ſed ad pluralitatem numeralem, excepta quantitate, quæ ex ſeipſa habet quandam latitudinem partium ſolo numero differētium. Et ita etiam tenet io quolib. 3.q. 9.qua quærit utrum in compoſitis ex materia & forma,materia ſit principium indiuiduationis, articulo. 3. ubi mouet in. 4. dubio talem difficultatem. ſi unumquodque per eſſentiam numeraliter diſtinguitur ab alio; quare duo accidentia ſolo numero differentia non poſſunt concurrere in idem ſubiectum recipiendo ſuam diſtinctionem? Et ad hoc reſpondet, quòd licèt unaquæque res oon habeat diſtinctionem intrinſecam niſi ſuam eſſentiam:tamen illud principium in quibuſdam non ſufficit ſaltem naturaliter ſine aliis concurrentibus ſubiectiue,uel

L diſpoſitiue. & ideo ſicut impoſsibile eſt ſubſtantiam habere partes integrales ſine quantitate; ita uidetur qòd impoſsibile eſt accidens plurificari in eodem ſubiecto, quandiu a ſubiecto dependet, propter hoc quòd ſibi deeſt illud quod natum eſt ipſum plurificare ſubiectiuè. Et iſta etiam eſt opinio beati Thomæ in.5.meta.lectione. 50. ad finem.

Opinio beati Thomæ. Comprobatio primæ opinionis.

Nobis autem prima opinio rationabilior apparet, nam ut inquit Comm. in.7.met. com.2. indiuiduum ſubſtantiæ præcedit indiuidua aliorum prædicamentorum, & per cōſequens in unoquoque prædicamento accidentium poſſimus imaginari duas formas indiuiduales ſeipſis iotrinſece differentes. Nec eſt uerum quòd omnis diſtinctio formarum ſit diſtinctio ſpecifica, ſed uerum eſt de formis quæ ſunt quiditates. nam non eſt dubium quòd Sortes, & Plato differunt ab inuicem per ſuas formas indiuiduales, & tamen non differunt ſpecificè. Nec obſtat quod dicit, quòd diſtinctio accidentium non poteſt intelligi, niſi per hoc quòd natæ ſunt eſſe in diuerſis ſubiectis, uel in eodem ſubiecto in diuerſis temporibus ſucceſsiue: quia hoc contingit intellectui, quando a poſterioribus, & extrinſecus uenatur numerum,& diſtinctionem formarum.nam,ut ſuperius diximus, ſubiectum & habitudo ad ſubiectum non eſt cauſa formalis entitatis ipſius accidentis, & unitatis eius. ſed extrinſeca,& ſubiectiua tantum.

M

Propoſitio.6.

Omnium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti.

PHILOSOPHI eſt propoſitio in propria forma io ſecundo de anima.in tex.commen. 41.ubi argumentatur contra Empedoclem ad probādum motum augmenti in corporibus non prouenire principaliter ab igne, ſed ab ipſa anima. Ignis autem concurrit ut con cauſa, & inſtrumentum animæ. cum autem inſtrumentum oon moueat niſi motum a principali agente, agit ſecundum quòd eſt regulatum a forma cuius eſt inſtrumentum, terminatio autem rebus a forma proficiſcitur, non a materia, oec ab inſtrumento principaliter. Non intelligitur tamen propoſitio, quòd natura conſtantia ſint terminata per formam ad certam menſuram quantitatis, aut qualitatis,punctualem: ſed cum certa latitudine quæ inter duo extrema uagatur, ſicut dicit optime Princeps de complexione humana. Nā experimento ſenſato cernimus non omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei eſſe eiuſdem præciſe quāſitatis,nec eiuſdem complexionis.dedit enim deus,& natura unicuiq; indiuiduo propriam complexionem, in qua aliud indiuiduum communicare eſt impoſsibile. & imaginari debes

ADDITIO. Nota tamen quòd iſta propoſitio etſi uniuerſaliter atteſtari ſoleat in hoc intellectu quod naturalia maximo & minimo conſtāt:tamē hoc eſt extra mentē philoſophi, quia arguit de motu augmenti animatorum. & ut d. Com. in cō. arguit 1. & 2. figura: ut patet.

A nari debes quòd eſt aliqua tam magna quantitas, ultra quam ſpecies humana non poteſt ſaluari; & alia tam parua, ultra quam humanitas non conſtat. Et ita intelligas etiam de qualitatibus & alijs diſpoſitionibus. nam formæ naturales pro ſe, & ſuis operationibus non ſolum prædicto modo limitant ſibi certum terminum ex parte dimenſionum: uerum etiam ex parte aliarum qualitatiuarum diſpoſitionum, ſicut teſtatur Commenta. in pleriſque locis in philoſophia, et præſertim in libro de ſubſtantia orbis, & in ſexto phyſi. in commen. 91. ubi ſcribit quòd omne generabile naturale habet aliquam quantitatem naturaliter in initio generationis & fine. et iſta quantitas habet extrema & medium, uerbi gratia, quoniam quantitates embryonum ſunt terminatæ, ſcilicet minimi embryonis, & maximi embryonis. unde impoſſibile eſt augeri in infinitum, aut minui in infinitum. nam ſi tranſierit quantitatem naturalem in diminutione, & in additione; ſtatim corrumpetur ens. Actio enim cuiuslibet entis perficitur per quantitatem, & qualitatem terminatam: ſicut eſt diſpoſitio in entibus artificialibus. Et ideo dixit Commenta. in tertio cœli, commen. ſexto, & in tertio phyſi. commen. 60. quòd naturalis non conuenit cum geometra in hac propoſitione dicente, continuum eſt augmentabile in infinitum; quia ire ad augmentum eſt

B ire ad formam: attamen bene conuenit cum geometra in alia propoſitione dicente, continuum eſt diuiſibile in infinitum: quia diuiſio conuenit in infinitum ipſi magnitudini in ſe, & etiam ut eſt in materia. Sed tunc in hac re eſt maxima difficultas. Nam ex auctoritate Commenta. in tertio cœli. augmentatio in infinitum prouenit a materia, ut declaratum eſt in phyſicis, ut expreſſe dicit in commen. ſexto. ſi igitur materia de ſe eſt cauſa augmenti in infinitum, ſicut de ſe eſt cauſa diuiſionis in infinitum: igitur naturalis debet concordare in utraque illarum propoſitionum, uidelicet, tam in illa quæ dicit, continuum eſt diuiſibile in infinitum, quàm etiam in iſta quæ dicit, continuum eſt augmentabile in infinitum: quia continuum ut eſt in materia ratione materiæ, ſicut eſt diuiſibile in infinitum, ſic etiam ratione eius eſt augmentabile in infinitum. Quod confirmatur ex præfato text. ſecundo, de anima. ubi Ariſtote. contra Empedoclem arguit, quòd ſi augmentatio in animatis proueniret ab igne, iret in infinitum. manifeſtum eſt autem quòd ignis in mixto animato concurrit ut materia, & ut inſtrumentum, & ut imperfectius reſpectu animæ: reſpectus autem imperfectioris ad perfectius, & inſtrumenti ad agens eſt reſpectus materiæ ad formam, ſecundo de anima. tex. commen. 54. & tertio de anima.

Nota arduam difficultatem de naturali & geometra.

C commen. 36. & in eodem tex. 41. philoſophus concludit quòd augmentatio potius eſt rationis, & formæ quàm materiæ. Habetur igitur lucidiſſime, ſi augmentatio proueniret a materia, quòd ubi deſinat non habet. ignis enim appoſito combuſtibili in infinitum creſcit. & eſt locus multum perſcrutabilis ſicut uides. & ſolutio iſta Auerro. in hoc non ſatisfacit. immo uidetur ſibimet contradicere ſi bene conſideras. Dicamus igitur conſequenter in doctrina eius, quòd augmentatio poteſt comparari, tam ad materiam, quàm etiam ad formam, tanquam ad duo principia diuerſa. Et tunc certum eſt quòd augmentatio diuerſis comparata principijs, diuerſa contrahit & oppoſita. diuerſorum enim diuerſæ ſunt proprietates. unde finitas eſt a forma, & infinitas eſt a materia, ſicut dicit Commenta. 3. phyſi. commen. 60. Et uniuerſaliter aduerte quòd omnes conditiones, quæ ſunt inuentæ in compoſito, ſi atteſtantur imperfectioni, proueniunt a materia, & competunt compoſito propter materiam. Et illæ quæ atteſtantur perfectioni, proueniunt a forma, & competunt compoſito propter formam. augmentatio igitur quantum eſt merito materiæ, finem non habet, quia infinitas ſtat per materiam, & ideo in infinitum progrederetur merito ipſius propter materiam ſuæ potentialitatis inuentam in ſubſtantia eius, quæ eſt cauſa infinitudinis. Et ideo bene ſequitur ratio

Solutio.

D Ariſtote. quòd ſi augmentatio in uiuentibus principaliter proueniret a uirtute elementali, tunc ubi deſinat non habet. ſed quia ſimpliciter augmentatio eſt de diſpoſitionibus atteſtantibus perfectioni, augmentatio enim eſt motus de quantitate imperfecta ad quantitatem perfectam, ut dicitur in. 5. phyſi. tex. commen. 18. ideo abſolutè attribuitur formæ, & hoc eſt quod dicit Commen. quòd ire ad augmentum eſt ire ad formam, per oppoſitam rationem eius quod in diminutione contingit, quia ire ad diminutionem eſt ire ad nihil & non eſſe, ut inquit, cuius cauſa eſt materia. Et propter hoc diminutio in infinitum ſimpliciter attribuitur materiæ, quia atteſtatur imperfectioni & corruptioni. unde naturaliter ſubſtantiæ compoſitæ reſiſtunt diuidentibus cauſis. Et ideo Philoſophus in ſecundo, de anima, in tex. allegato, ſimpliciter augmentationem attribuit animæ, quæ concurrit ſicut forma, & non igni qui concurrit, ut materia, & inſtrumentum. ut inquit. hæc autem animæ ſunt, ſed non ignis & rationis magis quàm materiæ. A fine enim denominare unumquodque fas eſt, ut ſcribitur in ſecundo de anima, tex. commen. 49. quia igitur ire ad augmentum eſt ire ad eſſe, & ad formam; inde phyſice loquendo ſimpliciter, & abſolute propter prædictas

E rationes aſcribitur formæ. & quia denominationes fiunt a talibus ſimpliciter, abſolute loquendo; inde eſt quòd in iſta propoſitione, geometra non dicitur concordare, uidelicet, continuum eſt augumentabile in infinitum, quia ut dicit in commen. 6. tertij de cœlo Auerro. cum conſiderauit mathematicus in continuo ſecundum additionem, non erit impoſſibile augmentare corpus in infinitum, cum conſideret in eo inquantum eſt abſtractum a corpore naturali. Naturalis autem dicit hoc eſſe impoſſibile, quoniam inquantum eſt ultimum terminans corpus naturale, eſt quaſi forma. formam autem inquantum formam impoſſibile eſt augeri in infinitum. Augmentatio enim in infinitum eſt ex materia non ex forma, ut determinatum in phyſicis. Et ideo dicit Ariſtote. quòd geometer debet ponere quòd magnitudines augentur in infinitum, ſed poteſt ponere magnitudines in quacunque quantitate uoluerit &c. Cum igitur augmentatio ſimpliciter reducatur ad formam, & non ad materiam, niſi ſecundum quid: & denominationes fiunt ab eo quod eſt ſimpliciter, non ab eo, quod eſt ſecũdum quid. nam homo mortuus non eſt homo: & continuum, ut reſpicit augmentum, habet rationem finis, & perfecti: & a fine unumquodque denominare iuſtum eſt: & abſolute, augmentatio, ut dicitur in primo de generatione, & corruptio fit per formam, non per materiam principaliter, ut bene

F declarat Commen. in primo de generatione, & corrup. in tex. commen. 38. hinc eſt quòd naturalis non concordat cum geometra in illa, continuum eſt augmentabile in infinitum: ſecus autem eſt de illa, continuum eſt diuiſibile in infinitum; quia diuiſio in infinitum atteſtatur imperfectioni: & ire in diuiſione eſt ire ad non eſſe, & eſt ire ad nihil. ut dicit. 3. phyſi. commen. 60. & talis diſpoſitio ſimpliciter reducitur ad materiam: nam forma per ſe indiuiſibilis eſt: & ſi diuiditur, hoc eſt per accidens & ſecundum quid. & ideo in iſta ſimpliciter & abſolute geometer concordat cum naturali. uterque igitur ſermo uerus eſt ſecundum diuerſos reſpectus; nam ſi augmentatio comparetur materiæ, & formæ; a materia habet interminationem, a forma uero finem & terminum. ſed ſi abſolute augmentatio & ſimpliciter conſideratur, ut eſt motus qui a fine denominationem ſumit; ſic ſimpliciter eſt ipſius formæ, non materiæ. & hoc expreſſe dicit Ariſtote. quòd hæc animæ eſt, & non ignis, & rationis magis quàm materiæ, & Commen. ibi in commento inquit, & dixit hoc, quia apparet quòd actio augmenti eſt compoſita ex actione ignis, & ex aliqua intentione in igne, alterare enim quod eſt in eo, debet attribui igni; & quia eſt terminatum, debet attribui uirtuti coniunctæ cum igne, & dat exemplum de arte, quod uide ſi placet.

Propoſitio. 4

In tex. c. 41. 3. de anima in fine.

G

Priora ſecundum naturam ſunt quæcunque poſſunt eſſe ſine alijs, & alia non ſine ipſis.

PROPOSITIO eſt Ariſtote. in quinto primæ philoſophiæ, in capitu. de priori, & etiam in prædicamentis. Non intelligitur iſta propoſitio quo ad ſeparationem in eſſe reali, nam in hoc ſenſu utebatur ea Plato, ut ſcribit Commenta duodecimo metaphy. commen. 27. nam certum eſt quòd motus natura præcedit tempus, & tamen non poteſt eſſe ſine tempore.* & ſubiectum natura præcedit propriam paſſionem, ſed non poteſt eſſe in re ſine ipſa. & uniuerſale eſt prius natura ſingulari, ſed non poteſt eſſe ſine ſingularibus. unde Commenta. duodecimo metaphyſi. commen. præallegato. declarans quomodo ſingulare eſt prius uniuerſali ex mente Alexan. inquit, quòd hic non eſt intelligendum ſecundum eſſe, ſed ſecundum intellectum. uniuerſalia enim ſecundum intellectum ſunt priora particularibus, quæ cũ auferuntur, auferuntur particularia, unde exiſtimantur uniuerſalia eſſe ratio ſubſtantiæ. Quæ uerba Commenta. aſſeruit propter opinionem Platonis qui utebatur diſſinitione prioris ſecundum naturã, opinando quòd quemadmodum uniuerſalia poſſunt intelligi per intellectum abſtracta a ſingularibus, ſic etiam in rerum natura ſubſiſtunt

ADditio. Item. 2. phy. c. 19. Manifeſtũ eſt quòd quicquid ſeparatur ſ eſſe ſeparatur rõne, & non cõuertitur.

H

ſeparata a ſingularibus, & ſunt rerum ſubſtantiæ. ſed Ariſtote. opinio fuit quòd intellectus multa poteſt ſeparare, quæ natura non poteſt, ſicut ſcribit Commenta. duodecimo metaphyſi. commen. 39. Et confirmatur, quia ſecundum omnem uiam propoſitiones per ſe primi, & ſecundi modi ſunt ſimpliciter neceſſariæ: nam demonſtrationes ſunt neceſſariorum, & impoſsibilium aliter ſe habere. ſi igitur prius ſecundum naturam poſſet eſſe ſecundum rem ſine poſteriori, tunc ſequeretur quòd concluſio demonſtrationis, in qua concluditur propria paſſio de ſubiecto, non eſſet ſimpliciter neceſſaria. quandoquidem ſubiectum de quo demonſtratur, poſſet eſſe ſine ipſa cum ſit natura prius, & ita demonſtratio eſſet de contingentibus, & uniuerſaliter de his quæ ſic & aliter ſe habere poſſunt: & ita etiam contingeret de propoſitionibus per ſe primi modi. nam partes diſſinitionis etiam natura præcedunt diſſinitum. unde Commenta. ſecundo phyſico. & Ariſtote. cum eo tex. commen. 19. inferunt contra Plat. quòd formæ naturales ſecundum rationem deberent eſſe ſeparatæ a materia ſenſibili, quia ipſe poſuit quòd ſunt ſeparatæ ſecundum eſſe. nam, ut deducit Commenta. manifeſtum eſt quòd quicquid ſeparatur ſecundum eſſe, ſeparatur ratione: ſed non conuertitur. Ecce igitur quòd iſta ſeparatio in diſſinitione prioris ſecundum naturam non eſt intelligenda ſecundum eſſe, ſed ſecundum intellectum.

I

Contra Scotum.

Et mirum profecto, mirum, quomodo Scotus uir ſublimis ingenij, & in ſcientia diuina acutisſimus, cum quo incedit Antonius And. & ſequaces, quomodo in hac propoſitione defecerit, qui in hoc ſenſu utitur ea in ſecunda quæſt. quolibe. articu. primo, ubi probat quòd anima intellectiua prius natura eſt hæc, quàm uniatur materiæ; quia eſt prius natura terminus creationis quàm infundatur. quam propoſitionem iſto modo probat. quia, illud quod ſine contradictione poteſt eſſe ſine alio, & non econuerſo; eſt prius naturaliter illo. hoc accipitur, ut inquit, ex quinto metaphyſi. capitu. de priori. aliqua, inquit ſecundum naturam & ſubſtantiam ſunt priora quæcunque contingunt eſſe ſine alijs, & illa non ſine illis. & in fine capitu. ad iſtum modum reducit omnes modos prioris. & in ſeptimo metaphyſi. tex. com. quarto, eſſe, inquit, ſubſtantiæ eſt primum omnium. & hoc probat. aliorum enim nullum eſt ſeparabile a ſubſtantia, ideſt potens eſſe ſine ſubſtantia. hæc autem ſubſtantia poteſt eſſe ſine aliis quantum eſt de ſe. concludit ergo ſecundum Philoſophum ſeparabilitas iſta prioritatem ſecundum naturam: anima autem non ſolum ſecundum ſubſtantiam & eſſentiam, ſed ſecundum exiſtentiam, & ut terminus creationis diuinæ poteſt eſſe ſine materia. ergo poteſt eſſe ſine hoc quòd uniatur materiæ: nullo autem modo poteſt eſſe in materia, nec aliquo modo qualitercunque, niſi ipſa ſit hæc propria ſingularitate. ſequitur ergo iſta propoſitio prima quæ fuit hic probanda. ubi patet, quòd utitur illa propoſitione prioris ſecundum naturam quoad poſſe ſeparari a poſteriori ſecundum eſſe quantum eſt merito ſui. Sed ſi ita intelligat, ſequitur contra ipſum, quia ipſe tenet quòd propria paſsio eſt eadem realiter cum ſubiecto. ſed cum ſubiectum poſsit eſſe, quantum eſt merito ſui, ſine propria paſsione, cum ſit natura prius illa: ergo non eſt idem realiter illi, per regulam poſitam per ipſummet in tertia quæſtione quolibetorum, articu. tertio, ubi habet. uniuerſaliter enim quod conuenit alicui, ſic quòd omnimoda contradictio ſit illud eſſe ſine hoc, hoc eſt idem realiter illi, & per oppoſitum ubi non eſt omnimoda contradictio, non oportet idem eſſe omnino.

K

ADditio.

*Et mirum etiam de Ioan. de bac. in quolibetis, quoli. 1. quæſtione qua quærit utrum Ariſtote. & Commenta. rationabiliter negauerunt creationem, ubi tenet contra Scotum, quòd eſſe & non eſſe ſunt extrema ordine naturæ, & non ſolum dependens, & independens ex malo intellectu illius propoſitionis, unde in æternis non poteſt intelligi aliquod ſignum in quo priuatio, aut non eſſe poſitiue competere poſsit. Vide primo cœli in commen. 115. in calce commenti contra Platonem.

L

Euaſio Scoti in. 7. metaphyſi.

Nec ualet, ſi pro Scoto dicatur, quòd ſubiectum ad propriam paſsionem dupliciter comparari poteſt. uno modo ſecundum eſſentiam, inquantum uidelicet non dependet ab illa. alio modo inquantum eſt cauſa neceſſaria reſpectu illius. primo quidem modo ſubiectum, quantum eſt merito ſui, poteſt eſſe ſine propria paſsione, ſed non ſecundo modo, & eſt reſponſio eius ſeptimo metaphyſi. quæſtione prima. Nam data iſta reſponſione, adhuc argumentum ſtat in ſuo uigore, quia non eſt omnimoda contradictio, ſubiectum poſſe eſſe ſine propria paſsione; ſed ſolum ex parte qua eſt cauſa.

Impugnatio.

Præterea, Retorqueo argumentum quo ad iſtam rationem, quia etiam ſubiectum ſecundum quòd eſt cauſa neceſſaria paſsionis, eſt natura prius ipſa paſſione, ſed prius ſecundum naturam ſub ratione qua eſt prius, poteſt eſſe ſine poſteriori. ergo ſubiectum & ſecundum ſuam eſſentiam abſolute conſideratum, & etiam ſub ratione qua cauſa poteſt eſſe ſine propria paſsione, & ita ſequitur quòd demonſtratio non eſt ſimpliciter neceſſariorum, & impoſsibilium ſimpliciter aliter ſe habere contra Ariſtote. & ueritatem.

Cauſa erroris Scoti.

M

Sed illud quod decepit ipſum, ſi fas eſt ita loqui de tanto uiro, fuit, quia non diſtinxit de ſeparatione ſecundum eſſe qua utebatur Plato, & de ſeparatione ſecundum intellectum qua utebatur Ariſtoteles. Nec auctoritas Ariſtote. mouet, quam allegat ex ſeptimo metaphyſi. text. commen. quarto, ubi probat ſubſtantiam eſſe priorem ratione, cognitione, tempore, & natura. Nam ſecundum expoſitionem diui Thomæ, probatio illa, „ nullum enim aliorum quæ prædicantur ſeparabile eſt, ſola autem ſubſtantia ſeparabilis, „ adducitur ad probandam prioritatem temporis, & non prioritatem naturæ. & ſecundum expoſitionem Auerro. illa probatio communiter deſeruit ad quamlibet primitatem, & Ariſtote. ſecundum ipſum intellexit nullum accidentium eſſe ſeparabile a ſubſtantia, quia uniuerſalia accidentium diffiniuntur per eſſe in ſubiecto. & iſtamet eſt expoſitio Ariſto. primo phyſi. tex. commen. 14. & ita iſta ſeparatio eſt quantum ad intellectum, dum dicitur in diffinitione prioris quòd poteſt ſeparari ab alio, & aliud non ab ipſo.

Nullum accidentium eſſe ſeparabile a ſubſtantia, q̃uo intelligitur.

Et cõfirmatur. quia Commenta. quarto phyſico. commen. 97. contra Gale. inquit „ quod quia tẽpus non imaginatur ſine motu, & motus „ poteſt imaginari extra tempus, ſignificat hoc quòd motus „ præcedit tẽpus naturaliter, & quod tẽpus accidat motui, „ licet conſequentia ſe cõplete. & dicit expreſſe quòd iſta fuit opinio Ariſt. & nõ ſicut intellexit Gale. & manifeſte patet ex illo loco quòd prioritas naturæ de motu reſpectu temporis probatur. quia põt abſtrahi per primam operationem

A tionem intellectus, cum in diffinitione motus non ponatur tempus, ſed in diffinitione temporis ponitur motus. non autem intellexit Commenta. motum poſſe imaginari eſſe ſine tempore, nam duodecimo metaphyſic. commen. 29. expreſſe habet quòd impoſsibile eſt imaginari motum ſine tempore. * Amplius Porphyrius in communitatibus oſtendit quòd genus eſt natura prius differentijs, quia ſubſtantia animata ſenſibilis poteſt ſub intelligi, eſto quòd nō ſit rationale, nec irrationale. Ecce quomodo illa prioritas naturæ eſt quo ad intellectum. Aduerte tamen quòd in primo ſenſu, etiam quandoque utitur ea Ariſto. & Commenta. uidelicet, quo ad ſeparationem ſecundum eſſe. ut patet ſecundo de anima. tex. c. decimoſeptimo, de ſenſu tactus reſpectu aliorum ſenſuum, & de uirtute motiua reſpectu aliarum uirtutum, ut patet ibi. ſed dico quòd hoc non eſt ſemper uniuerſaliter uerum.

ADditio.

Propoſitio. 8.

Poſterius non poteſt abſtrahi a ſuo priori.

Limitatio prima iſtius propoſitionis.

FAMOSA eſt propoſitio, & deducitur ex eadem auctoritate Philoſophi iam allegata, quia poſteriora non poſſunt eſſe ſine alijs, quæ ſunt natura priora illis. Intelligitur de poſterioribus quæ comparantur ad uera priora reſpectu illorum, quia, uidelicet, includunt illa B quiditatiue. Sed non opus eſt ubi prius non fuerit de quiditate poſterioris, quòd poſterius non poſsit intelligi ſine illo. Nam certum eſt ſecundum Ariſto. quòd mathematicæ diſciplinæ abſtrahunt a ſubſtantia, excepta aſtrologia, quæ ſola inter mathematicas diſciplinas de ſubſtantia theoriam facit. geometria enim ſolam magnitudinem contemplatur, & arithmetica numerum, & colligitur de mente etiam Ariſtote. & Commenta. 4. primæ philoſophiæ. tex. commen. primi. ubi habet quòd ſcientia diuina ſpeculatur ens inquantum ens, & quæ huic inſunt: aliæ autem ſcientiæ particulares abſcindentes aliquam partem entis circa hanc ſpeculantur ipſum accidens, uelut ſcientiarum mathematicæ. ubi Commenta. in commen. primo, ſuper
» his uerbis, inquit. Manifeſtum eſt quòd non eſt alicuius
» ſcientiæ ſcientiarum particularium conſideratio de ente
» ſecundum quod eſt ens: ſed tantum eſt conſideratio de ac
» cidentibus, quæ accidunt alicui parti partium entis, acci-
» piendo illam partem quaſi diſtinctam ab ente, ſicut faciunt
» ſcientiæ mathematicæ, quæ accipiunt numeros, & magni-
» tudines diſtinctas ab ente, & conſiderant de eis, & ſuis accidentibus eſſentialibus. Vbi clariſsime patet quòd iſtæ ſcientiæ abſtrahunt a ſubſtantia manifeſte. quid enim eſt accipere magnitudines & numeros ſeparatos ab ente,
C quàm ſeparatos a ſubſtantia? Nam diuina ſcientia eſt quæ conſiderat de ente ideſt de ſubſtantia in eo quod ens, & in eo quod ſubſtantia, ipſa enim eſt uerum ens ſimpliciter & primum, & alia non dicuntur entia niſi quia entis. Amplius Commenta. 3. phyſico. commen. 6n. expreſſe teſtatur quòd in hac propoſitione, cōtinuum eſt diuiſibile in infinitum, conuenit geometer cum naturali philoſopho, ſed non in hac. continuum eſt augmentabile in infinitum. Nam, ut inquit, propoſitiones mathematicæ ſunt fundamenta imaginationis. modo continuum in uia augmenti ſecundum imaginationem augeri poteſt in infinitum, imaginatio enim terminum non habet nec in ſurſum, nec in deorſum. unde Seneca ad Lucil. deſideria inquit naturalia finita ſunt, quæ autem ex falſa imaginatione proueniunt, ubi deſinant non habent. Sed quia ire naturaliter ad augmentum eſt ire ad formam, quæ eſt cauſa terminationis & finitudinis, omnium enim natura conſtantium determinatus eſt numerus magnitudinis & augmenti. 2. de anima. tex. commen. 42. Ideo naturalis diſcrepat in hac propoſitione a geometra. ſed in alia propoſitione, quæ eſt de diuiſione continui in infinitum, concordant, quia, ut inquit, diuiſio in infinitum conuenit continuo, tam prout eſt in materia quæ eſt cauſa in rebus phyſicis, interminationis, & infinitudinis, quàm etiam ut eſt abſtractum a materia. Vbi expreſſe Commenta. uult, quòd geometer abſtrahit magnitudinem a materia. & non conſiderat ipſam niſi ſecundum intellectum; & imaginationem, quo ad ſui naturam. Et inde colligitur manifeſte de intentione Commenta. quòd materia intelligibilis a qua non abſtrahit mathematicus, non eſt ſubſtantia, ſicut tenuit Scotus, & Aegidius Ro. & Alber. magnus, qui uoluerunt ſubſtātiam corpoream ſubiectam quantitati, eſſe ſubiectum ſciētiarum mathematicarum. Immo materia intelligibilis ſubiecta mathematicis diſciplinis, eſt ipſa quantitas, prout ſecundum rationem abſtrahit a qualitatibus ſenſibilibus.

D

Quod materia intelligibilis a qua nō abſtrahit mathematicus non eſt ſubſtātia, cōtra Sco. Aegidium, & Alber.

Opinio Alb. mag. in. 5. ſuæ meta.

Nec obſtat quòd dicit Magnus Albertus in. 5. ſuæ metaphyſi. tracta. tertio, ca. ſecundo. ubi facit digreſsionem de clarando eſſe, & naturam quantitatis. ubi inquit hæc uerba
» formaliter. Diximus enim quòd ſubſtantia quæ corpus
» eſt, conſtituitur ex materia, & forma corporeitatis tali,
» quæ ſuſcipit omni modo menſuram trium diametrorum.
» Et in hac forma, nullum corpus differt ab alio corpore, nec
» eſt maius unum corpus quàm aliud. Et ex hoc patet quòd
» menſura dimenſionum actualium ſecundum quam compa-
» rantur adinuicem ſecūdum maius, & minus. & æquale, eſt
» menſura, & quantitas ſuſcepta ab huiuſmodi ſubſtantia ſe-
» cundum hoc quòd ſuſceptibilitas per actum formæ ſubſtā-
» tialis eſt in ea. igitur quantitas quæ menſura eſt, ineſt
» compoſito, & non materiæ ſimplici. adhuc hoc habitum
» eſt ſupra, quòd forma corporeitati ſubſtantialis non relin- E
» quit unquam materiam, & eſt in ipſa ante omnem mo-
» tum, & mutationem, non dependens niſi ex principijs
» ſubſtantiæ ſimplicibus. Iſtæ autem dimenſiones ſecun-
» dum quas corpus comparatur ad corpus ſecundum maius,
» & minus, & æquale, uno corpore manente ſecundum ſub-
» ſtantiam, inſunt, & non inſunt, ſicut patet in cera extenſa
» & cōtracta, & nube contracta & dilatata, & generaliter in
» condenſatis & rarefactis. Igitur iſta inſunt ex prima ra-
» tione, & non ſicut quædam pars cum conſequuntur eſſe
» compoſiti. Et ex ſecunda ratione inſunt, & non inſunt ei
» dem ſaluato ſecundum eſſe ſubiecti. Oportet igitur quòd
» iſta ſint accidentia, & eſſe ipſorum eſt eſſe accidentis,
» hoc tamen Plato non dicit & plures Stoicorum. Atten-
» de igitur, quòd quia quantitatum menſuræ non inſunt
» ſubiecto determinato ſecundum aliquam ſpecialem for-
» mam, ſed ſecundum ipſam formam corporeitatis pri-
» mam; ideo in diffinitiua ratione quantitatum diſciplina-
» bilium non intrat ſubiectum ſenſibilis materiæ, nec con-
» cipiunt illud ſecundum ſubiectum intellectualis, ſiue in-
» telligibilis materiæ tantum. Nec eſt dicendum quòd con-
» cipiunt materiam imaginabilem. ipſæ enim diſciplinales
» quantitates ſunt imaginata quædam: ſubiectum autem
» quod in ſua ratione diffinitiua concipiunt, non eſt ima-
» ginatum, ſed in intellectu conceptum per prima princi-
» pia ſubſtantiæ corporeæ ſolum, & hoc eſt ualde notan-
» dum in tota iſta philoſophia. Ex hoc autem quòd ſu- F
» biectum nullam habet differentiam ex imaginatis circa
» ipſum & ſenſibus, contingit quòd dimenſiones diſciplina
» les omnes unius ſunt rationis in omni materia, quod eſſe
» nequaquam poſſet ſi ſubiectum imaginatum, uel ſenſatum
» concipit, quia per imaginata & ſenſata differunt corpora.
» Et ſi ſub talibus differentijs caderent, in diffinitionibus di-
» ſciplinabilium oporteret ipſa æquiuocari, quando unum
» eſſet nomen, & ratio ſubſtantiæ diuerſa, ſubiectum enim
» per ſe, & ſecundum ipſum cadit in paſsionis diffinitione.

Hæc ille formaliter. Ex quibus uerbis clare colligitur, quòd, quia ipſe poſuit corporeitatis formam de prædicamento ſubſtantiæ inſeparabilem a materia, imitatus in hoc Auic. in. 2. ſuæ ſufficientiæ, & in. 2. ſuæ metaphy quæ erat forma generalis, perficiens primitus materiam, & erat materiæ primæ coæterna: & in tali compoſito fundabantur dimenſiones interminatæ, quæ ſunt corpus de prædicamento quātitatis, tanquā in ſubiecto. unde ut inquit Auer. in primo cap. de ſubſtantia orbis, Auic. exiſtimauit quòd eadem eſſet diſpoſitio accidentium terminatorum, & interminatorum; non quia opinatus fuerit quòd quemadmodum accidentia terminata fundantur in compoſito ex materia, & forma ſpeciali, ſic interminata fundantur

G dantur in compoſito ex prima materia & forma corporei-
tatis, quæ ſecundum Auicen. erat forma ſpecialis, ſicut peſ-
ſime impoſuit Auicennæ Ioannes de Ianduno, & ſequaces
propter uerba iſta Auerro. male intellecta. Nam Auicen.
nullibi dixit hunc errorem, immo oppoſitum ut alias de-
claraui. & Albertus imitatus ad unguem in hoc oppoſitum
dicit, ſed pro tanto dixit Auerro. illa uerba, quia ſicut ac-
cidentia terminata fundantur in compoſito: ita uoluit
etiam Auicen. quòd accidentia interminata fundarentur
in compoſito. propter hoc igitur uult Alber. quòd dimen
ſiones iſtæ cum ſint ſicut paſſio in ſubiecto in tali corpore
quod eſt compoſitum ex prima materia & forma iſta ſub-
ſtätiali corporeitatis quæ eſt prima forma generalis, quòd
Opinio Sco. in. 6. ſuæ meta. tale ſubiectum ponitur in diffinitionibus talium entium
mathematicorum. Et hoc fundamentum etiam Auicen-
„ næ & Alber. imitatur Scotus in ſexto ſuæ metaphyſicæ
„ quæſtione prima, inquiens. Reſtat ergo ſubſtantia corpo-
„ rea, cui abſolute conſiderate ineſt primo quantitas conti-
„ nua, & ſecundum aliquos diſcreta, & mediante quantita-
„ te, omnia quæ quantitatem conſequuntur, ut relationes
„ fundatæ in quantitate, & qualitates quartæ ſpeciei. Et
„ iſtæ paſsiones ſunt de ipſa cognoſcibiles ex principijs no-
„ tis uia ſenſus. Ergo ipſa poteſt eſſe, & eſt ſcientiæ ſpecu-
H „ latiuæ ſubiectum poſsibilis nobis alterius à metaphyſica,
„ & hæc uocatur mathematica, quæ licèt dicatur de quan-
„ tò, uel quantitate, quia non multum mathematica compa
„ rat quantitatem ad ſubſtantiam corpoream: tamen ſubie-
„ ctum primum uirtute continens omnia eſt ſubſtantia cor-
Confutatio. porea. Hæc ille. Sed mirabile eſt de iſtis uiris, qui
erant in talibus ſcientijs exercitati, & tamen non eſt ali-
quam diffinitionem inuenire in geometria, nec in arith-
metica in qua appareat tale ſubiectum quod eſt ſubſtan-
Euaſio. tia corporea. Nec ualet, ſi dicatur (ut quandoque Alber.
dicere conſueuit, & ſequaces iſtorum) quòd apparet
Impugnatio. confuſe. Contra, hoc ſtare non poteſt, quia artifex ſpe-
cialis debet diſtinctam cognitionem habere de ſuo ſubie-
Tex. 43. cto ſub ratione ſpeciali, qua eſt ſubiectum. Nam ut di-
cit Ariſtote. in primo poſterio. unaquæque ſcientia eſt
unius generis ſubiecti partes, & paſsiones ipſius de-
monſtrans atque conſiderans, & circa duo uerſatur quæ-
libet ſcientia, uidelicet, in cognoſcendo quiditatem ip-
ſius ſubiecti per diffinitionem, & in cognoſcendis pro-
prijs paſsionibus eius per demonſtrationem. non igitur
mathematica ſcientia eſſet perfecta ſcientia in ſuo gene-
re, ſi ſuum ſubiectum in propria ratione non cognoſcit.
Præterea. Quomodo poſſunt iſti ſaluare auctoritatem
Philoſophi in duodecimo metaphyſico. tex. commen.
I 44. ubi habet, quòd mathematicarum nulla de ſubſtantia
„ theoriam facit excepta aſtrologia? Si dicant quia ipſa
diſtinctè pertractat de ſubſtantia. Contra. quia diſtincta
cognitio de ſubſtantia inquantum ſubſtantia, non perti-
net ad aſtronomum, ſed ad diuinum. Forte dices,
aſtronomia facit ſola theoriam de ſubſtantia ſenſibili, quia
meminit de corpore cœleſti: ſed mathematicæ faciunt
mentionem de ſubſtantia intelligibili. Sed ſic dicatur,
oſtendant ipſi aliquam ex diffinitionibus libri elemento-
rum Euclidis, uel aliquam diffinitionem arithmeticæ, in
qua apparent corpus de prædicamento ſubſtantiæ, prout
dicit formam generalem. Forte dices, quia geome-
træ utuntur demonſtrationibus ſenſatis in puluere, & de-
ſcriptis in tabula, & per conſequens demonſtrationes il-
le præſupponunt corpus de prædicamento ſubſtantiæ.
Sed hoc nihil mouet, quia ſi hoc aliquid concludit, ſe-
queretur quòd ſubiectum earum eſſet corpus ſenſibile
non intelligibile. manifeſtum eſt enim per ſe, quòd
quando Geometræ deſcendunt ad actum deducendo ali-
quam demonſtrationem ſicut communiter contingit quan
do per doctrinam, & diſciplinam acquiruntur, quòd
tunc utuntur corpore aliquo ſenſibili: tamen talia exem-
pla non ſunt neceſſaria propter ſcientiam in ſe, nec de
illis uerificantur paſsiones demonſtratæ; ſed de illis quæ
per illas intelliguntur, ſcripſit enim non rectam geome-
ter rectam aſſumens in puluere, ut dicit Ariſtote. in pri-

mo poſteriorum. unde aliud eſt conſiderare ſcientias ma- K
thematicas in puritate ſuæ eſſentiæ, & aliud eſt conſidera- Tex. 24.
re illas, ut reſpiciunt poſsibilitatem, & facilitatem intelle
ctus noſtri debentis illas adipiſci, quemadmodum dum
per doctrinam acquirit eas. Vnde credo quòd ſcientiæ ma
thematicæ puræ, ut eſt geometria, & arithmetica, ſo-
lum rimantur quiditates magnitudinum, & numerorum,
& accidentia propria ipſorum, nullam prorſus conſidera-
tionem habentes de ſubſtantia, nec in genere, nec in ſpe-
cie, nec confuſe, nec diſtinctè: ſed ſolum conſiderant
magnitudinem & numerum tanquam quaſdam eſſentias
per ſe de nulla alia priori eſſentia conſiderantes. Nam
ſi intellectus antiquorum potuit hoc intelligere, quare
nos hoc non poſſumus? unde uidetur mihi quòd iſta fue-
rit mens Ariſtote. in principio quarti primæ philoſophiæ.
tex. commen. primo, qui uoluit unam dari ſcientiam
uniuerſalem, quæ conſideret ens inquantum ens, & ac-
cidentia quæ enti inſunt inquantum ens. aliæ autem ſcien-
tiæ quæ ſunt particulares, abſcindunt quandam partem
entis, circa quam ſpeculantur ipſum accidens. unde ut
dicit Commentator ibi in comment. geometer accipit
magnitudinem, & de magnitudine conſiderat, & demon- L
ſtrat accidentia propria, & ſic arithmetica abſcindit nu-
merum. manifeſtum eſt autem quòd ſi iſtæ ſcientiæ habe-
rent pro ſubiecto ſubſtantiam corpoream; hoc non eſſet
abſcindere partem entis ab ente, quia iſtæ conſiderarent
de accidente, & de uero ente, quod eſt ſubſtantia. Vn- Propria poſitio.
de uidetur mihi, ſine præiudicio melioris, & ſanioris ſen-
tentiæ, quòd arithmetica ſumit numerum, non curando
an ſit ſubſtantia, aut accidens, nec utrum ſit in ſubſtantia
corporea, aut incorporea; ſed ſolum eſſentiam nume-
ri per intellectum rimatur, inquantum numerus eſt, & ſe-
cundum imaginationem rimatur omnia propria quæ flu-
unt a numero aliter conſiderato. & ita facit geometer
de magnitudine. Et confirmatur, quia conſiderare de
numero an ſit ſubſtantia, aut accidens non pertinet ad
arithmeticum inquantum arithmeticus eſt, quia ſubſtan-
tia, & accidens ſunt de differentijs entis inquantum ens.
ut dicit Commenta. ſecundo phyſico. commen. quarto,
& ſeptimo metaphyſicæ, in prologo ſuo, & eſt ſenten-
tia Ariſtote. 5. & . 6. metaphyſico. ubi diuidit ens in
ſubſtantiam & accidens. Et iſta fuit mens Auerro. &
antiquorum Peripateticorum ſine dubio. ut colligitur ex
commen. 60. tertij phyſico. præcipue quia ipſe non po-
nit formam corporeitatis ſubſtantialem coæternam pri-
mæ materiæ, ut poſuit Auicen. Bene uerum eſt, quòd M
iſtæ ſcientiæ quando per doctrinam traduntur, tunc (quia Ca. 24. in medio.
ut inquit Philoſophus in primo priorum exemplis uti-
mur, non ut ita ſint, ſed ut audiant qui addiſcunt) ſecun-
dum hoc utuntur ipſa ſubſtantia corporea ſenſata deſcri-
bentes figuram in puluere, uel in tabula. Ne uideatur tibi
mirum hoc, quia multa non ſunt neceſſaria in ſcientia,
in natura ſuæ puritatis conſiderata, quæ tamen expe-
diunt & ſunt utilia addiſcenti, & cupienti adipiſci ſcien-
tiam. ſicut enim inquit Auerro. in principio ſui colli-
get, diuiſiones non ſunt neceſſariæ in ſcientia: ſed addu-
cuntur propter debilitatem uirtutes diſcretiuæ ſchola-
rium, & ſic de exemplis, & multa alia ſunt in ſcientia
quæ non ſunt de ſubſtantia eius, ſed ad bene eſſe.
Quod fecit iſtos ſublimes uiros in hoc deuenire, fue- Motiuum opinionum.
runt tria meo iudicio. Primum, quia poſuerunt pri-
mam formam in prima materia primitus exiſtentem,
eſſe formam corporis de prædicamento ſubſtantiæ. Se-
cundum uero, quia crediderunt quòd quantitates conſi-
deratæ in ſcientia mathematica, conſiderantur ut ſunt pro
prietates talis ſubſtantiæ. Tertium fuit, quia uiderunt
huiuſmodi ſcientias uti plerunque ipſa ſubſtantia corpo-
rea, dum traduntur per doctrinam. Sed primum non Impugnatio.
eſt Ariſtote. dictum, nec Auerro. ut alibi demonſtra-
tum eſt per nos. Secundum etiam falſum eſt, quia ma-
thematicus non habet conſiderare quantitatem, ut eſt
paſsio ſubſtantiæ: ſed hoc pertinet ad artifices de ſub-
ſtantia conſiderantes. nam, ut ſunt paſsiones ſubſtantiæ
inquantum

A

inquantum ſubſtantia pertinent ad diuinum: ut autem ſunt paſsiones ſubſtantiæ ſenſibilis tranſmutabilis, pertinent ad Philoſophum naturalem, ſub ratione illa generali, ut ſunt ſubſtantiæ mobilis: in ſpeciali autem ut ſunt in ſubſtantia ſenſibili determinata; puta in cœlo: ad utrunque; ad naturalem, & ad aſtronomum, alio tamen & alio modo, ut patet in ſecundo phyſico. tex. commen. 17. &. 18. ſed ſcientiæ mathematicæ puræ, ut geometria & arithmetica non conſiderant de iſtis, niſi ut ſunt eſſentiæ quædam particulares; de quibus tanquam de ſubiectis multa demonſtrant. Amplius ad principale propoſitum noſtrum, quòd poſterius per intellectum poſsit circunſcribi a priori quod non eſt de quiditate eius, oſtenditur per Ariſtote. in prædicamentis. qui docens modum aſsignandi correlatiua propria inuicem, dat artem circunſcribendo omnes rationes aduentitias, reſeruando proprias rationes relatiuorum, ſi eis remanentibus circunſcriptis omnibus alijs rationibus quæ accidunt illis inquantum relatiua ſunt ſi talia inuicem referantur, & ſi illis ablatis alijs poſitis tollatur relatio, illa ſunt uera relatiua; & ita circunſcribit a domino, & ſeruo rationem hominis, & per conſequens

B

rationem quamlibet quæ accidit domino, ut dominus relatiue dicitur ad ſeruum. manifeſtum eſt autem quòd etiam ſubſtantia accidit domino inquantum refertur ad ſeruum. Ecce igitur, quòd in caſu, intellectus poteſt circunſcribere accidens a ſubſtantia, ſicut uides, quia poteſt diuidere quæ ſunt coniuncta in eſſe. Præterea, hoc etiam habet concedere Scotus in doctrina ſua. Nam certum eſt, quòd prima entitas in diuinis eſt eſſentia diuina, & eſt ſimpliciter prima, & tamen ipſe circunſcribit per intellectum entitatem relationis, quæ eſt poſterior a ratione eſſentiæ. in quæſt. 5. quolibetorum arti. primo, in fine. ubi quærit quomodo ſit intelligendus titulus quæſtionis, dum quæritur an relatio originis in diuinis ſit formaliter infinita.

Sco. in. 5. q. quolib. art. 1.

Inquit enim, quòd hoc non eſt quærere ſi relatio eſt eadem realiter alicui infinito, de quo non eſt dubium communiter loquendo; quia realiter eſt eadem eſſentia. Nec etiam eſt quærere, ſi relatio ſit per identitatem illud infinitum: ſed eſt quærere ſi relatio formaliter, hoc eſt ſecundum ſuam entitatem propriam quæ eſt entitas ad alterum, ſit entitas infinita intenſiue infinitate illius entitatis, hoc eſt ſi entitati propriæ huius paternitatis, ut eſt entitas propria huius paternitatis, ſit infinitas intenſiua modus intrinſecus per ſe, ita per ſe intrinſecus, quòd non ratione tantum alicuius alterius quòd ſit realiter illi entitati idem: ſed non includendo aliquam entitatem, niſi iſtam; immo circunſcribendo quodlibet præter iſtam ad alterum, adhuc eſſet entitas illa quæ eſt ad alterum intenſiue infinita in ſeipſa.

C

Secunda limitatio.

Amplius ſcire debes, quòd poſterius non poteſt abſtrahi a priori in cognitione diſtincta, fallit autem in cognitione confuſa. colligitur hoc expreſſe ex mente Philoſophi in primo phyſicæ auſcultationis tex. commen. 3. ubi habet quòd diffinitum eſt prius notum quo ad nos quàm partes diffinientes. Et lucidiſsimus Themiſtius primo poſteriorum, in capi. ſecundo, inquit. Neque enim ullum tam ſtupidum mancipium eſt, modo eadem nobiſcum lingua ſit, quòd audiens hominem rogari, equum adducat, aut circulum poſci, caligam afferat, quid tamen res illæ ſint, & quod illis eſſe, non niſi exercitatiſsimi facile traditu depromptuque eſt.

Themiſtius.

Summa totius limitationis.

Sic igitur poſterius a priori, quod eſt de quiditate eius, & dum diſtinctè cognoſcitur per intellectum, abſolui non poteſt intellectu completo, quietante animum, quod dico propter accidentia, quæ dum conſiderantur ut paſsiones ſubſtantiæ, diſtinctè cognoſci, & diffiniri nequeunt ſine proprijs ſubiectis; licèt ut eſſentiæ quædam in proprijs generibus, dialectica diffinitione diffiniri poſſunt, ut tenuit egregius Ariſto. in. 1. topi. tex. 7. &c.

Propoſitio. 9.

Subſtantia eſt prior ratione, natura, cognitione, & tempore.

VUlgata ſatis auctoritas eſt in. 7. primæ philoſophiæ. tex. commen. 4. & a paucis bene intellecta. Sed intellectus uerus, ni fallor, eſt, ut ſcribit Commenta. intelligendo ipſam de quiditate ſubſtantiæ uniuerſalis generabilis, & corruptibilis. Nam, ut ſcribit ipſe in prologo ſuper ſeptimo metaphyſico. cum ſubſtantia alia eſt abſtracta & ſeparabilis, alia inſeparabilis, perſcrutatur in hoc tractatu, & in ſequenti de ſubſtantijs inſeparabilibus, id eſt in. 7. &. 8. metaphyſico. unde ab Ariſtote. in 9. metaphyſico. tex. commen. 1. iſti duo libri appellantur tractatus de ſubſtantia, & de ente. Et per hoc, ut uides, ceſſant argumenta Scoti, & Anto. Andreæ de accidentibus ipſius cœli, & uniuerſaliter de æternis ſubſtantijs, quia de talibus non eſt ſermo.

D

Limitatio propoſitionis primæ.

Quomodo ſubſtantia eſt prior ratione accidentibus.

Subſtantia igitur talis eſt prior ratione, id eſt diffinitione, reſpectu accidentium, quia in diffinitione accidentium debet poni proprium ſubiectum, ut docet Ariſtote. in text. commen. 14. & 17. Et ratio eſt, quia illud quod eſt conſtitutiuum alicuius, debet poni in diffinitione eius: ſed accidentia conſtituuntur per ſubſtantiam. ergo debent diffiniri per ipſam. ſubſtantia autem non conſtituitur per accidentia. & eſt ratio Commenta. in commen. 4. Accidentia enim ut ſcribit Commenta. 4. metaphyſico. conſtituuntur per ſubſtantiam, ſaltem in genere cauſæ materialis, ſicut etiam nos ſuperius declarauimus.

E

Quomodo prior cognitione.

Subſtantia etiam præcedit cognitione accidentia: nam ſubſtantia demonſtrata quæ eſt ueriſsimum ens, & manifeſtum, & conceſſum ab omnibus, ut inquit Commenta. commen. 2. 3. &. 5. melius notificatur per prædicata quiditatiua ſubſtantiæ, quàm per prædicata uniuerſalia de genere accidentium.

Regula.

Et regula eſt, quod in his quæ ſunt citra primum in aliquo genere, ordo eorum attenditur penes acceſſum maiorem, uel minorem ad primum. Quia igitur in hac diuiſione qua diuiditur hic ens in ſubſtantiam, & accidens ſimpliciter primum ſit prima ſubſtantia. uolo enim contra uulgares quòd deus, & intelligentiæ ſunt principium, & cauſa talis entis extra animam diuiſi in ſubſtantiam, & accidens, & non ſunt partes ſubiectiuæ, ut aliàs infra oſtendam, & ut inquit Commenta. in 7. metaphyſico. commen. 2. manifeſtum eſt per ſe, quod indiuiduum prædicamenti ſubſtantiæ præcedit indiuidua aliorum prædicamentorum. quia igitur quiditates de prædicamento ſubſtantiæ ſunt magis intimæ primæ ſubſtantiæ, quàm ſint quiditates accidentium, ideo ſubſtantia ſic eſt cognitione prior.

Obiectio.

Nec obſtat, ſi dicatur contra iſtam expoſitionem Commen. quia non uidetur ad mentem Philoſophi, quia concluſio iſta a Philoſopho in textu proponitur, quòd ſubſtantia ſimpliciter eſt primum ratione, cognitione, tempore, & natura & non in ordine ad ſubſtantiam primam. & hoc forte fuit in cauſa, quòd Scotus, & Antonius And. aliter formant iſtam rationem ibi, uolunt enim quòd Philoſophus iſto modo deducat illam ad hunc ſenſum, quòd cognitio ſubſtantiæ uia perfectionis eſt prior.

F

Nam cognitio ipſius quodquideſt, perfectiſsima. ut dicitur in tex. quod ergo maxime habet quodquideſt, eſt maxime cognoſcibile; ſed ſubſtantia habet perfectiſsime quodquideſt: ergo eſt perfectiſsime cognoſcibilis. Maior patet, quia etiam in his quæ non habent ſimpliciter quodquideſt, ut ſunt accidentia perfectiſsima, eſt eorum cognitio quando cognoſcitur quid eorum eo modo quo habent quid. Tamen minor adhuc a Philoſopho non eſt probata, nec eſt euidens de ſe ſecundum iſtam deductionem, quia non eſt adhuc declaratum, an quid ſubſtantiæ ſit ſimpliciter, & aliorum ſit per additamentum.

Reſponſio.

Sed quicquid ſit de hoc, expoſitio Commenta. ſaluari poteſt, quia ex hoc quòd ſubſtantia eſt cognitione prior accidente, in ordine ad primam ſubſtantiam, ſequitur quòd ſimpliciter, & abſolute ſit prior. Nec eſt fallacia a ſecundum quid ad ſimpliciter, quia in his quæ ſunt citra primum, ordo eorum, in illo genere ſimpliciter eſt ex ratione primi in tali ordine.

Quomodo prior tempore.

Subſtantia etiam talia, ut tradit Commenta. ſi comparantur ad accidentia ſeparabilia, clarum eſt quòd iſta præcedit tempore talia accidentia cum non ſemper permaneant in illa: ſi uero fuerint inſeparabilia, ſaltem ſunt poſteriora tempore materia, quæ eſt pars integralis ſubſtantiæ demonſtratæ. Nam, licèt ignis non eſt prior tempore ſua caliditate, quæ

G quæ eſt accidens inſeparabile ab ipſo; eſt tamen materia ignis prior, & ipſa forma ignis, & ſua caliditate. Nec oportet exponere prioritatem temporis, prout expoſuit Scotus in. 7. ſuæ metaphyſicæ. q. 2. inquit enim quòd tempus hic non accipitur, ut diffinitur. 4. phyſicorum. qoia primitas temporis eſt ſubſtantiæ inquantum ſubſtantia eſt, ſed huiuſmodi oon eſt eſſe in tempore, quia tempus non eſt menſura, niſi motus, & quietis, & eorum quæ ſunt in motu, & in qoiete. ſubſtantia autem ſecundum ſe non eſt tale. Nec accipitur pro quacunque duratione extenſa ſucceſsiua alia ab eſſentia rei, quia de illa eſſet quæſtio, quia tunc ſubſtantia poſſet præcedere illud cum ſit accidens ei, & præcederet illud duratione, & quæro de illa, & ſic in infinitum. tunc dicitur prius tẽpore eſſe quod poteſt ſeparatim eſſe ſine alio, & aliud non ſine illo, quia ſic dicit Philoſophus in litera, iſto modo omnis ſubſtantia eſt prior omni accidente uno modo, alio modo non eſt. ergo prius tempore eſt poſſe habere exiſtentiam actualem priorem alia, ſiue ſine alio quantum eſt ex ſe: ita ſcilicet quod ſibi non repugnat, quia in nullo ab illo alio dependet. & hoc ſatis poteſt dici prius natura. nihil enim eſt ſic prius natura, quod non ſit ſic prius, & tempore. Quod autem ſic poſsit præcedere, oſtenditur dupliciter:
H uel quia non dependet ab illo, uel quia non eſt cauſa neceſſaria reſpectu illius. & quòd hoc ſit uerum, patet ex oppoſitis eorum, quia ſi non poteſt ſeparari, hoc eſt uel quia dependet ab illo, uel quia non eſt cauſa neceſſaria reſpectu illius. Dico quòd ſubſtantia reſpectu accidentium ſeparabilium eſt prior utroqoe modo comparata, reſpectu paſsionis eſt ſeparabilis, & prior uno modo, quia non dependet, ſed non inquantum cauſa, quia habet neceſſariam cauſam huiuſmodi intra eſſentiam ſuam. ideo non eſt ſeparabilis illo modo ſcilicet inquantum eſt cauſa accidentis. Hæc ille. Sed iſta expoſitio, ſalua reuerentia, non uidetur quòd ſit de mente Philoſophi ibi. tunc quia Ariſtote. in textu rememorat multiplicem acceptionem prioris, & oon niſi illam, quam poſuit in. 5. metaphyſico. in capitulo de priori. inquit enim quare primum ens, & non aliquod ens, ſed ens ſimpliciter ſubſtantia utique erit. Multipliciter quidem igitur dicitur primum, ſed ſubſtantia omnium primum ratione, notitia, & tempore, & natura. Manifeſtum eſt autem quòd in. 5. metaphyſico. in diſtinctione prioris, prioritas temporis non ſumitur pro prioritate naturæ: immo eſt modus ille diſtinctus. Nam ibi inquit alia ſunt priora ſecundum tempus. hoc quidem enim eo quòd remotiora nunc, ut in factis. priora nanque Troica Medis, quia remotiora nunc. hoc autem eo quòd propinquius nunc, ut in futuris. priores enim propterea
I ludi Iouis ludis Apollinis eſſe dicuntur, quia propinquius nunc. oportet igitur qoòd eodem modo utatur iſtis modis, ſicut uſus fuit in diſtinctione quam rememorat. Amplius eſſet nogatio & ſuperfluitas in ſermone philoſophi, quia dicitur quòd ſubſtantia eſt prior tempore, & natura: ergo, ſi per prioritatem temporis intellexit illam taliter deſcriptam quæ eadem eſt cum prioritate naturæ, ut ipſemet fatetur; ſuperfluus ergo eſt ſermo eius. Confirmatur, quia nomina ſynonyma non uſitantur in doctrina demonſtratiua, ut dicit Commenta. primo phyſico. in commen. primo, & primo cœli. commen. 1. Forte dices quòd uſitantur ad exponendum, ut dicit Commenta. 4. phyſico. commen. 45. Sed contra. hoc ſtare non poteſt, quia licet ubi nomina ſynonima ita ſe habent quòd unum ſit notius altero, notius poteſt adduci poſt ignotios, ut ſermo ſit clarior, tamen in textu græco, & noſtro adducitur immediate, poſt prius tempore, prius natura: patet autem, quòd prius natura, non eſt notius prius tempore. Amplius non eſt conſuetudo Philoſophi in ſcientijs uti locutionibus metaphoricis, & abuſiuis. in hoc enim ipſe plerunque damnauit Platonem, & in ſecundo poſteriorum docuit non eſſe definiendum, neque diſputandum in metaphoris. unde Commen. primo cœli, & mundi. commen. 105. & 106. inquit quòd Ariſtote. increpat Platonem & ſequaces, quia aut male ſentiant, aut male doceant. accipere igitur prioritatem temporis pro prioritate naturæ
K eſt abuſiue loqui, quod non licet in ſciencia præſertim altiſsima qualis eſt ſcientia diuina. unde lucidiſsimus Themiſtius primo de anima. cap. 20. inquit. ſane dubitari non poteſt Platonem ex his dialogis quos ſcripeos reliquit, animam eſſe corpus putaſſe. Alioquin nec Ariſtote. contra Platonem inuehitur, ſed contra Timæum, qui ſiue corpus circulum crediderit, ſiue quomodo corpus eſſe non crediderit crederet, ita tamen ei appellare collibuerit, certe reddere rationem debuit, aut cur ita ſentiret, aut cur nomine abuteretur, præſertim cum non ſit æquum in altiſsimis philoſophiæ quæſtionibus aliud dicere, aliud ſentire. cum enim ſemper res digna homine eſt, ne a mente uerba diſſentiant. tum id maxime in rebus obſcuris, & latentibus maxime obſeruandum, quo ea quæ ſuopte ingenio remota & condita uideotur, uerbis illuſtribus & quã maxime poteſt declarantibus uendicentur a tenebris. Hæc Themiſtius. Amplius, ſi Ariſtote. ſumeret prioritatem temporis pro prioritate naturæ, incideret in foueam quã fecit, quia ipſe increpat Platonem de generatione mundi, qui dixit, quòd partes mundi inordinate præceſſerunt generationem mundi, quia non diſtinxit Plato inter prioritaté naturæ, & prioritatẽ tẽporis, ſicut dicit expreſſe Côm. 3. cœli cô. 25. Similiter, quòd arguunt de ſubſtantia cœli,
L quæ accidentia ſua tempore non præcedit, nihil eſt, quia ut inquit Commenta. primo cœli & mundi. in com. 106. quod innatum eſt inueniri in tempore, non habet ſine tempore eſſe, & quod non eſt innatum inueniri in tempore, non habet prius, & poſterius niſi ſecundum eſſe, quod eſt de lineis, cum figuris, & magis de rebus abſtractis. quia ſi aliqua eſt generatio in rebus non temporalibus, ibi non ſunt res priores niſi in eſſe tantum. Et hoc idem habet expreſſe in ſecundo capi. de ſubſtantia orbis, & ut dixi, Ariſtote. loquitur de ſubſtantia generabili, in. 7. & 8. metaphyſico. Amplius, ſi ſubiectum ſecundum Scotum reſpectu propriæ paſsionis poteſt eſſe ſecundum ſe ſine illa, quia non dependet ab illa, licet non poſsit eſſe ſine ea, quia eſt cauſa, aut habet cauſam intra ſe neceſſariam reſpectu illius; tunc non eſſet omnimoda contradictio, ſubiectum non poſſe eſſe ſine propria paſsione, ſed ſecundum expoſitionem Scoti, ut ſupra uiſum fuit, prius natura in eo quòd prius, poteſt eſſe in re ſine poſteriori. ergo utroque modo ſubiectũ poſſet eſſe ſine propria paſsione, quod nullus unquam neque ſomniare potuit. Et quia non eſt nobis præcluſa uia ad philoſophandum, aliam expoſitionem do ad auctoritatem Philoſophi, quòd concedendo
M id quod uerum eſt in ſe, quòd in ſeptimo, & octauo agatur de ſubſtantijs corruptibilibus: in talibus autem accidentia ſint in duplici differentia ſeparabilia, & inſeparabilia: Ariſtote. in litera ponit tempore, & natura, tunc dico quòd ſubſtantia ipſa ſeparabilium accidentium comparatione, eſt prior tempore: reſpectu autem inſeparabilium, eſt prior natura, quia non credo illa duo ab re fuiſſe poſita ab Ariſtot. in litera, quia ut inquit Commen. primo de generatione, & corruptione, primus magiſter nunquam creditur aliquid dixiſſe ſine ratione, & ita eſt de quolibet uerbo eius. Cum igitur textus habeat prioritatem temporis & naturæ, oportet igitur quòd non ſine cauſa ponantur illa uerba, & mirum eſt quomodo expoſitores non animaduertant ad hoc. Nam textus ponit quadruplicem prioritatem, ſecundum rationem, ſecundum cognitionem, ſecundum tempus, & ſecundum naturam. Si teneatur igitur iſta expoſitio, non credo contra eam poſſe demonſtrari.

Expoſiti. Sco. 7. meta. q. 2.

Impugnatio.

Tex. 26.

Noīa ſynonyma quo non uſitãtur in doctrina demonſtratiua.

Tex. 22.

Themiſtius.

Expoſi. propria.

Forma eſt prior materia, et eadem ratione eſt prior & magis ens compoſito ex utriſque.

Propoſi. 10.

Septimo primæ philoſophiæ textu commenti, 7.

NOn intelligitur propoſitio prima, quòd forma ſit prior materia, quia operatio formæ, & modus operandi

Contra modernos.

A

randi ſit præſtâtior operatione, & modo operãdi materiæ, ut quidam ſomniauerunt. abuſiue enim eſſet, & abſurda nimis comparatio, ac ſi nix, & coruus in albedine compararentur. qualiter enim materia cum forma in operationibus comparari poſſunt, cum materia de ſe nullam habeat operationem? nam primo de generatione, & corruptio. tex. commẽ. 55. Materiam ſecundum quòd materia, paſsiuum. idem. 12. metaphyſi. tex. commen. 30. Vnde quemadmodum dicit Commenta. nono metaphyſi. commen. 2. in diffinitione cuiuſcunque potentiæ paſſiuæ ſumitur diffinitio potentiæ paſſiuę primæ materiæ. ita in diffinitione cuiuslibet potẽtiæ actiuæ ſumitur diffinitio actionis primæ formæ. Iſta enim ſunt duo extrema latitudinis entium, prima forma, & prima materia, iuxta illud Auerro. duodecimo metaphyſi. commen. 18. omnes formæ ſunt in potentia in prima materia, & ſunt in actu in primo motore, unde ſicut in prima forma quæ eſt deus glorioſus, nulla prorſus eſt paſſio, ſicut ſcribit Commenta. 3. de anima in commen. 5. in ſolutione tertiæ quæſtionis, & in cõmen. 14. ſic in prima materia nulla prorſus eſt actio. unde Commenta. in libro deſtrue. in diſputatione ſexta in ſolutione ſexti dubij, inquit. quòd Philoſophi poſuerunt ſignum ſubiecti ex paſſionibus, ſicut ſignum formæ ex operationibus. impoſsibile enim eſt quòd actio, & paſsio ab una, & eadem natura procedant. quapropter diffinitiuè dixerunt, quòd omnia corpora compoſita, ex duabus naturis componuntur, ſcilicet ex agente, & patiente, ſcilicet ex materia, & forma. Nuncupatur enim agens ſubſtantia, & quiditas, & nuncupatur patiens ſubiectum elementum, & materia. * Et tertio de anima. commen. 12. niſi eſſet materia, non eſſet paſsio. Nec obſtat dictum Commenta. primo cœli, & mundi. commẽ. 20. ubi ſcribit quòd operatio iſtius potentiæ quæ eſt ex ea ſimilis ei, quæ eſt abſciſio ex acumine gladij, eſt generatio, & corruptio. nam hoc non eſt uerum niſi ut ſubiecti. generatio enim & corruptio ſunt operationes agentis generantis, & corrumpentis, quemadmodum dicimus quòd motus eſt actus mobilis ut ſubiecti, tamen dicitur eſſe actio, & operatio motoris, & ſic tranſmutatio ſubſtantialis eſt actus ſubiecti tranſmutabilis, tamen eſt actio ſeu operatio ipſius tranſmutantis. ut bene determinatum eſt in tertio phyſicæ auſcul. Amplius perfectio entium, & formarum non attenditur penes perfectionem operationum primo & principaliter, ſed a poſteriori & a ſigno ex nobilitate operationum arguimus perfectiones formarum. Dicamus igitur quòd iuxta doctrinam Ariſtote. in primæ philoſophiæ. unumquodque eſt maxime tale propter quod alijs ineſt uniuocatio, & . 10. metaphy. tex. commen. 7. In omni genere eſt unum primum, quod eſt metrum, & menſura omnium in illo genere exiſtentium: ut inquit Commenta. ſic in genere ſubſtantiæ eſt unum principium primum. & iſtud eſt deus glorioſus, qui eſt principium tanquam forma, & finis omnium. quia igitur deus glorioſus eſt actus purus, & eſt metrum & menſura omnium entium & ſubſtantiarum, quatenus entia & ſubſtantiæ ſunt penes approximationem, & receſſum attenditur principaliter entitas, & perfectio rerum tanquam circa primam regulam a qua primo nenamur huiuſmodi differentiam entium. unde inquit Commenta. ſecundo cœli & mundi commen. 63. diſtantiæ entium ſunt ualde diuerſæ in hoc. & Ariſtote. in primo cœli, & mundi, tex. commen. 100. A primo inquit principio communicatum eſt eſſe, & uiuere omnibus, his quidem clarius, his uero obſcurius. quia igitur forma ſubſtantialis eſt imago quædam, & participatio primæ formæ, ipſa magis participat de entitate, & prius quam ipſa materia, quæ ex natura ſua eſt multum remota, & elongata ab actualitate, & ipſa in tantum participat de perfectione primi principij, & actualitate eius inquantum recipit formam, quæ eſt actus participans de perfectione, quæ eſt per eſſentiam in actu ſimpliciter primo. & hoc expreſſit ſolertiſſimus naturæ rimator Ariſtote. primo phyſicæ auſcultatio. dum dixit, exiſtente enim quodam diuino & optimo & appetibili. ubi Commenta. in commen. 81. inquit, quia priuatio accidit materiæ ex neceſſitate, & eſt hic perfectio diuina maxima, cui omnia entia appetunt aſsimilari, & ex qua appetunt acquirere, ſecundum quòd natura eorum poteſt recipere. dicimus nos quod materia ſecundum quòd accidit ei priuatio, eſt innata appetere ſe aſſimilari primo principio ſecundum quòd poteſt, & hoc eſt appetere receptionem formæ. Et propter hoc dicamus cum omnibus ſapientibus, quòd prima concluſio propoſita oſtenditur iſta ratione. nam cum forma ſit actus, & materia ſit potentia, et actus ſimpliciter eſt prior potentia: ideo forma eſt magis ens, & perfectius ens quàm materia. & in hac deductione concordat cum Auerroe Alber. ſanctus Tho. et Sco. Sed in ſecunda concluſione, in qua dicitur quòd eadem ratione forma eſt prior compoſito, eſt non parua difficultas. Albertus, & Tho. & Scotus uidentur in hoc eſſe concordes. nam cum forma ſit prior materia, quæ quidem materia cum ſit principium compoſito, quia quicquid eſt prius priore, eſt prius poſteriore.

Materia ut materia non habet operationes.

B

Poſitio uera.

C

Quomodo forma prior eſt materia.

D

Probatio propoſitionis iſtius.

Sed contra iſtam deductionem arguitur: quia uidetur argumentum procedere ex quatuor terminis; nam non eadem prioritas materiæ reſpectu compoſiti, quæ eſt reſpectu formæ ad materiam. nam ſi materia eſt prior compoſito, non eſt niſi quia eſt principium, & pars compoſiti. forma autem neque principium, neque pars eſt ipſius materiæ. Amplius materia eſt prior compoſito prioritate generationis. forma autem non eſt prior materia via generationis. nam vt inquit Commentato. 7. metaphy. commen. 4. materia ignis eſt prior tempore caliditate, & forma ignis. Et eſt ratio, quia materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis: forma autem quælibet educta de potentia materiæ corruptibilis eſt. Quòd ſi dicas, forma eſt prior cognitione materia, & materia eſt prior cognitione compoſito. Hoc iterum ſtare non poteſt, quia licet forma ſit prior cognitione materia, materia tamen ſecundum ſe ignota eſt, vt dicit Ariſtote. ſeptimo metaphyſi. text. commen. 35. nec ſecundum ſe eſt principium cognoſcendi compoſitum, niſi ut ſtat ſub forma. Forte dices quòd materia eſt prior ratione compoſito, quia in ratione compoſiti ex materia & forma, ponitur tam materia quam forma, ut patet primo de anima. textu commen. decimoſeptimo, & ſeptimo metaphyſi. text. commen. 37. Sed contra, quia tunc forma non eſt prior ratione materia: iſto modo uidelicet quòd forma ponitur in diffinitione materiæ, & materia non ponitur in diffinitione formæ. nam materia & forma, ut ſunt relatiua & à naturali conſiderantur, mutuo ſe diffinitur. unde in diffinitione animæ ponitur corpus. Si dicas materia eſt prior perfectione compoſito, quia cauſa eſt perfectior cauſato, & ſic forma eſt perfectior materia. Sed hoc ſtare non poteſt, quia nec ipſi concedunt materiam eſſe perfectiorem compoſito, tum etiam quia illa propoſitio, cauſa eſt perfectior cauſato, fallit in cauſa materiali, ſimiliter in cauſa integrali eiuſdem rationis, ut ſunt partes quantitatiuæ reſpectu totius, ut dicam infra, cum de cauſa loquar. Et ſi dicas, materia eſt prior natura compoſito, ſic etiam forma eſt prior natura materia. Sed contra, prioritas naturæ, aut eſt ſecundum uiam perfectionis, aut ſecundum uiam generationis, & quomodocunque dicatur nunquam inuenies eadem prioritate qua materia præcedit compoſitum eadem prioritate formam eſſe priorem eodem modo reſpectu materiæ. Præterea. Neque materia poteſt eſſe ſine forma, neque forma ſine materia. ſecundo phyſi. 26. ſunt enim relatiua. Et ideo dicamus cum Auerro. quia dixit conſequenter principia facta quòd eadem ratio, & cauſa qua forma erat prior, & magis ens quàm materia, eadem eſt propter quam eſt prior compoſito, & eſt actualis ipſius. Nam compoſitum non eſt in actu niſi propter formam, quemadmodum & ipſa materia, & ideo eadem cauſa & ratione forma eſt prior utroque: nec aliter dici poteſt. uniuerſaliter enim, ut dicit Commenta. diſpoſitio eadem inuenta in cauſa, & in cauſato,

Contra deductionem Alber. Tho. & Sco.

E

Euaſio.

Impugnatio.

Euaſio.

Impugnatio.

F

Quomodo nõ ſit uera ſimpliciter propoſitio dicens, quòd cã eſt perfectior cauſato.

Opinio propria.

G

cauſato, ſi io caoſato fuerit inuenta propter cauſam; de cauſa dicitur ſimpliciter & per prius, & de cauſato dicitur per poſterius & ſecundum quid, ſeptimo metaphyſi. comment. tertio & octauo metaphy. commen. 7. illud enim eſt maxime tale propter quod alijs ineſt uniuocatio,

ADditio.

* Amplius ſi forma non eſſet perfectior compoſito, tunc liber de anima in nobilitate ſobiecti non excederet ſcientiam de animalibus & plantis, ut patet. Niſi dicant quòd anima non ſit ibi ſubiectum: cuius oppoſitum tenet Albe. & Tho. & Commenta.

Ratio Scoti.

Nec ualet ratio Scoti, & Antonij Andr. quòd cum compoſitum ultra formam contineat materiam, plus perfectionis continet compoſita ſubſtantia quàm forma.

prima ſolutio

Tū quia compoſitum omnem perfectionem quam habet, habet à forma, non à materia ſecundum Peripateticos, & imperfectiones à materia contrahit. perfectio enim inſequitur actum qui eſt forma & quiditas: & non inſequitur actum entitatiuum: unde ſi materia habet aliquam perfectionem, habet eam, ut recipit formam: ſicut ſcribit Ariſtote. & expreſſe Commenta. in primo phyſi. text. comment. 81.

ADditio.

* Et confirmatur authoritate Lioconienſis in ſecundo poſterio. in illo capitulo. [Iterum autem ſpeculandum]

H

ubi habet cauſa quæ eſt eadem rei, eſt eius cauſa formalis: quia forma totum & uerum eſſe rei in ſe habet: & ſi ſit forma, quæ non egeat materia ipſa, eſt uere res ipſa. Et forma quæ eget materia, ſi poſſet ſubſiſtere abſque materia, eſſet uerior res ipſa, quàm ſit res monſtrata: ſicut ſi figura ſtatuæ poſſet eſſe ſine materia, eſſet ipſa figura uerius, & nobilius, quàm ſit ſtatua monſtrata.

Secunda ſolutio.

Vel dato, quòd aliquam perfectionem haberet, illa uirtualiter, & nobiliori modo continetur in ipſa forma. unde, ſicut dicunt Theologi, ſicut deus & creatura non dicunt plus perfectionis, quàm deus ſolus; ſic forma cum materia non dicit plus perfectionis, quam forma ſola. unde etiam ipſe Scotus, in quinta q. quolibetorum arti. 2. dicit: quòd quandocunque plura bona excedunt in bonitate unum bonum, & hoc quando in quolibet illorum plurium eſt æqualis bonitas; ſicut in uno illorum eſt maius bonum, quàm illud unum: & ita probat quòd ſi eſſent plura infinita, poſſent excedere in bonitate unum ſolum infinitum, & ita illud non eſſet infinitum. Et ſi dicas, quòd ſic argueretur quòd deus, & creatura excedunt deum, non ualet. tum quia quodlibet illorum non eſt æque bonum, cum uno illorum, & idem eſt, quòd bonitas cuiuſcunque illorum alterius ab illo uno eminenter continetur in illo:

I

& ideo ipſum cum illo uno bono acceptum, nō auget, nec exceſſum facit ſuper illud bonum in ſe. oppoſitum eſt in hypotheſi: quia ibi unum bonum non continetur eminenter totaliter in altero: quia hoc eſt contra rationem infiniti. Hæc Scotus, & ita iuxta principia ſua ſolui poteſt argumentum contra Auer. ſicut uides: ſed prima ſolutio magis eſt de mente eius.

Inſtantia pulchra contra Auer. Prima.

Sed inſtatur ſubtiliter, quòd compoſitum ſit perfectius: quia ſecundo phyſi. tex. commen. 31. id enim cuius gratia, optimum, & finē aliorum vult eſſe: ſed materia, & forma ſunt propter compoſitum, ut patet, quia iſta eſt intentio agentis. unde Commenta. in ſecundo de anima commen. 37. inquit, quòd anima, & corpus ſunt propter corpus animatum.

Secunda.

Amplius Comment. 12. metaphy. commen. 25. dicit quòd compoſitum ſit maioris nobilitatis, quàm materia & forma.

Solutio.

Ad hæc reſpondetur pro Auer. quòd finis, ut dicit Ariſtote. in ſecundo de anima, tex. commen. 35. & 37. eſt duplex, cuius gratia, & cuius exēpli cauſa in moralibus eſt duplex finis, uidelicet, felicitas, & eſt cuius gratia omnia expetuntur. alter finis eſt homo, cui parari debet iſta felicitas. ſimiliter etiam in medicina ſanitas eſt finis, gratia cuius uocatur medicus, & actionum medici. alter finis eſt ægrotus, cui paratur ſanitas. finis igitur qui eſt nobilior ordinatis ad finem, eſt finis cuius gratia. Non autem habet locum de fine cui, præcipue, quando ordinatum ad talem finem, ordinatur ad perficiendum illud; & non ut perficiatur ab illo: ita forma & materia ſunt propter ſubſtantiam compoſitam, tanquam propter finem, non cuius gratia, ſed cui. & ita dicit expreſſe Commenta. in tali propoſito, quòd anima & corpus ſunt propter corpus animatum: & forma non ordinatur ad compoſitum, ut perficiatur a compoſito, ſed ut perficiat illud, & ideo eſt perfectior illo.

K

Dubitatio.

Sed dices: immo forma uidetur perfici a compoſito: quia ultra proprium eſſe, eſt eſſe compoſiti, quod communicatur formæ & materiæ, quæ dicuntur generari, & exiſtere ad exiſtentiam, & generationem compoſiti. & ita male dictum fuit, quòd forma nullam perfectionem recipit a compoſito.

Solutio.

Dicimus nos quòd non oportet multiplicare entia ſine neceſſitate apud Peripateticos, præſertim qui ſtuduerunt quo ad eios fieri potuit, præferre paucitatem multitudini, ubi apparentia ſaluari poſſunt. ſic enim Ariſtote. primo phyſico. præpoſuit opinionem Empedoclis ponentis principia finita, opinioni Anaxagoræ ponenti principia infinita: ut patet text. commen. 50. Dico, ut inquit diuinus Boethius in libro, de unitate & uno, omne eſſe in rebus creatis eſt a forma: quod etiam deſcribentes Philoſophi dixerunt, eſſe eſt exiſtentia formæ in materia, & iſta fuit opinio omnium antiquorum Peripateticorum: unde infinities Themiſtius, Alexand. & Commenta. dicunt: a forma eſt eſſe, & vnum eſſe. dico igitur, quòd eſſe actu quod habet tam materia quam ſubſtantia compoſita, eſt ab ipſa forma, cui debetur tale eſſe per eſſentiam: ſed materiæ & compoſito debetur per participationem. unde ſicut non alio calore calet calor, ſi calere dici poteſt, & lignum calidum, ſed eodem: ſed ipſi calori per eſſentiam competit. nam rectius dicitur, calor eſt calor, quam calor calet, ſic non alio eſſe exiſtit compoſitum, & alio forma, ſed uno & eodem. unde falſa eſt imaginatio, quòd alio eſt exiſtat compoſitum per ſe ab illo, quod habet a forma: nec alio eſſe diſtincto ab eſſe formæ compoſitum, terminat generationem, ſed eſt unum & idem, licèt non ſit eadem entitas, ſicut etiam de materia, quæ licèt ſit diuerſa entitas ab entitate formæ: non tamen habet eſſe actuale niſi a forma. uolo igitur quòd illarum trium ſubſtantiarum unum ſit eſſe: tamen formæ eſt per eſſentiam: aliis autem competit per ipſam. & mirum eſt de uiris illuſtribus, quomodo non uiderunt hoc: & præſertim in uia Commenta. & ita bene intelligis modo demonſtrationem Ariſtote. qualiter eadem ratione qua forma eſt prior materia, eadem ratione eſt prior ſubſtantia compoſita: quia omne eſſe actuale, quod competit materiæ & compoſito, eſt forma: ſed quia uiderūt denominationem iſtam dici de compoſito, & non de forma, quia compoſitum dicitur per ſe exiſtere, ideo crediderunt aliud eſſe habere compoſitum, ab eſſe quod recipit a forma. Sed non uiderunt quòd tale eſſe nobiliori modo competit formæ: quia denominationes propriæ ſiunt in participatiue habentibus formam, non autem in his quæ ſunt per eſſentiam. unde rectius Deus dicitur quiditas, alia autem dicuntur habere quiditatem. ut dicit Commenta. in ſexta diſputatione contra Algazelem in ſolutione. 18. dubij. Forma itaque non dicitur recte exiſtens, ſed exiſtentia: eſt enim quo omne exiſtens exiſtit, in his materialibus. Ad auctoritatem dico, ut patet. Commenta. ibi loquitur ex mente Alexand. Et ſi quandoque inuenitur Commenta. dixiſſe compoſitum eſſe magis eos; debet intelligi quantum ad famoſitatem, non quantum ad rei ueritatem. unde ut dicitur in ſeptimo metaphy. text. commen. 8. non eſt manifeſtum per ſe formam eſſe ſubſtantiam, antiqui enim materiam ſolum dicebant eſſe ſubſtātiā ex ratione ibi adducta. unde concludit Philoſophus ibi. ex his ergo ſpeculaotibus accidit ſubſtantiam eſſe materiam, & Commenta. in 1. phyſico. commen. 9. hoc idem aſſerit ex intentione Alexand. unde Commenta. dicit in ſeptimo metaphyſi. commen. 2. quòd indiuiduum ſubſtantiæ eſt prius indiuiduis aliorum prædicamentorū: & hoc eſt manifeſtum per ſe. & in commen. 5. eiuſdem inquit: quoniam indiuidua ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, eſt manifeſtum per ſe, & nullus dubitat in hoc, & iſta eſt gloſſa ipſius Commentato. expreſſe in ſecundo de anima, ubi Ariſtote. diuidit ſubſtantiam in materiam,

ADditio.

Nota tamen q Simpl. 2. phy. in expōne te. c. 70. & in 11. phy. in expōne te. 4. uult ſubſtantiā primo dici de cōpoſito 2. de forma & materia al legat auctoritatē 7. meta. aliter. vz. quòd ſi for-

L

ma eſt prior materia eadē rōne cōpoſitū ex utriſque prius erit. & ita legit Argyropylus, & tunc textus legit quòd cōpoſitum ex utriſque eſt prius vz utriſque vz materia & forma, ſed nō dicimus quòd litera græca quæ cōiter inuenitur eſt ſicut litera noſtra. & dato quòd ita eēt ut d. adhuc non habet intentū ſuum: quia ſenſus ē quòd cōpoſitum ex utriſque eadē rōne prius eſt

M

materia ſicut forma ē prior materia, ita quòd refert ad eandē rōnē qua forma eſt prior materia quia eſt in actu ſimiliter compoſitum quia in actu eſt prius materia quæ eſt in potentia. Compoſitum eſſe magis ens quomō debet intelligi,

A riam, formam, & in ſubſtantiam compoſitam. Commen. deinde in commen. 3. continuando ita exorditur. cum demonſtrauit nobis numerum ſubſtanciarum, incepit declarare nobis quæ earum eſt magis digna, ut habeat hoc nomen. & dixit quòd corpora compoſita, habent hoc nomen ſubſtantia, magis, proprie, ſecundum quòd eſt magis famoſum. Ne uidieatur tibi mirum hoc, quia in ſimili etiam Comm. dixit in ſecunda meta. com. 16. quòd generabilia, & corruptibilia ſunt magis naturalia ſecundum famoſitatem, quam corpora æterna. Et ſi inſtes, quia Ariſtot. in prædicamentis dicit primam ſubſtanriam eſſe proprie, principaliter, & maxime ſubſtantiam. Reſpondetur quòd in prædicamentis non comparauit ſubſtantiam compoſitam ad formam, ſed ad ſubſtantias ſecundas. unde ut inquit beatus Thom. in. 6. metaphy in lectione ſecunda, ſuper tex. comment. 7. de quiditate Ariſtot. non meminit in prædicamentis, quia talis non ponitur in ordine prædicamentorum, niſi ſicut principium, quia non eſt genus, neque ſpecies, neque indiuiduum, ſed horum omnium formale principium. dicitur etiam ibi ſubſtantia prima maxime ſubſtantia, quia omnia alia a prima ſubſtantia, aut de prima dicuntur, aut in prima ſunt, maxime enim ſubſtat. Si ulterius inſtetur quòd

B reſpectus totius ad partes eſt reſpectus formæ ad materiã, & reſpectus partium ad totum eſt reſpectus materiæ ad formam, ſic enim partes dicuntur priores toto, & totum prius reſpectu partium, ut ſcribit Commenta. in. 7. metaphyſic. commen. 35. ergo tota ſubſtantie compoſita præcedit perfectione formam & materiam. Reſpondetur, quod ibi loquitur Philoſophus de toto integrali ex partibus eiuſdem rationis, ſicut ſunt partes quantitatiuæ, & non loquitur de toto eſſentiali ſeu integrali reſultante ex partibus integralibus diuerſarum rationum, ſicut ſunt materia & forma.

Et aduerte pro argumento Scoti, quòd refert dicere compoſitum continere plus de eſſentia quam forma, & dicere quòd continet plus de quiditate, aut de perfectione. eſſentia enim & quiditas in conceptis cum materia diſtinguuntur. ut dicit Philoſophus. 7. metaph. tex. commen. 41. ſubſtantia compoſita quo ad eſſentiam dicitur importare plus quam ſola forma, ſed non quo ad perfectionem, quia perfectio primo non inſequitur eſſentiam, ſed primo inſequitur quiditatem, & ſi reperitur in eſſentia, eſt propter quiditatem.

ADDITIO. Vide pro hoc in. 2. phy. cõ. 74. & Them. ibidem.

Propõ. 11.

Forma eſt ſubiectum uniuerſalitatis: & iſte eſt intellectus cuiuslibet formæ.

PROPOSITIO iſta eſt Philoſophi in primo cæli & mundi. & elicit eam Commenta. ibi in propria forma in tex. commen. 91. Gloſſaui eam alias, de formis communibus, & de formis conſtitutis in eſſe per materiam, ſicut ſunt formæ materiales. primũ appoſui propter formas indiuiduales. * Simplicius autem primo cœli, facit obiectionem, quia tunc forma Socratis, ita erit, quòd in ea aliud eſt forma & aliud congregatum, & ita erit communicabilis. & ſoluendo dicit negando aſſumptum, quia Sortes non eſt niſi aggregatum. & ideo Ariſt. ut inquit ibi in exemplis, non adduxit nomina aliquorum indiuiduorũ, ſed communium, quia loquitur de ſphæra communi, & circulo, non de ſphæra Saturni, aut circulo zodiaco. Sed iſta ſolutio nulla eſt, quia in eodem tex. Ariſtote. ponit cauſam de circulo, quòd ſi unus eſſet circulus, ad huc in eo aliud eſt ſpecies, & aliud congregatum. Amplius ibidem ponit caſum de ſimo, & carne, & de homine in. 94. & patet, quòd dato quòd unus eſſet naſus ſimus, & unus homo, adhuc differt ſpecies, & congregatum. Amplius eadem eſt forma ſpecifica, & indiuidualis ſecundum rem, & non differunt niſi ratione, quia ut eſt abſtracta, & increata, eſt uniuerſalis; ut eſt in materia, eſt ſingularis, primo metaphyſi. 27. eſſe formarum duplex, imaginatio & ſcientiã. & Boethius dicit quòd ſingulare eſt dum ſentitur, & uniuerſale dum intelligitur. Et ex hoc patet etiam error aliorum, aſſerentium ex iſta propoſitione formam non poſſe eſſe principium indiuiduationis, quia eſt ſubiectum uniuerſalitatis. ſed non animaduertunt quòd forma in eſſe abſtractionis eſt ſubiectum uniuerſalitatis, ſed in re eſt ſubiectum ſingularitatis. omne enim quod eſt unum & continuum, eſt unum per ſuam formam, & non per ſuam materiam, uidelicet principaliter. Sed dices, & forma a quo habet in re quòd ſit una? Reſpondetur, ab agente effectiue, a materia ſubiectiue, a ſe formaliter. unde. 3. phy. com. 68. omnis res eſt una per ſuam formam, & forma eſt indiuiſibilis per ſe. unde Com. primo meta. com. 17. expreſſe dicit quòd uniuerſale non habet eſſe niſi ſecundum quòd eſt ſcientia. i. ſecundum quòd eſt in anima. & primo de anima com. 18. intellectus eſt qui facit uniuerſalitatem in rebus. Et ſecundũ appoſui, ſecundũ philoſophos, propter formas abſtractas a materia, in quibus non eſt niſi unum ſuppoſitum in una ſpecie. tales enim ex ſua intrinſeca ratione habent, quod ſtatim ſint ens, & unum ens numero, ut teſtatur expreſſe Ariſt. in. 7. met. in tex. com. ulti. Vnde male quidam opinati ſunt, quòd abſtracta ex hoc habent primo quòd nõ ſunt communicabilia in plura numero differentia in eadẽ ſpecie, quia carent materia, quia licet in eis ſit carentia materiæ, tamen cum talis carentia ſit pura priuatio, nõ poteſt eſſe ratio prima ſuæ unitatis numeralis. effectus enim poſitiuus per ſe habet cauſam poſitiuam. & ideo bene dixit Ariſto. ubi ſupra, quòd ſimplicia ſe ipſis ſunt ens & unum. &

E per oppoſitum ratio propter quam forma communis materialis eſt cõmunicabilis eſt ex ſua ratione intrinſeca principaliter, & nõ eſt primo iſta comunicabilitas in ea ex materia, quia materia non poteſt eſſe prima cauſa multitudinis in forma, in uia Ariſto. ſed eſt cauſa ſecundaria. ubique enim locorum Ariſto. dicit materiam eſſe propter formã, & diuerſitatem in materia prouenire ex diuerſitate formæ potius quam econuerſo. unde Commen. primo de anima. commen. 53. membra cerui non differunt a membris leonis, niſi quia anima differt ab anima. &. 15. de anima comment. 60. melius eſt exiſtimare quòd diuerſitas formæ eſt cauſa diuerſitatis materiæ, quã econuerſo. Vnde, ſi forma aſini eſt multiplicabilis: hoc eſt ex ſua intrinſeca natura principaliter, & eſt ex materia tanquam a cauſa ſecundaria, & quaſi concomitanter. & per oppoſitum forma ſolis, ſi non multiplicatur in plura ſuppoſita, hoc non eſt principaliter propter defectum materiæ, quia, dato quòd forma ſolis ex ſua ratione intrinſeca eſt multiplicabilis in plures ſoles, & tamen quod non poteſt iſta aptitudo reduci ad actum propter defectum materiæ; ſequitur igitur quòd ſit otioſa in natura. contra Philoſophum primo cœli textu commen. 32. ubi habet, quòd Deus & natura nihil fruſtra faciunt. Confirmatur, quia natura nunquam deficit in neceſſariis. unde Philoſophus. 2. cœli, & mundi. text. commen. 50. probat, quòd ſi natura dediſſet aſtris potentiam,

F reſpectu motus progreſsiui, utique tribuiſſet ſibi organa neceſſaria. & eodem modo in propoſito ſi natura poſuiſſet aptitudinem naturalem in forma ſolis, ad multiplicationem tribuiſſet utique opportunitatem ex parte materierum: & cum in æternis non differat poſſe ab eſſe, de facto eſſent plures ſoles. Nec ualet dicere, quòd ipſa bene eſt realiter multiplicabilis, ſed impedimentum prouenit a materia. Sic enim dicere nihil eſt dicere, quia eodem modo ratio Ariſtote. ſolueretur. Amplius quicquid eſt poſsibile ex parte formæ, eſt poſsibile ex parte materiæ, & econtra. potentia enim paſsiua diffinitur per actiuam & econtra, ut patet. 9. metaphyſi. tex. commen. 2. Sed dices, quare ergo Ariſtote. primo cœli & mundi tex. comm. 93. iſto modo ſoluit quæſtionẽ ibi inductam, inquiẽs quòd mundus, quia conſtat ex tota ſua materia, ideo unus eſt? Reſpondetur, quòd Ariſtotel. & ſui ſequaces, uidentes iſtam indiuiduorum multiplicationem non contingere niſi in formis materialibus, in quibus tota ſpeciei perfectio nõ poterat in uno ſaluari ſuppoſito, perpetuo tẽpore, propter quòd ſolicitudo diuina miſerta, dedit modũ per quẽ poſsint ſaluari in ſpecie, ideo dixerunt hanc multitudinem prouenire a materia. ſed qui in libro qui dicitur Timæus, perſcrutatus fuerit, inueniet illud quod nos diximus ſine dubio. Sed dices Auerro. & Ariſtotel. abſolute uidentur

C Limitatio.

ADDITIO. Simpl. 1. cæl. com. 91.

Contra Simplicium.

Error aliorũ.

D

Dubitatio.

Solutio.

G enuntiare quamlibet formam eſſe plurificabilem,quia Cō
men.dicit,& iſte eſt intellectus cuiuslibet formæ.Reſpon-
detur quòd Auerro. gloſſat Ariſtote. debet ſua gloſſa ire
iuxta textum.manifeſtum eſt autem, quòd textus Ariſtot.
loquitur de formis exiſtentibus in materia, ſiue ſint natu-
rales,ſiue artificiales.uel ſi uniuerſaliter intelligatur.glol
ſo ſic (quia eſt mihi data gloſſandi licentia) quòd forma
quælibet inquantum forma, eſt multiplicabilis in plura
ſuppoſita,ſed iſta eſt potentia logica,non phyſica.Differen
tia autem magna ualde eſt, inter utranque potentiam, ut
alias declaraui.quia potentia logica, non dicit aliquid rea-
le, ſed dicit ſolam non repugnantiam, cauſatam ex ratio-
nibus terminorum inquantum non repugnant, & de tali
potentia multæ propoſitiones uerificantur in philoſophia
naturali,ſicut illa in.6.phyſico.tex.commen.15.de motu,
qui inquantum motus, uelocitabilis infinitum. & illa. 5.
phyſico.tex.commen.45.motus quilibet inquantum mo-
tus,poteſt eſſe irregularis.& illa Auerro.7.phyſico. com-
men. 2. ubi habet quòd cælum inquantum corpus, poteſt
quieſcere, & mille conſimiles, quæ tamen potentia phyſi-
ca, & reali, non poſſunt uerificari, alioquin aliquid reale
fruſtraretur in natura. unde de tali potētia phyſica loquēs
" Auerro.primo cœli,in commen.20.inquit, quòd ſi aliqua
" materia fuerit,cuius potentia nunquam exit ad actum,iſta
H potentia eſſet ocioſa,& ſuperflua.ſic igitur uulgata Ariſto
te.propoſitio,& Commen.uniuerſaliter intellecta, habet
ueritatem de potentia logica. unde ibidem Commen. di-
cit, quòd ideo dicitur in diffinitione uniuerſalis, quod eſt
aptum dici de pluribus. forma enim eſt ſubiectum uniuer-
ſalitatis. ecce quomodo ſecundum logicam conſideratio-
nem, habet ueritatem allegata authoritas. Et ex hoc pa-
tet quomodo argumentum Scoti,in ſecundo ſententiarum
diſtin. 3.q.ult. de multiplicatione angelorum in eadem ſpe
cie,quod innititur huic propoſitioni uidelicet, quòd om-
nis quiditas eſt de ſe multiplicabilis; non procedit.quia ſi
propoſitio intelligat illam multiplicabilitatē eſſe ex natu-
ra rei, ſic negatur a Philoſophis. Si autem intelligatur ſe-
cum logicam conſiderationem, tunc non habet intentum
ſuum ibi. Nota tamen quòd Commen.primo cœli & mun
di.commen.96.inquit,demonſtrationem illam qua Ariſto
te.demonſtrauit mundum eſſe unum, ex hoc quòd conſtat
ex tota ſua materia, eſſe demonſtrationem propter quid,
& per cauſam. Quare igitur ſi materia eſt cauſa multiplica
tionis indiuiduorum in eadem ſpecie, Auer.dixit formam
eſſe ſubiectum uniuerſalitatis, & dixit iſtum eſſe intelle-
I ctum cuiuslibet formæ. Niſi eſſet quòd comparādo in iſtis
quæ multiplicantur,in eadem ſpecie formam,& materiam
forma ueriori modo eſt cauſa communicabilitatis.commu
nitas enim quæ eſt ex materia,eſt ſecundum quod intelligi
tur, & eſt in anima tantum, quia non intelligitur niſi per
priuationem omnium formarum.materia enim negatione
cognoſcitur. 10.metaphyſi. tex. comm.24. ſed communi-
tas ipſius formæ uniuerſalis,eſt extra animam in potentia.
Amplius autem, ut inquit Commen. materia non habet
aliquam intentionem,intellectam in actu de ſe, ſecundum
quam eſſe poſsit prædicabile,& uniuerſale aliquod. Vnde
de Alexan.ſcripſit demonſtratiue,quòd materia non eſt ge
nus.materia etiam eſt cauſa multiplicationis merito dimē
ſionum,a quibus recipit diuiſionem in ſuis partibus, ut di-
cit Commenta.in lib.de ſubſtantia orbis. ideo demonſtra-
tio illa eſt a priori,& per cauſam. Sed aduerte, & conſi-
dera quòd ratio prima ex forma mundi proficiſcitur,& ſic
ſunt una cauſa completa,ne uideatur tibi mirum hoc.nam
uide in tex.commen.100.in eodem.primo de cœlo in ſimi
li.ubi Ariſtote.facit demonſtrationem propter quid,reſpe
ctu æternitatis motus. Commen. dicit in commento quòd
illa demonſtratio non eſt per cauſam completam, ſed ſo-
lum procedit ſecundum neceſsitatem materiæ illius cor-
poris; quia natura eius non eſt innata moueri uiolenter,
nec naturaliter; tamen cauſa completa & principalis, eſt
natura intelligentiæ, quæ eſt abſtracta a materia,& non ca
dit labor, aut fatigatio in ea. Sed,quod decipit multos in
hoc,eſt dictum uulgatum apud Peripateticos, qui conſue-

Formam in quantum formā eſſe multiplicabilem in plura ſuppoſita quomodo gloſſari debet.

De potentia logica, uide infra in propoſitione.4t.

Fruſtra eſt potentia quę nūquam exit ad actum de qua potentia intelligatur.

Contra Scotum.

K uerunt dicere frequenter multiplicationem indiuiduorum
in eadem ſpecie,a materia prouenire. Vnde Commen. in
7.metaphyſi.commen. 78. multiplicatio indiuiduorum in
eadem ſpecie,ab uno generante,prouenit propter multi-
tudinem materierum in quas agit.idem in libro deſtructio
num,in diſputatione prima,in ſolutione. 7. dubii. inquit.
quòd ponere plures animas ſeparatas numero a materia, ē "
opinio non conceſſa ab omnibus philoſophis.Cauſa enim "
pluralitatis, ſiue numeralitatis, eſt materia apud philoſo- "
phos. Et cauſa conuenientiæ in multitudine numerali,eſt
forma.hoc idem aſſeuerat lucidiſsimus Themi. in pleriſq;
locis,ut.1.de anima.c.24.& in.3.de anima.c.35.& Alex.&
plures alii,ſed hic ideo contingit,quia ut ſupra dictum eſt,
huiuſmodi multiplicatio non inuenitur niſi in formis exi-
ſtentibus in materia. & ſic per oppoſitum dixerunt talem
conuenientiam eorum quæ ſunt in eadem ſpecie,eſſe a for
ma,iuxta illud Porphyrii.participatione ſpeciei plures ho
mines ſunt unus homo,ſicut in ſimili dixerunt ſenſibilitatē
prouenire a materia,& intelligibilitatem a forma,quia ſo
lū res in materia exiſtentes,ſunt ſenſibiles.& quia materia
propinqua,eſt per ſe ſenſibilis,ſed forma non eſt ſenſibilis
niſi mediante ſua operatione,& dixerunt quòd illa cōpre-
henditur ab intellectu,ut dicit Com.in.12. meta. in com.
14.ſic pariformiter,quia multiplicatio in eadem ſpecie nō
prouenit,nec inuenitur ſecundum Philoſophos,niſi in re-
L bus materialibus,non autem in rebus abſtractis a materia,
quia nihil natura ſuperfluum operatur; ideo dixerunt com
muniter multiplicationem rerum numero differentiū pro
uenire a materia. Sed cū Peripatetici interrogati fuerint
de forma & materia in iſtis materialibus,utrum quia mate
ria eſt primo communicabilis, ideo forma eſt communica
bilis, an quia primo forma eſt communicabilis, ideo fuit
materia communicabilis? Reſpondebūt ſine dubio in hoc,
quòd potius communicabilitas formæ coegit multiplicari
materiam,quam econtra. In hoc enim,ut inquit Comm.in
2.phyſicæ auſcultationis in com.87.Ariſt.reſiſtit, & aduer
ſatur antiquis. Nam ipſi opinabantur,quòd formæ ſequun
tur de neceſsitate naturam materiæ. & quòd diuerſitas ea-
rum, eſt ex diuerſitate materiæ. Et ipſe intendit deſtruere
hoc,quoniam ipſe opinatur ècontrario.ſ.quòd materia ſe-
quitur formam.unde Ariſt.ibidem in tex. com.91. inquit. "
& utræque quidem phyſico dicendæ ſunt cauſæ, magis au- "
tē,ea cuius gratia.cauſa enim hæc materiæ eſt, ſed nō hæc, "
ipſius finis. * Et.7.meta.tex.com.39.non ſolum enim de ADDITIO.
materia oportet ſcire phyſicum, ſed & de ea quæ ſecundū
rationem,& magis,ubi Com.naturalis non debet perſcru-
tari de ſubſtantia quæ eſt materia,quia materia eſt propria
entibus naturalibus, ſed & de ſubſtantia quæ eſt forma,ſed
tamen ad terminum notum,& perſcrutatur de hac ſubſtan "
tia magis,quam de ſubſtantia quæ eſt per materiam,& hoc "
declaratum eſt in.2.phy.uidelicet.tex. com. 39. Et in pri- M
mo de phyſico auditu.tex.com.55.ubi addidit diſcordiam
inter Platonem, & alios antiquiores, quia illi ponebant
duo ex parte formæ,& unum eſt parte materiæ. Plato autē
opinabatur ècontrario, quòd duo erant ex parte materiæ.
ſ.magnum, & paruum, & unum ex parte formæ, quæ erat
idea ſecundum ipſum. Ariſt.autem in tex.com.56.uidetur
magis fauere prioribus in hoc,& diſcrepat a Platone,quia
ad patiendum inquit,ſufficit unum, & ita Ariſto.opinatur
quòd in rebus habentibus multitudinem, non eſt prima ra
tio multitudinis a principio paſsiuo, ſed potius a forma,li
cet materia ſit cauſa ſecūda, comparata ad formam, & iſta
non poſſunt (per uitam meam) negari ab homine exercita
to in uia Peripateticorum,& pauci peruenerunt ad hoc.

In cap.de ſpecie.

Ab uno agente,inquantum unum,immediate.
non prouenit niſi unum. Propoſ.12.

FAMOSA Nimis eſt propoſitio, & colligi poteſt
ex dictis Philoſophi,in.2.de genera. & corruption.
in tex.com.56.& habetur ab Auerroe contra Auicē.
in.12.met. in commē.44. & in libro deſtructio deſtructio-
num,in diſpu.tertia in ſolutione.25.dubii. Inquit magnus
Alber.

Albertus Magnus.

Alber. in commen. ſuper libro de cauſis, quòd iſta propoſitio ab omnibus fuit conceſſa philoſophis, excepto Auicebron, qui negat eam in libr. fontis uitæ. Iſta propoſitio male intellecta deduxit plures ſapientes præcipites in graues errores.

Opinio Auic. ſua met. c. 4.

Et Auic. eſt unus de illis, qui fundans ſuam intentionem ſuper hoc in nono ſuæ primæ philoſophiæ. cap. 4. de productione intelligentiarum, poſuit prouentum, & conſequutionem, quia prima intelligentia, cum ſit maxime una, & maxime ſimplex, immediate ſolum unum producit, & erat eſſentia ſecundæ intelligentiæ, quæ eſt primum cauſatum primæ, & eſt deficiẽs ſimplicitate, & unitate primæ. unde in natura eius eſt multitudo, unde ſi ab uno ſimplici, immediate poſſent plura prouenire, tunc non eſſet aliqua ratio diſtinctionis in eis. ſi enim cauſa eſt una, omnibus modis reſpectu eorum; tunc illa eſſent eadem. omnis enim diſtinctio quæ eſt in cauſatis, debet reduci ad aliquam diſtinctionem in cauſa. Sed in prima cauſa, nulla prorſus eſt diſtinctio, quia eſt in fine unitatis, & ſimplicitatis, ut teſtantur omnes. oportet igitur quòd unum immediate a prima cauſa proueniat, & tale non poteſt eſſe aliquod materiale, quia tunc aliqua multitudo, & compoſitio, & nouitas eſſet in prima cauſa. igitur eſt abſtracta ſubſtantia. & ita dixit ſecundam producere tertiam, & ſic deinceps.

Impugnatio.

B

Sed iſta opinio eſt imaginaria, & falſa, ut inquit Commenta. in locis prædictis, quia tunc eſſet aliqua pluralitas ſine cauſa, quia Auicen. in illa ſecunda intelligentia, quæ eſt primum cauſatum, poſuit aliquam multitudinem. & ſic uidebatur Auicen. dicere duo repugnantia. Nam ſi ab uno non prouenit niſi unum, & in ſecundo dicto aſſerebat Auicen. quòd in tali uno erat aliqua pluralitas, ergo illa eſt ſine cauſa.

Opinio Scoti in 4. ſententiarum diſt. 1. q. prima.

Subtilis etiam doctor in hac materia uidetur defeciſſe. Nam in quarto ſententiarum diſtinctio. 1. q. 1. in reſponſione ad rationes Auicen. inquit, quòd ſi illa propoſitio ab uno inquantum unum intelligatur de omnino uno in re, quod non poſſunt immediate plura prouenire, falſa eſt. Sufficit enim in agente per intellectum, & uoluntatem, diſtinctio cognitorum, ſiue diſtincta cognitio plurium, ad hoc quod plura immediate proueniant. Et uidetur prima facie iſta eſſe reſponſio Auerro. 12. metaphyſi. in Commenta. 44. ubi inquit, quòd non eſt impoſsibile, ut illud quod eſt per ſe intelligentia, & intellectus, ſit cauſa plurium entium, ſecundum quòd ea eo intelliguntur multi modi.

Impugnatio.

Sed iſta propoſitio non poteſt ſtare in uia Peripateticorum, nec eſt de mente Auerro. quia ipſi ponunt, quòd prima intelligentia non ſolum in re eſt omnibus modis una, & ſimplex; uerumetiam & in cognitione. etenim uolunt quòd unum ſolum diſtincte intelligit, & eſt ſua eſſentia. non enim intelligit aliud

C

extra ſe, quia omnis intelligentia intelligens aliud, eſt cauſata ſecundum ipſos, ut dicit Commenta. in libro deſtructio. in diſputatio. tertia in ſolutione. 18. dubii. & iſta eſt poſitio eorum in. 12. metaphyſic. in tex. comm. 55.

Opinio Bac. in 2. ſententiarum diſtinct. 2. q. 1. art. 2. Et Greg. Arimi.

Ioannes Bacco. etiam in hoc uidetur defeciſſe. nam in ſecundo ſententiarum diſtinctio. 2. q. 1. arti. 2. dicit de mente Ariſtote. & Commen. quòd Deus inquantum intelligit ſeipſum in ratione finis diuerſimode immutabilem, ſiue attingibilem ab aliis intelligentiis, quæ ab ipſo dependent, ut a fine per uiam reſultationis deriuatur illa multitudo in ipſis. & non per uiam efficientiæ. Et ita etiam poſuit Grego. Ariminen. in eodem loco quaſi, quòd non inconuenit unũ eſſe finem plurium immediate, licèt inconueniat de efficiente.

Impugnatio.

Sed iſta opinio ſtare non poteſt in uia iſtorum, quia cognitio dei eſt abſoluta, & non relatiua. In hoc enim Commenta. arguit Themiſtium in. 12. metaphyſico. quia dicebat quòd Deus cognoſcit entia inquantum cognoſcit ſe eſſe cauſam omnium entium. Amplius finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria, ut dicit Commen. in libro de ſubſtantia orbis. capitu. ſecundo. Si igitur aliquid immediate non poteſt terminare dependentiam plurium in ratione efficientis, non poterit etiam terminare immediate in ratione finis, quia finis eſt propter quem agens agit.

Poſitio propria.

Dicamus igitur prædiſtinguentes multiplicitatem propoſiti Theorematis. Nam ut inquit Ariſtotel. in primo coeli, & mundi. in tex. commen. 110. ubi eſt multiplicitas, & æquiuocatio ſemper eſt confuſio apud intellectum.

D

Aduerte igitur ut inquit Auerro. in libro deſtructionum in diſputati. tertia in ſolutione primi dubii. Agentia ſunt duobus modis, immo tribus modis. Primus modus agentium eſt eorum, quorum ſua actio eſt una tantum per ſe, ſicut calor agit calorem tantum per ſe, & frigiditas frigiditatem, & talia agentia uocantur naturalia. Secundus uero modus eſt, quando aliquod agens quãdam interdum agit actionem, & interdum eius contrarium, & talia agentia a philoſophis uocantur uolentia, & eligentia, & quodcunque agens fuerit huiuſmodi agit ſine dubio, cum deliberatione, & meditatione. Et ſubdit tertium modum agentium, dum inquit, unde primum agens benedictum nequit aliquo iſtorum modorum denominari agere, eo modo quo generabile, & corruptibile agere denominantur. Nam ut ipſe ſcribit in undecima diſputatione in ſolutione primi dubii, dicunt peripatetici loquentes ſecundum ueritatem quòd entia procedunt ab eo modo altiori quam ſit natura, & quam humana uoluntas, & iſte modus clare non poteſt comprehendi niſi ab ipſo.

Limitatio. 1.

Si igitur loquamur de agente naturali, dicendum eſt, quòd ab uno per ſe (ut gloſſat Auerro.) non poteſt prouenire niſi unum, quia per accidens poſſunt plura prouenire.

E

Nam calidum per ſe calefacit, ſed per accidens infrigidat, & ſic frigidum per ſe infrigidat, & per accidens calefacit. propter quòd uentres hyeme, & uere calidiſsimi ſunt natura, ut dixit Hippoc. in prima particula ſeparatorum ſermonum. In talibus etiam requiritur quòd ſit agens eodem modo diſpoſitũ, & quòd ſit idem finis, & intentio agendi, & modus agendi conſimilis, & quòd actio naturalis agentis ſit reſpectu eiuſdem paſsi. propter primum dicimus quòd idem ſol per diuerſas ſui diſpoſitiones acceſſus, & elongationis operatur contraria. uidelicet, generationem, & corruptionem. & nauta per præſentiam eſt cauſa ſalutis nauis, & per abſentiã ſubmerſionis. ſic enim idem erit cauſa contrariorum. ſecundo phyſicorum. text. comment. 30. Similiter quando aliquid agit, ut inſtrumentum, aliud agit, quam dum operatur, ut agens principale, ut dicam in propria propoſitiõe de hoc. Similiter idem aer in ſphæra ignis exiſtens deſcendit, in ſphæra autem aquæ aſcendit, propter diuerſos fines, & intentiones, quia quod eſt graue reſpectu alicuius in ſimplicibus debet eſſe ſub illo, & quòd eſt leue reſpectu alicuius debet eſſe ſupra illud. Similiter tepidum infrigidat calidum, & tamen frigidum calefacit propter diuerſitatem paſſorum, quia comparatione calidioris tepidum eſt frigidum, reſpectu uero frigidioris eſt calidum. Et ſimiliter ignis liquefacit ceram, & lutum condenſat. Similiter ab eodem agente naturaliter poſſunt prouenire diuerſi modi agendi, quorum unus eſt realis, alter intentionalis, ut clarum eſt.

F

ADDITIO.

* In agentibus etiam naturalibus ab eodem agente ſecundum diuerſas menſuras poſſunt in idem paſſum plura produci, ut calor ignis per calorem excedẽtem, uel conuertit in ſalſum ſaporem, per ampliorem adhuc in amarum, ſed ultimate adhuc intenſus calor generat in ipſum acutum ſaporem, ut dicit Iſach in diætis particularibus capi. 14. in agentibus etiam naturalibus diuerſimode diſpoſitis ex materia una habẽte etiam in ſe diuerſas diſpoſitiones poſſunt plura prouenire, ut idem calor naturalis ſecũdũ medicos, ſecũdũ diuerſas mẽſuras ex eodẽ chylo, qui tametſi uniformis apparet ex natura rei, tamen eſt diſformis, & generat quatuor humores. nã calor naturalis ſi ſit remiſſus generat phlegma, ſi tẽperatus generat ſanguinem, ſi excedens choleram, ſi adurẽs melancholiam. ita chylus habet diuerſas ſubſtantias, uidelicet, aquam ex qua phlegma, unctuoſum ex qua ſanguis, ſubtilem ex qua cholera, groſſum ex qua melancholia.

Difficultas de motu cordis.

Sed eſt dubium de motu cordis, qui eſt dilatationis & conſtrictionis. Nam talis motus non uidetur eſſe motus inſequens cognitionem animæ, neque electionem uoluntatis, quia ille ſemper eſt in nobis. & ſi eſt a uirtute naturali quomodo ab agente naturali proueniunt motus contrarii? Forte propter hoc Ariſtotel. in libro de morte, & uita huiuſmodi

Opinio Ariſt. in l. de morte & uita.

G motum attribuit quantum ad dilatationem ſpiritiuificationi ſanguinis, quæ fit a calore naturali ipſius cordis, & ideo in tali ſpirituificatione intumeſcit, & rareſit ad magnam extenſionem, & ſic contingit fieri eleuationem in ipſo corde. Conſtrictio autem fit ab alia natura ſcilicet a grauitate propria membri uim paſsi, & concurrit cum hoc frigidi aeris occurrens, qui per anhelitum attrahitur per pulmonem, & ita motus iſti contrarij ſecundum Philoſophum non ab una, & eadem natura proficiſcuntur, ſed a duabus diſtinctis. Verum iſta poſitio Ariſtote. non placuit poſterioribus. & Auerro. in hoc diſcrepat in ſecundo colliget. Et beatus Thomas in ſpeciali opuſculo de motu cordis, & omnes medici tenentes huiuſmodi motus a uirtute procedere, & in hac uia oportet dicere quòd proueniunt a uirtute animæ ſine cognitione operante, & non inconuenit quòd oppoſiti motus proueniant ab eadem uirtute, quæ ad inſtar naturalis agentis operatur propter diuerſos fines, & neceſsitates, maxime quia non ſimul immediate ambo producuntur, cum inter eos mediat quies. probatum eſt enim in octauo phyſicorum, quòd duo motus oppoſiti inſimul continuari non poſſunt, ut patet text. commen. 61. & ſic intelligis quomodo propoſitio procedat de agente naturaliter.

Opinio medicorum Auer. & beati Tho. in opu. ſuis.

Sed tunc iterum eſt una difficultas de uirtute informatiua exiſtente in ſemine, quæ eſt naturaliter agens, & tamen ab ipſa plura procedunt. Niſi eſſet quòd talem diuerſitatem ipſa non operatur niſi inquantum rememoratur a ſuperioribus cauſis, & ab ipſa intelligentia. opus enim naturæ eſt opus intelligentiæ non errantis, ut dicit Commen. 12. metaphyſi. in commen. 18. unde cum duo ſint principia agentia natura uidelicet, & intellectus, nec plura, natura autem ſit ad unum, relinquitur quod omnis diuerſitas ſit ab intellectu, nec ab alio poteſt eſſe principio, & ita uirtus informatiua non ratione qua forma eſt, aut natura, ſed inquantum eſt exemplar, uel inſtrumentum intelligentiæ plura operatur. Ita nobiliter ſcribit Alber. magnus in libro de cauſis. tracta. 2. cap. ultimo.

Dubium de uirtute in forma. Solutio.

H

In agentibus autem cum cognitione, & electione locum non habet propoſita enunciatio, quia a talibus poſſunt prouenire oppoſiti effectus. Nam ut ſcribit Philoſophus in nono primæ philoſophiæ. text. commen. 10. ſunt oppoſitorum. unde Scotus in primo ſententiarum. diſtin. 39. q. prima. inquit, uoluntas inquantum eſt actus primus libera eſt ad oppoſitos actus contrarie ut uelle, & nolle, uel amare, odire, & ad oppoſitos actus contradictorie, ut uelle, & non uelle, & mediantibus illis actibus oppoſitis libera eſt, ad oppoſita obiecta ad quæ tendit. Et iſta eſt gloſſa etiam Auerro. in diſputatione tertia in libro deſtructionum. in ſolutione primi dubij.

Quomodo in agẽtibus cum cognitione, & electione locũ nõ habeat propoſitio iſta.

I Fallit etiam illa propoſitio uniuerſaliter in animalibus, quæ ſunt hic in quibus proueniunt plures motus, licet illud ſit per accidens, ut declarat Commen. in octauo phyſic. in commen. 51. ubi inquit. non eſt opinandum quòd primus motor in illis mouet pluribus motibus ex ſe. unus enim motor non mouet eſſentialiter niſi uno motu. Et hoc quod inuenitur in iſtis motis ſcilicet habentibus animas, quòd unus motor in iſtis mouet pluribus motibus eſt per accidens, & parum infra ſubdit. ab uno enim motore eſſentialiter non prouenit niſi unum motum, ſed multa intrant ipſum per accidens. Pro quo debes ſcire, quòd iſtius motoris ſunt moti. nam anima talium mouetur ab appetibili quod concurrit, ut primus motor in motu animalium, & ideo uidemus animalia plures motus exercere, ut declarat Philoſophus, & Commenta. in octauo phyſicorum in tex. commen. 20. & in tertio de anima. Radicalis autem, & præcipua cauſa huius eſt compoſitio inuenta in eis, quia ſunt formæ in materia, ſicut per oppoſitum cauſa unitatis, & ſimplicitatis motus prouenientis in abſtractis eſt ſimplicitas ſua, ſicut declarat Commen. & Ariſtote. in. 8. phyſicorum. tex. comment. 53. & etiam Auerro. in libro de ſubſtantia orbis.

Quomodo locum habeat propoſitio in intelligentiis.

Sed uideamus in tertio modo agentium, quæ uidelicet non agunt naturaliter, neque agunt uoluntate noua, ſicut eſt in nobis. utrum in talibus ab eodem plura poſſunt prouenire. Et ſecundum quod recitat Auerro. iſta propoſitio ſecundum Algazelem, & Auicen. ab uno non prouenit niſi unum, non habet ueritatem in formis materialibus, ſed in formis abſtractis a materia, ut eſt uidere in tertia diſputatione in ſolutione dubij. 20. unde ſuper hac propoſitione Auicen. fundauit ſuam poſitionem de prouentu intelligentiarum, & conſecutione earum, ſicut ſupra diximus. Sed iſta opinio non eſt uera. nam ut inquit Commenta. in. 12. metaphyſic. comment. 44. in intelligentijs non eſt actio proprie loquendo, neque conſecutio, ita quòd unum conſequitur unum, ſed tantum eſt illic cauſa, & cauſatum, ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentijs. ubi patet quòd in actione ſpirituali, quæ non eſt uerus motus niſi æquiuoce, ut dicit Commen. in octauo phyſico. in commen. 40. qualis eſt intellectio, & uolitio. intelligentiæ enim de uirtutibus animæ non habent niſi intellectum, & uirtutem deſideratiuam per quæ mouent in loco, ut dicit Commen. in. 12. metaphyſic. in commen. 36. unde non inconuenit in tali actione idem intelligibile, & idem appetibile immediate mouere plures intelligẽtes, & plures appetentes, ſicut manifeſte uidemus in cognitione ſenſitiua, quæ eſt uilior intellectiua, ubi idem obiectum ſenſibile poteſt immediate mouere plura media, & plures ſentientes. Et hoc eſt quod dicit pulchre Comment. quòd non eſt inconueniens, quòd illud quod eſt per ſe intelligentia, & intellectum ſit cauſa plurium, ſecundum de eo quòd intelliguntur multi modi, quod non eſt intelligendum quòd primus intellectus, ex hoc quòd plures modos intelligendi, aut quia plura diſtincte intelligit producat plura, ſed eſt pro quanto ipſe cauſat diuerſas intellectiones in diuerſis, & ſunt ipſæ eſſentiæ intelligentiarum. & hoc eſt quod dicit Commen. ibi in comm. illud enim quod intelligit motor corporis cæleſtis, de primo motore, & eſt cauſa in anima cæli eſt aliud quod intelligit ab eo motor Saturni.

L

Et animaduerte quòd Auer. in hoc loco uidetur ſentire quòd duplex eſt actio, uera & metaphorica. uera eſt quando per actionem agentis res extrahitur de potentia ad actum, & de tali, uera eſt propoſitio, quòd una actio ſequitur unum agens. unde dicit quòd iſta propoſitio eſt imaginabilis. unde dicit quòd ibi non eſt agens, neque prouentus, neq; cõſecutio. & parum infra dicit quod mos modernorum in dicendo, quòd a tali motore prouenit talis motor, aut conſequitur, aut præcedit, aut talia uerba non uere intelliguntur de iſtis principijs abſtractis omnia enim iſta ſunt diſpoſitiones agentium ſuperficietenus. nam uere ab agente non prouenit niſi extrahere rem de potentia actum. unde in tali actione eſt unum agens, & una materia, & una forma reſpectu unius. Vnde. 12. metaphyſic. text. commen. 27. aliud eſt mouens, & materia tua, & mea, & ſpecie tua, & mea, eſt etiam alia productio per uiam cauſæ, & cauſati ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentis, & in tali unum poteſt eſſe cauſa plurium, ſecundum quòd de eo intelliguntur multi modi. & hoc habet ipſe in ſimili in tertia diſputatione in ſolutione. 18. dubii. ubi habet quòd in talibus ab uno poteſt prouenire pluralitas in exemplo pulcherrimo in quo comparat uniuerſum animali, quod teſte Philoſopho in octauo phyſico. tex. commen. 17. dicitur Microcoſmos.

M

unde quemadmodum in uno animali eſt una anima a qua prouenit motus localis qui aſsimilatur motui cœli, & motus aliorum orbium ſub orbe ſtellato aſsimilantur particularibus motibus exiſtentibus in cæteris membris: & in tali animali eſt una uirtus a qua proueniunt omnes uirtutes, quæ coadunatæ tendunt ad unum finem qui eſt conſeruatio ipſius animalis: multo magis oportet imaginari hoc eſſe in animali maiori. uidelicet in uniuerſo. unde cõcludit quòd eſt una uirtus ſpiritualis, quæ cõnectit omnes uirtutes ſpirituales, & corporeas, & eſt unigenea in toto orbe, & in toto uniuerſo, & non ſequitur ex extenſione unius uirtutis in pluribus rebus, quod ſit in ipſa uirtute pluralitas, & concludit. patet igitur ex iſtis quòd pluralitas poteſt prouenire ab uno. ubi patet ſecundum mẽtem Auer. in tali agente quod non agit, ſicut agens naturale extrahẽdo rem de potẽtia ad actum. Sed agit altiori modo quam natura, & humana uoluntas, quòd & ſi ſit in ſumma

A ma ſimplicitate, & unitatē quod ab eo poſſunt plura prouenire & cauſari. Nec ualet ſi dicatur quòd hoc habet ueritatem in genere cauſæ finalis. Nam Commen. infra parum ibidem loquens qualiter entia intellectualia ſint a primo principio inquit hæc uerba formaliter. Amplius declaratum eſt a philoſophis quòd id quod dat entium ſeparatorum a materia finem, eſt illud quod dat eis eſſe. forma enim & finis ſunt idem in hac ſpecie entium. ergo illud quod dat finem huic eſſe eſt agens. apparet idcirco quòd primum principium eſt omnium iſtorum principium ſcilicet agens & forma & finis. Ex quibus uerbis bene patet quantum deuiauerit Gregorius Ariminenſis & alij in uia Auer. ibi etiam ponit modum tactum in. 12. meta. in commen. 44. quòd in eis ſolum eſt cauſa, & cauſatum ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentis. Nam tertio de anima tex. commē. 54. obiectum mouet intelligentem, & eſt cauſa eius efficiens ſub ratione qua eſt intelligens. Vnde Commen. quinto metaphy. dicit quòd intelligens conſtituitur per intellectum & non econtra, ut patet commen. 20. & inquit, rurſus ex aliorum principiorum ſeparatorum eſſe conſtat in eo quòd imaginantur de primo principio, & non eſt impoſsibile quòd ab una, & eadē reſumātur diuerſæ imaginationes, ſicut non eſt impoſsibile quòd ex aliqua pluralitate ſumatur una imaginatio. iam igitur

B inuenimus uiam quomodo intelligentiæ ſunt a prima, & eſt quia intellectus diuinus eſt obiectum intelligibile a quo producuntur multæ intellectiones in diuerſis intelligentibus ſecundum ſuæ naturæ capacitatem. unde cum intellectiu, & ſcientia Dei, & res intellecta ſint omnibus modis eadem, & ſcientia Dei eſt cauſa entium: ſic dicimus quòd ſicut intellectum mouet plures intelligentes, ſic ſcientia Dei eſt cauſa omnium. talis igitur pluralitas per uiam intelligibilis poteſt prouenire ab uno ſine aliquo inconuenienti, ſicut ab una & eadem re ſumuntur diuerſæ imaginationes. Et aduerte quòd non eſt opinandum quòd intellectus intelligentiarum præſupponatur huic actioni, immo talis actio eſt ipſa productio qua producuntur, & conſeruantur perpetuo ab ipſo primo triplici cauſalitate. Et animaduerte bene, & conſidera quòd licet a tali agente plura immediate procedant, non tamen æquali proceſsione proueniunt. nam entia ſunt ſicut numeri, unde quemadmodum omnes numeri proueniunt ab unitate ſimplici ordine quodam ſeruato. nam unitas geminata conſtituit binarium, & eadem triplicata ternarium; & eadem quater ſumpta quaternarium, ita quòd omnis multitudo numerorum cauſatur in uirtute unitatis inferentis modo prædicto. & ſi bene, & ſubtiliter contemplatus fueris, inuenies quòd numerus prior ſecundum propriam formam non eſt

C cauſa poſterioris, quia eſt ibi prioritas naturæ ſine cauſalitate. nam ut ſcribit Ariſto. 5. meta. tex. com. 19. ſubſtantia cuiuslibet quod ſemel ut ipſorum ſex non quæ bis, aut ter ſunt, ſed quæ ſemel, ſex enim ſemel ſunt ſex. & Auicen. dixit in tertio tracta. ſuæ metaphyſicæ. commen. 5. quòd decem non ſunt nouem, & unum, aut quinque, & quinque. apparet igitur quòd multitudo in numeris eſt in uirtute unitatis inferentis, non in uirtute numeri ſub propria forma, quia licet Euclides dicat in quarto elementorum, in ſeptima concluſione, quòd omnis numerus minor eſt pars maioris, hoc locum habet quo ad materiale. Nam unus numerus ſecundum propriam formam non eſt pars, neque cauſa alterius. Ita pariformiter imaginare in entibus, quòd a prima entitate, & unitate omnis numerus, & pluralitas entium immediate procedit tanquā a cauſa efficiente finali, & formali, ſed non æquali proceſsione, ſed ſecundum ordinem inuentum in eis, ex ſuis rationibus formalibus. Non enim omnia entia æqualiter poſſunt participare eſſe diuinum, & hoc eſt quod clariſsime enuntiauit ſolertiſsimus naturæ & Dei rimator Ariſtote. in primo cœli & mundi, quòd a primo communicatum eſt eſſe, & uiuere omnibus, ijs quidem clarius, ijs uero obſcurius, ut patet. tex. commen. 100. ſic intelligas quòd omnes intelligentiæ dependent immediate quantum ad rationem triplicis cauſalitatis, a prima quæ ſimpliciter eſt incauſata, & licet huiuſmodi intelligentiæ ab eadem cauſa pro-

D cedant, non tamen æquali proceſsione, quia una plus appropinquat in participando perfectiones primi quam altera, ſicut unus numerus plus appropinquat unitati, quam alius numerus. diſtantiæ enim entium in hoc ſunt ualde diuerſæ, & ſicut in numeris inter ſe comparatis erat ordo prioris, & poſterioris per acceſſum, & receſſum ad unum, ſine tamen cauſalitate prioris ad poſterius in propria forma, & omnis pluralitas inuenta in numeris erat a uirtute unitatis inferentis, pariformiter crede quod in intelligentijs eſt ordo prioris, & poſterioris ſecundum perfectionem in intelligendo primum, & in participando perfectionem primi. Et hoc pulchre declarat Aue. in tertia diſputatione, in libro deſtructionum in ſolutione. 18. dubij. ubi inquit, amplius quòd dictæ intelligentiæ inter ſe differunt in nobilitate ſecundum ſtatum quem habent de primo principio, in propinquitate, & longitudine. unde primus intellectus, non intelligit niſi ſeipſum, & intelligens ſeipſum omnia entia intelligit, ſed in nobiliori eſſe, & ordine qui eſſe poteſt, ſubſtantia tamen dicti intellectus primi poſterioris, eſt id quod intelligit de formis, & ordinibus in primo intellectu exi-

E ſtentibus, & dictæ ſeparatæ intelligentiæ abinuicem differunt in hoc puncto. unde ſequitur in hoc quòd nullus infimorum intelligit de nobiliori illo quod ille nobilior intelligit de ſeipſo, neque econuerſo ſcilicet quòd quælibet intelligentiarum entia intelligit in uno & eodem gradu: ſi enim ita eſſet ſequeretur quod eſſent unum & idem, & non differrent in numero. Et hoc dixit etiam in. 12. metaphyſico. in commen. 44. & aliud eſt quod intelligit de primo motore, motor Saturni, & cætera quæ ſequuntur, ſicut etiam in numeris, numerus prior non eſt cauſa in propria forma poſterioris, ſic prima intelligentia cauſata non eſt cauſa ſequentis, & poſterioris in perfectione. omnes enim ſunt a prima tanquam a cauſa, non tanquam ab agente cauſante per ueram actionem quæ fit extrahendo aliquid de potentia ad actum, quia hæc actio eſt agentium ſuperficietenus id eſt agentium corporalium, quæ agunt per contactum, ſed talis actio eſt immaterialis, & eſt eo modo quo intellectum eſt cauſa intelligentis. & iſte fuit error Auicen. quia credidit intelligentiam primæ in nobilitate propinquiorem eſſe cauſam poſterioris, & non uidit quòd omnes ſunt immediate a prima tanquam a cauſa, licet non inæquali perfectione cauſantur. & hoc uoluit Auerro. iudicio meo occulte dicere in eadem diſputatione tertia in ſolutio. 25. dubij ubi finaliter concludit quòd ſi uera eſt propoſitio dicens, quòd ab uno non prouenit niſi unum, etiam erit uera propoſitio dicens, quòd ab uno non procedit pluralitas, nam dicit hoc declaratum fuiſſe in fine. 12. metaphyſico. & eſt locus allegatus in. 12. Auerro. ſuper. 12. Ariſtote. in tex. commen. 44. & animaduerte quòd cauſa intrinſeca illius multitudinis inuentæ in intelligentijs eſt ex ſuis rationibus intrinſecis, & propter naturam

F potentiæ inuentæ in eis, ut dicit Comment. in tertio de anima in commen. 5. in ſolutione tertiæ quæſt. & in commen. 14. licet cauſa efficiens, & finalis ſit primum principium. & ita ceſſat ratio Auicen. dicentis, quòd ſi omnes immediate procederent a prima. tunc cum illa ſit una ſimpliciter, nulla eſſet ratio diſtinctionis in eis, immo ratio diſtinctionis in eis eſt ex rationibus intrinſecis earum, quia enim intelligentia Saturni eſt talis, & intelligentia Iouis talis, ideo hæc non eſt illa, licet omnium eadem ſit cauſa. & poteſt dari exemplum in re difficili de ſole, ſol enim eſt lucidus per eſſentiam, & illuminat omnia in inſtanti. ſecundo de anima. tex. commen. 70. tam cæleſtia corpora quam elementa; tamen lux iſta non æqualiter participatur ab iſtis, & a ſole: quia ſol ex ſe lucet, & differenter etiam eſt in ſtellis, & in ipſis elementis, quia nobiliori modo ſunt lucidæ ſtellæ quam ſint elementa, quia ſunt nobilioris naturæ, & differenter lux iſta reperitur in elementis, quia nobiliori modo participatur ab igne, qui eſt formaliſsimum inter omnia, licet non luceat

In fine. 18. dubij.

Contra Gregorium de Arimino.

Omnis numerus minor eſt pars maioris, in quibus habet locum.

Omnes intelligentias dependere immediate a prima, quomodo intelligatur.

G nobis in propria ſphęra propter ſuam maximam raritatem, ut dicit Commenta. in quarto cœli & mundi in commen. 32. & nobiliori modo eſt in aere, quam in aqua, & in aqua quam in terra, propter eandem rationem. unde ſic conſidera de ſole intelligibili, qui Deus eſt, quòd ille eſt qui omnem lucem producit intelligentiarum ſecundum quòd natura earum requirit. & ſic dici poteſt, quòd licet Deus in ſe conſideratus ſit maxime ſimplex, & maxime unus, tamen in uirtute eſt plures, quia poteſt plura producere. Vnde ſecundum iſtum intellectum dixit Commen. in libro deſtructionum in diſputatione tertia in ſolutione. 17. dubij, quod poteſt dici quòd non eſt ſumme unus niſi alio modo probetur. & Alber. magnus in coæuis coæuo quarto. q. qua quærit an angeli diſtinguantur numero, uel ſpecie inquit, quòd licet Deus in ſe ſit ſimpliciter unus, tamen inquantum creans eſt quodammodo plures inquãtum habet in ſe, & præhabet multas ideatorum ideas. nam alia ratione conditus eſt homo, & alia ratione conditus eſt equus, ut inquit beatus Aug. in lib. 83. quæſtionum. q. 46. & tunc propoſita propoſitio aliã gloſſam recipit, ſicut uides quòd a ſimpliciter uno quo ad eſſentiam, et quo ad uirtutem non poteſt niſi unum prouenire, ſed ab uno ſimpliciter quantum ad eſſentiam, multiplici autem quo ad potentiam, & uirtutem, poſſunt immediate plura prouenire.

H

Propoſitio. 13

In omni genere eſt unum primum, quod eſt metrum, & menſura omnium exiſtentium in illo genere.

PRopoſitio uulgata & ab omnibus paſsim allegata extrahitur ex mente Philoſophi. in. 10. meta. in tex. cõ. 7. ubi datur exemplum in coloribus, ex quo etiam colligitur ex mente Philoſophi, quòd in genere entium eſt inuenire unum primum penes quod tanquam penes menſuram omnia entia poſſunt menſurari in entitate, & perfectione. & illud eſt primum principium quod eſt forma liberata ab omni materia, & ab omni imperfectione, ſicut bene notat ibi Commen. in commen. Ex hoc collige quòd prima menſura ad cognoſcendum perfectiones rerum eſt per comparationem ad ſummum, unde male opinati ſunt, rerum perfectionem attendi penes multitudinem, aut paucitatem. Vnde lucidiſsimus Themiſtius inquit in tertio de anima, perfectio rerum non numero, aut multitudine corrogatur, ſed pondere. ubi etiam dicit capite. 45. quòd non qui plura intelligit pluris eſt, ſed qui meliora, & nobiliora. Vnde intellectus agens non intelligit, ut inquit, priuationes, nec aliquid eorum quæ ſunt hic, ut

Themiſtius.

I aſſerit etiam Commen. 3. de anima. com. 19. & tamen eſt longe præſtantior intellectu poſsibili. agens enim ſemper exiſtimabitur nobilius paſſo, ut ait Ariſt. ibidem. Amplius ſecundum Philoſophum intellectus primi principij tantum unum intelligit, tamen in nobilitate, & perfectione excedit omnem intellectum, cum ſit eius ſimpliciter perfectum. quinto meta. com. 21. Non etiam attenditur rerum perfectio principaliter penes durationem, alioquin elementa, & mineralia eſſent perfectiora plantis, & animalibus, contra Philoſophum in primo de generatione animalium cap. 1. & contra beatum Augu. in primo de trinitate, uiuentia non uiuentibus, intelligentia non intelligentibus, beata miſeris præferenda iudicamus. tunc etiam materia eſſet perfectior forma, quia illa eſt permanentior cum ſit æterna. Forma autem corruptibilis eſt, cuius tamen oppoſitum habet Ariſtote. 7. & 8. primæ philoſophiæ utrobique. tex. commen. 7. licet enim perfectum ratione, natura; & tempore ſit prius imperfecto, & incorruptibile corruptibili, ut aſſeirt Ariſtot. in octauo phyſicæ auſcultationis. tex. commen. 75. non tamen quodlibet æternum perfectionis eſt ipſo corruptibili. hoc enim fuit cauſa erroris antiquorum opinando materiam eſſe ſolam ſubſtantiã; & naturam, ut habetur in ſecundo de phyſico auditu. in tex. com. 10. & in octauo primæ philoſophiæ. in tex. com. 8. contingeret etiam hominem non eſſe perfectiſsimum

K animalium contra ſententiam Ariſtote. In ſecundo libro de partibus animalium cap. 10. ubi habet, quòd ſolus homo ex animalibus nobis cognitis diuinitatis particeps eſt, aut omnium maxime. nam uita hominis naturalis non eſt niſi uſque ad. 70. annos, ſi uera eſt opinio medicorum, quòd tempus iuuentutis ſit uſque ad. 35. annos, & tempus profectus, & iuuentutis eſt æquale tempori defectus & ſenij, & magiſter dixit (uidelicet Ariſto.) quòd uita eſt media inter. 70. annos, &. 90. ut recitat Comment. in ſecundo de generatione & corruptione in tex. commen. 58. attamen elephas, ut ſcribit Ariſt. in libro octauo de natura animalium. commen. 8. ſecundum aliquos ducentos annos, ſecundum uero alios trecentos uiuere perhibetur. Nec perfectio entium attẽditur circa multitudinem indiuiduorum in eadem ſpecie. nam in mineralibus, & lapidibus uidemus plerunq; rariora eſſe in nobilioribus naturis, quam in uilioribus. * Et longe plures ſunt fœminæ quam mares, ut. d. Commen. 7. metaphyſico. commen. 31. ſimiliter etiam in animalibus, & plantis: longe plures enim ſunt lapilli in littore maris, quam hyacinti, aut topazij. & longe plures ſunt ficus, aut nuces, quam pini cupreſſus, & palmæ. Nec perfectio entium principaliter attenditur penes localem diſtantiã, nam licet uerum ſit quòd nobiliori enti debetur nobilior locus. unde Ariſtote. primo cœli & mundi. tex. com. 22. inquit, omnes gentes, & græci, & barbari, eum qui ſurſum eſt locus, Deo attribuunt, utpote immortale immortali coaptatum ſit, impoſsibile enim aliter. Tamen non eſt iſta prima ratio, ex qua rerum perfectio uenatur, alioquin piſces qui degunt in aqua, & aues in aere; eſſent hominibus perfectiores. Amplius autem contingeret terram ſurſum locatam nobiliorem euadere igne deorſum exiſtente. Vnde etiam beatus Dionyſius in libro cœleſtis hierarchiæ, & etiam in ſuis Epiſtolis expreſſe teſtatur, quòd beatæ mentes in ſua perfectione non menſurantur penes localem diſtantiam. Si enim angelus ſupremi ordinis locaretur in loco infimi ordinis, & angelus infimi in ordine ſupremo, adhuc angelus iſte ſic ſurſum locatus eſſet diſtantior in perfectione. Et beatus Grego. inquit. quòd diabolus ubicunque fuerit ſemper in inferno eſt. unde licet Commenta. 12. metaph. commen. 44. contra Ptolemæum ponat ordinem in intelligentijs, & orbibus uniformiter attendi in nobilitate, & ignobilitate. iſta tamen non eſt prima ratio, ſed eſt a ſigno non per cauſam. non enim ignis eſt terra nobilior, quia locus ignis eſt nobilior loco terræ, ſed quia ignis eſt terra nobilior. ideo natura tribuit ignem eſſe nobiliori loco, quandóquidem natura rerum nobiliorum maiorem gerit ſolicitudinem. Non etiam eadem ratione perfectio rerum principaliter ex operationibus poteſt uenari, quia operationes ſunt ſigna operantium cauſarum. Nec ex multitudine, aut paucitate actionum ſimpliciter, & abſolute unum ens alio perfectius iudicari poteſt, licet enim in caducis, & mortalibus, quòd plures actiones habet perfectius ſit, & quod pauciores eſt imperfectius. Vnde teſtantur hoc elementa quæ ſunt imperfectiſsima omnium, & habent pauciores actiones quam mineralia, & mineralia pauciora uegetantibus, & uegetantia pauciora brutis, & bruta hominibus. In æternis tamen ſecundum mentem Aue. in ſecundo cœli & mundi. in tex. commen. 63. oppoſitum contingit, hoc tamen in iſtis eſt ſignum non cauſa, ſicut intuenti patet. Dicamus igitur quòd prima menſura entium in entitate, & perfectione in quantum entia ſunt, & inquantum perfecta ſunt, eſt primum in entitate, & perfectione quod eſt Deus glorioſus, qui eſt prima cauſa entitatis, & ueritatis, & omnis perfectionis. ſecundo primæ philoſophiæ. tex. commen. 4. unumquodque eſt maxime tale propter quod alijs ineſt uniuocatio, & ideo penes acceſſum, & receſſum ad primum rerum perfectiones, a priori uenantur. unde quarto primæ philoſophiæ tex. comment. 18. illud eſt uerius quod eſt primo uero propinquius, & primo cœli. tex. commen. 100. a primo quidem principio communicatum eſt eſſe, & uiuere omnibus, ijs quidem clarius, ijs uero obſcurius. & ſecundo cœli, ſemper

ADDITIO.

L

Dionyſius de cœleſti hierar.

M

Propoſitio propria.

A ſemper id melius quod eſt optimo propinquius. & Commenta. in commen. 64. inquit diſtantiæ entium ſunt ualde diuerſæ in hoc. & pro hoc facit authoritas eiuſdem. 12. metaphy. tex. commen. 44. Amplius in prædicamentis docuit ſubſtantias ſecundas, quæ ſunt ſpecies, magis dici ſubſtantias per appropinquare primis magis quæ ſunt maxime ſubſtantiæ. Amplius. 10. ethicorum. c. 4. ſecundum unumquodque optima eſt operatio optime diſpoſiti, ad potétiſsimum eorum, quæ ſunt ſub ipſa, hoc eſt circa optimum obiectum talis operationis. Amplius primo poſteriorum docuit per comparationem ad prima principia, quæ ſunt pria in certitudine, & cognitione uenari præſtantiam demonſtrationum in ſcientiis. nam quæ procedunt ex proximioribus primis principijs ſunt maioris certitudinis, & nobilitatis. & primo phyſicæ auſcultationis, tex. commen. 54. præponit opinionem antiquorum qui poſuerunt pro principio materiali aliquod medium, opinionibus illorum qui poſuerunt unum ex extremis elementis: & opinionem eorum qui poſuerunt aerem, præponit opinioni eorum qui poſuerunt aquam. & cauſa, ut inquit ibi Commenta. non eſt niſi quia tales comparationes ſiunt ad uerum ſubiectum, quod eſt prima materia, quæ omnino latet propter ea eſſe ens in potentia, nam qualitates, &

B contrarietates ſunt minus ſenſibiles in medijs, quàm in extremis, & qualitates aeris ſunt minus ſenſibiles qualitatibus ipſius aquæ. Amplius in ſexto ethicorum. cap. 1. hoc præcipit. inquit enim, in omnibus dictis habitibus quemadmodum & in aliis eſt quoddam ſignum ad quod inſpiciens rationem habens intēdit, & remittit.

ADDITIO. ✱ Amplius pro hoc facit authoritas Philoſophi, & Auer. ſeptimo phyſico. text. commen. 17. de pulchritudine, & fortitudine. Amplius atteſtantur ueritatem propoſitæ propoſitionis omnes medici, qui ponunt corpus temperatum eſſe metrum, & menſuram reſpectu omnium aliorum. unde Galen. io ſecundo paruæ artis aſſerit, quòd eſt ſicut ſtatua Polycleti. Aduerte tamē quòd hoc intelligitur in bonis quod per acceſſum, ad ſummum debet fieri comparatio. Fallit autem in malis, quia non datur ſummum malū, ſicut quidam opinati ſunt, qui poſuerunt unum Deum boni, & alium mali. non enim datur malum ſimpliciter, ut

Nō datur malum ſimpliciter. probat Ariſtote. in quarto metaphy. & Dionyſius in libro de diuinis hoībus. i c. 4. ſed in talibus magis, & minus attēduntur penes diſtantiam a bono ſimpliciter, ut illud magis malum dicatur, quòd a ſummo bono magis remonetur. Aduerte tamen quòd comparatio entium in perfe-

C ctione, & entitate dupliciter fieri poteſt. Vno modo ſub

Comparatio entium ſ perfectione & entitate dupliciter fieri pōt. rationibus tranſcendentibus. uidelicet, inquantum entia ſunt, & inquantum ſubſtantiæ ſunt, & iſto modo fit per cōparationem, ad primum ens ſimpliciter quod eſt primum in genere entium inquantum entia, & tale eſt deus ſublimis qui eſt prima forma, & primus finis entium inquantum entia, & hoc eſt quòd largitur nobis prima philoſophia, & iſte eſt finis ultimus quem promittit nobis illa ſcientia, ut aſſerit Commenta. & Alexand. in pleriſque locis. præſertim. 12. metaphy. commen. 5. & 6. & in ſuo prologo ſuper illo libro. & in ſeptimo metaphy. in commen. 5. & 9. Alio modo comparationes entium poſſunt attendi ſecundum ſpeciales conſiderationes, & tunc fiunt per comparationem ad primum in tali in genere ſic conſideratorum, & iſtæ conſiderationes ſpectant ad ſcientias ſpeciales, & ad artifices ſpeciales, & ſic ueritatem habet propoſitum Theorema, quod in omni genere eſt unū primum quod eſt metrum, & menſura omnium in illo genere exiſtentium.

Contra ſophiſtas, & calculatores. Et ex hoc patere poteſt quantum deuiauerint a ueritate ſophiſtæ, & calculatores uolentes intenſionem, & remiſsionem in formis attendi penes receſſum a nō gradu, & multa alia quæ longe intellectum impediūt, & a ueritate diuertunt.

Difficultas. Sed hic eſt una difficultas propter quam quidam conati ſunt negare propoſitam ueritatem. nam inquiunt cum Deus glorioſus ſit infiniti uigoris, omnes igitur creaturæ æquali diſtabunt diſtantia ab ipſo, quia finiti ad infinitum nulla eſt proportio, ſicut habet

D Ariſtote. in tertio phyſic. & primo cœli. ubi de infinito pertractat, & iſtud uidetur eſſe unum de potiſsimis fundamentis aſſerentium perfectionem in entibus

Solutio prima. non attendi penes acceſſum ad ſummum, ſed penes receſſum a non gradu. Sed hoc argumentum nullius eſt roboris apud Philoſophos antiquiores. nam ut ſcribit Commenta. in pleriſque locis, finitas uigoris ſecundum Philoſophos contingit formis inquantum formæ, licet finitas durationis competat formis inquantum ſunt in materia, ut patet ſecundo cœli. in comment. 38. & in commen. 70. & in tertio capitu. de ſubſtantia orbis, tamen ne uideamur eorum captiones euitare, & ſubterfugere, con-

Solutio ſecunda. ceſſo (ſicut eſt rei ueritas) quòd Deus glorioſus ſit infiniti uigoris, non propter hoc tollitur quin eſſe poſsit metrum, menſura omnium entium ſub ratione aſsignata. Nā licèt perfectio Dei in ſe conſiderata ſit formaliter infinita, tamen ut eſt imitabilis, & participabilis a creaturis non eſt infinita ſub tali ratione, quia nulla creatura poteſt participare perfectionem infinitam ſub ratione qua infinita eſt. ſic autem eſt menſura creaturarum, ut imitabilis eſt

Beatus Aug. a creaturis. unde inquit beatus Auguſt. quòd alia ratione conditus eſt homo, & alia ratione conditus eſt equus, & ideo ut ſic poteſt habere rationem menſuræ omnia men-

E ſurantis penes acceſſum, & receſſum ad ipſum, quia non omnia inæquali gradu entitatis, & perfectionis participant, & imitantur diuinam perfectionem, ſicut ſupra dictum eſt

Vniuerſalia ordine doctrinæ præcedunt particularia.

Propō. 14.

ARISTOTELIS eſt propoſitio, in primo phyſicæ auſcultationis. in tex. commen. 4. & paſsim allegatur ab omnibus. O. do doctrinæ nō eſt aliquod genus demonſtrationis, aut aliqua diſciplinæ maneries, ſicut quidam ſuſpicantur. tunc enim uia doctrinæ non differret a doctrinæ ordine, contra omnes antiquos expoſitores, & contra Themiſtium, Alexā. & Auer. qui poſuerunt inter illa. s. capita quæ in principiis librorum apponi ſolent, aliud eſſe uiam doctrinæ in ſcientijs, aliud autem doctrinæ ordinem. Via enim doctrinæ eſt triplex genus

Quid ſit uia doctrinæ. Quid ordo doctrinæ. demonſtrationis, uidelicet demonſtratio ſigni, demonſtratio cauſæ tantum, & demonſtratio cauſæ, & eſſe. Sed ordo doctrinæ eſt diſpoſitio illa, quæ eſt inter ſcibilia ſcientia ſecundum prius, & poſterius, quæ in conſiderandis attendit: nam ut inquit Auer. in. 5. meta. in ca. de priori ordo eſt re-

F ſpectu primi poſiti, aut intellecti. unde cum omnis ſcientia rei habentis cauſas non poteſt haberi niſi cognitis cauſis, & proprietatibus cognoſcēdis per illas cauſas, cū unius, & eiuſdem rei contingat plures cauſas eſſe, quarū quædam ſunt uniuerſaliores, quædā minus uniuerſales, quædā uero ſunt particulares, & proximæ, ita etiā contingit accidentia quædā eſſe cōmunia, & uniuerſalia pluribus, quædā uero appropriata quibuſdam.

Difficultas. Merito igitur inter iſta inſurgit difficultas, an incipiendum ſit in ſcientia ab inquiſitione cauſarum remotarum, & maxime uniuerſalium in tali genere ſpectantiū, an a cognitione, & inquiſitione cauſarum particularium. & penes hoc attenditur ordo doctrinæ ſcientificus, & eodem modo eſt circa demonſtranda accidentia de ipſis rebus, ſicut in philoſophia naturali pulchre dat exempla Auer. in ſuo prologo ſuper libro phyſicæ auſcultationis, & Ariſtote. uult in propoſito Theoremate, quòd ab uniuerſalibus ad particularia ſit procedendum, cuius tres cauſas adduxit Auer. in ſuo prologo, & etiam primo phyſi. tex. commen. 57. Tum quia uniuerſalia ſunt notiora nobis: cum etiam ne contingat reiteratio in ſcientia. tum ut demonſtrationes procedant ex primis, & immediatis, quas etiā cauſas hinc inde colligit ex mente Ariſ. hic, & in primo de partibus animalium, & in poſterioribus analyticis. Et propter hoc doctrina ordinata, ut inquit ipſe primo phyſi. commen. primo innata eſt

incipere

G

Contra Conciliatorem, & Vgonem ſenẽſem, & Iac. de Forliuio.

incipere a cognitione cauſarũ primarum rei cognoſcẽdæ perfecte, deinde intendere in cognitionem aliarum cauſarum remotarum ſecundum ordinem, donec deueniamus ad cauſas propinquas exiſtentes in re. Vbi patet quantum errauerit Conciliator in differentia octaua, & Vgo Senenſis, in primo techni. & ſequaces eorum uolentes Auer. per hoc uoluiſſe ſciẽtias ordinarias procedere per demonſtrationem propter quid, quæ fit incipiendo, & demonſtrando per cauſas remotiores, & demum per cauſas propinquas. Non animaduertentes demonſtrationem per cauſas remotas non eſſe de numero demonſtrationũ propter quid: immo ſunt de numero ſignorum, & demonſtrationum quia, ut notat expreſſe Ariſtote. in primo poſterio.

Contra Iacob. de Forliuio.

quod non aduertit ille bonus Iacobus de Forliuio, dum aſſerit de mente pluſquam Commentatoris demonſtrationem propter quid in uia reſolutiua incipere, & fieri per cauſas remotas, cum falſo ſibi illud imponat, ut manifeſtant exempla eius. Nec animaduerterunt Auerro. authoritatem eandem eſſe, cum illa Ariſto. in qua iubet ab uniuerſalibus eſſe incipiendum, & proficiſcendum ad particularia. ubi ſecundum omnes expoſitores illud de ordine doctrinæ intelligitur fuiſſe dictum. Manifeſtum eſt autem quòd cauſæ primæ entium ſenſibilium in naturali philoſophia non inueſtigantur per demonſtrationem propter quid, ſed per demonſtrationem ſigni, ſicut eſt prima materia, & primus motor.

H

Cauſa erroris

Sed quod decepit ipſos fuit, quia non diſtinxerunt inter ordinem doctrinæ, & uiam doctrinæ. unde falſus eſt ſermo eorum. Nam doctrinæ ordo non eſt niſi habitudo, & eſſentialis dependentia in ſcibilibus ſcientiæ, ſecundum prius & poſterius, ut conſiderationi ſubiiciuntur, & talis eſt, ut a remotioribus, & uniuerſalioribus procedamus, quod in pleriſque locis obſeruat Ariſtote. unde in libro phyſicorum prius proponuntur conſiderandæ, & inueſtigandæ cauſæ & principia uniuerſalium rerum ſenſibilium, & communia accidentia omnibus, ſicut tempus, motus, & locus, deinde in ſequentibus libris deſcendit naturalis, ſecundum ordinem ad cauſas magis particulares.

Coarctatio propoſitionis.

Propoſita autem propoſitio ueritatem habet in vniuerſalibus per uniuocationem dictis. fallit autem in communibus communitate analogiæ, quia in talibus ordo doctrinæ incipit a priori analogato ſub illo, in quo ſimpliciter & abſolute ſaluatur natura eius: in alio autem ſecundum quid, & ſecundum reſpectum. Quo argumento eſt proceſſus Ariſtote. in ſcientia diuina ubi poſita diuiſione entis in ſubſtantiam, & accidens incipit in ſeptimo metaphy. pertractare prius de ſubſtantia in qua ſimpliciter, & abſolute, & primo ſaluatur natura entis, & deinde de accidente in quo ſaluatur ſecundum quid, & ſecundum reſpectum.

I

Et ita prius occurrit in ordine doctrinæ cognitio ſubſtantiæ, quam cognitio entis, aut accidentis. unde Ariſtote. in. 4. metaphy. tex. commen. 5. ubi dixerat quòd ens dicitur de entibus, ſicut ſanum de ſanis, inquit Palam ergo quia & entia unius eſt ſcientiæ ſpeculari inquantum entia, ubique uero proprie primi eſt ſcientia, & ex quo alia pendent, & propter quod dicuntur. ergo ſi hoc eſt ſubſtantia, ſubſtantiarum oportet principia, & cauſas habere Philoſophum. Et. 7. primæ philoſophiæ ubi dixerat, quòd ſubſtantia eſt ſimpliciter primum ens ratione, cognitione, tempore, & natura, reſpectu accidentiũ, concludit in tex. commen. 5. Quapropter nobis maxime, & primum & ſolum, ut eſt dicere de ſic ente ſpeculandum. Et in principio. 12. metaphy. hoc idem aſſeuerat ubi habet, quòd de ſubſtantia theoria eſt, quia ſubſtantiarum principia, & cauſæ quæruntur. & probat ibi per rationes, quare de ſubſtantia dicitur eſſe conſideratio, ut poteris uidere inter. 2. & 3. Etiam animaduerte, & conſidera diligenter quòd non inuenies in ſcientia diuina, quæ eſt de ſubſtantia, & ente Ariſtote. prius determinaſſe de ente, & demonſtrando proprietates de ipſo in propria forma, & deinde de ſubſtantia, ita quòd ex entis cognitione deducat nos ad cognitionem ſubſtantiæ, ſed potius econtra, quia natura entis ſaluatur in ſubſtantia principaliter, & ex eius cognitione deducitur intellectus ad cognitionem entis, & accidentium, licet ſecundum rationem paſsiones illæ competant ſubſtantiæ ratione entis, & iſta eſt opinio ponentium entis analogiam.

K

Alb. mag.

Et Albertus magnus longe ante nos iſtam limitationem poſuit dicens. quòd in multipliciter dictis incipiendum eſt ab eo quod principalius eſt, quia cognitio eo de quo per prius dicitur natura illius communis redditur manifeſta.

ADditio.

Vide etiam contra Alber. Auerr. pri. de anim. cõ. 7. & pri. cœl. Ariſt. de animæ diffinitionibus. Opinio propria.

* Licet Auer. in ſecundo phyſi. commen. 3. oppoſitum teneat. inquit enim quòd definitio naturæ nõ dicitur uniuoce, nec æquiuoce, ſed ſecundum prius & poſterius. & in talibus incipiendum eſt a communibus, & ueniendum ad propria, ſicut fecit in definitione motus & loci. & ad inſtantiam Alberti, de ente ſecundum iſtam uiam, dico quòd propter eius claritatem deſpicitur a ſcientia, & hoc poteſt eſſe, ut patet primo poſte. Mihi tamen uidetur quòd iſta propoſitio famoſa, ſicut multæ aliæ iſtius generis ueritatem habet ut in pluribus. Nam quandoque inuenimus oppoſitum obſeruaſſe Ariſtote. nam primo cœli prius determinat quòd cœlum non eſt generabile neque corruptibile: deinde autem generaliter inquirit, utrum omne ingenerabile ſit incorruptibile, ut manifeſte fatetur Ariſto. ibi in text. commen. 109. ubi habet, ad quos naturaliter quidem de cœlo dictum eſt, uniuerſaliter autem de omnibus ſpeculabilibus erit, & de hoc manifeſtum.

L

ubi manifeſte fatetur ſæpius diſputaſſe in particulari contra Platonem argumento cœli in particulari, quod non eſt generabile, neque corruptibile, & deinde uniuerſali. ubi probatur omne æternum a parte ante, eſſe æternum, a parte poſt, & e conuerſo.

ADditio.

* Et in tertio phyſi. tex. commen. 45. uſque ad tex. 48. prius diſputat in ſpeciali, contra ponentes aliquod corpus ſenſibile infinitum extra mundum, & contra ponentes unum ex elementis eſſe infinitum. deinde uero per rationes cõmunes utrique opinioni arguit generaliter, quòd uniuerſaliter nullum corpus ſenſibile poteſt eſſe infinitum, ſicut etiam teſtatur Ariſtote. & Commenta. expreſſe in principio commen. 48. ibidem.

Cauſa difficul.

Et ut ſcias quid eſt quod facit difficultatem in hoc eſt, quia ordo doctrinæ in ſcientijs præſertim, quæ non procedunt ex notioribus naturæ, & nobis, quales ſunt mathematicæ, quandoque attenditur ſecundum naturas ſcibilium, & quandoque attenditur penes habiliorem tradendi modum, ut talis ſcientia a nobis haberi poteſt.

Ordo doctrinæ duplicitèr

Et ideo ordo ſcientiæ ex natura ſcibilium debet a prioribus, & communioribus, & uniuerſalioribus proficiſci, ſed non ſemper ſic procedit, quando artifex tradens illam reſpicit modum quo faciliori, & expeditiori poteſt tradi per doctrinam nobis. & hoc ego colligo de intentione Philoſophi, & Commenta.

M

Auerro. in quinto metaphyſi. tex. commen. primo ubi inquit principium doctrinæ non eſt ſemper principium rei, ſed unde quis facillime addiſcens erit aliquando, ubi Commenta. in commen. 5. habet iſta uerba, principium doctrinæ in ſcientiis, eſt aliud ab eo quod eſt in rei ueritate principium, ſicut fecit Ariſtote. in multis libris.

Conciliatio omnium opinionum.

Et ex hoc patet quomodo tot, & tantæ altercationes inchoatæ poſt Ariſtote. in principio libri meteororum. Et motæ per Auicen. in ſexto naturalium, & per Auerro. in lib. meteororum, Et per latinos noſtros in lib. de anima, conciliari poſſunt in ſe, licet non ad id quod de facto obſeruauit Ariſtote. Auice. enim et Auer. & Mag. Alber. & Diuus Thomas ex latinis in hoc ſunt concordes, & multi alij, quod in ordine doctrinæ ſcientia de uegetabilibus, & plantis debet præordinari lib. de animalibus. Nam procedunt ſuper propoſito fundamento quòd uniuerſaliora ſecundum ordinem doctrinæ præcedunt minus uniuerſalia: anima autem uegetatiua communior eſt anima ſenſitiua, & natura prior in mortalibus. Et cum hoc met fundamento proceſsit Ariſtote. in primo de anima. in tex. commen. 34. ubi inquit, quare primo de alimento, & generatione dicendum eſt. uegetatiua enim anima & aliis ineſt prima, & maxime communis potentia eſt animæ, ſecundum quam ineſt uiuere omnibus, ſuper quibus uerbis notat Cõm. hæc uerba. Et innuit quòd

propter

A

propter prioritatem. & eius uniuerſalitatem oportet præponi in conſideratione. uniuerſale enim eſt notius apud nos, quam proprium, ut dictum eſt alibi. Et tamen Ariſt. de facto in prin. lib. meteororum hunc ordinem penes huiuſmodi fundamentũ conſiderando prætermittit. Nam ut inquit Aleaan. Aphrodiſeus in commento illius libri Ariſto. in illo loco eſt tanquam arbiter, & tanquam in medio mari philoſophiæ conſtitutus. Nam cum in præcedẽtibus libris da quorum ordine nullus unquam adhuc dubitauit ſcilicet in libro de principijs, & de motu. uidelicet in libris octo phy. & de cœlo & mundo, & de generatione, & corruptione petractauerit ſufficienter. nunc meteorologica ſecundum ordinem ſcibilium aggreditur, & hic decernit quo uelit dirigere intentionem ſuam, ut ad terminum nauigationia attingat. Manifeſtant autem uerba eius quod ipſe præordinat librum de animalibus libro de plantis. Inquit enim, pertranſeuntes autem de his ſpeculabimur, ſi quid poſſumus ſecundum inductum modum aſsignare de animalibus, & plantis, & uniuerſaliter, & ſigillatim * Ad rationem autem Alberti nolentis ſcientiam de anima præcedere ſcientiam animatorum, quia unumquodque cognoſcitur per ſuam formam. reſpondetur, uerum eſt à priori, ſed ordo doctrinæ non ſemper eſt a priori ſecundum naturam, ſed quandoque quo ad nos, & compoſita quo ad nos ſunt notiora ſuis cauſis. primo phy. tex. commen. 3. unde etiam in ſecundo phyſi. tex. comm. 80. ubi naturam agere propter formam probat, primo incepit ab animalibus, in quibus ut dicit eſt maxime manifeſtum, & demum a plantis in quibus magis latet, ut etiam fatetur Commenta. ibi. & hoc etiam fatetur Philoſophus expreſſe ibidem, & Them. in tex. com. 83. Et in principio libri de ſenſu, & ſenſato. inquit. quoniam autem de anima ſecundum ſeipſam determinatum eſt prius, & de uirtute qualibet ex parte ipſius, conſequens eſt facere conſiderationem de animalibus, & uitam habentibus omnibus. Et in fine libri de cauſis longitudinis, & breuitatis uitæ expreſſe inquit. * Sed de his in his quæ de plantis determinabitur. nunc autem de alijs animalibus dicta eſt cauſa de magnitudine uitæ, & breuitate uitæ. reliquum autem nobis conſiderare de iuuentute, & ſenectute, & uita, & morte, his enim determinatis finem utique habebit de animalibus methodus. Vbi de facto Ariſtote. uult librum de animalibus præcedere librum de plantis. Nam hic ordo doctrinæ attenditur penes aliam cauſam. uidelicet penes illud, unde quis facillime poteſt addiſcere. Facilior autem traditu eſt ſcientia de animalibus, quam ſcientia de uegetabilibus, & plantis, tam quo ad organa, quam etiam quo ad operationes, & proprietates, unde Commen. in. 2. de anima inquit. & Ariſtote. in tex. commen. 6. Organa autem & plantarum ſunt partes, ſed penitus ſimplices, ut folium fructiferi coopermentum, ubi Commen. Et cum narrauit quòd omne corpus uiuum eſt organicum. & hoc fuit manifeſtum in animalibus, ſed latuit in plantis: incepit demonſtrare quod organa exiſtant in plantis. operationes etiam & proprietates animalium ſunt magis manifeſtæ, & ſenſatæ, quam operationes, & proprietates plantarum, & plures ſunt, quam in plantis, quia ſortita ſunt nobiliorem formam, & ut inquit Commenta. in. 2. cœli, & mundi. in commen. 63. In rebus mortalibus quanto aliquid nobilius eſt, tanto pluribus actionibus conſequitur finem ſuum, & ſuam perfectionem, ſecus autem eſt in rebus ſeparatis a materia. Et ſic etiam fecit in. 2. de anima. ubi de ſenſibus prius incipit a uiſu, qui eſt poſterior tactu ſecundum naturam. Nam tactus eſt primus inter omnes, & communis omnibus animalibus, ſed uiſus non eſt niſi in perfectis tantum. * In primo cœli locuturus de partibus mundi incepit a nobiliori, unde Commenta. primo cœli. commen. 5. idem in tractatu de infinito ibidem. commen. 35. Vnde etiam Ioã. Gram. in ſecundo poſter. in principio quærit, quare prius determinauit Philoſophus de quæſtionibus compoſitis, quam ſimplicibus. Reſpondet quòd hoc ideo eſt, quia uoluit reſpicere ad noſtram cognitionem, nam quo ad nos compoſita ſunt notiora ſimplicioribus. & in ſecundo de anima Ari. Eſt tamen hic difficultas utrum uniuerſalia ſint priora natura ſingularibus, & uidetur quòd nõ, quia primæ ſubſtantiæ ſunt priores ſecundis quã ſunt uniuerſales. Ex aduerſo autem uidetur oppoſitum, quia deſtructis ſecũdis primæ deſtruuntur & non ecõtra. Boethius in prædicamẽtis ita ſoluit, primo quidẽ quia in una prima ſubſtantia non tota natura ſimpliciter continetur, ſed in omnibus ſimul iunctis. ſed hoc nõ ſatisfacit, quia ut dicit Porphyrius in communitatibus, genus eſt natura prius ſpeciebus. nam & ſi omnes ſpecies animalis deſtruantur, tamen ratio animalis poteſt remanere. ita a pari dicam, quòd & ſi omnes primæ ſubſtantiæ auferantur, tamen ratio ſpeciei poteſt intelligi. ſecunda ſolutio eius eſt quòd primæ ſubſtantiæ ſunt ſenſibus proximæ, ideo ſibi prius nomen ſubſtantiæ fuit impoſitum, ſed hoc non ſoluit utrum dicantur priores natura, an poſteriores. Ideo aliter ſoluo, & eſt ſolutio quæ elicitur authoritate Alexandri ut recitat Commenta. 12. metaphy. commen. 27. quòd uniuerſalia quo ad intellectum ſunt priora natura ſingularibus, ſed in eſſe ſingularia ſunt priora, & iſto modo Ariſtote. loquitur in prædicamentis, dum dicit, ablatis primis ſubſtantijs impoſsibile eſt aliquid aliorum remanere. & illo modo animal uniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius eſt. primo de anima. 8. Non igitur ordo ſcientiæ ſemper a communioribus ad particularia proficiſcitur, immo uariat iſte ordo, quandoque reſpiciendo etiam capacitatem addiſcentis, ſecundum quem facillime poteſt addiſcere. Auicen. autem in. 6. naturalium noluit reſpicere hoc, ſed ordinem naturæ ſcibilium, & ita prius incepit a tactu, & ultimo deuenit ad uiſum, nam tactus eſt prior uia generationis, & uia uniuerſalitatis, licet uiſus ſit prior uia perfectionis. Et mirum eſt de uiris iſtis illuſtribus, quomodo tantam uim in illa quæſtione faciant, fundantes ſuas poſitiones ſuper propoſitiones, quæ uniuerſaliter uerificari non poſſunt, ut quod communiora debent eſſe priora, & ſimpliciora compoſitis, & forma materia. & per uitã meam multoties uiri magni decepti ſunt ex hoc quia credunt famoſas propoſitiones in philoſophia, & in ſcientia diuina ſemper ueras eſſe, cum tamen plurea ſint ueræ ſicut frequenter. Nam ſicut ea quæ a natura ſunt, quædam ſunt ſemper, & quædam ſunt frequenter: ſic propoſitiones naturales, quædam ſunt ueræ ſemper, & quædam ſunt frequenter. nam ſicut res ſe habet ad eſſe ſic, & ad ueritatem, ex eo enim quod res eſt, uel non eſt redditur oratio uera, aut falſa. & ſi bene conſideras longe plures ſunt propoſitiones in ſcientijs de rebus in materia uariabili exiſtentibus quæ ſunt tales ut plurimum, quam illæ quæ ſunt ſemper tales. Cuius argumentum potiſsimum eſt quòd demonſtrationes ſimpliciter dantes cauſam, & eſſe in talibus ſunt rariſsimæ, & ita eſt de propoſitionibus medicinæ, & in conſimilibus ſine dubio, & multi ex hoc ſunt decepti. Dicamus igitur ad eorum concordiam, quòd ſi ordo doctrinæ attenditur penes ſcibilia, liber de plantis debet præcedere librum de animalibus, ut reſpexit Auic. quem omnes fere latini ſequuntur, & Au. in libro meteoro. Si uero conſideretur quo ad faciliorem modum traditionis, oppoſitum contingit. & hoc obſeruauit Ariſtote. ad hoc, & omnes græci expoſitores. Concludamus igitur quòd ordo doctrinæ non ſemper a communioribus proficiſcitur. & hoc conſiderans Aui. dixit in principio lib. ſexti naturalium, placet autem mihi ponere ipſum ſextum in ordine. Et qui uoluerit aliter ponere non prohibeo ipſum.

ADDITIO. Animaduerte hic differẽtiam inter uniuerſale, quod eſt totum poteſtatiuum, & inter totũ integrale, quia ut plurimum ex toto uniuerſali ad partes procedimus, ſed de toto integrali ſecus eſt, quia cognitio partium ſecundum ordinem doctrinæ præcedere debet cognitionẽ totius: ita nobiliter.

B

d. Boe. in ſecunda editione ſupra primo perihermenias. ſuper. 1 cap. Eſt autẽ ſimplex enunciatio &c.

ADDITIO. Vide pro his quæ dixi de lib. de anima libus in ſecũdo de partibus animaliũ capit. 10.

C

ADDITIO.

D

Verum uniuerſalia ſint priora natura ſingularibus.

Boethij ſolutio prima.

Impugnatio

Solutio. 2.

Impugnatio.

Solutio propria.

E

Cauſa erroris multorũ in ſcientijs.

F

In prædicamentis in ſi. cap. de ſubſtãtia.

Conciliatio omnium iſtorum.

Materia non eſt, quid nec quale, nec aliud aliorum, quibus ens eſt determinatum.

Propoſitio. 15.

PRopoſitio iſta eſt Philoſophi in ſeptimo primæ primæ philoſophiæ. in tex. com. 8. & uolunt aliqui illam non eſſe de mente Ari. ſed de mente antiquorũ, quorum opinionem recitat ubi uolentium ſolam materiã eſſe ſub-

Limitatio quorundam.

G ſe ſubſtantiam, & hoc uidentur prima facie perſuadere, ex epilogo Philoſophi in illo tex. inquit enim. Ex his ergo ſpeculantibus accidit ſubſtantiam eſſe materiam, ſed impoſsibile, etenim ſeparabile, & hoc aliquid ineſſe uidetur maxime ſubſtantiæ. quapropter ſpecies, & quod ex ambobus ſubſtantia uidetur eſſe magis, quam materia. Sed iſta poſitio ſtare non poteſt. Tamen quia antiqui contra quos arguit Philoſophus, non loquebantur de prima materia, quæ uere eſt in potentia ad omnia prædicamenta, quia illa non fuit cognita uſque ad tempora Platonis, & Ariſtote. ut dicit Commen. in primo phyſi. immo ſolus Ariſtote. potuit uere pertingere ad ueram materiæ primæ notitiam, quia Plato non diſtinxit inter materiam & priuationem, ut patet primo phyſico. tex. commen. 79. immo ut recitat Ariſtote. in principio. s. libri de generatione, & corruptione. tex. commen. 1. & patet etiam per longum proceſſum in erroribus primi phyſico. quod antiqui loquebantur de principio materiali, quæ erat ſubſtantia quædam in actu, & erat corpus, licet in illa fuerint diuerſificati, quia nonnulli dixerunt illud eſſe aquam, nonnulli aerem, & ſic de alijs. Amplius tex. dicit. Dico autem materiam quæ ſecundum ſe nullatenus eſt, neque quid, neque quantitas. Conſuetudo autem Ariſto. eſt ubi habet conſimilem modum loquendi quod

Scot. in. 7. ſuæ meta. q. 5. & An. And. q. 7.

Impugnatio.

H loquitur ex mente propria, ſicut notant in ſimili expoſitores græci in libro priorum. ubi Ariſtote. inquit. terminum autem uoco in quem reſoluitur propoſitio. & ſuper lib. de interpretatione de nomine, & de uerbo infinito idem notant. Amplius Commenta. in commen. dicit illam deſcriptionem eſſe de mente Philoſophi, nam epilogando ſecundum expoſitiooem ſuam Auer. illas rationes antiquorum unà cum concluſiooe, quæ ſequebatur ex illis, Dicit deinde incepit declarare qualis materia eſt iſta, & dicit. Et dico materiam, ideſt intelligo materiam illud quod eſt exiſtens per ſe ideſt eſt ens abſolutum, iſte enim eſt modus loquendi Auer. in primo cap. de ſubſtantia orbis. dum loquitur de prima materia ponendo differentiam inter ipſam, & ſuam potentiam. inquit enim, ſed poſſe quo ſuſtentatur hoc ſubiectum, differt etiam a natura ſubiecti quod ſubſtantiatur per hoc poſſe in hoc, quod poſſe dicitur reſpectu formæ. Hoc autem eſt ſubiectum elementum unum æternum exiſtentium per ſe, quorum ſubſtantia eſt io poſſe. Vult dicere quòd natura materiæ eſt una ſubſtantia æterna, & per conſequens eſt ens quoddam abſolutum in quo fundatur potentia quæ eſt relatio. Et breuiter Commenta. dicit. quòd materia non eſt ſubſtantia nec accidens, ſed eſt in potentia ad omnia decem prædicamenta, ut declaratum eſt in phyſicis, ubi patet ipſum nelle illam declarationem eſſe de

Cap. 1.

I mente Ariſtote. & ita ſequitur etiam Alber. cognomento magnus, & Diuus Tho. Amplius Ariſtote. 10. metaphyſi. ex mente propria dixit materiam negatione cognoſci, ut patet tex. commen. 24. Alij autem qui uolunt concordare illos qni uolunt eſſe diſcordea, dicunt quòd iſta propoſitio eſt de mente Ariſtote. & eſt etiam de mente Platonis, & dicunt quòd ens ſumitur bifariam, Vno modo ut diſtioguitur contra nihil. Alio modo pro ente quòd diuiditur in decem prædicamenta. Et tunc dicunt Ariſtote. dum dixit hic materiam non eſſe quid, neque quantum manifeſte uegat ipſam eſſe ens iſto modo quo determinatur per decem prædicamenta, unde iſto modo dicitur non ens, ſed ſumendo non ens, quod eſt idem quod nihil, ſic materia dicitur ens, & iſto modo dicunt Platonem etiam dixiſſe materiam eſſe non ens, ut diſtinguitur non ens contra ens, quòd diuiditur in decem prædicamenta, ſed noo eſt non ens, quòd eſt idem quod nihil, immo iſto modo materia eſt ens. Sed iſta poſitio nullo pacto ſtare poteſt, quia certum eſt quòd Ariſtote. in. 6. metaphyſi. tex. com. 4. & in principio ſeptimi diuidit ens extra aoimam, in decem prædicamenta, propoſita autem multiplici ſen quadruplici acceptiooe ſubſtantiæ, ſubſtantiam in quarta ſignificatione diuiſit in materiam & formam, & in ſubſtantiam compoſitam ex materia & forma.

Opi. moder.

Impugnatio

K Manifeſtum eſt autem quòd ſubſtantia talis eſt ſub ente, quod diuiditur in decem prædicamenta. ut arguatur ſic. Materia eſt ſubſtantia, & ſubſtantia eſt ens. ergo materia eſt ens, per regulam maximam in logica, quando alterum de altero prædicatur, quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur & de ſubiecto, unde quærendum eſt ab iſtis, an ſubſtantia quæ eſt unum de condiuidentibus ens prædicatur de materia, aut non. Si prædicatur. ergo quicquid prædicatur de, prædicato, ut ſupra deducatur. Si dicas uon prædicatur talis ſubſtaotia, ſed eſt alia ſubſtantia quæ eſt inferior ad ens, quod diſtioguitur contra nihil, & ita oportet etiam dicere de accidente quod erit unum accidens qnod condiuidit ens cum tali ſubſtantia quod diuiditur contra nihil, & ita erunt duæ diuiſiones entis in ſubſtantiam, & accidens. Et ita Ariſtote. fuiſſet diminutus in prima philoſophia. Amplius hoc eſt contra Ariſtote. in principio. 2. de anima qui diuidit ens in decem prædicamenta. & ſubſtantiam deinde diuidit in materiam, formam, & in ſubſtantiam compoſitam ex materia & forma. & Commenta. ibi. & lucidiſsimus Them. fatentur hoc, & probant quòd tam forma, quam materia ſunt ſubſtantiæ, quia ſubſtantia non fit ex non ſubſtantijs. Amplius Ariſtote. 7. meta. tex. com. 8. uolens probare diuerſitatem materiæ ab alijs oſtendit id per hoc, quod omnia alia prædicamenta accidentium dicuntur de ſubſtantia.

In præſentis cap. 3.

L Subſtantia autem dicitur de materia. igitur ſubſtantia quæ eſt unum de condiuidentibus ens prædicatur de materia. ergo & ens tale prædicatur. Præterea. Quærendum eſt ab iſtis, cum omne ens, aut ſit reale, aut ſit rationis, aut io anima, aut extra animam, iſtud ens quod diſtinguitur contra uihil, quid eſt, aut eſt extra animam, aut in anima, uel ſub alijs uerbis ens reale, uel ens cauſatum ab opere animæ. Si dicas quod eſt ens reale, tunc ſic ens extra animam diuiditur per ſubſtantiam & accidens. ergo materia iſto modo erit ens extra animam, & continebitur ſub ente quod diuiditur in decem prædicamenta. Si autem dicas, quòd tale ens non eſt aliquid reale, ſed rationis. ergo materia eſt ens rationis. Et per conſequens ſubiectum tranſmutationis ſubſtantialis, & pars ſubſtantiæ compoſitæ realis eſt aliquid ens rationis. Præterea. Ariſtote. reprehendit Platonem in primo phyſicæ auſcultationis. in tex. commen. 79. quia non diſtinxit Plato inter materiam, & priuationem. Et ipſe oſtendit talem differentiam ſecundum rationem, quia priuatio, ut inquit per ſe non eſt ens, ſed materiam non eſſe ſecundum accidens. & materia eſt prope ſubſtantiam aliqualiter priuatio autem nullatenus. Tunc priuatio eſt per ſe non ens, materia noo eſt per ſe non ens, ergo priuatio diſtinguitur a materia ratione.

M Tunc arguo ſic. quando non ens per ſe dicitur de priuatione in quo ſenſu ſumitur, aut pro eo quod eſt nihil, aut pro eo quod diuiditur contra decem prædicamenta. ſi primum, tunc uera eſt maior, ſed minor erit hoc modo falſa, quia materia non eſt per accidens non ens, quod diſtinguitur contra nihil. quia eſt ens per ſe quod diuiditur contra nihil, modo in prædicatis quæ per ſe dicuntur, uel in primo modo, uel in ſecundo modo dicendi per ſe de aliquo, quia quæ per ſe inſunt, neceſſario inſunt oppoſita illorum prædicatorum non poſſunt ineſſe nec per ſe, nec per accidens, ſicut ſi rationale per ſe dicitur de homine, irrationale nullo pacto, nec per ſe, nec per accidens dici poteſt de illo. Si autem dicas priuationem eſſe per ſe oon ens quod diſtinguitur contra ens, quod diuiditur in decem prædicameota, hoc eſt falſum, quia priuatio eſt non ens per ſe, ut eſt idem quod nihil, ſed aliud eſt hoc non ens, & illud ſecundum uos, quare. Præterea. Dato quòd maior illo modo uera ſit, tunc minor ſecundum uos eſt falſa quia ſumendo oon ens quòd opponitur enti, quod diuiditur in decem prædicamenta, materia per ſe eſt non ens illo modo, & non per accidens, ſi autem ſumatur non ens alio modo in maiori, & alio modo, in minori. tunc argumentum Philoſophi erit in quatuor terminis. Amplius idem eſt ens extra animam quod

A

quod diuiditur per ſubſtantiam & accidens, & quod diuiditur per potentiam & actum. Et quod diuiditur per unum, & multa, ut dicit Commenta. in prologo paruo ſuper. 7. primæ philoſophiæ. ſed Ariſtote. 12. metaphy. uolens inueſtigare cuiuſmodi eſſe, ſit eſſe materiæ, ideo præpoſuit diuiſionem entis qua diuiditur per potentiam, & actum in omnibus prædicamentis, & iſta etiam eſt opinio Alexand. ibidem. unde Ariſtote. ibi in tex. commen. 8. propoſita diuiſione entis quam poſuerat in nono de potentia, & actu, oſtendit ibi quomodo materia comprehenditur ſub altero membro illius diuiſionis. uidelicet quod eſt ens in potentia. Sed tale ens ut diximus diuiſum per potentiam & actum, eſt ens quod diuiditur per

» decem prædicamenta, nam ut inquit Commenta. primo

» de anima. commen. 6. actus & potentia ſunt differentiæ entis ualde oppoſitæ, & circuunt omne prædicamentum. Et confirmatur. quia Ariſtote. 12. meta. inquirit per longum proceſſum an principia decem prædicamentorum ſint eadem, uel diuerſa. Et tandem concludit quòd ſunt eadem proportione, quia actus & potentia ſunt in unoquoque prædicamento proportionabiliter, & oſtendit quòd principia proxima decem prædicamentorum ſunt diuerſa, principia autem remota ſunt eadem. ut patet ibi in tex. commen. 32. Talia autem ſunt principia prædicamenti ſubſtantiæ, ſcilicet potentia actus, ſed potentia in prædicamento ſubſtantiæ reducitur ad materiam,

B

& actus ad formam, ut dicit Commenta. expreſſe. in. 12. metaphy. in commen. 56. igitur ſub ente quod diuiditur in decem prædicamenta compræhenditur ipſa materia ſecundum ſententiam Ariſtote. unde non eſt credendum, de tanto philoſopho quòd in ſcientiis ſpeculatiuis, quarum finis eſt ueritas aliud dixerit, & aliud ſenſerit, quomodo enim primo phyſi. tex. commen. 79. inquit de Platone. Tangentes igitur & alii quidam fuerunt ipſam, ſed non ſufficienter. in quo enim uel ad quid reprehendit Platonem ſi illa met fuit eius opinio? Confirmatur quia Plotinus 10 tracta. quem facit de materia cap. 13. expreſſe teſtatur Ariſtote. a Platone in hoc diſſentire, & nititur ſoluere argumenta Ariſtote. contra Platonem oſtendendo materiam nullo modo diſtingui a priuatione, qui tamen

Cauſa erroris

præcipuus fuit inter ſectatores Platonis. Sed quid cauſæ fuit quòd aliqui decepti ſunt. eſt quia cum Ariſtote. fuerit diſcipulus Platonis, quem. 24. annos audierat non poſſunt ſuſpicari illum potuiſſe ſecundum rem contradicere magiſtro. Et mirabile eſt de multis illuſtribus doctoribus, qui nolunt concordare illos, qui uolunt

Boe. in 2. editione. in lib. de interpretatione.

eſſe diſcordes, & Boethius quandoque promiſit ſe facturum hoc. Sed uideant iſti Ariſt. cœli. tex. com. 102. ubi diſputaturus contra Platonem an mundus ſit generatus,

C

Solutio.

præmittit quòd diſputatio debet eſſe remota ab amore, & odio, & Commenta. in commen. reddit cauſam. quia maxima cauſa diuerſitatis eſt amor, & odium, & tertio cœli. tex. commen. 61. reddens cauſam ob quam in pluribus errauerit Plato in naturalibus. inquit hoc fuiſſe propter amorem magiſtri, & geometriæ, unde plerunque ipſum appellat iuniorem Socratem. Et primo ethi. ca. 7. inquit de quæſtione illa de ideis, quod illa quæſtio perardua eſt, ob amicos qui ideas introduxerunt. Sed pro defenſione ueritatis, etiam propria impugnare oportere, præſertim Philoſophos magis forſan exiſtimandum eſt. Nam cum ambo ſint amici, pium eſt ueritatem in hono-

Cauſa erroris Cóciliatoris.

re præferre. & hoc multum accidit Conciliatori, & medicis, uolentibus Ariſtote. cum Gal. concordare, cum tamen Gal. de compoſito contra Ariſtote. in illis quæſtionibus uelit eſſe diſcors. Et non eſt mirum, ſi hac noſtra tempeſtate ſit multitudo errorum in omni ſcientia, quia expoſitores faciunt quandam confuſionem ex diuerſis ſcientiis, ex quibus non poteſt prouenire unus actus. ſic damnauit Auerro. Auicen. quia ſermo eius ſemper inuenitur medius inter Peripateticos, & loquentes. Deus ſit dator auxilii in tanta confuſione. Reuertamur igitur

Opīo propria

ad propoſitum Theorema, & dicamus materiam ſecundum ſe non eſſe quid. i. quiditatem in actu, nec quantitatem, nec aliquod ex aliis accidentibus, per quæ diuiditur ipſum ens. bone Deus. quomodo hallucinantur ingenia in re nouiſsima? ubi enim locum manifeſtum habemus in ipſomet Ariſtote. in quo ſeipſum declarat, manifeſtum eſt enim de mente eius in primo phyſicæ auſcultationis, ſoluens enim rationes antiquorum, negantium generationem propter rationem illam, quæ famoſa erat apud eos, quod ſi generatio eſſet, aut eſſet ex ente, aut ex non ente: non ex ente, quia ens non generatur, neque ex nō ente, quia ex non ente nihil ſit, poſita prima ſolutione. deinde ponit ſecundam in text. commen. 78. inquiens. unus quidem igitur modus hic eſt, alius autem, quod contingit eadem dicere ſecundum potentiam & actum, hoc autem determinatum eſt in aliis, cum diligentia magis, ubi patet quod uult materiam non eſſe ens in actu, quæ eſt ſubiectum generationis, nec eſſe non ens per ſe, & ſimpliciter, ſed eſt ens medium inter actum & purum, nihil uidelicet eſt ens in potentia, & ideo quando Ariſto.

D

Materiam nō eē quid quō intelligatur.

dicit materiam non eſſe quid, non intelligitur quod nullo modo ſit ſubſtantia, in quam diuiſum eſt ens, una cum accidente, ſed intellexit quod non eſt ſubſtantia in actu, hoc autem non eſt inferre ipſam non ens eſſe, & negare

Obiectio.

entis rationem, quod in decem prædicamentis determinatum eſt, ſicut iſti inferebant. Sed obiicies. nam Commenta. in primo metaphy. in commen. 17. inquit. quod materia non habet aliquam diſpoſitionem, neque ſubſtantialem, neque accidentalem, & per conſequens uidetur quòd non ſit, neque ſubſtantia, neque accidens.

E

Solutio.

Niſi eſſet, quòd pro tanto dixit illud, quia nullam habet formam in actu de ſe ſibi propriam, neque etiam priuationē, ut dicit expreſſe Philoſophus in meta. in tex. commen. 8. quia ut inquit Commen. ſi haberet aliquam ſibi propriam, non eſſet igitur in potentia ad omnem formam.

ADDITIO.

*Vnde Pſellus inquit, materia eſt res quædam, ac ſi aliquis dicat immaterialis, quæ non poteſt ſenſu, ſed tantum conſideratione & intelligentia percipi deſpicatiſsima rerum, quoniam in formis eſt, atque in ordinata eſſentia, non exiſtens ſubſtantia, non ſubſiſtens, & ſi daretur a corporibus poſſe ſeiungi ſepararique id quod eſt quantum, aut quale, aut reſpectus, aut habitus, aut regreſsiones, motuſue, aut alterationes, atque permutationes, omne aliud quodcunque remaneret, plane poſſet dici materia. Item ut dicit in libro de ſubſtantia orbis. nullam aliam poſſet recipere, niſi illa corrupta, quia non poteſt ſubiectum habere, niſi unam formam, & ita ſi eſſet aliqua forma ſubſtantialis coæterna materiæ, omnis tranſmutatio eſſet in accidentibus, ſicut deducit Commenta. primo phy. in commen. 63. & 69. Et in libro de ſubſtantia orbis.

Difficultas.

Sed adhuc remanet alia difficultas, quia ſi materia dicitur ens in potentia, ita quòd nullum habeat actum, tunc igitur materia nihil eſſet.

F

Et confirmatur. nam Auer. 3. cœli & mundi. in commen. 29. inquit. quod ens in potentia, fundatur in ente in actu. ergo materia prius eſt aliqua actualitas in ſe, & deinde fundatur potentia in actualitate eius. Et confirmatur etiam per lucidiſsimum Themiſtium, in primo phyſicæ auſcultationis, ubi expreſſe teſtatur, quòd materia in ſua prima notione conſiderata eſt quoddam ens actu. Confirmatur. quia certum eſt, quòd ſi materia dicitur eſſe in potentia ad omnia, non intelligitur quod ſit in potentia ad ſeipſam. nihil enim poteſt reſpectu ſuimet eſſe in potentia. unde prius materia ſecundum naturam eſt actu materia, deinde eſt potentia ad alia. Et confirmatur. quia certum eſt, quòd materia cum ſit ingenerabilis, & incorruptibilis, præcedit uia generationis omnem formam. quomodo igitur intelligunt Peripatetici dum dicunt materiam non eſſe quid, nec quantum, aut quale: ſed eſſe ens in potentia? Et præterea ens in potentia, non eſt ens niſi ſecundum quid, ut dicitur in. 5. metaphyſicæ text. commen. 7. quia ſunt entia in anima, aut cogitatiua, aut appetitiua: ſed ens in anima eſt ens diminutum. 6. metaphyſi. tex. comment. ulti. & ideo ſi materia eſt ens in potentia. ergo non eſt ens, aliter arguendo eſſet fallacia a ſecundum quid, ad ſimpliciter

G

ſimpliciter, & ita iterum uidetur ſequi, quòd materia ſit non ens. Forte propter iſta motiua, Henricus de Gandauo, & Scotus, coacti ſunt ponere actum entitatiuum, diſtinctum ab actu formali: unde Scotus in 7. metaphyſi. q.5. & in. 2. ſententiarum diſtinctio. 12. q. 2. & ante ipſum Henri. de Gandauo in quolibetis. uidelicet quolibeto. 4. q. 16. in qua quærit. utrum angelus ſit compoſitus ex materia & forma. in fine illius quæſtionis, expreſſe habet iſta uerba. Et quod aſſumitur quod diſtinctio, ſiue differētia, eſt per actum, uel per formam qualem non habet aliquam materiam, de ſe. Dicendum quòd licet materia non habeat de ſe actum formæ, habet tamen actum ſuæ eſſentiæ, & exiſtentiæ. inquantum eſt effectus Dei, non exiſtens pure nihil. Sed aliquid in ſua eſſentia, & in exiſtentia ſua, differens a formæ exiſtentia, & ab eius eſſentia, licèt in compoſito ſuper actum ſuæ exiſtentiæ nata ſit recipere actum formæ, inquantum forma eſt actus compoſiti, & materiæ incompoſitn. hæc ille. Et Greg. de Arimin. idem ſequitur in ſecundo ſententiarum, in præallegata diſtinctio. 12. q. 2. arti. 3. Dicimus nos, ne ſint contentiones de nominibus, ſi per actum entitatiuum ipſi intelligant gradum entitatis, ut idem ſit dicere aliquid eſſe in actu entitatiuo, quod eſt participare entitatem, ita quòd tale ſit quædam entitas, aut natura. Tunc ſine dubio non eſt negandū materiā eſſe actū entitatiuū. quia eſt quædā entitas, & alia entitas, & alia natura, & alia ſubſtantia quā forma aut ſubſtantia compoſita ex materia, & talis actus entitatiuus, ſpecialiter dicitur materia. nam materia, actu eſt materia, non enim materia dicitur eſſe in potentia ad omnia ſimpliciter, ita quòd intelligamus ipſam eſſe in potentia ad ſeipſam, nam tunc omnino nihil eſſet materia, igitur ex ſua intrinſeca ratione, eſt materia, ſicut forma eſt forma, & ideo materia non eſt forma. ✱ Hoc confirmatur auctoritate Commenta in. 3. de anima. commen. 5. in ſolutione. q. 3. ubi dicit quòd propoſitio dicēs recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti, non intelligitur ſic, quòd recipiens omnino nihil ſit actu, ſed reſpectu eorum quæ recipit. & ita materia prima, ex quo recipit omnes formas, ſequitur quòd non habet de ſe aliquam primam, propter hoc tamen non tollitur, quin ipſa materia aliquid ſit actu, quia materia eſt actu materia, licèt ſit potentia ad alia a ſe. Sed ſic materia actu materia, ente eſt in ſecunda ſui notione potentia ad alia, puta ad omnem formam, tam ſubſtantialem quàm accidentalem, ita pulchre declarat lucidiſsimus Themiſt. in primo phyſicæ auſcultationis, in digreſsione de potentia, & priuatione materiæ, quia inquit quòd materia in ſe conſiderata, eſt quædam ſubſtantia abſoluta, & eſt quoddam ens actu, non intelligas quod habet de ſe actum exiſtendi, ſed eſt quædam entitas, & quædam entitas materiæ. nam materia eſt ſubſtantia quædam, quæ non eſt forma, nec habens formam, & ſicut alias declaraui, iſta conſideratio pertinet ad primum Philoſophum. in tali autem ſubſtantia materiæ, inſurgit potentia ad omnem formam, & hoc ſibi contingit, dum conſideratur in ſecunda ſui notione, quando uidelicet comparatur ad alia, & ſic intelligunt Peripatetici, dum dicunt materiam eſſe in potentia ad omnia, uidelicet. quia eſt in potentia ad alia a ſe, non quia materia ſit potentia materia, hoc enim intellectus non capit, ſi bene conſideras. Alius intellectus eſſe poteſt, quòd per actum entitatiuum intelligamus actum exiſtendi, in quo ſenſu ipſi capiunt, quia ponunt actum entitatiuum opponi potentiæ obiectiuæ, & actum formalem opponi potentiæ ſubiectiuæ, nam iſtæ potentiæ ſeparantur. quia alicubi eſt potentia obiectiua, ubi non eſt potentia ſubiectiua, ſicut in creatione mundi ubi ante ſui creationem erat in potentia obiectiua, & nullum tamen erat ſubiectum, ex quo fieri poſſet. Sed quia erat in uirtute actiua creatoris, inquantum poterat eſſe terminus creationis, ſic erat in potentia obiectiua. Et etiam diſtinguuntur iſtæ potentiæ alia ratione, quia potentia ſubiectiua non multiplicatur ad multiplicationem formarum, ſicut obiectiua, & etiam potentia obiectiua non

Sco. l. 7. met. q. 5. & in. 2. ſen. diſ. 12. q. 2.

Opio Henri. quoli. quol. 4. q. 16. & Gre. de Arimin.

Propria opio Diſſō de duplici actu entitatiuo.

H

ADDitio.

Themiſt.

I

Materiā eſſe in potētia ad oīa quo intelligitur.

Intellectus ſ quo Sco. ponit actum entitatiuum.

K

eſt ſubiectum tranſmutationis, ſed terminus, ſed potentia ſubiectiua bene eſt ſubiectum tranſmutationis. & ita omne quod eſt extra cauſam, & intellectum, ſecundum illos eſt in actu entitatiuo, ita quod eſt idem quod actus exiſtentiæ, & ita ponunt triplicem actum entitatiuum in compoſito. uidelicet unum reſpectu materiæ, alium propriæ formæ, alium reſpectu tertiæ entitatis, & iſta eſt uia iſtorum ſine dubio. Dicamus nos, quòd huiuſmodi intellectus non fuit de mente Peripateticorum, ut alias declaraui. Nam ſecundum ipſos quicquid eſt poſsibile ex parte agentis, eſt poſsibile ex parte paſsi. unde ipſi. 9. metaphyſi. in tex commen. 2. diffiniunt potentiam paſsiuam per actiuam, & actiuam per paſsiuam. alterum enim ſequeretur aliquam potentiam fruſtrari in natura, quod ipſi multum abhorrent. unde Ariſtote. in ſecundo cœli & mundi. in tex. commen. 50. inquit, quòd ſi natura tribuiſſet aſtris uirtutem reſpectu motus progreſsiui, utique tribuiſſet ſibi pedes & organa, quia Deus, & natura, nihil fruſtra faciunt. primo cœli & mundi. tex. commen. 12. & ideo in quolibet ſubiecto tranſmutationis naturalis, eſt reſpectus & ad ſubiectum & ad ipſum agens. unde omnes formæ ſunt in potentia paſsiua materiæ, per reſpectum ad potentiam actiuam primi motoris. 12. metaphy. commen. 18. & ſecundum ipſos actus exiſteodi a forma eſt, quia forma eſt, per quam eſt hoc aliquid & in actu, & quod uere eſt, actus eſt, ex. 2. de anima. tex. commen. 7. ſic itaque materia prima de ſe nō exiſtit, nec exiſtere poteſt ſine forma, & iſto modo nullum habet actum. unde Commenta. 5. phyſico. commen. 8. ubi Ariſtote. ponit differentiam inter generationem, & motum, penes ſubiecta, quia quod generatur non eſt, ſed quod mouetur eſt, inquit, quod in eſſe primæ materiæ non admiſcetur actus omnino. & ideo impoſsibile eſt ut moueatur. & hoc dicit diuinus Boet. in libro de unitate & uno, quòd omne eſſe in rebus creatis, eſt a forma, quod etiam Philoſophi deſcribentes dixerunt, quod eſſe eſt exiſtentia formæ in materia. Nec ualet reſponſio, & gloſſa iſtorum, quòd intelligitur ſolum de eſſe ſpecifico, immo loquitur uniuerſaliter de actu & eſſe exiſtendı, ſicut patet inſpicienti uerba eius. unde dicimus nos. quòd deus glorioſus cum ſit actus purus, cui nulla eſt permixta potentia, ideo eſt per eſſentiam. unde ut inquit. etiam Damaſcenus, uidetur quidem principalius omnium, quæ de deo dicuntur nominum, eſſe qui eſt, totum enim in ſe comprehendit eſſe, uelut quoddam pelagus ſubſtantiæ infinitum, & interminatum. ſic etiam per oppoſitam rationem in nuda eſſentia materiæ, nulla eſt actio. unde actum iſtum exiſtendi, recipit ex præſentia formæ in ea, & ſic intelligitur dictum Auerro. in lib. de ſubſtantia orbis. ubi habet quò natura materiæ ſubſtātiatur per poſſe, quia de ſe nullum habet exiſtere in effectu, ſed a forma. unde licèt forma non ſit cauſa quòd materia ſit materia, eſt tamen cauſa, quòd materia ſit in effectu. Nam ut inquit Ariſtote. in ſecundo de anima. tex. commen. 7. unum enim & eſſe cum multipliciter dicatur quod proprie eſt, actus eſt. unde Themiſtius ibidem, & Commenta. a forma eſt eſſe, & unum eſſe. Amplius in uia Peripateticorum non oportet multiplicare entia ſine neceſsitate. ſi igitur poſſumus ſaluare materiam, & ſubſtantiam compoſitam, unomet eſſe exiſtentiæ exiſtere, quod acquirunt a forma cui per eſſentiam competit exiſtere, materiæ autem, & compoſitæ ſubſtantiæ per participationem: ideo Philoſophus bene dixit, quòd illud quod uere eſt, actus eſt. unde forma rectius dicitur exiſtentia, quàm exiſteos, ſicut albedo dicitur albedo, non alba. per formam igitur eſt in actu materia, & per formam eſt in actu compoſitum, et ſic concluſit Ariſto. 7. et 8. metaphyſi. utroque tex. commen. 7. quòd forma eſt magis ens, quam materia, & quam ſubſtantia compoſita, ex utriſque, et ideo non oportet addere aliud proprium exiſtere materiæ ab illo quod habet a forma. Et confirmatur. quia Commen. dicit in. 2. de anima. com. 7. quòd materia non differt a forma in cōpoſito, niſi potētia et compoſitum

Impugnatio poſitiō actū entitatiuum, Sco. ponit.

L

Enaſo.

Impugnatio.

M

& compoſitum non eſt in actu, niſi per formam, & tunc cõpoſitũ non dicitur unum, niſi quia ſua forma eſt una. & ideo Commentator animaduertens ad id quod modo dixi, quòd actus exiſtendi quilibet a forma eſt, intulit in. 2. phy. quòd ſi materia exiſteret ſine omni forma, tunc quod non eſt in actu, eſſet in actu. manifeſte autem patet, quod nunquam iſta conſequentia poteſt deduci, niſi innitatur huic medio, uidelicet, quod omnis actus exiſtendi a forma proficiſcitur.

Contra ponẽtes actum entitatiuum in uia Ariſto. & Com.

Vnde mirum eſt, quomodo alicui in uia Peripateticorum, & præcipue in uia Auer. nituntur tenere actum exiſtentiæ non ſemper eſſe à forma, quia tribuunt primæ materiæ actum entitatiuum, in ſenſu, quo illi Theologi attribuunt, cum hoc ſit ualde remotum in doctrina eius, & ſui magiſtri. unde Ariſto. 8. meta. tex. com. 15. nullam aliã aſsignat cauſam, quare ex materia & forma fiat per ſe unũ, niſi quia materia eſt potentia, & forma eſt actus. & ideo inquit. in. 2. de anima. quòd non oportet quærere ſi unum eſt anima & corpus, ſicut neque cera & figura, neque omnino uniuſcuiuſque materia, & id cuius eſt materia: unum. n. & eſſe, cum multipliciter dicãtur, quod uere eſt, actus eſt. Et ibidem in principio diuiſit ſubſtantiam, in materiam & formam, & in ſubſtantiam compoſitam, & deſcribendo materiam, inquit. quòd materia eſt quæ ſecundum ſe quidẽ, non eſt hoc aliquid: ubi Com. inquit quòd materia non eſt forma, nec aliquid per ſe in actu, ut dictum eſt in. 1. phy. & immorari amplius in hoc, eſt ſuperfluum.

Expoſitio auctoritatis Cõ.

Ad auctoritatem igitur Com. in. 3. cæli & mundi. in cõm. 29. dico quòd noluit Commen. dicere, quòd ens in potentia, fundetur in ente in actu, per ens actu intelligens actum entitatiuum, eo modo quo ipſe exponit, uidelicet in actu exiſtentiæ, qui ſit ipſius materiæ.

B

Sed fundatur in ente in actu exiſtentiæ ipſius compoſiti, quia non poteſt materia eſſe, niſi in compoſito quod exiſtit per ſe, per formam. & iſta eſt mẽs eius. dicit enim ens in potentia non inuenitur niſi in ente in actu: & ſi ſepararetur, eſſet ens. Differentia inter noo eſſe, & eſſe in potentia, eſt quia non eſſe non eſt in actu ens, neque in aliquo in actu, non diſtinctum ab eo. & hoc intendimus, cum diximus in hoc loco de prima materia, quòd non eſt in actu, & ens eſt in ente in actu, non diſtincto ab eo, & hæc eſt intentio mei ſermonis, quod eſt in eo in potẽtia. Et hoc clare etiã colligitur ex mente Auer. in com. 31. ibidem. ubi oſtendit, quomodo elementum æquiuoce dicitur de primis elementis. ſ. de prima materia, & forma, de quibus egit Ariſt. in lib. phyſi. & de elementis quæ ſunt corpora. quia, ut aſſerit, quando compoſitum corrumpitur, non exiſtunt in actu, forma. n. corrumpitur, & materia induit aliam formã, pro hoc uide clariſsime ipſum in. 3. phy. tex. com. 65. ubi inuenies quomodo materia ſemper inuenitur in alio, & quomodo differt in hoc ab accidẽtibus & formis & quod inuenitur ſemper in compoſito, quod eſt per formam, inuenitur ſemper cum aliquo. i. cum forma.

C

Et ad auctoritatem Them. dico, ut ſupra dixi, quod materia eſt quoddam ens actu, iſto modo, quia ſecundũ ſe conſiderata, eſt quædã entitas, & quædã ſubſtantia, & deinde cõpetit ſibi potẽtia, quia ſecundũ primã eius notionẽ, prius natura dicitur eſſe ens, & ſubſtantia, quã qđ dicatur eſſe in potentia ad formã. ſed nõ eſt in actu exiſtẽtiæ, quia illum habet in cõpoſito, cuius eſt pars, & hoc ratione formæ.

Sũma totius propõnis.

Sic igitur propoſitum Theorema de mente Ariſt. intelligitur materiam non eſſe quid, nec accidens, quia nõ eſt quiditas, nec quiditatem habens in actu, nec ſubſtantialem, nec accidentalem; ſed eſt entitas quædam in potẽtia, ad omnem formam. ſimiliter eſſe ens in potentia, non diſtrahit intellectum materiæ, quia materia in ſecunda ſui notione, conſtituitur per potentiam, ut dicit Commen. in libro de ſubſtantia orbis, & Themiſtius in 1. phyſicorum.

Conueniens ſit a conuenienti.

Propõ. 16.

Limitatio.

VVlgata eſt propoſitio & habetur in 7. primæ philoſophiæ. tex. cõ. 28. & gloſſatur per Auer. 12. met. in cõ. 13. ubi per alia reſidua, exponit accidẽtia, & uult quòd in accidẽtibus ueritatẽ non habet, ſed in ſubſtantijs, & pariformiter dixit iuxta hoc in. 2. cæli & mundi. in cõ. 42.

D

Inſtantia.

Sed eſt inſtantia de igne, quia ignis generatur a motu. Amplius, ſi in ſubſtantiis habet locum, quòd ſimile ſit a ſimili; aut hoc eſt ſecundum ſpeciẽ, & tũc uniuerſaliter uera non eſt niſi in ſubſtantija genitis ex ſemine: aut intelligitur à ſimili, & conuenienti, quantum ad uirtutẽ; & tũc uniuerſaliter uidetur eſſe uera in omnibus.

Propoſitio modernorũ.

Quidã autẽ in uia Auerr. dicunt, ad primum, de generatione ignis, quod ſimile ſit a ſimili, uel quo ad ſpeciem, uel a ſimili in gradu prædicamenti. & tunc dicunt, quòd ignis non generatur a motu diſpoſitiue, ſed generatur à ferro & lapide principaliter, & quia iſta ſunt ſubſtantiæ, ſic eſt ſimilitudo in gradu prædicamenti ſubſtantiæ.

Replica ipſorum.

Quòd ſi replices, quia ita erit etiam de accidentibus, quia poſſunt ſemper dici, quòd generantur a ſimili; dant rationẽ diuerſitatis, quia accidentia non ſemper ab accidentibus generantur, immo quandoq; generantur à ſubſtantia, quæ non eſt eiuſdem prædicamenti, & ideo eſt ratio diuerſitatis.

Solutio eorũdem.

Impugnatio propõnis.

Sed iſta ſolutio ſtare non poteſt, in uia Com. quia. 7. meta. contra Auic. com. 31. inquit. quod idem eſt agens diſponens materiam, & inducens formam. nam inter alia motiua quæ mouerunt Auic. in ponendo datorem formarum, fuit illud de motu generãte ignem, quia dicebat quòd motus cum ſit accidens, nõ poteſt generare ſubſtantiam, & uoluit quòd agens materiale ſolum, diſponebat materiam, & agens ſeparatum largiebatur formam. ſed Auer. ibi obuiat illi, quia tunc ſequeretur quod generatũ non eſſet unum ens in actu, ſi aliud eſt alterans, & aliud generans. Amplius iſta ſolutio manifeſte cõtradicit Auer. 12. met. in com. 18. ubi expreſſe dicit, quod ignis generatur ab ipſo motu, ſicut generatur ab igne, patet aũt quod ab igne non generatur diſpoſitiue. Amplius ſi ferrum, & lapis generant ignem principaliter, aut hoc ẽ in genere cauſæ materialis, aut eſt in genere cauſæ efficiẽtis. ſi primum, ergo uniuocatio erit penes materiam, nõ penes agens, quod eſt contra omnes. Si penes efficiẽs, tunc igitur unius effectus numero, erunt duæ efficientes cauſæ, in eodem genere cauſæ, æquæ primo concurrentes ad eundẽ effectum numero, cuius oppoſitum aſſerit Ariſt. 12. meta. in tex. com. 27. Amplius in genitis ex putri materia, quo modo ſecundum iſtam gloſſam locũ habet, quòd fiant à ſimili in genere prædicamenti? cum talia generẽtur à uirtute caloris cæleſtis, & ſtellarum, diffuſa in aere & aqua, ut uult Com. 12. meta. in comm. 18.

Propoſitio propria.

Dicamus igitur, quòd illud quod mouit Auer. ad ponendum hoc, fuit quia tenuit nullam ſpeciem in genere ſubſtantiæ eſſe a caſu. & ideo dixit illud ueritatem habere in ſubſtantiis, non autem in accidentibus, unde talia ſunt per ſe intentæ a natura. nam ſi quæ ſubſtãtiæ a caſu eſſent maxime eſſent animalia, & plãtæ quæ ex putri materia generantur: & tamen nõ ſunt a caſu, quia habent ordinem, & habent cauſas determinatas, ita quòd fiunt in certis temporibus determinatis, & in locis determinatis, unde Themiſti. recitat primo de anima. cap. 24. quod in Aegypto ex putri materia generantur murea, & in noſtro cœlo uermes, & locuſtæ.

F

Amplius habẽt determinatas materias, nam ex cadauere equi generantur ueſpæ, & ex cadauere bouis. generantur apes. Talia autem non competunt rebus factis a caſu, uel a fortuna, ut inquit Commenta. 12. metaphyſic. commẽ. 13. &. 18. &. 8. phy. com. 46. &. 7. meta. com. 31. & propter hoc quia ſubſtantiæ ſunt entia perfecta, & requirunt determinatas cauſas, ſic in ſubſtantijs conueniens ſit a conuenienti.

Limitatio propõnis ſecundum Cõ.

Tamen limitat eam Comm. 12. meta commen. 18. quod non eſt omnibus modis iſta conuenientia. ſed oportet ut iſta cõuenientia ſit in iſto modo, ut agens ſit tale in potentia, & uirtute, quale eſt effectus in actu. Nam operatio agentis, nihil aliud eſt quam extrahere rem de potentia ad actum, & ideo dixit Com. 12. meta. com. 24. quod primus motor, eſt omnes formæ quoquo modo. Nam in calce commen. 18. dixit quòd omnes formæ ſunt in potentia in materia. Et ſunt in actu in primo motore. pro quanto igitur in qualibet generatione ſubſtantiæ, inter ſuam cauſam, & effectum ipſum requiritur determinatum agens, uirtute cuius

G

poſsit extrahi de potentia ad actum, talis intelligitur eſſe conuenientia, & ſimilitudo, quæ currit in generatione ſubſtantiæ, inter cauſam & effectum, & non oportet quod currat quantum ad omnia, & quod ſimilitudo ſit omnibus modis. Nam, ut inquit Commenta. domus in materia generatione conuenienti, & uniuoca fit a forma domus, exiſtente in anima artificis: & tamen non eſt omnimoda ſimilitudo, inter formam domus in anima, & domum in materia, quia illa eſt in potentia, & iſta eſt in actu. Sed in accidentibus propter imperfectionem ſuæ naturæ, non ſequitur unum certum agens determinatum, quia talia poſſunt primo uenire ex diuerſis cauſis agentibus, & diuerſis modis, & iſta eſt mens Auerro. ſine dubio. Si autem uelis ulterius inueſtigare ſimilitudinem quo ad ſpeciem inter generans & genitum, oportet tunc recurrere ad illas tres conditiones poſitas ab Auerro. in. 12. metaphyſic. in commen. 24. ex mente Alexand. uidelicet quod agens debet eſſe principale, non inſtrumentum, & quod ſit agens propinquum, & non remotum, & quod ſit agens per ſe, non per accidens, & in hoc non diſcrepat Auerro. ab Alexan. ut patet ibi. & clare ponitur alia conditio in commen. 28. 7. metaphy. in his quæ generantur generatione actuali. i. non ceſſabili propter generationem muli, ut notat etiam Ariſtot. in tex. Et per hoc patet ſolutio ad argumentum de igne. nam ſecundum mentem Auerro. formæ elementales, quia

H

ſunt multum propinquæ materiæ, non ſunt ueræ ſubſtantiæ nec uera accidentia, ſed mediant inter ſubſtantiam & accidens. quia poſuit quod intenduntur, & remittuntur ſicut accidentia, & ſic uidentur ſapere naturam accidentis, & ideo quando Commen. gloſſauit propoſitum Theorema, quòd ſimile ſit a ſimili, & dixit quòd habet ueritatem in ſubſtantiis. per ſubſtantias autem intellexit ueras ſubſtantias, ſicut ſunt ſubſtantiæ perfectæ. quæ non recipiunt intenſionem & remiſsionem. ignis igitur quia eſt de numero formarum imperfectarum, quæ ſunt ualde propinquæ materiæ, potuit generari tam a motu, quam etiam ab igne. Ad aliud reſpondetur, ut ſupra dictum eſt. nanque uniuerſaliter intellecta propoſitio, habet locum in ſubſtantiis quod conueniens ſit a conuenienti, pro quanto non quodlibet ſit ex quodlibet, ſed determinatum ex determinato, tamen non oportet quod iſta conuenientia ſit omnibus modis. Sed ſi requiris conuenientiam ſecundum ſpeciem, inter generãs & genitum, tunc oportet quod concurrant illæ tres conditiones, poſitæ ex mente Alexan. 12. metaphy. in commen. 24. Adde etiam, quod ut inquit Ariſt. primo de generatio. & corrup. tex. comm. 30. generatur aliquid ab aliquo ente in actu, aut homogenos, aut homoidos. Ignis enim generatur ab igne, qui eſt eiuſdem ſpeciei, & ſic ſunt homoidea. ſed durum generatur a non duro, puta dum generatur

Propoſitio non habet ueritatem i omnibus ſubſtantiis ſed in perfectis.

Aliquid generari ab aliquo duplicater.

I

a frigido, talia ſunt homogenea, quia ſemper generans eſt in actu, & quatenus eſt in actu, generat, & genitum eſt in actu, & ſic conueniunt in genere actus, qui eſt genus ambiguum ſecundum Peripateticos. & ſic dicit ibi litera. Et ſic generatio ranæ a ſole, licet non ſit ab homoideo, eſt ab homogeneo ſub tali ratione generis, multipliciter dicti. Conſidera etiam, quòd ſi propoſitio locum habet de ſimilitudine quantum ad ſpeciem, fallit in qualitatibus præſertim, quia Commenta. dicit in. 7. metaphy. in commen. 32. aliqua qualitas generatur a ſibi ſimili in ſpecie. Et alia eſt, cuius generatio ſequitur formam mixtionis primarũ qualitatum. Fallit illo modo in cauſa materiali, quia quod generatur non generatur ex materia ſibi ſimili in ſpecie, immo requiritur quod materia ex qua aliquid generatur, habeat diſpoſitiones oppoſitas generando. Et uniuerſaliter propoſitio dicens etiam quod cauſa & cauſatum debẽt eſſe proportionata, intelligitur quod ad uniuerſale, & particulare quo ad per ſe, & per accidens, quo ad potentiam, & actum, quæ ſunt diuiſiones per modos cauſatum, ut patet. ſecundo phyſico. ſic enim dicimus quod effectum uniuerſalium cauſæ ſunt uniuerſales, & particularium cauſæ ſunt particulares, & effectuum in potentia, cauſæ ſunt in potentia, & effectuum in actu cauſæ ſunt in actu, & effectuum per ſe, cauſæ ſunt per ſe, Alber. uero magnus ſuper. 12. meta. tract. 1. cap. 8. uult quòd omne quod ſit, ſit ab uniuoco, uel formaliter, uel in uirtute, & ita dicit etiam in capitu. ee. ibidem.

Albe. mag.

K

Calidi eſt rareſacere, & frigidi eſt condenſare.

Propo. 17.

PROPOSITIO famoſa eſt, & eſt de mente Ariſtote. in ſecundo de generatione & corruptione, & quarto meteororum. & eſt Auerro. in propria forma in. 7. phyſic. commen. 15. ubi habet denſitas & raritas ſunt apud rerum qualitates, inſequentes calidum & frigidum. Prima pars de calore, intelligitur de calore elementali, præſertim in ſua natura conſiderato, fallit autem de calore naturali regulato ab anima, & de calore cœleſti, nam calidum naturale in generatione, & digeſtione, & in aliis operationibus animæ, calor agit, prout eſt concauſa, & inſtrumentum. 2. de anima. tex. commen. 41. contra Empedoclem, & agit ut eſt ordinatum ad diuerſos fines, ſecundum exigentiam animæ, pro ſuis actibus exercendis. unde ſic plerunque condenſat, ſicut dum ex ſanguine menſtruo generat oſſa, & membra ſolida, ſimiliter digeſtio quæ ab innato, & naturali calido procedit, quarto meteororũ ingroſſando procedit, calidum etiam elementale, licet per ſe rareſacit, per accidens tamen quandoque condenſat, ſicut conſumptis humiditatibus exiſtentibus in poris, uidemus quod accidit conſtipatio, ſicut uidemus in rebus quæ aſſantur ab igne, quæ teſte Philoſopho in quarto meteor. habent interiora humidiora, quam elixata, exteriora uero magis ſicca, conclusis enim ut inquit exterioribus poris, non poteſt ſegregari intus exiſtens humidum. Sed includitur, cũ pori recluſi fuerint, & ideo princeps medicorum Gal. in. 7. de inge. ſanit. c. 6. ubi tractat de cura malæ complexionis ſiccæ ſiue materia, præcipit ægrum non debere poni in aqua frigidiori temperata, quia latentem frigiditatem in imbecillibus corporibus operatur. Nec etiam in calidiori temperata, quia cogit & ſtringit poros, & denſat. ſed aqua debet eſſe eucrata. i. temperata, quia illa dilatat. non igitur, ut uides, caliditas ſecundum omnem menſuram rareſacit, nec quodcunque. unde Auicen. dicit, quòd natura ſagax eſt, & diſtribuit calidum quod eſt naturæ inſtrumentum, & carnem quidem complex per calidum, & humidum, & oſſa per calidum & ſiccum, & chartilaginem per medium, unde cum epſeſis, & opteſis fiant a natura, generatio oſsium erit per opteſin, quæ ſit a calido ſicco, & ita calidum inducit duritiem, & denſitatem in hoc caſu. Vnde animaduerte, & conſidera, quòd actio alicuius agentis, dũ ipſum ſit inſtrumentum, poteſt habere operationes ſpecie differentes ab operationibus quæ ſibi competebant, in ratione principalis agentis. unde ſicut ſcribit Commen. in. 2. de anima. ignis ſeu calor eius, quatenus igneus eſt, habet mollificare ferrum, ad faciendum aliquod inſtrumentum, ſed inquantum illa mollificatio progreditur, ad certum terminum notum, in unoquoque inſtrumento, ſic attribuitur uirtuti artis, a qua regulatur. * Nota etiam hic, quòd nõ omne denſum eſt graue, licet frigiditas operetur denſitatem, grauitatem, & quietem, nam nubes ſunt denſæ, & tamen ſunt leues. Similiter non omne rarum eſt leue, licet caliditas operetur modum & raritatem, nam lapis diaphanus eſt grauis, & tamen eſt rarus, ita dicit Commen in. 3. cæli. com. 10. Animaduerte etiam, quòd raritas poteſt prouenire ab humiditate, ſicut patet in conuerſione terræ in aquam. Et Auicenna in prima Fen primi, in capitulo de elementis, inquit, quod humidum largitur ſicco extenſionẽ. Vide igitur, quomodo raritas cum ſit accidens, a pluribus agentibus poteſt prouenire, quia in accidentibus, ut dixit Auer. ſuperius, locum non habet uniuerſaliter, quòd omne quod ſit, fiat a ſuo ſimili. Secunda uero propoſitio, quòd frigiditas condenſat, uera eſt, tamen ut ſupra declaraui, poteſt etiam a calore prouenire, regulato ab agente, quod agit ſecundum exigentiam finis. & ideo ceſſet admiratio quorundam, quærentium propter quid mares cum ſint fœminis calidiores, nonnulla tamen membra in mulieribus ſunt latiora, & maiora, quam ſint in uiris, ut mammillæ

Limitatio propoſitionis.

L

Gal. i 7. de inge. ſa. c. 6.

M

ADDITIO.

Auicen.

Secunda pars propoſiti Theorematis.

Solutio difficultat. cuiuſdam.

A millæ & inſtrumenta urinæ. Nam audiant Galenum dicentem, quòd compoſitio inſequitur complexionem & rem diuinam.i.uirtutem informatiuam, de qua ipſe dubitauit, ut inquit Commenta.in.7.metaphyſi.an eſſet Deus, aut creatura. unde uirtus informatiua, directa ab intelligentia non errante, propter finem largitur unicuiq; membro accidentia terminata, ut expediunt ipſe membris, in ordine ad actus. ADDITIO. ✳ Et propter hoc etiam prouenit, quòd licet digeſtio perficiatur calido & humido, uirtutes tamen puerorum non digerunt res duras, ſicut contingit in iuuenibus quia ut Auicen. dicit in prima Fen primi, doc. 6. in ſumma de uirtutibus in capitu.3.de uirtutibus naturalibus miniſtrantibus, non enim pueris prouenit non poſſe illud, & iuuenibus poſſe, propter hoc, ſed propter homogenea, & homogeneæ elongationem, quòd enim ex rebus durũ exiſtit, complexioni puerorum non eſt homogeneum. Cõdenſatio etiam poteſt prouenire ab impulſione, ut inquit Ariſtote. in primo meteororum. quòd in Aegypto flantibus uentis eteſijs impellentibus aerem, & uapores ad Arabicos montes, aer ex tali impulſione conſtipatur, & in aquam conuertitur. & hoc etiam apparet experimento ſenſato in balneo, in quo uapor eleuatur uſque ad tectum balnei, a quo repercutitur, uidemus tamen ipſum in aquam conuerti. quando enim aer uenerit ad tantam paruitatem, B cum qua ſaluari nequit, neceſſe eſt ut corrumpatur, quia res naturæ terminum habent, & ſecundum qualitatem, & ſecundum quantitatem.

Propõ. 18. *Remiſsio fit per admixtionem contrarii.*

FAMOSA eſt propoſitio, & colligitur ex mente Philoſophi in. 5. phyſic.tex.commen.9. &.2.cæli. tex.commen.37.uera tamen eſt in habentibus contrarium, nam in contrarietate carentibus, locum non habet, lumen enim intenditur & remittitur, propter uirtutem, aut debilitatem agentis. Conſtatio propoſitionis. In habentibus enim contrarium uniuerſaliter, etiam locum non habet, nam in ſimplicibus in ſua puritate conſideratis, unum elementum in una qualitate eſt remiſſum, reſpectu alterius. Et uidetur eſſe intentio Ariſtote.in.2.de generatione, & corrupti. in tex. comm.52.&.23.ubi habet, quòd ignis eſt plus calidi quam ſicci, & aer plus humidi, quam calidi, tamen caliditas aeris non eſt remiſſa propter admixtionem frigiditatis, ut dicit Iaco.de Forliuio, & multi iuniores. Contra Iac. de Forl. & alios. nam tunc Ariſtot.non ſufficienter uenatus fuiſſet in. 2. de generatione & corruptione, ex combinationibus quatuor qualitatum primarũ, ſufficienter numerum quaternarium elementorum, cum in quodlibet elemento ſint ſecundum illos tres qualitates, & non duæ, ſic Philoſophus ibi teſtatur. Alex. aphrodiſeus. Et Alex. Aphrodiſæus in com. ſuo ſuper libr. primo meteo. inquit capi.4. C Magis quidem frigida eſt aqua terra, ſed non mixtura alicuius caliditatis terra, eſt minus frigida quam aqua, & magis ſicca quidem eſt terra, quam ignis, ſed non mixtura alicuius humiditatis ignis, eſt minus ſicca quam terra. Et aer quidem magis humidus eſt aqua, ſed non mixtura alicuius ſolidi aqua eſt minus humida quam aer: non enim utique aliquod ſimplicium corporum eſſet. hęc ille. Bene uerum eſt, quòd elemẽta dum miſcentur, tunc remittuntur in ſuis qualitatibus, per actionem inuentam in eis, merito contrarietatis. illa igitur remiſsio in altera qualitate in elementis, non eſt per admixtionem aliquam cum contraria qualitate, ſed inſequitur debilitatem uirtutis agentis. natura propinquitas motui cæli, largitur caliditatem, leuitatẽ & motum. Et remotio a motu cæli, largitur frigiditatem, grauitatem, & quietem. 2. cæli & mundi. com.94. Et iſta etiam fuit opinio Auic. in ſuo libro de cælo & mundo. cap. ulti. unde etiam Commen.4.cæli & mundi.com.39.inquit. aeris grauitas, eſt maior quam leuitas, quia cauſa leuitatis in eo eſt calor, & cauſa grauitatis in eo eſt humiditas, & omnes conueniunt in hoc, quod humiditas in eo eſt maior quam caliditas, cum uidetur eſſe humidior elementis, ex diffinitione humiditatis, ut declaratum eſt in libro peri geneſeos. Qualitates primæ non ſunt omnes in ſummo in elementis. Ariſt. etiam. 4. meteo. tex. com. 10. dicit quòd aqua eſt magis frigida, quam aer ſit calidus. D Et ex illo loco manifeſte patet, de mente Philoſophorum, & eius, fuiſſe quòd non omnes qualitates ſunt in ſummo in elemẽtis. Et iſtam opinionem imitatur etiam Com. in. 4. meteo. in com. 10. licet alibi contrarium ſentire uidẽtur. Et collige ex illa auctoritate grauitatem, & leuitatem in elementis, inſequi qualitates primas, quarum duæ ſunt actiuæ, & duæ paſsiuæ. Obiectio. Et tunc eſt difficultas. quia ſi in ſimplicibus ſumma leuitas inſequitur ſummam caliditatem, ſic ſumma grauitas inſequitur ſummam frigiditatem: ſed ſumma frigiditas, iuxta illam uiã, eſt ipſius aquæ: igitur aqua eſt grauior terra, cuius oppoſitum habet Philoſophus in libr. 1. meteo. Grauiſsimum autem omnium terra, quæ eſt in medio. Et tunc terra eſſet magis frigidi, quam ſicci, contra Ariſto. in. 2. de generatio. & corruptione in tex. com. 53. Solutio. Niſi eſſet, quòd ut inquit Commen. grauitas & leuitas non ſunt eiuſdem rationis in mixtis, & in ſimplicibus, nec etiam in Simplicibus omnibus modis, ſunt idem. 3. cœli. cõ. 9. unde dici poteſt, quòd licet ſumma leuitas in ſimplicibus inſequatur ſummam caliditatem, ſumma tamen grauitas in ſimplicibus, inſequitur ſummam ſiccitatem, & non ſummam frigiditatem. Et ratio eſt, quia caliditas & frigiditas non ſunt æqualiter actiuæ. nam formalior eſt caliditas ipſa frigiditate, & ideo non ſequitur, ſi ſumma caliditas eſt cauſa ſummæ leuitatis, igitur ſumma frigiditas erit cauſa ſummæ grauitatis. licẽt enim contrariæ cauſæ ſint contrariorum effectuum, tamen non oportet quòd hoc ſit in æqualitate graduũ, præſertim ubi contrariæ cauſæ non ſunt æqualis uirtutis, nec adæquatæ E cauſæ. Dico igitur ſummam grauitatem inſequi ſummam terræ ſiccitatem. in aere autem, qui contrariatur terræ in ambabus qualitatibus, inſequitur humiditatem. Dubitatio. Sed dices, quid cauſæ fuit, quòd cum grauitas in ſimplicibus inſequatur humiditatẽ, & ſiccitatem, cur cum aer ita ſit primo humidi, ſicut terra eſt primo ſicci, non potius iſta ſumma grauitas inſequitur humidum aeris, ſicut ſiccum terræ?

Solutio. Niſi eſſet, quòd non ſunt cætera paria, tum ratione diſtantiæ maioris a motu cæli, quæ largitur grauitatem; tum quia humiditas aeris coniuncta eſt caliditati, a qua prouenit rarefactio, & in terra eſt coniuncta frigiditati, & ita nõ ſunt cætera paria, ſi bene conſideras. ADDITIO. ✳ Quòd aer ſit ſumme humidus, oſtenditur ex definitione humidi, in ſecundo de generatione & corruptione. tex. commen. 8. quia eſt id quod eſt male terminabile, termino alieno. modo hoc magis competit aeri quam aquæ, ut dicit Ioan. Grammat. & quòd unum elementum primo, unam ſibi qualitatem appropriet, uide tex. 29. 7. phyſi. uide etiam in. 1. meteo. in c. 1. ubi Comm. ſcribit, quòd ſiccitas & humiditas aliter ſuæ definitiones uerificantur in compoſitis, & aliter in ſimplicibus. Ex iſtis igitur patet, quòd grauitas & leuitas in ſimplicibus ita ſe habent, quòd grauitas ex diuerſis cauſis poteſt prouẽnire, quia quandoque inſequitur humiditatem, F & quandoque ſiccitatem, in mixtis autem eſt alia ratio, ut dicit Commen. in. 3. cæli. commen. 9. & in primo canticæ. commen. 13. inquit, quòd qualitates primæ aliter attribuũtur elementis, & aliter animalibus, & tempori, & loco, & tunc iuxta iſtum dicendi modum, ſicut leuitas in igne inſequitur caliditatem, ſic grauitas in aqua inſequitur frigiditatem. nam omnes conueniunt in hoc, quod aqua eſt magis grauis, quam leuis, & quòd aqua eſt magis frigidi, quam humidi, unde inquit Commen. in primo cœli & mundi. commen. 17. quòd aqua eſt magis grauis, quam leuis, quia deſcendit in duobus elementis. ſ. igne & aere, & aſcendit in uno tantum, nam ſi eſſet in centro mundi, ideſt in loco naturali terræ, moueretur ad concauitatem aeris. Aduerte igitur, quòd in elementis contrarietatem habentibus, in ambabus qualitatibus, ſicut ignis & aqua, grauitas & leuitas, inſequuntur contrarias cauſas, uidelicet caliditatem, & frigiditatem: in habentibus autem ſymbolum ſecus eſt, nam grauitas in aere, qui ſymbolum habet cum igne in caliditate, & cum aqua in humiditate, grauitas inſequitur humiditatem aeris, in aqua uero frigiditatem. & in terra ſiccitatem, ut bene demonſtrat ratio. & ratio totius eſt, quia elementa non ſunt eiuſdem rationis inter ſe, nec com-

G

poſitis comparata, ut dicit Commenta. loco præallegato. Et ita dicendum eſt de leuitate, quia in elementis contrariis in ambabus qualitatibus inſequitur contrarias cauſas. nam in igne eſt leuitas merito caloris, & quia caliditas eſt ſumma in igne, ideo eſt ſumma leuitas, in qua autem grauitas inſequitur frigiditatem, non humiditatem, quia ad humiditatem ſequebatur in aere. & quia aqua eſt plus frigida, quam humida, ideo eſt plus grauis, quam leuis.

Dubitatio.

Sed dices quòd aqua ſit ſumme frigida, igitur debuit eſſe ſumme grauis.

Solutio.

Negatur conſequentia. tum quia non ſequitur, ſumma caliditas eſt cauſæ ſummæ leuitatis, igitur ſumma frigiditas eſt cauſa ſummæ grauitatis, quia frigiditas non eſt tantæ formalitatis, quantæ eſt caliditas, ſed ſolum ſequitur, quod ſumma frigiditas eſt cauſa grauitatis. Tum etiam quia ſumma leuitas ſequitur ſummam caliditatem, cum tanta diſtantia, & non abſolute, ut dicit Commenta. in prima diſputatio. ad. xi. & cauſa grauitatis terræ, eſt maxima diſtantia, & ideo minor frigiditas intenſiue eſt ſufficiens. Tum etiam quia non ſunt cætera paria, quia frigiditas aquæ, eſt iuncta humiditati, quæ habet rarificare aliquo modo, & ex conſequenti impedit ſummam grauitatem. Ideo dicimus grauitatem ſummam, inſequi ſummam ſiccitatem, ſicut illam quæ eſt in terra, præſertim cum illa ſit aſſociata frigiditati.

Dubium.

H

Sed dices, cum aqua ſit grauior aere, igitur aqua eſt humidior aere.

Solutio.

Patet quòd conſequentia nulla eſt, quia grauitas in aqua non prouenit ab humiditate, ſed a frigiditate. Sicut in igne quod eſt elementum contrarium, leuitas prouenit a caliditate.

Replica.

Si autem replicetur, ſummus effectus prouenit a ſumma cauſa: ſed leuitas in ultimo, prouenit a caliditate in ultimo. igitur grauitas in ultimo, proueniet a frigiditate in ultimo, ſic enim contrariorum effectuum erunt contrariæ cauſæ.

Solutio.

Soluitur, quod uera eſt propoſitio, quod effectus in ultimo prouenit a cauſa in ultimo: ſed tunc dico, quod in ſimplicibus grauitas in ultimo prouenit a diſtantia, & ſiccitate in ultimo quæ debetur ipſi terræ, unde Commenta. in primo canti. cantic. Auicen. inquit terra eſt ſiccior igne, & aer eſt humidior aqua. ſic itaque effectus intenſus in ſummo, inſequitur ſummam cauſam, unde quando cauſæ contrariæ aliquorum effectuum, non ſunt æque potentes, nec ſunt cauſæ adæquatæ illorum effectuum contrariorum, qui ſunt intenſi in ultimo, non oportet quod habeant, ut ſic, attribui contrarijs cauſis ſub tali gradu ſummo, quod ſufficit eo modo, quo poteſt eſſe, modo grauitas & leuitas in ſimplicibus non ſolum actiuas qualitates inſequi poſſunt, uerumetiam paſſiuas, ut uidiſti. Et iſta uidetur eſſe uerior opinio, quæ teneri poteſt in hoc, in uia Ariſtote. & Commenta. in uarijs & diuerſis locis. & non mihi innotuit, niſi in longo tempore, & non ſine maximo labore uitæ meæ.

Dubitatio.

L

Et ſi obijciatur contra iſtam opinionem, per auctoritatem Commenta. in tertio cæli & mundi. in commen. 67. ubi habet, quod ignis in actu, habet caliditatem, & ſiccitatem in ſummo.

Solutio.

Poſſum dupliciter reſpondere. primo quidem quia arguit ad hominem. nam Auicen. contra quem arguit ibi,

Auicen.

tenebat quòd ignis habet ambas qualitates in ſummo, ut eſt uidere in libro de cœlo ipſius Auicen. capitu. ultimo. ubi ponit modum generationis ignis, ex motu cæli, ubi expreſſe ponit calorem, & ſiccitatem ignis, eſſe in ſummo. Etenim ipſemet Commenta. oppoſitum tenuit in aliis locis, ut in. 4. meteororum commen. 10. & in comment. 15. ſuper primo canticæ canticorum Auicen. ubi habet quod aer eſt humidior aqua, ſed aqua eſt potentior ad humectandum corpora, & ibidem dici, quòd terra eſt ſiccior igne.

ADDITIO.

✱ Et iſtius oppoſitionis etiam fuit magnus Baſilius, in examero ſuper primo uerbo. & uocauit Deus aridam terram, ubi reddens rationem illius nomenclaturæ aſſeruit, quòd ſiccitas eſt proprietas terræ, & uult quòd unumquodque elementum, in ſua ſimplicitate conſideratum, habet unam qualitatem ſibi propriam, ut terra ſiccitatem aqua frigiditatem, aer humiditatem, & ignis caliditatem, & hoc ratione cognoſcitur, quia elementa in exiſtentia rerum cõſiderata, ſunt permixta adinuicem, ſed ſimplicitas eorum, ratione capitur ſolum.

K

Et iſta uidetur fuiſſe ſententia Ariſtote. in ſecundo de generatione & corruptio. in tex. commen. 22. & 23. ubi Ariſtote. unicuique elemento uidetur attribuere unam qualitatem in ſummo, propter naturam iuſtitiæ diſtributiuæ inuentam in entibus. credendum enim eſt, cum elementa ſint de partibus quæ ſunt de integritate uniuerſi, quod maximo ordine inuicem connexa ſunt, iuxta illud diuini Boethii in tertio de philoſophica conſolatione. Tu numeris elementa ligas.

Secunda ſolutio.

Aut aliter dici poteſt, quòd Auerro. uult ibi ponere differentiam inter elementa exiſtentia in ſuis locis, ubi dicuntur habere eſſe in actu, uel eſſe liberum, & ut ſunt in mixto, in quo dicuntur habere eſſe ligatum, & confuſum: nam in mixto ſunt refracta, & qualitates eorum ſunt ambæ remiſſæ a contrariis. Sed in propriis locis, habent qualitates in ſummo. i. non remiſſas per contrarium. uoluit autem dicere propter hoc, quòd elemẽtum habet ambas qualitates in ſummo, id eſt in ultimo gradu, quia oppoſitum dicit in pleriſque locis. Et ideo una unicuique elemento in ſummo debetur, altera uero eſt remiſſa, non tamen eſt per admixtionem cum contrario. non enim ſuper remiſſio fit per contrarium, ut Alexand. dixit in multis locis, ut ſcribit Commenta. ſecundo cæli & mundi. comment. 15. quod dicit, quia in cælo eſt differentia ſecundum magis & minus in nobilitate, quia una pars eſt nobilior alia. nam ſtella eſt nobilior pars ſui orbis, & propter hoc non ſequitur, ut ſit cœlum compoſitum ex contrariis uirtutibus.

L

Cauſa erroris.

Quod autem multi decepti ſunt in credendo oppoſitum, & quod terra ſit ſumme frigida, propter maximam remotionem cœli, quæ largitur frigiditatem & grauitatem & quietem, ut dicit Commenta. 2. cœli & mundi commen. 94. nihil eſt, quia actus actiuorum ſiunt in patiente diſpoſitio, & poteſt aliquis effectus ex diuerſis cauſis uariari, unde terra non eſt capax ſummæ frigiditatis, quia illa fuit præoccupata ab aqua quæ non potuit habere ſummam humiditatem, quia illa fuit præoccupata ab aere, qui non potuit habere ſummam caliditatem, quia ignis præuenit aerem in hoc. natura enim eſt cauſa ordinis & tribuit unicuique quod ſuum eſt.

ADDITIO. Nam unicuique corpori ſimplici debet una qualitas ſimplex appropriari.

Amplius illa diſtantia non ſufficit, quia eſt cauſa priuatiua, & ſi inuenitur locus in quo Ariſtote. & Commenta. aſſerat terram eſſe frigidiſsimam, ut in primo meteoro. gloſſa ad intellectum datum, quia uidelicet frigiditas eius non eſt admixta calori, nõ tamen in gradu frigiditas terræ eſt maior frigiditate aquæ, immo aqua eſt illo modo primum frigidorum, & iſta fuit ſine dubio mens Ariſtote. & Auerro. in ſecundo de generatione & corruptione. & Alexan. Aphrodiſei in commen. ſuper libro meteoro.

Terram eſſe frigidiſsimã quo gloſſari debes.

Contra Auic.

Et quod dicit Auicen. in hoc, non eſt ſufficiens: qui reſpiciens ad ſolam diſtantiam a motu, dixit terram eſſe frigidiſsimam, & non inſequitur conſequenter Auicen. ſua principia. nam ipſe tenuit in prima Fen primi, doctrina prima. in capitul. de complexionibus humorum, quod frigidius quod eſt in corpore noſtro eſt phlegma, & tamen attribuitur aquæ a prædominio, & melancholia attribuitur terræ a prædominio.

M

Opinio diui Thomæ.

Similiter etiam, quod dixit diuus Thomas ibi, quod ignis eſt ſiccior terra, propter caliditatem conſumentem & adurentem humiditatem. nam motus cœli, eſt cauſa caloris in eo quod poteſt calefieri, & ideo neceſſe eſt, quòd in illa materia maxime profundet, quæ ſemper eſt iuxta uelociſsimum motum. unde hæc eſt materia ignis, unde ignis eſt calidiſsimum omnium calidorum, ut dicetur ſecundo metaphyſico. & ideo potentior eſt caliditas ignis ad conſumendum humidum quam terræ frigiditas, & ideo concludit, quòd ignis eſt ſiccior terra.

Contra. S. Thom.

Sed cum reuerentia hoc non mouet, quia caliditas illa ignis, non eſt in actu, ut dicit Alexand. & Commenta. ex mente eius in commento allegato ſuper libro. Canticæ. & in. 4. cœli. commen. 32. ibi enim eſt maxima raritas, & non eſt caliditas illa combuſtiua. ſicut eſt caliditas iſtius ignis, qui eſt in extranea materia, iſte enim eſt, qui eſt in fine ebullitionis, & feruoris, ut dicit Commenta. in ſecundo de generatione, & corrup. in commen. 21. ubi expreſſe inquit. & Alexã. dicit

quod

A

Quò claritas ſit u ſummo ſigne & quo modo non.

quòd hoc non inuenitur niſi in igne, qui eſt hic. ignis autem qui eſt hic in ultimo continentis, non eſt in fine caliditatis, & ebullitionis. Et hoc ut alias declaraui intelligitur quantum ad actum ſecundum, quia non ſumme calefacit ille ignis propter maximam raritatem. nam ut inquit Commenta. 2. de anima, commen. 97. maxima dimenſio quam recipit materia, eſt raritas cum qua ſtat forma ignis, tamen bene caliditas illa, quantum ad actum primum illo igne, eſt ſumma in gradu. & ideo Commenta. ibi dicit, & in hoc eſt quæſtio de qua perſcrutabimur. Dico igitur, quòd illa caliditas ignis, licet ſit ſufficiens ad conſumendum omnem humiditatem, tamen non eſt ſufficiens ad largiendum ſummam ſiccitatem, quia illius non eſt capax materia ignis, ſed materia quæ ſtat ſub forma terræ, unde in gradu, terra eſt ſiccior igne licet ſiccitas ignis non ſit permixtione alicuius humiditatis, facta remiſsior. unde imaginari debemus, coelum & naturam largiri ordine quodam huiuſmodi formas & qualitates, quia bonum

ADditio.

uniuerſi conſiſtit in ordine. ✱ Iſta in ueritate uidetur eſſe principalis cauſa quòd formæ proueniunt ab agente, eo modo quo aptæ ſunt peruenire. unde, ſicut dicunt Me

B

dici & Gal. compoſitio inſequitur complexionem & rem diuinam, mulier habet inſtrumenta urinæ latiora maribus, & ubera maiora, & tamen mas eſt calidior foemina. natura enim cum minori inſtrumento, poteſt ſecundum exigentiam finis producere in materia perfectiorem effectum, & ita quia formæ elementorum ſunt diuerſæ, & requirunt diuerſas proprietates emanare a corpore coeleſti, ſicut ſua natura requirit, & ita qualitates primæ non uidentur eſſe cauſa adæquata grauitatis & leuitatis, & Commenta. in tertio coeli dicit illam rationem eſſe a ſigno, de aere quòd ſit grauior quam leuior, quia uidit quod non

Aegidius R.

eſt cauſa adæquata in ueritate. Et quod dixit etiam dominus Aegidius Roma. in illa quæſtione, diſtinguendo de duplici frigiditate inuenta in elementis, uirtuali uidelicet ſeu coeleſti & elementari, non uidetur cum ſupportatione dictum rationabile in uia Peripateticorum, præſertim ponentium corpora coeleſtia agere lumine & motu, ut declarauit Commenta. egregie in. 2. coeli & mundi. in commen. 42. tum etiam quia non oportet multiplicare entia ſine neceſsitate, in uia ipſorum. unde ipſi omnem alterationem in ſubſtantia in iſtis inferioribus, reducunt ad quatuor primas uirtutes ſeu qualitates elementorum, ut eſt uidere a Philoſopho in ſecundo de generatione &

Cõtra Aeg.

C

corruptione, & in quarto meteororum. Et ſimiliter non ſufficienter ex combinationibus uirtutum iſtarum, Philoſophus uenatus fuiſſet numerum quaternarium elementorum. unde rationes iſtorum reſpicientium ad diſtantiã coeli, in hac materia uidentur peccare per fallaciam conſequentis, ſi bene conſideras. Præterea, etiam ſenſus tactus de qualitatibus tangibilibus, eſt uerus iudex, & nõ uidemus aliquam differentiam inter frigiditatem, quam Aegidius nuncupat coeleſtem, & illam quæ eſt elemen

Difficultas cõtra deciſionem.

talis. Sed remanet una difficultas contra iſtam deciſionem, quia Ariſtote. in. 4. meteo. in text. commen. 39. inquit. dicuntur autem elementorum propriſsime, ſicci quidem terra, humidi uerò aqua. & ita uidetur quòd aqua erit

Solutio pria.

primum humidorum. Niſi eſſet quòd Ariſtote. loquitur ibi de iſtis elementis, ut ueniunt ad compoſitionem

Duplex cõſideratio de elementis haberi poteſt.

mixti. in mixtis enim uniuerſaliter reſidentibus circa medium iſta duo elementa quantum ad molem dominantur terra & aqua. unde memoriæ manda hoc, quod ſecus eſt de elementis in ſe conſideratis, & ſecus ut ſunt in mixto; unde ſimilem ſolutionem dat Commenta. in 4. meteo. in commen. primo. de qualitatibus primis, cum tamen dicãtur a Philoſophis omnes eſſe actiuæ, & tamen ibi dicitur quòd duæ ſunt actiuæ, & duæ ſunt paſsiuæ. inquit enim quòd licet quatuor qualitates in ſe conſideratæ, ſint actiuæ, quia ſicut calor generat calorem, & frigus generat frigus, ſic humiditas generat humiditatem, & ſiccitas

» ſiccitatem, tamen ſi conſiderentur in generatione mixti,
» quia duæ iſtarum inueniuntur dominari & obtinere, duæ uero dominatæ, Vnde Ariſtote. ibi diffiniens mixti generationem dixit. tex. commen. 5. Eſt autem ſimplex &

D

naturalis generatio, permutatio ab his uirtutibus, cum habeant rationem ex ſubiecta materia unicuique naturæ in ſe. igitur aer eſt humidior aqua, tamen in ordine ad mixtum, plus operatur humidum aqueum, & ſiccum terreũ, quo ad molem. Aut aliter ſolui poteſt, quòd quo ad

Solutio alia.

ſenſum aquæ humidum eſt manifeſtius. plus enim humectat aqua, quam aer in ſe, tamen aer eſt humidior, & ita etiam dicit Commenta. in prædictis locis. Prima tamen ſolutio, eſt de mente Philoſophi, ut patet ipſum inſpicienti ibi, quia inquit quòd aqua, & terra materia ſunt corporum compoſitorum. paſsiuæ autem qualitates ſunt aquæ humiditas, & terræ ſiccitas, quia iſta quo ad molẽ in mixtis dominantur, præſertim perfectis, & reſidentibus circa medium. Sic igitur intellexiſti, quomodo non eſt ſemper uniuerſaliter uerum, remiſsionem fieri per admixtionem contrarii, quia non omnia contrarietatem habent. Nec uniuerſaliter res habens contrarium, remittitur per ſuum contrarium, niſi ubi adinuicem miſcentur, & agunt inuicem.

Propoſitio. 19

Nullum uiolentum perpetuum.

E

Gloſſa Conciliatoris in differentia. 14.

VVLGATA nimis eſt propoſitio, & ſcribitur in. 2. coeli & mundi in tex. commen. 18. Gloſſant nõ nulli iſtam propoſitionem, ut Conciliator in differentia. 14. & ſequaces, dummodo cauſam non habuerit ſempiternam, & hoc addunt propter motum perpetuum ignis circularem, & aeris in propria ſphæra, & propter fluxum & refluxum maris, & propter mediam aeris regionem, quæ perpetua frigiditate affecta eſt. Similiter etiam propter etiam propter terram, quæ contra propriã naturam, detecta eſt in ſui conuexo. Et hoc, ut aiunt, contingit propter ſtellas quaſdam, quæ ſunt extra zodiacum, prohibentes oceanum, & ſunt in polo ſeptentrionali, quæ quidem omnia uiolenta ſunt & perpetua, quia cauſam habent ſempiternam. Auerro. autem in 3. coeli &

Auer. opio.

mundi in commen. 20. & in. 2. meteo. aliter ſentire uidetur, uult enim huiuſmodi motus in talibus elementis inuẽtos non eſſe naturales, quandoquidem non ſunt a principio intrinſeco, quia fieri nõ pòt, ut duo motus naturales uni corpori ſimplici debeantur. Sed dicit iſtos motus etiã uiolentos non eſſe, cũ ſint perpetui, & ſic imaginatus eſt dicere, quòd tales motus ſunt neutri. In cõſimilem ſolutio

F

Opio beati Thomæ.

Hæc opio eſt etiã Simplicii primo de cœ. cõ. 12. & 19. & eſt ſuper tex. cõmen. 20.

nẽ deuenit beatus Tho. in primo coeli & mũdi, in lectione. 4. dicit. n. quòd ille motus nõ eſt naturalis, neque uiolẽtus, ſed eſt quodã modo ſupra naturã, quia talis motus eſt ex impreſsione ſuperioris agẽtis, puta corporis coeleſtis. Et quia aliquis obiicere poſſet, quòd tunc igitur talis motus eſſet uiolẽtus, cũ ſit ab extrinſeco motore, ideo ſubdit quòd talis motus uiolẽtus non eſt, quia talia corpora apta

» nata ſunt moueri, ſecũdum ſui naturã a ſuperiore corpore.
» Sed cõtra iſtos uiros, nobis occurrit multiplex dubitatio,
» Primo quidẽ quia nullibi apud Ariſ. legimus dari aliquem
» motũ ſimplicẽ, præſertim, qui neq; naturalis ſit, neq; uiolẽ

Cõtra Auer. & diuũ Tho.

tus. nã, 7. de phyſico auditu, omne quod mouetur, aut mouetur ab intrinſeco, aut mouetur ab extrinſeco. Si ab intrinſeco, patet quòd ille motus ſit naturalis, quia natura eſt principiũ motus eius, in quo eſt per ſe, & nõ ſecũdum accidẽs. Si autẽ talis motus fuerit ab extrinſeco, tũc talis motus eſt uiolẽtus. unde ibi diuidit ſpecies motuũ uiolentorũ, ut pulſio, uertigo, tractio, uectio, & expulſio, ſicut patet tex. cõ. 10. unde in motoribus & motis corporeis, de quibus loqui uidetur ibi, ſequitur quòd oẽ corpus quod ab extriſeco motore mouetur, quòd tale uiolẽter moueatur, & ita uidetur ſequi, quòd ſi talia corpora a motore extrinſeco perpetuo mouẽtur, quod uiolenter moueãtur. Nec uidetur dictũ ſancti Thomæ, ſalua pace, ſatisfacere in hoc, dũ dicit, quòd talia corpora ſunt apta nata moueri a ſuperiori corpore. nã quæramus ab ipſo, talis aptitudo in eis inuẽta, ut ſic moueãtur, aut ẽ ex parte materiæ, aut ex parte formæ, aut eſt ex parte cõiũcti. nõ primũ, neq; ſecũdũ dari

poſſet,

G

poſſet, quia tunc talis motus eſſet naturalis, quia eſſet a principio aliquo intrinſeco. unde dicimus quòd elementa naturaliter alterantur, licet non habeant principium intrinſecum ſuæ alterationis actiuum, ut dicit Themiſtius & Commenta. in principio ſecundi phyſicorum. quia tamen habent principium intrinſecum paſsiuum, ideo natura dicimus talia alterari, non uiolentia. & præterea ſequeretur, uni corpori ſimplici, duos motus ſimplices a natura competere. Si autem talis aptitudo non eſt ex parte principiorum intrinſecorum, ſed eſt merito compoſiti, tunc iſta rectius dicitur potentia, quam aptitudo, ſicut dicimus, quod lapis poteſt moueri ſurſum, licet non ſit aptus natus illuc moueri. Patet autem, quod omnis potentia' inuenta in aliquo mobili, ſi reducatur ad actum ab extrinſeco motore, ad aliquam formam, ad quam ab intrinſeco inclinationem non habet, dicitur reduci per uiolentiam, unde etiam motus ferri ad magnetem, ſimpliciter eſt uiolentus, & ſecundum quid naturalis dici poteſt. Amplius contra Commenta. & diuum Thomam data illa reſponſione, quòd dabilis eſt motus, qui non eſt naturalis neque uiolentus, tunc ſolueretur ratio Ariſtot. in primo de cœlo & mundo. in tex. commen. 76. & 77. & infra, ubi demonſtrat quod non poteſt eſſe alius mundus.

H

Nam unum de ſuppoſitis, & præcipuis fundamentis illius demonſtrationis eſt illud, quod omnia quæ mouentur, aut natura mouentur, aut uiolentia mouentur. unde inquit. quòd ſi eſſet alius mundus, eſſet alia terra, & tunc illa, aut moueretur ad medium iſtius mundi naturaliter, aut uiolenter, & quodcunque datum fuerit, ſemper ſequitur inconueniens, ut deducit. modo dicam ſibi illiam rationem procedere ex inſufficienti. & per conſequens peccat per fallaciam conſequentis, quia non aſſumit omnes cauſas ueritatis.

Euaſio.

Nam talis terra poteſt moueri motu, qui non eſt naturalis, neque uiolentus, ſed motu neutro, ut loquitur Auerro. uel motu ſupra naturam, ut loquitur diuus Thomas. Niſi uelint dicere illam rationem non demonſtrare ſimpliciter, ſed ad hominem, quia procedit ex datis: quòd nullus unquam ex expoſitoribus dixit, immo illa ratio innuit ſuper principia data, & conceſſa in philoſophia Ariſtote. tam in libris de motu, quam etiam in libro cæli & mundi.

Opinio propria.

Et ideo aliter mihi occurrit dicere in hoc, quod propoſitio propoſita locum habet per ſe, ſed poteſt contingere oppoſitum per accidens, unde nulla cauſa naturalis per ſe, producit effectum uiolenter perpetuo duraturum. Sed ſi euenit, eſt per accidens. unde, quia corpus cæleſte per ſe mouetur motu circulari, cui accidit, inquantum ſic mouetur, quòd ignis locetur ſub eo; inde prouenit quòd ignis locatus perpetuo mouetur tali motu, unde etiam ignis per accidens ſic mouetur, quia non ratione ſui habet illum motum,

I

ſed quia eſt ſub cælo locatus, & ſimiliter cælo inquantum circulo mouetur, accidit, ut ſic, quòd ſub eo ſit corpus rectarum dimenſionum locatum ſub illo. & ideo gloſſa Conciliatoris, & aliorum non procedit, quia illi imaginantur aliquam cauſam per ſe intendere aliquod uiolentum perpetuo duraturum, ſed hoc non eſt uerum. Vnde Ariſtote. ratio in ſecundo cœli ſic procedit ſecundum uiam noſtram. nam ibi probat, quòd neque cælum, neque cæli pars aliqua uiolenter poteſt quieſcere, quia tunc non poſſet eſſe ſempiternus motus. loquitur enim in his quæ ſunt per ſe, non per accidens, quia per ſe in omni motu circulari requiritur aliquod per ſe quieſcens in medio. Nam multa per accidens intenta a natura perpetuo durant. Nam corruptio perpetuo durat, tamen per accidens eſt intenta a natura, & generatio per ſe, ad ea autem quæ ſunt ſimpliciter uiolenta non poteſt eſſe per ſe naturæ intentio. Natura enim ſemper rei melioris, quo ad eius fieri poteſt authrix eſt, ut ſæpe dixit Ariſtote. Nam ſi quid uiolentum per ſe perpetuari poſſet, tunc aliqua potentia fruſtra eſſet in natura, quia ſi aliqua natura habet appetitum naturalem ad aliquam formam, qui appetitus nunquam reducetur ad actum. tunc igitur Deus & natura fruſtra illum appetitum indidit illi rei. Cuius oppoſitum dicunt Philoſophi. nam primo cæli. text. commen. 32. Deus & natura nihil fruſtra faciunt.

K

Pro complemento tamen, & pro excludendis multis obiectionibus, quæ fieri poſſent contra nos. iuxta iſtam uiam, aduerte quòd talia elementa, licet in proprijs ſphæris per accidens uiolenter moueantur, tamen quando ſunt extra ſua propria loca, mouentur ſuo motu naturali, qui rectus eſt.

ADditio.

* Vbi aduerte, quòd ſicut animà in animalibus & plantis, eſt illa quæ dat terminum in motu augmenti non ignis, quia ipſe appoſito combuſtibili augetur in infinitum, ſed in hoc regulatur ab anima, ita eſt in uniuerſo, quòd Deus glorioſus eſt forma communis & uniuerſalis, imponens terminum & legem corporibus cæleſtibus & elementis, quia ſunt partes primariæ uniuerſi, & ideo ſcriptura dicit quòd ſapientia Dei, legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos. Et ſic etiam dicimus de terra, quòd licet ſecundum aliquam ſui partem, non ſit naturaliter locata, quia hoc præcipue eſt ratione finis & Dei diſponentis propter habitationem, tamen pro maiori ſui parte, non caret ſua diſpoſitione naturali. Pro hoc facit auctoritas Commentatoris in ſecundo cæli & mundi. commen. 108. ubi habet quòd omnis res ſemper aut pluries inuenitur in ſua diſpoſitione naturali non uiolenta, & forte ita eſt de figura terræ, quæ eſt ſeparabilis a parte, non a toto, ſicut eſt de generatione, unde Philoſophi nullum uiolentum per ſe, & ſimpliciter, & ſecundum totum negarunt poſſe perpetuari, tamen ſecundum quid, & per accidens, illud non inconuenit. Nec uideatur tibi nouum hoc, quia multæ ſunt propoſitiones per ſe ueræ in ſcientia naturali, quæ tamen ſunt falſæ per accidens, ſicut dicit Commen. in. 6. phy. in com. 15.

L

Propoſitio 20.

Vnum ſubiectum habere niſi unam formam, eſt impoſsibile.

Ratio & probatio propoſitionis.

PRopoſitio eſt Auerro. in libro de ſubſtantia orbis. Ratio eſt. quia unius rei eſt unum eſſe. Nam id quod eſt unum, eſt unum per ſuam formam unicam, quia eſt unum per id quod eſt, ſed habet eſſe per formam ſuam, quia ſi non daretur una forma non daretur per quod eſſet unum, niſi per aliquod poſterius ad ſuum eſſe, quod eſt ipſa materia. iſta eſt probatio Commen. in. 3. de partibus animalium. in cap. de corde.

Limitatio propoſitionis.

Intelligitur autem propoſitio de forma ſubſtantiali, quia per formam ſubſtantialem, res eſt hoc aliquid, & in actu. 2. de anima. tex. commen. 2. Et ideo quicquid aduenit enti in actu eſt accidens. unde Commen. 1. phyſic. commen. 63. & 69. inquit ſi materia haberet aliquam formam ſubſtantialem ſibi propriam, nullam aliam poſſet recipere illa remanente, & tota tranſmutatio eſſet in accidentibus, & generatio eſſet alteratio.

M

Inſtantia.

Sed eſt inſtantia in uia eius, de elementis quæ ſecundum ipſum in. 3. cæli & mundi. in com. 67. ſunt in mixto formaliter.

Solutio prima & aliorum.

Ad hoc autem dupliciter reſponderi poteſt. primo quidem, quòd tales formæ in mixto ſunt quaſi in eſſe medio, inter ſubſtantiam & accidens, ſed propoſitio allegata, locum habet de formis, quæ ſunt ueræ ſubſtantiæ. quæ uidelicet, non intenduntur nec remittuntur quo ad eſſe ſubſtantiale, & cum hac gloſſa proceſsit Burleus in primo phyſic. in expoſitione tex. commen. 69. & multi præclari Auerroiſtæ poſt ipſum. unde formæ elementales, cum ſecundum Auerroem ſint multum imperfectæ, & intendantur, & remittantur, poſſunt eſſe in una & eadẽ parte materiæ. ſecus autem eſt de formis completis, & perfectis, & iſtum modum dicendi, nos etiam imitati ſumus in pleriſq; locis.

Solutio propria.

Nunc tamẽ occurrit mihi ſubtilior dicẽdi modus, & eſt quòd ſemper unum ſubiectum non habet niſi unam formam. & ad argumentum de mixto, dico quòd ſubiectum receptiuũ formæ mixti, quod eſt unum, non habet niſi unam formam. tale autem ſubiectum non eſt niſi prima materia informata per quatuor formas elementales. nam elementa concurrũt ut ſubiectũ, & forma ſola mixti, concurrit in rationem formæ. & iſta eſt uera mens Aue. in. 3. cæli & mundi. cõ.

67. ſi

67. ſi bene aduertis. Nam ibi mouet dubium contra ſe, quomodo fieri poteſt, quòd materia habens formas elementarias, poſſit recipere ulteriorem formam, cum recipiens debeat eſſe denudatum a natura recepti. Et ſoluendo dicit, gloſſando propoſitionem illam, ſi ſubiectum fuerit receptiuum omnium formarum oportet tale ſubiectum eſſe denudatum ab omni forma, ſicut eſt prima materia, quæ ſecundum ſui naturam eſt receptiua omnium formarum, & ideo nullam habet formam de ſe, ſed eſt in potentia ad omnem formam. Si autem ſubiectum non fuerit receptiuum omnium formarum, ſed alicuius, non oportet ipſum denudatum eſſe ab omni forma, ſed ſolummodo a forma, reſpectu cuius eſt in potentia receptiuũ, ſicut dicimus de organo tactus, quod non oportet ipſum eſſe denudatum ſimpliciter a qualitatibus tangibilibus, ſed reſpectu illarum, reſpectu quarum eſt in potentia, iden enim æqualiter calida, & æqualiter frigida non ſentimus, ut patet. 2. de anima tex. commen. 118. Elementa autem, ut inquit, ſunt ſubiectum receptiuum, non omnium formarum ſimpliciter, ſed reſpectu mixti, ideo non oportet quòd ſint denudata ſimpliciter ab omni forma, ſed a forma mixti tantum. in hac igitur ſolutione concedit elementa eſſe ſubiectum mixti, & ſic ſemper unum ſubiectum recipit unam formam.

ADDITIO. B

* Confirmatur, quia natura, ut dicit lucidiſſimus Them. in. 3. de anima. ca. 27. ſemper imperfectioribus utitur loco materiæ, reſpectu perfectorum, & ſemper utitur perfectionibus loco formarum, reſpectu imperfectorum, & ideo dicit intellectum agentem eſſe ſupremam hominis formam. deforis tamen perficientem & dantem eſſe, & eſt forma formarum, ut dicit. Et confirmatur, quia certum eſt quòd mixtum componitur ex quatuor elementis, non tanquam ex partibus ſecundum quantitatem, ſed ſecundum qualitatem. Non enim mixta, ut inquit Commen. in. 2. de generatione & corruptione. com. 48. ſunt in elementis in potentia, ſicut partes in continuo quæ ſunt in potentia, ſicut partes quouſq; diuidantur, & fiant partes in actu. Sed differunt, quia iſtæ ſunt partes in quantitate, & illæ in qualitate.

ADDITIO.

* Amplius Commen. 3. de anima. com. 36. omnia quorum ſubiectum eſt unum, & quorum unum eſt perfectius altero, ſemper reſpectus perfectioris ad imperfectius, eſt reſpectus formæ ad materiam: ſed formæ mixti & formæ elementariæ eſt ſubiectum unum, quia materia recipit utrunque ordine quodam. 12. meta. com. 11. &. 3. cœli. 67. & forma elementi eſt imperfectior forma mixti. igitur forma elementi reſpectu mixti, concurrit ut materia, &

C

forma mixti ut forma reſpectu eius. Amplius Comm. 1. phy. com. 82. ponit conuenientiam & differentiam inter ſubiectum primum & ſecundum, dicens quòd ſubiectum ſecundum, & primum conueniunt in hoc, quia quòd generatum ex eis inuenitur per ſe, ſed differunt quia primum eſt in potentia pura, & ſecundum in actu, aut modo medio, & per conſequens mixtum cum generetur ex pluribus uno ſubiecto, ut dicit ibidem primo, & ſecundo ex utriſq; per ſe generari dicitur, licet unum ſit remotum, & aliud propinquum.

Contra modernos. Quod autem moderni dicere uoluerunt elementa in mixto non concurrere in ratione ſubiecti, deriſio eſt, quia dicunt quòd concurrunt ut diſpoſitiones ſubiecti. nam aperte contradicunt Auerro. in ſolutione prædictæ dubitationis. Nam illa ſolutio manifeſte declarat elementa eſſe uerum ſubiectum reſpectu mixti, ſicut patet rectè ponderanti uerba eius.

Cauſa erroris. Sed cauſa erroris eorum fuit, quia Ariſt. in primo de generatione & corruptione, aperte dicit in tex. comm. 24. generatio eſt tranſmutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente, ut ſubiecto modo ſi elementa in mixti generatione, ut aſſerunt, remanerent ut ſubiectum, tunc quando mixtum corrumpitur, tunc in tali tranſmutatione remaneret aliquod ſenſibile, ut ſubiectum. elementa enim ſunt ſenſibilia corpora.

Solutio modi eorum. Sed hoc dictum eorum nullum eſt. nam mixtio non eſt generatio ibi diffinita, ſicut clare teſtatur Ari. in fine primi de generatione & corruptione. in tex. com. 83. nam mixtio eſt miſcibilium alteratorũ unio, unde mixtioni non opponitur corruptio, ſed diſſolutio: generationi uero oppoſita eſt corruptio. & hoc etiam expreſſe teſtatur Commenta. in. 2. de generatione & corruptione. in commen. 48. Vnde æquiuocatio decepit eos.

D

Aequiuocatio eſt in uarijs diffinitionibus generationis. Nam generatio diffinita in libro de generatione & corruptione, eſt alia a generatione diffinita in quarto meteo. ubi dicitur. Eſt autem ſimplex & naturalis generatio, permutatio ab his uirtutibus, cum habeant rationem ex ſubiecta materia unicuique naturæ, & alia eſt diffinitio generationis, data in libro de morte & uita ab Ariſtot. in qua dicitur, generatio eſt prima participatio animæ in calido naturali, & uita eſt eius permanſio. Manifeſtum eſt enim, quod diffinitio prima data in libro de generatione & corruptione, competit generationi, in qua unum fit ex uno, quia ibi agitur principaliter de generatione, & modo generationis elementorum, ſicut bene notauit Ioan. Gramma. in primo illius libri, & ſicut eſt rei ueritas. unde Ariſtote. librum illum in ſecundo de anima appellat librum de elementis, ut patet in tex. commen. 117. ut exponit ibi Commentator & Themiſtius. in tali autem generatione unius ex uno fit tranſmutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente ut ſubiecto. Et ratio eſt, quia ut teſtatur Commentator in pleriſque locis, elementa non diuiduntur, niſi in primam materiam & in formam. unde Commentator tertio cœli & mundi commen. 31. inquit quod elementum æquiuoce dicitur de elementis ſimplicibus ſcilicet de prima materia & forma de quibus Ariſtote. egit in phyſicis, & de elementis quæ ſunt corpora, quia dum compoſitum diuiditur, non remanent, ſed forma corrumpitur, & materia induit aliam formam. ſecus autem eſt de elementis, quæ ſunt corpora, quia quando mixtum diuiditur talia remanent.

E

Generatio autem diffinita in quarto meteororum eſt illa, in qua unum generatur ex pluribus, & illa eſt idem ſubiecto cum mixtione, & in tali eſt neceſſarium, quod aliquid ſit ſenſibile, quod concurrebat in ratione ſubiecti. Dicas igitur, quòd omne corpus & ſubſtantia compoſita, aut eſt de numero ſimplicium, aut eſt mixtum. ſi fuerit ſimplex, ut ſunt quatuor elementa, tunc prima materia dimenſionibus interminatis, & qualitatiuis diſpoſitionibus prædiſpoſita, non habet niſi unam formam, a qua ipſum elementum fit hoc aliquid, & in actu. ſi uero fuerit mixtum, tunc ſubiectum eſt totum, reſultans ex materia & quatuor formis elementorum ibi refractis, & ibi eſt una forma ſola, uidelicet forma mixti.

Difficultas. F

Sed dubium pulchrum eſt de homine, in quo eſt anima cogitatiua, & anima intellectiua, quæ ſunt formæ ſubſtantiales, perfectæ, & ſunt diſtinctæ ſecundum perfidum Auerro.

Solutio conueniens ſecũdum aliquos. Dicimus nos, quod illi qui ponunt de mente eius animam intellectiuam, habent maximam difficultatem, dicendo ipſam dare eſſe formaliter homini, & oporteret iſtos dicere conſequenter quod totum aggregatum ex elementis, & anima cogitatiua, ſit uere ſubiectum, & anima intellectiua ſit ſola forma hominis. ſic enim unum ſubiectum habebit ſemper unam formam, tamen illi habent uarias reſponſiones, & extraneas a mente iſtius hominis, ut alias probaui.

Solutio propria. Nobis autem tenentibus mentem eius fuiſſe animam intellectiuam eſſe poſtremam hominis perfectionem, ſicut nauta nauis, nullum inconueniens contingit. nam homo habet eſſe per unam formam, quæ eſt anima. A forma autem quæ non eſt anima, ſed intellectus, aut ſi eſt, eſt aliud genus animæ, habet ſolum operari. Vnius igitur rei, eſt forma perficiens, quia eſt unum eſſe.

ADDITIO.

* Quod autem anima intellectiua ſecundum Auerro. non ſit uera forma homini dans eſſe deducitur, quia nullum corruptibile eſt uera materia æterni, gloſſa eſt Commenta. 3. de anima. commen. 36. licet corruptibile reſpectu æterni, poſſit habere reſpectum, & propoſitionem naturæ, ſed non uere, ſic enim Commenta. ibi ſoluit inſtantiam de intellectu in habitu, & primis propoſitionibus & intellectu agente, ut patet intuenti, & in eodem commento dicit, quod poſtrema forma quæ eſt in nobis, eſt compoſita ex intellectu in habitu, & intelle-

ctu

G ctu agente, per quam creamus intellecta, & intelligimus ea, & eſt opinio Alexand. & ut inquit Commenta. etiam eſt opinio Ariſto.

Dubia.

Et ſi arguatur contra hoc. nam Commen. primo phyſic. commen. primo. inquit. quæcunque ſunt præter primam materiam, & ultimam formam cuiuslibet rerum naturalium, ſunt materiæ compoſitæ, & formæ compoſitæ. Amplius primo metaphyſico.com. 17. inquit. quòd prima materia non habet aliquam formam in actu, & ex eis quæ recipit nullam habet formam omnino, neque uniuerſalem, neque particularem, ſed primo recipit formam uniuerſalem, & poſtea mediante forma uniuerſali, recipit formas alias, uſque ad induiduales.

Solutio ad primum.

Dicimus quòd prima materia, quæ eſt prima in uia compoſitionis, & ultima forma in uia compoſitionis. iſtæ dicuntur cauſæ ſimplices ipſius mixti. elementa autem in mixto remanentia, ſunt materiæ compoſitæ, & formæ compoſitæ, quia talia non ſunt naturæ, ſed naturata, ideo nuncupatur per Auerroem talia materiæ compoſitæ, & formæ compoſitæ, quia non ſunt materia, neque forma, ſed ſunt materia compoſita cum forma, & ſunt forma compoſita cum materia. unde materia prima in ſe conſiderata eſt materia ſimplex, & cauſa ſimplex, & forma ultima in uia compoſitionis, quæ perficit & dat eſſe, etiam eſt forma ſimplex, ſed elementa media quæ ſunt proximum ſubiectum formæ mixti, ſunt materia compoſita cum forma, & ſunt forma compoſita cum materia.

H Unde Commen. 3. cœli. com. 29. ens in potentia non inuenitur niſi in ente in actu. 3. phyſi. commen. 65. ſcribit declarando hoc. & debes intelligere hic per delatum, non illud quod dicitur in ſubiecto, aut de ſubiecto, materia enim non dicitur de ſubiecto, nec in ſubiecto: ſed delatum accipitur hic, loco eius quod non inuenitur niſi in alio. & hæc eſt diſpoſitio materiæ, & diſpoſitio accidentium, & formarum, ſed accidentia & formæ differunt a materia in hoc, quod ſunt in ſubiecto, aut de ſubiecto. materia autem eſt ipſum ſubiectum. intendebat igitur per delatum illud, in quo materia conuenit cum accidentibus, & formis. Et quod non inuenitur per ſe, ſed in aliquo ſcilicet in compoſito, & cum aliquo ſcilicet cum forma. & iſta eſt melior expoſitio, quæ dari poteſt ſuper illa auctoritate, quicquid dixerit Burlæus & alij ibi.

ADDITIO.

✻ Sed in expoſitione mea remanet difficultas, quia propoſitio Commenta. eſt uniuerſalis reſpectu cuiuslibet rei naturalis, ut dicit, modo expoſitio ſaluat dictum Commenta. in mixtis tantum. Reſpondetur, quòd ſic debet intelligi, quòd forma ſimplex in omni habente formam, eſt illa quæ dat eſſe, & talis in elementis eſt forma ipſa, unde in elementis nõ eſt aliquid præter naturam primam, & ultimam formam, quia ſunt ſimplicia, ſed mixta inter primam materiam, & ultimam formam, habent materias compoſitas, & formas compoſitas modo prædicto. in ſaluando igitur Auerro. ſufficit quòd ultima forma eſt illa quæ perficit.

Solutio ad ſecundum. Cõtra Ioan. de Gandauo.

Ad ſecundum dico, quòd non fuit mens Auerr. quod formæ multiplicatæ ſint realiter in rerum natura, ſicut ſunt prædicata quiditatiua, quæ plura ſunt, &

I de uno dicuntur, ut uoluit Ioannes de Gandauo. Nam non per aliam formam homo eſt uiuens, & per aliam eſt animal. uegetatiuum enim eſt in ſenſitiuo, ſicut trigonum in tetragono. ex. 2. de anima. in tex. commen. 31. nec per aliam formã Sortes eſt Sortes, & per aliam eſt homo. Nã ut colligitur ex. 7. ex primæ philoſophiæ. tex. commen. 11. quæcunque per ſe quiditatiue prædicãtur de aliquo, illa ſunt eiuſdem naturæ, & eiuſdem rei, quia non oportet quòd entia multiplicentur ſine neceſſitate, in uia Philoſophorum, quia natura nihil fruſtra operatur. ſed per eandem formam realiter loquendo, idem reponitur in genere generaliſſimo, & in genere ſubalterno, & proximo, & in ſpecie, tamen forma illa ſecundum naturam, quæ non facit ſaltum, nec progreditur de extremo ad extremum, ſine medio & eſt cauſa ordinis, prius intelligitur coafficere materiam & informare illam, ſub gradu abſtractiori, quam ſub gradu minus abſtracto. donec deueniat ad ultimum gradum completum, quia ordo naturæ

K ſecundum uiam generationis attenditur iſto modo uidelicet quòd imperfectiora in tali ordine, præcedunt perfectiora. uidemus enim quòd natura prius dat uiuentibus quantitatem imperfectam, quam perfectam. Unde Ariſtote. 9. primæ philoſophiæ tex. com. 15. loquendo de tali ordine, dixit, quòd puer eſt prior uiro. & etiam in primo de generatione animalium dixit, quòd homo prius uiuit uita plantæ, quam uita animalis, & prius uita animalis, quam uita hominis, quia prius uidemus ipſum uegetare, quam ſentire, ſicut in embryonibus & in pueris ſunt magis ſenſatæ operationes uirtutis uegetabilis, quam operationes uirtutis animalis, unde uirtutes naturales in pueris ſecundum Medicos ſunt multipotentes. unde Hippocrates in prima particula ſeparatorum ſermonum ſcribit, qui creſcunt, plurimum habent calorem innatum. plurimo igitur indigent nutrimento. Similiter prius apparent opera uirtutis ſenſitiuæ in homine, quam intelligere quod eſt opus intellectus, ut clarum eſt. ſic igitur Philoſophi ex ſenſatis cognouerunt naturam uia generationis procedere ab imperfectioribus ad perfectiora, & quia forma materialis quãto eſt uniuerſalior, tanto eſt imperfectior, ideo materia prius dicitur recipere formam ſub gradu uniuerſaliori, quam ſub gradu minus uniuerſali, non tamen quòd iſtæ formæ in eodem ſint realiter diſtinctæ, ſed

L ſunt unum in re, & non diſtinguuntur niſi ratione, & iſta eſt uia uera Auerr. & Ariſtote. ſine dubio, quia ipſi multum abhorrent multitudinem entium & principiorum, ubi paucitas eſt ſufficiens ad ſaluanda apparentia, ſicut patet exercitatis in doctrina eorum. Et Commenta. 7. meta. tex. commen. 11. inquit prædicata ſubſtantialia adunantur cum ſubiectis, & adunantur inter ſe. unde infert ibi. quòd ſi nouem prædicamenta accidentium per ſe, & eſſentialiter dicerentur de ſubſtantia, tunc eſſent eiuſdem naturæ, cum ipſa ſubſtantia. idem habet. 7. metaphy. comm. 17. de genere & differentia.

Propoſitio 32.

Omne quod eſt ſenſibile, eſt ſenſibile per materiam, & omne intelligibile, eſt intelligibile per formam.

Elicitur propoſitio iſta ex mẽte Philoſophi primo cœli. tex. com. 92. ubi dicit, quòd qui dicit cælum dicit formam, quæ ut dicit Commen. ibi in comm. eſt ſubiectum uniuerſalitatis. Qui autem dicit cælum hoc, dicit materiam, quæ eſt ſubiectum ſenſibilitatis, ut colligitur de intentione Com. 12. meta. commen. 14. ubi inquit. materia eſt illud ad quod innuitur ſecundum ſenſum. forma enim non comprehenditur ſecundum ſenſum, ſed ſecundum ſuam actionem. & ideo non compre-

M hendi tur niſi ab intellectu.

ADDITIO.

✻ Caueant qui tenent intelligentiã dare eſſe orbi formaliter, quia tunc cælũ per idẽ eſſet ſenſibile, & intelligibile, quia nõ eſt ſenſibile niſi inquantũ eſt in actu, & per te eſt in actu per intelligẽtiam, & per illam etiam intelligitur. igitur per idem ſentitur, & intelligitur. ſi dicatur ſentire inquantum materia cæli eſt actuata per intelligentiam.

Contra illos qui tenent intelligentiam dare eſſe formaliter orbi.

Contra, quia ſic etiam intelligitur, ſic arguit Commenta. 3. cæli. com. 28. contra illos qui dicunt elementum moueri per ſe paſſiue, & moueri per ſe actiue. quia dicunt inquantum eſt materia elementi informata forma, ſic eſt ſubiectum motus, quia ſubiectum motus eſt in actu. & mouetur actiue a forma. contra inquit ibi Commenta. tunc idem eſt ratio per ſe motionis paſſiue, & actiue, ſi argumentum hoc ualet pro Comment. etiam & hoc ualet. Amplius Commenta. primo cæli. 92. dicit cælum ſentiri per materiam, & intelligi per formam, ſic enim probat ipſum eſſe compoſitum.

Obiectio.

Sed eſt inſtantia manifeſta, quia materia ſecundum ſe eſt inſenſibilis? ſed ſi efficitur ſenſibilis, hoc eſt per aliud, quia hoc non habet niſi per formam, per quam eſt in actu. & ideo uidetur quòd id quod ſecundum ſe inſenſibile eſt, nullius ſenſibilitatis ratio eſſe uidetur. unde Ariſtote. in. 2. de partibus

A

bus animalium.cap.7.dicit cerebrum nullam habere continuitatem,cum reliquis particulis ſentientibus,quæ ſenſu carét.

Solutio.

Niſi eſſet,quod ut ſcribit Cóm. in ulti. cap. de ſubſtantia orbis.materia habet gradus. multiplex eſt enim materia,quædam enim eſt ſenſibilium & quædam intelligibilium,ſicut enim ſcribit Cóm.3.de anima,in cõ.5.in ſolutio.3.q.intellectus poſsibilis eſt materia intelligibiliú.

Materia habet gradus.

materia etiam rerum ſenſibilium gradus habet,quia quædam eſt in potentia ad eſſe, & quædam eſt in potentia ad ubi. Sumitur etiam materia apud Philoſophos, in rebus ſenſibilibus,pro proprietatibus inſequentibus materiam, & pro appendiciis materiæ,ſicut eſt quantitas.nam primú de accidentibus receptus in ſubſtantia materiæ eſt quantitas,ut dicit Cóm in lib.de ſubſtantia orbis. ſimiliter etiam qualitates ſenſibiles materia ſenſibilis nuncupantur. ſenſibilitas igitur non prouenit a materia prima,quæ eſt in potentia ad eſſe,niſi tãquam a cauſa remota in generabilibus & corruptibilibus. nam talis cum ſit ens in pura potentia, de ſe ignota eſt,quacunque cognitione. & ſic intelligitur dictum Cóm.12.met.cõ.14,ubi dicit quòd materia eſt hoc ſecundum quòd uidetur. Materia autem quæ eſt in potentia ad ubi,eſt illa per quam aliquid conſtituitur in eſſe mobili.& de hac locutus fuit Ariſ.in.2.met.in tex.cõ,12, ubi ſcribit.oportet imaginari materiam in re mota, & ſic orbis cœleſtis dicitur materia in actu,ſeu ſubiectũ,ut uult Auer.8.met.cõ.12.& in, 2.cap.de ſubſtantia orbis. Sumendo autem materiam ultimo modo,ſic illa eſt per quam aliquid efficitur ſenſibile,& talia ſunt accidentia terminata,ut quantitas,& qualitates ſenſibiles,talia autem ſunt tã in rebus habentibus materiam,quæ eſt in potentia ad eſſe, ut ſunt generabilia & corruptibilia, quàm etiam in rebus in quibus eſt materia quæ eſt in potentia ad tantum,ut corpora cœleſtia,& ſic intelligitur rem eſſe ſenſibilem a materia.

B

Inquiſitio.

Sed eſt pulchrum uidere, cur contingit quòd ad hoc quod res ſit ſenſibilis cum duo concurrant. nã oportet id quod ſenſu capi poſsit ſit in actu, ut patet.9.meta. text, cõ.7.& 20.& etiam requiritur quòd tale ſit ſignatum.cum autem primum habeat a forma,quia forma eſt per quã eſt hoc aliquid & in actu.2.de anima.tex.cõ.2.&.7.eſſe autẽ ſignatum eſt a quantitate,quæ eſt de conſequẽtibus materiam.propter quid igitur Philoſophi ſenſibilitatem ſimpliciter attribuunt materiæ, & intelligibilitatem ſimpliciter formæ attribuerunt?

Solutio prĩa.

Niſi eſſet,quòd ratio adæquata ipſius intelligibilitatis eſt ipſa forma, quæ eſt quiditas,ſicut ſupra dictum eſt.Ratio autem formæ cõis eſt in abſtractis & ſenſibilibus. nã formæ liberatæ a materia ſunt intellectæ in actu. in rebus etiam ſenſibilibus,quæ ſunt intellectæ in potentia,forma eſt tota quiditas.ſenſibilitas autem non inuenitur niſi in rebus corporeis,& inexiſtentibus in materia.Et hoc,ut mihi uidetur, fuit in cauſa quare Philoſophi attribuunt ſenſibilitatem ipſi materiæ.intelligibilitas autem iure merito attribuitur formæ, quia ipſa eſt ſubiectum uniuerſalitatis,& uniuerſale eſt obiectũ intellectus. ideo Arabes,intelligere appellãt formare per intellectũ. Vnde Cóm.1.cœli & mundi.cõ.92. dixit quòd ille eſt intellectus cuiuslibet formæ, ſed ſi iſtæ duæ cauſæ adinuicẽ comparentur,in re quæ ſentitur. v3.materia & forma,utique talis res quantum ad hoc magis depẽdet a forma, per quam eſt in actu,quàm a materia per quam eſt in potẽtia.

C

Solutio ſecunda.

Aut aliter dici poteſt, iuxta doctrinam Auerro.12,meta. cõ.14.in ſecunda ſua expoſitione, quæ fuit tertia illarum quæ fuerunt adductæ per Alexand.quòd materia quæ eſt per ſe ſenſibilis eſt materia propinqua, non remota,ſed forma eſt per ſe intelligibilis. Forma enim non ſentitur per ſe,ſed merito ſuæ operationis. ideo appropriate forma dicitur intelligibilis, & materia ſenſibilis.& hoc intelligitur de materia propinqua.non de remota.

Propõ.22.

Motus unus ab una natura prouenit,& una natura eſt principium unius motus.

COLLIGVNTVR iſtæ propoſitiones ex primo cœli & mundi.in tex.cõ.7.& 8.declarat in commen.18. Commenta. in primo cœli de motu uno in ſpecie debere intelligi, inquit enim, motus unus ſpecie eſt unius corporis in ſpecie.

Dubium.

Sed eſt dubium de motu aeris, & ignis, qui ſunt motus ad ſuperius, & uidetur eſſe unus motus ſpẽ, & tamen inſequuntur diuerſas naturas ſpecie differentes,& eſt obiectio Ioan. Grammatici,ut dicit Cõmen. ibi in commen.8. & uult quòd illi motus differunt ſpecie, quia proueniunt a naturis ſpecie differentibus, mouentibus loca ſpecie differentia. & iſta eſt ſolutio Auerro. in commen.

ſolutio alicuius.

D

Obiectio contra ſolutione.

Sed nec ipſe ſatisfacit in hoc quia quid dicemus de motu aeris, ut eſt in ſphæra ignis, & de motu eiuſdẽ,ut eſt in ſphæra aquæ in igne.n.aer deſcẽdit, & in aqua poſitus aſcẽdit.aſcẽſus aũt & deſcẽſus ſunt motus ſpecie differentes,ut patet ex quinto phy.nam ſunt cõtrarii motus, ſunt enim ex contrariis & ad contraria.

Solutio.

Obiectio.

Soluitur quod iſti motus ſunt eiuſdem ſpeciei,ratione eiuſdẽ termini. Sed contra nam oppoſita non poſſunt eſſe in eodem natura; modo aſcenſus & deſcenſus ſint motus oppoſiti.

Solutio aliã aliorum.

Alii aliter dicunt,quòd non inconuenit quòd aliqui motus ſecundum unam rationem ſint diuerſarum rationum,& ſecundum aliam rationem ſint eiuſdem.

Solutio ꝓpria

Dicimus nos,quòd Ariſto.in. 5.phy. de motu generaliter loquutus eſt, conſiderando ea quæ competunt motui inquãtum motus,non applicando ad aliquam ſpecialem naturã mobilis nec motoris,& illa ratione uniuerſali,dicit motus quoslibet qui ſunt ex contrariis terminis, in contrarios, eſſe contrarios. & iſto modo quilibet aſcenſus contrarius eſt cuilibet deſcenſui.

E

In lib. autem cœli & mundi, & in aliis particularibus libris, unitas ſpecifica motus, attenditur particulariter penes unitatem principii actiui,naturaliter mouentis ad unum finem intentum, & ad unum terminum naturaliter intentum. Et quia aer,ſiue in igne, ſiue in aqua, uel in alio quouis loco conſtitutus, extra ſuũ locum naturalem ſemper appetit ad illum reuerti cũ ſemper illo modo ſit præter propriam diſpoſitionem naturalẽ diſpoſitus,ideo per eandem formam deſcendit ab igne,& per eandem etiam aſcendit ſemper eundem terminum appetendo. licet igitur aſcenſus ſecundum rationem cõem opponatur ſpecie cuilibet deſcenſui, non tamen quilibet aſcenſus determinatus ſpecie opponitur cuilibet deſcenſui determinato.Multa enim uerificãtur ratione generis, quæ non uerificantur ratione ſpeciei.

Beatus Tho.

Et hanc noſtram ſententiam adiuuat dictũ ſancti Thomæ in.1.cœli & mundi ſuper expõne tex.cõ.20.prope finẽ,inquit.n.ad id autẽ „ quod dicitur de aere,dicẽdũ,quòd cõtradictio quæ includitur in omnibus oppoſitis habet in ſui ratione quòd ſit,& „ ſecundum idem & ad idem,& reſpectu eiuſdẽ.motus autẽ „ naturalis aeris ſurſum,& deorſum nõ eſt reſpectu eiuſdẽ, „ ſed eſt ſurſum quidẽ reſpectu aquæ & terræ, deorſum aũt eſt reſpectu ignis.unde huiuſmodi motus non ſunt cõtrarii,quia non ſunt ad contraria loca,ſed ad eũdẽ locũ qui.ſ. ſupereminet aquæ, & ſubſidet igni. Et ex hoc pulchre colligi põt,quòd ſimplicitas motus,& unitas,non attenditur penes principiũ paſsiuũ, quod non habet naturalem aptitudinem, ut moueatur contrario motu ab illo, qui naturaliter mouetur,ut dicit Ioã.de Ianduno.Sed intelligitur penes unitatem formæ,mouẽtis ſecundum ſpeciem in ordine ad unũ finem.

Penes quid attendatur unitas & ſimplicitas motus contra Ioan.

Et ita licet diſtinctio motuum in genere,attendatur penes diſtinctionem terminorum in particulari, tamen attenditur penes formas mouentes ſpecies diſtinctas, ut mouent ad terminos ſpecie diſtinctos, aliter motus ignis,& aeris, eſſent eiuſdem ſpeciei contra Commen.& ueritatem. Et ſi motus aſcenſus aeris exiſtentis in aqua,& deſcenſus eiuſdem exiſtentis in igne,eſſent ſpecie diſtincti,cum ambo ſint naturales ipſi aeri, ſequeretur igitur quod uni corpori ſimplici, naturaliter in eſſent duo motus ſimplices,ſpecie diſtincti,quod eſt contra Philoſophũ & ueritatẽ,primo cœli locis adductis.

ADditio

* Amplius.6.phyſi.tex.commen.39. ubi inueſtigauit iam omnẽ diuiſibilitatis motus cauſam, ſiue ſit ex parte moti.ſiue tẽporis,finaliter concludit, ſecutũ autẽ maxime hoc diuidi omnia, ab eo quòd mutatur.i. a ſubiecto quod mutatur.nã moti diuiſibilitas infert uniuerſaliter diuiſibilitatem, in reli-

G

Vide ſu.6. phy. tex. cō. 45.& c.66.

reliquis aut per ſe, aut per accidens, ut dicit Commenta. ibi. Et aduerte hic, quòd diuerſitas partium motuū, non facit diuerſitatem formarum ſpecificarum, in corporibus cœleſtibus, ſicut in animalibus, quæ ſunt hic, ut dextrum, & ſiniſtrum, etiam talem diuerſitatem non efficit, ſed bene diuerſitas centrorum facit diuerſitatem in corporibus ſimplicibus, ut diuerſitas ignis & aeris, ſicut.d. Commen. 3. cœli & mundi. commen. 49.

Propō. 13.

Motus ſpecificatur à terminis.

Limitatio Propōnis.

PROPOSITIO iſta elicitur de mente Philoſophi. 5. phy. tex. commen. 51. Intelligo quòd non in omnibus diſpoſitionibus motus principaliter inſequitur naturam terminorum, ſed ſolum quo ad illas diſpoſitiones, quæ primo inſequuntur ipſos terminos.

ADditio.

* Amplius pro opinione mea facit. tex. 70. in. 3. phyſi. ubi Ariſto. dicit quòd infinitum non eodem modo reperitur in motu, tempore, & magnitudine, ſed tempus eſt infinitum propter motum, & motus propter magnitudinem, & dicit quia prius eſt in magnitudine in qua mouetur, aut alteratur; aut augmentatur. unde lucidiſsimus Themi. ibi exponit ſubiectum motus, omnis enim motus, ſiue localis, ſiue augmenti, ſiue alterationis, in magnitudine quæ corpus eſt tanquam in ſubiecto fundatur, & ita exponit etiā Commen. ſi enim intelligatur de termino, falſum eſt, alterationem eſſe in magnitudine. Amplius ſtat motum eſſe continuum, licet ſpatium ſuper quò fit, ſit interruptum, ut patet ex ſententia Philoſophi in 5. phy. tex. com. 23. ubi habet. continue autem mouetur, quòd nihil aut pauciſsimum deficit rei, & non tempori, ubi (ut notat ibi lucidiſſimus Themiſtius) continuitas motus, nō omnia hinc prouenit uidelicet ex ſpatio, nam illo quidem modo, decurſus equorum in ſtadio, laceſsitus erit, & diſsitus. num igitur rectius fuerit continuationem motus, ex ſerie temporis accipi, ita ut his uideatur continuus, qui nihil temporis interceperit, nam rei quidem, per quam fit motus habere aliquid, atque intermitti poſſe pars uidetur, & tamē nihilominus iugis & continuus motus, intelligitur.

H

Motus ꝙ ſit diuiſibilis primo habet a ſubiecto.

ADDITIO. Vide per hōc et Auer. i primo de aia tu capi. 38. ubi uult quòd in ſolo motu lo cali inuenitur motus eſſentialiter oībus modis, ſed alteratio aliquo modo eſt in alterabili eſſentialiter, & aliquo nō eſt ſ eo accidentaliter quia albedo nō trāſmutatur ī nigredinē, quia ſit per ſe diuiſibilis, ſed quia corpus quòd alteratur eſt per ſe diuiſibile.

I

Opio beati Tho.

Nā continuitas, & diuiſibilitas, in infinitum competit motui, intimius per ſubiectum motus quam ratione terminorum, ſicut colligitur de mente Philoſophi in 6. de phyſico auditu. tex. com. 39. ubi dicitur. ſequutum eſt autē maxime hoc, diuidi omnia, & infinita eſſe, ab eo quod mutatur. i. ab ipſo ſubiecto, quod mutatur. unde licet motus, poſsit dici diuiſibilis, ratione terminorum, tamen hoc primo non habet motus a terminis, ſed a ſubiecto, quod oſtēditur, quia quilibet motus, inquantum motus eſt, habet ſubiectum diuiſibile. nam quod mouetur, partes habet, ut demonſtratum eſt. 6. phy. tex. commen. 35. Indiuiſibile. n. nullo modo motus per ſe moueri poteſt. Non tamē quilibet motus eſt ad terminos, per ſe diuiſibiles. Nam licet termini motus ad quantitatem, & ad locum ſint diuiſibiles per ſe, motus tamen alterationis terminatur ad qualitates, quæ non diuiduntur niſi per accidens, ut dicit Ariſto. in. 6. phyſi. tex. cō. 37. Et Commen. 3. cœli commen. 8. ubi uult quòd diuiſibilitas competit qualitati per aſsimilationem, & quantitati eſſentialiter. Et eodem modo ſimplicitas motus, licet competat motui, & ratione ſubiecti, & ratione termini, ſiue ſpatii, intimius tamen competit propter ſubiectum, quàm propter ſpatiū, ut recte opinantur Auerroes & Magnus Alber. ſuper primo cœli, & mundi. text. com. 5. Licet beatus Thomas oppoſitum teneat ibi, propter propoſitā propoſitionem, quæ dicit, quòd motus ſpecificatur a terminis, motus enim ut dicit Commenta. in 5. phyſi. tex. commen. 9. non differt a termino motus, niſi ſicut perfectum a diminuto. Amplius uidetur eſſe mens Ariſtote. in 5. meta. text. commen. 18. & eſt capitulum de quanto. ubi Ariſtote. declarando quomodo motus & tempus dicuntur continua, & quanta. Dicit, alia uero ut tempus, & motus. etenim huiuſmodi quædam quanta dicuntur, & continua, eo quod illa diuiſibilia ſunt, quorum ſunt hæ paſsiones. Dico autem, non quod mouetur, ſed per quod motum eſt. ubi expreſſe determinat per opinionē diui Thomæ. Et licet iſtud problema ſit ſatis arduum, & difficile. Nam ubi eſt diſcordia in philoſophia, inter Auerroem & Thomam, difficile eſt uidere ueritatem. præſertim concurrente ſententia Alberti. qui fuit re, & cognomento magnus. Tamen dicam id quod mihi uidetur in tam ardua quæſtione, pro ueritate perſcrutanda, ſicut eſt natura Philoſophi. 2. metaphy. tex. commen. 15. Ariſt. n. in ſecundo de generatio. & corrup. ſuper tex. cō. 62. de cōpoſito mouet hanc quæſtionem, de motu dicens. Continuus autem motus, utrum quia quod mouetur continuum eſt, aut in quo mouetur, uelut locum. Dico autem paſsionem, & ſoluendo inquit. Manifeſtum autem utique, quia in eo quidem, quod id quod mouetur, quomodo enim paſsio continua eſt, niſi quia res cui accidit, continua eſt? Si autem & hoc, eo quod in quo ſolo loco exiſtit magnitudinem enim aliquam habet, huius autem, quod circulo ſolum continuum. quo circa idem ſibi ipſi ſemper continuum. hoc igitur eſt quod facit continuum motum, quod in circuitu corpus fertur. motus autem tempus. Et beatus Doctor ibi exponendo, expreſſe dicit, quod manifeſtū eſt, quod motus cœleſtis eſt continuus, quia id quod mouetur, eſt continuum, & non quia locus in quo eſt motus, eſt continuus. quia primus orbis non eſt in loco per ſe, nec eſt motus continuus ab eo loco, in quo mouetur, motus enim in genere non habet continuitatem ab eo, in quo mouetur, quia aliquando eſt motus in paſsione, quæ non eſt continua, niſi per accidens, quia id cui accidit eſt continuum. Si autem aliquis motus habet continuitatem ab eo in quo mouetur, hoc ſolum habet motus localis, quia locus habet aliquam magnitudinem, ſed nec omnis motus localis, ſed circularis, quia quod mouetur circulariter eſt idem ſemper, & ſeipſo continuum. Et ideo facit motum ſempiternum, & continuum, & motus ſempiternus facit tempus ſempiternum. Et ita etiam dicit Commen. ibi in commento. Et Albertus, & omnes. Et ideo bene dixit Commen. & Alber. in primo cœli. ſuper tex. commen. 5. quòd ſimplicitas motus, principaliter cauſatur ex ſimplicitate magnitudinum motorum, ut quia magnitudines ſimplices motæ ſunt duæ, ideo motus ſimplices ſunt duo.

K

Opīo ꝓpria & Peripate.

L

Amplius motus etiam diſtinguitur a mutatione, & per ſubiectum, & per terminos. per ſubiectum quidem, quia ſubiectum motus eſt in actu. ſubiectū autem mutationis, eſt in potentia, quia quod mouetur eſt, & quod generatur non eſt. 5. phy. tex. commen. 8. per terminos aūt, quia motus eſt de affirmato in affirmatum, ſed mutatio eſt de affirmato in negatum, aut econtra. ſunt enim primi termini mutationis oppoſiti ſecundum affirmationem, & negationem, & tamen magis per ſe & intima cauſa diſtinctionis, inter generationem & motum, eſt illa quæ ſumitur ex ſubiectis, quam illa quæ ſumitur ex terminis, quia quod generatio fit ex ſubiecto ente in potentia, hoc per ſe competit ſibi: ſed quod fit ex non ente, hoc eſt per accidens. Nam primo phy. priuatio eſt principium generationis, per accidens, materiam autem, & forma, ſunt principia generationis per ſe. Et hoc tenet Commen. 5. phy. commen. 8. licet Scotus, & ſequaces oppoſitū teneāt in hoc.

M

ADDITIO.

* Amplius Commen. 7. phy. commen. 29. dicit quòd ſimplicitas motus non attenditur principaliter in motu, quia fit per breuiorem lineam ad medium mundi, uel a medio, quia large dicitur lineam rectam eſſe breuiſsimā, nā linea recta & curua, non ſunt cōparabiles, quia ſunt diuerſarū ſpecierū. Amplius Com. in. 4. cœli. com. 32. dicit quòd ſi terra moueretur ad medium, ſecundū quòd mediū eſt extremū lineæ rectæ, & interim grauia eſſet, id quod mouetur ſecūdum lineā rectā, poſsibile eſſet inueniri corpus grauius ipſa, deſcendens ſub ea. Amplius etiā motus prius, quātum ad denominationem, attribuitur mobili, quām terminis, aut motori. unde Cōmen. 5. phy. cō. 3. inquit. motus in ſua ſubſtātia ex iſtis tribus integratur, uidelicet ſubiecto, termino a quo, & termino ad quē. & primū quod diſponitur ꝑ motū, ex iſtis tribus eſt ſubiectū. deīde terminus ad quē & po-

A

& poſtremo terminus a quo. unde non oportet quòd omnes diſpoſitiones competentes motui, prius competant motui per terminos, quam per ſubiectum, ſed ſolum illæ quæ primo inſequuntur motum, merito terminorum. Et ideo uidetur mihi, quòd magis intima, & prima cauſa continuitatis motus, & diuiſibilitatis, & ſimiliter ſimplicitatis generaliter, ſumi debet ea ſubiectis, quam ex terminis, quia non quilibet per ſe terminus motus, eſt per ſe diuiſibilis, ſed bene quodlibet ſubiectum cuiuslibet motus eſt per ſe diuiſibile ſecundum naturales. Vnde Ariſt. In.2.de generatione, & corruptione. tex. comm.52.dicit quòd magis naturaliter loquuti ſunt, qui aſsignauerunt principium materiale generationis, quam illi qui aſsignauerunt formam. & Commen.ibi reddit cauſam, quia forma cum inuenitur, ceſſat tranſmutatio.

ADDITIO.

✱ Confirmatur. quia motus materialiter ſumptus, pertinet ad naturalem, formaliter autem ad logicum. 3. phy. comm.4. & 5. phy. com.9. Vnde Ariſto. in primo de anima.tex.com. 16. uult diffinitiones naturales, dari per materiam,& diffinitiones datas per formam, appellat dialecticas, quia dialecticus diffinit per formam. qui igitur inueſtigant ſimplicitatem, & communitatem a terminis, magis dialectice loquuti ſunt. Et qui ſcrutantur iſta ex ſubiectis, magis phyſice.

B

Solutio ad auctoritatem philoſophi in 5. me.

Ad auctoritates autem Philoſophi. 5. meta.ca. de quanto. reſpondeo, quòd ibi loquitur de motu, pro quanto eſt in prædicamento quantitatis, & ſic uerum eſt, quòd per ſe habet hoc a termino, non a ſubiecto. Nam 3. phy.tex.cõ.4. quot ſunt ſpecies entis, totidẽ & motus.

Propoſitio 24.

Vni unum dicitur eſſe contrarium.

PRopoſitio iſta eſt Philoſophi.10. meta.tex.com.14. ubi iſta propoſitio demonſtratur, ut uult ibi Com. licet Ariſto. utatur ea, ut ſuppoſitione in primo cœli, & mundi. tex. com. 10. Nam non inconuenit, quòd id quod demonſtratur in ſcientia diuina, ſit ſuppoſitio in naturali philoſophia, ſicut etiam eſſe ſubſtantiarum ſeparatarum, demonſtratur in ſcientia naturali, & eſt ſuppoſitũ in ſcientia diuina.

Limitatio propoſitionis.

Propoſita tamen propoſitio, ab Auerroe duabus conditionibus limitatur, in.8. phy.in commẽ. 62. prima quidem, quòd ſit maxima diſtantia; unde maxima diſtantia, unum contrariatur uni tantum, ut albedo nigredini. talis autem eſt extremi ad extremum. & iſta uidetur ratio Philoſophi ibi. Nihil tamen, propter hoc prohibet, quòd uni & idem plura ſint contraria, ſed unum erit contrarium ut extremum, & aliud ut medium. auaritiæ enim aduerſatur liberalitas, & etiam prodigalitas. medium enim inter extrema, licet ſit unum ſecundum ſubiectum, tamen pro quanto comparatum ad unum extremorum, ſubit rationem alterius, ſic quodammodo eſt duo,

C

& contrariari poteſt duobus. Secunda conditio eſt, quòd uni unum eſt contrarium, ſecundum unum modum, tamẽ diuerſis modis unum poteſt plura habere contraria. Nam motui contrariatur motus,& contrariatur etiam quies, tamen alius modus oppoſitionis, inter motum et motum,& alius inter motum, & quietem.

ADditio.

✱ Genitum opponitur corruptibili contrarie, & ingenito contradictorie, primo cœli Simplicius in. 113. uide etiam Alexan. in.2.topi.in cap.20.in loco qui eſt ea coniugationibus contrariorum, ubi Philoſophus infert. Palam autem, quoniam eidem ſimul contraria accidit fieri, nam & ei quòd eſt amicis benefacere, ei quòd inimicis benefacere,& id quod eſt amicis male, contrarium eſt. ubi Alexan. dicit, quòd quando hoc ſumitur ſimpliciter, ſic uni unum eſt contrarium, ſed quando non intelligitur ſimpliciter, non inconuenit, unũ plura eſſe contraria, nam aliquid ſecundum aliud & aliud, licet numero ſit idem, poteſt plura habere contraria. nam eadem nix numero, alba & frigida eſt, & habet calorem, & nigritiam contraria, reſpectu alterius, & alterius, ſic & in coniugationibus contrariorum, ſecundum aliud huic, amicis eſt benefaciendum, contrariatur iſta, amicis eſt malefaciendum: & ſecundum aliud iſta, inimicis eſt benefaciendum. nam in prima eſt contrarietas prædicatorũ contrariorum, reſpectu unius, in ſecunda uero coniugatione eſt, quia contrarijs ſubiectis attribuitur idem prædicatũ.

D

Propoſitio. 25.

Finitum eſt, cui poteſt fieri additio.

VVlgata nimis eſt propoſitio, ſed non eſt uniuerſaliter uera. non enim omni finito additio fieri poteſt.

Propoſitio non eſt uniuerſaliter uera.

Nam circulus, figura finita eſt, non tamen ſibi additio fieri poteſt, 1. cœli.tex.com.12. &.2.cœli.tex. com.23. quod autem circulus ſit figura finita, manifeſtum eſt, quia eſt uno contenta termino.

Obiectio.

Sed eſt obiectio.nam Ari.1. cæli. ubi ſupra, probat quòd nulla linea recta, perfecta eſt. nam ſi infinita fuerit, caret fine,& per conſequẽs perfectione.ſi autem fuerit finita,imperfecta eſt,quia recipit additionem.

Solutio.

Niſi eſſet, quod illa non procedit ex ratione formali finitatis, inquantum finitas eſt, quia tunc quodlibet finitum, eſſet imperfectum: ſed procedit,ut cõcernit materiam, puta magnitudinem iunctam rectitudini, talis enim eſt, cui additio fieri poteſt.

Dubium.

Sed tunc iterum eſt difficultas, quia ſi infinitum, quatenus infinitum imperfectum, cum motus cæli circularis ſit infinitus, tunc igitur eſſet imperfectus.

Solutio aliorum.

Dixerunt quandoque quidam ad hoc, ex amicis noſtris, quòd motus cæli non dicitur eſſe perfectus ea ratione qua eſt infinitus,ſed alia ratione,quia coniungit finem cum ſuo principio. & iſta uidetur eſſe ratio Ari. in.8.phy.& in.12. meta.

Impugnatio.

E

Sed iſta ſulutio ſtare nõ poteſt. nam licet uera ſit, ratio illa adducta per Philoſophum, nihilominus nunquam Ari. fateretur motum cæli eſſe imperfectum, ex parte qua caret fine: immo iſta eſt alia ratio, ad eandem concluſionem,ut eſt uidere te.com. 75.ubi habet textus. Amplius autem prior eſt, quem cõtingit perpetuum eſſe, non contingente, & ut inquit ibi. prius autem, & natura, & ratione, & tempore eſt perfectum imperfecto, corruptibili autem incorruptibile.unde iſta eſt ſine dubio,alia ratio a prædicta.nã ex hoc,quòd motus circularis cœli,poteſt eſſe perpetuus ideſt infinitus in duratione, eſt perfectior quocunque non contingente, ideſt non potẽte habere perpetuitatem. Et ratio eſt, quia perpetuum natura, ratione, & tempore prius eſt non perpetuo,& corruptibile, incorruptibili.

Solutio propria.

Et ideo dic reſolute in hac materia, dum quæritur an infinitum ratione, qua infinitũ ſit imperfectum diſtinguendo. nã qui quæſtionem multiplicẽ, ut unam interrogat, aut male interrogat, aut captioſe interrogat.

Duplex eſt infinitas.

Dico quòd duplex eſt infinitas, quædam enim eſt ex materia, & quædam eſt a forma. licet Ari.uideatur dicere.3.phy.tex.com.60. & 65. quod materia eſt infiniti, & forma eſt cauſa finitudinis. Vbi aduerte, quod infinitas in diuiſione magnitudinis, phyſice loquendo, eſt a materia.& ideo Com. inquit in 3.phy. quod naturalis conuenit cum geometra, in hac propoſitione, dicente continuum eſt diuiſibile in infinitum, quia diuiſibilitas in infinitum, competit magnitudini, ſiue ſit in materia,

F

quemadmodũ contingit dum a phyſico conſideratur, ſiue abſtrahat a materia, ſicut accidit, dum a geometra ſpeculatur. Sed non conuenit in hac propoſitione, quæ dicit, continuum eſt augmentabile infinitũ. quia ire ad augmẽtum, eſt ire ad formam. & a forma eſt finitudo & terminatio. infinitas igitur contingens magnitudini permanenti, eſt a materia,& atteſtatur imperfectioni. & finitas ẽ a forma, & atteſtatur perfectioni. Quædam autem eſt infinitas inſequens formã,& iſta poteſt dici infinitas actionis,in duratione, & talis prouenit a forma liberata a materia, & iſta arguit perfectionẽ. nã quòd operatio alicuius formæ ſit finita in duratione,hoc prouenit merito, quo eſt forma in materia cui,ut ſic accidit, quòd ſit cõſtituta in eſſe per ſubiectũ. Vnde.Cõ.in 2.cęli & mũdi.in cõ.38.cauſa abſciſſionis eſſe cõtinuitatis, & æternitatis,eſt materia. Non.n. eſt dignũ, ut inquit Aui. ut forma, quæ eſt in materia, perpetua ſit. unde Cõ.12.met. cõ.41.uult quod æternitas,& „ infinitas motus cœli, eſt a motore tantũ. nã in cœlo,ut in- „ quit nulla alia ẽ potẽtia,niſi ad quietẽ.& ideo cæli motus de ſe eſt poſsibilis,& aliunde conſequitur ſuã neceſsitatẽ, & ꝑpetuitatẽ eſsẽdi, uidelicet ab ipſa intelligẽtia mouẽte,

quæ

G Inſtantia. quæ non eſt conſtituta in eſſe per ſuum ſubiectum. Sed ſi inſtes Ari. iſto modo arguere uidetur, quòd linea recta, quia finita eſt, poteſt recipere additionē, & ideo eſt imperfecta: linea uero infinita, quia caret fine, caret perfectione, ergo omne infinitum, quatenus infinitum, imperfectum eſt. Et etiam ex hoc ſequi uidetur, quòd omni finito quatenus finitum eſt, poteſt ſibi additio fieri. Solutio. Niſi eſſet, quòd rationes illæ Philoſophi procedunt ſecundum mathematicam rationem. nam licet Commen. dixerit in ſecundo cœli, & mundi. commen. 59. quòd demonſtrationes doctrinales non ſunt innatæ poni in ſcientia naturali. & eſt etiam doctrina Ariſto. in primo poſteriorum analyticorum, quòd non licet demonſtrantem tranſcendere de genere in genus. nam ut inquit Commen. 4. cæli. com. 50. demonſtrationes naturales debent eſſe ex cauſis naturalibus. unde in hoc plerunque taxantur antiqui, & Plato ab Ariſtote. quia uoluerunt reddere cauſas rerum ſenſibilium. ex rebus & cauſis mathematicis, & intelligibilibus. Tamen aduerte, quòd ſunt aliquæ cauſæ, quæ quodammodo ſunt naturales, quodammodo ſunt mathematicæ. accidit enim cauſis mathematicis ſcilicet propinquis in matheſi, ut ſint cauſæ primæ plurium rerum naturalium, ſicut accidit ſcientijs ſubalternantibus cum ſubalternatis, ſicut arithmetica cum muſica, & geometria cū perſpectiua, ſicut teſtatur Commen. in. 8. phyſi. in com. 76. & in. 3. cæli, & mundi. com. 6. unde etiam in caſu noſtro Diuus Tho. diuus Tho. in primo cæli ſuper expoſitione tex. com. H 2. & clarius in lectione tertia, in expoſitione tex. commē. 5. inquit reſpondendo ad obiectionem factam contra Ari.
„ qui probauit duos eſſe motus ſimplices, quia ſolum duæ
„ ſunt magnitudines ſimplices, cum hoc medium ſit mathe
„ maticum, inquit. Sed dicendum quòd ſcientia quæ ſe habet additione ad aliam, utitur principijs eius, ſicut geometra utitur principijs arithmeticæ. Magnitudo enim ſe habet per additionem ſupra numerum. unde punctus dicitur eſſe unitas poſita, ſimiliter corpus naturale addit materiam ſenſibilem, ultra magnitudinem mathematicam, & non eſt inconueniens, ſi naturalis in ſui demonſtrationibus utatur principijs mathematicorum. non enim eſt omnino aliud genus, ſed quodammodo ſub illo continetur. Coarctatio dicti Tho. ſecūdum Com. Quod dictum diui Thomæ moderandum eſt, nam certum eſt, quòd ſcientiæ naturales non ſunt ſubalternatæ mathematicis, ut patet ex. 6. primæ philoſophiæ. tex. cō. 2. ſunt enim tres ſcientiæ ſpeculatiuæ, diuina, naturalis, & mathematica, non ſubalternatim poſitæ, ſed diſtinctæ penes diſtinctos modos abſtrahendi, & diffiniendi. ſed debet intelligi ſicut dixit Auer. in illis. ubi contingit quòd cauſæ propinquæ in matheſi ſunt cauſæ primæ id eſt remotæ reſpectu eorum quæ ſunt in naturali philoſophia, quia eædem ſubiecto ſunt lineæ naturales, & mathematicæ, ſed alia ratione formali conſiderantur in naturali philoſophia, & alia in mathematicis. I ADDitio. * Similiter definitio lineæ quæ eſt longitudo ſine latitudine, eſt ſecundum geometricam imaginationem, ſed non eſt ita in ſenſu. ita dicit Philoſophus & Comm. in primo priorum. te. cō. 24.

Quo ad accidentia igitur inſequentia magnitudines, communicant iſtæ ſcientiæ, & quia talia prius fluunt ſecundum naturam a magnitudine ſimplici, quam a magnitudine, ut eſt in materia. ſic enim entia naturalia, & magnitudo naturalis ſe habent per additionem, ad magnitudinem mathematicam. unde Commenta. 3. cœli & mundi. com. 6. inquit in fine com. quòd cauſa diuiſionis qualitatum, eſt quantitas in eo quòd quantitas, & ita mathematicus dicit quòd magnitudo recta eſt imperfecta, quia eſt, aut finita, & ſic recipit additionem, uel infinita, & ſic caret fine. Figura autem, & magnitudo rotunda, eſt perfecta, quia coniungit finem ſuo principio. Non tamen ſecundum naturalem cōſiderationem omni finito poteſt fieri additio, ſecundum rem ipſam, quia res naturales ex hoc ſunt finitæ, quod habent formam, & ab ea eſt terminatio. unde ut bene notauit Commen. in hac propoſitione naturalis non concordat cum geometra, quòd continuum eſt augmentabile in infinitum, quia ire ad augmentum, eſt ire ad formam a qua eſt terminatio, & finis. K Nota. Nec uideatur tibi mirum hoc, quia multa uerificantur ſecundum unam conſiderationem, in aliqua ſcientia, quæ tamē in alia ſcientia quæ procedit ſecundum aliud genus abſtractionis, non uerificantur de eodem. nam dum ens diuiditur ſecundum diuiſionem demonſtratiuam, non inconuenit ut una & eadem res ingrediatur duas, aut plures artes, ut colligitur de mente Philoſophi 2. phy. tex. com. 18. & eſt etiam ſententia Aue. in. 2. phy. in com. 61. naturalis dicit. quòd motui circulari nullus motus poteſt eſſe contrarius. & tamen mathematici in motibus circularibus imaginarijs factis ſuper eiſdem polis & eodem axe, ſub oppoſitis modis ponunt contrarietatem, quia ſe impediunt, ut expreſſe dicit Commen. in primo cæli & mundi, in com. 32. ADDITIO. * Similiter dici poteſt, quòd rectum & rotundum ſunt contraria, ut dicit Ariſt. 1. phy. 41. in figura, licet. 3. cæli. 75. dicatur contrarium, & licet Com. dicat quòd illud eſt ſecundum famam, & in primo aſpectu. & Them. dicit quòd illud eſt ad hominem, quia Democritus talia pro contrarijs accipiebat. poteſt tamen dici, quòd illud eſt mathematice, licet phyſice rotundo nihil ſit contrarium. Similiter mathematici imaginantur corpus ſphæricum, motum ſuper plano, contangere illud in puncto, ſed naturalis negat contactum corporum fieri in pūcto, ut patet primo de anima. tex. com. 13. Et ſimiliter Logicus dicit quantitati non eſſe contrarietatem. Et tamen naturalis, qui dicit motum eſſe de contrario in contrariū ponit in prædicamento quantitatis eſſe contrarietatem, & uerum non contradicit uero. ſed hoc eſt ſecundum diuerſas rationes. & abſtractiones. L Similiter mathematici inſequentes imaginationem, quæ eſt fundamentum ſuarum propoſitionum, dicunt, quòd ubi datur maius, & minus, ibi dat æquale, & tamen, hoc naturalis dicit non habere ueritatem uniuerſaliter, quia datur corpus in natura minus luna, & datur corpus maius, & tamen non datur æquale. Sic igitur in ſimili non cuilibet finito additio fieri poteſt, naturaliter loquendo, nec quodlibet tale imperfectum eſt. Ex his igitur modo intelligere potuiſti, quomodo infinitas in duratione perfectioni, atteſtatur & non imperfectioni, quia inſequitur uim formæ, non uim materiæ, qualis erat infinitas in magnitudine. Dubium. Sed eſt difficultas de finitate, & infinitate uigoris, an talia atteſtentur perfectioni, aut imperfectioni, & utrum cuilibet finito, ut ſic, poſſit fieri additio, & an quodlibet tale ſic finitū, imperfectum ſit. Et præſertim hoc difficultatem habet in intelligentijs apud Philoſophum. Solutio. Et ad hoc quandoque Auer. conatus eſt cito aufugere difficultatem, innuendo in. 8. ph. cō. 79. quòd in talibus non nō eſt finitum, nec infinitum. finitum enim & infinitū ſolum de corporibus dici poſſunt. Ratio aūt eſt, quia primo phy. tex. cō. 15. ratio finiti & infiniti, ſoli quantitati congruit. M Impugnatio. Sed illa ſolutio eſt una fuga. nam certum eſt in uia Ariſt. quòd ſpecies entium ſunt inæquales, in perfectione & uigore. nam ſunt ſicut numeri, ut dicit ex mēte etiam Platonis in. 7. met. tex. cō. 10. & ſecundum ipſum. 10. met. tex. com. 7. in omni genere eſt unum primum, quod eſt metrum & menſura omnium, quæ ſunt in illo genere. & in 2. primæ philoſophiæ. tex. com. 4. unumquodque eſt maxime tale, propter quod alijs ineſt uniuocatio, ſimiliter indiuidua in eadem ſpecie ſecundum Ariſt. ſunt æqualis perfectionis. unde 3. meta. tex. com. 11. in indiuiduis eiuſdem ſpeciei, non eſt hoc prius, & illud poſterius. unde non negaret Ariſto. quin in abſtractis ſubſtantijs, ſit inæqualitas in perfectione. & hoc teſtatur etiam Com. 12. met. com. 44. & in. 3. de anima. com. 19. & in libro deſtructio deſtructionum diſputa. tertia. in ſolutione. 18. dub. Immo etiam ipſe Auer. ab ipſa tandem ueritate coactus mutauit reſponſionem ad illam obiectionem motā, in. 8. phy. Et diſtinguit finitatem, & infinitatem, in duratione a finitate, & infinitate uigoris, ut patet in. 3. cap. de ſubſtantia orbis. & in. 2. cæli, in cō. 71. expreſſe teſtatur in conſimili dubio, quòd quando nō fuerit facta talis diſtinctio. tunc accidit iſta perplexio. ADDITIO * Si quis autem ſuſtinendo illam ſolutionem Auer. in. 8.

phy.

phyſico.commen. 79. dicat illam eſſe ex mente Philoſo-
phi 10.3.phyſico.tex. commen. 35. ubi arguit contra anti-
quos.quòd non poteſt eſſe aliqua ſubſtantia infinita,ſepa-
rata a ſenſibilibus quia finitum & infinitum ſunt paſsiones
numeri, aut magnitudinis. dic quòd arguit ad hominem,
quia antiqui & ipſe, ut patet in illo text. loquuntur de in-
finito, ut eſt impertranſibile. Conceſſa igitur iſta di-
ſtinctione, quicquid aſſerant Philoſophi de altero mem-
bro,uidelicet,de infinito in uigore. dico quòd entia finita
in uigore,quæ ſunt citra primum,non poſſunt recipere ad
ditionem ſecundum rem in propria natura,quia unúquod-
que ens emanat a primo principio, ſecundum quòd eſt a-
ptum natum emanare,& non aliter.unde diſtantiæ entium
in hoc ſunt ualde diuerſæ.ut ſcribit Commenta.in ſecundo
cœli,& mundi.in commen.63.& ideo talia ſunt perfecta in
genere, ſed non ſunt perfecta ſimpliciter, quia perfectio
ſimpliciter non competit niſi Deo glorioſo,ſicut dicit Cõ
menta.quinto metaphy.in cap.de perfecto.tale autem eſt
ens infinitum in uigore, quicquid in hoc ſenſerint Philo-
ſophi,non nobis curæ de hoc. Sic igitur infinitum in du-
ratione,non arguit imperfectionem. nec proprie loquen-
do dicitur ex priuatione finis,qui eſt perfectio,ſed potius
ex priuatione ultimi. unde ſecundo phyſic.tex.comment.
B 23.deriſorie appoſuit dicere hunc finẽ, cuius quidem cau-
ſa factus eſt.uult enim non omne ultimum eſſe finem, ſed
optimũ.ſed infinitum in magnitudine,dicitur ex priuatio-
ne finis,qui eſt perfectio, quia tale inſequitur potentialita
tem materiæ:ab illa enim progreditur,ut patet.tertio phy
ſico.tex.commen.65. infinitum etiam in uigore ſecundum
Theologos,& ueritatem nullam potentialitatem inſequi-
tur; quia eſt proprietas, uel modus primæ formæ, qui eſt
Deus ſublimis.

Propõ.26.

Grauiſsimum omnium,quod eſt in medio.

PROPOSITIO Iſta eſt Philoſophi in primo
meteororum.terra enim eſt graue ſimpliciter, quia
reſidet ſub omni corpore, ut patet. 4. cœli & mun-
Intellectus propõnis. di.tex.comm.26. Intelligitur inter corpora ſimplicia,ſed
fallit comparando eam ad corpora mixta, quia datur ali-
quod mixtum, grauius ipſa terra,ut plumbum. Gloſſa eſt
Auerro.in tertio cæli,& mundi.in commen. 9. ubi inquit,
quòd ſimplicia non ſunt eiuſdem naturæ adinuicem, nec
ſimplicia cum compoſitis, ſicut nec ipſa compoſita inui-
cem comparata.nam quantitas minor terræ, grauior eſt,&
plus põderat,aliqua maiori aquæ.& aliqua pars minor plũ
bi,plus ponderat maiori certa terræ: & aurum plus ponde
rat plumbo.ita etiam ſcribit Auerro. in ſuo tracta. de the-
M riaca. Nam grauitas aquæ, eſt grauitas comparatiua, ſed
grauitas terræ,eſt grauitas abſoluta. Et ſimiliter graui-
tas plumbi eſt alterius naturæ a grauitate terræ, quia illa
eſt grauitas compoſiti, ſed grauitas terræ eſt grauitas ſim-
plicis. plumbum enim,ex mixtione acquirit maiorem gra-
uitatem, quam ſit in ipſa terra, quia habet grauitatem ter-
C ræ, & aquæ. Vel ex mixtione multa reſultant, quæ non
ſunt in miſcibilibus. unde theriaca habet multas nobiles
operationes,quas non habent ſimplicia, ex quibus compo
nitur.Auerr.etiam in primo caoticæ.commen. 13.inquit,
quòd primæ qualitates, aliter attribuuntur elementis, &
Dubium. aliter animalibus,& tempori,& loco. Sed dices, ſi mi-
xta mouentur ab elemento dominante, & propter quòd
unumquodque tale,& illud magis,uidetur igitur quòd ip-
ſa elementa ſunt maioris grauitatis,quam mixta,& ita plũ
Solutio pria. bum non erit grauius ipſa terra. Niſi eſſet quòd in mi-
xto reſidente circa medium, dominantur quo ad molem
terra,& aqua,ut teſtatur Ariſtote.quarto meteororum,&
ſic ex utroque fit una cauſa totalis,& ita grauitas terræ eſt
Solutio ſcda. minor illa quæ eſt in plumbo. Aut aliter.grauitas terræ,
& ſimplicium,dicitur ſumma intenſiue, & quia eſt princi-
pium grauitatis. In alijs tamen,non plus ſemper grauitat
terra cæteris paribus,quam mixtum. Vnde aqua eſt inten-
ſiue frigidior opio, tamen plus infrigidat opium, quam a-
qua.& flamma eſt calidior intenſiue ferro ignito, non ta-
men plus calefacit. Actio enim inſequitur multitudinem D
formæ,quæ pluris eſt in pluri materia. grauiſsimum ergo
omnium eſt inter ſimplicia elementum terræ, quoniam dũ
eſt extra locum ſuum, mouetur ad concauum aquæ, non
ſecundum quòd eſt finis aquæ, ſed inquantum eſt medium
totius.nam niſi ita eſſet, ſequeretur quòd in quacunque di
ſtantia eſſet aqua,terra moueretur ad aquam, ſicut ferrum
ad magnetem, quod tamen non uidemus, ut ſcribit Com-
men.quarto phyſico.commen.42. Ratio autem eſt,quia ſu
perficies concaua aquæ, non eſt locus formalis terræ, ab-
ſolute conſiderata,ſed ut concernit talem & tantam diſtan
tiam a cœlo, & a polis mundi. unde ſi aqua eſſet in loco in
quo eſt aer, terra non poſſet locari ſub concaua ſuperficie
eius,nec partes terræ mouerentur ad totum, ut dicit in ſi-
mili Ariſto.in quarto cæli,& mundi. in tex. comment. 22.
quòd ſi terra eſſet ſub luna,partes non mouerentur ad to-
tum.nam ſi partes terræ mouerentur ad totam terram,non
mouerentur ad totum ratione qua totum, ſed ratione lo-
ci,in quo totum eſt locatum naturaliter. nam idem,eſt lo-
cus conſeruatiuus totius,& partis. Et aduerte quòd Com
men.quarto cæli,& mundi.commen. 22. dicit quòd Ariſt.
nocauit ultimam ſuperficiem aquam, quæ eſt locus terræ,
medium mundi,& concauum lunæ,quod eſt locus natura- De loco Terræ.
lis ignis.appellauit illud ultimum ſiue extremum.nam tex.
habet extremum, & medium. ubi habes quòd concauum
aquæ & medium mundi ſunt idem ſubiecto,& non differũt
niſi ratione. nam tale non locat terram ratione qua con-
cauum;ſed ratione qua eſt medium totius. & per hoc mul
tas argutias euitabis, de loco terræ.

Propõ. 27.
E

*Elementum eſt ex quo fit aliquid, ut in exiſtente indiuiſi-
bile,ſecundum ſpeciem in aliam ſpeciem.*

ADVERTE quòd iſta deſcriptio ponitur ab Ari
ſto.5.meta. tex. com.4. Extat etiam alia deſcri-
ptio elementi,poſita ab eodem.7.meta.tex.com.
ult.ubi dicitur. elementum eſt in quod diuiditur in inexi-
ſtens, ut in materiam, ut puta ſyllabæ, ut quod, B,&,A.
Extat etiam alia deſcriptio elementi, poſita ab Ariſtot. in
tertio cœli,in tex.commen.31.ubi ſcribit.ſit itaque elemẽ "
tum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, "
quod ineſt potentia,aut actu. hoc enim utro modo,adhuc "
ambiguum eſt. Aduerte igitur,quòd ubi eſt multiplici-
tas,ibi eſt confuſio apud intellectum, ut ſcribit Philoſo-
phus in primo cœli,& mundi.tex.commen.110. Scias igi Elementa in actu duplicia.
tur,quòd elementa rerum exiſtentium in actu,quædam ſũt
in actu,& quædam ſunt in potentia,ut ſcribit Commen.in
12.meta.commen.20.illa elementa dicuntur in actu, quæ
diſſolutio compoſito remanere in actu,ſicut diſſolutio mi
xto, dicuntur remanere quatuor corpora ſimplicia ſecun
dum Auicen. & Auerro. Vnde mixtioni non opponitur
corruptio,ſed diſſolutio,ut dicit Com.in. 1.de generatio.
& corruption.in com.48. mixtio enim non eſt generatio,
ſed eſt miſcibilium alteratorũ unio, ut ſcribitur in fine pri- F
mi de generatione,& corruptione. Elementa aũt in potẽ
tia dicuntur illa quæ corrupto compoſito non remanent a-
ctu abinuicem ſeparata;ſed ſic ſe habent,ſicut ſunt elemen
ta ex quibus componũtur corpora ſimplicia,uidelicet,pri
ma materia & forma, quia in talibus forma corrumpitur,
& materia induit aliam formam,unde Commẽ.in. 3.cœli.
com.31.inquit,quod elementum æquiuoce dicitur de ele-
mẽtis corporum ſimplicium,quæ non ſunt corpora,ut pri-
ma materia,& forma ſiuplex, & de elemẽtis quæ ſunt cor Differẽtia eſt inter principiũ cauſam et elementum.
pora,quæ ſunt elementa mixtorum corporum. Nota etiã,
quòd ut ſcribit Comm.5.meta.com.4.elementum,princi-
pium,& cauſa differunt, quia elementum ſolum dicitur de
cauſis intrinſecis,& dignius dicitur de materia, principiũ
autem de cauſis extrinſecis.cauſa autem eſt minoris ambi-
tus, quam principium, quia omnis cauſa eſt principium,
non autem omne principium eſt cauſa, quia principium
etiam dicitur de priuatione,quæ eſt principium tranſmuta
tionis & etiam dicitur de quatuor cauſis, elementum aũt
ideo ſecundum Auerr. digniori modo dicitur de materia,

G quia elementum diffinitur per eſſe id ex quo fit aliquid. famoſior autem ex ſignificationibus, ut teſtatur Commē. 5. meta. com. 19. eſt qnando dicitur de cauſa materiali, unde etiam materia. 2. phy. tex. com. 31. iſto modo deſcribitur, uidelicet, materia eſt id ex quo fit aliqoid inexiſtente. & aduerte quòd materia prima, ſicut eſt prima in uia compoſitionis, ita eſt ultimꝰ in uia reſolutionis. ideo diffinitio illa data. 5. meta. tex. com. 4. præcipue uerificatur de prima materia in uia compoſitionis, quia eſt id ex quo fit aliquid, ut inexiſtente & cætera. ſed quia in uia reſolutionis forma corrumpitur, & materia remanet, tunc diffinitio elementi poſita. 7. meta. tex. commen. ulti. quæ dicit. elementum eſt quod diuiditur io exiſtens, ut in materiam. non enim illo modo compoſitum in uia reſolutionis diuiditur in formam, ut in principium inexiſtens, quia in reſolutione forma corrumpitur, & materia remanet, licet ſub alia forma: onde alio, & alio modo diffinitur elementnm ſecundum quod diuerſimode apprehenditur ab intellectu, uel in uia reſolutionis, uel io uia compoſitionis. ſicut in ſimili duæ dantur diffinitiones de continuo, una eſt illa quæ datur in prædicamentis, continuum eſt cuius partes copulantur ad unum termioum, & iſta eſt, conſiderando continuum in uia compoſitionis, & talis diffinitio eſt dialectica, quia datur per formam. unitas enim continui, eſt quaſi forma totius. nam. 5. metaphy. tex. commen. 19. ſubſtātia cuiuslibet quod ſemel, ut ſex ſemel ſex, unitas enim atteſtatur formæ, quia forma eſt eſſe unum eſſe. Alia autem diffinitio datur de continuo, in uia reſolutionis, & datur per materiam, & ideo eſt naturalis. quia primo de anima, tex. com. 16. phyſicus diffinit per materiam, & dialecticus per formam, & ponitur primo cœli, & mundi. tex. com. 1. continuom eſt, quod eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia: nam talis diffinitio datur per partes quæ. 2. phyſico, tex. com. 31. reducuntur ad materiam. & Commen. 7. metaphy. commē. 33. inquit, prioritas partium ad totum, eſt prioritas materiæ ad formam. Tertia autem diffioitio elementi, eſt reſpectu elementorum quæ ſunt corpora, & illa datur ab Ariſto. tertio cœli & mundi tex. commen. 31. ubi dicitur. ſit itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod ineſt potentia, aut actu. hoc enim uerò modo, adhuc ambiguum eſt. Et aduerte quòd cœlum poteſt dici elementum 1°. modo, quia licet non ingrediatur formaliter compoſitionem corporis mixti, tamen eſt de partibus quæ ſunt de integritate uniuerſi, unde Ariſtot. in principio tertij de cœlo, & mundo nuncupat ipſum primum elementum, eſt enim principaliſsima pars quæ eſt de integritate uniuerſi. Et aduerte quòd elementa quæ ſunt in mixto quandoque a Philoſophis dicuntur eſſe in potentia pro quanto non ſunt io eſſe libero in proprijs locis, ſed ſunt in eſſe ligato, unde appetunt ire ad ſua loca, ut patet ſecundo cœli & mundi. tex. commē. 37. ubi Commen. ſcribit quòd elementa propter contrarietatem quam habent inuicem in mixto tranſmutantur inuicem, &

Duæ diffinitiones continui.

H

Cœlum poteſt dici elementum.

Elementa dicuntur eſſe in potentia in mixto.

I quia non ſunt in ſuis locis appetunt ſeparationem, & reuerti ad ſua loca. Et ex illo loco patet error Thomæ de Garbo, in ſumma ſua. & multorum medicorum aſſerentium, quòd ſi humidum ſubſtantificum æque perfectum reparari poſſet aſsidue, tunc uita hominis poſſet perpetuari. peccat quidem, ſicut uides, ratio per fallaciam conſequentis, quia eſſent adhuc aliæ cauſæ ſuæ corruptionis. nam elementa ſunt in mixto uiolenter, & appetitu naturali appetunt continue ſeparationem, & reuerti ad ſua loca naturalia. modo nullum uioleotum perpetuum. ex ſecundo cœli. tex. Commen. 18. & nullus appetitus naturalis eſt ocioſus in natura, quia Deus & natura nihil fruſtra faciunt, & ideo ſub illa ratione dicuntur eſſe in potentia, quia ſuot ligata. Tum etiam quia ſunt refracta, aut in qualitatibus tantum, ut tenuit Auicen. aut in qualitatibus, & ſubſtantijs, ut tenuit Commenta. tertio cœli Commen. 37. non tamē conuertitur iſta, quòd licet omne elementum ſit in potentia in re, cuius eſt elementum, omoe quod eſt in potentia in aliquo ſit elementum illius. eſt enim locus conſequentis, quia uniuerſalis affirmatiua ex primo priorum non cōuertitur in terminis, ſed in partem, eſt enim inſtantia ultra hoc, nam Fæx eſt in potentia in oleo & uino; non tamen dicimus quòd eſt elementum eorum. gloſſa eſt Auer. in ſecundo colliget cap. primo. Et aduerte etiam quòd talia elementa, quæ ſunt in mixtis, dicuntur habere figuram accidentaliter: ſed corpora cœleſtia habenr figuram eſſeotialiter, ut ſcribit Comment. primo cœli. comm. 22. & reddit cauſam quia eſſe elementorum eſt uicinum primæ materiæ, & eſt cauſa occulta ſicut uides. Sed aduerte quòd ſemper in his caducis potentialitates, imperfectiones, & defectus, à materia trahunt originem, & quia ipſa de ſe eſt informis & infigurata; ideo cum primæ formæ quæ in materia recipiuntur ſint formæ elementales, ut teſtatur Commenta. in tertio cæli commen. 67. & 12. metaphy. commento. 11. ideo contrahunt iſtas imperfectiones, quòd ſunt de ſe infigurata, & ſunt propter potentialitatem acquiſitam a prima materia propter uicinitatem in potentia ad omnem figuram, & ideo nullam de ſe habent figuram, ſed figurantur ad figuram continentis, unde ſi acquirunt figuram rotundum eſt, ut ſcribit Commen. in ſecundo cæli. commen. 24. quia ſunt in rotundo. & quia uacuum non eſt. Quia autem cælum eſt, ut ſcribit Commen. in libro de ſubſtantia orbis. cap. ſecundo materia animalium cæleſtium, & eſt perfectior modorū materiæ, quia in eo non eſt potentia ad eſſe, ſed ad ubi tantum. & quia motus intelligentiæ eſt motus animæ, uidelicet, circularis; ideo cælum ſortitum neceſſario eſt figuram ſphæricam ex neceſsitate finis: iotelligentia eoim eſt illa, quæ conſtituit ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs, ſicut eſt in corpore homiois facto propter finem. Sed eſt difficultas, cur ſi elementa de ſe nullam figuram habent, tamen communiter appellantur corpora rectarum dimenſionum, & dicuntur moueri motu recto, & unde hoc fuit deriuatum. Niſi eſſet quòd Ariſt. primo cœli. tex. commen. 5. per mathematicam rationem oſtendit duos eſſe motus ſimplices, quia duæ ſunt figuræ ſimplices, & magnitudines ſimplices, uidelicet, recta & circularis, & quia prima figura ex ſimplicibus eſt circularis, & prima figura ſimplex debetur primo corpori ſimplici, tale autem cœlum, relinquitur quòd alia figura recta debeatur cæteris corporibus ſimplicibus. unde Commenta. in ſecundo cæli, & mundi commen. 22. declarans hoc inquit. propoſitio autem dicens quòd prima figura debetur primo corpori eſt manifeſta cum poſuimus qnod prius ſecnndum ſubſtantiam eſt prius, & debet eſſe prius ſecundum accidētia eſſentialia propria ſcilicet accidentibus eius quod eſt poſterius, ſicut eſt prius per ſubſtantiam corporis. & cum poſuimus quòd figura eſt accidens quod ſequitur ad ſubſtantiam corporis, neceſſe eſt, ut figura cæli ſit prior alijs figuris, qnoniam figura cæli non eſt in eo accidentaliter ſicut in elementis in quibus intendebatur receptio multarum figurarum, cum eſſe elemeotorum ſit propinquius ad eſſe materiæ quam ad eſſe formæ, corpus autem cæleſte econtrario, quoniam ſuum eſſe eſt uicinum formis.

Contra Thom. de Garbo in ſua ſumma, et multos medicos.

Vide latius theo. 91.

A

L

Difficultas.

Solutio.

M

Cognouerunt etiam naturales hoc ex motu, nam mixta quæ mouentur ad motum elementi dominantis determinant ſibi ad motum rectum magis figuram rectam, ut ignis flamma quæ determinat ſibi figuram pyramidalem, & quia mouentur a medio, & ad medium qui ſunt motus recti. moueri enim circa medium eſt motus corporis circularis. Et aduerte quòd eſt alia etiam diuerſitas inter cælum, & talia elementa. nam quanto elementa magis inuicem congregantur ſeu ad maiorem ſpiſsitudinem reducuntur, tanto mions luminoſa ſunt, & minoris actiuitatis, unde terra eſt fæx elementorum, & eſt opaca, & paruæ actiuitatis; ſed in corporibus cæleſtibus ſecus eſt, quia quanto ibi fuerit maior congregatio, tanto ibi eſt maior luminoſitas, & maior actiuitas. unde ſtella quæ eſt denſior pars ſui orbis, ſecundo cæli. tex. Com. 41. & 2. ca. de ſubſt. orb. magis lucet, & magis actiua eſt. alias aūt differentias require in libro de cælo & mundo, & in libro de ſubſtantia orbis, nos enim moleum a propoſito diuertimus non ſine cā, quia multos uidimus in his ualde errare.

Principia

Propo. 28.

Principia rerum ſenſibilium ſunt ſenſibilia.

Glo. Aue

PROPOSITIO Iſta eſt Ariſtote. tertio cœli & mundi tex. commen. 61. & gloſſatur per Auerr. ibidem de principiis propinquis, non autem habet ueritatem, ut inquit, propoſitio de principiis remotis, quia principia remota rerum ſenſibilium, non ſunt ſenſibilia, ut prima forma, & prima materia. Quidam autem illum locum perſcrutantes dixerunt iſtam primam formam eſſe formam corporeitatis de prædicamento ſubſtantiæ, quæ eſt coæterna primæ materiæ, & iſta eſt prima de principiis generationis in genere cauſæ formalis. Sed iſta opinio eſt purus error, nam Auerro. in primo phyſicæ auſcultationis commen. 63. reprehendit Auicen. ponentem huiuſmodi corporeitatem ſubſtantialem, ſed expreſſe uult quòd corporeitas coæterna materiæ ſit accidens. & in libro de ſubſtantia orbis, ubi declarauit quòd natura materiæ ſubſtantiatur per poſſe, ita quòd potentia eſt differentia ſubſtantialis materiæ, uult quòd prima forma quæ in materia primitus recipitur eſt trina dimenſio. Nec ualet ſicut aliqui dicunt, quòd Auic. poſuit illam tanquam ſpecificam, & Commenta. poſuit eam tanquam genericam. & in hoc aſſerunt eſſe differentiam inter Auicen. & Auerro. Cum hoc tamen ſit purum mendacium. immo oppoſitum reperitur de mente Auicen. in primo ſuæ ſufficientiæ. & in ſecundo ſuæ metaphyſic. quia poſuit illam eſſe formam confuſam & generalem, & Linconienſis, & Alber, qui imitati ſunt Auicen. in hoc, iſto modo ponunt eam. Præterea. Argumenta quæ facit Auerr. in. 1. capit. de ſubſtantia orbis, æque bene procedunt ſi iſta forma ponatur ſpecifica eſſe, ſiue ponatur generica, immo maiora inconuenientia ſunt ſi ponatur generica ſecundum quod ſequitur ex uerbis eius. quod oſtenditur. inquit enim, unde putauit Auicen. quòd diſpoſitio trium dimenſionum exiſtentium in materia ſimpliciter. ſ. non terminatarum eſt diſpoſitio dimenſionum terminatarum in ea: quapropter dixit neceſſe eſt primam formam exiſtere in prima materia antequam dimenſiones exiſtant in ea. Ex quo accidunt ei impoſſibilia, quorum unum eſt, formam non diuidi ad diuiſionem ſubiecti, quapropter non recipiet diuiſionem: & ipſam eſſe æternam non diuiſibilem, per diuiſionem ſui ſubiecti: & ipſam non habere contrarium ſuccedens ſibi in eodem ſubiecto, quòd ſi ita eſſet, tunc materia non reciperet aliam formam præter iſtam ſibi primam. Manifeſtum eſt autem, quòd ſi forma iſta ſecundum ipſum etiam recipitur in materia prius natura, quam trina dimenſio; quòd ipſa remaneret indiuiſibilis: quia ſecundum ipſum extenſio quæ eſt in formis eſt per ſubiectum extenſum merito dimenſionum. Maius autem inconueniens eſt ponere aliquam formam genericam ſubſtantialem eſſe indiuiſibilem, & æternam, & remotam a contrarietate, quàm aliquam formam ſpecificam. teſtatur hoc experimentum, quia quanto aliqua forma eſt magis eleuata à materia, & magis elongata a potentialitate, tanto magis recedit a contrarietate & diuiſibilitate, & accedit ad unitatem, & actualitatem. unde formæ elementales propter maximam propinquitatem ad materiam ſunt imperfectiſſimæ, & ſic aſcendendo per ordinem ad mineralia, & a mineralibus ad plantas, & a plantis in animalibus, in quibus etiam ſunt gradus: nam animalia imperfecta ita ſe habent, quòd partes eorum deciſæ uiuunt, habent enim animam unam in actu, & plures in potentia, ſicut in plantis, ſicut teſtatur Ariſtot. in ſecundo de anima. tex. commen. 20. & uniuerſaliter ita eſt his quæ græci zoophyta appellant. i. ancipitis naturæ inter plantas, & animalia. Illa autem quæ ſunt perfecta hoc non patiuntur, quia partes illorum deciſæ non uiuunt. unde quidam ex magnis tenuerunt animas animalium perfectorum eſſe indiuiſibiles. Et ita patet, quod longe inconuenientius eſt dicere, dari aliquam formam ſubſtantialem generalem conſiſtere in indiuiſibili quàm ſpecialem, propter genus magis aſsimilari materiæ, & differentiam formæ, teſte Porphyrio in capitu. de differentia. Amplius autem magis inconueniens propter eandem cauſam aliquam formam generalem eſſe remotam a contrarietate, quam formam ſpecificam. unde forma & complexio humana ſecundum omnes ſapientes eſt magis remota a contrarietate, & magis appropinquat naturæ cœli, in quo nulla prorſus eſt cõtrarietas, ut teſtatur etiam medici, & Auicen. in prima Fen. primi in doctrina prima. capitu. de complexionibus, & Ariſtote. 2. de anima, in tractat. de olfactu, & eſt in text. commen. 94. Amplius. quomodo naturalis reſolueret uſque ad primam materiam ſi habet formam corporeitatis ſibi coæternam? nam nulla uia poteſt cognoſci compoſitio ex materia, & forma, niſi per tranſmutationem ſubſtantialem, ut inquit Commen. primo phyſi. commen. ult. & primo phyſi. commen. 51. inquit, alteratio contrariorum inuicem coegit omnes credere, quòd omnia corpora ſunt compoſita non ſimplicia, & quòd in eis ſunt aliqua plura uno, & maxime prima corpora. ſ. quatuor elementa. In talibus autem ſicut ipſe teſtatur. 4. phyſi. Commen. 71. &. 8. phyſi. Commen 30. &. 4. cœli. 22. non eſt niſi prima materia, & forma elementi, & ideo non diuiduntur in partem per ſe motam & mouentem, & propter hoc ſi in uacuo ponerentur, non poſſent moueri, &. 12. metaphyſico. commen. 14. expreſſe habet quòd materia non habet aliquam formam communem, & ideo dicit quòd non eſt genus. & dixit Alexand. ſcripſiſſe demonſtratiue materiam non eſſe genus. Amplius autem quomodo Ariſtote. ſolus uidit naturam primæ materiæ, & Plato fuit propinquus, ſed non perfecte attingit, quia non diſtinxit inter ipſam, & priuationem ut dicitur primo phyſico. text. commen. 79? Manifeſtum eſt enim quòd antiqui poſuerunt unum principium corporale omnium, & multi fuerunt, qui illud non ſpecificanerunt aliqua forma & contrarietate, ſed dixerunt illud eſſe ſeparabile, quorum opinionem expreſſe damnat Ariſtote. in principio ſecundi de generatione & corruptione in tex. commen. ſecundo &. 3. ubi inquit. ſed facientes quidem unam materiam extra prædicta, hanc autem ſeparabilem, & corpoream, peccant, impoſsibile enim ſine contrarietate eſſe corpus hoc ſenſibile: aut enim leue, aut graue, aut calidum, aut frigidum, neceſſe eſſe: infinitum hoc quod quidam dicunt eſſe principium. Patet autem quod pro tanto illud infinitum aſſerebant, ut bene notauit Aegidius Roma. ibi, quia poſuerunt illud non habere formam aliquam ſpecialem, ſed generalem. Amplius error iſtius opinionis deprehenditur ex is, quæ Ariſtote. docuit primo de generatione, & corruptione, ubi docuit generationem eſſe tranſmutationem totius in totum nullo ſenſibili remanente, ut ſubiecto. manifeſtum eſt autem ſi materia informata corporeitate ſubſtantiali ſibi coæterna, cum impoſsibile ſit reperire corpus ſine contrarietate in mixtis generabilibus. remaneret igitur in corruptione ſimplicium aliquod ſenſibile ſubiectum. hoc autem falſum eſt, ut inquit Ariſtote. & etiam Commenta. in tertio cœli. commen. 31. inquit, quòd in talibus forma corrumpitur, & materia induit aliam formam. & immorari contra iſtos amplius in hoc eſt ſuperfluum. Dicamus igitur quòd per primam formam Auerro. non intellexit formam aliquam naturalem, & a naturali conſiderabilem. ſed intellexit Deum glorioſum, nam. 12. metaphyſicor. comment. quinto & ſexto. prima forma, primus motor, & primus finis, ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ſecundum motum. & alias declaraui in contradictionibus Auerro. qualiter in unoquoque genere cauſæ eſt ſtatus, ut probatur in ſecundo primæ philoſophiæ, & eſt deuenire ad primum in quolibet genere. & dixi quòd licèt naturalis conſiderat omnes cauſas; non tamen conſiderat omnia prima cauſarum genera, ſed tantum duo, uidelicet, primam materiam & primum mouens. diuinus autem conſiderat duo reliqua, uidelicet, primum finem & primam formam, ut ſeptimo metaphyſico. inquit commen. quinto aſsignando differentiam inter inquiſitionem quam facit naturalis de principiis ſubſtantiæ ſenſibilis, & inter inquiſitionem quam facit diuinus. Et iſta quæſtio differt ab illa quæ eſt in ſcientia naturali, quoniam iſta quæſtio inducit ad ſciendum primam formam

Contra ponentes formam corporeitatis

Euaſio quorundam.

Impugnatio.

Vera interpretatio.

G omoium entium & ultimum finem, & prima quæſtio, quam incepit in ſcientia naturali inducit ad ſciendum primã materiam & formas naturales & primum motorem, ubi loquitur in plurali numero de formis, & non dicit ad primã formam. Et mirum eſt de iſtis qui prædicant ſe eſſe doctores Auerro. & Ariſto. quomodo adhuc non habent terminos in uia iſtorum. uideant quæſo Ariſto. hoc aperta uoce aſſerentem in fine primi libri de phyſica auſcultatione. ubi ſic ſcribit, de principio quidem ſecundum ſpeciem utrum unum aut plura, aut quot, aut quæ ſunt, per certitudinem primæ philoſophiæ opus eſt determinare. ergo in illud tẽpus apponatur. De phyſicis autem & corruptibilibus ſpeciebus in poſterius demonſtrandis dicemus. Nam quia in 1. phyſi. inueſtigans principia generationis ſenſibilium ſubſtantiarum iam determinauerat de prima materia poſſet quiſpiam opinari, quod ordo requirit ut de prima forma pertractet, & ipſe dicit iſtam conſiderationem pertinere ad diuinum, ſed naturalis ſolum habet determinare de phyſicis & corruptibilibus ſpeciebus. & hoc erat quod dixit Auerro. in præfata authoritate, & etiam in eodem. 1. phy. commen. 69. in calce commenti. inquit. quòd entia habent aliud principium a ſubiecto & eſt forma, ſed primum principium in hoc genere non poteſt ſciri in hac ſcientia, ſicut primum ſubiectum. ubi patet quòd primum in genere cau-

H ſæ formalis non poteſt ſciri in ſcientia naturali, quod uerũ non eſſet ſi prima forma eſſet corporeitatis ſubſtantialis. & iſta eſt opinio eius in tertio metaphyſico. in comment. 3. & 12. metaphyſi. commen. 5. & 6. & fuit opinio etiam Alexandri, ut ſcribit ibi Commen. Sed hic eſt ardua difficultas propter quod naturalis ſicut conſiderat de prima materia, ita etiam non conſiderat de prima forma; & ſicut conſiderat de primo motore, cur non conſiderat de primo fine. Et quod auget difficultatem eſt, quia ſi iſta ſunt eadem ſubiecto, & ſcientia. 3. de anima. tex. commen. 38. ſecatur quemadmodum & res. conſiderans igitur de primo mouente uidetur poſſe conſiderare de prima forma, & de primo fine & econtra. Et tanto magis augetur difficultas, quia tunc opinio Auicen. ſtabit in ſuo robore, dum dixit, primum Philoſophum poſſe demonſtrare primum principium eſſe, quia dicet quòd non idemonſtrat ipſum eſſe inquantum eſt primus motor, ſed altiori modo, uidelicet, inquantum eſt prima forma & primus finis, & ita ruunt rationes Auerro. contra ipſum. 1. phy. com. ult. &. 12. metaph. commen. 5. & a talibus dubijs (per uitam meam) non niſi ſolers ingenium euadere poteſt.

Cur naturalis ſint conſiderant de prima materia & primo motore, ita non cõſiderat de prima forma & primo fine.

Ad primum tamen uidetur reſpondere Comm. in. 7. primæ philoſophiæ. com. 9. & inquit, quod illa ex quibus peruenitur ad cognitionem eſſentiæ rerum ignoratæ ſunt actiones earũ propriæ,
„ & actio materiæ eſt tranſmutatio, uult dicere quòd natura
„ lis habet medium ad deueniendum ad notitiam primæ ma-

I teriæ, & tale medium eſt tranſmutatio ſubſtantialis. Non autem naturalis habet medium ad inueſtigandum primam formam omnium entium.

Solutio.

Sed replicabis, ſicut ex tranſmutationem communi inuenta in generabilibus naturalis demõſtrat eſſe primæ materiæ, quia tranſmutatio eſt actio materiæ, ut ipſe dicit, pariformiter ex operatione quæ eſt actio formarum poterit naturalis demonſtrare eſſe primæ formæ.

Replica.

Ad hoc ipſe reſpondet, quòd eſt ratio diuerſitatis. Nam formæ naturales non conueniunt in una actione propria, ſicut generabilia conueniunt in tranſmutatione propter naturam materiæ in eis inuentam. Nam diuerſarũ formarum diuerſæ ſunt operationes, unde prima materia participatur a generabilibus & corruptibilibus, & eſt intrinſeca para compoſitionis eorum. Non ſic autem prima forma quæ liberata eſt ab omni materia & ab omni potentia & compoſitione & corruptibilitate cum iſtis. Et ideo ex operationibus formarum ſenſibilium non potuit declarari primam formam eſſe. Et ſubdit quòd illud quod fuit declaratũ de illis, illic. ſ. in naturali philoſophia fuit, quod actiones formarum perueniunt ad actionem primæ formæ quæ non eſt in materia & eſt primus motor. Pro quo debes ſcire, quod formæ naturales dupliciter conſiderari poſſunt. uno modo ut naturales ſunt, uidelicet, ut ſunt termini

Solutio.

Formas naturales dupliciter conſiderari poſſunt.

K motus, & ut ſic, ex actionibus ipſarum peruenit naturalis ad cognitionem primæ formæ quæ non eſt in materia ſub ratione qua eſt primus motor, non ſub ratione qua eſt prima forma. nam in. 8. phyſico. oſtenditur quod omnem motum nouum præceſsit motus, & quod in. mouentibus & motis eſt deuenire ad unum motum ex ſe ſempiternum, quod mouetur a motore qui non eſt corpus nec uirtus in corpore, ex hoc mouet ſempiterno tempore, ut patet tex. commen. 78. & 79 & ita naturalis ex cognitione formarum ex ſuis actionibus quæ depẽdent a primo motu, agnoſcit primum motorem. Alio modo formæ naturales poſſunt conſiderari inquantum ſunt ſubſtantiæ, & iſto modo conſiderantur in ſcientia diuina, & iſta conſideratione diuinus aſcendit ad cognitionem primæ formæ & primi finis ſicut dicit ibi. Sed tunc eſt magna difficultas quomodo ex iſta conſideratione cognoſcitur prima forma & primus finis, nam ipſe non declarauit hoc, nec aliquis alter expreſſe dicit aliquid de hoc.

Pulchra notabilis difficultas.

Dicamus igitur, ut inquit Auerro. in tertia diſput. contra Algazelem in lib. deſtructio deſtructionum. in ſolutione. 18. dubii. quod eſſe ſenſibilium plures gradus habet, quorum uilior eſt in materia, nobilior uero illo eſt eſſe quod habent in humano intellectu, & nobilior iſto eſt eſſe quod habent in ſeparatis intelligẽtiis, deinde in dictis ſeparatis intelligentiis dictæ formæ gradus habent adinuicem differentes, ſecundum quòd differunt illæ intelligentiæ adinuicem, & per conſequens no-

L biliſsimum eſſe quod habent formæ, eſt eſſe quod habent in prima intelligentia, quæ eſt puriſsima forma liberata ab omni potentia & imperfectione, quæ eſt forma formarum. Et prima & communis omnium ut dicit Commen. 12. meta. com. 44.

Sed dices, tunc ſecundum iſtam declarationem poteſt forma dici exemplar primæ formæ aut ideæ eius exiſtentis in intellectu primæ formæ, & ita credit opinio ponentium ideas in mente diuina, cum tamen declaratum ſit in. 12. primæ philoſophiæ quod diuinus intellectus ſolum unum intelligit. uidelicet, ſuam eſſentiam, ut patet. 12. meta. com. 51.

Obiectio.

Ad hoc reſpondetur quòd quælibet forma inquantum eſt participatio primæ formæ in certo & determinato gradu actualitatis & perfectionis, quia ſpecies entium ſunt ſicut numeri, poteſt iſto modo dici exemplar, non autem ſicut ponentes ideas. Vnde lucidiſsimus Them. in. 2. phyſicæ auſcultationis, ſuper expoſitione tex. 28. forma apud Ariſto. dicit nonnunquam exemplar, non eo modo quo hi qui ideas ſeparatas poſuere ſpecies quaſdam nul-
„ lo materiæ innexu ſubſidentes, ſed propter ea quia diffinita
„ præſcriptaque eſt eorum omniũ forma, quæ a natura pro-
„ ueniunt, hominis, equi, bouis, fici, oleæ, platani. Et hoc etiã aſſeuerat Commen. 12. meta. commen. 18. dum dicit, quòd hæ ſunt ideæ quas comminiſcitur Plato. Et propter hoc antiqui etiam peripatetici nuncupant formam lumen ſeu ra-

Solutio.

Themiſt.

M dium, inquantum participatio eſt primi luminis. ſic igitur intelligis modo quomodo diuinus ex forma conſiderata, ut ſubſtantia, & ut ens aſcendit ad cognitionem primæ formæ, quia talis forma nobiliſsimo modo continetur in prima forma, cuius iſta eſt participatio & exemplar inquantum participat de perfectione primæ, prout eſt capax.

Sed quomodo aſcendit ad cognitionem primi finis, uideamus. Debes ſcire, quòd deus ſublimis eſt optimũ omnium, & ſic habet rationem finis, & mouet omnia in ratione amati & deſiderati, & omnia entia habent appetitum naturalem in participando bonitatem primi, ſecundum quod poſſunt. Et quia appetitus naturalis in entibus non poteſt fruſtrari, quandoquidẽ Deus & natura nihil fruſtra faciũt: primo cœli & mundi tex. commen. 32. ideo omnia participant bonitatem ſecundum quod poſſunt, intantum, quòd etiam prima materia appetendo formam ſic participat de bonitate. ut dicitur. 1. phyſico. text. commen. 81. exiſtente quodam diuino & optimo, iſta autem eſt ratio finis optimum eſſe. Nam. 2. phy. tex. com. 31. Quod autem eſt cuius cauſa potiſsimum eſt & finis aliorum uoluit eſſe, bonum autem eſt quod omnia appetunt. primo ethi. unde. 12. primæ philoſophiæ tex. comm. 36. demonſtratur quod mouet ſicut appetibile & intelligibile, & per cõſequens in ratione amati

Quomodo deuenimus in cognitione primi finis.

A ne amati & deſiderati & iſta eſt motio finis. Ex entibus igitur et formis, ut ſunt ſubſtantiæ et entia participantia bonitatem, prouehitur intellectus in ſcientia diuina ad cognitionem ſummi boni, quod naturaliter mouet omnia ut amatum & deſideratum. nam omne ens per participationem habet reduci ad ens per eſſentiam. Sic igitur colligendo fragmenta ne pereant, naturalis bene inquantum naturalis cognoſcit primam materiam, quia habet proprium medium, per quod demonſtratione ſigni poteſt demonſtrare ipſam eſſe, tale autem eſt tranſmutatio ſubſtantialis, quia iſta eſt actio propria materiæ, ut ſubiecti, ſicut motus eſt actus mobilis. 8. metaphy. commen. 11. Similiter poteſt demonſtrare primum motorem eſſe, quia medium proprium ad illud eſt motus, & nullum aliud efficaciam habet ad uere demonſtrandum eſſe abſtractorum, ut inquit Commen. primo phyſi. commen. ulti. et. 12. metaphy. commen. 5. unde Auicen. peccauit peccato manifeſto, qui dixit primum Philoſophum demonſtrare primum principium eſſe, quia certior illorum ſermonum non pertranſit ordinem ſermonum probabilium, ut declarauit Commenta. in diſputatio. quarta in libro deſtructionum, in ſolutione quinti dubii. primã autem formam & primum finem naturalis non cognoſcit, quia non habet medium ad illa, & diuinus eſt qui de illis

Summa c. ſo rem. — *Error Auic.*

B loquitur. Sed animaduerte, ut inquit Commenta. 12. metaphy. in commen. 5. & 6. quòd diuinus poſtquam accepit pro conſtanti a naturali abſtractas ſubſtantias eſſe, tunc declarat quòd mouens æternam ſubſtantiam eſt ſubſtantia & eſt forma & finis. nam ſcientia diuina eſt ultima uia ſeu ordine doctrinæ, licet ſit prima uia naturæ & perfectionis. 6. metaphyſic. commen. 3. & 7. commen. metaphyſico. 39. Et quomodo declaret iam uidiſti modum quem pauci intelligunt. Et ita patet ſolutio ad obiectiones, quia licet primus motor, prima forma, & primus finis ſint eadem ſubiecto, ſunt tamen tria in ratione, ut dicit Commenta. 12. metaphyſi. commen. 6. modo quando ens diuiditur ſecundum diuiſionem demonſtratiuam non inconuenit, ut una natura ingrediatur diuerſas artes, ut ſcribitur per Auerro. in. 2. phyſic. comment. 71. Propoſitio etiam Philoſophi tertio de anima. tex. comment. 38. ſcientia ſecatur quemadmodum & res, intelligitur quo ad diuiſionem quæ fit per potentiam & actum, & iſta eſt intentio Philoſophi ibi, ut intuenti patet, unde illa propoſitio ſolet allegari extra propoſitum ex illo loco ſicut in quam pluribus aliis euenit, dicit enim textus, ſecatur igitur ſcientia & ſenſus in res quæ quidem potentia eſt in ea quæ ſunt potentia: quæ uero actu, in ea quæ ſunt actu. unde Commenta. ibi in comment.

Intellectus uerus propoſitionis Ariſt.

C inquit, res enim quarum differentiæ ſunt eædem, ipſæ ſunt eædem in illo modo ſecundum quem habent eaſdem differentias. intellectus igitur eſt intellectum, & ſenſus eſt ſenſatum. bene autem uolo quòd diſtinctæ ſcientiæ ſunt de diſtinctis rebus formaliter conſideratis, ſed non de diſtinctis ſecundum ſubiectum, quia ſecundo phyſico. tex. commen. 18. de eiſdem negotiatur magnitudinibus naturalis & mathematicus. ſed tamen ſecundum diuerſas rationes formales. Sed eſt replica, nam ſecundo phyſico. tex. commen. 26. materia & forma dicuntur relatiue, & conſiderans unum correlatiuum debet conſiderare de reliquo, ut ibi dicitur. cum igitur prima materia dicatur correlatiue ad primam formam, conſiderans de prima materia debet conſiderare de prima forma. ſimiliter ſecundo capitu. de ſubſtantia orbis. finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria. igitur conſiderans de primo fine, debet conſiderare de primo mouente. Et ad hæc dici poteſt, quòd licèt materia & forma, ut a naturali conſiderantur, in relatione conſiſtant quadam, ut alias demonſtraui: non tamen ſecundum eſſe primum relatiua ſunt, & ideo materia, ut a naturali conſideratur habet habitudinem ad formas naturales, & ideo naturalis conſiderat primam materiam & formas naturales, ut dicit Commen. in com. 9. & 7. meta. & Philoſophus primo phyſi. tex. ult. Quod ſi replicetur quòd prima materia etiam relatiue dicitur ad primam formam, quod extrahi poteſt ex dictis Ariſt. & Commenta. 9. pri-

Obiectio. — *Solutio.* — *Repli. difficilis.*

D mæ philoſophiæ. tex. commen. 2. ubi diffinit potentiam actiuam per paſſiuam, & econtra Auerro. ibi in commen. 2. inquit, in diffinitione enim omnis potentiæ paſſiuæ accipitur potentia primæ materiæ: & ſimiliter in diffinitione omnis potentiæ actiuæ accipitur diffinitio actionis primæ formæ, quæ eſt diffinitio primæ formæ quæ eſt abſoluta a materia. & ita adhuc ſicut uides remanet eadem difficultas, quia prima materia non ſolum dicitur relatiue ad primam formam, & tunc ratio Ariſt. ſi ualet in ſecundo phyſicorum, quòd conſiderans de materia debet conſiderare de forma, quia relatiue materia dicitur ad formas naturales, pariformiter cum prima materia dicatur relatiue ad primam formam, debet naturalis conſiderare de prima forma, quia conſiderans unum correlatiuorum debet conſiderare & reliquum. Diximus nos, quòd materia relatiue dicitur ad formas naturales, & etiam ad primã formam, ut bene demonſtrat ratio: tamen aduerte quòd alia eſt relatio primæ materiæ ad formas naturales ſecundum rationem ſaltem, & alia ad primam formam. quia primus reſpectus eſt, ut ſubiecti & ut potentiæ ad actum. Secundus autem eſt reſpectus moti ad motorem. Et ideo ſemper uerum eſt quòd conſiderans unum relatiuum, debet conſiderare & reliquum, uerum eſt ſub illa ratione qua ſunt correlatiua.

Solutio. — *Quomodo cõſiderans unũ relatiuum debet conſiderare & reliquũ.*

E ſic enim conſiderans de ſenſu conſiderat de omni ſenſibili, & conſiderans de intellectu conſiderat de omni intelligibili, ut dicit Ariſt. in principio libri de partibus animalium. prima igitur materia, ut ſubiectum, & ut potentia reſpicit formas naturales, & ſic conſiderat formas inquantum ſunt perfectiones & actus perficientes materiam. unde quælibet forma quantuncunque perfecta deſcribitur iſto modo, ut dicitur eſſe actus ſuæ materiæ. dicitur enim in diffinitione animæ, quòd anima eſt actus corporis organici phyſici potentia uitam habentis. ſed prima materia, ut potentia paſſiua refertur ad primã formam, ut eſt potentia actiua, & ſic formaliter dicitur primus motor. & ſic naturalis etiam conſiderat utrunque ſicut diximus, unde Commen. 12. meta. com. 18. inquit. omnes formæ ſunt in potentia in prima materia, & ſunt in actu in primo motore, & ibidem com. 24. inquit, forma primi mouentis eſt quodammodo omnes formæ. materia igitur prima, ut a naturali conſideratur, dicitur relatiue ad formas naturales inquantum naturales ſunt, & ideo de utriſque conſiderat: tamen ut a naturali conſideratur dicitur relatiue ad id quod eſt prima forma, non tamen ut ſic, ſed inquantum eſt primus motor & potentia actiua: quia licèt iſta ſint una res numero, ſunt tamen plura ſecundum rationes formales. Similiter patet, quòd finis, ut

I terminat motum, pertinet ad illum qui conſiderat agens per motum. ſed finis ultimus cognoſcitur altiori medio quàm ſit uia motus, ſicut diximus. Et ita mihi uidetur in

F tanta difficultate dicere, & ſi alij melius poſſunt dicere, dent laudem & gloriam Deo.

Oportet princ ipia ſemper remanere. — *Propoſitio. 29.*

SCRIBITVR Iſta propoſitio in primo phyſicæ auſcultationis. tex. commen. 50. Intelligitur tamen iſto modo, ſicut gloſſat eam Commenta. uidelicet, quòd principia non debent eſſe tranſmutabilia & generabilia ex alijs. Nam ſicut patet ponderanti, ad hunc ſenſum uadit intentio Philoſophi ibi, uult enim ibi oſtendere, quòd nedum principia non ſunt infinita; immo etiam quòd nec quæcunque contraria ſunt principia. Nam contrariorum quædã ſunt prima & quædam poſteriora: quæ autem poſteriora ſunt non poſſunt eſſe principia, quia facta ſunt ex primis. De ratione autem principiorum eſt quòd ſemper permaneant, hoc eſt dictũ, ut permaneant in ratione primi. nam quinto metaphyſico. tex. commen. primi. De ratione principij eſt primum eſſe. & primo poſteriorum, idem dico primum & principium. unde loquitur ibi textus de albo, & nigro, & dulci, & amaro, quæ ſunt extrema contraria, ex quibus media generãtur.

Glo. Aue.

G Manifeſtum eſt autem quòd ſicut ſeminat in præmiſsis,ſic ac! et colligere in concluſione. ſi igitur intendit probare quod non omnia contraria ſunt principia, quia principia oportet manere,ſed contraria poſteriora non permanent, quia fiunt ex aliis, ideo non ſunt principia. Si per permanentiam Philoſophus intellexiſſet permanentiam ſempiternam ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem, patet quod contraria etiam poſteriora illo modo ſemper permanent ſtante æternitate mundi. oportet igitur per permanẽtiam, ut intelligat id quod diximus.

Contra ponẽtes formã corporẽitatis.

Ex quo patet quod non propter iſtam authoritatem oportet ponere aliquam formam coæternam in prima materia, nec aliquam priuationem, ſicut quidam conati ſunt dicere. Nam materia non habet aliquam formam nec aliquam priuationem ſibi propriam, ſed eſt in potentia indifferenter ſe habens ad quamlibet formam & ad quamlibet priuationem. materia enim non eſt quid, nec quale, nec quantum, nec aliquid eorum quibus ens eſt determinatum, ſed ut inquit Commenta. ibidem. 7. metaphy. tex. commen. 8. materia eſt in potentia ad omnia decem prædicamenta, & ad omnes priuationes eorum, & in ſui ſubſtantia nullam habet, neq; formam, nec formæ priuationem, ſicut etiam ſuperius oſtendimus contra fingentes corpus de prædicamento ſubſtantiæ coæternũ in prima materia.

H

Differentia inter cauſas & principia generationis.

Et aduerte quòd ut dicitur primo phyſicorum principia generationis ſunt tria, materia, forma, & priuatio: & hoc intellige uniuerſaliter reſpectu cuiuslibet generationis, ſiue ſit generatio ſimpliciter quemadmodum eſt in ſubſtantiis: ſiue ſit generatio ſecundum quid, ſicut eſt generatio in accidentibus. Nam Ariſtote. ibi tex. commen. 57. proponit ſe inueſtigaturum principia generationis in communi. ubi lucidiſsimus Themyſtius & Auer. in commento exponũt per generationem in communi tam illam quæ eſt in ſubſtantia quàm illam quæ eſt in accidentibus, & aduerte quòd eſt differentia magna inter cauſas generationis, & inter principia generationis. Nam cauſæ reales generationis ſunt duæ tantum, uidelicet, materia, & agens ſeu motor. Sed principia generationis ſunt tria, materia, forma, & priuatio: in plus enim eſt principium quàm cauſa, ut dicitur. 5. metaphyſi. text. commen. primo. Nam omnis cauſa principium non omne autem principium cauſa. Nam priuatio principium eſt. ſed non cauſa. Vnde ſcire debes quòd forma etiam dicitur generationis principium proprie loquendo, non tamen cauſa, ut oſtendam primum probatur, quia generatio ut eſt quidam motus ſeu mutatio requirit terminos duos oppoſitos, & requirit ſubiectum, quia tranſmutatio eſt actus tranſmutabilis inquantum tranſmutabile, tale autem materia eſt. termini autem ſunt priuatio, & forma, quia generatio eſt tranſmutatio de non eſſe ad eſſe. pro quanto igitur generatio in ſui intellectu, ex iſtis tribus intrinſece componitur, ſicut & motus, qui teſte Auer. quinto phyſi. comment. 3. ex iſtis tribus in ſua ſubſtantia componitur, uidelicet, ſubiecto & termino a quo, & termino ad quem, non loquendo de cauſis extrinſecis, ſicut eſt motor & tempus. ſic forma erit generationis principium.

I

Secundum dictum oſtenditur, quòd forma non eſt generationis cauſa, quia cauſa eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud, modo ad eſſe formæ in materia, ceſſat generatio. primo enim de generatione, & corruptione tex. commen. 55. habitibus præſentibus in materia, nondum generatur aliquid, ſed iam eſt. Et hoc confirmatur pulchra authoritate Philoſophi, & Commẽ. in ſecundo de generatione, & corruptio. in tex. commẽt. 52. quod dicentes cauſam generationis materialem, rectius dicunt, cum dant cauſam tranſmutationis, inquantum eſt tranſmutationis principium. Alii autem nõ dant principium conueniens tranſmutationis. Forma enim cũ inuenitur, quieſcit tranſmutatio. quomodo igitur poteſt eſſe cauſa tranſmutationis? unde in eſſe reali iſtæ duæ ſunt ueræ cauſæ generationis, uidelicet, materia, & motor, ut potes colligere ex ſecundo phyſicorum tex. commen. 72. & primo de generatio. tex. commen. 24. unde. 8. phyſi. ſuper hoc fundamento Ariſto. & Commen. arguunt quòd ſi mobile ſemper fuit, & motor ſemper fuit, quare igitur motus non fuit ſemper. patet autem quòd ſi alia cauſa eſſet realiter neceſſaria, ad cauſandum motum, quam mobile & motor, quod tunc argumentum eorũm procederet ab inſufficienti.

K

Forma autem, & finis, non ſunt cauſa realis reſpectu generationis loquẽdo de fine generationis, niſi metaphorice, ut fatetur Ariſto. in primo de generatione, & corruptio. tex. commen. 55. Sic igitur intelligis, quomodo principia cuiuslibet generationis oportet ſemper permanere. Et quomodo principia cuiuslibet generationis ſunt tria, materia, forma, & priuatio, quia in intellectu cuiuslibet generationis, eadũt termini & ſubiectum: & cum hoc cauſæ reales cuiuslibet generationis ſunt materia, & agens ſeu motor. & ita uolo intelligi dicta mea, quantum ad hoc, ſuper his quæ dixi, dũ eſſem junior in concordantiis Auer. in primo de generatione, & corruptione ſuper commen. 14 & in ſecundo de generatione, in commen. 52. ubi occulte tetigi iſtam ſolutionem, ubi dixi, quicquid ſit de principiis generationis in eſſe rationis, duæ tamen ſunt cauſæ in eſſe reali.

L

Nunc autem declarando mentem meam, dico ſecus eſt de principiis generationis loqui, ſecus de cauſis. principia tria ſunt, cauſæ uero duæ, quia ſumo cauſam, ad cuius eſſe ſequitur aliud, non autem ſumo cauſam, metaphorice cauſantem. Pro hoc uide tex. commen. 24. 12. metaphy. Et aduerte etiã quòd propoſita propoſitio quæ dicit quod principia oportet manere, quia non fiunt ex aliis, nec ex alterutris, & quæcunque fiunt, fiunt ex eis, ut dicitur primo phyſicorum tex. commen. 42. intelligitur in genere cauſæ materialis, & intrinſece, & per hoc tollitur inſtantia de intelligentiis, quæ ſunt principia extrinſeca, & remota, ſicut diximus reſpectu ſenſibilium generabilium, & corruptibilium, principia autem quæ inueſtigantur de generatione, in communi rerum naturalium, in phyſicis ſunt principia intrinſeca exiſtentia in re, ut patet primo phyſicorum tex. commen. 6. 7. & 57. intelligentiæ autem ſunt principia entium ſenſibilium, non inquantum ſenſibilia ſunt, ſed inquantum entia, & inquãtum ſubſtantiæ ſunt in genere cauſæ efficientis, & finalis. ut dicit Comment. 12. metaphy. commen. 36. & etiam formalis quoquo modo ſicut rex dicitur forma ſerui. 12. metaphy. commen. 37.

Dubium.

Sed dices tunc igitur forma non eſſet principium, quia fit ex materia, & de ratione principiorum eſt quod non fiant ex alterutris.

Solutio.

Reſpondetur negando aſſumptum, quia forma non fit, ſed compoſitum ex materia, & forma, per ſe fit, ut dicitur. 7. meta. tex. commen. 27.

M

& Commen. ibi dicit notabiliter in commen. agens non facit in alio aliud, ſed ex alio aliud, non enim facit in materia formam, ſed facit ex materia formatum. & 12. metaphy. commen. 18. inquit. Imaginatio ſuper creationes formarum, fecit exiſtimare ideas eſſe, & datorem formarum. & 7. metaphy. commen. 31. conſimilem ſententiam habet. unde Ariſtote. in hoc præcipue aduerſatur Platoni, quòd non fit per ſe forma, nec materia, ſed ſynolon. i. ſimul totum. i. compoſitum, actus enim & generationes ſunt ſuppoſitorum.

Eadem ſunt principia omnium prædicamentorum.

Propõ. 30.

PROPOSITIO Iſta ſcribitur. 15. primæ philoſophiæ, ubi fuit longe uẽtilata a text. Cõm. 19. uſq; ad tex. cõ. 27. Et tandem intelligitur quòd ſunt eadem proportione, in omni enim prædicamento eſt aliquid ſimile materiæ, & aliquid ſimile formæ, & aliquid ſimile priuationi.

Intellectus propõnis.

Similiter etiã ueritatẽ habet de principiis remotis, fallit de proximis. gloſſa eſt Auer. ibidẽ. cõ. 22. Nam principia proxima uniuſcuiuſque prædicamenti ſunt diuerſa a principiis proximis alterius, nã teſte Themiſtio, coordinationes decẽ prædicamentorũ ſunt impermixtæ. ſunt. n. (ut inquit Porphyrius) decem genera generaliſsima, tanqoã decem rerũ prima principia. tamen principia

Cap. de ſpecie.

A cipia remota omnium ſunt eadem, quia principia ſubſtãtiæ ſunt principia omnium aliorum, ut dicit etiam Commen. in primo phy. com. 36. Aduerte tamen, quòd ſi quæratur in quo genere cauſæ principia ſubſtantiæ ſunt cauſæ principiorum aliorum prædicamentorum, dicendum puto, in genere cauſæ materialis. ſubſtantia enim ut dicit Com. 4. meta. com. 2. eſt cauſa accidentium, non ſecũdum agens, neque ſecundum finem, ſed quia eſt ſubiectũ eorum, & conſtituuntur per illam. & hoc uidetur uelle etiam Philoſophus primo phy. tex. com. 80. ubi inquit. quod ſubiecta quidem materia, cum forma, cauſa eſt omnium eorum quæ fiunt, ſicut mater. patet autem quòd uniuerſaliter loquitur de omnibus generatis, mater autem concurrit, tanquam materia in generatione prolis, ut eſt ſententia Philoſophi, in libro de generatione animalium primo, unde materia, & forma, appellantur principia materialia generatorum, quia ſunt inexiſtentia generatis, unde proprie elementa dicuntur. elementum enim proprie dicitur de cauſis intrinſecis, exiſtentibus in re, ut dicit Commen. primo phy. com. primo, licet ab antiquis minus uſitate loquentibus, dicantur principia, ſicut teſtatur Philoſophus primo phy. tex. com. 48. inquit enim, omnes enim elementa & ab ipſis uocata principia, & quamuis ſine ratione, ponentes tamen contraria dicunt tanquã ab ipſa ueritate coacti. & ibid. tex. com. 57. epilogans inquit. ex prædictis patere elementa non eſſe unum, ubi Cõmen. per elementa exponit principia exiſtentia in re, & idem dicit primo phy. com. 6. & 7.

Propõ. 31.

Color, & ſapor, & odor ſunt paßiones mixti corporis.

VVlgata ſatis eſt propoſitio. Tamen ſic intelligitur, quòd tales qualitates ſecundæ cum cauſentur ex actione primarum, ſunt proprium mixti quia competunt ſoli mixto, ſicut homini eſſe medicum, non tamẽ omni mixto hæc inſunt, ſunt nanque mixta quæ colore carent & ſunt miſta quæ carent ſapore & quæ odore. Nam organum uiſus quodcunque ponatur eſſe, uel pupilla, uel humor cryſtallinus, uel nerui optici, colore carent. oportet enim organum uiſus abſcolor eſſe, ut patet. 2. de anima. tex. com. 71. Et ibi dicitur quòd ſuſceptiuum omnium colorum debet eſſe abſcolor, & receptiuum ſoni debet eſſe abſonum, & ibid. com. 138. inquit Com. & intelligo quòd ſenſus tactus impoßibile eſt, ut careat ſimpliciter calido, & frigido, & ſicco, & humido, ſicut fuit in uiſu colore, & in auditu carere ſono, & ideo iſti ſenſus comprehendunt ſua ſenſibilia ſecundum totum: ſenſus autem C tactus, ſolum extrema comprehendit, & idem dicit in com. ſequenti ibidem. & in tertio de anima. com. 66. Amplius medicorum ſententia, datur urina ſine colore, ut teſtatur Auicen. in ſecunda Fen. primi, doctri. tertia, & eſt illa quæ eſt tenuis tranſlucens, & tranſlucentia pro certo non eſt niſi omnium colorum priuatio. & eſt in promptu ratio, quia color ſecundum Ariſt. in libro de ſenſu & ſenſato, eſt extremitas perſpicui terminati, modo nullum tranſlucens eſt terminatum, & tamen tale eſt mixtum, datur ergo mixtum ſine omni colore. Et idem dicendum puto, de ſapore, & odore, & ſono. Vnde Commen. ſecundo de anima. commen. 31. inquit. quòd ſunt animalia quædã quæ nutriuntur ex rebus carentibus ſapore, ut ſpongia maris, quæ nutritur ex radicibus. Manifeſtum eſt autem, quòd nutrimentum eſt corpus mixtum, ſimplex enim, & purum elementum, uere nutrire non poteſt. ex eiſdem enim nutriuntur mixta, ex quibus conſtant, ut dicit Philoſophus in ſecundo de generatione, & corrup. tex. commen. 50. Nam ut inquit, quæ uno ſolo uidentur nutriri, ut aqua plantæ multæ nutriuntur, mixta eſt enim aquæ terra, ideo ruſtici tentant miſcentes irrigare. Amplius Auer. 5. colliget. ca. 27. inquit. non eſt neceſſe ut omne miſtum ſaporem habeat, ut eſt demonſtratum in naturali philoſophia. Si quis autem contra prædicta de colore inſtare uoluerit, authoritate Philoſophi in libro de ſenſu & ſenſato. ubi inquit. omnia corpora colore participant, D ſciat ibi colorem ſumi communiter pro qualibet qualitate uiſibili, in quo ſenſu nos non loquimur, ſed ſermo noſter uerus eſt de colore proprie dicto, qui eſt extremitas perſpicui terminati. Solutio.

Propõ. 32.

Cauſæ contrariæ ſunt contrariorum effectuum.

PROPOSITIO uulgata nimis, & eſt Ari. in 4. metheo. in tex. com. 40. intelligitur autem per ſe. nam idem per ſe non erit eidem cauſa contrarij, ut ipſemet Ariſt. teſtatur ibidem in tex. com. 35. per accidens autem non inconuenit; quòd cauſa eadem faciat contrarios effectus, ſed unus erit per ſe; reliquus autem erit per accidens. Nam caliditas per ſe calefacit, ſed per accidens infrigidat, ſic enim eadem erit cauſa contrariorum. ut dicit Ariſt. in ſecundo phyſicæ auſcultationis tex. com. 30. Et datur exemplum de nauta, qui ſui præſentia eſt cauſa ſalutis nauis, & ſui abſentia eſt cauſa ſubmerſionis. manifeſtum eſt autem quod abſentia nautæ non eſt cauſa per ſe ſubmerſionis nauis; quia effectus per ſe poſitiuus requirit aliquam cauſam per ſe poſitiuam, talis autẽ cauſa ſunt uenti. ✱ Similiter eadem cauſa ſub contrarijs diſpoſitionibus exiſtens, eſt cauſa contrariorum, ſed non eodem modo. propter illud Ariſt. in ſecundo de generatione, & corruptio. tex. com. 56. idem autem & ſimiliter ſe habens, ſemper aptum natum eſt facere idem. ſic natura per abſentiam, & præſentiam eſt cauſa contrariorum, ſic dicit in ſimili primo phy. tex. com. 68. ſufficiens eſt alterum contrariorum facere abſentia, & præſentia mutationem, quia forma ſui præſentia, eſt cauſa generationis, ſui abſentia uero eſt cauſa corruptionis. Similiter etiã locum habet in eadem natura, & in his quæ ſunt eiuſdem rationis. quia ſtat quod a cauſis contrarijs proueniat unus & idem effectus, in his quæ ſunt diuerſarum rationum, & naturarum. nam coniungi ſine motu ſuo fini, competit terræ in iſtis inferioribus ex ſui imperfectione, & hoc quidem competit abſtractis ſubſtantijs, ex ſui nobilitate, & perfectione. ſententia eſt Philoſophi, & Commen. in ſecundo cœli & mundi, in tex. comm. 66. ubi ponuntur entia eſſe in quatuor ordinibus, & primus, & quartus ordo, eſt illorum entium quæ coniunguntur ſuo fini, ſine motu, & operatione, ex cauſis contrarijs, ut notat ibi Comm. quod nota, quia ſi bene conſiderabis in ſimili multa inuenies. Similiter aduerte, quòd licet cauſę per ſe contrariæ, ſint contrariorum effectuum productiuæ. tamen non eſt neceſſarium ut ab illis uniformiter ſe habentibus, proueniant. nam Auicen. inquit in ſecunda Fen. primi, doctri. ſecunda cap. 3. de naturis temporum. quælibet caliditas exiccat, ſed non quælibet frigiditas humectat. & in eodẽ loco dicit, conuerſio ad infrigidandum eſt lenis, & conuerſio ad humectandum non eſt tam facilis, unde facilius eſt calefactum infrigidare, quàm exiccatum humectare. Et ſimiliter facilius eſt repletum inanire, quàm inanitum replere, & facilius eſt pinguem macrum facere, quam macrum efficere pinguem. Similiter cauſæ contrariæ ſunt F contrariorum effectuum. uera eſt propoſitio de cauſis immediatis, & proximis, fallit in cauſis mediatis & remotis. unde indigeſtio eſt cauſa tenuitatis, & groſsitiei in urina, ut dicunt medici, quia eſt cauſa remota, & cõis. Amplius autem motus cœli, & lumen, ſunt cauſa oĩum quæ ſunt hic. nam. 8. phy. motus eſt tanquam uita omnium natura conſtantium. de lumine & motu ſimul, uide in ſecundo cœli in commen. 42. & in 2. cap. de ſubſtantia orbis.

Propõ. 33.

Principia ſunt tanquam locus ianuę in domo, qua nullus ignorat.

PROPOSITIO iſta in propria forma elicitur ex ſecũdo primæ philoſophiæ per Auer. in cõ. 1. ubi etiã

G

Alia ſunt principia cognitionis, alia cognitionis & eſſe.

Dignitates tripliciter.

etiam text. aperte dicit, in ſoribus enim quis delinquit?

Animaduerte, quòd alia ſunt principia cognitionis, alia autem ſunt principia, cognitionis & eſſe, ſicut colligitur ex mente Commen. in primo phyſi. commen. 8. propoſitio igitur locum habet de pricipiis cognitionis, ſicut ſunt maximæ, ſeu dignitates, & communes animi conceptiones. Aduerte tamen quòd huiuſmodi dignitates ſunt in triplici differentia, quædam enim ſunt communiſsimæ, ſicut, de quolibet dicitur eſſe, uel non eſſe: &, non contingit idem ſimul eſſe, & non eſſe. & dicuntur a Themiſtio primo poſteriorum. cap. 5. ſtagæ, quia omnibus ſcientiis ſunt communes. aliquæ uero ſunt communes pluribus ſcientiis, ſed non omnibus, ſicut in mathematicis, quæ ſunt de quantitate, ut eſt iſta, omne totum eſt maius ſua parte, &, ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia. tales enim ſunt communes geometriæ, quæ eſt de quantitate continua, & arithmeticæ quæ eſt de quãtitate diſcreta: quædam uero ſunt uni ſcientiæ propriæ, ſicut motum eſſe, & ſicut diffinitio naturæ in ſcientia naturali.

Boethius.

Aduerte etiam quod ut inquit diuinus Boethius in libro de hebdomadibus, communis animi conceptio, eſt enuntiatio, quam quique probat auditam, & harum duplex eſt modus. eſt nanque una ita communis, ut omnium ſit hominum, ueluti ſi hanc proponas, ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia. alia eſt doctorum tantum, ut, quæ incorporea ſunt, in loco non eſſe, talis enim non niſi a ſapientibus conceditur. nam. 4. phyſi. in principio habetur, quòd antiqui aſſerebant quod omnia entia ſunt in loco, quia non entia nuſquam ſunt.

H

Propoſita igitur propoſitio, locum habet de principiis communiſsimis, nam principia aliqua in aliqua ſcientia propria, * Quæ non ſunt tãtæ euidentiæ, quandoque indigent aliqua ſuadela. nam aliqua principia alicuius ſcientiæ ſpecialis inductione innoteſcunt, aliqua uero conſuetudine, aliqua uero per alias uias, ut ſcribit Ariſtote. primo ethico. cap. 10. ubi Auer. per conſuetudinẽ, exponit experimentum, & per alias uias exponit interpretationem ſermonum exponentium & uiam diuiſionis, & quæ ſimilantur illi, ſicut eſt uia exempli, ſicut eſt ſyllogiſmus hypotheticus, per naturã, ſicut eſt cõis hominũ conſenſus. recte enim dubitauit Plato, utrum a principiis, uel ad principia uia ſit, ut dicit Ariſtote. primo ethico. cap. 5. non enim omnia principia ſcientiarum eadem uia innoteſcunt, quædam enim experimento, ſicut ſunt principia ſcientiarum naturalium, & ſicut ſunt principia artium, ut ſunt principia medicinæ, nam Ariſtote. 6. ethico. inquit, quòd iuuenes quidem & geometræ, & mathematici fiunt & ſapientes in huiuſmodi ſcientiis, at prudentes fieri non poſſunt. cauſa autem huius eſt, quòd in ſingularibus prudentia fit, per ea quæ per experientiam nobis innoteſcunt, iuuenis autem non eſt expertus: longitudo enim temporis experientiam facit. nam & de illo quis dubitabit, quare ſit quòd puer mathematicus quidẽ fieri poteſt, ſapiens autem, uel phyſicus non poteſt. hæc Ariſtote. ubi ſupra capitu. 9. ubi clare colligitur ſcientiæ mathematicæ principia non innoteſcere experimento, ſcientiæ autem naturalis principia, indigere experimento. unde Ariſtote. in primo de generatione, & corruptione, in tex. commen. 7. adducendo cauſam erroris Platonis in naturalibus inquit. cauſa autẽ quare minus poſſunt confeſſa uidere, ea experientia eſt. ideo quicunque magis inſudarunt naturalibus, magis poſſunt ſupponere talia principia, quibus poſſunt multa complicare. qui autem ex multis ſermonibus eorum qui exiſtunt, indocti ſunt, & ad pauca reſpicientes facilius enuntiant. & Alber. cognomento magnus in ſeptimo primæ philoſophiæ. tracta. primo cap. 6. aſsignans cauſam quare in mathematicis procedimus a notioribus naturæ, & nobis, aliter quam in aliis ſcientiis, inquit hoc euenire, quia illa non ab experientia ſumant generationem, licet de hoc Diuus Tho. aliter ſentiat, de quo modo nolo loqui. in ſcientiis etiam factiuis, clarum eſt, ſicut eſt medicina, quomodo principia eius experimento ſunt pro maiori ſui parte cognita: unde Ariſtote. in procemio primæ philoſophiæ inquit, experientia fecit artem, ſed inexperientia caſum.

ADditio. Et talia rectius denominantur paſsiones quam dignitates: ut notat Ioan. Grã. in prio poſte.

I

Alber. Mag.

K

Poſſumus etiam dicere, quòd principia aliquarum ſciẽtiarum, nota fiunt conſuetudine, non exponendo conſuetudinem pro experimento: ſed pro conſuetudine uera, qua conſueuimus aliquid agere, & hoc locum habet de principiis ſcientiarum actiuarum, ſicut ſunt pro maiori parte principia legum, & ſcientiarum legalium: unde de iſtis loquitur Ariſtote. in ſecundo primæ phyloſophiæ. tex. commen. 14. ubi habet. quantam autem uim habeat conſuetudo, leges oſtendunt, in quibus fabularia, & puerilia, magis quidem ualent cognitione de eis, propter cõſuetudinem. Sunt etiam quædam principia, & propoſitiones immediatæ cognitæ per ſenſum. unde Themi. primo poſter. cap. 5. inquit ſunt nonnullæ propoſitiones immediatæ quæ ex ſenſibilibus nectuntur, nam tunicam eſſe candidam, propoſitio immediata eſt. ſimiliter Auer. in primo coeli & mundi. in commen. 15. inquit propoſitiones aliquæ ſunt quibus nullus ſenſus, neque ratio contradicit. & iſtæ ſunt de quibus dicit Albumazar, quòd non inducunt ad primæ certitudinis ordinem. tales autem ſunt ſecundum ipſum propoſitiones de ineſſe ſimpliciter, ut, omnis coruus eſt niger, & omnis nix eſt alba: & differentia eſt inter iſtas, & propoſitiones neceſſarias, ut inquit ipſe in primo priorum in digreſsione ultima, in mixtione contingentis, & ineſſe, quia in talibus poteſt cogitari oppoſitum in futuro tempore, ſed in neceſſariis nequaquam hoc euenire poteſt.

L

ADDITIO.

* Aduerte etiam ut dicit Boethius in ſecunda editione libro periherme. quòd in propoſitione neceſſaria requiritur quòd prædicatum ſemper inſit ſubiecto, & quòd ſubiectum ſit ſempiternum, & ideo iſta, ignis eſt calidus, non eſt neceſſaria, propterea quia ſubſtantia ignis extingui poteſt: ſed iſta coelum mouetur, eſt neceſſaria, quia ibi utraque ratio concurrit. Sic igitur aliqua principia immediata innoteſcunt ſenſu, & aliqua conſuetudine; & propter hoc Ariſtote. primo topicorum dixit. capitu. 4. qui dubitant, utrum Deos uenerari oporteat, uel parentes amare, uel non, poena indigent: qui uero, utrum nix ſit alba, aut non, indigent ſenſu. cultus enim Dei, & amor parentum, ſunt principia in lege, roboraria conſuetudine, & ideo a legiſlatoribus, poſita eſt poena corporis afflictiua. niuem autem candidam eſſe, cognitum eſt ſenſu, & motum eſſe, etiam patet ad ſenſum. unde Ariſtote. 8. phyſicæ auſcultationis. tex. commen. 55. contra Zenonem negantem motum inquit. omnia igitur quieſcere, & huius rationem quærere, dimittentes ſenſum, infirmitas quædam eſt intellectus.

M

Nota cauſam propter quã multi non aſſentiunt principiis ſciẽtiæ.

Aduerte igitur, quòd principia communiſsima quæ habent euidentiam ex terminis, & principia cognita per ſenſum, per rationem intrinſecam, negari non poſſunt, ſed ſolum ore, ut dicit Ariſtote. 4. meta. tex. commen. 9. alia tamen principia minus communia, & quæ non ſunt per ſenſum cognita, a multis hominibus non recipiuntur, & hoc ut inquit Commenta. primo coeli, & mundi. commen. 22. contingit aut propter diminutionem contingentem in natura, aut propter paucitatem exercitationis, aut propter peſsimam conſuetudinem, quæ radicata eſt in eis. conſimile dicit in 2. phyſi. commen. 6. & 2. metaph. tex. commen. 15.

Contra Senecam.

Prima cauſa prouenit ex impedimento naturæ, quia aliqui habent cogitatiuam praue diſpoſitam, quæ eſt miniſtra intellectus, ſine qua nihil intelligit anima, ut dicit Ariſtote. tertio de anima. tex. cõmen. 20. & ideo non eſt uera ex toto ſententia Senecæ dicentis. ſi pulcher es, lauda naturam: ſi diues es, lauda fortunam: ſi ſapiens es, lauda teipſum. immo ſi ſapiens es, principaliter lauda naturam: nam ut inquit Victorinus, natura facit habilem, ars facilem, uſus uero potentem.

Tria genera hominum.

& primo ethico. capit. 5. auctoritate Heſiodi, ſunt tria genera hominum, quidam enim ex temperantia complexionis omnia ex ſeipſis noſcere poſſunt: alii uero nõ ex ſe, ſed ab aliis. nonnulli uero ſunt adeo inepti, quod nec ex ſe, nec ab aliis poſſunt addiſcere, unde Ariſtot. in

ſecundo

A ſecundo de anima.tex.commen.94. duri carne inepti mente, molles autem carne bene apti mente. Secunda cauſa eſt propter modicam exercitationem, & hoc uel in logica, ſicut contingit antiquis, de quibus loquitur Ariſtote.primo phyſico.tex.commen.71. & Commenta. in commen. inquit. antiquis contingit iſta, q. & non potuerunt eam diſſoluere, propter paucitatem exercitationis in dialectica, & Boethi. ſuper Porphyrio, de eiſdem loquens. inquit. quare neceſſe erat eos falli, qui abiecta differendi ſcientia, de rerum ueritate perquirent. ubi animaduerte; quòd circa principia ſcientiarum, per ſyllogiſmum falſigraphum, qui peccat contra formam ſyllogiſmi, poſſunt errores multi contingere, ex logicæ ignorantia. ſimiliter poteſt cõtingere hoc ex modica exercitatione in aliqua ſciẽtia ſpeciali, quod homo non recipit principia illius ſcientiæ, & per conſequens multum errat in illa ſcientia, quia paruus error in principiis, fit maximus in fine, ut dixit Ariſtote.in primo cœli, & mundi in tex.commen.33. ibi etiã dicitur. ſi quidem qui modicum tranſgreſſus fuerit a ueritate diſcedens, fit longe plus decies millies, & Commenta. dat exemplum de iter agente, qui errauit in principio itineris, & ideo quantò magis pergit, tanto magis in errore perſeuerat, & ideo iubebat Plato, quod prolixus ſermo haberetur de principiis. ut inquit Commentat. 3. de anima commen.quarto. unde Auerro.tertio cœli.comment. 67. contra Auicen. inquit. paucitas exercitationis

B iſtius uiri in philoſophia, & bona confidentia in proprio ingenio, deduxerunt ipſum ad manifeſtos errores, ita ex parua exercitatione, in naturalibus damnatur Plato ab Ariſtote.in primo de generatione.ſicut ſupra dictum eſt, nam Plato multum uerſabatur in ſcientiis mathematicis, & ex cauſis intelligibilium uolebat aſsignare cauſas ſenſibilium. unde tertio cœli. text. comment.61. amor geometriæ, & magiſtri, fuerunt cauſæ erroris Platonis. Tertia cauſa propter quam non recipiuntur principia huiuſmodi, eſt conſuetudo, de qua uide Ariſtote.in. ſecundo metaphyſic. text.commen.14. & Auerro. plerunque de hoc loquitur.

Obiectio.

Sed dices, cum ſcientiarum principia non demonſtrentur in ſcientia, quomodo igitur ex ignorantia logicæ poteſt aliquis non obedire principiis alicuius ſcientiæ? Niſi eſſet, quod hoc eſt ex malo intellectu principiorum,

Solutio.

intellectus enim ſic per accidens, poteſt errare circa principia, quia non intelligit illa eo modo quo debent intelligi, & talis error eſt poſt principia, & artifex ſpecialis poteſt ſoluere rationem illam quæ procedit ex malo intellectu principiorum, factam per ſyllogiſmum falſigraphum, oſtendendo quomodo ſint intelligenda, licet non poſsit ſoluere rationem, quæ aperte procedit ex oppoſitis primorum principiorum in illa ſcientia, ſicut colligitur expreſſe ab Ariſtotel.in primo phyſicæ auſcultationis.

C in text. comment.11. ubi inquit. ſimul aut neque conuenit omnia ſoluere, ſed quæcunque ex principiis aliquis demonſtrans mentitur. quæcunque uero, non minime. & ideo propter malum intellectum principiorum in aliqua ſcientia, ex ignorantia logicæ, poteſt aliquis non aſſentire principiis illius ſcientiæ, & errare multum in illa ſcientia. unde aliqui in philoſophia naturali negauerunt generationem, non intelligentes qualiter ex non ente aliquid fieri poteſt, ut dicit Ariſtote. propter æquiuocationem latitantem inter non ens ſimpliciter, & non ens ſecundum quid, & propter etiam multiplicitatem inter fieri ex non ente, uel ente, aliquid per ſe aut per accidens, ut patet primo phyſico. text. commen. 71. uſque ad text. comment. 78. Aduerte etiam unum ſpeciale, de principiis ſcientiæ naturalis, quòd ut inquit Commentat. primo cœli. comment. 90. propoſitiones naturales duplici de cauſa dubitabiles ſunt; uel quia aliqui enutriti in opinionibus falſis non poſſunt aſſentire principiis ueris philoſophiæ: uel quia aliqui exiſtimant quòd principia eius debent eſſe tantæ certitudinis, ſicut principia geometriæ. contra quos Ariſtotel. in ſecundo primæ philoſophiæ.tex. commen.16. inquit acribologia mathematica, non in omnibus eſt expetenda: nam ut ſcribit Philoſophus in primo ethico. capitu. ſecundo eius qui eruditur intereſt in

D unoquoque genere, eatenus certitudinem exigere, quatenus eius natura rei recipit ſimile. quippe uidetur a mathematico perſuaſionem recipere, & ab oratore demonſtrationem requirere, ita etiam inquit Boethi. in primo de trinita. Diſciplinati hominis eſt in unoquoque genere certitudinem quærere, ſecundum quòd natura ſubiecta poſtulat.

Summa totius limitationis.

Dicamus igitur, principia illa eſſe tanquam locum ianuæ in domo, quem nullus ignorat, quæ ſunt principia cognitionis communiſsima, quæ ſolum ex notitia terminorum communiſsimorum euidentiam habent, ut de quolibet dicitur eſſe, uel non eſſe: & ſicut ſunt principia, quæ ex ipſo ſenſus teſtimonio habent euidentiam, ſicut motum eſſe, & multitudinem entium eſſe in naturali philoſophia. ſunt enim iſta in illa ſcientia principia cognitionis, ut patet ab Auerro.primo phyſicor. commen. 11. fallit autem in aliis principijs ſcientiarum ſpecialium, quæ indigent aliqua innuitione, & ſuperficiali declaratione, quemadmodum eſt diffinitio naturæ, quæ eſt de principiis poſitis in naturali philoſophia, quæ licèt non demonſtrari poſsit, quia non eſt de numero propoſitionum, quæ ſunt ignotæ naturaliter, nec de numero illorum principiorum, quæ ex ſola notitia terminorum euidentiam habent: ſed eſt de numero eorum, quæ indigent aliqua innuitione, ſeu ſuadela, & ita declaratur per ſyllogiſmum

E hypotheticum per naturam, in quo, ut inquit Auerro. in in libro primo priorum in ſpeciali digreſsione, quam facit de ſyllogiſmo hypothetico, antecedens eſt per ſe notum. & conſequens eſt notum, & tota illatio eſt nota, & ſua natura eſt, ut aſſumatur in declaratione illarum propoſitionum, quæ ſunt latentiores primis cognitionibus, & apertiores primis quæſtionibus, modo loquendi Auerro. in primo cœli & mundi. in comment. ſecundo, & in ſecundo phyſicor.commen.tertio. & ſexto phyſic. commen. 41. & ita etiam dicit in libro priorum, in loco præallegato. Similiter etiam ex nihilo nihil fieri, eſt de numero iſtorum principiorum, quæ indigent aliqua innuitione, quam diffuſe proſequutus eſt Lucretius in primo libro, ſicut etiam eſt contingentiam eſſe, quæ ab Ariſtotel. perſuadetur aliquibus rationibus hypotheticis, ducentibus ad inconueniens: quia niſi daretur contingentia in entibus, periret, ſicut aſſerit conſilium, & non oporteret conſiliari de futuris, nec negotiari, & multa in ſimili deducit. tales autem perſuaſiones non ſimpliciter deducunt ad aliquid, quod ex natura rei ſit magis impoſsibile, quam fuerit hypotheſis data per aduerſarium; ſed ſolum deducunt ad aliquid impoſsibilium, quod eſt manifeſtius quo ad nos, uel quo ad hominem, contra quem adducuntur, & ideo non probant ſimpliciter, ſed faciunt aliquam fidem,

In primo perihermenias.

F uel innuitionem, non enim omnium eſt demonſtratio: ut dicit Ariſtote.primo poſterior. & . quarto metaphyſicor. text.commen.nono, ineruditi eſt non cognoſcere, quorum oportet quærere demonſtrationem, & quorum non oportet. & tale genus hominum: ut inquit Auerro. in. ſecundo phyſico.commen.ſexto nunquam potuit philoſophari, nec poterit, non enim quilibet eſt aptus ad philoſophandum, & ut eſt in prouerbio, non cuius licet nauigare Corinthum.

ADDITIO.

Sed tunc eſt difficultas, quia ſcribit Commenta. in tertio de anima. comment. 36. quòd neſcimus quando, & unde, & quomodo adueniat nobis cognitio primorum principiorum. male igitur dicitur quòd ſunt ſicut locus ianuæ, quem nullus ignorat. Niſi eſſet, quòd hoc intelligitur in prima cognitione naturali. nam ut ſcribit Ariſtotel. in calce ſecundo poſteriorum. in text. 27. non acquiritur cognitio uniuerſalis in nobis, quòd eſt principium artis, & ſcientiæ, niſi per inductionem, cuius aſſumptiones affirmat ſenſus, & ut inquit lucidiſsimus Themiſ. intercedit magnũ temporis interuallum, ut id quod in ſingularibus diffuſum, atque diſperſum eſt, intellectus, cuius officium eſt, ut inquit Plato, infinibilia fini coniungere, ad unum colligere poteſt. & ideo non aduertimus quando talis natura principiorum fiat in nobis. & exemplum pulchrum Themi. de intellectu ibi, quòd eſt ſicut eſt de homine, què in in-

fantia

G ſantia nõ poteſt ingredi & paulatim perficitur. & tu uide ibi, & conſidera de exemplo, ſicut noſti, quia uidetur eſſe etiam ſententia Ariſto. in problematibus.

Propõ. 34.

Subſtantia prima de nulla prædicatur.

PROPOSITIO eſt philoſophi in. 7. meta. in te. com. 7. ubi dicitur, ſubiectum uero dicitur, de quo alia dicuntur, & illud ipſum non adhuc de alio, ubi Com. & alij expoſitores intellexerunt per ſubiectum, ſubſtantiam primam, quia eadem eſt deſcriptio, quã etiam dedit in prædicamentis. ibi enim dicitur quòd a prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio, ſed omnia dicuntur de illa. Limitat autem beatus Tho. iſtam propoſitionem ibi, ſic, quòd indirecte nihil prohibet, & per accidens, ſubſtantiam primam prædicari de alijs, ut homo eſt Sortes, & album eſt Sortes, aut animal eſt Sortes, quia id quod eſt animal, aut homo, aut album eſt Sortes. & ſubdit quòd prima ſubſtantia per ſe, de alio non prædicatur, tamen bene per ſe de ſeipſa prædicatur, ut Sortes eſt Sortes, & ita etiam dicit Porphyrius, quòd indiuiduũ de uno ſolo prædicatur, & uidetur etiam eſſe ſententia Boethij dicentis, quòd nulla eſt uerior propoſitio, quam illa in qua idem ſeipſo dicitur. Tamen ſalua reuerentia, non uidetur iſta ſententia uera eſſe. nam Peripatetici antiqui diſtinguunt de prædicationibus, & dicunt quòd aliqua eſt naturalis prædicatio, & aliqua eſt non naturalis, ſicut ſcribit Commen. in. 7. meta. commen. 59. Naturalis autem prædicatio eſt quando in propoſitione ſubijcitur, id quod debet ſubijci, & prædicatur id quod debet prædicari. Non naturalis uero, eſt oppoſito modo, uidelicet, quando in propoſitione id quod debet prædicari, ſubijcitur, & id quod deberet ſubijci, prædicatur. Pro quo debes ſcire, quòd ſubiectum in propoſitionibus, habet modum materiæ, & prædicatum habet modum formæ. nam propoſitiones a prædicatis ſpecificantur, & quia reſpectus inferiorum ad ſuperiora, & reſpectus ſubiectorum ad accidentia, eſt reſpectus materiæ ad formam. nam ſuperiora continent, & inferiora continentur: reſpectus autem continentis ad cõtenta, eſt reſpectus formæ ad materiam: ut dicitur in. 4. phy. tex. commen. 49. & 4. cœli & mundi. tex. com. 34. & 35. & primo de generatione, & corruptione tex. comm. 50. reſpectus etiam ſubiecti ad accidentia, eſt reſpectus materiæ ad formam, ſicut ſcribit Commen. in. 4. meta. cõ. 2. & ideo quotieſcunque prædicantur ſuperiora de inferioribus, aut accidentia, uel propria uel communia, de ſubiectis, illæ prædicationes ſunt naturales, & propoſitum, quoties prædicãtur inferiora de ſuperioribus, aut ſubiecta de accidentibus, illæ prædicationes ſunt non naturales, ſed ſunt indirectæ, & per accidens. & ideo Porphyrius dixit, ſemper enim ſuperiora de inferioribus prædicantur, aut æqua de æquis, inferiora uero de ſuperioribus non conuertuntur, non ſolum quia conuertibiliter non uerificantur, quia licèt omnis homo ſit animal: non omne tamen animal eſt homo, tamen una etiam uera, & naturalis prædicatio, alia autem non naturalis. & licèt uniuerſalis affirmatiua conuertatur in partem, tamen una eſt ſecundum naturalem prædicationem, alia uero eſt non naturalis. & ſimiliter quando propoſitio ſecundi modi conuertitur, nõ conuertitur in propoſitionem per ſe, nec in eodem modo nec in alio modo perſeitatis, quia propoſitiones per ſe, non conuertuntur. ea primo poſterio. in illo capi. de ſtatu prædicamentorum. non loquendo de conuerſione quæ eſt paſsio propoſitionis, ſed de conuerſione in per ſe. unde iſta, homo eſt riſibilis, eſt per ſe in ſecundo modo, ſed conuerſa riſibile eſt homo, non eſt nec in ſecundo, nec in primo, quia homo cadit tanquam additum in diffinitione riſibilis, & non eſt de ſubſtantia eius, ſicut ſunt prædicata primi modi. unde Cõ. in. 2. de anima cõ. 67. ponẽs differẽtiã inter primũ modum dicẽdi per ſe, & ſecundum inquit, quòd in primo modo prædicatũ eſt cã ſubiecti, in ſecũdo modo, ſubiectũ eſt cauſa ꝑdicati. Si igitur propoſitio per ſe ſecundi modi conuerteretur in propoſitionem per ſe primi modi, accideret idem per ſe reſpectu unius & eiuſdem eſſe per ſe cauſam & effectũ, quod non capit intellectus. Nec ualet, ſi dicatur quòd non inconueniat quòd idem reſpectu eiuſdem ſit cauſa & cauſatum, in diuerſis generibus cauſarum, & ſecundum diuerſos modos. quia hoc nõ iuuat in caſu noſtro, quia ſumo iſtam, homo eſt riſibilis, iſta eſt ſecundi modi. & ſecundum Auer. ſubiectum eſt cauſa prædicati, & patet quòd non eſt niſi in genere cauſæ materialis. nam ut dicit ſubſtantia non eſt cauſa accidẽtis, neque ſecundum agens neque ſecundum finem, ſed quia conſtituuntur per illam, & eſt ſubiectum eorum tũc igitur ſumo iſtam, riſibile eſt homo, iſta parte eſt primi modi, & prædicatum in propoſitione primi modi, eſt cauſa ſubiecti, quæro in quo genere cauſæ, ſi dicas formalis hoc falſum eſt, quia ſubiectum non eſt forma accidentis: prædicata autem primi modi, ſi ſunt cauſæ ſubiectorum, maxime ſunt in ratione formæ, quia. 2. phy. tex. com. 28. partes quæ ſunt in ratione ſunt in forma. ubi Com. inquit, quòd diffinitiones componuntur ea forma uniuerſali, quæ eſt genus, & ex forma propria, quæ eſt differentia. & 7. meta. tex. com. 35. partes diffinitionis ſunt formæ tantum. cum igitur ſubiectum non ſit forma accidentis, non prædicatur igitur per ſe in primo modo de ſua propria paſsione. Quòd ſi dicas, quòd ſubiectum adhuc dum prædicatur de propria paſsione, eſt cauſa ut materia reſpectu propriæ paſsionis, ſicut erat dum propria paſsio prædicabatur in. 2. modo de ipſo, tunc igitur perit differentia poſita per Auer. inter primum modum, & ſecundum, quia eadem remanet habitudo. Et confirmatur quia propoſitiones per ſe primi, & ſecundi modi, per ſe, ſunt ſolum quæ ingrediuntur in demonſtratione ſimpliciter. nam quæ neutraliter inſunt, accidentia ſunt, & per conſequẽs oportet quòd tales propoſitiones, cum deſeruiant demõſtrationi, ſimpliciter debent eſſe naturalis prædicationis, in quibus cogitatio hominis cadit per naturam. nam ſi quarta figura fuit omiſſa ab Ariſto. in libro priorum, ubi traditur ars ſyllogizandi ſimpliciter, quia humana cogitatio in ea naturaliter non diſcurrit, quanto magis omnia quæ ſunt præter naturæ ordinẽ, in diſcurſu debẽt remoueri a diſcurſo demonſtratiuo, per quem paratur ſcientia in nobis. Confirmatur, quia Commen. 4. phyſi. comm. 35. reddit cauſam pulchri problematis in logica, propter quid in materia conuertibili cum ſyllogiſmi facti, ex ambabus affirmatiuis in. 2. figura fieri poſsint de forma, in prima figura per conuerſionem maioris propoſitis in terminis Ariſt. has rationes plerumque non adducit in figura prima, cui ex forma ſyllogizandi, competit ex ambabus uniuerſalibus affirmatiuis ſyllogizare, ſed adducit eas in figura. 2. cui non datum eſt ex forma, ſed ex materia tantum. & ſoluendo inquit. quoniam cum tales propoſitiones componuntur in figura prima: tunc maior propoſitio erit prædicabilis, non ſecundum naturam, & ideo cõponuntur in. 2. figura. & ita patet quia impoſsibile eſt in talibus propoſitionibus per ſe, dum conuertuntur remanere naturalitatem in utraque, quia ſi conuerſa eſt naturalis, conuertens non eſt naturalis, & ſine dubio, iſtæ propoſitiones ſecundi modi dicendi per ſe, non conuertuntur in alias quæ ſunt per ſe, nec in eodem modo, nec in alio, ut probatum eſt. Præterea. Ad principale Commẽ. in primo priorum. in digreſsione de. 4. figura contra Gal. infert, quòd ſi daretur. 4. figura, ſequeretur quòd idem prædicaretur de ſeipſo, quod eſt in fine abominationis, & 10. met. commen. 8. contra Auic. habet quòd in propoſitione in qua idem prædicatur de ſeipſo, nõ eſt ſubiectum, neque prædicatum, & eſt nugatoria. * Idem. 4. metaphyſi. commen. 1. Et ideo ad authoritatem Porphyrij dicentis, indiuiduum de uno ſolo prædicari. dico quòd uerum eſt, tamen non dixit Porphyrius, quòd naturaliter & per ſe indiuiduum de ſeipſo prædicatur. * Confirmatur ex expreſſa ſententia Philoſophi in primo poſte. 36. ubi expreſſe dicit. Amplius autem ſi non eſt hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis eſt qualitas. impoſsibile

Beati Thomæ limitatio.

Cap. de ſpẽ.

Impugnatio.

H

Prædicatio duplex

ADDITIO. Vide pulchre pro hoc dicto ne lucidiſsimum Themi. in primo poſte. cap. 38. ubi d. quòd prædicatio alia ſecundum naturam, alia ꝑter naturam, & illa quæ eſt præter naturã non meretur appellari prædicatio.

I

Cap. de ſpẽ.

K

L

ADDITIO. Vide Boe. prædicamẽtis in illa maxima. Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſito rum &c.

Nota ſolutionem pulchri problematis in logica.

M

ADDITIO.

A

poſsibile eſt retrouerſum prædicari inter ſe ſic,ſed uerum quidem contingit dicere retrouerſum prædicare, non cõtingit uere, ubi expreſſe dicitur, quòd aliqua prædicatio eſt uera, licet non ſit propria, & naturalis, ut inductiue in multis declarat Ioan. Grammati. ibi, & ibi ſignanter dicit quòd iſta, riſibile eſt homo, eſt uera,ſed non eſt propria, nec naturalis prædicatio, & per conſequens non eſt per ſe in aliquo modo, nam tales excluduntur a demonſtratione, ut patet per Philoſophum illo capitu. ubi oſtendit ſtatum in prædicatis. Ad authoritatem Boethii, reſpondetur quòd penes aliud attenditur ueritas propoſitionis, & penes aliud naturalitas prædicationis. nam per Ariſto. in libro perihermenias,& in prædicamentis, ex eo quòd res eſt, aut non eſt, redditur oratio uera, aut falſa. unde dicimus quòd ueritas propoſitionis affirmatiuæ, attenditur penes identitatem prædicati ad ſubiectum, & quia uera, & maxima identitas eſt eiuſdem ad ſeipſum, propter hoc dixit Boet. quòd ueriſsima eſt propoſitio, in qua idem de ſeipſo dicitur: tamen iſta prædicatio,non eſt naturalis,quia idem reſpectu ſuimet nõ poteſt habere ſecundum naturam, reſpectum materiæ ad formã, & recepti, & receptibilis,quia iſta ſunt primo diuerſa,ſecundum naturam, & in fine remotionis: ideo Auer. uult quòd ſit in fine abominationis,ut idem de ſeipſo prædicetur. & ideo Ariſto. animaduertens ad hoc, dixit in prædicamentis, quòd a prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio, uidelicet per ſe & naturalis: utrum autem indirecte, & per accidens contingat ut aliquo modo prædicari poſsit, hoc eſt quòd non curat ars, neque ſcientia, quia iſta ſunt extranea a prima ſcientiæ intentione.

Penes aliud attenditur ueritas propoſitionis & penes aliud naturalitas prædicationis.

B

ADDITIO. * Primo priorum in cap. de inuentione medii, habet quòd ſingulare, per accidens prædicatur ſolum, ut hoc album eſt callias.

Obiectio. Sed eſt obiectio contra prædicta. nam Ariſt. 5. meta. cap. de ſecundum quod. & eſt tex. commen. 23. ubi dicitur quòd homo ſecundum ſe eſt homo.

Solutio. Ad hoc reſpondetur, quòd ille modus non eſt per ſe prædicandi alterum de altero, quia tales ſunt primus, & ſecundus modus dicendi per ſe, de quibus ibidem meminit. & etiam in primo poſterio. in cap. de per ſe ſed talis modus dicitur per ſe, per negationem alterius cauſæ. unde litera ibi dicit, hominis multæ ſunt cauſæ: animal, bipes, attamen homo ſecundum ſe eſt homo.

Cõtra formalizantes. Et ideo opinio formalizantium in hoc non eſt tenenda, qui uolunt quòd propoſitio in qua idem prædicatur de ſeipſo, ſit in primo modo dicendi per ſe, quia uolunt, quòd propoſitiones primi modi ſunt in quatuor gradibus conſtitutæ. In primo gradu ſunt propoſitiones in quibus ſuperius in quid prædicatur de ſuo inferiori, ut genus de ſpecie: uel ſicut ens de Deo,& creatura. In ſecundo gradu, ſunt propoſitiones in quibus prædicantur quiditatiua prædicata in quale, ſicut quãdo prædicatur differentia de ſpecie. In. 3. quando tota diffinitio prædicatur de diffinito. In. 4. quando idem prædicatur de ſeipſo.

C

Auer. autem & antiqui Peripatetici, uolunt prædicata primi modi dicendi per ſe, eſſe ſolum tribus modis. unde Comment. 7. meta. commen. 11. inquit quòd primus modus prædicabilium eſſentialiter, continet tria, genus, & differentiam, & totam diffinitionem, quæ diffinitio eſt idem cum ſubſtantia rei,& uniuerſaliter prædicabilia ſubſtantialia ſunt illa quæ adunantur cum ſubiecto,& adunantur adinuicem, & accidentalia econuerſo,& immorari in hoc amplius eſt ſuperfluum.

ADDITIO. * Sed eſt inſtantia. nam Ariſto. in fine. 2. libri periherme. inquit. quòd iſta, bonum eſt bonum, eſt uera per ſe, ſed iſta, bonum non eſt malum, eſt uera per accidens. & per conſequens propoſitio in qua idem prædicatur de ſe ipſo, eſt per ſe,& nõ niſi in primo modo, quare &c. Reſpondetur quòd ly, per ſe, ſumitur ibi, ut diſtinguitur contra per accidens, ut ly, per accidens, ibi ſtat pro illo, quòd ſecundo loco eſt tale, & bene notat ibi Boet. nam principaliter per naturam propriam primo, bonum eſt bonum, & ſecundo, bonum eſt malum; quia omnis negatio uera eſt, propter aliquam affirmationem priorem, quæ uera eſt. nam quia homo eſt homo, ideo homo non eſt aſinus, non ſumitur igitur per ſe & per accidens, ut ſunt notæ determinantes inhærentiam predicati in ſubiecto, ut in libro poſte. ſed ut dicunt aliquid, primo & ſecundo loco, tale, aut tale eſſe.

D

Propõ. 35.

Si unum contrariorum fuerit in rerum natura, erit & reliquum.

PROPOSITIO iſta eſt Ariſ. in 3. cœli & mundi in tex com. 18. Aduerte quòd contrarietas quãdoque ſumitur communiter, & ſic ſe extendit ad oppoſita ſecundum priuationem, & habitum, quandoque ſumitur proprie, & ſic eſt inter formas poſitiuas. diſtinctio eſt Auer. in. 1. phy. com. 41. dico tũc quòd non habet locum propoſitio Philoſophi in contrariis cõiter dictis, ſicut ſunt habitus, & priuatio, quia non oportet ſi finitum ſit, quod infinitum ſit, & ſi eſt plenum, non oportet quòd ſit uacuum, ſed intelligitur in contrariis proprie dictis. nã talia ſunt ad perfectionem uniuerſi, & uniuerſum perfectum eſt, & ideo ſi unum contrariorum fuerit in rerum natura, oportet quod ſit reliquum.

Limitatio. 1.

Secunda. Habet etiam ueritatẽ ſecundum phyſicam conſiderationem. fallit autem propoſitio, ſecundum logicam conſiderationem. nam Ariſto. in prædicamentis. inquit. in ſermone de oppoſitis, non oportet ſi unum contrariorum fuerit, quod ſit reliquum. nam ſi omnes homines ſint albi, nigrum non erit. nam hoc eſt ſecundum diuerſas conſiderationes, naturalis enim ſequitur naturas rerum,& perfectionem uniuerſi conſiderat. & ſic uerum dicit, quia quælibet forma contraria, poſitiua, eſt de perfectione uniuerſi,& ideo una exiſtente, debet eſſe altera: ſed logicus ſequitur imaginationem rationis, ſecundum poſsibilitatem logicam, quæ eſt res habens latitudinem ſatis amplam, & ſic dicit non implicare contradictionẽ, uno exiſtẽte de numero cõtrariorũ, alio non exiſtẽte,& in multis cõſimilibus, aliter dicit artifex rõnalis,& artifex realis. nã Ariſ. in prædicamentis in ca. de quantitate conſiderans quantitatem ſecundum ſimplicem conſiderationem, dixit quantitati nihil contrariari: ſed naturalis qui conſiderat quantitatem, ut eſt terminus motus, dicit in ea eſſe contrarietatem ſecundum perfectum, & imperfectum: ut patet, 5. phy. tex. com. 18. & unuſquiſq; uerum dicit, ſecundum ſuam conſiderationem. & hoc etiam inuenitur in aliis ſcientiis, nam naturalis dicit motui circulari non ineſſe contrarium, & geometer imaginatur in motibus circularibus contrarietatem, ut patet primo cœli & mundi. com. 32. & multa cõſimilia inueniens, in quibus diuerſæ ſcientiæ ſecundum diuerſas abſtractiones, diuerſa dicunt.

E

ADDitio. * Immo etiam ſcientiæ rationales in pleriſque diſſentiunt, nam ſecundum logicum teſte Philoſopho in ſecundo periher. tranſpoſita nomina, & uerba, idem ſignificant, ſed ſecundum oratores,& poetas, tranſpoſitio nominum & uerborum, maximam uarietatẽ cauſat: ut notat ibi Boet. Amplius nomina ſynonyma apud oratores uſui ſunt, non autem apud demonſtratores. primo phyſi. commen. primo ita etiã de metaphoris. 3. de anima. commen. 5. & 5. poſteriorum.

F

Propõ. 36.

Materia negatione cognoſcitur.

PRopoſitio Ariſt. eſt in 10. primæ philoſophiæ. tex. com. 24. Aduerte igitur, quòd materia duplex eſt. prima, & ſecunda materia. prima eſt natura, ſed materia ſecunda eſt naturatum, ſiue habens naturam. prima. n. materia eſt ſubſtantia ſimplex, ſed ſecunda eſt ſubſtantia compoſita ex materia & forma, ſiue ſit materia alterationis tantum, ſiue ſit materia alterationis, & compoſitionis ſimul. propoſitio igitur ueritatem habet de prima materia principaliter, ut dicam.

Difficultas. Sed eſt difficultas, quia Ariſto. primo phy. tex. commen. 69. inquit. ſubiecta quidem natura ſcibilis eſt per analogiam ad formam, quomodo igitur materia negatione cognoſcitur?

Solutio. Niſi eſſet quòd duplex eſt notio materiæ: Vna quam dat prima noſtra cognitio naturalis, quæ a ſenſatis & nobis notioribus proficiſcitur.

iuxta

G iuata illud Ariſto.in primo phy.tex.commen.2.innata eſt nobis uia a notioribus nobis,ad notiora naturæ, & quia tranſmutatio ſubſtantialis, eſt operatio materiæ ut ſubiecti: ut inquit Commen.primo cœli commen.20.& etiam 7.meta.commen.9.& 8. meta.com.12.ideo naturalis, cognoſcendo materiam per tranſmutationem ſubſtantialē, per analogiam cognoſcit eam ad formam, uel ad habens formam.unde.7.meta. tex. com.'7. dicitur, quòd materia eſt ueluti æs.nam ſicut ſe habet æs reſpectu ſtatuæ,& uniuerſaliter materia rerum artificialium ad formas artificiales,ita ſe habet materia.i. ad formas naturales.unde materia in hac prima cognitione & primo occurſu de ſe cognoſci non poteſt.unde Ariſt.in 7. meta.tex.cō.35.materia ſecundum ſe,eſt ignota. & reddit cauſam Cōment.de hoc in 1.phy.cō.69.dicens,quòd quia prima materia non habet quiditatem, in actu intellectam ab ea,ideo non eſt nota de ſe.nam ſicut ſupra dictum eſt,actus qui eſt quiditas eſt ratio propter quam aliquid eſt primo intelligibile. ſed quia materia eſt primo diuerſa a forma,quæ eſt quiditas, quia non eſt forma,nec habens formam,ideo de ſe eſt ignota,& non cognoſcitur in prima cognitione naturali, niſi per formam, uel in habitudine ad habens formam. Et talem cognitionem habet naturalis de materia. nam ut

H a naturali materia conſideratur,dicitur relatiue ad formā, ſed poſt quam materia ſic innotuit in naturali philoſophia, ſcientia diuina habita iſta cognitione a naturali,quia ut inquit Com.1.phy.cō.ulti.& 7.meta.cō.9.eſſe primæ materiæ non niſi uia tranſmutationis ſubſtantialis, & per conſequens medio naturali poteſt innoteſcere, tunc diuinus conſiderat ipſam in ſe,ut eſt ens, & ut eſt ſubſtantia, quæ non eſt forma, nec habens formam, & eſt ſic concepta per negationem cuiuſcunq; formæ,& cuiuſcunq; priuationis, ſic.n. materia negatione cognoſcitur.unde Cō. ibi in cō inquit,materia negatione cognoſcitur, cū dicitur,materia eſt priuatio formæ, intellectus.n.ut ſcribit Cōm.12. meta.cō.39.innatus eſt diuidere adunata in eſſe,ſicut diuidit materiam a forma,& iſto modo materia intelligitur eſſe una numero,unitate numerali, priuatiue,non poſitiue: ſicut Sortes poſitiue dicitur unus numero, ab una forma dante ſibi unitatem,ſed per carentiam formæ dantis talem unitatem,dicitur materia una numero, & iſta cōſideratio de materia,ut inquit Cōm.pertinet ad primū Philoſophū, & iſto modo materia non habet eſſe,niſi in anima.nā manifeſte patet, quòd materia extra animam non inuenitur cum priuatione omnium formarum, quia tunc quod non eſt in actu,eſſet in actu.ſecundo phy.cō.12. ſed intellectus poteſt intelligere materiam, per priuationem omniū for-

I marum,quia intellectus eſt altior uirtus, quam ſit natura, & multa poteſt diuidere,quæ natura non poteſt.& hoc dicit Cōm.12.meta.cap.14.ſicut diſtinctiſsime deinde repetit in libro dē ſubſtantia orbis.non eſt autem intelligendū per illa uerba,quòd materia de ſe ens non ſit,aut eſſentiā, ſed per formam,ut quidam male interpretati ſunt.nā licet materia non ſit in effectu,aut in actu,niſi per formā,tamen eſſentia materiæ, eſt alia ab eſſentia formæ. non.n.forma cauſa eſt, quòd materia ſit materia, licet forma ſit cauſa propter quam materia exiſtit.unde Boe. in lib.de unitate & uno,omne eſſe eſt a forma quod Philoſophi deſcribentes dixerunt,eſſe eſt exiſtentia formæ in materia. Et aduerte, ut aliàs dixi,quòd omnis cognitio quam habet naturalis de materia,eſt relatiua. ſic enim Ariſto.dixit in 2.

Dubium. phy.tex.cō.26.materia relatiue dicitur ad formam. Sed contra hoc quidam dubitauerunt. nam iſta materia,eſt materia,& naturalis.nā ſi iſta pertineret ad diuinū,tunc diuinus cognoſceret eſſentias rerum in particulari. Amplius Cōm.expreſſe.7.met.cō.9.dicit quòd naturalis cōſiderat

Solutio. de prima materia,ut materia eſt. Niſi eſſet,quod ut dicit lucidiſsimus Themi. in digreſſione de potentia, & priuatiōe materiæ.1.phy.nomē materiæ,relatiue dicit.nā materia eſt ex quo ſit aliquid,ut inexiſtente, & ut dicit,nomen materiæ reſpicit futura, ſed nomen ſubiecti,reſpicit præſentia,materia enim qualitatibus ſenſibilibus informata, ex materia,auctoritate Boethii, tranſit in ſubiectum.nam

K æs ex quo ſtatua ſieri poteſt, materia dicitur ſtatuæ, ut autem ſtat ſub forma ſtatuæ, dicitur ſubiectum, & ideo bene materia, ut materia, pertinet ad naturalem, quia eſt adhuc materia formæ, & dicit adhuc relationem ad formam. * Vnde Commenta.in eodem commen.97.metaphy.paulo infra declarans quomodo prima materia cognoſcitur a naturali, inquit, quod materia cognoſcitur a naturali ut eſt principium tranſmutationis. Patet autem, quòd iſta eſt conſideratio relatiua, ſed diuinus eſt, qui ſolus poteſt cognoſcere materiam ſub rationibus abſolutis, & tranſcendentibus, dum conſiderat ipſam inquantum ens, inquantum ſubſtantia etiam, conſiderat ipſam inquātum eſt in potentia,ut dicit ibidem. nā potentia,& actus, ſunt de differentiis entis,ut patet,9.metaphy.tex.commē, primi.tamen naturalis conſiderat ipſam magis limitate, ut eſt ens in potentia per tranſmutationem,nam cum materia ſecundum eſſe reale quod habet extra animam, cum habeat entitatem diminutam, & potentialem, ſecundum quam non poteſt per ſe exiſtere proprius, & adæquatus conceptus eius,eſt ille quem habet naturalis, licet in relatione conſiſtat, licet entitas materiæ in ſua prima notione ſit ens per ſe.i.abſolutum,quia eſt ſubſtantia,& ſic pertinet ad diuinum,ut dicit Commenta.2.phyſi.commen.4. & 21.& in pleriſque aliis locis. Sed eſt dubium de for-

ADT. 10. Hoc dē her. ex ſen. Auer. in 1. phyſi.c. 67. materia numeratur in entibus, licet nō ſit aliquid in actu ſecundū quòd materia.

L

Difficultas. ma, an ut a naturali conſideratur, ſemper relatiue conſideretur, & uidetur per auctoritatem Philoſophi in. 2, phyſic.tex.commen.26. quòd ſic. Amplius eſt auctoritas Commenta.4. phyſi.commen.16.ſcire quidditates ultimorum principiorum, eſt difficile, & ſcire materiam ſine forma, aut formam ſine materia,eſt impoſsibile. Ex aduerſo autem eſt auctoritas Commenta.7.primæ philoſophiæ.commen. 8. in calce commen.ubi inquit. & cum induait ratiocinationes, ex quibus apparet quòd materia eſt magis ſubſtantia,& dixit, ſed impoſsibile eſt,ut materia ſola ſit ſubſtantia, cum opinatur quòd intentiones ſeparabiles in intellectu.ſ.quæ non intelligūtur in reſpectu aliorum, ſed quæ intelliguntur per ſe, ſunt magis ſubſtātiæ, & ideo exiſtimatur quòd forma ſit etiam ſubſtantia, cum ſit quiditas,quam ſignificat diffinitio. ubi patet,quòd forma eſt de numero eorum quæ intelliguntur per ſe, &

Solutio. non in habitudine ad aliud. Et licet Magnus Albertus hoc derelinquat ſub dubio, tamen uidetur mihi, quòd idem ſit utriuſque iudicium in hoc, quia forma non conſideratur a naturali, inquantum ſubſtantia, nec inquantum ens,ut patet.12.metaphy.5.& 6.com.ſed conſideratur ut eſt principium,aut terminus tranſmutationis,& per conſe-

M quens relatiue concipitur, nec diffiniri poteſt ſine materia, forma naturalis, ut dicit Cōmen. primo de anima cō. 16.& patet manifeſte in diffinitione animæ, in qua ponitur corpus organicum. Ad auctoritatem igitur Cōmē, dico quòd ſubſtantia formæ eſt magis independens, quā ſubſtantia materiæ. nam materia eſt propter formam, & intelligitur propter formam, non ſic autem eſt de forma. materia enim eſt propter formam, non forma propter materiam.2.phyſi.tex.commen.91. unde Auicen.5.ſuæ met. dicit materia eſt materia formæ, ſed non eſt cauſa formæ, licet Auer.illud quandoque concedere uideatur,ut patet primo phy.commen.71.& 2.phy.commen.30.& forma dicitur relatiue ad materiam, quia materia dicitur relatiue ad formam. idem enim eſt iudicium, ſicut de potentia & actu,ut patet.9.metaphy. tex. commen.13. nam potentia reducitur ad materiam, & actus ad formam,ut dicit Commenta.duodecimo metaphy.commen.26.

Infinitum ſecundum quod infinitum, eſt ignotum.

Propo. 17

PRopoſitio eſt Philoſophi primo poſte. & 2.meta. tex.com.13.nota tamen quòd infinitum in actu intelligi non poteſt,tamen bene poteſt infinitum in potētia intelligi. nā Auer.3. de aīa.text. cō.19.uult quòd intellectus poſsibilis in propōne uniuerſali, intelligit infinita in potentia

4 in potentia: gloſſa iſta eſt Commen. 5.metaph.com.13.&. 12.metaphy.com.14.&.51.unde Commen. 2. meta. com. 21. ſuper illis uerbis Philoſophi, non eſt intelligere non ſtatuentem inquit impoſsibile eſt nos intelligere lineam infinitam, niſi quando accepimus eam finitam, & iterando eã infinities. nam finitum finities ſumptum, reddit infinitum iſto modo: finita uero finities ſumpta, reddunt aliquid finitum: ut dicit Ariſtot.in.1.poſte. Sed eſt inſtantia. nam intellectus humanus poteſt habere naturale deſiderium ad cognoſcendas ſpecies omnes numerorum quæ tamen ſunt infinitæ, ſed deſiderium naturale non eſt ocioſum, nec eſt impoſsibilium. igitur ſequi uidetur, quod intellectus poteſt intelligere infinitum in actu. Scotus quandoque negauit ſpecies numerorum, aut figurarum eſſe infinitas, quia in eſſentialiter ordinatis, eſt ſtatus, & ideo dicit numerum habere unitatem ſpeciei ſpecialiſsimæ, & ex conſequenti non ſunt numeri ſpecies, ternarius, & quaternarius, ſed indiuidua. ſed hoc eſt contra Boethium in libro diuiſionum, qui habet, quod ſpecies figurarum ſunt infinitæ. Niſi eſſet quod ſcibilium quædam ſunt per ſe, & eſſentialiter ordinata, ſicut principia & concluſiones, & in talibus non eſt proceſſus in infinitum, ut teſtatur Philoſophus in.1.poſte. ubi ſtatuit ſtatum in ſcibilibus, quia ex infinitis non contingit ſcire, ut dicitur in ſecundo metaphyſi. text. commen. undecimo. Alia uero ſunt accidentaliter ordinata, ita quòd unum non ſcitur per alterum, unũ eſt ratio ſcienti alterum, & ſic eſt in numeris inquantum ſcibiles ſunt. nam ut ſic ſunt accidentaliter ordinati, quia accidit ſpeciei numeri prioris, ut addatur unitas noua ad hoc, quod fiat noua ſpecies numeri, & numerus prior, non eſt ratio, propter quam ſcitur, aut intelligitur numerus poſterior. et in talibus non contingit ſcire ex aliquo ultimo aut ex aliquo primo ſcibili, in ſuo genere, & propter illud omnia alia ſciantur, quia nullum tale aſsignari poteſt. Diuini autem in noſtra lege propoſitam propoſitionem intelligunt ueritatem habere, de intellectu creato, qui finitus eſt, ſed fallit de intellectu dei, qui infinitus eſt, & actus ſuæ comprehenſionis eſt infinitus, talis enim poteſt comprehendere infinitum.

Inſtantia.

ADDITIO.

Solutio.

B

Limitatio theolo.

Propõ. 38.

Scientia eſt neceſſariorum cognitio.

NON intelligitur quod conditio ſcientiæ, ſimpliciter diffinitæ. in primo poſter. ſit quod ſit de obiecto ſimpliciter neceſſario: ſicut notat Scotus, in prologo primi ſententiarum in. q. 3. iſta enim fuit imaginatio Platonis, propter quam poſuit ideas pro ſaluanda ſcientia de iſtis ſingularibus corruptibilibus. ut dicitur in.7. meta. text.com.20. & 22. unde Scotus aſſentiens illi fundamento de neceſsitate obiecti, propter hoc, inquit, theologiam quoad ueritates contingentium non eſſe ſcientiam, eo modo quo ſcire ſimpliciter diffinitur in primo poſter. quia cognoſcere contingens ut neceſſarium, non eſt cognoſcere contingens in eo quod contingens, ſed eſt ſcientia eo modo quo loquitur Ariſtote. de ſcientia in ſexto ethico, prout uidelicet diſtinguitur cõtra opinionem, quia eſt habitus, quo uerum dicimus. Sed ſecundum hoc ſequitur quod Ariſtote. non ſufficienter enumeraſſet omnes habitus intellectuales. nam ſcientia diffinita in libro poſter. non eſt dubium, quod ſit de habitibus intellectus. Amplius eſt contra Auer. ibi in com. qui uult quod ſcientia de qua agit Ariſtote. in.6.ethico. ut diſtinguitur contra artem, & alios habitus, ſtat pro ſcientia ſpeculatiua. Amplius ſufficit quod ſcibile quod eſt ipſum quæſitum, quod poſtea fit concluſio demonſtrationis, ſit neceſſarium, ita quod in eo ſit eſſentialis, & neceſſaria habitudo, inter prædicatum & ſubiectum. quæſita enim ſunt æqualia numero, his quæ ſciuntur. ut dicitur. 2. poſter. in tali autem quæſito. aut quæritur propria paſsio de ſubiecto, aut diffinitio de diffinito. manifeſte autem patet quod concluſiones in quibus demonſtrantur paſsiones de ſubiectis, ſunt propoſitiones per ſe ſecundi modi, & per conſequens ſunt neceſſariæ. concluſiones autem in quibus demonſtratur diffinitio de diffinito, ut quando demonſtratur diffinitio materialis per formalem, tanquam per medium, ſunt in primo modo dicendi per ſe, & per conſequens etiam tales ſunt ſimpliciter neceſſariæ. Pro quo animaduerte, quod cognitio de contingentibus dupliciter haberi poteſt. Vno modo ſecundum rationes uniuerſales, & ſic talis cognitio ad eandem animæ partem pertinet, ad quam pertinet ſcientificũ, quæ eſt cognitio neceſſariorum, ut ait Ariſto. in.6.ethico. Alio modo talis cognitio poteſt conſiderari in particulari, & ſic talia ſunt uariabilia, nec ſuper ea cadit intellectus, niſi mediantibus uiribus ſenſitiuis. unde inter uirtutes ſenſitiuas, cogitatiua ponitur, quæ dicitur ratio particularis, & iſto modo cadunt contingentia ſub operatione, & conſilio. & ſic cognitio talium dicitur eſſe in potentia animæ ratiocinatiua, ſiue conſiliatiua, & ſic ſunt in intellectu particulari, qui eſt uirtus hominis cogitatiua, & poteſt dici intellectus practicus in particulari. Primum iſtorum dictorum manifeſtum eſt, quia non eſt dubium, quod ſcientia naturalis eſt tam reſpectu corruptibilium corporum quam etiam reſpectu ſempiternorum. nam ut dicit Ariſtote.4. meta. text. com. 22. de rebus mobilibus poſſunt formari propoſitiones, immobilis ueritatis, & ſempiternæ. Et ex hoc patet quomodo Pluſquam commen. male ſentit in primo thegni commen. 7. qui uoluit artem eſſe in intellectu particulari. cum tamen Ariſtote. 6. ethico. cap. 4. enumerat artem, & prudentiam, inter habitus intellectuales, quibus anima ſemper uerum dicit. Patet autem quod per habitum particularem anima ſemper non poteſt uerum dicere. Amplius Ariſtot. in fine primi ethico. ſeparat uirtutes intellectuales a moralibus, & inter morales enumerat fortitudinem, & temperantiam, & inter intellectuales enumerat ſapientiam, intellectum, & prudentiam. modo idem eſt iudicium de prudentia, & arte, quia ſicut prudentia eſt recta ratio agibilium, ſic ars eſt recta ratio factibilium, & ideo non recte dixit, quod medicina ſumpta pro habitu uniuerſali, non eſt ars, ſed eſt ſcientia. ſed ſumpta pro habitu particulari, reſultante ex illo uniuerſali in uirtute cogitatiua, & etiam prout eſt ex aſſuefactione, ſic eſt ars. Et tamen totum oppoſitum eſt uerum, quantum ad medicinam ſumptam pro habitu uniuerſali, quia uerum genus eius eſt ars. Nam ex procemio meta. ars eſt uniuerſalium collectio. Sed ſcientia proprie prout accipitur in ſexto ethi. ſumitur pro ſcientia ſpeculatiua, ut dicit Comment. in com. unde uerum genus medicinæ, eſt ars non ſcientia, ut dicit Commen. 5. metaph. com. 20. unde medicina proprie eſt ars. ſcientia autem eſt (communiter ſumendo nomen ſcientiæ, non proprie) ut bene notauit Gale. ibi quod nomen ſcientiæ communiter, & non proprie audire oportet. Nam ſcientia communiter ſumpta diuiditur in theoricam, in actiuam, & in factiuam, ut patet in.6. primæ philoſophiæ. tex.com.primi. ſcientia autem factiua, idem eſt quod ars. Manifeſtum eſt autem, quod medicina uerisſime eſt ars, ſumendo autem medicinam pro habitu particulari in intellectu practico, particulari, ideſt in uirtute cogitatiua, ille habitus non eſt ars, ſed eſt habitus particularis ex aſſuefactione aggeneratus, & non eſt ars, ſed eſt habitus experimentalis, diſtinctus ab arte. Nam differẽtia eſt inter experimentum, & artẽ, ut patet in procemio meta. fit enim ars cum ex multis experimentalibus conceptionibus, una fit, ueluti de ſimilibus uniuerſalis acceptio. Acceptionem quidem habere quod Calliæ, & Socrati hac ægritudine laborantibus, hoc contulit, & ita multis ſingulariũ experimenti eſt. quod autem omnibus huiuſmodi ſecũdum unam ſpeciem determinatis, hac ægritudine laborãtibus contulit, ut phlegmaticis, aut cholericis, aut æſtu febricitantibus, artis eſt. Neq; ualet reſponſio illorum, qui dicunt quod alio modo ſumitur ars in procemio meta. & alio modo in ſexto ethicorũ. Nam in procemio meta. ſumitur ars pro cognitione factibilium in uniuerſali, & ſic eſt habitus uniuerſalis in intellectu poſsibili ſubiectiue exiſtens, ſed in ſexto ethico, ſumitur pro habitu particulari in uirtute cogitatiua exiſtente. Nam ut ſupra patuit, hoc eſt contra intentionem

Scoti opinio in.1.ſententia.

C
M

Impugnatio.

Scotus nõ loquitur ſpeciẽ de obiecto in cõplexo q̃ debeat eſſe neceſſarium ſimpliciter, quoniam procul dubio negaret eſſe ſcientias oẽs eas cognitiones quæ non ſunt de ſempiternis, ſed loquitur de obiecto complexo quòd neceſſarium eſſe dẽt atq; ea ratione negat cognitionem de contingentibus eſſe ſcientiam ut diffinitur primo poſteriorum.

D

Cognitio de contingentibus dupliciter haberi poteſt.

Error pluſquam com.

E

F

Error aliorũ.

G Ariſtote.ibi,qui artem,& prudentiam enumerat inter habitus intellectuales,quibus anima ſemper uerum dicit,qui ſunt habitus uniuerſales. & iſta eſt mens Auer. ibidem. & diui Tho. Nã ut inquit Diuus Tho.licet cognitio cõtingẽtium in particulari ſit in intellectu practico particulari,tamen cognitio iſtorum in uniuerſali, eſt in intellectu poſſibili, unde hæc eſt ueritas ſine dubio. Reuertamur igitur,& dicamus quòd ſcientia pro tanto dicitur neceſſariorum, pro quanto concluſiones ſcitæ ſunt ueræ neceſſario, & ſcitæ per propoſitiones ueras, & neceſſarias. Nam eſt habitudo & dependentia neceſſaria,inter præmiſſas,& cõcluſionem ſcitam per ipſas. nam ſunt cauſa utroque modo, & in eſſendo,& in inferendo:ut dicit Ariſtote.in.1.poſterio. Ex hoc patet error illorum, qui aſſerunt quòd demonſtrationes fiunt de exiſtentibus, in quantum exiſtunt, & quod ad eſſe demonſtrationis, requiritur permanentia ſempiterna ſecundum ſpeciem. Nam licet uerum ſit ſecundum phyſicam conſiderationem, quod ſpecies rerum quæ ſunt ad perfectionem uniuerſi,ſint ſemper in actu,quia uniuerſum ſemper eſt perfectum. Nam licet in regione noſtra, tempore hyemis non reperiantur roſæ, tamen in alia regione in qua tunc eſt uer,& temperies, reperiuntur roſæ,tamen iſtud eſſe actualis exiſtentiæ, accidit demonſtrationi inquantum demonſtratio eſt. Nam demonſtrationes ſunt de uniuerſalibus,quæ ſunt cognita per intellectũ:

Error Ioã. de Candano.

Verã demonſtrationes requirant actualem uerũ exiſtentiam.

H talia autem abſtrahunt ab hic, & nunc. unde lucidiſſimus Them. 1. poſter.c. 19. ſuper illo text. Eorum quæ ſæpe fiunt, ubi Ariſtot. dicit in tex.manifeſtum eſt autem quod ſecundum quod huiuſmodi ſunt,ſemper ſunt inquit, ſed facilis & abſoluta defenſio eſt earum rerum, quæ certis interuallis redire in ſuos orbes uidentur. Forma tantum cõmonis in demonſtrationem uenit. nec enim de uno aliquo defectu hoc uel illo, qui hac,uel illa hora compareat, demonſtratio accipitur, ſed de omni quem ex talibus cauſis prouenire neceſſarium,& perpetuum eſt. Amplius Ariſtot. 7. meta.tex. com. 55. uult quod de indiuiduis ſempiternis.ut eſt Sol,& Luna, neque diffinitio, neque ſcientia per demonſtrationem haberi poteſt, immo iſte eſt unus de erroribus contingentibus, circa vniuerſale,ut patet.1. poſter. in illo cap.Oportet autem non latere,quod quando ſub aliquo vniuerſali, non eſt niſi unum ſolum ſingulare,intellectus opinatur quod proprietas quæ ex natura rei primo eſt ipſius vniuerſalis, quod ſit primo ipſius ſingularis,cũ nil ſit accipere extra ipſum vniuerſale, niſi illud ſingulare. manifeſtum eſt autem, quod ſi ſubiectum demonſtrationis requireret actualem exiſtentiam, & permanentiam ſempiternam in effectu, cum nulla ſit uerior quam illa quæ eſt ſecundum indiuiduum,ut ſcribit Commen.in.2. de gene.& corrup.text.com.59.vbi dicit,quod ens eſt me-

I lius quam nõ ens, & ens uerũ,quã non verum,& ens ſecundũ indiuiduũ.quã ens ſecũdum ſpeciẽ. Et 12.meta.cõ.27. ſcribit quod uerus reſpectus.eſt entis particularis. Accidere igitur ſecundum illam uiã, quod ſingulariũ ſempiternorũ,eſſent ueræ diffinitiones,& ueræ demonſtrationes. Amplius cum res exiſtens,ſit aggregatũ per accidẽs,quomodo igitur poterit eſſe ſubiectum demonſtrationis,& ſcientiæ, non uideo. Et ex hoc patet etiam error aliorum,aſſerentium ſciẽtias mathematicas ideo eſſe certiſſimas, quia ſunt obiectorum neceſſariorum. Nam manifeſtum eſt, eaſdem eſſe lineas mathematicas,& naturales,teſte Ariſt.in.2.phyſi.in tex.com.18. Sed ratio uera eſt,quia propoſitiones formatæ de ipſis,ut abſtrahunt a materia ſenſibili,ſunt ſempiternæ ueritatis,& principia talium demonſtrationum innoteſcunt nobis,non per experimẽtum,ſed ex notitia terminorum,& ſunt notiora nobis & naturæ. Sed principia & propoſitiones formatæ de eiſdem, ut concernunt materiam ſenſibilem,& uariabilem,ſunt ueræ, ut in pluribus,& raro contingit quod ſint ſemper ueræ, & innoteſcunt nobis per experimẽtum:ut patet.6.ethi.& ſic ſcientiæ,& demonſtrationes mathematicæ dicuntur aggenerare in anima ſtãtem & firmum habitum, quia ſunt demonſtrationes ſimpliciter dantes cauſam,& eſſe.Sed demonſtrationes naturales ſunt ut in pluribus de numero ſignorum, aut demõ-

Error quorundam.

Vera ſolutio.

Quamobrem ſciẽ mathematicæ ſint inter omnes certiſſimæ.

ſtrationes cauſæ tantum. rariſſimæ autem ſunt, quæ dant cauſam,& eſſe, ſicut dicit Com. in ſuo prologo ſuper primo phyſico.& etiam primo phyſicorum.commen.1.& ſecundo metaphy.com.16.

K

In conceptis cum materia, aliud eſt quod quid eſt, ab eo cuius eſt quod quid eſt.

Propõ. 30.

NIMIS vulgata propoſitio, & ſcribitur in. 7. primæ philoſophiæ. in tex. cõ. 41. Scotus autem in.7. ſuæ meta.in.q.16.& in.3. ſenten. diſt. 22. & Antonius And. in. q. 7. in.7. meta.ubi quærit. utrum quodquid eſt, ſit idem cum eo cuius eſt, quodquideſt, nolunt quod cũ materia dicatur relatiue ad formam,ex,2.phyſi. tex. cõ. 26. Forma autem eſt duplex.ſ.forma partis, quæ eſt altera pars compoſiti,& forma totius,exẽplum primi, ut anima hominis,ita materia ſumitur dupliciter. Primo pro materia partis,& iſta eſt altera pars eſſentialis totius, quia cum forma conſtituit unũ p ſe,de genere ſubſtantiæ. Alio modo dicitur materia,quæ correſpõdet formæ totius,contrahens quiditatẽ ad eſſe hoc,& hæc eſt proprietas indiuidualis,quæ cum ipſa quiditate ſpecifica,cõſtituit ipſum indiuiduum ſpeciei, quod eſt unum ens per ſe. Et tunc dicunt, quodquideſt ipſius ſpeciei,eſt idẽ per ſe,primo cũ ipſa ſpecie cuius eſt quodquideſt, & eſt ipſius indiuidui per ſe nõ primo.unde dicunt propoſitam propoſitionem, ueritatẽ habere de ipſis indiuiduis, quæ ſunt concepta cum materia, quæ eſt differẽtia indiuidualis, quia in talibus non eſt idem quodquideſt,cũ eo cuius eſt quodquid, per ſe primo, ſed per ſe ſecundo. nã quodquideſt eſt primo ipſius ſpeciei, & eſt p ſe nõ primo ipſius indiuidui. & iſto modo etiam gloſſant auctoritatem Philoſophi,in.3.de anima.tex.cõ.9. ubi dicitur,quod in quibuſdã idẽ eſt caro, & carni eſſe,in quibuſdã autẽ aliud eſt caro,& carni eſſe.nã ſemper quodquid eſt,eſt uniformiter idem cum eo cuius eſt quodquideſt, ſi per ſe primo,per ſe primo,ſi per non primo,per ſe non primo.Si ſecundũ quid,& ſecundum accidens,ſecũdum quid, & ſecundum accidens.Iuxta illud Ariſt.in.7.meta.tex.cõ. 20:ſingulum enim non uidetur aliud a ſuimet ſubſtantia. Sed illa poſitio,non uidetur eſſe de mente Ariſt.in.7. meta. quia intentio eius eſt in illo loco deſtruere poſitionem idearum. Plato autem propter duo fundamenta præcipue conabatur oſtendere neceſſarias eſſe ideas. Primũ quidẽ erat,propter ſcientiã quæ debet eſſe de inuariabili, & neceſſario obiecto. Secũdum autẽ erat,propter generationẽ ſaluandã,in qua generans debet aſſimilari genito. Ariſto. autẽ primo in illo cap. quod incipit.Verum autẽ idem eſt, aut alterũ quodquiderat eſſe,ab eo cuius eſt quodquiderat eſſe,& eſt tex.cõ.20.uſque ad.21.deſtruit illã poſitionem, quantũ ad primam cauſam.In illo autẽ cap. quod incipit. Eorum autẽ quæ fiunt quædam a natura fiunt,& eſt tex.cõ. 22.deſtruit poſitionem idearum quo ad ſecundam cauſam. oportet igitur quod Ariſt.ſi cõtradicit in hoc Platoni, qui ponebat quiditatẽ hominis,in ſpecie ſeparatam a ſingularibus ſubſtantijs, ad hoc ut de ſingularibus habeatur ſcientia. & ad hoc ut ſaluentur generationes quod Ariſtot. inquirat, utrum talis quiditas quæ per diffinitionem exprimitur, ſit idem cum ſubſtantia prima ſingulari, aut ſit ſeparata in actu,ut aſſerebat Plato,& non eſt quærere an diffinitio, per ſe primo ſit ſpeciei, aut non per ſe primo. de hoc enim non eſt lis, neque aliqua diſcordia, inter Plato. & Ariſtot. Nam auctoritate Porphy. in cap. de ſpecie. indiuidua autem quæ ſunt poſt ſpecialiſſima, infinita ſunt, quapropter uſque ad ſpecialiſſima a generaliſſimis deſcendentem, iubet Plato quieſcere. deſcendere autem per media diuidentes,ſpecificis differentijs. Infinita inquit relinquenda ſunt.neque enim eorum poſſe fieri diſciplinam.Et per conſequẽs propter ſcientiã oſtendit Ariſt. non eſſe neceſſarias ideas,inferẽdo iſtã concluſionẽ,quodquideſt eſſe idẽ cum eo cuius eſt quodquideſt,cõcluſio erit in hoc ſenſu, quod quiditas expreſſa per diffinitionem non eſt ſeparata,& diſtincta, in actu a ſubſtantia prima, cuius illa eſt quiditas. unde in fine illius capituli, iſto modo epilogat, quomodo quidẽ quodquiderat eſſe idem, & quo non idẽ,

L

Impugnatio.

M

unicuique

A unicuique dictum eſt. Et confirmatur. nam Commen. 7. metaphyſic. in commeo. 20. introducens intentionem Ariſtote. circa hoc in illo cap. inquit. Cum declarauit, quòd quiditates ſimplices non inueniuntur niſi in ſubſtantijs, & quod per illas ſunt ſubſtantiæ, uult hic perſcrutari, utrum iſta ſubſtantia, quæ eſt quiditas, & ſubſtantia ſingularis. ſ. indiuiduum ſubſtantiæ, ſint idem: ita quòd quiditas quæ eſt ſubſtantia eius, ſit quiditas ſingularis. & illud ſingulare eſt ſubſtantia, per iſtam quiditatem, aut quid quiditas rei ſit aliud a re in actu. & ſubdit immediate Commenta. cauſam iſtius inquiſitionis, dicens, & quæſiuit hoc propter formas quas dicit Plato: quoniam ſecundum illam opinionem erãt quiditates primarum ſubſtantiarum, aliæ a primis ſubſtantijs, qoia ſunt primæ ſubſtantiæ etiam exiſtens per ſe. Et iſto modo introducit illum textum. unde dicit, & dixit, perſcrutemur. i. cum ſit declaratum, quòd quiditates ſunt ſubſtantiarum ſingularum, perſcrutemur, utrum ſubſtanria quæ eſt quiditas & ſubſtantia ſingularis, ſunt idem, aut non: ante quam perſcrutemur de ſubſtantia, quam ſignificat diſfinitio, quid ſit, & inſpicienti totum illud capitulum ad iſtam intentionem loquitur Ariſtote. & iſta eſt expoſitia Commenta. ſine dubio uſque in finem capituli. unde in

B calce commen. 21. inquit. D. d. Manifeſtum eſt igitur, quòd in rebus primis, quæ dicuntur per ſe entia eſſentia cuiuslibet ſingularium rerum, & omne ſingulare, ſunt idem, & unum, & ſunt uerba tranſlationis arabicæ, ubi Commenta. inquit. i. manifeſtum eſt igitur, quòd quælibet primarum ſubſtantiarum, eſt idem cum ſua quiditate. Et ita ſine dubio Philoſophi intentio eſt ibi, quòd quiditas quæ per diffinitionem exprimitur, eſt idem cum ſingularibus, quorum eſt quiditas. Nam ut inquit Boethi. ſpecies ſpecialiſſima eſt tota quiditas indiuiduorum. Vnde ſcire debes, quòd ut ſcribit Commenta. in primo metaphyſico. commen. 27. iſta inſenſibilia habent duos modos comprehenſionis: modum qui non eſt ſcientia eorum, ſed imaginatio, & modum qui eſt ſcientia eorum: & ſunt intellecta uniuerſalia. Iuxta illud Boethij, uniuerſale eſt dum intelligitur, & ſingulare eſt dum ſentitur. Et ideo ſecundum ſententiam Ariſtote. quiditas hominis, quæ per diffinitionem explicatur, non eſt aliud quid a ſingularibus hominibus, quorum

Opi. Auer. eſt quiditas. Et tunc melius eſt dicere iuxta uiam antiquam Peripateticorum, quam ubique locorum ſequitur Commentat. quòd in conceptis cum materia. ideſt in iſtis generabilibus, & corruptibilibus, aliud eſt quiditas, & aliud eſt eſſentia. unde. 3. de anima. commen. 9. ſuper illis uerbis textus, in quibuſdam idem eſt caro & carnis eſſe,

C inquit, cauſa propter quam hæ duæ intentiones non inueniuntur in omnibus entibus eſt, quòd quiditas & eſſentia in entibus ſimplicibus eſt idem uerbi gratia quòd eſſe carnis eſt idem cum carne; quia intentio carnis in eis non eſt in materia. Pro quo debes ſcire quòd in rebus compoſitis ex materia & forma, ipſa forma eſt tota quiditas, quia ipſa eſt obiectum intellectus, nam uniuerſale eſt obiectum intellectus, forma autem eſt ſubiectum uniuerſalitatis ut dicit Commenta. primo cœli. commen. 92. & idem Philoſophus formam appellat rationem, & quod quid erat eſſe. Et per oppoſitum quia prima materia eſt primo diuerſa a forma, quia non eſt forma, nec habens formam. ideo ut in-

M quit Commenta. 12. metaphyſico. commen. 14. non habet aliquam intentionem alicuius uniuerſalis intellectam ab ea, & ideo ſecundum ſe ignota eſt: ut dicit Ariſtote. in. 7. primæ philoſophiæ. tex. commen. 35. & propter hoc non eſt quiditas, nec pars quiditatis: tamen bene materia prima eſt quædam eſſentia, alia ab eſſentia formæ: ſicut dicit Commenta. primo cœli. commen. 92. & 98. metaphyſico. commen. 8. & 8. phyſico. tex. commen. 3. & ibidem commen. 12. & iſto modo materia eſt pars eſſentiæ ſubſtantiæ compoſitæ, unde materia & forma, ſunt partes eſſentiales ſubſtantiæ compoſitæ, & appellantur ab Auerroe partes ſecundum qualitatem, ut patet primo phyſico. commen. 5. Et hoc dicit expreſſe Commenta. 7. metaphyſic. commen. 34. inquit enim declarando quomodo materia ſe habet reſpectu ſubſtantiæ compoſitæ. Si igitur hoc nomen ſubſtan-

D tia dicitur ſimpliciter de materia ſubſtantiæ compoſitæ ex materia, & forma, & de forma eius, & de compoſito, tunc forma ſubſtantiæ dicetur eſſe ſubſtantia rei cum ipſa declarat eſſentiam eius: materia uero dicitur ſecundum conſiderationem ad ſubſtantiam compoſitam ex materia & forma eſſe pars ſubſtantiæ, ſecundum conſiderationem uero ad ſubſtantiam declarantem eſſentiam rei, non dicitur eſſe pars ſubſtantiæ, ſed eſſe apparens deferens formam in ſuam diffinitionem. illud igitur quod diuerſificat eſſentiam a quiditate in ſubſtantijs compoſitis, ex materia & forma, eſt materia, ſicut uides; & quia in cauſis præciſis, & adæquatis, ſicut affirmatio eſt cauſa affirmationis, ſic negatio eſt cauſa negationis, ut patet ex primo poſteriorum. inde prouenit, quòd in ſubſtantijs abſtractis a materia quiditas & eſſentia ſunt idem. Sed contra iſtam opinionem, Scotus argumentatur in ſeptimo metaphyſico. q. 16. auctoritatibus & rationibus. nam Ariſtote. ſeptimo metaphyſico. tex. commen. 33. inciſio non pertinet ad diffinitionem, ſed quæ ſyllabæ ad eam quæ eſt elementorum, ſed elementa pertinent ad materiam. q. d. ſi ſyllaba diffinitur per elementa, ex quibus componitur: elementa autem reſpectu ſyllabarum reducuntur ad genus cauſæ materialis, ut patet ſecundo phyſi. text. commen. 31. & ita uidetur quòd materia ſit de quiditate diffiniti. Item ibidem, ſi anima non eſt animal, tunc dicendum, quòd anima non eſt tota quiditas. ita enim intelligitur ſolutio ſua. Ita contra Platonem, parabola Platonis non bene ſe habet, quia non eſt ſimile de circulo & homine. ſuperfluum eſt enim auferre materiam a quiditate rerum, quia quædam ſunt hoc. i. forma in materia, ſicut in naturalibus. Item octauo metaphyſico. tex. commen. ſexto laudat illos, qui in diffinitionibus ponunt tam materiam quam formam etiam. Item ibidem text. comment. 9. habet quòd omnis diffinitio habet quid, & quale, & oportet hoc eſſe ut materiam, illud uero ut formam. niſi ergo materia pertineret ad quiditatem, nõ haberet contra Platonem, quòd idea non eſt diffinibilis, quia eſt ſola forma, ergo quod diffinitur, uere habet materiam, & formam, & utrunque pertinet ad diffinitionem. Item. 7. metaphyſic. text commen. 33. ratio omnis partes habet, & ſicut partes rationis ad rationem, ſic partes rei ad rem. ſicut ergo omnes partes rei exprimunt totam rem, ita omnes partes rationis totam rationem rei. Item ibidem tex. commen. quarto quando cognoſcitur unumquodque quid ipſum ſit, ſed impoſſibile eſt cognoſcere perfecte rẽ non cognita materia eius. Ergo forma non eſt tota quiditas eius, quod habet materiam. probatio minoris. Philoſophus ſecundo metaphyſico. tex. commen. 13. ſi ſpecies cauſarum eſſent infinitæ, nihil eſſet cognoſcibile: quia infinita non poſſunt cognoſci: ergo ad cognitionem rei perfecte oportet cognoſcere omnes cauſas. Item octauo metaph. tex. commen. 11. ibi de materiali autem ſubſtantia hoc idẽ plane colligitur. Præterea. Subſtantia habet diffinitionem ſimpliciter non ex additione: ut patet. ſeptimo metaphyſi. tex. commen. 17. ergo quicquid ponitur in diffinitione ſubſtantiæ pertinet ad quiditatem ipſius: ſed. 6. metaph. text. comment. 2. in diffinitione rei materialis, debet poni materia, & ſi non eſſet de ratione diffinitionis, diffinitio eſſet ex additione. Item quodquideſt, eſt illius quod eſt primo ens. & cuius eſt primo eſſe, ſed quod primo eſt, eſt cõpoſitum. nam. 8. metaph. tex. commen. 3. ubi diſtinguit ſubſtantiam: dicit quod ſubſtantia compoſita eſt ſimpliciter hoc aliquid, & ſeparabile primo per ſe exiſtẽs. ſi ergo hoc uerum eſt, ergo quodquideſt eſt compoſiti ex materia & forma: hæc Scotus & ſequaces contra Auer. Pro defenſione tamẽ ueritatis, animaduerte quod ut ſupra dictum eſt refert multum apud Peripateticos dicere aliquid eſſe eſſentiam alicuius rei, & dicere illud eſſe illius rei quiditatem in generabilibus, & corruptibilibus. Vnde Commen. in. 7. metaph. in commen. 21. inquit. ſoluendo quæſtionem ſophiſtarum quærentium, utrum quiditas hominis, ſit eadem cum homine, aut aliud ab homine. inquit. & ſolutio eſt, quoniam quiditas hominis, eſt homo uno modo, & non eſt homo alio modo, & ẽ forma hominis: & non eſt homo

Marginal notes (right column): E (beside "non eſt animal…"); F (beside "non poſſunt cognoſci…"); "Rationes Scoti cõtra Auerro. opinionẽ." (beside "quiditas & eſſentia ſunt idem. Sed contra…"); "Defenſio Auerro." (beside "Pro defenſione…").

G qui eſt congregatus ex prima materia, & forma. Vnde ſumendo hominem pro hominis quiditate, forma hominis eſt homo, ſed ſumendo hominem pro eſſentia illa, quæ eſt quid congregatum, ſed compoſitum ex materia, & forma, ſic quiditas hominis nõ eſt homo. Et aduerte ulterius, quòd licet ſecundum Commen. materia non ſit pars quiditatis, tamen debet poni in diffinitione ſubſtantiæ, compoſitæ ex materia, & forma, phyſicus enim diffinit per materiam, & dialecticus per formam, ut dicit Ariſtote. in primo de anima, in tex. commen. 16. ubi Commenta. in commen. habet qui diffinitionibus ponit materiam, & dimittit formam, diminute accipit, ſed qui ponit formam, & dimittit materiam, uidetur dimittere aliquod non neceſſarium. ſed non eſt ita, quia forma debet accipi in diffinitionibus, ſecundum diſpoſitiones, in quibus exiſtit. Nec ualet ratio adducta per Scotum, quia tunc diffinitio ſubſtantiæ compoſitæ, eſſet per additamentum, quia materia non eſt de quiditate, quia reflecto argumentum. certum eſt, quòd corpus non eſt de quiditate animæ, & tamẽ ponitur in diffinitione quiditatiua animæ, quia Ariſtote. ſecundo de anima, tex. commen. quinto diffinit animam dicens, quòd anima eſt actus corporis organici, habentis uitam in potentia. ſed dicimus nos, illam diffinitionem (cum ſit ſubſtantiæ) non eſſe ex additione, licet detur per aliquid, quod non ſit de quiditate
H diffiniti, tamẽ eſt neceſſariũ pro completo intellectu eius, quia forma dicitur relatiue ad materiam, ut a naturali conſideratur, & ideo eſt diffinibilis per illam, ſed quia ex materia, & forma fit unum per ſe, & ſunt eiuſdem generis. ideo quoties forma diffinitur per materiã, aut materia per formam, non dicuntur iſtæ diffinitiones eſſe ex additione. Sed diffinitiones accidentium copulatorum quæ dantur per propria ſubiecta, ſunt ex additione, quia ſubiectum eſt in alio genere, & quia ex ſubiecto, & accidente, nõ fit per ſe unum, & hoc eſt quod pulchre notauit Commenta. in 7. primæ philoſophiæ. in commen. 17. inquit enim, quòd talia accidentia, aut non habent quiditatem ueram, & diffinitionem ueram, aut ſi habent, habent alio modo ſecundario, & hoc eſt ita, quoniam ſubiecta talium accidentium, non ſunt ſicut genera differentiarum, ſunt enim diuerſa ſecundum genus, & ſecundum naturam, quod non contingit in genere, & differentiis. Neque illud quod congregatur ex eis, & ex ſubiecto, eſt unum in actu, ſicut illud quod cõgregatur ex genere, & differentia, & ita etiam eſt de materia cum forma, ſi bene aduertis. Præterea. Reflecto argumentum adductum ex octauo metaphyſicor. tex. comment. 11. &. 12. Nam ibi expreſſe colligitur, quòd in diffinitione ſubſtantiæ materialis, habentis omnes cauſas, debent poni omnes cauſæ, ita quòd efficiens, & finis, ultra materiam, & formam, ſed per te efficiens, & finis, non ſunt de quiditate, quia ſunt cauſæ extrinſecæ. ergo tales diffini-
I tiones ſunt ex additione, ubi datur ibi exemplum de homine, qui habet quatuor genera cauſarum, & ille eſt locus clarus contra Burlæum, & ſequaces, qui uolunt quòd ad habendam cognitionem perfectam ſimpliciter per diffinitionem non oportet cognoſcere omnes cauſas, ſed ſolum cauſas intrinſecas, cum tamen idem dicatur eſſe iudicium de cognitione complexa, habita per demonſtrationem, & diffinitionem. nam omnis diffinitio, aut eſt demonſtrationis principium, aut ẽ demõſtrationis concluſio, aut eſt ſolo ſitu uariata a demonſtratione, ut dicitur in libro poſterior. analyticorum, quia igitur non diſtinxerunt Scotiſtæ inter eſſentiam, & quiditatem, ideo deuenerunt ad hoc, & ita ad omnia argumenta probantia, quòd in diffinitione ſubſtantiæ compoſitæ ex materia & forma, debet poni forma, & materia, concedenda ſunt, tamẽ materia non ponitur, quia ſit pars quiditatis, ſed ponitur in diffinitione, tanquam uehiculum deferens quiditatem, quæ eſt forma, quia iſta ut a naturali conſiderata in quadam relatione conſiſtunt. unde Commenta. in quarto phyſico. commen. 16. inquit quòd ſcire quiditates ultimorum principiorum, difficile eſt, & ſcire materiam ſine forma aut formam ſine materia, impoſſibile. & ſic etiam Commen. bene concedit, quòd illa quæ diffiniuntur uere ſunt cõpoſitæ ſubſtantiæ, ut patet. 7. met. commen. 40. Et concedit quòd diffinitio ſubſtantiæ compoſitæ, eſt compoſita ex materia, & forma. unde. 7. metap. 37. K
homo in communi diffinitur per carnes. & oſſa in communi. tamen alia ratione ponitur materia, & alia forma, ut ex dictis patet, & ita etiam patet, quomodo anima non eſt animal uno modo, & tamen alio modo, animal ipſa anima dici poteſt. Reuocemus igitur ſermonem eo unde diuertimus, & dicamus quòd in conceptis cum materia, aliud eſt quodquideſt, ab eo cuius eſt quodquideſt. i. aliud ad quiditas, & indiuiduum, ſeu aliud eſt eſſentia, aliud quiditas, in abſtractis autem a materia, idem ſunt quiditas & eſſentia, & præſertim in prima intelligentia, ſicut ſtatim dicam in ſequenti Theoremate.

In prima forma, eſſentia eius, eſt quiditas eius, aliæ autem formæ, diuerſantur in quiditate, & eſſentia quoquo modo. Propõ. 40.

PROPOSITIO eſt Commenta. Auerro. tertio de anima in ſolutione. 3. q. in commen. quinto, & in libro deſtructio deſtructionum in diſputatio. 6. in ſolution. 6. dub. ubi inquit. quòd prima cauſa eſt quiditas abſoluta, & omnia alia a prædicta quiditate quiditatem habent. Pro cuius intellectione, animaduerte unum quod L
ſcribit Auerro. in prælleg. loco. tertio de anima, quòd ſicut eſſe ſenſibile diuiditur in materiam & formam, ſic eſſe intelligibile, diuiditur in aliquid conſimile materiæ & in aliquod conſimile formæ. Nam ut ſupra notaui tibi, iſta ſunt duo extrema latitudinis entium, prima forma, & prima materia. Et ſicut prima forma (quæ eſt deus glorioſus) retinet ſupremum gradum, in genere actus: ſic prima materia, retinet ſupremum gradum in genere potentiæ. Nam ut ſcribit Commenta. in fine libri de ſubſtantia orbis, potentia habet gradus, & materia habet gradus, & quia actus & potentia ſunt differentiæ oppoſitæ, ut patet nono primæ philoſophiæ. tex. commen. primi. ſic etiam actus habet gradus, & forma habet gradus. Vnde ſicut materia eſt ſubſtantia, quæ eſt in pura potentia, quia non eſt actus, nec habens actum, quia non eſt forma, nec formatum, ſic prima forma eſt purus actus, ita quòd non eſt potentia, nec habens potentiam, loquor autem de potentia quæ paſſiua eſt & atteſtatur materiæ, & imperfectioni. Vnde Commen. in nono. 1. philoſophiæ. commen. 2. inquit quòd ſicut in diffinitione cuiuslibet potentiæ paſſiuæ, ſumitur diffinitio potentiæ paſſiuæ, primæ materiæ, ſic in diffinitione cuiuslibet potentiæ actiuæ, ſumitur diffinitio actionis primæ formæ. iſta enim ſunt duo extrema, iuxta illud etiam beati Augu. in. 12. libro confeſſionum. Duo domine feciſti, unum prope te, & aliud prope nihil. neceſſe eſt autem, quòd omnia media inter purum actum, & puram potentiam, participent naturam extremorum, & quod ſint cõpoſita ex actu, & potentia, ſed diuerſis modis, ſicut diuerſa eſt natura iſtorum mediorum. nam diſtantiæ entium ſunt ualde diuerſæ ut aſſerit Commen. in ſecundo cœli & mundi. in commen. 63. unde in omnibus intelligentiis, citra primam eſt aliquid ſimile materiæ, & hoc eſt potentia, quæ dicit priuationem alicuius actualitatis, & perfectionis. Nulla enim intelligentia, præter primam, continet totam perfectionem, poſſibilem reperiri in habitu entis, licet quælibet cõ- M
tineat tantam, quanta eſt ſibi competens, quia in æternis non differt poſſe ab eſſe ſecundum Philoſophus, & ideo dicit Com. 5. meta. in c. de perfecto, quòd ſolum primum principiũ, quod eſt deus glorioſus, eſt ens ſimpliciter perfectũ, quia nulla perfectio ſibi deficit, nec ut tale ens, nec ut ſimpliciter ens: ſed aliæ intelligentiæ, ſunt entia pfecta in genere, quia unaquæq; hẽt tantũ de perfectione, prout natura ſua eſt capax. Et licet intelligẽtia Saturni (ut talis) omnẽ perfectionem quam potuit conſequi in propria forma, ab æterno habuerit, & ut ſic dicatur eſſe perfecta, rõne qua talis, ſi tamen conſiderata fuerit ut ens, reperitur priuata aliquo gradu perfectionis, licet enim ſit perfecta in ſuo proprio genere, non tamen eſt perfectiſſimum ens, quia non habet tantã perfectionem, quantam habet prima à qua dependet,

Deus retinet 1. gradum perfectiſſimum in genere actus, materia uero in genere potentiæ.

Cõpõ in intelligẽtiis ex potentia & a-

A dependet, & ſic in ſuo eſſe inuenitur compoſita ex actu & potentia, non tanquam ex poſitiuo, & poſitiuo: ſed tanquam ex poſitiuo & priuatiuo: ſicut bene dixit in hoc Henricus de gandauo, in quibuſdam quæſtionibus formatis ab ipſo, de ſimplicitate dei. & in quolibetis quolibeto. 4. q. 16. & poſt ipſum Scotus in. 8. diſt. primi. q. 2. unde talis potentia in abſtractis inuenta, non dicit aliquid reale, quia nihil in eis eſt uere poſsibile, ut dicit Commen. in. 2. cœli & mundi. com. 34. Nam poſsibile in æternis eſt neceſſarium, & hoc fuit etiam de mente Philoſophi. in 9. primæ philoſophiæ tex. com. 17. ubi habet. eſt autem nihil potentia ſempiternum, ſed iſta potentia eſt logica, & eſt ens rationis, quia dicit ſolam non repugnantiam. quia intelligentiæ Saturni inquantum ens, non repugnat quod ſit perfectior, quam eſt, ſicut dicimus quòd talpa inquantum animal, poteſt uidere, cum tamen talis potentia in talpa, nihil reale ponat, ſed ſolam non repugnantiam, & eſt potentia talis logica, quæ nihil aliud eſt, quã reſpectus quidam, cauſatus a ratione, ex non repugnantia terminorum, inquantum non repugnant. unde non poſuerunt Philoſophi aliquam realem compoſitionem, in talibus intelligentijs, niſi forte in anima intellectiua, propter ipſam eſſe ultimam in genere abſtractorum, ut teſtatur Commen. in. 3. de anima. in com. 19. &. 12. meta. com. 17. & uidetur eſſe ſententia Ariſto. in. 3. de anima ſine dubio. in tex. cõ. 17. ubi uult quòd in omni natura in qua eſt unum, quod eſt omnia fieri, oportet eſſe alterum, quod eſt omnia facere. Et aduerte ex hoc, quòd potentia illa, quæ inuenitur in alijs intelligentijs, citra primam, non eſt potentia illa quæ cum actu diuidit ens inquantum ens, ut ſubtiliter deduci poteſt. nam certum eſt, quod ens quod diuiditur in. 9. meta. per potentiam, & actum, eſt ens extra animã. nam Ariſto. in ſi. 6. primæ philoſophiæ abiecit a conſideratione diuini, ens per accidens: quia non habet cauſam terminatam, & ens in anima, quia eſt ens diminutum, & per conſequens ens ſecundum ſe, & extra animam retinuit, quod diuiſit per tres primas diuiſiones, uidelicet in ſubſtantiam, & accidens. & de iſta pertractat in. 7. & in. 8. primæ philoſophiæ. Et ſecunda diuiſio fuit, per potentiam & actum. & hanc proſecutus eſt in. 9. primæ philoſophiæ. Et tertia diuiſio eſt, per unum, & multa. & iſtam proſequitur in. 10. primæ philoſophiæ. & hoc expreſsit Commen. ſuccincte in prologo. 7. meta. & ita potentia, & actus, ſunt differentiæ, diuidentes ens extra animam, quod deſcendit in. 10. prædicamenta, actus enim talis, & potentia, ſunt principia. 10. prædicamentorum, quia res cuiuſlibet prædicamenti, quandoque eſt potentia, & quandoque in actu, ut patet. 12. meta. com. 26. Ideo Commẽ. tenuit nullum æternum eſſe in prædicamento, & ita ſecundum Philoſophos, cum potentia iſta in alijs intelligentijs nihil reale ponat, ſequitur quòd iſta compoſitio in eis, ſit ſecundum rationem, & ſunt ex actu & potentia, tanquam ex poſitiuo & priuatiuo, priuatio autem ſecundum Philoſophos, non dicit aliquod reale, ſed ſolum eſt ens rationis. unde Commen. 1. phy. com. 79. priuatio nõ eſt accidens, nedum ut ſit ſubſtantia, & in hoc diſcrepo a Dino Thoma, qui tenuit omnem creaturam eſſe compoſitam ex actu & potentia, tanquam ex poſitiuo, & poſitiuo, ſtando in principijs Ariſt. quia in æternis non eſt potentia uere, & ſi dicatur, quòd hoc eſt contra Ariſtot. in. 9. primæ philoſophiæ. tex. comm. primi. ubi habet quòd potentia, & actus, ſunt in plus quam eorum, quæ dicuntur ſecundum motum ſolum. Dico quòd uerum eſt, ſed ui de quid ſequitur in tex. ſeq. ubi uult, quòd licet in immobilibus ut in mathematicis reperiatur potentia, tamen ut inquit, illa potentia eſt metaphorice dicta, & excludit eã a conſideratione ſua, & per conſequens uult, quòd potentia illa de qua loquitur, ut de differentia entis, ſit potentia realis, & talis ſecluditur ab ipſo ibid. tex. com. 17. a ſempiternis. ſi loquamur igitur de alijs intelligentijs, citra primam excepta anima intellectiua, in qua pono præſertim in uia Auer. ueram compoſitionem, ex intellectu poſsibili, & agente, ut declaraui in. 12. meta. ſuper. com. 17. in ſpeciali quadam quæſtione mea, contra modernos, ponentes intellectum agentem, eſſe deum. Dico quòd in talibus, eſt compoſitio ex actu & priuatione, & hoc in ſimili legitur in ſacris eloquijs, apud Eſaiam prophetam dicentem, & in angelis ſuis reperit prauitatem. Si uero loquamur de generabilibus, & corruptibilibus, in quibus eſt compoſitio uera, ex materia & forma, in talibus eſt cõpoſitio ex potentia, & actu, tanquam ex poſitiuo, & pôſitiuo, & ubi iſta inuenitur, inuenitur prima, ſed non eõtra in uia Ariſto. ut patet bene ſpeculanti in hoc. unde potentia, in iſtis quæ ſunt hic, licet importet priuationem, iuxta illud Com. 9. meta. com. 3. dicere aliquid eſſe in potentia, eſt dicere aliquem modum priuationis, tamen potentia ultra priuationẽ, ponit aliquid ex natura rei, quod eſt ſubſtantia, & entitas quædam. Vnde Com. primo phy. com. 79. inquit. ens in potentia eſt cui accidit priuatio, & non eſt in ſubſtantia eius. impoſsibile enim eſt compoſita compoſitione reali, non conſtare ex principijs componentibus realibus. unde Philoſophi probauerunt tam formam, quam materiam, eſſe ſubſtantias, quia ſunt partes ſubſtantiæ compoſitæ, & ſubſtantia non componitur ex non ſubſtantijs. Sed dices, propter quid iſta quæ ſunt hic, ſunt compoſita ex potentia & actu, tanquam ex poſitiuo, & poſitiuo, intelligentiæ autem citra primam, & ultimã, ſunt compoſitæ ex potentia & actu, ſicut ex poſitiuo & priuatiuo: ultima autem, inter abſtractas intelligentias, eſt compoſita etiam ex potentia & actu, tanquam ex poſitiuo & poſitiuo. præterea iſta compoſitio ſi ſecundum rẽ eſt in anima intellectiua, quomodo diuerſa eſt ab illa quæ eſt in iſtis generabilibus? nam ut inquit Commen. 12. meta. in com. 39. omne compoſitum eſt nouum. Ad hæc reſpondetur, quod a primo principio omnia emanant, ſecũdum quòd apta nata ſunt emanare, ſecundum proprias rationes formales. unde. 1. cœli. tex. comm. 100. A primo communicatum eſſe, & uiuere omnibus, his quidem clarius, his uero obſcurius. latitudo enim entium, in participando hanc intentionem, eſt res ampla ualde. Ad aliud dico, ut inquit Commen. quòd compoſitio animæ intellectiuæ, quæ eſt in medio abſtractorum, & corporalium: eſt enim in confinio æternitatis, & temporis: habet compoſitionem ex materia intelligibilium, quæ eſt alia a materia ſenſibilium, quia materia ſenſibilium recipit formas diuerſas, & iſtas, ſed intellectus poſsibilis, qui eſt materia intelligibilium, recipit formas uniuerſales, & recipit ſpiritualiter, ut dicit ipſe in. 3. de anima, in com. 5. &. 18. cõpoſitio autem iſtorum, quæ ſunt hic, eſt alterius rationis, & multæ ſunt aliæ differentiæ, quas breuitatis cauſa omitto. Redeamus igitur ad propoſitum Theorema, & dicamus quòd illud quod in iſtis generabilibus, & corruptibilibus, diuerſificauit eſſentiam a quidditate, fuit uera materia. in abſtractis autem a materia, cum in omnibus, citra primam ſit potentia, potentia autem habet reduci ad materiam, ut dicit Comm. 12. meta. com. 26. & quia materia alia eſt ſenſibilium, alia intelligibilium. materiæ autem in telligibilium, eſt intellectus poſsibilis: ideo illa potentia in intelligentijs, reducitur ad intellectum poſsibilem, & ideo Comm. dicit. 3. de anima. in ſolutione tertiæ. q. & in com. 14. quòd in omnibus citra primam intelligẽtiam, eſt natura intellectus poſsibilis, modo declarato. ſicut igitur uera materia, diuerſificauit uere quiditatem ab eſſentia, in iſtis quæ ſunt hic, ſic illud quod eſt ſimile materiæ, in intelligentijs, diuerſificauit quoquo modo in omnibus, citra primam quiditatem ab eſſentia. in prima autem, quia eſt actus puriſsimus, cui omnino nulla eſt admixta potentia. non enim eſt in ea materia, nec ſimile materiæ. Sic igitur intelligis, quomodo in prima forma quiditas eius, eſt eſſentia eius, omnibus modis. in alijs autem, citra primam, quiditas differt ab eſſentia, quoquo modo, quia in eis eſt compoſitio aliqua, & quia non eſt ſecundum rem, ſed ſecundum rationem, ſic quoquo modo differt in talibus quidditas ab eſſentia. quia ſecundum rationem. quomodo autem omne compoſitum ſit nouum, in ſequenti Theoremate dicam ſtatim.

Marginal notes:

Ens non eſt ex poſitiuo & poſitiuo, ſed ex poſitiuo & priuatiuo Henr. de ga. & ſco.

Potentia logica.

In omnibus intelligentijs præter animã intellectiuam non eſt realis compõ. ex potentia & actu.

B

C

Opinio diui Tho. in. 1. par te ſum. q. 3. arti. 4. & in. 2. contra genti. ca. 49.

D

E

Declaratio theorematis ſuccincte.

F

In omnibus citra primam intelligentiã eſt natura intellectus poſsibilis.

G

Propõ. 41.

Omne compoſitum eſt nouum.

Opi. aliorum. PROPOSITIO iſta eſt Auer. 12. meta. com. 39. & in libro deſtructionum in diſpu. 3. in ſolu. 19. dub. ubi dicit quòd omne cauſatum poſsibile. Dicunt quidam, quòd intelligitur uel quo ad ſubſtantiam, uel quo ad accidentia, unde compoſita generabilia, ſunt noua quo ad ſubſtantiam, & quo ad accidentia. Compoſita autem æterna, ſunt noua quo ad accidentia tantum. unde dicunt, quòd in corporibus cœleſtibus, in quibus eſt aliqua compoſitio, eſt nouitas quo ad accidentia, ſic etiam in anima intellectiua in qua eſt compoſitio, ex intellectu agente, & poſsibili, eſt nouitas, quo ad intellectionem.

Impugnatio. Sed iſta poſitio, niſi aliud dicatur, ſtare non poteſt, quia ut ſupra patuit, in alijs intelligentijs citra primam, & citra animam intellectiuam, eſt aliqua compoſitio ex potentia, & actu, & tamen in talibus nulla prorſus eſt nouitas, nec quo ad ſubſtantiam (hoc clarum eſt) nec quo ad accidentia, quia in talibus nullum accidens eſt: ut ſcribit Commen. 12. meta. com. 25.

Põ Iohannis. Iohan. autem de Gandauo, dixit quandoque gloſſando nouitatem, pro dependentia, ita quòd omne compoſitum eſt nouum ideſt eſt dependens.

Impugnatio. Sed hoc eſt abuti uocabulis. nam poteſt eſſe dependentia, ſine nouitate: ut patet ex. 2. cap. de ſubſtantia orbis. & primo meteo. ad principium. ubi dicit Philoſophus, quòd oportet mundum iſtum inferiorem, ſuperioribus lationibus eſſe continuum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur, & 12. primæ philoſophiæ. tex. com. 38. loquens de deo inquit: ex tali principio, cælum & natura dependet. **H** Amplius illa gloſſa, non eſt ad mentem, nec ad propoſitũ Commen. ibi (ut declaraui) & ſicut cuilibet ſpeculanti, patere poteſt. Amplius Commen. dicit. omne compoſitum eſſe poſsibile, ubi aliquando dicit, omne compoſitũ nouum eſſe. nunquam autem dixit compoſitum ſumi pro dependente, licet uerum ſit, omne compoſitum dependere a principijs componentibus.

Modernorũ poſitio. Moderni autem, declarantes hoc in diſputatione tertia, in libro deſtruc. in ſolutione. 19. dub. inuenerunt duas uias. Prima uia eſt, quòd duplex eſt uniuerſale uidelicet per eſſentiam, ſicut eſt intellectus agens, & quælibet abſtracta ſubſtantia, quia talia non ſunt abſtracta a materia, quia mens auferat ea a materia, & a conditionibus materiæ, aliud uero eſt uniuerſale participatiue, ſicut ſunt formæ rerum naturalium, quæ ſecundum eſſe, ſunt ſingulares: attamen participando lumen intellectus agentis, ſunt ſecundum modum, uniuerſalia ſeparata ab hinc, & nunc, & reliquis conditionibus materiæ, & tunc dicunt, quòd uniuerſale participatiue eſt minus abſtractum, quam uniuerſale per eſſentiam, quia ſuam abſtractionem non habet, niſi ab uniuerſali per eſſentiam, conſtat autem, quòd tale uniuerſale participatiue, in nullo poteſt eſſe ſubiecto, nec uniuerſali, nec particulari, niſi eo modo, quo cognitum eſt in cognoſcente, **I** & ideo multo magis oportet dicere, quòd intellectus agẽs non unitur poſsibili ſubiectiue, ſicut forma materiæ, ſicut uniuerſalia ſecundum modum ſcilicet materialia, non poſſunt uniri ei, nec alicui ſubiectiue. propter eorum uniuerſalitatem, & abſtractionem, quam habent ab intellectu agente, & ſic aſſerunt apparere peccatum Iohannis, aſſerentis animam intellectiuam, compoſitam eſſe ex intellectu agente, & poſsibili. & ideo dicunt, quòd omne compoſitum eſt particulare, ex actu particulari, & potentia indiuidua, & ideo omne tale eſt nouum, generabile, & corruptibile. Potuiſſet confirmari hoc, ſatis ad propoſitum, per auctoritatem Auer. 12. meta. com. 17. ubi ſcribit, & ideo intellectus de intelligentia agente, & eius loco, & proſperitate eius, ex ipſa quæ eſt potentia, eſt quaſi locus huius intellectus, non quaſi materia.

Impugnatio primæ uiæ. Sed iſta prima uia, ſtare non poteſt, quia Com. in. 3. de anima. com. 14. inquit. quòd iſta nomina, potentia, & receptio, & perfectio, modo æquiuoco dicuntur in abſtractis, & in rebus materialibus, diuerſitas enim iſtius intentionis ſcilicet receptionis, quæ eſt in intellectu, a receptione quæ eſt in rebus materialibus, res eſt, ad quã ducit ratio. unde non eſt opinandũ, quòd ipſa materia eſt cauſa receptionis **K** ſed cã receptionis tranſmutabilis, & eſt receptio huius ſingularis, cauſa aũt receptionis ſimpliciter, eſt iſta natura. & ex hoc modo fuit poſsibile, quòd corpora cæleſtia reciperent formas abſtractas, & intelligerent eas, & fuit poſsibile, ut intelligentiæ abſtractæ perficerentur per ſe adinuicem, & ſi non, non eſſet poſsibile ut illic intelligeretur recipiens, & receptibile, unde quod eſt liberatum ab hac natura, eſt primum intelligens. Amplius. 2. cæli, cõmen. 3. inquit. loquens de corpore cœleſti, & forma eius. recipiens autem iſtam formam, quod adunatur cum ea, eſt corpus cœleſte, incorruptibile, ad quod ſequuntur dimenſiones corporales, & alia accidentia quæ in eo inueniuntur, & ideo in eo forma & formatum, ſunt idem numero: ſed ſecundum diſpoſitionem magis diminutam, quam ſit adunatio recipientis, & recepti, in forma abſtracta, & cauſa iſtius adunationis, inter iſtam formam, & ſuã materiam eſt, quia non cohæret ſuæ materiæ, mediantibus dimenſionibus, ſicut formæ generabiles, & corruptibiles. **L** Ex quibus uerbis clare colligitur, quòd licet in intelligentijs non ſit receptio, quæ ſit per materiam, quæ eſt cauſa receptionis ſignatæ, ſicut eſt materia rerum ſenſibilium, eſt tamen ibi receptio quæ ſit per intellectum poſsibilem, qui eſt materia intelligibilium: nam ut ſcribit Cõ. tertio de anima. com. 5. in ſolutione. 3. q. ſicut eſſe ſenſibile diuiditur in duo uidelicet in materiam, & formam, ſic eſſe intelligibile diuiditur in duo, uidelicet in aliquid ſimile materiæ, & in aliquid ſimile formæ, & ut inquit Cõmen. illa adunatio eſt longe perfectior, quam ſit illa quæ eſt inter orbem, & ipſam intelligentiam, quia maior unitas reſultat ex compoſitione, qua unus intellectus inferior recepit ſuperiorem, quam ſit illa, in qua cælum recipit intelligentiam, maior enim eſt affinitas intellectus cum intellectu, & rei incorporeæ cum re incorporea, quam corporis cum intellectu, & ad auctoritatem Auer. 12. meta. com. 17. dico, quòd pro quanto intellectus poſsibilis nõ recepit agentem, ſicut materia quæ eſt hic, recipit formã, rectius dicitur locus, quam materia: nam forma quæ eſt hic, educitur de potentia materiæ, & eſt conſtituta in eſſe per materiam, quia cohæret materiæ, mediantibus dimẽſionibus interminatis, & recipitur per conſequens ſignate, quæ tamen non ſunt in receptione intellectus poſsibilis, reſpectu intellectus agentis, & ſic quo ad hoc, rectius dicitur locus, quam materia, tamen intellectus poſsibilis bene recipit intellectum agentem, ſicut perfectibile recipit ſuam perfectionem, & ex tali adunatione reſultat uerius unum, quam ex materia & forma, in omni enim cõpoſitione deuenire oportet ad aliquam unitatem.

Secunda modernorum expoſitio. **M** Secunda expoſitio eius eſt, quam dicunt eſſe de mente Philoſophi in. 13. meta. Nam omne factum, & cauſatũ, ſit & cauſatur ſecundum modum ſui eſſe. Effectum enim, non pullulat, niſi ſicut eſt poſsibilis in natura entis, in hoc enim differt ſimplex a cõpoſito, quia ſimplex ſtatim eſt id quod eſt, ut patet in fine. 8. metaphy. compoſitum autem habet eſſe in unione partium, & colligatione inuicem, & ideo oportet quod modus ſui eſſe, ſit ſecundum colligationem earum inuicem, ideo cauſans compoſitum, debet colligare partes inuicem, aliter factio eius, non differret a factione rei ſimplicis. modo apparet, quod non ligantur niſi illa quæ in ſui natura non ſunt ligata, & unita, quoniam aliter agens eſſet ocioſum. ergo oportet quòd natura partiũ ſit non de ſe in colligatione conſiſtens, modo partes quæ in ſuis naturis non conſiſtunt in colligatione earum, ſine dubio poſſunt eſſe in oppoſito colligationis ſcilicet ſub diuiſione, & ſeparatione. & ex his ſequitur, quòd omne cõpoſitum, eſt ſolubile in ſui natura, quoniam partes eius ſunt ſolubiles, & in ſuis naturis non conſiſtentes in colligatione, & tunc formant rationem in forma ſic, omne cõpoſitum colligatum ex partibus, in quarum natura nõ eſt colligatio, & compoſitio, eſt ſolubile, & colligabile, & omne compoſitum tam uniuerſaliter, quam particulariter, eſt compoſitum ex partibus, in quarum natura non eſt colli-

A colligatio,& compoſitio.ergo omne compoſitū eſt ſolubi
le, & colligabile . tunc ultra, omne compoſitum colliga-
bile , & ſolubile , eſt generabile, & corruptibile (ut eſt
manifeſtum per ſe) & omne compoſitum eſt ſolubile, &
colligabile (ut dictum eſt) ergo omne compoſitum ſim-
pliciter , eſt nouum , generabile , & corruptibile , ideo
omne compoſitum, eſt nouum (ut dicunt)& eſt uia firmiſ
ſima, & demonſtratiua,& eſt Ariſto.in prædicto loco, &
reſumentes ſuam opinionem dicunt , quòd omne compo
ſitum ex diuerſis rebus , eſt ſine dubio nouum, uerum cō-
poſitum ex duobus modis quoddam ex diuerſis rebus reali
ter diſtinctis, quoddam uero, ex perfectione,& priuatio-
ne quadam maioris perfectionis, ſicut reperitur in omni-
bus citra primam , tunc dicunt , quod omne compoſitum
eſt dependens , & habet cauſam , & hæc eſt uniuerſalis ,
tam in compoſito primo modo , quàm in compoſito ſe-
cundo modo , ſed loquendo de compoſito primo modo ,
omne compoſitum eſt nouum ſimpliciter , & ad argumen
tum de anima intellectiua , dicit ſe dixiſſe in libro de in-
Impugnatio ſecudæ expō-ſus. tellectu, quod in ea nulla eſt compoſitio. niſi ſecundo mo
do , non primo modo : nam intellectus agens , & poſsibi
lis , non ſunt duæ res , ſed duæ operationes. Sed iſta ſo
B cunda uia, tanto magis increpanda occurrit, quanto quod
errorem quem in ſe continet. aſſcribit Ariſta . Nos enim
non deſcendimus in contradicēdo ſermonibus iſtius uiri,
niſi propter amorem ueritatis, ſicut Philoſophum decet:
nam multos tempore meo , ſcripta iſtius hominis in gra
ues errores , & manifeſtiſsimos detruſerunt , ſuum enim
ſtudium eſt in contradicendo patribus antiquis, & ſcribe
re quicquid in buccam uenerit. iuxta illud Ariſto. in pri
mo de generatione, & corruptione tex. commen. 7. Qui
autem ex multis ſermonibus indocti , exiſtentiam entia
intuentes , & ad pauca reſpicientes , de facili enunciant.
Dicimus nos quòd Ariſto. ibi argumentatur contra anti
quos, ponentes entia mathematica ſeparata ſecūdum eſſe
a ſenſibilibus , inquit . quòd impoſsibile eſt tales naturas
ſeparatas eſſe a ſenſibilibus : ſi enim erunt ſeparata ſolida,
præter ſenſibilia , ab his altera , & priora ſenſibilibus pa
lam, & præter ſuperficies alteras, neceſſarium eſt ſepara
tas ſuperficies,& puncta, & lineas, eiuſdem eſſe rationis:
ſi autem hic palam præter ſolidi mathematici ſuperficies,
& lineas , aliæ ſeparatæ , priora enim compoſitis ſunt in
compoſita , & cætera quæ ſequuntur . unde ad imagina
tionem antiquorum ponentium mathematica corpora ſe
parata, ſecundum eſſe a ſenſibilibus , ſequuntur illa incon
C uenientia . ſed non fuit intentio Ariſtote. ſecundum men
tem propriam , quòd generationes naturales fiant illo
modo , ſicut fingit iſte bonus uir, quod agens naturale col
ligit partes quarum natura conſiſtit , in non colligatione:
hoc enim eſt imaginari quod generationes ſubſtantiales
ab agente naturali proficiſcantur, quemadmodum gene
rationes rerum artificialium fiunt ab artifice , ubi una ta
bula in arte nauifactiua, quæ erat ſeparata ab altera , colli
gatur cum altera tabula , mediante clauo , & iſta imagina
tio eſt uana: nam materia prima, cum ſit ens in pura poten
tia, non inuenitur in eſſe, quod habet extra animam, ſepa
rata a forma. unde Commenta. 3. cœli & mundi. commē.
29 . inquit. ens in potentia , non inuenitur niſi in ente in
actu, & ſi ſepararetur , eſſet ens & differentia inter eſſe
in potentia, & non eſſe, & quia non eſſe, non eſt in actu
ens, neq; in aliquo in actu non diſtincto ab eo, & hoc intē
dimus in hoc loco, cū diximus de pria materia, qđ non eſt
ens in actu, & ē ens ī ente in actu, nō diſtincto ab eo. ſimi-
liter etiā forma materialis , ſcđm ſuam rationē, nō inueni
tur ſeparata a materia , quia ſeparatio eius a materia , eſt
eius corruptio . unde Commenta. 3. cœli. commen. 31.
oſtendens differentiam inter elementa quæ ſunt corpora,
ex quibus conſtant mixta , inter elementa , quæ non ſunt
corpora , ut prima materia , & forma. inquit , & debes
ſcire , quòd elementa hæc de quibus perſcrutatur , ſunt
alia ab uniuerſalibus , de quibus perſcrutatus fuit in pri-
mo phyſi. illic enim declarauit elementa uniuerſalia cor-
porum ſimplicium , & compoſitorum ſcilicet primam
materiam , & formam : hic autem declarare intendit, ele D
menta corporum compoſitorum tantum , quæ æquiuoce
dicuntur elementa cum illis, quoniam cum compoſitum
diuiditur, non exiſtunt in actu , forma enim corrumpitur,
& materia induit aliam formam . Amplius Comment.
12. diuinorum. commen. 18. inquit agens non congregat
inter duo , in rei ueritate: ſed eſt extrahens illud quod eſt
in potentia , ad actum , & quaſi congregat inter poten-
tiam , & actum , ſcilicet inter materiam , & formam, ſe-
cundum quod extrahit potentiam ad actum, non deſtruen
do ſubiectum recipiens potentiam , & tunc efficiuntur in
compoſitio duo ſcilicet materia , & forma : unde inten-
tio Ariſtote. contra Platonem. 7. metaphyſi. tex. commē.
23. & infra eſt quòd illud quod per ſe generatur , & per
ſe fit, eſt ſynolon. i. ſimul totum . uidelicet, compoſitum,
& materia , & forma non generantur, nec fiunt niſi per
accidens : unde Commenta. ibidem commen. 26. ſuper
illis uerbis , in tex. & hoc non eſt aliud . inquit , ideſt &
non facit aliquod unum in aliquo . uerbi gratia formam
in ſubiecto , quoniam manifeſtum eſt , quòd ſi facit , fa-
cit ex alio aliud , non aliud in alio, facit enim ex materia
formatum, non in materia formam , non fuit igitur opi-
nio Ariſtote. quòd generatio naturalis , fiat ab agente na
turali , quia colligat naturas , quarum ratio conſiſtit in eſ E
ſe non ligato , & quarum ratio conſiſtit in eſſe ſeparato,
& diſſoluto, quia hoc facit credere generationes natura
les, aſsimilari artificialibus , quod eſt maximum inconue
niens . unde Commenta. 12. metaphy. commen. 2. ſuper il
lis uerbis tex. etenim ſi totum quoddam omne ſubſtantia
eſt , prima pars , & ſi eo quod eſt conſequenter , & ita
primum ſubſtantia , deinde qualitas , aut quantitas, reci-
tans expoſitionem Themi. inquit. ſed ipſe intellexit de
uniuerſo tres modos , aut uniuerſum compoſitum ex par-
tibus conſimilibus , adunatis adinuicem , aut contangen-
tibus ſe , ut corpora artificialia, aut ſegregatis, ut pars ci
uitatis , & exercitus , & reprehendens ipſum in hac expo
ſitione inquit , & hæc additio eſt ſuperflua , nullus enim
exiſtimat , quòd partes entis quæ ſunt decem prædica-
menta , ſint contangentes ſe , aut ſegregatæ in loco , &
ita ego dico , quòd nullus Peripateticorum imaginatur
quod generatio naturalis, ab agente naturali fit, quia ma-
teria & forma quæ ſunt ſolutæ ligentur , & copulentur
adinuicem , nulla enim eſt ligatura , nullum gluten, nul-
lum denique uinculum, inter materiam , & formam: nam
ut ſcribit Ariſto. 8. metaphy. text. commen. 15. ideo ex
materia & forma , fit per ſe unum , quia illud eſt poten-
tia , & hoc eſt actus, & huius nulla eſt ratio intrinſeca , a F
rationibus intrinſecis iſtorum ſimplicium. unde ut conclu
dit quare nulla alia cauſa, niſi ut quaſi mouens , ex poten-
tia ad actum . Amplius in eo quòd dicit , quod omne
compoſitum ex diuerſis rebus, eſt ſimpliciter nouum, fal-
ſum eſt : nam ſecundum Auer. in principio libri de ſub-
ſtantia orbis , corpora cœleſtia ſunt compoſita ex duabus
naturis , uidelicet ex natura agente motum , & ex natura
recipiente motum, ſicut corpora generabilia , & corru-
ptibilia, componuntur , & tamen corpora cœleſtia non
ſunt ſimpliciter noua . Amplius quòd dicit de anima in
tellectiua, quod non ſit uera compoſita ex duabus ſubſtā
tiis, realiter diſtinctis , falſum eſt & contra Ariſtote. &
Commenta. tertio de anima. commē. 17. ubi uolunt quod
in omni natura ſunt tria, ſcilicet agens , & patiens, & fa-
ctum , & Commenta. 12. metaphyſi. commen. decimoſe-
ptimo, expreſſe dicit. ubi recitauit opinionem Alexan. &
Themiſtii, de intellectu agente materiali,& intellectu in
habitu , nos autem iam perſcrutati ſumus de iſtis duabus
opinionibus, in libro de anima , & diximus , quòd intelle
ctus agens eſt qua ſorma in intellectu materiali , & quod
ipſa agit intellecta , & recipit ea ſecundum intellectum
materialem , & quòd intellectus materialis non eſt gene
rabilis, neque corruptibilis , & declarauimus illic , quod
hæc eſt ſententia Ariſt. & quòd intellectus in habitu, i. ſpe
culatiuus, habet partē generabilē, & corruptibilem , illud
autem quod corrumpitur , eſt actio eius, in ſe autem non
cor-

G corrumpitur, & quòd ex extrinſeco intrat nos. Amplius Cō. 3. de aīa, cō 4. mouēs obiectionē cōtra Philoſophum quòd anima intellectiua ſit actiua, & non paſsiua, quia obiecta extrinſeca non mouent ipſam, niſi poſtquam mēs auſert, uel abſtrahit ea a materia, ſoluendo dicit. ſecundum igitur quod intellecta mouent eam, eſt paſsiua, & ſecundum quod mouentur ab ea, eſt paſsiua. & ideo dicit Ariſtote. poſterio. i. in tex. commen. 17. quod neceſſe eſt ponere in animali has duas differentias. ſ. uirtutē actionis, & uirtutem paſsionis, & dicit aperte quòd utraque pars non eſt generabilis, neque corruptibilis, ut poſt apparebit. & eſt in tex. com. 19. ubi expreſſe Ariſt. dicit intellectum agentem eſſe abſtractum, & Cō. per longum proceſſum, oſtendit eadem ratione intellectum materialē eſſe abſtractum, & quòd iſti ſunt realiter diſtincti: nam ut inquit ibi Cōm. quemadmodum non ſcimus multitudinem intellectuum abſtractorum, niſi per diuerſitatum actionū eorum: ita etiam non ſcimus diuerſitatem iſtius intellectus materialis, ab intellectu agente, niſi per diuerſitatē ſuarum actionum. Amplius in quo differt opinio Auer. ab opinione Themiſtii, & Theophraſti, niſi ita ponat ut di-
H ximus? nam ut ſcribit. 3. de anima. cō. 5. & 20. Themiſtius, & Theophraſtus uoluerunt (ut ſibi aſcribit ipſe) quòd intellectus agens & intellectus materialis, & intellectus in habitu, ſunt unus intellectus ſubiecto, & quòd actio, & receptio, intelliguntur ſecundum ſimilitudinem, ſed ipſe uult animam intellectiuam componi ex intellectu poſſibili, & ex intellectu agente, tanquam ex duabus partibus eſſentialibus realiter diſtinctis, & quòd recipiat ſpecies intelligibiles per intellectum poſsibilem, & quod agat, & abſtrahat per intellectum agentem. unde patet error illorum, qui poſuerunt intellectum agentem eſſe Deum, cum Ariſtote. & Commenta. appellant ipſum animæ noſtræ partem, ſed de his diffuſe uide quæ ſcripſi
Pō propria in ſpāli qōne de hoc in 12. meta. ſuper expōne. tex. cō. 17.

Dicamus igitur nos, quòd ſi propoſitio dicens, omne cōpoſitum nouum eſſe, & per nouum intelligatur depēdēs, nulla difficultas contingit, quia omne cōpoſitum dependet a ſuis principiis componentibus. Sed ſi per nouum intelligatur poſsibile, & generabile; tunc opus eſt diſtinctione, pro quo animaduerte quod in quolibet cōpoſito, neceſſe eſt ut unum concurrat ut actus, & reliquum ut potentia, ut patuit ea auctoritate ſupra allegata ex. 8. meta. tex. cō. 15. unde. 2. de aīa. tex. cō. 7. non oportet quærere ſi
I unum eſt anima. & corpus, ſicut neque cera, & figura, neque omnino uniuſcuiuſq; materia, & id cuius eſt materia: unū
Potētia duplex. enim, & eſſe (cū multipliciter dicantur) quod uere eſt, actus eſt, potentia autem pro nunc eſt in duplici differentia, quædam eſt potentia ſimplex, quæ uidelicet eſt ad unum, quædam uero eſt potentia multiplex, appello autem multiplicem potentiam, quæ eſt ad oppoſita, ſicut eſt potentia contradictionis, ſicut eſt potentia quæ eſt in prima materia, nam per talem potentiam, res poteſt eſſe, & non eſſe, ut patet. 7. meta. tex. cō. 22. & 53. & talis dicitur potentia in ſubſtantia, uel ad eſſe ſecundum Auer. in lib. de ſubſtantia orbis. dicit. n. iuxta principium ſecundi capi. quòd omne in quo non eſt potentia, niſi ad duo contradictoria eſt potentia, quæ eſt in ſubſtantia, de iſta. n. intelligitur dictum Philoſophi in 9. meta. tex. cō. 17. uidelicet, quòd omnis potentia paſsiua, eſt potentia contradictionis, & ideo dum quæritur utrum omne compoſitum eſt nouum, intelligendo per nouū poſsibile, quod uʒ poteſt eſſe, & non eſſe, diſtinguendum eſt de cōpoſito, quia ſi compoſitum fuerit ex potentia paſsiua, quæ eſt potētia contradictionis, ſicut ſunt iſta generabilia, & corruptibilia, in quibus talis potentia eſt cauſa ſuæ poſsibilitatis, & generabilitatis, ſicut dicit Com. in cap. 1. de ſubſtantia orbis. & in ſecundo declaratum eſt. quòd cauſa corruptionis entium, & factionis eorum, eſt contrarietas exiſtēs in ſuis formis, & cōmune ſubiectum, quod nullam habet propriā formam, ſed eſt in potentia ad omnem formam, & in 5. ca. ponens differentiam inter corpora generabilia, & cœleſtia, dicit quòd corpora generabilia cōponuntur ex ſubſtantia, in potentia, & ex dimenſionibus in potentia. ſic igi- K
tur omne tale compoſitum, iſto modo eſt nouū, & poſsibile. Si autem loquamur de cōpoſito ex ſubſtantia in actu, & ex dimenſionibus in actu, ſicut ſunt corpora cœleſtia, quæ componuntur ex orbe qui eſt materia in actu, & rectius dicitur ſubiectum, quàm materia, ut dicit Commē. in 8. meta. cō. 12. & in 2. cap. de ſubſtantia orbis, nam in tali orbe, non eſt potentia niſi ad ubi tantum, non eſt potētia ad eſſe, & non eſſe, ſicut eſt in prima materia. ſic tale cōpoſitum non eſt nouum, ſed antiquum ſeu æternū ſecundum Philoſophos, & eodem modo aīa intellectiua, quæ eſt cōpoſita ex intellectu poſsibili, & ex intellectu agente, quia ibi non eſt potentia ad ſubſtantiam, nam intellectus poſsibilis, eſt materia intelligibiliū, & recipit alio modo, quàm recipiat materia, ibi talis cōpoſitio ſtat cum æternitate in ſubſtantia, & ſimiliter compoſitio ex actu, & potentia in reliquis intelligentiis, citra primā, ſtat cum æternitate, & cum neceſsitate eſſendi. Sed tunc eſt ardua difficultas, Ardua difficultas.
qūo ſecundum iſtam gloſſam Cōm. habebit intentum ſuū, contra illos qui ponebant trinitatem in diuinis, & contra Mauros. Nā manifeſte patet, quòd illi non poſuerunt ibi cōpoſitionem ex tali potentia, quæ eſt potentia contradictionis. Niſi eſſet, quod prima uia antiquorum pone- Solutio.
bat trinitatem numeratam in ſubſtantia, & cum hoc ponebant unum Deum, quæ quidē non eſt opinio Chriſtianorū (ut quidā male autumant ibi) nā nos non ponimus ſubſtā- L
tiam diuinam eſſe numeratam in tribus perſonis, imo ſubſtantia diuina eſt una numero, ſine diſtinctione, & diuiſione ſui cōicata tribus ſuppoſitis. tunc igitur argumentum Cōm. eſt ad hominem ibi, quia numeratio in ſubſtantia, nō ſit niſi per materiam, ut patet primo cœli, tex. cō. 92. & 1. ca. de ſubſtātia orbis, & in lib. deſtructio deſtru. i diſpu. 1. in ſoln. 7. dubii, ubi inquit. cauſa. n. pluralitatis, ſeu numeralitatis, eſt materia apud Philoſophos, & ideo ſi trinitas eſſet numerata in ſubſtantia, tunc ſequitur, quòd in ea eſſet cōpō ex tali potentia, quæ infert nouitatem in ſubſtantia. ſi bene aīaduertis. Similiter opinio Maurorū, ponebat trinitatem per diſpōnes ſuperadditas eſſentiæ, id eſt ꝑ qualitates modo ubi eſt numeratio per qualitates, & accidentia, ibi eſt cōpoſitio ex materia, & forma, quia in totaliter abſtractis a materia non eſt reperire qualitates & accidentia, ut dicit Cōmen. 12. meta. cō. 25. Nec hoc etiam dicit lex noſtra, quia relationes originis in diuinis non determinant eſſentiam, nec multiplicant eſſentiā, ſed conſtituunt, & plurificant perſonas, ut dicit Damaſce. & ideo utriq; opinioni contra quam arguit ibi ſecundum funda- M
menta philoſophiæ contingit quod in diuinis ſit talis compoſitio ex tali potentia, quæ infert uerā nouitatem, & ueram poſsibilitatem, & contingentiam. unde infert niſi dicant quod aliqua cōponuntur per ſe, & ſi ita eſſet, tūc aliqua extraherent ſe de potentia ad actum ſine cauſa agente, ecce qūo iſta deductio eſt de cōpōne qua aliquid extrahitur de potentia ad actum, manifeſtum eſt autē quod hoc non niſi generabilibus, & corruptibilibus attribui pōt, nā in æternis non eſt poſsibilitas quæ præcedat actum, quia poſsibile in rebus æternis eſt neceſſariū: ut dicit Cō. in 2. cœ. & mū. cō. 34. & ſic argumentū Auer. concludit ad hominē. omne igitur cōpoſitū ea potentia paſsiua contradictionis, & ex actu eſt nouum, & poſsibile, & de hoc non eſt dubium.

Demonſtrationes non ſunt de his quę ſunt per accidens. Propō. 42.

PRopoſitio eſt Ariſto. in primo poſter. & gloſſatur ꝑ Cōmē. 4. phy. auſcultationis cō. 20. de his quæ ſunt Gloſſa Auer.
per accidentis raro, fallit autem de his quæ ſunt per accidens ſemper: nam de his quæ ſunt per accidens ſemper poſſunt fieri demonſtrationes ueræ, non eſſentiales, quæ dicuntur demonſtrationes dialecticæ. Vbi Quid demonſtratio uera & non eſſentialis.
animaduerte quòd per demonſtrationes ueras, & non eſſentiales, non debes intelligere demonſtrationem quæ fuit diffinita in libro poſterio. quia ibi oſtenſum fuit, quòd demōſtratio procedit ex his quæ ſunt ꝑ ſe & neceſſaria, &

A ria, & quod omne neceſſarium, ex quo fit demonſtratio, eſt per ſe, ſed per demonſtrationes ueras, non eſſentiales, quæ dicuntur dialecticæ intelligas rationes quæ procedũt ex ueris & neceſſarijs, non tamen ex his quæ ſunt per ſe, & iſtæ appellantur rationes logicæ, & non dicuntur pro-

Themiſtius.

prie demonſtrationes: unde lucidiſsimus Themiſtius. 2. poſte. ca. 30. dicit quòd poteſt fieri reciprocatio in rationibus a cauſa ad euentum, & ab euentis ad cauſam, ſed primus proceſſus ab euentis ad cauſam, eſt logicus ſyllogiſmus, ſecundus uero a cauſa ſupra euentum, eſt abſoluta demonſtratio, & hoc non intellexit Burlæus nec

Contra Burlæũ & Pa. Venetum.

Paulus Venetus ibi. Sed tunc iterum eſt difficultas, quia ſcientia uidetur conſiderare multa, quæ ſunt per accidẽs, ſicut quod qualitates & formæ ſunt diuiſibiles per accidens. Ad hanc obiectionem reſpondet Com. 3. cœli & mundi in com. 7. dicens. dicamus reſpondendo quod accidentia de quibus artifex conſiderat, quædam ſunt quæ exiſtunt in ſuo ſubiecto eſſentiali & primo, ut par, & impar in numero, & quædam exiſtunt ſub ſimilitudine ad accidentia, exiſtentia in ſubiecto alterius ſcientiæ, naturaliter, ut arithmeticus cõſiderat de numeris ſuperficialibus,

Accidentia cõſiderabilia duplıciter.

B & ſolidis, & conſiderat geometer de ſuperficiebus, & lineis, & corporibus communicantibus, & plus de hoc eſt conſideratio tantum, inferioris ſcientiæ in accidentibus contingentibus ſuo ſubiecto, propter ſubiectum altioris ſcientiæ, ut prædictum eſt, & cum tu inſpexeris conſiderationem naturalis, in diuiſione continui inuenies ipſam eſſe in conſideratione demonſtrata his duobus modis, quos diximus, ſcilicet modo per aſsimilationem, & modo per cauſam, cum diuiſio qualitatis ſit ſimilis diuiſioni quãtitatis, & cauſa diuiſionis earum, eſt diuiſio quantitatis in eo quod quantitas, uult dicere ſententiam Ariſt. in primo poſterio. analyticorum. in illo cap. non eſt ergo ex alio genere tranſcendentem demonſtrare, & eſt text. comm. 22. ubi habet. non eſt enim arithmetica demonſtrationem accommodare in magnitudinibus accidentia, niſi magnitudines numeri ſunt, ibi enim colligitur prædicta diſtinctio poſita per Auer. quod ſunt aliqua accidentia per ſe primo competentia uni ſubiecto, quæ tamen per ſimilitudinem competunt alteri ſubiecto, & hoc non contingit niſi inquantum unum ſubiectum ſubijt rationem alterius, ut par, & impar, quod eſt accidens eſſentiali numeri, nam ei

Propo. 42.

per ſe primo competit, & tamen ſecundum ſimilitudinem tranſferri poteſt ad magnitudines, inquantum induunt rationem numeri, quia magnitudo ut numerabilis eſt, eſt aut par, aut impar, & hoc erat quod dicebat Philoſophus in præfata auctoritate, quod accidentia numeri de quibus

M per ſe primo conſiderat arithmetica, per demonſtrationẽ accommodari non poſſunt ad magnitudines, de quibus eſt geometra, niſi magnitudines numeri ſint. Ex quibus uerbis elicio aliam limitationem, ſuper propoſita propoſitione, quod de his quæ competunt per accidens iſto modo, uidelicet per aſsimilationem, poſſunt fieri demon-

C ſtrationes, unde diuiſibilitas per ſe primo, & eſſentialiter & per cauſam eſt quãtitatis in eo quod quantitas: ſed qualitatibus competit per aſsimilationem, quia formæ & qualitates ſunt diuiſibiles, ſicut quantitas, pro quanto qualitas ſit quanta, iuxta illud Ariſto. in prædicamentis, quanta ſuperficies fuerit, tantã albedinem fore dices, ſicut enim paſsiones numeri poſſunt demonſtrari de magnitudine, ut magnitudo eſt numerabilis, ſic paſsio per ſe primo quantitati competens, poteſt demonſtrari de qualitate in quantum qualitas ſubit quanti rationem, & iſta eſt opinio Ariſto. & Commen. nullus me arguat de ſuperfluitate auctoritatum, quia (ut inquit Auer. in libro colliget) multoties homo per cribrum immenſam arenæ quantitatem uentilando, nititur, ut inueniat paruam gemmam.

Propõ. 43.

Mathematicus ſolum de cauſa formali conſiderat.

Opi. aliorum.

PROPOSITIO iſta ſcribitur ab Au. primo phy. auſcultationis in com. 1. Aliqui hac auctoritate moti, abſolute dicere conſueuerunt, mathematicas demonſtrationes omnes procedere per genus cauſæ formalis. Sed iſta opinio ſtare non poteſt, nam ſcientiæ mathe-

D

Impugnatio.

maticæ in ſuo genere demonſtrant, quandoque per mediũ quod eſt cauſa materialis in illo genere, ut in geometria demonſtratur quod angulus eſt rectus, ex eo quod eſt medietas duorum rectorum. manifeſtum eſt autem, quod tale medium in hac demonſtratione non eſt cauſa niſi in genere cauſæ materialis. quia proportio partis, ſeu dimidij ad totum, eſt proportio materiæ ad formam, proportio autem totius ad partes, eſt proportio formæ ad materiã, ut dicit Com. in 7. meta. in com. 35. unde Ariſt. in 2. poſterio. uolens exemplificare in tex. com. 11. in omni genere cauſæ, quomodo demonſtratio fieri poſsit, adducit, iſtud exemplum in mathematicis, quòd procedit per genus cauſæ materialis, & iſta iſta eſt Aegidij Romani, in loco allegato de tali exemplo, tamẽ hoc non placet Au.

Opinio Aegidij Roma. opinio Auer.

in com. dicit enim ſed acceptio quidem cauſæ quæ eſt ſecundum uiam formæ, termini medij, eſt ſicut quod dicitur. quare ſit angulus trianguli, factus ſupra diametrum immediate circunferentiæ rectus, & dicitur quoniam ipſe eſt medietas anguli, quæ eſt ſuper centro, & angulus qui eſt ſuper centro, cauſa eſt trianguli, ſecundum hanc diſpoſitionem ſunt æquales duobus rectis, & exemplum acceptionis cauſæ, quæ eſt ſecundum uiam hylæ medij termini, ut dicatur quare corrumpitur homo, & dicatur quoniam eſt compoſitus ex contrarijs, ubi patet expreſſe, quo modo demonſtratio illa ſecundum ipſum, eſt in genere cauſæ formalis, & non materialis, ut dixit Aegidius Ro.

E

Concordia inter opi. Aegidij, & Auer.

in illo loco, & Paulus Venetus ibi. Conciliari autẽ poſſunt iſtæ opiniones, iſto modo, quod in prædicta geometrica demonſtratione, eſt exemplum tam cauſæ formalis, quam etiam materialis: exemplum autem eſt hoc, omnis angulus ſuper arcum in ſemicirculo conſiſtens, eſt rectus, & probatio huius eſt in tertio Euclidis, quod angulus ſuper arcum conſiſtens, diuiditur in duos angulos, per lineam ductam ad centrum, & ultra protactam, quorum angulorum uterque eſt medietas extrinſeci, ad centrum exiſtentis, & ita illi duo, ſimul ſunt unum medium duorum rectorum, angulus autem qui eſt medietas duorum rectorũ, rectus eſt: ergo angulus ſuper arcum in ſemicirculo conſiſtens, rectus eſt. poteſt igitur ſic formari ſyllogiſmus, omnis angulus ſuper arcum in ſemicirculo conſiſtens, eſt medium duorum angulorum rectorum: omne medium duorum angulorum rectorum eſt angulus rectus: ergo omnis angulus ſuper arcum in ſemicirculo conſiſtens, eſt angulus rectus, iſte autem ſyllogiſmus nondum factus eſt ex immediatis, habet enim maior propoſitio medium, quo demonſtretur ſcilicet diffinitionem formalem anguli recti, quæ ponitur inter principia geometriæ. erit itaq; ſyllogiſmus ex immediatis, talis, omnis angulus æqualis angulo ſibi alternato coniuncto, ſuper aliquam linearum cõtinentium ipſum, directe protractam, eſt angulus rectus; omnis angulus qui eſt medium duorũ rectorum, eſt æqualis angulo alternato ſibi coniuncto, & cætera. ergo omnis angulus qui eſt medium duorum rectorum angulorum,

F

eſt angulus rectus. medium in hoc ſyllogiſmo eſt diffinitio formalis anguli recti, in priori autẽ, fuit diffinitio materialis anguli recti medium. Et ita dicit ad literam Robertus Linconienſis in 2. poſter. in illo cap. quoniam autem ſcire opinamur, cum ſciamus cauſam. Ex quibus manifeſte patet, quomodo in ſcientijs mathematicis, demonſtrari poteſt aliquid per genus cauſæ materialis, nam licet ſcientiæ mathematicæ abſtrahant a materia ſenſibili, non tamen abſtrahunt a materia intelligibili, ut dicitur in 7. metaphyſico. tex. commen. 35. Dicamus igitur quòd pro tanto mathematicus dicitur conſiderare formam tan-

Propoſitio propria.

tum, quia non conſiderat materiam ſenſibilem, neque agens, neque finem concernentem motum, ſed ſolum cõſiderat formam uniuerſalem, declarantem quiditatem, partes enim diffinitionis dicuntur formæ, ut patet in ſecundo phyſico. tex. commen. 28. ubi Commenta. inquit. in commen. quod diffinitio componitur ex forma uniuerſali, quæ eſt genus, & ex forma propria quæ eſt differentia.

G ferentia.& 7.meta.tex.cō.35.partes diffinitionis ſunt duplices, quantitatiuæ uidelicet, & iſtæ ſunt materiales: & diffinitiuæ, & iſtæ ſunt formales. mathematicus igitur bene aliquam demonſtrationem formare poteſt, per materiam intelligibilem, in ratione medii, quod eſt cauſa ut materia, ut declarauimus in propoſita demonſtratione, ſed non demonſtrat per materiam ſenſibilem, quia illa pertinet ad naturalem. nam naturalia ſe habent per additionem ad entia mathematica, habent ſe enim ad illa, ſicut ſimum ad concauum, ut dicitur in ſexto primæ philoſophiæ, in text. commen. 2. Aliud igitur eſt ſolam formam conſiderare, & aliud eſt per ſolum genus cauſæ formalis demonſtrare. unde bene mathematicus ſolam formam conſiderat, quia non ſolum abſtrahit ab hic & nunc, ſicut eſt abſtractio qua uniuerſale abſtrahitur a particulari, quia cū ſcientia ſit de uniuerſalibus, iſtud genus abſtractionis, eſt commune omnibus ſcientiis, uerum etiam abſtrahit quiditatem & formam a materia ſenſibili, ad differentiam Philoſophi naturalis, qui diffinit per materiam ſenſibilē.

ADDitio. Vide Cōm. in 2 phy. i c.68.

Similiter etiam non eſt dubium, quòd demonſtrationes mathematicæ, ſunt demonſtrationes ſimpliciter dantes cauſam & eſſe, procedentes a notioribus naturæ & nobis ſimpliciter, in tali autem demonſtratione medium eſt cauſa utroque modo, & in eſſendo, & inferendo, reſpectu cōcluſionis, ut patet ex diffinitione demonſtrationis primo poſterio. unde Linconienſis ibi dicit quòd ſciētia præmiſſarum gignit ſcientiam concluſionis in anima, & quia illæ demonſtrationes ſimul & ſemel dant inuentionem, & inuentionis cauſam, a notioribus naturæ, & nobis procedendo, ideo dicuntur eſſe in primo ordine certitudinis, ut ſcribit Commen. in 2. meta. in cō. 16. Non ualet igitur iſta ſequela, mathematicus ſolam formam cōſiderat. igitur per ſolum genus cauſæ formalis demonſtrat. nam illud ideo dicitur, quia mathematicus non conſiderat materiam ſenſibilem, ſed abſtrahit ab illa: nam cum eadem ſi linea naturalis, & mathematica, ut patet 2. phy. tex. com. 18. Linea autem naturalis, eſt forma in materia ſenſibili, mathematicus ſolam quiditatem lineæ conſiderat, non curando de materia ſenſibili, quia non conſiderat de linea terreſtri, aut cœleſti, ſicut naturalis, ſed ſolum naturam lineæ inquantum linea eſt, contemplatur.

H

n͡o d. quòd ſciæ mathematicę conſiderant de formis, ideo cauſæ inſunt ſecundum formam.

Et aduerte unum ſingulare, contra multos, quòd ſcientiæ mathematicæ nō ſemper demonſtrationibus ſimpliciter utuntur, abſolute loquendo, quia ut alias declaraui, ſcientia dupliciter conſideratur. Vno modo in ſua puritate, ſecundum propriam ſui naturam, non reſpiciendo aliquo pacto ad aliquid extrinſecum. Alio modo conſideratur, ut occurrit addiſcenda a nobis. & primo quidem modo ſcientiæ mathematicæ procedunt per demonſtrationes ſimpliciter, quæ procedunt ex notioribus naturæ & nobis: ſed ſecundo modo cōſideratæ, deſcendunt quandoque ad aliquas exemplares manuductiones, & aliquas probationes, quæ non ſunt ſimpliciter demonſtrationes, immo aliquæ ut ſic, fundantur ſuper locis extrinſecis, ſicut in geometria probatur ex proportione diametrorum, proportio quadratorum, & ſimiliter ſphærarum & circulorum, cum tamen notum ſit, quod proportio diametrorum, non ſit cauſa proportionis circulorum, aut quadratorum.

Scīa dupliciter.

I

Contra Iaco. de Forliuio.

Et hoc non uidit Iaco. de Forliuio in. 1. techni in. q. t. in ſolutione 2. argumēti principalis. qui occaſione iſtius argumenti, coactus fuit aliquā ponere demonſtrationem, quæ non eſt quia, neq; propter quid, nec ſimpliciter. *

ADDITIO.

Vnde dicit Alexan. in principio lib. topico. quòd dialectica, & rhetorica, circa omnes ſciētias poſſunt ex cōibus mediis formare rationes probabiles, unde in geometria, ex cōibus poteſt dialecticus facere rationes dialecticas, & in philoſophia naturali, & in medicina, non tamen ex propriis iſtarum ſcientiarum. unde dum dicitur quòd rationes mathematicæ ſunt demonſtratiuæ, intelligitur de illis quæ procedunt ex propriis illi ſcientiæ, ſed ſi procedunt ex communibus, non erunt demonſtrationes mathematicæ, ſed erūt rationes dialecticæ. ſic. n. damnat Bryſonē philoſophus in 1. poſte. de quadratura circuli. unde Alex. in 1. topico. c. 3. inquit, quòd quæcunque problemata in qualibet ſcientia indigent argumentationibus, ex communibus ſunt dialectica, ſed quæcunque indigent maiori indagine, quàm iſta eadunt a ratione problematum dialecticorum, ſicut illa quæ probationes ex propriis utriuſque ſcientiæ expetunt, & eſt ſermo philoſophi in calce illius cap. 3. A

Et ſimiliter patere poteſt reſponſio ad problema quod conſueuit quæri a multis, quomodo demonſtrationes mathematicæ ſunt ſimpliciter, cum omnes fere illæ demonſtrationes ſint deducentes ad impoſſibile, & tamen demonſtrationes ducētes ad inconueniens, ſunt de numero ſignorum: ut dicit Com. in 1. cœ. & mū. in cō. 95. patet ſolutio ad hoc ex prædictis. unde multa ſunt in ſcientia, quæ non ſunt neceſſaria ex parte ſcientiæ, in ſe conſideratæ, ſicut ſunt diuiſiones, & ſubdiuiſiones, quæ teſte Auer. in principio ſui colliget, non ſunt neceſſariæ in ſcientia propter ſe, ſed adducuntur propter debilitatem uirtutis diſcretiuæ ſcholarium, & ſicut ſunt exempla, quibus utuntur in ſcientia, non ut ita ſint, ſed ut audiant qui addiſcunt, ut dicit Ariſt. in 2. priorum. & Commen. in 2. de anima. in cō. 67. ubi habet quod de exemplo non requiritur uerificatio, ſed ſola manifeſtatio. unde non eſt dubium, quòd mathematica ut nobis addiſcenda occurrit: deſcendit etiam uſque ad ſenſibiles manuductiones, in materia ſenſibili, ſicut manifeſte teſtatur Ariſto. in 1. poſterio. ubi in tex. com. 25. in illo ca. Omnis enim demonſtratiua ſcientia, circa tria eſt, & quæcunque eſſe ponuntur. inquit. Neque geometra falſa ſupponit, ſicut quidā affirmant dicentes, quod non oportet falſo uti geometram, aut mentiri dicentem unius pedis eſſe non unius pedis, aut rectam ſcriptam, non rectam exiſtentem. Sed geometra nihil concludit in eo quod eſt hæc linea, quam ipſe dixit, ſed quæ per hæc oſtenduntur. L

Et ſi allegetur contra hoc auctoritas Ariſto. in primo ethico. ca. 2. ubi inquit ſimile quippe uidetur a mathematico perſuaſionem accipere, & ab oratore demonſtrationem requirere, eodem modo gloſſandum eſt, quod hoc intelligitur ex natura ſcibilium, & ex natura ſcientiæ in ſe conſideratæ. nam hoc uult ibi habere, quod ſermones ſiunt ſecundum naturam materiæ ſubiectæ. Et immorari in hoc amplius eſt ſuperfluum.

Multitudo aut eſt ex multitudine materiæ, aut ex multitudine agentis: ſi fuerit poſſibile ut formæ diuerſæ habeant eandem materiam, aut ex multitudine duarum cauſarum. Propō. 44.

SCribitur iſta propoſitio in octauo priæ philoſophiæ. in text. commen. 11. licet tota formaliter non ſit in tex. ſed Commenta. habet eam in commen. in propria forma. M

Tres partes habet propoſitio propoſita, prima autem, & ultima ſunt abſolute plane, & ſecunda eſt cum conditione. Animaduerte igitur, pro intellectione eius, quod ut ſcribit Commenta. in primo phyſi. in commen. 6. quod omnis multitudo eſt, aut rerum differentium ſecundum formam, aut eſt rerum differentium, ſecundum quantitatem. O

Et ideo dico quòd prima pars propoſitionis, intelligitur de multitudine numerali in eadem ſpecie rerum naturalium prouenience, de tali enim loquitur Commenta. in 7. primæ philoſophiæ. in commen. 28. Dum ſcribit, multiplicatio indiuiduorum in eadem ſpecie, ab uno generante, prouenit a multitudine materierum in quas agit, loquitur enim ibi de ſimilibus in forma: ut Ariſtote. etiam ibidem in tex. Et hoc idem aſſerit Commen. in lib. deſtru. deſtructio. in ſolu. 7. dubii, in diſputatio. prima. inquit enim cauſa pluralitatis ſeu numeralitatis eſt materia apud Philoſophos, & cauſa conuenientiæ in multitudine numerali, eſt forma, & hoc idem colligitur ex primo cœli. text. commen. 90. Tertia uero pars propoſitionis, ueritatem habet de diuerſitate ſpecifica. Ibi enim & materiæ ſunt ſpecie diuerſæ, & formæ agentes, ſunt ſpecie etiam differentes, ſic enim loquitur Ariſtote. & Commentat. in octauo metaphy.

A metaphy. tex. commen. 11. & Commen. in. 8. phy. In c6. 46. ubi inquit quorum materiæ ſunt ſpecie differentes, etiam formæ ſunt ſpecie differentes. Secunda uero pars propoſiti theorematis, ut mihi datur cernere, ſolum locũ habet in rebus artificialibus, ſiſtendo præcipue in uia Au. uidelicet. quod ſtante identitate materiæ, poteſt eſſe multiplicatio, & diuerſitas formarum, ex parte agentis. nam ut dicitur in text. idem artifex ex eodem ligno poteſt facere ſcannum, & lectulum: nam alia eſt forma ſcanni in anima artificis, & alia eſt forma lectuli: nam ut ſcribitur in. 7. primæ philoſophiæ. tex. comm. 19. forma domus in materia, fit uniuoce a forma domus in anima artificis. unde artifex per plures formas ideales, quas habet in anima, ex eadem materia poteſt diuerſa ſpecie efficere, ut clarũ eſt. Et quia hoc non habet ueritatem in naturalibus, ſed ſolum in artificialibus, præcipue quia in ſubſtantijs naturalibus, ipſe tenet quòd nulla ſpecies eſt a caſu, tenuit enim in octauo phyſi. com. 46. quod genita ex materia putri, & genita ex ſemine, ſunt diuerſarum ſpecierum. unde uult quod materiæ ipſorum ſunt ſpecie differentes, & formæ etiam quia dantur materiæ propriæ, ſicut dãtur formæ propriæ. Non enim quodlibet ex quolibet indiſcriminatim fieri poteſt. Verum iſta opinio poſterioribus non placuit. unde Scotus in primo ſentẽ. diſt. 1. q. 7. & Antonius Andreas in. 7. ſuæ meta. q. 8. tenet oppoſitum, ſunt enim in hoc quæſito tres opiniones, duæ ſunt extremæ, & una media. Auicen. enim ut ſibi imponit Commen. in. 2. meta. in com. 15. uniuerſaliter aſſerebat quod quæcunq; indifferenter generari poſſunt ex putrefactione, quantumcunque perfecta, quæ ex ſemine uidemus generari ut homo & equus, unde inquit Auicen. cum tota ſua famoſitate in philoſophia, dicit hominem poſsibile eſſe generari ex terra, ſicut murem. Auer. autem tenuit aliud extremũ, quòd nihil quod generatur ex ſemine, poteſt idem ſecundum ſpeciem generari, ex putri materia. Via autem Latinorum ut diui Thomæ, Scoti, & Conciliatoris eſt media. uidelicet quod animalia ſunt in triplici differentia, & ſimiliter plantæ. Quædam ſunt entia multum perfecta in ſuo genere, & talia ſolum ex ſemine generari poſſunt. Quædam ſunt adeo imperfecta, quod ſolum ex putri materia generantur. Quædam uero ſunt medium obtinentia gradum inter iſta extrema, quæ uidelicet eadem ex ſemine, & ſine ſemine generari poſſunt, & iſta uidetur fuiſſe ſententia Ariſto. ſine dubio in. 7. metaphy. in tex. com. 23. ubi expreſſe dicit tex. poſtquam in fine. tex. 22. dixerat. generationes, autem aliæ dicuntur factiones. omnes autem factiones ſunt ab arte, aut a poteſtate, aut a mente: harum autem quædam fiunt a caſu, & a fortuna, ſimiliter & in factis a natura: unde in principio tex. 23. inquit. continuãdo ſermonem ſuum, cum fine tex. præcedentis, quædam enim & illic eadem ex ſpermate fiunt, & ſine ſpermate, licet litera tranſlationis arabicæ iſta uerba non habeat, & forte hoc fuit in cauſa quod Aue. ad illam deuenerit opinionem. Contra quem tales rationes inducunt, tum quia uidemus animalia genita ex putri materia generare alia ſimilia his quæ generantur ex ſemine, antecedẽs dicunt patere in apibus, & in muribus, & in alijs huiuſmodi, & hoc aperte inuenitur in plantis, quæ genitæ ex putri materia, generant ſemen, ex quo generantur aliæ ſimiles his, quæ ex ſemine generantur. Amplius ut dicunt Com. ſibimet contradicit, quia in. 2. cœli. com. 42. & in. 1. cap. de ſubſtantia orbis, uult quòd calor æquiuoce generatur a motu, & poteſt uniuoce generari a calore. & 7. meta. com. 31. & 12. meta. com. 18. dicit quòd ignis generatur a motu, quemadmodum generatur ab igne. Amplius talia aſsimilantur in figura, in motu progreſsiuo, & ab eiſdem conſeruantur, & ab eiſdem corrumpuntur, modo ex unitate motus Philoſophus arguit primo cœli & mundi, unitatem naturæ. Et confirmant hoc ex primo de anima. cõ. 52. Mẽbra ceruí non differunt a membris leonis, niſi quia anima differt ab anima, patet autem, quod mus genitus ex putri materia, & genitus ex ſemine, habent eadem membra, & eiuſdem ſpeciei, ita quòd generaliter quæcunque arguere poſſunt unitatem ſpeciei, reperiuntur in talibus. Amplius contradicit ſibi expreſſe magiſter ſuus Ariſto. in tex. commen. 22. & 23. ut iam allegatum fuit, & ſine dubio illa uidetur fuiſſe opinio Ariſto. in. 7. meta. & in ſuis problematibus. Moderni autem, dicunt quòd iſta poſitio falſa imponitur Auer. ab exteris, & ab omnibus modernis: nam. 12. metaphy. com. 18. laudat Themiſtium qui dixit eadem animalia poſſe generatione, & putrefactione fieri, ut apes, & ueſpæ, & ita dicunt etiam apparere. ex. 7. metaphyſico. commen. 31. Amplius Commen. admiratur de Auicen. qui dicit hominem fieri in putrefactione ſicut murem. Et ſic uelle uidetur eundem murem ſecundum ſpeciem, poſſe fieri ſemine, & ſine ſemine, aliter admiratio nulla eſſet. Præterea. Iohannes Gãdauenſis curioſus in doctrina Auerro. expreſſe ait Ariſtote. & Auerro. tenuiſſe medium, & ita dicunt quod exteri inique ſe habuerunt contra Auerro. Similiter etiam in ſolutione argumentorum contra Auerro. dicunt falſo imponi Auerro. hoc fundamentum poſitionis eius fuiſſe, quod unius naturæ, eſt unus modus communicandi, dicit enim ſe nunquam legiſſe hoc uerbum in Auer. & ſi illud nolũt legi, debet intelligi de homine, & de animalibus perfectis, & iſto modo nititur ſoluere omnia argumenta. Sed iſta poſitio eſt purus error: nam Auerro. 12. metaphyſi. non laudat Themiſtium, in hoc quod dixerit animalia eadem ſecundum ſpeciem fieri ex ſemine, & ſine ſemine, nam hæc ſunt uerba eius. Themiſtius autem dicit hunc ſermonem eſſe ſufficientem, ſed dixit ipſum eſſe oblitum animalium, quæ fiunt ex non ſimilibus, ueſpæ enim uidentur fieri ex corporibus equorum mortuorum, & apes ex corporibus uaccarum mortuarum, & ranæ ex putrefactione aquæ, & muſciliones ex uino corrupto. Natura enim non facit iſta ex ſimilibus in forma, ubi patet nullibi legi in Auerro. laudaſſe Themiſtium, quod dixerit eadem animalia ſecundum ſpeciem generari ex ſemine, & ſine ſemine, nec in. 7. metaphyſico. commen. 31. hoc inuenitur, ut patet intuenti uerba illius commenti. De illo autem quòd dicit Auerro. admirari, reſpondetur quod Commenta. in. 1. metaphyſico. commen. 15. dicit. quòd aliqui non recipiunt principia per ſe nota, niſi fuerint famoſa, & ſi acciderit quod contraria illorum principiorum ſint famoſa negabunt ea, ſicut accidit loquentibus, qui negabant impoſsibile eſſe magnitudinem ex non magnitudine, ita quòd uidi, ut inquit, multos homines dantes ſe philoſophiæ, qui negabant illam propoſitionem eſſe primam. Et ſimiliter negabant formas ſpecificas eſſe proprias materijs neceſſario, adeo quòd Auicen. cum ſua famoſitate in philoſophia, dicit hominem generari ex terra, ſicut murem. Auerro. enim uult quòd formæ propriæ habent materias proprias, & quod hoc eſt unum de principijs in philoſophia naturali poſitis & conceſsis, nã non quodlibet fit ex quolibet, ſed determinatum ex determinato. & Auicen. dicens hominem poſſe generari ex terra, ſicut generatur mus: negat hoc principium, ſicut manifeſte ſequitur ex opinione eius, quia tunc menſtruum mulieris non eſſet propria materia hominis. Amplius quod dicunt Iohan. de Ianduno tenuiſſe hoc de mente Auerro. hoc eſt purum mendacium: nam Iohannes expreſſe in. 7. metaphyſico. ſuæ. q. 15. ubi ex intentione quærit, an animalia genita ex ſemine, & ſine ſemine, ſunt eiuſdem ſpeciei, tenet oppoſitum manifeſte de mente Ariſtote. & Commen. & tenet quòd talia animalia, & ſine ſemine, non ſunt a caſu, & quod differunt ſpecie a conſimilibus genitis ex propagatione, ſed quod dixerit opinionem Ariſtote. & Commen. eſſe mediam, penes aliud refertur illud dictum, ut poteris uidere ab ipſo in quæſt. 14. Quod autem dicit, quòd illa propoſitio quod unius formæ ſecundum ſpeciem eſt unus per ſe modus communicandi, non legi in Auer. falſum eſt, quia quando infert, quod tunc non eſſet reſpectus cauſarum ad cauſata, & ſic auferretur natura neceſſarij. patet quòd huiuſmodi deductio apparentiam non habet, ſi illa propoſitio non eſſet uera, & in comment. eius in

libro

Margin notes: Opinio Sco. & rationes cõtra Aue. (B, beside "fieri poteſt. Verum iſta opinio…"); C (beside "do ſermonem ſuum…"); D (beside "cunque arguere poſſunt…"); Opinio modernorum. (beside "Moderni autem…"); E Impugnatio (beside "iſta poſitio eſt purus error…"); F (beside "terra, ſicut murem. Auerro. enim…").

G libro de diuinatione quæ eſt ſecundum quietem, in illa parte uerſus finem, qua quærit an ſcientiæ ſpeculatiuæ poſsint acquiri in ſomno, ita quòd ſine demonſtratione. hoc idem expreſſe colligitur ſicut poteris uidere.

Defenſio Auer.

Dicamus igitur nos, pro Auer. quia hodiernis temporibus multum inualuit ſecta Auerroiſtarum, propter exercitium intellectus, dando uiam ex fundamentis eius, quomodo poteſt dici in uias eius ad rationes iſtorum. Scias igitur quod ipſe aliter loquitur in accidentibus, & aliter loquitur in ſubſtantiis. nam in accidentibus indifferenter aliquid poteſt generari ab uniuoco, & ab æquiuoco, ut calor generatur a motu, ut patet. 2. cœli. & primo metheororum, & etiam calor generatur a calore, & eſt gloſſa eius. 12. meta. commen. 13. 18. & 7 meta. commen. 31. & eſt uia Ariſtote. in hoc ſine dubio. In ſubſtantiis etiam imperfectis ſicut ſunt elementa, quæ ſecundum ipſum. 3. cœli & mun. propter ſui imperfectionem intenduntur, & remittuntur, ſicut & qualitates, intantum quod ſecundum ipſum, dicuntur quodammodo mediare inter ſubſtantias & accidentia, uniformiter loquitur ſicut de accidentibus. unde expreſſe dicit, quòd ignis generatur a motu, ſicut ab igne, ſed in ſubſtantiis perfectis, ſicut ſunt plantæ, & animalia, uult quòd generationes iſtorum non ſunt a caſu, ſed habent cauſas terminatas, & ſicut materia putredinalis &

H materia ſeminalis ſunt ſpecie differentes, ſic & formæ ſuæ, ſunt ſpecie differentes. Ad rationes igitur eorum, dicendum eſt per interemptionem, vz. quod eædem ſunt operationes animalium, & plantarum, ex putri materia, & ex ſemine generatorum. Nam ſi ſic eſſet, proculdubio eſſent eiuſdem ſpeciei. unde dicit Auer. in lib. deſtruct. in diſpu. 6. in ſolutione. 6. dubii, & inuenimus ueritatem harum denominationum, quæ in indicatis entibus reperiuntur ab operibus cuiuslibet ipſorum, & eodem modo cōprehenderunt formas brutorum. uidelicet, ex uirtutibus, & actionibus ipſorum propriis in eis. unde inquit, quod Philoſophi poſuerunt ſignum ſubiecti ex paſsionibus, ſicut ſignum formæ reperiunt ex actionibus, impoſsibile enim eſt quod actio, & paſsio ab una, & eadem natura procedant. unde ſi qua planta uidetur nobis ex putri materia genita generare ſimilem plantam in ſpē plantæ genitæ ex propagatione, diceret Commen. quòd ubi hoc contingeret, illa planta non fuit genita ex putredine, ſed ex ſemine quod fuit ibi ab aue, uel ab alia cauſa proiectum a caſu, in tali loco, ubi generatur ſimilis planta, & ita diceretur de mure generante alium murem in naui, quod ille nō fuit genitus ex putri materia, ſed fuit uectus cum aliis rebus in naui, & erat de illis qui ex ſemine generantur. unde Ariſto. etiam in. 1. de genera. anima. uidetur ſentire quòd mus genitus ex putri materia, uel non generat, uel ſi generat, generat aliud quod non eſt, neque mas, neque fœmina. Nam ſi alius genitus generaret, ut inquit, in infinitum generatio talium ſecundum ſpeciem procederetur,

I & facit ille locus multum pro opinione Auer. & impoſſibile uidetur aliter ſequela illa poſſe deduci, niſi ſtet uia Auer. in hoc quod quorum materiæ ſunt ſpecie differentes & quæ ex ſpecie differentibus procreantur, ſpecie differūt, ut patet ſubtiliter cōſideranti, & ita pariformiter diceretur de plantis genitis ex materia putri, quod uel non generant, uel ſi generant, generāt aliud quod non eſt mas, neque fœmina. Et ideo non habent eaſdem operationes animalia genita ex ſemine, & animalia genita ex putri materia. Vnde ſolertiſsimus naturæ rimator Ariſtote. in 2. de anima. uidetur a talibus opus generationis prorſus remouere, inquit enim in tex. commen. 34. Naturaliſsimum opus uiuentibus eſt quæcunque non orbata, ſed perfecta, aut generationem ſpontaneam, habēt facere tale alterum quale ipſum, animal quidem animal, planta autem plātam, quatenus ipſo ſemper, & diuino participent, ſecundum quod poſſunt, ubi loquitur uniuerſaliter de omnibus uiuentibus, ſiue ſint plantæ, ſiue animalia in quibus apponit illas tres conditiones, ut aliquid generare poſsit, inter quas una eſt, ut non ſint ſpontaneam generationem habeotia, ſicut quæ ex putri materia prodeunt. Ad alia autem de accidentibus, ut de figura, & magnitudine, & colore,

K patet quòd talia accidentia ſunt communia, & multis ſpecie differentibus contingere poſſunt. unde uidemus plantas ſpecie differentes in colore, ſapore, figura, & magnitudine aſsimilari. quæ tamē ſpecie differunt. Nec ualet ratio ipſorū, quòd membra quæ eādem retinent figuram, eādem obtinent operationem, famoſa eſt propoſitio, ſed eſt falſa apud Peripateticos, res enim operationibus diſtinguuntur, non figura, nam collum matricis in mulieribus, eſt ſicut uirga in uiris, & tamen non habet eandem operationem, & ſecundum Gale. mamillæ in uiris nō ſunt propter lac ſed alterius rei gratia, in mulieribus uero ſunt gratia lactis. ita notabiliter ſcribit Auer. in 2. de genera. anima. quando ſoluit rationes Gale. in q. illa qua quæritur utrum mulier habet uerum ſemē. Ad illud de unitate motus, quod prouenit ab unitate naturæ, dicēdum eſt, quòd ſecus eſt in ſimplicibus, ſecus eſt in animalibus, & plantis: quia ſimplicis corporis eſt ſimplex motus, tamen in talibus ſunt uarii, & diuerſi motus, in illis. n. quæ ſunt hic, ut dicit Commen. in 2. cœ. & mū. in cō. 64. Quāto aliquid eſt perfectius, tanto pluribus actionibus, & pluribus motibus, iunguntur ſuo fini: & quanto ſimpliciora, & imperfectiora fuerint, tanto paucioribus, ut ſunt elementa, quæ propter eſſe propinquiſsima naturæ materiæ, paucas actiones habent. Non eſt igitur in hoc aſſentiendum,

L quòd eædem operationes ſunt utrorumque licet eadem illa accidentia communia contingant, talia enim faciunt alteratum ſolum. ut dicit Porphyrius. Ad authoritatem Philoſophi. 7. primæ philoſophiæ, quæ in uera in tranſlatione arabica non eſt, diceret Commen. & ad omnes alias ſimiles auctoritates, hinc inde adduci conſuetas, & ex problematibus, quod talia quæ generantur ex ſemine, & ſine ſemine, ſunt eadem, non ſpecie ſpecialiſsima, ſed ſubalterna, aut genere generaliſsimo, unde uidetur eſſe fallacia cōſequentis, ſunt eadē. ergo quæ ſunt ſpecie ſpecialiſsima, eadem poſſunt etiam eſſe eadem accidente, & ſimilitudine, non tamen propter hoc ſequitur quod ſint eadem forma. Et ita defendi poteſt ſubtiliter uia eius ſicut uides.

Et apud me eſt ratio multum apparens, in uia Philoſophi, nam certum eſt, quod a perfectioribus cauſis, & quæ non differunt p magis, & minus, ſed eſſentialiter differūt, debent produci effectus ſpecie differentes. manifeſtum eſt autem, quòd perfectiores, & plures cauſæ, concurrunt ad animalia ex ſemine, quam ad illa quæ ſine ſemine. quomodo igitur poſſunt illi effectus eſſe æque perfecti eſſentialiter, & habere eaſdem operationes perfectas æqualiter? natura enim non abundat in ſuperfluis, nec deficit in neceſſariis. ſi animal æque perfectum generari poteſt ex putri materia, ſicut ex ſemine, cum pauciora concurrāt ad hanc generationem, quā ad illam. uidetur igitur alter modus eſſe ſuperuacuus in natura, quod eſt abſurdum: nā ordo certus, & ratus, quæ eſt omnium natura conſtantium, ut dicit Ariſtote. in octauo phyſico. in commen. & text. 15. Rō p Cōm.

M Solutio pulchri ꝓblematis.

Reuertamur igitur eo, unde deuenimus, & quæramus cauſam propter quid eſt, quod in rebus artificialibus, una exiſtente materia, ex ſola tantum diuerſitate agentium formarum, poteſt eſſe diuerſitas ſpecifica in cauſatis, in naturalibus autem, & perfectis ſubſtantiis apud Philoſophum hoc minime contingere poteſt. Niſi eſſet, quod formæ artificiales, non ſunt in potentia materiæ, ſed ſunt ab extrinſeco motore, ut tenet Commenta. in ſeptimo metaphyſic. in commen. 28. & 29. & in tertio de anima, commen. 18. unde materia non habet aliquam inclinationem naturalem, ad aliquam formam, quæ introducitur per artem in ſubiecto, nam uel ſe habet ad oppoſitum, præſertim cum plures formæ artificiales introducuntur per diuiſionem, & ablationem partium, a ſubiecto quæ atteſtantur corruptioni ipſius ſubiecti, ipſum ſubiectum inclinatur ad oppoſitum, quia unumquodque naturaliter reſiſtit ſuo corrumpenti. Aut ſaltem ſe habet in potentia neutra, ipſum ſubiectum ſicut ſunt formæ artis, quæ inducuntur ſine diminutione ſubiecti, ſed reſpectu formarum naturalium, ipſum ſubiectum

A ctum habet potentiam, & appetitum naturalem, qui ut ſcribit Commenta. primo phyſicorum in commen. 81. nihil aliud eſt, niſi illud quod habet de motu materia, ad recipiendum formam. Et ita in artificialibus (ſicut uides) propter allegatam cauſam, nihil cooperatur ad diſtinctionem ſpecificam effectuum ipſa materia ſicut in rebus naturalibus. nam licet uerum ſit quòd non quælibet forma artificialis ex qualibet materia, aut in qualibet induci poſsit, forma enim ſerræ non poteſt induci in materia ceræ, quia æquiuoce diceretur ſerra cerea, quia caderet a ſuo proprio fine, qui eſt ſecare dura, ſicut oculus lapideus, æquiuoce diceretur oculus: tamen (ut ſupra dictum eſt) una exiſtente materia, poſſunt fieri in artificialibus ſpecie diſtincta, propter ſolam diuerſitatem formarum agentium: non ſic autem in ſubſtātijs perfectis, propter aſsignatam cām.

Propo. 45.

Motus natus eſt ignire ligna, lapides, & ferrum.

PROPOSITIO Eſt Ariſtote. in ſecundo cœli & mundi. in tex. commen. 42. & in primo meteororum. Aduerte tamen, quòd duæ conditiones requiruntur circa hoc, ut motus calefaciat præcipue. Prima, quòd ſit uelox, ita quòd corpus calefactibile, diſtrahatur pluſquam ſecundum propriam naturam eſt diſtrahibile. * Nam rarefactio, eſt diſpoſitio ad calorem, & ſic motus rarefaciendo corpus motum calefacit. Et ſi quæras quare corpus rarefactum, cum non ſit formaliter calidum, producit calorem. Dic, quòd quando eſt aliqua diſpoſitio, quæ ultimate diſponit materiam ad aliquam formam, illa non educitur de potentia materiæ, niſi ea mediante: & ita eſt de raritate reſpectu caliditatis ex materiali ordine talium qualitatum, qui ordo inſequitur naturas earum. Secunda autem eſt, ut motus ſit in magno mobili, & propinquo. Et has duas cauſas, uidetur aſsignare Ariſtote. in primo meteororum: inquit enim. uelocem enim oportet, & non longe oportet eſſe: quæ quidem aſtrorum latio uelox quidem, longe autem: lunæ autem deorſum quidem, tarda autem: quæ autem ſolis, ambo ſimul habet ſufficienter.

Duæ conditiones requiruntur, ut motus calefaciat.

ADDITIO. B

Ariſtote. etiam in quinta particula problematum, problemate. 36. uidetur dicere, quòd non omnis motus calefacit, uerum quidam infrigidat, ut patet in ollis ſeruentibus, quoties eas afflamus, aut uerſamus. Vnde ibi etiam redditur ratio propter quid eſt, quòd ſub ſole ſtantes, magis incaleſcimus quam dum mouemur: quod etiam contingit aquæ ſtanti, quæ calidior eſt ſeipſa mota. Solutio autem Ariſtote. ibi eſt quòd hoc ideo contingit, quia dum ſtamus, calor magis imprimit, quia corpus noſtrum aſsidue per poros emittit uaporem calidum, qui proximum aerem calefacit, ſicut titio. Et ideo nobis quieſcentibus, aer circuens ob prædictam cauſam, calidus redditur: ſed cum mouemur flatus excitatur, qui nos poteſt refrigerare. Flatus nanque quiſque frigidus eſt. Animaduerte tamen, quòd motus cæli in alia, & alia diſtantia, eſt productiuus caloris in alio, & alio gradu. Nam commen. in ſecundo cœli, & mundi. in commen. 94. inquit. propinquitas motui cœli largitur caliditatem, mobilitatem, leuitatem, & raritatem. Diſtantia uero largitur frigiditatem, quietem, grauitatem, & denſitatem. unde ignis inteñſiue calidior eſt aere. nam ſecundo metaphyſicor. text. commen. quarto, unumquodque eſt maxime tale per quod alijs ineſt uniuocatio, puta ignis calidiſsimus, etenim eſt cauſa alijs hoc caloris. & ſecundo de generatione, & corruptione tex. commen. 22. ignis eſt magis calidi quam ſicci, & ob eandem cauſam ignis eſt rarior aere. unde Commenta. in ſecundo de anima. commen. 97. maxima dimenſionum quam materia recipit eſt dimenſio ignis, & minima eſt dimenſio terræ. Similiter leuitas ignis propter prædictam cauſam eſt leuitas ſimpliciter, ut patet. quarto cœli & mundi. in commen. & tex. 38. & in libro de ſtructio deſtructionum. in diſputatio. prima in ſolutione. 22. dubij, inquit, ſed Philoſophi reſpondent, quòd probatum eſt demonſtratiue, quòd mundus ex quinque corporibus conſtat, uidelicet, ex corpore ſupercœleſti, quod non eſt graue, neque leue, & quatuor corporibus elementaribus, quorum quoddam eſt graue abſolute, ut terra, quæ centrum eſt omnium orbium, & quoddam leue abſolute. & ut ignis cauſa grauitatis terræ eſt, quia eſt in maxima diſtantia a motu orbium. & per contrariam cauſam, ignis eſt in ſumma leuitate. Et quia alia duo elementa, ſunt interpoſita inter ignem, & terram, ideo mixta exiſtunt de duabus prædictis naturis. Et aduerte unum, quòd licet ignis ſit primum calidorum, quæ ſunt hic, non tamen propter hoc eſt primum calefaciens. Nam ut ſcribit Commentat. ſecundo capitu. de ſubſtantia orbis, ſicut in mouentibus, & motis corporeis, oportet uenire ad unum primum motum ex ſe, quod mouetur a motore in mobili: ſic in alterantibus & alteratis, oportet deuenire ad unum primum alterans, quod in alterando non alteratur, & hoc eſt corpus cœleſte: illud enim calefacit motu ſecundum prædictum modum, ut declarauimus de mente Ariſtotel. & calefacit etiam alia cauſa, poſita ab expoſitoribus, uidelicet mediante lumine: lumen enim, inquantum reflectitur, calefacere habet. Et conſidera bene, quòd cum calor, & frigus ſint contraria, & frigus ſit caloris priuatio, aliter prouenit calor a cœlo, & aliter frigus: quia cælum mediante propinquitate motus, largitur calorem: largitur autem frigus mediante motus diſtantia, ſicut dixit in ſimili Philoſophus in ſecundo de generatione & corruptione, quòd motus ſolis in obliquo circulo, per ſui acceſſum eſt cauſa generationis, & per ſui receſſum eſt cauſa corruptionis. idem enim manens idem uniformiter, aptum natum eſt ſemper idem facere: & per conſequens oppoſita & contraria, aut proueniunt ab oppoſitis, & contrarijs cauſis, aut proueniunt ab eadem cauſa ſub oppoſitis, & contrarijs diſpoſitionibus ſe habente, ſic enim idem erit contrariorum cauſa: abſentia enim nautæ eſt cauſa ſubmerſionis nauis, cuius præſentia erat cauſa ſalutis. ut dicitur in ſecundo phyſicor. in text. commen. 30. ſic Auerro. tenuit in ſecundo cœli & mundi. in commen. 42. quod corpora cœleſtia per ſe, non operantur niſi caliditatem, & non operantur frigiditatem.

C

D

E

Diui Tho. rationes contra Auer,

Huic autem opinioni aduerſatur diuus Thomas in ſecundo cœli in loco præallegato. illud enim, ut inquit, uidetur eſſe per accidens, quod non per ſe producitur ab agente. Corpora autem cœleſtia, ſunt actiua reſpectu eorum, quæ ſunt hic. ſi igitur non per ſe agerent frigiditatem, & humiditatem, & alia huiuſmodi; ſequeretur quòd iſta eſſent per accidens ab agente in uniuerſo. Item cum omnes formæ ſubſtantiales inferiorum corporum, ſint ex uirtute cœleſtium corporum; conſequens eſt, quòd ex eorum uirtute ſint etiam qualitates conſequētes ſpecies, ſeu formas elementorum, quæ ſunt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, & alia huiuſmodi. Et ideo inquit. dicendum eſt ergo quòd omnia corpora cœleſtia ſecundum communem uirtutem luminis, habent calefacere: ſed ſecundum alias proprias uirtutes ſingulis corporibus attributas, habent non ſolum calefacere, & infrigidare, ſed etiam omnes alios effectus corporales hic efficere in iſtis inferioribus. Et iſta fuit etiam opinio Platonis. inquit enim Damaſcenus in libro de conſolatione medicinarum. dotatum eſt unumquodque (ut inquit Plato) duplici uirtute, cœleſti, & elementari. Et iſtam opinionem inſequuntur omnes mathematici, ut ſcribit Commenta. in ſecundo capitu. de ſubſtantia orbis. inquit enim, conſiderantes autem actiones ſtellarum, in antiquo tempore uere dicunt, quòd quædam largiantur caliditatem, & ſiccitatem, quædam caliditatem, & humiditatem, quædam frigiditatem, & humiditatem, & quædam frigiditatem, & ſiccitatem, & ſic quatuor qualitates communes corporibus cœleſtibus & quatuor elementis dicuntur æquiuoce, aut ſecundum prius, & poſterius. Et hanc opinionem maxima pars Latinorum inſequitur, quòd corpora cœleſtia non ſolum agunt lumine & motu, uerumetiam influentia.

F

Opinio diui Thomæ, & mathematicorū.

Damaſcen.

Ariſt. opinio.

Ariſto. autem uia & Peripateticorum hoc non patitur, ut multiplicentur entia ſine neceſsitate, quia natura non abundat in ſuperfluis. uult autem Ariſtote. in principio. 8. libri de phyſico auditu. quòd motus cæli, ſit tanquam uita

G omnibus natura ſubſiſtentibus. & in principio libri meteororum dicit. oportet mundum illum ſuperioribus lationibus eſſe continuum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur. ita quòd motus eſt qui conſeruat, & ſaluat omnia in eſſe principaliter: & iſta eſt cauſa caloris, ut patuit. Ab expoſitoribus etiam ponitur alia cauſa, & eſt lumen, (Contra aſtronomos.) quod inquantum reflectitur, eſt cauſa caloris. Non enim eſt uerum quod dicunt mathematici, quòd lumen lunæ ſit infrigidatiuum. Nam experimentum ſermonum uerorum eſt ut concordent ſenſatis, ut dicit Commenta. in octauo phyſico. in commen. 22. manifeſtum eſt autem, quod in æſtate noctes plenilunii ſunt calidiores, ut aſſerit Ariſtot. in quarto de partibus animalium. capi. quinto. uidemus etiam tunc temporis animalia exanguia diminuit caloris, pinguiora, & conchylia, & echynos, & id genus animalium magis plena eſſe in plenilunio, quam in decremento luminis in luna, quod non contingit, quia nocturno tempore plus cibi aſſumant ratione lucis, quia talia etiam contingunt animalibus uiſu priuatis: ſed eſt, quia calor eorum uigoratur a calore continentis, qui multiplicatur in eo ratione maioris, & intenſioris luminis, quando quidem digeſtio naturalis, a calore naturali proficiſcitur. unde etiam eadem ratione animalia theſaurizantia tempore ueris, & æſtatis, melius digerunt, quam tempore hyemis,

H quia calor naturalis in hyeme a ſuperfluo frigido obtunditur, cum debilis ſit, non autem roboratur, ſicut in animalibus ſanguine, & calore plus participantibus, ſicut optime notauit Galenus in prima particula ſeparatorum ſermonum. Nec ualet, quod quidam aſſerunt quòd omnia corpora cæleſtia recipiunt lumen a ſole, & illud ex diuerſitate ſubiectorum recipit diuerſas uirtutes, & ita aliquod (Opin. Alber. Mag.) lumen dicitur eſſe frigefactiuum. Sed hoc quidem ſtare non poteſt, licèt Alber. in ſecundo cæli, & plusquam commen. etiam illud dicere uideantur, nam melius eſt exiſtimare quòd diuerſitas formarum ſit cauſa diuerſitatis materierum, quam e contra, ut dicit Commenta. in ſecundo de anima. in commen. 60. nam in hoc Ariſtote. præcipue contradicit antiquis, quia ipſi uolebant quòd formæ ſequantur materiam: unde Plato aſſerebat, quòd formæ dabantur ſecundum merita materiæ; ſed Ariſtote. opinabatur contrarium, uidelicet, quòd materiæ ſunt propter formas, ſicut notabiliter dicit Auerro. in ſecundo phyſicæ auſcultationis. capitu. 87. (Contra ponētes influētias.) Opinio autem ponens qualitates uirtuales in cælo, quam ſequitur Aſtrologi, & diuus Thomas, habet etiam rationem contra ſe, quia non oportet (ut ſupra dictum eſt) multiplicare entia ſine neceſſitate. Forte dices, quòd ponitur influentia præcipue pro conſeruatione elementorum. Sed contra, omnis qualitas conſeruans aliquid, aut eſt diſponens materiā

I pro conſeruanda forma, aut eſt prohibens corrumpens ipſam formam. ſed propter neutrum oportet ultra motum, & lumen, ponere influentiam pro conſeruandis elementis in ſuis locis. nam frigiditas, & ſiccitas, ſufficienter uidentur conſeruare formam terræ, in materia. Nec etiam propter ſecundum, quia omnis reſiſtentia eſt merito contrarietatis. ſi igitur influentia dicitur reſiſtere corrumpenti ipſam terram, illud igitur corrumpens terram, erit contrarium illi influentiæ. ſit. uer. gra. illud corrumpens terram ignis, tunc igitur igni contrariabitur illa influentia, & igni etiam cōtrariatur terra, quæ debet corrumpi ab igne; (Replica.) & ita uni plura erunt contraria. Sed dices, niſi daretur influentia in medio, quodlibet elementum indifferenter poſſet moueri ad quemlibet locum: ita enim arguit Ariſtote. io lib. quarto phyſicæ auſcultationis. tex. comment. 66. in tracta. de uacuo, quia cum uacuum ſit uniforme, corpora poſita in uacuo poſſunt moueri ad quamlibet differentiam (Solutio.) poſitionis. Reſpondetur dando rationem diuerſitatis: nam in uacuo eſſet uniformitas per totum. nos autem dicimus, quòd corpora cœleſtia mediante calore cœleſti, producto mediante lumine, & motu, habent conſeruare cum tali & tanta diſtantia elementa in ſuis locis naturalibus; & conuenientibus, & ille calor eſt intenſior in ſphæra ignis, ratione maioris propinquitatis, & eſt remiſſior in centro mundi, ubi eſt terra, & in mediis regionibus eſt K medio modo ſe habens. cum latitudine quadam. ſecundum igitur aliam, & aliam menſuram, eſt conſeruatiuus alterius & alterius elementi in alio, & alio ſitu. ſecundum eorum approximationem maiorem, & minorem, cauſantur iſtæ diuerſæ menſuræ caloris. ut ſcribit Commenta. in. 2. cæli. in commen. 94. & ideo bene dixit in fundamentis Ariſtote. quòd corpora cæleſtia in rei ueritate non agunt frigiditates, ſed calores ſimiles unicuique elementorum, & ſi Auicen. dicit. quòd operatur frigiditatem, hoc eſt ſecundum comparationem, pro quanto, uidelicet, producunt quandoque remiſſam caliditatem. unde licet cælum agat mediante lumine, & motu; non ſequitur quòd eum ſemper moueatur, & luceat, quòd ſemper uniformiter calefaciat: quia corpus luminoſum non ſemper æqualiter reſpicit iſta inferiora. aliter enim ſe habet in hyeme, & aliter in æſtate, quia radij ratione approximationis ſupra zenith capitum noſtrorum perpendiculariter multiplicātur in æſtate, & ideo magis calefaciunt ex modo diuerſo ſuæ reflexionis. Nec iterum ſequitur, quòd omnes hyemes, & omnes æſtates deberent eſſe æquales in calore, & frigore; quia alii aſpectus & coniunctiones ſtellarum ſunt in uno anno, & aliæ in alio: & ideo uidemus quod multiplicatum lumen in uno anno ex coniunctionibus planetarum, plus caloris operatur, quàm in alio. (Solutio ad rationes diui Thom.) Et per hoc patet ſolutio ad rationes Diui Thomæ. Ad primam dico, quòd corpora cæleſtia ſunt cauſa uniuerſalis, & remota omnium effectuum quæ ſunt hic,

L & ita omnes qualitates, quæ ſunt hic, dependent a cœlo tanquam a cauſa uniuerſali non tamē ad omnem effectum, qui hic exiſtit, corpora cæleſtia per aliquam ſpecialē qualitatem concurrunt, ſicut ad determinatum effectum determinata cauſa. Nam uidemus naturas rerum eſſe multum diſtantes adinuicem in perfectione: entia enim ſunt ſicut numeri. animalia enim perfecta fiunt a cælo, & ab agente particulari, iuxta illud Ariſtote. in ſecundo phyſicæ auſcultationis. text. comment. 26. Sol & homo generant hominem, ſecus autem eſt de animalibus genitis ex putri materia: nam ſufficit ibi calor cæleſtis, diffuſus in terra & aqua, ut dicit Commenta. 12. metaphyſico. io commen. 18. Eodem modo cum calor ſit perfectior frigiditate, frigus enim eſt quaſi caloris priuatio, principaliori intentione producitur a motu, & lumine, quàm ipſa frigiditas. lumē enim & motus ſunt per ſe caloris productiua, modis aſsignatis. & ſic cœlum uidetur eſſe cauſa poſitiua caloris; ſed reſpectu frigiditatis, eſt cauſa priuatiua, pro quanto uidelicet, per ſui diſtantiam, talis motus operatur remiſſam caliditatem. (Replica.) Et ſi dicatur, contra, quia effectus poſitiuus debet habere cauſam poſitiuam. modo frigiditas, licèt caloris comparatione dici poſſet quodammodo caloris priuatio (ſemper enim uilius contrariorum eſt) ſicut priuatio reſpectu perfectioris. ut dicitur in decimo metaphyſicor. in

M text. comment. 15. tamen in ſe eſt ipſa frigiditas, quædam forma poſitiua. (Solutio.) Dico quòd cauſa poſitiua, eſt cauſa particularis, generans, ſicut ſunt uenti, uel uapores eleuati ab aqua, & a terra, & ſicut ſunt agentia particularia generantia iſta elementa frigida. quia ſecundum partem generari, & corrumpi poſſunt. & ſic patet ſolutio ad ſecundum motiuum Diui Thomæ, quia qualitates & formæ ſunt a cœlo modo uniuerſali, & non oportet quòd omnia uniformiter, & æque primo inde dependeant, unde cœlum per propinquitatem operatur calorem, per diſtantiam operatur frigiditatem, quia operatur remiſſam caliditatem, & diſtantia eſt ueluti ratio priuatiua, & propinquitas eſt ueluti ratio poſitiua. & ſic ni fallor, intelligunt Peripatetici, quòd corpora cœleſtia ſunt cā caloris, & nō ſunt cā frigiditatis. (ADDITIO.) * Dubitatur ſi motus cœli eſt cauſa caloris, quo elementa conſeruantur, quomodo calore illo exiſtente, aqua poteſt habere ſummam frigiditatem? niſi eſſet, quòd calor ille eſt cœleſtis, & ut ſic habet conſeruare ſecundum diuerſas menſuras res, quarum natura eſt frigida, ſicut frigiditas præſeruat corpora calida a putredine. unde ſicut calor naturalis hominis conſeruat ſecundum diuerſas menſuras ſanitatem, diuerſorum

membrorum

A membrorum, quorum compulſiones ſunt contrariæ, mul-
to magis calor cæleſtis, qui eſt uiuificus, generatiuus, &
conſeruatiuus entium. & nota quòd ad argumentum Tho.
bene reſpondetur in uia Comment. aſſerendo; quòd reſpe
ctu aquæ, & terræ, ſecundum ſuas totalitates, non oportet
quærere cauſam per ſe efficientem, quia ſecundum totum
non generantur, neque corrumpuntur: ſed bene oportet
quærere, ut ſit, cauſam conſeruantem, ſic enim dicit in ſimi
li Commen. in. 2. cæli com. 102. quòd medium non eſt cau
ſa quietis terræ per ſe, quia terra ſecundum ſe totam, non
generatur, ſed bene eſt cauſa conſeruans quietem, quam
agens, ſed ſi conſideratur, ut ſecundum partem generatur,
ſic bene habet cauſam per ſe, & eſt agens particulare, &
hoc bene tetigi occulte, dum dixi, quòd agentia particula
ria generantia, ſunt cauſa frigiditatis. ſi dicas ſic eſt reſpe-
ctu caloris. Reſpondetur concedendo totum. ſed eſt diffe
rentia, quia cælum mediante motu per ſe producit calidi-
tatem, & abſolute, ſed frigiditatem non producit abſolu-
te, ſed comparatiue, ut uidelicet producit remiſſam calidi
tatem, cum tali diſtantia &c. uide pro illa ſolutione com-
mentum primum. quarti de cælo. unde motus cæli, ut dicit
Com. 2. cæli. cap. 42. inquantum eſt principium caloris cæ
leſtis, eſt tanquam uita omnium natura conſtantium, ut di-
B cit Ariſto. in principio. 8. phy. & in principio libri meteo
Quomodo in animalibus motus ſit cauſa caloris. ro. Aduerte tamen, quòd in animalibus, motus eſt cau
ſa caloris inquantum per ipſum motum expãditur calor na
turalis, & ſpiritus, de centro ad circunferentiam, & maxi-
me quando eſt uelox, & cum certa menſura, quia ſi fuerit
Auicen. ſuperfluus, accidit ſpiritum, & calorem reſolui, & ſic infri-
gidat, unde Auic. in. 3. Fen. primi, doctrina. 2. in cap. 12. de
his quæ proueniunt ex motu, & quiete, inquit, motus ope-
rationes in corpore humano diuerſificantur, ideo quod eſt
fortis, aut debilis, aut paucus, aut multus. Et propter illud
quod ei ex quiete admiſcetur. Et iſtud quidem apud ſapiẽ
tes, eſt diuiſio per ſe. Et propter illud quod exercent homi
nes, ex materiis. Et motus quidem fortis, & multus, & pau
cus, & cum quiete mixtus, omnes conueniunt in hoc, ut ca
lorem efficiant fortiorem. Sed fortis, non multus differt a
multo non forti. & a multo quieti admixto, quoniam ipſe
uehemẽter calefacit corpus, & ſi reſoluit, parum reſoluit.
Multus uero paulatim reſoluit, plus quam calefaciat. Et
cum quiſque eorum multus exiſtit, infrigidat. Propterea
quod uehementer calorem reſoluit naturalem, & etiam
exiccat, &c. Vides igitur quomodo motus ſit aptus igni
re, & calefacere corpora, & quomodo diuerſimode hoc o-
peratur in rebus inanimatis, et diuerſimode inanimatis. Nã
in rebus inanimatis, hoc operatur diſtrahendo, & rarefa-
ciendo, partes mobilis, unde raritas eſt diſpoſitio ad calidi
C tatem, licet enim raritas, & denſitas, ut inquit Auer. in. 7.
phyſicæ auſcultationis ſint rerum qualitates, inſequentes
calidum, & frigidum. ut patet in com. 15. tamen caliditas
etiam per uiam ſequelæ poteſt ſequi ad raritatem, quia nõ
inconuenit, ut una per ſe ſequatur ad aliam, alia aũt per uiã
ſequelæ ſequatur, ut illa unde raritas per ſe, ſequitur ad
caliditatem, modo quo declarauimus ſuperius, ſed calidi-
tas ſequitur ad raritatem, tanquam ad diſpoſitionem præ-
uiam, per uiam ſequelæ, ſed per ſe eſt ab agente extrahen-
te ipſam de potentia ad actum. tale autem eſt motus, unde
motus dum uelox fuerit, & ſufficienter approximatus in ſu
biecto apto nato, per ſe aptus natus eſt producere calorem
& non per accidens, ut quidam tenuerunt. Non enim om-
nis cauſa, quæ corpori aduenit, in ipſum operatur, immo
præter hæc tria requiruntur neceſſaria, fortitudo ſcilicet
ſuæ uirtutis agentis, & fortitudo uirtutis corporis præpara
tiuæ. Et poſsibilitas permittendi unum tangere aliud, tan-
to tempore, ut in tali quale, illud poſsit prouenire opera-
tio in aliud, ſicut pulchre notauit Princeps in. 2. Fen. pri-
mi, doctri. 2. capit. 1. Sed ſermones in demonſtratiuis, ſunt
intelligendi per ſe, & non per accidens, unde Ariſto. text.
comm. 42. in ſecundo cæli & mundi, inquit, quod natus eſt
motus ignire, & ligna, & lapides, & ferrum, aptitudo au-
tem per ſe dicitur de ſuo ſubiecto. & Comm. in com. dicit,
& putatur ex hoc quòd cœlum eſt calefaciens per ſe, mo-
tu, & lumine. &. 12. metaphyſic. comment. 18. inquit, quod D
ignis ſit a motu, ſicut ab igne ſi igitur ignis qui eſt ſubſtan-
tia, ſit a motu, ſicut ab igne, ab igne autem per ſe ſit, per ſe
igitur ſiet a motu, idem enim eſt agens per ſe, diſponens
materiam, & inducens formam. ſeptimo metaphyſi. com-
men. 31. multo igitur magis per ſe, caliditas poteſt fieri ab
ipſo motu, ſicut per ſe ſit a calore. Vnde uidetur, quod mo-
tus diſtrahendo, & rarefaciendo partes mobilis, in rebus
inanimatis per ſe, eſt productiuus caloris, unde Auerro. di
cit in primo meteororum. cap. ſecundo. quòd ſtellæ coma
tæ, non habent caliditatem, ſed igniuntur ex motu. Nec
ualet, ſi dicatur quòd omne quod per ſe ſit, ſit a ſuo ſimili,
ita calor per ſe, non uidetur fieri niſi a calido. nam ut dicit
Commentat. illa propoſitio per ſe locum habet in ſubſtan-
tiis, non autem in accidentibus. ſecundo cæli commen. 42.
&. 12. metaphyſico. commen. primo. Nec ſequitur, ut om-
ne faciens aliquod accidens, diſponatur per illud, uer. gra.
quoniam non omne quod mouet, debet moueri, neque om
ne quod nigrificat debet eſſe nigrum, ut dicit idem Auerr.
in ſecundo cap. de ſubſtantia orbis, uerſus finem. Sic igi
tur motus uelociter ſactus, & cum debita approximatione
in ſubiecto apto nato, cum debita mora, habet per ſe cale-
facere, ſed per accidens habet infrigidare, ſicut in ollis fer
uentibus per excluſionem uaporis calidi, qui detruditur
per motum, & ſicut aer calefactus ex præſentia uaporis
tranſpirantis, per motum remouetur, & alius frigidior no- E
bis occurrit æſtiuo tempore, per motum flabelli, quomo-
do etiam animalia calefaciat, & eadem infrigidet, dictum
eſt. * Sed eſt contradictio an calor, & lumen, calefaciãt ADDITIO.
per ſe, uel per accidens. & Commen. in commen. 42. in. 2.
cæli quandoque dicit per ſe, quandoque per accidens. ſol
uitur ſi per ſe ſumitur per uniuoce, ſic non per ſe, ſed per
accidens: ſi uero ſumitur per ſe, ut diſtinguitur contra id
quod eſt per accidens, ut idem ſit. quòd id quod eſt ſecun-
dum naturam, opponitur ad id quod non ſecundum natu-
ram, ſic per ſe, & non per accidens. aut dic ſi per ſe diſtin-
guitur contra id quod eſt cum aliis conditionibus, ut ſit i-
dem per ſe, quòd ſolitarie, ſic motus, & lumen, non per ſe
calefaciunt, quia motus per ſe, ideſt ſolitarie, & abſolute,
non calefacit, ſed cum illis conditionibus, uidelicet, ut ſit
uelox, & in magno mobili, & ſimiliter lumen per ſe. i. ab-
ſolute non calefacit, ſed inquantum reflectitur. ſi uero
per ſe ſit idem quòd ſecundum naturalem proprietatem,
quæ tamen ad hoc, ut exeat in actum, requirit certas diſpo
ſitiones, ſic lumen, & motus, apta ſunt calefacere. Albertus
tamen in. 2. cæli. tracta. 3. cap. 3. habet quòd lumen non eſ
ſentialiter producit calorem. Sed remanet una difficul- Dubium.
tas. nam ſi corpora cæleſtia, calefaciunt mediante lumine,
& motu. Propinquitas autem, motui cæli largitur calidi-
tatem, & remotio frigiditatem, ut dicit Commen. in. 2. cæ
li & mundi. in com. 94. propter quid ergo corpora propin F
quiora cælo, non ita calefiunt ex lumine, ſicut calefiunt ex
motu? Niſi eſſet, quia cælum per ſui motum eſt cauſa ca Solutio.
loris per attritionem, ſicut dicit Ariſto. in ſecundo cæli &
mundi. tex. commẽ. 42. & in. 1. meteoro. lumen autem non
calefacit, niſi inquantum reflectitur. talis autem reflexio in
partibus ſuperioribus, eſt magis diſperſa, quam in partibus
inferioribus, & diſtantioribus. & ita differenter motus, &
lumen ſunt cauſæ caloris. nam quæ calefiunt ex motu, quan
to ſunt cælo propinquiora, tãto ſunt calidiora. unde ignis
eſt calidior aere, & aeris ſuprema pars, eſt calidior reli-
quis, ſed quæ ex lumine cæli incaleſcunt, quanto magis sũt
diſtantiora a cælo, tanto magis calefiunt.

Poſsibile ex ſe, non poteſt ab alio perpetuari. Prop. 46.

VEra eſt propoſitio, ut gloſſat Com. in. 1 2. primæ
philoſoph. in ſubſtãtiis, ſed fallit in accidẽtibus, ut
patet in cõ. 41. Inſtantia. n. eſt in promptu, ut aſſerit
de motu cæli, qui ex ſe poſsibilis eſt non eſſe, cum habeat
contrariam quietem, & tamen perpetuatur ab intelligẽtia.
unde. 9. meta. tex. com. 17. ſcribitur, non eſt timẽdum cælũ
quieſcere, Sed eſt inſtantia maxima contra Commẽ. quia Inſtantia.

 Ariſto.

G Ariſt.in.1.cœli & mundi.in tex.cō.120. probat quod nullum æternum eſt corruptile, quia poſito in eſſe, quod non ſit, eſt poſitio falſa poſſibilis, ſed ex falſo poſſibili non ſequitur falſum impoſſibile ſi igitur æternum quandoque non ſit, ſequitur quod ſimul ſit, & non ſit. ſed hoc eſt impoſſibile ſimpliciter, quia implicat contradictionem. ergo nō ſequitur ex poſitione illius poſſibilis, de in eſſe, quia illa erat falſa poſſibilis, ſed ex falſo poſſibili, non ſequitur falſum impoſſibile, ut demonſtratum eſt in.2. priorum. ergo illud impoſſibile, ſequitur ex hypotheſi data, quæ erat, quod aliquod æternum ſit corruptibile. manifeſtum eſt autem, quod conſimilis ratio retorqueri poteſt contra Auer. aſſerentem motum cœli eſſe de facto æternum, cum tamē de poſſibili, poſſit non eſſe, quia poſito illo in eſſe quod non ſit, ſequitur quod ſimul ſit, & non ſit, & illa poſitio eſt falſa poſſibilis, ut patet. & ideo nonnulli uniuerſaliter tenuerunt forte iſta ratione moti, tam in ſubſtantijs, quam etiam in accidentibus, locum habere propoſitam propoſitionem.

Solutio. Nos autem, in uia eius, damus rationem diuerſitatis, quare potius ſit propoſitio iſta uera in ſubſtantijs, non autem in accidentibus. nam ſi qua ſubſtantia ex ſe eſſet ens, poſſibile hoc haberet ratione principij intrinſeci paſſiui, quod eſt materia. Nam.7.meta.tex.22.&.53. materia eſt per qoam res poteſt eſſe, & non eſſe. tali autem potentiæ paſſiuæ, neceſſe eſt quod in natura correſpondeat potentia actiua. nam ut loquit Ariſt.in.3.de anima.tex.cō.

H 17. In omni natura in qua eſt dare principium, quod eſt omnia fieri, eſt dare etiam principium, quod eſt omnia facere. ſic enim probat neceſſario intelligentiam agentem. unde Com. ex hoc fundamento dixit in.12. primæ philoſophiæ.com.18. quod omnes formæ ſunt in potentia paſſiua, primæ materiæ, & ſunt in actu in primo motore, quia ſunt in potentia actiua eius. unde.9. primæ philoſophiæ tex.cō.2. potentia paſſiua diffinitur per actiuam, & ideo ſi aliqua ſubſtātia haberet potentiam ad non eſſe, ſi illa potentia nō deduceretur ad actum, tunc fruſtra eſſet illa potentia ibi. ut pulchre deducit Com.1.cœli. in com.20. inquit enim quod ſi eſſet forma in materia ſine contrario, tunc natura ocioſe ageret, cum iſta materia non ſit in ea aliqua potentia omnino. in materia enim, non eſt potentia niſi apud ſeparationem eius, a forma. Si igitur ſubſtantia materiæ, eſt in potentia, & fuerit aliqua materia, cuius potētia nunquā exit ad actum. iſta potentia eſt ocioſa, & ſuperflua. & ſi nō eſſet generatio, & corruptio, non ſtaret operatio iſtius uirtutis.ſ. potentiæ. operatio enim iſtius potentiæ quæ eſt ex ea, ſimilis ei quæ eſt abſciſio ex acumine gladij, eſt generatio, & corruptio. Si ergo iſta potentia eſſet ſine generatione, & corruptione, contingeret, ut aliquod ens eſſet ſine actione, propter quam fuit ens, quod eſt impoſſibile, potentia enim paſſiua primæ materiæ, eſt contradictionis, quia

I per illam res poteſt eſſe, & nō eſſe, indifferenter. & talem confeſtim conſequitur contrarietas, ut dicit Ariſtote. in libro de longitudine, & breuitate uitæ. & ut inquit Comm. in libro de ſubſtantia orbis. capitu. primo declaratum eſt, quòd cauſa corruptionis entium, & factionis eorum, eſt contrarietas exiſtens in ſuis formis, & commune ſubiectum, quòd nullam habet propriam formam, ſed eſt in potentia recipiens numerum ſecundum formas diuerſas numero, & quæ ſunt ſecundum magis & minus. poſſibilitas igitur in ſubſtātijs compoſitis eſt ex neceſsitate hylæ, ut dicit Commen. in prologo ſuo ſuper libro phyſicorum, de morte, & corruptione, & talis impediri non poteſt, propter prædictā cauſam. Motus autem cœli, cum ſit accidens ſucceſsiuum, non habet principium intrinſecum paſsiuum, per quod poſſit non eſſe, quia accidentia ſunt formæ ſimplices, & non habent materiam ex qua conſtant, ſed ſolum habent materiā in qua.i. ipſum ſubiectum, ſed poſsibilitas ipſius motus, eſt ex extrinſeco, quia habet contrarium ipſam quietem. quia motui in quantum motus, contrariatur quies, & ideo quia motus cum ſit accidens ſucceſsiuum, totum ſuum eſſe depēdet ab ipſo motore, & quia motor eſt intelligentia, quæ inuariabiliter, & ſempiterne mouet, ideo motui largitur ipſa intelligentia, permanentiam.

Solutio formaliter. Ad argumentum igitur adductum, do rationem diuerſitatis. nam Ariſtote. ibi arguit

K contra Plato. de mundo quem dicebat genitum fuiſſe, ſed aſſerebat ipſum non eſſe corruptibilem. & in Timæo dixit, aliquod corruptibile de ſe poſſe ab alio perpetuari, in illa authoritate quæ paſſim allegari ſolet, dij deorum, quorum opifex pater, quæ ego & cætera & ita dico quòd ratio Ariſtote. contra Plato in primo cœli eſt de ſubſtantia. unde ſi aliqua ſubſtantia æterna eſt potens non eſſe, iſta potentia eſt per principium intrinſecum paſsiuum, & ſi ponatur in eſſe, eſto quòd poſitio ſit falſa, eſt tamen poſsibilis, & ex falſo poſsibili non debet ſequi falſum impoſsibile, ſicut ſequitur in caſu. ſed de motu ſecus eſt. nam motus formaliter ex ſe, non eſt neceſſe eſſe, ut ſequatur ex hoc ipſum de ſe ſemper eſſe, ſed ſua neceſsitas eſt aliunde.ſ. ab extrinſeco motore, & ideo ex illa poſitione non ſequitur, ut id eſſe ſimul ſit, & non ſit. Si ſubſtantia autem aliqua æterna eſſet, hoc non eſſet, niſi propter carentiam materiæ, & ideo illa ſimpliciter eſſet, & formaliter ens neceſſarium, & ſi eſſet corruptibilis ſequeretur, quòd haberet in ſe materiam. & ita ex illo poſito in eſſe, ſequitur, ut idem ſimul ſit, & nō ſit. Et conſidera etiam quia ens ſimpliciter neceſſarium, nulli eſt incompoſsibile ſimpliciter. motus autem cœli, non eſt ens ſimpliciter neceſſarium, & ideo ex ſui ratione,

L non omni tempore eſt, & propter hoc, ſi ponatur ipſum quandoque non eſſe, non ſequitur quòd ſimul eſſet, & non eſſet. Si autem aliqua ſubſtantia æterna, corrumpi poſſet ex parte, qua eſſet æterna, ſemper eſſet, quia talis æternitas, eſt ex ratione ſui per carentiam principij potentialis, & ex parte qua corruptibilis ponitur, & illa potentia ponitur in eſſe, non eſt, ſed ſemper erat, unde erat æterna. & ita bene (ut uides) ſequitur quòd idem ſimul ſit, & non ſit ad hominem, & gratia materiæ, in qua adducit ratio.

Ardua replica. Sed hic eſt ardua replica. quia Auerro. in ſecundo capit. de ſubſtantia orbis, uult quòd cœlum quemadmodum neceſſario dependet ab ipſa intelligentia quantum ad motum, ita etiam dependet quantum ad ſubſtantiam. inquit enim, & debes ſcire, quòd iſtud corpus cœleſte non indiget uirtute mouente in loco ſemper tantum, ſed largiente uirtute in ſe, & in ſua ſubſtantia, permanentiam æternam, quoniam etſi ſit ſimplex, non habet in ſe potentiam ad corruptionem, tamen eſt finitæ actionis neceſſario, quia eſt finitarum dimenſionum, & terminatarum, a ſuperficie continente ipſum, & omne tale, cum intellectus poſuerit ipſum exiſtens per ſe, abſque eo quòd aliud largiatur ipſi permanentiam, & æternitatem, neceſſe eſt, ut ita ſit de finitate ſuæ permanentiæ, ſicut eſt de finitate ſuæ actionis, & ideo neceſſe eſt in intellectu eſſe potentiam, largientem ipſi permanentiam æternam, quemadmodum largitur ſibi motum proprium æternum. Patet autem manifeſte ex dicta authoritate, quòd cœlum quo ad ſuum eſſe, in eodem genere cauſæ dependet, in quo dependet motus eius.

M nam ſi intelligentia non eſſet, ut inquit. idem eſt iudicium de orbe, & de motu. Patet autem quòd ſi intelligentia non eſt, non eſt motus. igitur neque orbis. & ideo cœlum indiget intelligentia largiente ſibi permanentiam, ſicut indiget etiam motus tali uirtute. & ita idem uidetur eſſe iudicium, ut poſsibile perpetuetur in ſubſtantia ſicut in accidentibus.

Error Grego. de Arimino. Et mirum profecto mirum eſt quomodo Gregor. ille Ariminenſis, hallucinatus fuerit in illo loco aſſerens in ſecundo ſententiarum. diſtinctio. ſecunda. q. prima Ariſtote. & Auerro. opinionem fuiſſe ſubſtantiam cœli, & aliarum intelligentiarum non dependere a deo in genere cauſæ efficientis, ſed ſolum hoc habet ueritatem de motu cœli. cum tamen Auerro. in præfato loco ex intentione, damnet opinionem iſtam eorum, qui dicebant cœlum non habere cauſam, niſi mouentem, & non agentem, ſicut patet ibi. & declaratum fuit per nos, in ſpeciali quæſtione, de hoc.

Solutio. Dico igitur in uia eius, quòd licet cœlum dependet in triplici genere cauſæ, ab ipſa intelligentia, eſt tamen adhuc differentia inter cœlum, & cœli motum, quo ad perpetuitatem eſſendi. nam motus ex ratione ſui, cum contrarium habeat, pōt ex ſe formaliter dici, & per intrinſecam rationē, quòd ſit ens poſsibile. cælum aūt, cum ſit

ſubſtantia

A ſubſtantia, carens materia, & contrarietate, non eſt ens poſsibile, per intrinſecum principium, quia tale in ſubſtãtijs, eſt materia, & quo ad hoc non indiget in ſuo eſſe forma, ſicut eſt corpus animalis, quòd cum ſit intrinſece cõpoſitum ex contrarijs, indiget in ſuo eſſe forma dante eſſe formaliter, & conſeruante. unde uidemus manifeſte, quòd ſeparata anima, aut corrupta in animalibus, ſtatim illud reſoluitur in elementa, ex quibus conſtabat. unde Ariſto. & Comm. in primo de anima. io tex. Comm. 90. io crepant antiquos, ponentes corpus continere animam, immo contrarium eſt magis nerum. uidelicet, animam continere corpus. egrediente enim, ſpirat, & macreſcit. nam ut inquit ibi Commen. omne quòd eſt nnum, & continuum non eſt, propter ſuam materiam, ſed per ſuam formam, & ideo cœlum formaliter eſt neceſſarium, quia eſt ſimplex corpus, non compoſitum ex materia quæ eſt in potentia ad eſſe, neq; ſubiecta contrarietati, & propter iſtam rationem, non indiget in ſuo eſſe forma, contra chimerizantes in uia eius. ita enim ſentit expreſſe in. 5. & in. 3. cap. de ſubſtantia orbis. tamen in talibus æternis ſubſtantijs, eſt eſſentialis dependentia in genere cauſæ efficientis. omnia enim dependent a primo principio. nam deus eſt cauſa entitatis, & ueritatis, in omnibus entibus. ut dicit Cõmen. in. 2. meta. in com. 4. & ſimiliter dicitur finis

B omnium, & dicitur prima forma omnium, non quia ſit forma inhærens, immo eſt forma per ſe ſubſiſtens, & liberata ab omni materia. non enim omnis forma informat, ut quidam meo tempore in uia Peripatetica contendere conantur, in uia Ariſt. nam ſi ita eſſet ad quid igitur poſita animæ diffinitione in. 2. de anima. tex. com. 5. dicente anima eſt actus corporis organici phyſici potentia uitam habentis, demum in tex. com. 11. inquit. Amplius autem im manifeſtum eſt, ſi ſit corporis anima actus, ſicut nauta nauis. & eſt expreſſa ſententia Auer. 12. meta. com. 37. ex mente Alexan. inquit enim. perfectionum enim propter quas monetur perfectum, quædam ſunt qualitates quibus perficitur illud quod mouetur, ut illud quod mouetur propter ſanitatem, & quædam ſunt ſubſtantiæ extrinſecæ a re, quæ mouetur ad eas, ut aſsimiletur eis, ut inueniuntur omnes actiones ſeruorum, quoniam ſunt erga genera intentionum domini ſui. igitur dicuntur eſſe propter dominum. & ſimiliter omnia entia, cum hoc primo principio, ubi patet quomodo prima intelligentia ſit cauſa in genere cauſæ formalis, reſpectu omnium. licet igitur cœlũ cum non habeat principium intrinſecum, per quod poſsit

Contra modernos.

C non eſſe, quia non habet contrarium, neque materiam, tamen adhuc dependet ab intelligentia in triplici genere cauſæ & efficientis, & finalis, & formalis. ſicut dominus eſt forma ſerui, ſed motus in ſe poſsibilis eſt, quia motui inquantum motus contrariatur quies, licet motui cœli, ut eſt ab intelligentia, nihil ſit contrarium. & ita ſtat adhuc differentia inter motum cœli, & ipſum orbem. & ſi potes tu ſubtilius dicere, dicas ſat fuerit mihi promouiſſe, & excitaſſe intellectum.

Prius ſubſtantia, eſt ſubſtantia.

Propoſitio. 47.

PROPOSITIO Iſta eſt Ariſto. in. 12. meta. tex. com. 43. ubi oſtendit motores planetarum eſſe ſubſtantias. nam cum motor ſit natura prior mobili, ut dicit in. 3. de anima in tex. commen. 19. cum planetæ ſint corpora ſempiterna, & ſubſtantiæ ſempiternæ, multo magis igitur motores eorum erunt ſubſtantiæ. Eadem ratione etiam probauit in. 5. cœli & mundi. in tex. cõ. 36. quòd enim cœlum quod mouetur eſt ingenitum, & incorruptibile, & intranſmutabile, neque utique mouens tranſmutabitur, incorporale exiſtens. Sed inſtantia eſt in hac propoſitione contra Auer. ponentem dimenſiones interminatas, quæ ſunt accidentia coæterna primæ materiæ. tunc enim ſequitur, quòd non ſubſtantia præcedit ſubſtantiam, quia materia; primitus recepit illas dimenſiones, quam formam ſubſtantialem. accideret igitur, ut compoſitio ſecundum quid, & per accidens præcedat compoſitionẽ ſimpliciter, & per ſe, contra Ariſto. eſt unum de præcipuis motiuis ſancti Tho. in tract. de dimenſionibus interminatis, & de natura materiæ.

Inſtantia.

D Dicimus nos, quòd propoſitio propoſita habet ueritatem de prioritate naturæ, ſecundũ perfectionem. Fallit autem, de eo quòd eſt prius natura, uia generationis. duplex eſt enim naturæ prioritas, ut ſcribitur in. 9. primæ philoſophiæ. in tex. cõ. 15. ubi dicitur, quæ generatione poſteriora ſpecie & ſubſtantia ſunt priora, ut uir puero, & homo ſpermate. & ſic procedit ratio Philoſophi adducta. nam motor eſt prior mobili, prioritate perfectionis. ſemper enim agens exiſtimabitur nobilius paſſo, & motor mobili. 3. de anima. tex. com. 19. quãtitates autem interminatæ. & qualitatiuæ diſpoſitiones præcedunt uia generationis, formam ſubſtantialem, & hoc non inconuenit.

Solutio.

Quod ſi replicatum fuerit, per authoritatem Philoſophi in. 7. meta. tex. com. 4. ubi dicitur quòd ſubſtantia præcedit accidens diffinitione, cognitione, tempore, & natura. & ita uia generationis non debet accidens aliquo modo præcedere formam ſubſtantialem, quæ ſimpliciter eſt perfectior, & magis ens, quam materia, & compoſitum, ut dicitur. 7. meta. tex. comm. 7.

Replica.

Ad hoc dico, quòd accidentium quædam ſunt, quæ accidunt ex ſubſtantia rei. Sunt enim quædam quæ conſequũtur materiã, ut nigredo Aethiopis, & cicatrices uulnerũ, & extenſio ſtaturæ. Sunt etiam quædam quæ conſequuntur formam, ut ſpes, & gaudium, & potentia ridendi, & cætera in hominibus, ut dicit Auic. in primo ſuæ ſufficientiæ. cap. 6. & eſt etiam ſententia Auer. in lib. de ſubſtantia orbis. cap. 1. unde accidentia quæ concomitantur materiam, & præcedunt formam, ſunt accidentia interminata, & a ſigno cognoſcuntur iſto modo, quia quæcunque eadẽ manent in corrupto, quæ erant ingenito interminata dicũtur. nam inſequuntur materiam, quæ remanet eadem in genito, & corrupto, ſiue in uiuente, & mortuo, ſicut eſt de cicatrice, & de nigredine æthiopis, & de alijs conſimilibus. non enim oportet dicere, quòd corruptio quælibet fiat per reſolutionem, uſque ad primam materiam quo ad formas ſubſtantiales, & accidentales, ſicut tenuit beatus Doctor. quia illa diffinitio generationis ſubſtantialis, data per Philoſophum in. 1. de generatione, & corrup. tex. com. 23. generatio eſt tranſmutatio totius in totum, nullo ſenſibili remanente, ut ſubiecto, locum habet in generatione ſimplici, in qua unum generatur ex uno, quia præcipua intentio Ariſt. in illo libro, eſt pertractare de generatione, & modo generationis elementorum inuicem. unde liber de generatione, & corruptione ab Ariſt. quandoque liber de elementis nuncupatus eſt, ut patet in. 2. de anima. in tex. com. 117. non enim ſenſatis concordat, dicere aliam eſſe numero cicatricem in mortuo, & uiuente corpore, & nouiter genitam ab agente introducente formam cadaueris.

Solutio.

Accidentia duplicia.

E

F Dico igitur, quòd dimenſiones interminatæ, ſunt de accidentibus conſequentibus primam materiam, & ſunt coæternæ illi, ſecundum uiam Commen. in libro de ſubſtantia orbis, propoſitio autem Philoſophi in. 7. metaphyſico. tex. commen. 4. in qua dicitur ſubſtantiã tempore præcedere accidentia, ueritatem habet ſecundum uiam Commenta. ut ſupra diximus de accidentibus fundatis in ſubſtantijs compoſitis, quæ ſunt generabiles, & corruptibiles. nam de talibus loquitur Ariſto. in. 7. meta. & in. 8. ſecundum mentem eius, ibi in ſuo prologo. Aut ſecundum noſtram expoſitionem, cum accidentia inſequentia ſubſtantiam, quædam ſint ſeparabilia, & quædã inſeparabilia. dicimus quòd ſubſtantia præcedit accidentia ſeparabilia tempore, ſed accidentia inſeparabilia, præcedit natura tantum, non natura & tempore ſimul, ſicut eſt reſpectu ſeparabilium. nam illic allegata authoritate, ponitur quadruplex prioritas, ut ſupra dictum fuit, quia ſic habetur in litera græca. manifeſte uidelicet ſubſtantia eſt prior diffinitione, cognitione, tempore, & natura. unde non ab re ponitur prioritas naturæ, ultra prioritatem temporis, quia primus magiſter, nihil unquam dixit ſine ratione, ut dicit Commenta. in. 1. de generatione, & corruptio. in commen. 38. & ita eſt de quolibet uerbo eius, ut dicit idem Commen. de eodem. 1. phy. cõ. 35.

G *Solutio manifeſte contradictionis.* Incidentaliter autem hic cadit contradictio in Auer. nam per præadductam Auicen. authoritatem accidentia ſunt in duplici differentia. quædam uidelicet interminata, & iſta præcedũt formam: aliqua uero ſunt terminata, & iſta ſunt poſt formam ſaltem natura, ut gloſſat etiam ipſe Com. in primo cap. de ſubſtantia orbis, & talia ſigno cognoſcere poteris iſto modo, quia talia non remanent in corrupto, ſed corrumpuntur, quia talia funduntur in compoſito, & inſequuntur formam, & ideo deſtructa forma ad deſtructionem compoſiti corrumpuntur etiam ipſa, & ſi ita eſt, igitur de opinione Auicen. ad quid ergo ſibi imponit oppoſitum Auer. in primo cap. de ſubſtantia orbis ? dum dixit. unde putauit Auicen. quòd diſpoſitio trium dimenſionum exiſtentium in materia ſimpliciter ſcilicet non terminatarum, eſt diſpoſitio dimenſionum terminatarum, in ea. Ad hoc reſpondetur, quòd Auerr. damnat Auicen. præcipue in illo loco de dimenſionibus interminatis, quia opinatus eſt Auicen. quòd ſubiectum cuiuſcunque accidentis, debet eſſe ſubſtantia compoſita ex materia & forma ſiue ſit accidens terminatum, ſiue ſit accidens interminatum. ſecundum quod fundamentum coactus fuit Auic. ponere primam formam informantem materiam, eſſe corporeitatem ſubſtantialem, & illam aſſerebat eſſe materiæ coæternam, & in illo compoſito æterno, ex prima materia & forma ſubſtantiali, corporeitatis fundabatur, ut in ſubiecto corpus de prædicamento quantitatis, quod eſt trina dimenſio. unde poſt allegata uerba Auer. immediate

H ſubiungit, quapropter dixit, neceſſe eſt primam formam exiſtere in prima materia, antequam dimenſiones exiſtãt in ea. Ex quo accidũt ei multa impoſsibilia. quorum unũ eſt formam non diuidi per diuiſionem materiæ, quapropter non recipit diuiſionem, & ipſam eſſe æternam non diuiſibilem per diuiſionem ſui ſubiecti, & ipſam non habere contrarium ſibi ſuccedens, in eodem ſubiecto, quod ſi ita eſſet, tunc materia nullam reciperet formam, præter iſtam ſibi primam. diſcordia igitur inter Auicen. & Aue. nõ conſiſtit in illa diuiſione accidentium, uidelicet, quòd quædam ſunt interminata, & quædam terminata, ſed eſt penes ſubiectum, & penes modum ponendi, quia Auicẽ. uult quòd in corpore de prædicamento ſubſtantiæ, fundetur dimenſio interminata, quæ eſt corpus de prædicamento quãtitatis. unde iſte eſt ordo ſecũdũ naturã in uia Aui. primo eſt prima materia, deinde eſt forma generalis, uidelicet, corporeitas ſubſtantialis, deinde eſt dimenſio interminata, & alia accidentia interminata, præparantia, & diſponentia, ut ſunt qualitates præuiæ, deinde erat forma ſpecifica completa, ultimo erant accidentia terminata, inſequentia formam. ſed Auerro. in omnibus concordat cũ eo, præterquam quod ipſe negat corporeitatem præcedere dimenſiones interminatas, immo uult quòd nuda eſſen-

I tia materiæ, immediate recipit corpus, iſtud quod eſt trina dimenſio, & eſt accidens, & non ſubſtantia, prima enim forma (ut aſſerit) quæ primitus recipitur in materia, eſt dimenſio interminata, & iſta eſt proculdubio uia eius. quicquid dicat Iohannes de gandauo, & moderni in

Summa limitationis. hoc. Reuertamur igitur, & dicamus propoſitum Theorema, prius ſubſtantia eſſe ſubſtantiam, ueritatem habere de priori, quòd natura & perfectione præcedit ſubſtantiam, eſſe de neceſsitate ſubſtantiam, quantuncunque ſi bene conſideras, ſemper accidens præſupponit ſubſtantiam, quia accidentis intellectus non eſt ſeparabilis a ſubſtantia, quia accidens diffinitur per eſſe in ſubiecto.

Propõ. 48.

Bonitas eſt paſſio enti.

NIMIS allegata, & uulgata authoritas, & colligi poteſt ex ſententia Philoſophi. in. 4. primæ philoſophiæ. tex. comm. 6. ubi dicitur, quòd non eſt geometræ ſpeculari quid contrarium, aut perfectum, aut unum, aut ens. Intelligitur tamen propoſitio de ente extra animam, & de ente in actu, quia tali primo competit, nam. 6. primæ philoſophiæ. tex. com. ulti. bonum & malum ſunt in rebus, & uerum & falſum ſunt in anima. unde

K Com. inquit ibi. natura primorum oppoſitorum in intellectu ſcilicet ueri & falſi, non eſt natura primorum oppoſitorum extra animam ſcilicet boni & mali, uerumtamen uerum & falſum ſunt in cognitione, & bonum, & malum, eſt in materia. Dixi tamen notabiliter quòd bonitas eſt paſsio talis entis extra animam, quia entia in anima ſunt entia diminuta, & ideo excluduntur a conſideratione diuinæ ſcientiæ quæ eſt ſcientia realis, unde bonitas non inſequitur ens diminutum, ſed ens perfectum. unde Com. animaduertens ad hoc quòd modo dixi in. 15. primæ philoſophiæ. in com. 36. inquit, balneum in anima mouet, ut efficiens, ſed balneum extra animam mouet, ut finis. potiſsimum enim aliorum noluit eſſe, & optimum id cuius gratia eſt, & finis eſt, ut patet. 2. phy. tex. com. 31. unde bonitatem quam habet balneum inquãtum eſt bonum utile, & expediens ad ſanitatem habet inquantum eſt extra animam non prout eſt in anima, & ſi auarus appetit aurũ ſub ratione boni eſt inquãtum aurum habet eſſe extra animam, non inquantum eſt in mente. ſic enim quilibet facile ditari poſſet ex ſola auri imaginatione. Addidi etiam quòd bonitas eſt paſsio per ſe primo entis in actu. nã cuicunque bonitas & perfectio competit. illud autem actus, aut habens actu, ita quòd ratione actualitatis eſt participatio bonitatis. unde cum primus actus in quo nulla prorſus eſt admixta potentia ſit ſummum bonum, intantum enim entia ſunt perfecta & bona, inquantum participant

ADDITIO. Ex uerbis Ariſto. quòd bonitas ſit paſſio entis in actu.

L bonitatem primi actus ſecundum quòd poſſunt. & iſta eſt ſententia expreſſa Ariſt. in. 1. phy. auſcultationis in tex. com. 81. ubi ſcribit. Exiſtente enim quodam diuino & optimo &c. ubi Com. in com. inquit, quòd cum hic ſit perfectio diuina maxima cui omnia appetunt aſsimilari ſecũdum quod poſſunt. & ita oſtendit materiam primam participare bonitatem inquantum habet naturalem appetitũ ad recipiendum formam quæ eſt participatio quædam diuini eſſe, & hoc colligitur de intentione Philoſophi, in. 2. cœli & mundi. in tex. com. 100. ubi habet a primo quidem principio communicatum eſt eſſe, & uiuere omnibus his quidem clarius, his uero obſcurius, licet enim omnia entia bona ſint, & bonitate participent: tamen hoc eſt inquantum, aut ſunt actus, uel inquantum participant rationem actus. unde uidetur mihi quòd prima materia in illo priori in quo præcedit formam, licet ens ſit, tamen in illo priori bona non eſt, quia bonitas & perfectio contingit ei ex receptione formæ, & ideo deus indidit ſibi naturale deſiderium ad ipſam formam, nam alia uia boni capax non erat. ✱ Aduerte hic quòd licet unaquæq; creatura ex ſua bonitate ſit admirabilis. nam ut dicit Ariſtote. in libro de partibus animalium. Nulla res natura conſtãs eſt adeo deſpicatiſsimæ conditionis in qua non liceat aliquid diuinum admirari, tamen adhuc admirabilior redduntur res primo, ut ad ſe inuicem conſiderantur, ut ex eis

ADDITIO.

M ſit unus actus, unde æther in ſe conſideratus admirabilis eſt, ſed longe admirabilior, ut coniungitur aeri, & aer aquæ, & humidum ſicco, unde ſecundum Philoſophum 12. diuinorum. bonum uniuerſi conſiſtit in ordine, & ideo in ſacris literis legitur quòd in prima mundi condirura facta qualibet creatura dicitur, quòd uidit deus quòd erat bonum, ſed poſtquam deus uidit cuncta quæ fecerat dicit quòd erat ualde bonum, ita etiam dicit Gregorius Naziãzenus theologus in ſermone de natiuitate domini. Plotinus etiam inquit non in eo quòd qualitatem habeat mala cenſetur numero ex eo potius quòd nullam habeat qualitatem, ergo recte non qualis dicetur ſimul & mala, ſed Proclus in eo quod extrema entium eſt, & a bonis remota non bonam eſſe exiſtimauit uerum in eo quod ſemper ſe præbet effectioni in bonis cenſuit eſſe ponendam, quare mediam eſſe dixit inter bonum & malum: item dixit eam neque animum, neque intellectum, neque aliquid aliud quòd ſecundum ſe uiuat, rudem quoque informemque infinitam, & mutabilem, & uere non ens, ſed appetitionem quandam ſubſiſtentiæ, non tamen conſiſtentem in ſtatu, ſed potius apparentem, & modo quid parui, modo magni, quodq; fiat ſemper & antequam moueat, præterea

mentientẽ

A mentientem quis non præſtat quòd pollicetur item fingẽtem non in locũ, ſed in non ens, quapropter imagines quæ in ea apparẽt inſunt quaſi in ſpeculo quo quòd alibi ſitum eſt apparet, & ipſum ſpeculum plenum eſſe uidetur, & habere omnia cum nihil habeat. Pythagoras autem dicit Deum monadem eſſe, ſyluam uero dualitatem: a quo dogma Platonis non diſcrepat. unde aſſerunt primum Deum bonum eſſe, & principium bonorum, ſyluam uero malorum, nec huic aduerſatur Ariſt. qui contingentiam, errorem, mortem, & defectus omnes ad materiam reduxit. Scias autem quòd in prima ſui notatione materia neque bona, neque mala, ſed in ſecunda qua habet formam fit capax bonitatis: pro quanto uero capit priuationem eſt capax mali, ſic enim eſt turpis per accidens. ut dicit Philoſophus in primo phyſi. in fine, facit etiam pro hac mea uia Ariſto. in 12. primæ philoſophiæ iuxta finem: ubi arguens de inſufficientia illos qui poſuerunt bonum eſſe principium, inquit quod diminute dixerunt quia non determinauerunt utrum bonum ſit cauſa ut mouens, aut ut ſpecies, aut ut finis, non meminit autem de materia, quia uidit quod in materia nulla eſt bonitas ratione ſui, & fuit bene notatum ibi per diuum Tho. bonum autem poteſt competere tribus cauſis, quia ut amatum cõpetit fini. 12. met. tex. commen. 36. ut largiens competit efficienti. 3. phyſi. 11. ut autem eſt uniuocum habet rationem formæ. 7. meta. 28. & 4. meta. tex. commen. 4. unde lucidiſſimus Themiſtius in primo phyſicæ auſcultationis ſuper tex. 81. inquit loquẽs de prima materia, ſed cur ſuſcipit uicibus formas, quia appetens eſt diuinitatis & deſpiciens boni, uoco autem diuinum, & bonum primam formam, & primam cauſam quo referuntur collimantq; omnia, & cui quæque res tendit fieri quam ſimillima quantum poteſt, poteſt autem quantum natura conceditur. ea uero appetitio quonam modo eſt in materia, profecto ueriſsimum puto quod dicitur prouidentiam fuiſſe, quæ & turpi deſiderium honeſtatis, & egenti opulentiæ quantum ſit ſatis iniecerit. eandem ferme ſententiam habet Ariſtote. in ſecundo de anima. in tex. com. 34. ubi ſcribit. Naturaliſsimum. n. opus uiuentibus eſt quæcunque perfecta & non orbata, aut generationem ſpontaneam habentia facere tale alterum quale ipſum, animal quidem animal, planta autem plantam, & reddit cauſam quatenus ipſo ſempiterno, & diuino eſſe participent ſecundum quòd poſſunt, omnia enim illud appetunt, & illius cauſa agunt omnia quæcunque agunt ſecundum naturam. unde non eſt eſſe abſolute quod habet rationem appetibilis, ſed eſſe actuale, & diuinum, nam tale habet rationem boni. unde ut inquit Ariſt. in principio libri ethicorum. Bene oſtenderunt bonum eſſe quod oĩa appetunt. nihil autem refert, ut inquit Philoſophus in ſecundo phyſicæ auſcultationis. in tex. commen. 31. aliquid bonum eſſe uel uideri bonum. nam ut inquit Commenta. ibi in commẽ. dixit hoc ut deſcriptio ſit communis rebus uoluntariis, & naturalibus. quoniam ultimum intentum in rebus uoluntariis multoties uidetur bonum, & non eſt in rei ueritate. intentum uero in rebus naturalibus eſt bonũ uerum. & ratio huius ut mihi uidetur quòd ideo ſemper bonum intentum a natura eſt bonum. uerum quia ubi ſcribit Commen. in. 12. primæ philoſophiæ. in commen. 18. opus naturæ dirigitur ab intelligẽtia non errante, licet in ſe non cognoſcat agens naturale, tamẽ dirigitur ad finem ſuum ab intelligentia non errante, ſicut enim ſagitta tendit in ſignum præfixum, licet non cognoſcat, dirigitur tamen ad illud ab ipſo proiiciente, ſed agens uoluntarium dirigitur a ratione cui plerunque poteſt contingere, imo cui de facto ut plurimum error permiſcetur, ideo bonum tale eſt quandoque in apparentia, & non in exiſtentia. nam ut Poeta inquit. perpauci ſunt qui poſſunt dignoſcere uera bona, atque illis multum diuerſa remota Erroris nebula. & propter hoc igitur contingit quòd appetitus naturalis ſemper eſt reſpectu boni ueri, quia dirigitur in intelligentia, & prouidentia Dei qui falli non poteſt. & ideo dicit Ariſtote. in ſecundo cœli, & mundi. in text. commen. 34. quòd natura ſemper de poſsibilibus facit

Themiſtii aurea ſententia.

B

C

Quãobrẽ appetitus naturalis ſemper ſit ueri boni, electiuus uero ut pl. non ueri.

D quod melius eſt. omne igitur quod mouet appetitum bonum eſt, aut uerum, aut apparens bonum. unde Ariſtote. tertio de anima. tex. commen. 51. inquit ſemper quidem mouet appetibile, ſed hoc eſt bonum, aut apparens bonum, non autem omne ſed actuale bonum, actuale enim eſt contingens, & aliter ſe habere. Et ex his patere poteſt ſolutio. q. quæ plerunque agitari conſueuit, an non eſſe poteſt appeti ab aliquo appetitu a ratione regulato in quo magis eligere quis habeat non eſſe, quam miſerum eſſe, & eſt. q. mota per Henricum de Gandauo in quolibero primo. q. 20. & tandem diſtinguit de duplici malo pœnæ, & culpæ, & inquit. iuxta doctrinam Auguſtini in libro tertio de libero arbitrio, quòd uoluntas poteſt conſiderari, ut natura, & ut ſic non poteſt magis appetere non eſſe quàm miſerum eſſe miſeria pœnæ, quia non eſſe ſimpliciter non habet rationem appetibilis. unde inquit, immo eſſe ſolummodo qualecunque ſit etiam ſi ſit penale magis appetit quam non eſſe. licet enim unum eſſe magis appetat quàm aliud eſſe, ut eſſe non pœnale quàm pœnale non eſſe, tamen nunquã omnino eligit. non enim odit eſſe pœnale, niſi propter naturale deſiderium quietis, quæ non nihil eſt, ſed aliquid eſt. & ideo dicit, ſi quis dixerit non eſſe, quàm miſerum eſſe, ſe malle, reſpondebo, mentiris, quia cum miſer eſſe nolis, eſſe uis tamen. Si uero uoluntas eligat aliquid ut deliberatiua, tunc ſubdiſtinguit, aut enim uoluntas eſt regula a ratione recta, aut falſo errore decepta. primo modo diſtingui poteſt de non eſſe, quia ipſum de non eſſe præpoſitum, aut eſt non eſſe ſimpliciter: & ſic adhuc non poteſt plus eligere non eſſe, quam eſſe pœnale, quia ut dictum eſt ipſum non eſſe ſimpliciter nihil habet in ſe eligibilis: recta ratio nihil eligit niſi ſecundum ſe eligibile. Aut eſt non eſſe in uno ſtatu propter eſſe melius quod expectatur in alio ſtatu ſecundum quòd Apoſtolus cupiebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto, magis eligens non eſſe in uita iſta, quam eſſe propter bonum quod expectabat in alia uita, ſicut econuerſo, mali magis eligunt eſſe hic in miſeria quam non eſſe quia maiorem miſeriam timent incurrere in alia uita. Si autem uoluntas fuerit falſo errore decepta, & hoc circa ipſum non eſſe tanquam eligibile a ratione acceptum, hoc contingit dupliciter, aut enim iſta deceptio contingit circa non eſſe in uno ſtatu propter eſſe melius in alio ſtatu, ſicut contingit de illis. ut inquit Auguſ. qui urgente miſeria ſeſe interimunt eo quòd confugiunt ubi melius ſibi fore putauerint. aut contingit circa ipſum non eſſe ſimpliciter putando non eſſe, eſſe quoddam eligibile plus ipſo eſſe pœnali, & hoc propter ipſius rationis obnubilationem ex pœnæ perturbatione, qui enim ut dicit Auguſ. urgente malitia pœnali ſeſe interimunt, ſi nullum ſe futurum eſſe omnimode crediderint falſa eſt electio nihil eligentis. nam ſi eligit non eſſe profecto ſi nihil eligere, & ſi nolit reſpondere conuincitur hoc modo, Cato impatiens ſubiici Cæſari ſeipſum occidit, & multa alia quæ in hoc conſiſtunt. loquendo igitur de non eſſe abſolute, non eſt magis eligendum a uoluntate a ratione recta regulata quam miſerum eſſe. Tamen beatus doctor in. 4. ſententiarum, & in tertia parte ſummæ. q. 98, de uoluntate & intellectu damnatorum, arti. 2. ubi quærit utrum damnati recta ratione uellent non eſſe. Reſpondendo inquit, quòd non eſſe dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo ſecundum ſe, & ſic nullo modo eſt appetibile cum non habeat rationem boni, ſed ſit boni pura priuatio. Alio modo poteſt conſiderari inquantum eſt ablatiua pœnalis uitæ ſeu alicuius miſeriæ, & ſic non eſſe accipit rationem boni. carere enim malo eſt quoddam bonum, ut dicit Ariſtote. in 5. ethico. & per hunc modum melius eſt damnatis non eſſe quàm miſeros eſſe. Vnde Matthæi. 26. bonum erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille. & Hieremiæ. 20, ſuper illud, Maledicta dies in qua natus ſum. dicit gloſſa Hiero. Melius eſt non eſſe quam male. per ſe autem non eſſe non eſt eligibile, ſed per accidens, inquantum eſt miſeriæ terminatiuum, Quod enim dicitur quòd

Solutio pulchræ q̃onis. Opĩo Hẽrici de Gãdauo, & beati Auguſ.

E

F

Opinio diui Tho.

eſſe

eſſe, & uiuere ab omnibus appetitur naturaliter, non oportet hoc accipere quantum ad malam uitam, & corruptam, & eam quæ eſt in triſtitiis ut dicit Philoſophus in 9.ethic.c.11.inquit enim. Viuere autem diffiniunt animalibus quidem potentia ſenſus, hominibus uero ſenſus, & intellectus. potentia uero ad operationem refertur. ſed principale in operatione eſt. uidetur autem uiuere principale eſſe ſentire, uel intelligere. uiuere autem per ſeipſum bonum eſt ac iocundum. determinatum uero natura eſt bonum. quod autem natura bonum eſt id & bono uiro, quapropter uideretur omnibus eſſe iocundum, nec uero accipere oportet prauam uitam neque corruptam, neque in doloribus poſitam. ubi manifeſte ſecundum Philoſophum non quælibet uita eſt expetibilis, ſed quæ eſt ſine triſtitia & dolore. Vnde animaduerte & conſidera quòd aliud eſt loqui de eſſe & bono ſimpliciter, & generaliter, & aliud eſt loqui de tale eſſe quod unicuique proprium eſt. unde non eſt dubium quòd eſſe ſimpliciter eſt melius quàm non eſſe. ut dicitur in ſecundo de generatione & corruptione tex.commen.59. & non eſt dubium quòd loquendo de appetitu naturali quod eſſe naturaliter appetitur, quia tale eſt participatio prima entibus communicata a primo principio, ut dicit author de cauſis.
H & ſententia Philoſophi primo cœli, & mundi.text.commen.100. Si loquamur autem de appetitu intellectiuo regulato a ratione recta per ſe. iſte fertur in eſſe perfectum ſecundum propriam rationem conuenientem ſuæ naturæ. nullus enim tali appetitu appetit per ſe uitam prauam, aut in doloribus, & triſtitiis conſtitutam, immo per accidens poteſt, ut ſic appetere non eſſe inquantum eſt terminatiuum miſeriæ, & triſtitiæ, quia cum proprium uniuſcuiuſque noſtrum eſſe neceſſario ſit terminatum. nam mors ut inquit Commenta. in prologo primi phyſi. accidit ex neceſſitate hylæ ſiue materiæ, præſtat uiuere per paruum tempus ſecundum perfectam uitam quæ debetur homini ſecundum uirtutem, quàm uiuere per longum tempus in triſtitia, & in miſeria, ſicut contingit hominibus uitioſam & prauam uitam agentibus. uita enim iſtis data eſt in ſupplicium, nec male facientibus poteſt uerum gaudium, aut delectatio uera contingere. unde Salomon ſapientiſſimus inquit. Cognoui quòd non eſt homini melius, quàm benefacere & gaudere in uita ſua, poſuit autem prius benefacere, quia male uiuenti non contingit gaudium. non enim curat ſapiens a ratione recta regulatus quanta futura ſit uita, ſed de ſola qualitate conſiderat.

Summa ſimilitationis.

Sco. in 5.q. quolibetorum in fine.

Reuertamur igitur & dicamus quòd bonitas, & perfectio eſt paſſio per ſe entis extra animam exiſtẽtis in actu.
I nam entia intantum participant de bonitate inquantum participant de actualitate. Subtilis doctor quandoque dixit quòd bonitas ſeu quantitas uirtualis non conuenit niſi entitati quiditatiuæ, & quandoque dixit quòd non competit niſi entitati abſolutæ. hoc autem facit pro nobis quantum ad illud quod diximus quòd bonitas primo non fluit a ratione præciſa entis, licet omne ens bonum ſit, ſed a ratione entis in actu inquantum in actu, & hoc teneo.

ADDITIO. * Adde pro hoc authoritatem Philoſophi. 2. phy. tex. commen.74. ubi etiam Commenta. inquit quòd nobilitas non accidit formæ inquantum formam ſequitur nobilitas entis, ſed inquantum forma eſt finis.

Propõ. 49.

Entia omnia aut ſunt ſubſtantia, aut accidentia, aut uia ad eſſe iſtorum, & ſunt uniuerſaliter tranſmutatio.

PRopoſitio iſta eſt Auer. primo cœli.cõmen. primo ubi aduerte quod ut inquit Commenta. in ſecundo phyſicæ auſcultationis.commen.4. ſubſtantia & accidens ſunt de differentiis entis. ubi ſcire debes quòd Ariſtote. poſtea quam in.5. metaphy. diuiſit ens in ens ſecundum ſe, & in ens ſecundum accidens, & in ens in anima, & in ens extra animam. deinde ens ſecundum ſe, & extra animam diuiſit in decem prædicamenta. ut patet. in tex.commen.13.& 14. Et in 6.primæ philoſophiæ poſtea quam abiecit a ſua conſideratione ens per accidens, quia nõ habet cauſas terminatas per quas ſcientia de ipſo haberi poſsit, & abiecit ens in anima, quia eſt diminutum. iterum tale ens per ſe, & extra animam diuiſit in decem prædicamenta, ſicut patet in tex. commen.4. ibidem. & in principio.7. Et propter æquiuocationem quæ eſt cauſa confuſionis, & erroris, animaduerte quòd ens multis modis diuidi poteſt ſecundum uarias apprehenſiones, & modos diuerſos concipiendi. nam quandoque ens diuiditur, ut dicitur de omnibus quomodocunque & qualitercunq;, ita quòd dicitur iam de entibus in anima, quàm de entibus extra animam, & de ſubſtantia, & de accidente, & de priuationibus, & negationibus, & iſta diuiſio eſt entis tranſcendentiſsime ſumpti, & in hac ſignificatione diuiſit ens Ariſtote. in 4. primæ philoſophiæ. in tex.commen.2. unde Commenta. uult ibi in commen. quod dicatur etiam de ſecundo intellectis. i. de ſecundis intentionibus quæ ſunt res logicæ. nam Ariſtote. ibi uult quòd dicatur indifferenter tam de affirmationibus, quam etiam de negationibus, & priuationibus intantum quòd aliqui auſi ſunt dicere quòd ens in illa maxima communitate ſit ſubiectum adæquatum in metaphyſica, quod quidẽ nullo pacto ſtare poteſt, quia ut ſcribit Auer. in. 7. primæ philoſophiæ. in com. 15. nomina quæ dicuntur de affirmatione, & negatione dicuntur pure æquiuoce manifeſtum eſt autem quòd nullũ pure æquiuocum eſt ſubiectum in aliqua ſciẽtia, & ideo dicimus nos quòd illa diuiſio qua ens diuiditur in ens in anima, & in ens extra animam, & in affirmationem, & negationem eſt diuiſio uocis æquiuocæ in ſua æquiuocata. enti enim in anima, & enti extra animam non correſpondet conceptus per ſe unus, nec uniuoce, nec analogice dictus, quicquid dicat Franciſcus de Mayrone ſuper hoc. Sunt iterum aliquæ diuiſiones entis, ſecundum quòd ens cadit ſub opere animæ, & ſic ens prima ſui diuiſione diuiditur in res quæ ſunt noſtra opera, & in res quæ non ſunt noſtra opera. Vnde Auicen dixit in principio ſuæ logicæ, & in principio ſuæ metaphyſicæ, quòd res abſolute ſumpta diuiditur in ſubſtantiam, & accidens ſicut & ens, ſed res ut de ea habetur ſcientia prima ſui diuiſione diuiditur in res quæ ſunt noſtra opera de quibus ſunt ſciẽtiæ actiuæ, & in res quæ non ſunt noſtra opera, ut ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ. & hoc etiam eſt de mẽte Auer. in. 2. phy. auſcultationis. in commen. 71. inquit enim cum ens diuiditũ ſecundum conſiderationem demõſtratiuam intrabit una natura in duas artes dando intelligere aliquas eſſe diuiſiones entis ſecundum quòd de ente ſcientia per demonſtrationem haberi poteſt. Similiter etiam ens ut cadit ſub opere animæ diuiditur in ens per ſe, & in ens per accidens, quia iſta eſt diuiſio logicalis penes modos prædicandi per ſe, uel per accidens, quædam enim prædicata per ſe dicuntur de ſubiectis, ut prædicata primi, & ſecundi modi dicendi per ſe. Et quædam dicuntur per accidens. nam quæcunque neutraliter inſunt, accidentia ſunt. ut patet primo poſte. licet enim huiuſmodi diuiſio ponatur in metaphyſica. eſt tamen logicalis, appropriata tamẽ metaphy. Nam ut ſcribit Commenta. primo phy. commẽ. 35. logica uſitatur in ſcientiis duobus modis, aut ſecundũ quod eſt inſtrumentum diſtinguens uerum a falſo, & hic eſt modus proprius. aut ſecundum quòd declarata in ea accipiuntur pro maximis in deſtruendo, aut conſtruendo aliquid, & iſta conſideratio cum uſitatur in artibus particularibus eſt non propria, in arte autem uniuerſali. ſ. in prima philoſophia eſt propria, quòd pro tanto dixit logicam ſecundo modo ſumptam dum uſitatur in ſcientia diuina eſſe propriam illi, quia iſtæ ſcientiæ communicant in uniuerſalitate conſideratorũ. nam circa idem uerſatur dialecticus metaphyſicus & ſophiſta: patet. 4. meta. tex. commen. 3. & iſta eſt opinio eius etiam in 7. metaphyſic. com. ſecundo. Et eandem ſententiam habet in tertio meta. com. primo ubi dat cauſam quare omnes quæſtiones examinabiles per rationes dialecticas ad utranque partem in ſcientia diuina fuerunt in una parte illius ſciẽtiæ introductæ.

K

Ens multis modis diuidi poteſt.

L

ADDITIO. Hoc idem habet Cõm. in. 2. phyſic. c. 4. quòd ſubſtantia, & accidẽs ſunt differentiæ entis ſecundũ quòd ens.

M

Logica dupliciter uſitatur

A ctæ.uidelicet in tertio metaphyſi. non ſic autem contingit in aliis ſcientiis, & dicit quòd hoc fuit, ideo quia cõmunicat in uniuerſalitate conſiderationis cum ſcientia dialecticali, & ideo debuit eſſe pars illius ſcientiæ.& ita dicit in ſimili in 5.metaphy.in cõmẽ.primo, & animaduerte quòd hoc eſt multum difficile in ſcientia obſeruare huiuſmodi mixturas. nam ſcientiæ ſunt mixtim traditæ, unde alia ſine dubio eſt diuiſio entis in ſubſtantiam & accidens, & alia eſt qua diuiditur ens in ens ſecundum ſe, &, in ens ſecundum accidens. nam prima eſt diuiſio entis extra animam abſolute ſumpti, ſed ſecunda eſt diuiſio entis: ut cadit ſub operæ animæ penes alium, & alium modum prædicandi. Et ſimiliter eſt diuiſio entis in ens cõplexum & in ens incomplexum, & multæ conſimiles quæ per ſe, & directe pertinent ad artificem rationalem, licet etiam appropriari poſſunt in ſcientia diuina propter uniuerſalitatem conſiderationis ſicut prædictum eſt.

Tres entis realis diuiſiones primæ.

Sed diuiſiones entis realis & ad artificem realem per ſe ſpectantes, ut eſt diuinus, ſunt tres. Prima eſt quæ diuiditur in ſubſtantiam & accidens. Secunda eſt quæ diuiditur per potentiam & actum. Tertia eſt qua diuiditur per unum & multa, & iuxta iſtas tres primas entis diuiſiones ſcientia diuina primæ ſui diniſione diuiditur in tres partes.

Metaphorica diuiſio.

B In prima agit de prima diuiſione entis in ſubſtantiam & accidens, & iſta abſoluitur in 7. & 8. primæ philoſophiæ. unde iſti libri appellantur tractatus de ſubſtantia & de ente: ut patet per Philoſophum in principio. 9. primæ philoſophiæ. Secunda nero pars tractat de diuiſione entis prima, quæ eſt per potentiam & actum, & iſta abſoluitur in 9. primæ philoſophiæ. Tertia uero pars tractat de prima diuiſione entis quæ eſt per unũ & multa, & iſta abſoluitur in 10. primæ philoſophiæ. & iſta eſt ſententia Auer. in ſuo prologo ſuper. 7. meta. ita quod uult omnes alios libros ante ſeptimum eſſe præparatorios. Et nota quòd omnes iſtæ tres diuiſiones ſunt entis extra animam, & omnes ſunt primæ in ſuo genere. nam ſicut alias dixi, quemadmodum ſunt decem genera generaliſsima, tanquam decem prima rerum principia, ut inquit Porphyrius in cap. de ſpecie. & unumquodque generaliſsimum eſt primum in ſuo genere, ſic unaquæque ex iſtis diuiſionibus entis eſt prima in ſuo ordine. unde loquendo de prima diuiſione entis quæ eſt per quiditates. iſta eſt prima qua diuiditur ens extra animam in ſubſtantiam & accidens. unde iſta eſt diuiſio entis abſolute ſumpti, & non cadit ſub opere animæ, ut dicit Auicen. nam omne ens extra animam aut eſt ſubſtantia, aut eſt accidens. Diuiſio autem entis per potentiam & actum eſt prima inter diuiſiones entis quæ dantur per relatiue

C oppoſita. ſic enim actus et potentia ſunt primæ entis differentiæ, et ſunt ualde oppoſitæ, et circuunt omne genus. opponuntur enim relatiue, ut patet. 9. primæ philoſophiæ. in tex. commen. 11. unde omne ens extra animã, aut eſt ſubſtantia, aut accidens, & omnis ſubſtantia uel accidens aut eſt actu, aut eſt potentia.

Diuiſiones entis multiplicis.

Diuiſio autem entis per unum & multa eſt prima inter diuiſiones quæ dantur per priuatiue oppoſita. Pro quo animaduerte quòd diuiſiones entis ſunt multiplices, aliquæ enim ſunt per differentias ſubſtantiales intelligendo per differentias ſubſtantiales quiditates ſeu partes ſubiectiuas, in quas diuiditur ens, ſicut eſt ſubſtantia & accidens. ſic loquitur Auer: in ſecundo phyſi. commen. 4. dum dixit quòd ſubſtantia & accidens ſunt de primis differentiis entis, aliquæ uero ſunt per relationes, aliquæ per priuationes & habitus, ut teſtatur Commenta. in tertia diſputatio. in lib. deſtructionum in ſolutione. 14. dubii. unde unum & multa opponuntur priuatiue ſecundum Commenta. 10. meta. commen. 8. Nam unum non ſuperaddit niſi in diuiſionem ſupra ipſum ens, ut dicit etiam. 4. metaphy. commen. 3. unde cum omnia contraria habeant reduci ad priuatiue oppoſita. ſemper enim unum contrariorum ſe habet ut habitus, & reliquum ut priuatio: ut dicitur. 10. metaphy. tex. cõmẽ. 15. pro hoc facit authoritas Philoſophi in 4. metaphyſi. in tex. commen. 4. ubi Ariſtote. habet in tex. feré autem referuntur omnia contraria ad principium illud ſcilicet ad unum. quod bene etiam ponderauit beatus Tho. in 4. met. in lectione 2. ſuper expoſitione text. cõ. 4. unde ſignificatio unitatis entis eſt ſignificatio priuatiua: ut dicit Auer. in locis adductis. unum enim cum conſequatur ens & addat modum qui eſt priuatio diuiſionis ratione talis modi opponitur multitudini, & illi non opponitur ens, & ſic unum diuidit ipſum ens, ſed alia & alia ratione. nam ut ſignificat naturam eandem ſic conuertitur cum ente & adæquatur illi: ſed ut addit modum indiuiſionis ſic opponitur multitudini, & ſic ſit entis diuiſiuum, ſicut bene notauit Magnus Albertus. 4. metaphy. tracta. primo capitu. quinto. D

Quõ unũ diuidit ens & conuertitur cum ente.

Redeamus igitur ad declarationem propoſiti Theorematis, & dicamus quòd omnia entia uidelicet extra animam, aut ſubſtantiæ, aut ſunt accidentia, aut ſunt uia ad eſſe illorum, & uniuerſaliter ſunt tranſmutatio. ubi animaduerte unum quod eſt ſubtile ualde, quod licet ſecundum rem non detur medium inter ſubſtantiam & accidens, tamen bene poteſt dari medium ſecundum rationem formaliter loquendo, quia uia ad ſubſtantiam formaliter loquendo, non eſt ſubſtantia, nec uia ad accidens formaliter eſt accidens. unde Cõmenta. tertio phyſic. commen. quarto ſcribit, quòd motus licet dum conſideratur inquantum non differt a perfectione ad quam uadit niſi ſecundum magis & minus, neceſſe eſt ut ſit de genere illius perfectionis. motus enim nihil aliud eſt quàm generatio partis, poſt aliam illius perfectionis ad quam intendit motus, donec perficiatur & ſit in actu. unde neceſſe eſt ut motus qui eſt in ſubſtantia inueniatur in genere ſubſtantiæ, & motus qui eſt in quantitate in genere quantitatis. Et ſimiliter qui eſt in ubi & qualitate, tamen motus ſecundum quòd eſt uia ad perfectionem quæ eſt alia ab ipſa perfectione, neceſſe eſt ut ſit genus per ſe. uia enim ad rem eſt aliud ab ipſa re formaliter loquendo, ſic enim ſedatur contradictio in commen. 9. 5. phyſic. ubi uidetur dicere oppoſitum, ut alias declaraui. ſic igitur licet ſecundum rem nihil mediet inter ſubſtantiam & accidens, poteſt tamen aliquid mediare ſecundum rationem formalem. & hoc etiam affirmat Albertus cognomento magnus ſuper. 5. phyſic. in expoſitione tex. commen. 1. ubi dicit quòd aliud eſt dum conſiderantur res oppoſitæ quæ ſunt ſubſtantia & accidens, & per ſe, & per accidens, & aliud dum conſiderantur modi ſubſtantiæ, & modi accidentis, & modi eius quod eſt per ſe, & modi eius quòd eſt per accidens. in rebus enim nihil eſt medium, ſed in modis accidentis, & eius quod eſt per accidens nihil prohibet aliquid eſſe uicinius ſubſtantiæ, & in modis ſubſtantiæ aliquid eſſe uicinius accidenti. unde etiam differentia ſubſtantialis licet ſecundum rem ſit ſubſtantia, habet tamen modum qualitatis. nam inter alias acceptiones qualis enumeratur differentia ſubſtantialis, ut patet in. 5. primæ phyloſopiæ. in capitu. de quali. & genera accidentium licet ſecundum rem ſint accidentia, habent tamen modum ſubſtantiæ, quia prædicantur in quid & per modum per ſe ſtantis. unde Ariſtote. primo topico. capitu. ſeptimo ſcribit, quando colore albo poſito dixerit quòd poſitum eſt album, uel colorem quid eſt dicit, & quale ſignificat. ſimiliter autem & ſi bicubitali magnitudine poſita dixerit, quòd poſitum eſt bicubitalem magnitudinem eſſe, et quid eſt dicit, et quantum ſignificat.

E

Alber. Mag.

M

Rõnes diui Tho. aduerſus Auer.

Et ex hoc incidentaliter defendere poſsumus Auerro. ab argumentis diui Thom. de formis elementalibus, de quibus tenuit 3. cœli et mundi. commen. 67. quòd intenduntur & remittuntur in ſubſtantiis ſuis nedum in ſuis qualitatibus, & quod ſunt mediæ inter ſubſtantiam & accidens. ſunt enim imperfectiſsimæ utpote primæ materiæ propinquiſſimæ. ſed inquit diuus Thom. in primo de generatione & corruptione in expoſitione & digreſsione ſuper text. comment. 4. quòd iſta opinio eſt impoſsibilis. Primo quidem quia eſſe aliquid medium inter ſubſtantiam & accidens eſt omnino impoſsibile. eſſet enim aliquid medium inter affirmationem et negationem. pro-

prium

G prium enim accidentis eſt in ſubiecto eſſe. ſubſtantiæ ue
ro in ſubiecto non eſſe, formæ quidem ſubſtantiales ſunt
in materia, ſed non in ſubiecto. nam ſubiectum eſt hoc ali
quid. forma autem ſubſtantialis eſt quæ facit hoc aliquid,
non autem præſupponit ipſum. Amplius ridiculum eſt
dicere medium eſſe inter ea quæ non ſunt unius generis,
ut probatur in. 10. meta. medium enim & extrema ex eo
dem genere eſſe oportet: nihil ergo medium eſſe poteſt
inter ſubſtantiam & accidens. unde impoſsibile eſt formas
elementorum ſuſcipere magis & minus. omnis enim for-
ma recipiens magis & minus eſt diuiſibilis per accidens
inquantum ſubiectum poteſt eam participare uel magis
uel minus. ſecundum autem id quod eſſe diuiſibile, uel
per accidens, uel per ſe contingit eſſe motum continuum,
ut patet in. 6. phy. ſi igitur formæ ſubſtantiales elemento-
rum ſuſcipiunt magis & minus, tam generatio quam cor-
ruptio erit motus cõtinuus, quod eſt impoſsibile. nam mo
tus continuus non eſt niſi in tribus prædicamentis ſcilicet
Medium dupliciter. in quantitate, qualitate, & ubi. Dicimus nos pro defen-
ſione Auer. quòd formæ elementales ſecundum rem ſunt
ſubſtantiæ, tamen participant modum aliquem accidẽtis,
ſicut differentia ſubſtantialis ſecundum rem eſt ſubſtantia,
tamen participat motum qualitatis, quia in quale prædica
tur. inter res igitur quæ ſunt ſubſtantia & accidens nihil
H mediat, quia omne ens extra animam, aut eſt ſubſtantia,
aut accidens, tamẽ in modis ſubſtantiæ aliquid eſſe poteſt
uicinius accidenti, ſicut in modis accidentis aliquid eſt ui-
cinius ſubſtantiæ. multa enim uerificantur ſecundum ra-
tionem abſtrahentem in qua non eſt mendacium. 2. phyſi-
cæ auſcultationis. tex. comm. 18. quæ tamen non ſunt di-
uiſa in eſſe. nam ut ſcribit Auer. 12. diuinorum commen.
39. intellectus natus eſt diuidere in ea quæ ſunt adunata
in eſſe. Nec illo modo ſequitur dari medium inter affir-
mationem & negationem, quia negatio inhærendi non
conſtituit intellectum ſubſtantiæ, nec affirmatio intelle-
ctum accidentis quantum ad inhærere. ut ſcribit Auic. in
Defenſio Auer. ſecundo ſuæ primæ philoſophiæ. Amplius autem mediũ
apud Philoſophos eſt duobus modis ſecundum compara-
tionem, & ſecundum compoſitionẽ ex extremis. ſic enim
primo modo dicimus aerem & aquam eſſe media inter
graue ſimpliciter, & leue ſimpliciter non ſecundum com-
poſitionem, ſicut rubrum eſt medium inter album & ni-
grum: accideret enim ut aqua & aer componãtur ex igne
& terra, ſed hoc intelligendum ut ſcribit in quarto cœli
I & mundi. in com. 26. ubi innuit iſtam diuiſionem de du-
plici medio, quòd duæ potentiæ exiſtunt in eis ſecundum
comparationem, ex quo non ſequitur ut ſint compoſita.
Aqua enim non dicitur leuis niſi in comparatione ad locũ
terræ. Et grauis ſecundum comparationem ad aerem, un
de ipſa in ſe habet unam naturam ſimplicem, quemadmo-
dum de aliqua re dicitur ipſam eſſe dextram & ſiniſtram in
reſpectu diuerſorum, & ipſa in ſe habet unam naturam ſim
plicem & non compoſitam. Media uero quæ non dicun-
tur ſecũdum comparationem ſunt compoſita ex extremis
contrarijs. Et per hanc diſtinctionem patet ſolutio ad
obiectionem primam Sancti Thomæ, quia formæ elemẽ
tales ſunt media ſecundum ſimilitudinem inter ſubſtantiã
& accidens, quia in aliquibus aſsimilantur accidentibus
propter ſui imperfectionem. uidelicet pro quanto inten-
duntur & remittuntur in gradu ſuæ ſubſtantialitatis, licet
ſecundum rem ſint ſubſtantiæ. Et per hoc patet etiam ad
aliud, quando enim dicitur quòd media ſunt eiuſdem ge-
neris cum extremis, hoc habet ueritatem de medijs quæ
ſine comparatione dicuntur, immo ſunt formaliter com-
poſita ex extremis, & ita argumentum peccat per falla-
ciam æquiuocationis, ſi bene aduertis. Ad illud autem in
quo dicit quòd in forma elementali eſſet uerus motus &
continuus ſi talis forma eſt diuiſibilis & partibilis. Reſpõ
detur quòd argumentum peccat per fallaciam conſequẽ-
tis, quia ad hoc quòd in aliqua forma ſit per ſe motus
continuus, non ſufficit quòd illa ſit diuiſibilis, ſed oportet
quòd ſubiectum tranſmutationis per quam acquiritur illa
forma ſit ens in actu: ut dicitur in. 5. phyſico. tex. com-
men. 8. unde licet motus diſtinguatur a mutatione & per K
terminos & per ſubiecta, quia primi termini motus ſunt
affirmati, ſed primi termini generationis ſunt priuatio &
forma. ſubiectum uero motus eſt in actus, ſed ſubiectum
generationis eſt in potentia, quia quod mouetur eſt, &
quòd generatur non eſt, diſtinctio tamen per ſubiecta ſe-
cundum doctrinam Auerro. in loco præallegato. 5. phyſi-
corum eſt magis per intrinſeca quam quæ eſt ex parte ter-
minorum, licet Scotus in hoc diſſentiat, & beatus Tho-
mas in primo cœli & mundi. quia igitur ſubiectum tranſ-
mutationis ſubſtantialis elementorum eſt prima materia,
ut dicit Ariſto. in primo de generatione & corruptione.
in tex. commen. 24. quæ ſecundum ſe eſt in potentia ad
quamlibet formam: ideo non ſequitur quòd illa tranſmu-
tatio ſit uerus & continuus motus: immo ſtat aliquam for-
mam per ſe diuiſibilem non acquiri per motum continuũ,
ſicut patet de motu augmenti, ut declarat Auerro. in. 3.
phyſico. commen. 6. & 8. phyſico. commen. 33. Et ani- *Subtile dictũ.*
maduerte quòd in uia eius conſequenter loquendo ſicut
dicimus formas elementales eſſe medias inter ſubſtan-
tiam & accidens, pariformiter dicere debemus quòd mo-
dus ille tranſmutationis quo acquiruntur non eſt uera ge-
neratio ſubſtantialis nec uerus motus, ſed eſt quaſi medius
inter generationem & motum, quia idem eſt iudicium de L
uia & de termino, ut dicit Commen. in. 5. phy. com. 9. ſic
igitur intellexiſti quomodo inter ſubſtantiam & accidens
datur medium. Quod autem moderni dicere uoluerunt *Expoſitiones modernorũ.*
ſuper hoc quod ſubſtantia & accidẽs dupliciter ſumi poſ-
ſunt tranſcendenter, uidelicet prædicamentaliter, & tunc
dicunt quòd inter ſubſtantiam & accidens prædicamenta
liter ſumpta motus eſt medium, quia non eſt ſubſtantia ne
que accidens, ſed eſt uia ad utrunque. hoc quidem dicunt
Auerro. intellexiſſe in propoſita propoſitione. Si uero ſu
mantur ſubſtantia & accidens tranſcendenter ſic ſunt op-
poſita immediata, & tranſmutatio eſt accidens illo modo.
Sed iſta ſolutio non eſt de mente Auer. quia tunc ſequere *Impugnatio*
tur ſecundum iſtam gloſſam, quòd formæ non ſunt in præ
dicamento niſi inquantum ſunt habitus quieſcentes, & cũ
motus non poteſt eſſe ſpecies quieſcentis, ſic motus for-
maliter non erit in prædicamẽto, ſed ſi dicitur eſſe in præ
dicamento erit ſolummodo ratione materiæ & termini
motus. & iſta erat opinio. Auic. quæ late impugnatur per
Auer. in. 5. phyſi. com. 9. Dicas igitur quòd licet ſecundũ *Pō propria.*
rem quicquid eſt, eſt aut ſubſtantia, aut accidens, tamen
ſecundum modum & rationem poteſt inueniri medium,
quia aliquid ſecundum rem exiſtens ſubſtantia poteſt ha- M
bere & participare aliquem modum accidentis, & ut poſ-
ſis bene hoc capere, manuducam intellectum tuum per
quoddam ſimile. certum eſt quòd ſecundum rem ſanitas
& ægritudo ſunt contraria immediata, ut dicit Ariſto. in
prædicamentis, & tamen ut concipiuntur ab arte medici-
næ, ſic datur medium quod eſt neutralitas. ueritas autem
non contradicit ueritati, ut dicit Ariſtote. in primo ethi-
co. cap. 8. ſic in propoſito omnis tranſmutatio ſecundum
rem ipſam, aut eſt ſubſtantia, aut eſt accidens. nam tranſ-
mutatio ſi in ſubſtantia fuerit eſt ſubſtantia, & ſi tranſmuta
tio fuerit in accidente erit accidens, quia in eodem præ-
dicamento per ſe eſt uia & terminus uiæ, ſeu motus & ter
minus motus, ut dicit Commenta. in. 5. phyſi. commen.
9. & non differunt niſi ſicut diminutum a perfecto, tamen
tranſmutatio ſecundum ſuam tranſcendentiam nõ eſt ſub-
ſtantia neque accidens, quia ratio multa poteſt præſcinde
re quæ non poteſt diuidere natura. nam animal ſecundum
rationem abſtrahentem, neque rationale, neque irrationa
le eſt, & tamen omne animal in re ipſa aut eſt rationa-
le, aut eſt irrationale. Vnde ſubtiliter rimare & ſiſte gra-
dum hic, quod inuenies motum & tranſmutationem in
ſe conſideratum habere uim tranſcendentis conceptus. nã
Ariſto. ſic imaginatus eſt in 3. phy. ubi tex. commẽ. 4. dicit
tot eſſe ſpecies motus quot ſunt ſpecies entis. unde diffi-
nitionem motus uenatur per diuiſiones tranſcendẽtes po
tentiæ & actus, & per diuiſionem entis in decem prædi-
camenta ſi bene aduertis: ſic igitur ratio inuenit mediũ
quod

A quod non poteſt habere natura. ens enim quod diuiditur
in ſubſtantiam & accidens: eſt ens extra animam abſolute
ſumptum, & ſic omne extra animam ens aut ſubſtantia
aut accidens: tamen anima poteſt conſiderare aliquid ſe-
cundum rationem formalem ut non eſt formaliter ſubſtā
tia, neque formaliter accidens, ſed eſt uia ad utrunque: &
hoc colligitur ex propoſito Theoremate ex mente Auer.

Propõ. 50.

Locus totius, & locus partis idem eſt.

PRopoſitio iſta eſt Ariſt. in primo cœli & mundi in
tex. commen. 19. 77. & in 2. cœli. 35. 92. 102. & 105.
Gloſſat aut Commē. iſtam propoſitionem in tertio
phyſicorum. in commen. 52. de loco ſecundum ſpeciem
non de loco ſecundum numerum, quia maior eſt locus to-
ADDITIO. tius quàm locus partis. * Iſta etiam eſt gloſſa Themi. ibi.
Sed aduerte quòd oppoſitum ſcribitur primo cœli. text.
commen. 84. et Commen. in commen. dicit quòd idem nu
mero eſt locus totius et partis niſi eſſet quòd hoc eſt uerū
de loco communi non de loco proprio, quia locus pro-
prius eſt æqualis locato et pars non eſt æqualis toti. etiam
locus in actu eſt unus numero qui primo eſt totius, partes
enim locantur locatione totius. Et aduerte quòd cū uni-
tate ſpecifica ſtat unitas numeralis, ſicut ſol eſt unus ſpe-
B cie et unus numero. locus igitur terræ totius et partis
unus numero eſt, et quia maior unitas infert numerationē
etiam unus eſt ſpecie, ſed non uniuerſaliter eſt unus ſpe-
cie, igitur plures numero. Habet etiam ueritatem propo
ſitio quando pars eſt ſeparata a ſuo toto, quia tūc ad eun-
dem locum mouetur pars ad quem mouetur totum, aut
moueretur totum ſi eſset ſeparatum uel extra ſuum locū.
Nam partibus non ſeparatis a toto non debetur locus per
ſe, ſed per accidens. Animaduerte tamen hic diligenter
quòd pars non mouetur ad locum totius, ratione qua eſt
pars totius, quia tunc ubicunque poneretur totum moue
rentur partes ſicut ferrum ad magnetem, quod tamen fal
ſum eſt, ſed mouetur ad locum naturalem totius qui in ta
li et tanta diſtātia habet qualitatem conſeruatiuam totius
& cuiuslibet partis eius. unde ſi totus aer poneretur in lo
co aquæ in hoc caſu pars aeris non moueretur ad ſuum
totum. Colligo hoc ex mente Philoſophi & Auer. in 4.
metaphyſicæ auſcultationis. in tex. commen. 42. ubi Auer.
in cō. inquit, ſuper illis uerbis textus, quòd uero graue
deorſum eſt, quod quid eſt ad medium continens deor-
ſum eſt, & ipſum medium. Et dixit medium: quoniā gra
ue non quærit hunc finem ſcilicet finem aquæ niſi ſecun-
dum quòd eſt medium totius, non ſecundum quòd eſt fi-
nis aquæ, & ſi non tunc terra moueretur ad aquam ubi eſ
ſet finis eius, ſicut ferrum mouetur ad magnetem ubicun-
C que fuerit, & hoc non ſentitur de aqua, hoc idem con-
firmat Ariſtote. in quarto cœli & mundi. in text. com-
men. 22. quòd ſi terra eſſet ſub luna, partes non moue-
rentur ad totum. nam ſi partes terræ mouerentur ad
totam terram, non mouerentur ad totum ratione qua
totum, ſed ratione loci in quo totum naturaliter eſt lo-
catum. Habet etiam ueritatem propoſitio in his quæ
ſunt homogenea: ut gloſſat Commen. primo cœli com
men. 19. Nam quæ habent eandem diffinitionem habent
eandem formam, & quæ habent eandem formam habēt
eandem actionem, & ideo fallit propoſitio in heteroge-
neis, quia non eſt neceſſarium quòd ad id ad quod moue-
tur totum moueatur pars. aut econtra, ſicut clarum eſt de
ſe. * Vnde Alexan. dicit primo cœli 84. quòd iſta pro
ADDitio. poſitio locum non habet de animalibus, quia eſse anima-
lis non conſiſtit in motu ad locum naturali quod debetur
partibus ex quibus conſtat, ſicut eſſe mundi conſiſtit in na
turali motu primarum partium ex quibus conſtant, nam
animal mouetur ab anima non a natura. Animaduerte
tamen unum pulchrum hic ſecundum Philoſophos. Quod
locus debetur corporibus ratione magnitudinis, ſed dif-
ferentia locorum debetur eiſdem ratione qualitatis ſenſi-
bilis. Ratio primi eſt. nam cum locus ſit æqualis loca-
to. æquale autem & inæquale ſunt quanti paſsiones: ut di D
cit Philoſophus in prædicamentis. ideo locus abſolute
debetur corporibus ratione magnitudinis. unde Ariſtote.
in 4. phyſicæ auſcultationis. in tex. commen. 76. inquit ſi-
cut enim ſi in aqua apponat aliquis cubum diſtabit tanta
aqua quantus eſt cubus. & parum infra ibidem dicit: qua-
re & ſi ſeparetur ab omnibus aliis, & neque leue, neque
graue ſit continebit æquale ſpacium, & in eadem erit quæ
eſt & loci & uacui parte. ubi Commenta. in commen. in-
quit. & dixit. ad hoc declarandum quòd impoſsibilitas
penetrationis corporum accidit eis ex ſuis terminis ma-
thematicis non ex ſuis accidentibus ſenſibilibus. unde
corpora mathematica quæ abſtrahunt a qualitatibus ſenſi
bilibus ſunt in loco. nam ut ſcribitur in primo de genera-
tione & corruptione. in tex. commen. 44. locus & tactus
ſunt inſeparabiles a corporibus mathematicis. licet huius
oppoſitum Ariſtote. dicere uideatur, in primo cœli &
mundi in tex. commen. 69. ubi habet quòd omnia corpora
quæ ſunt in loco ſunt ſenſibilia, tamen Cō. ibi ſoluit iſtā
contradictionem dicens, quòd Ariſtote. intellexit con-
uerſam. uidelicet. quòd omnia corpora ſenſibilia ſunt in
loco, quæ tamen expoſitio non concederetur ab Alexan.
qui ut ſcribit Auer. in co. in. 4. phyſicæ auſcultationis. in
commen. 43. dixit. quòd non eſt impoſsibile corpus ali
quod non in loco eſse, quia locus non eſt corporis eſsen
tialiter, quia non accipitur in diffinitione corporis, neq; E
corpus in diffinitione loci. Ideo aliter ſolui poteſt quòd
omnia corpora quæ realiter ſunt in loco ſunt corpora ſen
ſibilia. Nam corpora mathematica ſunt in loco ſecundum
imaginationem. ita ſcribit Comment. in 4. phyſicæ auſcul
tationis. in commen. 47. & tertio phyſi. commen. 60. in-
quit. quòd propoſitiones geometriæ ſunt fundamenta
imaginationis. De ratione igitur quanti eſt facere diſta-
re, & ideo locus corporibus principaliter debetur ratio
ne quantitatis, ſed differentia locorum: puta quò igni de
betur locus ſurſum, terræ autem qui deorſum eſt. Hæc
competunt iſtis corporibus ratione qualitatum ſenſibi
lium. uidelicet merito grauitatis & leuitatis.

Vbi eſt dare maius, & minus, ibi eſt dare æquale. Propõ. 51.

FAmoſa eſt propoſitio, ſed fallit in rebus naturalibus
in pleriſque caſibus. nam datur animal inæquale quā
tum ad perfectionem aſino ſecundum maius & mi
nus, & tamen non eſt dare æquale. aliquod enim animal
eſt magis perfectum aſino, et aliquod eſt minus perfectū,
et tamen non datur aliquod animal æque perfectum ſicut
aſinus. nam ſpecies entium ſunt ſicut numeri. ut patet. 8.
metaphyſi. tex. commen. 10. Similiter loquendo de ma F
gnitudine propriæ dicta ſeu ſecundum modum loquen-
di beati Auguſtini de magnitudine molis eſt inſtantia.
nam datur in rerum natura corpus maius luna, et datur
corpus minus luna, non autem datur in natura corpus
æquale lunæ. Et ideo patet error illorum qui ſuper hac Error multorum.
propoſitione fundamenti inquiunt dari æquale ad pon-
dus in qualitatibus alteratiuis. patet enim quòd prædi-
cta propoſitio ſi quid ueritatis continet eſt in mathema
ticis, et in entibus imaginariis. nam propoſitiones eo-
rum ſunt fundamenta imaginationis. ut dicit Auerro. 3.
phyſi. commen. 60. Vnde aduerte quòd multæ propoſi
tiones ſunt ueræ ſecundum mathematicam conſideratio
nem quæ in ſola imaginatione conſiſtit, quæ tamen non
ſunt ueræ ſecundum phyſicam conſiderationem, et ut ex
citem intellectum tuum dabo exemplum in pleriſque ca
ſibus. Dicunt mathematici quòd ſphæra contingit pla
num in puncto, ſed hoc negat naturalis. pro hoc uide
Ariſtote. primo de anima text. commen. 13. ubi inquit,
ſed ſicut recto inquantum rectum multa accidunt ut tan
gere æneam ſphæram ſecundum punctum, non tamen tāg
git hoc ſeparatum rectum. inſeparabile enim ſiquidem
ſemper

G ſemper cum quodam corpore eſt. ubi Commenta. inquit contactus uerus quem habet linea cum ſphæra. hoc enim inuenitur extra animam inquantum linea eſt in corpore et figura ſphærica in corpore, uerbi gratia inquantum linea eſt in ligno & ſphæricum in cupro. Impoſsibile eſt enim ut contingat linea ſphæram inquantum utraque eſt abſtracta a materia niſi contactus ſit mathematicus non naturalis. idem habetur. in 3. metaphy. in tex. commen. 8. ubi dicit Commenta. in commen. quòd geometer demonſtrat quòd linea recta tangit circulum in puncto, ſed linea ſenſibilis non tangit circulum ſenſibilem niſi in linea. Et ſimiliter ponit quòd ſphæra tangit ſuperficiem in puncto, ſed ſphæra ſenſibilis non tangit ſuperficiem ſenſibilem niſi in ſuperficie. Et ex hoc poteris diiudicare quantum defecerit in naturalibus ſubtilis doctor in 2. ſententiarum diſtin. 2. q. 9. de motu angeli, qui per argumenta facta in mathematicis quæ procedunt de motu imaginario contendit idem aſſeuerare de motibus phyſicis. Nam licet cóclusio uera ſit in ſe, non tamen in uia Peripatetica conceſſa eſt, ut patet. 6. phyſi. tex. commen. 32. Similiter etiam motui circulari ſecundum phy. conſiderationem nihil dicitur eſſe contrarium, tamen mathematici ſequentes imaginationem in motibus circularibus imaginariis ponunt contrarietatem. unde Commenta. primo cœli & mundi in commen. 32. inquit. ego autem longo tempore feci moram in hoc in quo non intellexi explanationem illius loci ultimam, ſed Deus induxit me ad ueritatem. Et ſecundum hanc explanationem erit intentio ſermonis Ariſtote. quòd motus circularis non habet contrarium, nó in eo quòd. motus eſt abſtractus a corporibus naturalibus, ſed inquantum eſt corpore naturali ſecundum naturam: quoniam ſi eſſet acceptus motus in imaginationibus abſtractus a moto non contingit impoſsibile ponédo eos contrarios, & eiuſdem ſpeciei. uerbi gratia cum imaginauerimus duos motus ſuper eundem polum, & idē centrum ad duas partes diuerſas, contingit neceſſario ut prohibeant, ſed & contrarientur inter ſe, & ſecundum hunc modum poſsibile eſt exiſtimare quòd in motu circulari ſit contrarietas. Et cum iſti duo motus fuerint poſiti in corporibus naturalibus reuertetur poſsibile ad impoſsibile ſcilicet eſſe contrarietatem in eadem ſpecie, quia tunc cótingeret ut una res deſtrueret ſe, & ſic natura faceret ocioſum. uerbi gratia ſecundum conſiderationem geometræ ſuperficies, & ſphæra poſſunt ſe contingere ſuper punctum, & cum fuerint in corpore naturali non poſſunt ſe tangere niſi ſuper partem diuiſibilem. Et ex præfata authoritate collige unum aliud quod mathematice loquēdo contraria poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei, ut patet in caſu de duobus motibus circularibus ſuper eodem centro & eiſdem polis ad partes diuerſas. Sed naturaliter contraria ſunt diuerſarum ſpecierum, & tunc diffinitio contrariorum, & in 10. metaphy. in tex. commen. 13. contraria ſunt quæ ſub eodem genere poſita maxime diſtant ueritatem habet de contrariis ſenſibilibus. Nam ſi aliqua contraria ſecundū phyſicam conſiderationem eſſent eiuſdem ſpeciei, tunc aliquid ſeipſum corrumperet. nam cum unum contrariorum ſit per ſe deſtructiuum alterius, & in his quæ ſunt eiuſdem ſpeciei quicquid per ſe competit uni per ſe competit cuilibet, ſic accideret aliquid per ſe eſſe ſuimet corruptiuum, ut patet intuenti. hoc autem mathematicis abſtrahentibus a qualitatibus ſenſibilibus cótrariis, quæ ſunt cauſa actionis & paſsionis non contingit. unde ſine præiudicio dicere poteſt aliqua contraria eſſe eiuſdem ſpeciei, ſicut expreſſe fatetur Commenta. in loco præallegato. Similiter etiam mathematicus inſequens imaginationem dicit continuum eſſe augmentabile in infinitum: ſed naturalis, ut ſupra dictum fuit in hac propoſitione ſimpliciter loquendo non concordat cum geometra, ut dicit Commenta. in tertio phyſi. in cómen. 60. quia ire ad augmentum eſt ire ad formam. forma autem eſt ratio finitudinis & terminationis, & ſi concordat hoc non eſt niſi ſecundum quid & ratione materiæ, quia augmentatio merito materiæ ſtatum non habet.

Cōtra ſco.

H

Qõo in motibus circularibus pōt dici eſſe cōtrarietas.

Nota. Contraria mathematice loquēdo poſſunt eſſe eiuſdē ſpēi, naturaliter nequaquam.

I.

Similiter in hac propoſitione ſimpliciter concordat naturalis, & geometer. uidelicet continuum eſt diuiſibile in infinitum, quia ire ad diuiſionem eſt ire ad nihil & ad non eſſe, ut dicit Commenta. & imperfectiones ſimpliciter reducuntur ad materiam, tum quia diuiſio non competit formæ niſi per accidens, diuiſio enim in infinitum ratione formæ non progreditur, quia datur minima caro, ut dicit Ariſtote. in primo phyſi. in text. commen. 36. & ideo dicit Commenta. in quarto phyſi. in cómen. 72. quòd quemadmodum linea ſecundum quòd linea eſt poteſt diuidi in infinitum quod eſt impoſsibile ſecundum quòd eſt linea terreſtris, aut ignea, ita de ſubtilitate poteſt intelligi, proceſſus in infinitum ex ſua natura, ſcilicet ſecundum quòd eſt ſubtilitas ſimpliciter non ſecundum quòd eſt ſubtilitas corporis mobilis. & ita in iſta ſecundum quid diſcordat, quia diuiſio atteſtatur imperfectioni ſimpliciter. ſic intellige dictum Commenta. in tertio phyſi. in commen. 60. quòd in illa non concordat quæ dicit continuum eſt augmentabile in infinitum naturalis cum geometra. uidelicet ſimpliciter, quia augmentatio atteſtatur perfectioni, & abſolute reducitur ad formam non ad materiam niſi ſecundario & ſecundum quid, & quia materia eſt cauſa infinitudinis ratione eius augmentatio uadit in infinitum, ut ſupra dictum fuit. ſic igitur in hac diſcordat ſimpliciter & ſecundum quid concordat & ita oppoſitis modis ſe habent in iſtis duabus propoſitionibus iſti duo artifices naturalis uidelicet & geometer. Similiter geometer inſequens imaginationem dicit motum inquantum motus eſt eſſe augmentabilem in infinitum, ſed naturalis negat iſtud, & iſta eſt ſolutio Auerro. ſi bene conſideras in ſexto phyſico. in commen. 15. ad quæſtionem ibi motam dum quærit quomodo eſt poſsibile quod omne motum poteſt moueri motu ueloci ori ſuo motu. Nam declaratum quod motus motorum naturalium terminatus eſt in uelocitate, & tarditate. Et cœlum impoſsibile eſt, ut ſit uelocius, ut poſt declarabitur. ergo propoſitio quæ ponitur hic poſſibilis eſt impoſsibilis, & ſoluendo dicit. ad hoc autem dicamus quod omne motum ſecundum quod eſt motum poſsibile eſt ut moueatur motu ueloci ori ſuo motu ſecundum quod eſt motus, & cauſa in hoc eſt, quoniam motus eſt de continuo, & uelocitas quæ eſt in motu eſt ſimilis diuiſibilitati in cótinuo. quemadmodum igitur diuiſibilitas procedit in continuo in infinitum, ſimiliter uelocitas in motu: quoniam ſi uelocitas finiretur in motu ſecundum quod eſt motus, eſſet poſsibile motum fieri in inſtanti. Et forte propter hoc dixit prius quod omnis motus eſt in tempore, & ſic iſta propoſitio eſt poſsibilis per ſe, impoſsibilis per accidens, ſcilicet quia accidit motui qui fuit in rebus naturalibus, ideſt materialibus, ubi expreſſe teſtatur propoſitionem illā ueritatem habere de motu, ut eſt in rebus mathematicis, & ſecundum eſſe imaginarium, non autem ut eſt in corpore naturali: ſic enim omnium natura conſtantium terminus eſt magnitudinis & augmenti, & actus uniuſcuiuſque eſt determinatum minimum tempus ad non excedere, ut dicitur in ſecundo cœli, & mundi. in tex. commen. 29. & iſta eſt uera expoſitio illius loci, ſic enim dicit in ſimili Commen. de ſubtilitate in quarto phyſi. in commen. 72. in calce commenti quod ex natura ſui eſt diuiſibilis in infinitum ſicut linea, non autem ſecundum quod eſt ſubtilitas corporis mobilis, & ſic dicit illam propoſitionem eſſe falſam poſsibilem, & ex falſo poſsibili non ſequitur falſum impoſsibile, & dicit quod Ariſtote. illo modo declarationis multoties utitur & etiam Plato, & eſt uera declaratio, quoniam non ponitur falſum in eo quod eſt falſum impoſsibile, ſed ſecundum quod eſt falſum poſsibile. Similiter etiam naturalis dicit quòd figura recta non eſt comparabilis figuræ arcuali, quia ſeptimo phyſico. text. commen. 35. comparatio ſit in ſpecie atoma, & ideo motus circularis non eſt comparabilis motui recto, tamen mathematicus ſequens imaginationem dicit oppoſitum. unde Cóm. 7. phy. có 29. inquit, & intendebat

K

Quare diuiſio in infinitū impoſsibilis exiſtens, ſecūdum formam concedatur a philoſopho.

L

M

debat

A

bile eſt de quantitatibus eſſe æquales niſi rectas tantum, aut circulares tantum ſcilicet quæ ſunt eiuſdem ſpeciei cũ iſtæ ſibi ſuperponantur. & ideo dicimus quòd quantitates curuæ non æquabuntur, niſi ſint eiuſdem circuli. quod autẽ dicunt geometræ quòd linea recta eſt breuiſsima linea ducta inter duo puncta, dicitur large, & æqualitas dicitur de ...s fere æquiuoce, & ſimiliter hoc quòd dicitur quod circ...nferentia alicuius circuli eſt æqualis figuræ polygoniæ, dixit & geometer non decipitur in hoc, quia poſsibile eſt exiſtimare lineam rectam quæ incuruetur, & fiat circularis, & quia hoc accidit in mente, attribuit hoc proprie geometræ. Et ex hoc alias recolo me dixiſſe, & nunc idẽ confirmo, quòd quadratura circuli non eſt poſsibilis propter prædictam cauſam phyſice loquendo, unde Auerr. dicit in 10. meta. com. 10. quod linea arcualis non poteſt æquari lineæ rectæ. Tamen mathematice illa quadratura poſsibilis eſt, ut teſtatur diuinus Boet. in prædicamentis. quia mathematicus poteſt imaginari lineam rectam incuruari. Similiter etiam ſecundum mathematicam conſiderationem inſtans cauſat tempus, ſicut punctus lineam, & tamen naturalis in. 6. phyſi. oſtendit quòd tempus non componitur ex inſtantibus, nec linea componitur ex punctis, eiuſdem. n. rationis eſt, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuiſibilibus componi, & diuidi in indiuiſibilia, aut nihil, ue dicitur ibidem text. com. 4. Et ſic poteſt tibi patere ſolutio arduæ difficultatis, an ſit idem nunc in toto tẽpore, quæ fuit mota ab Ariſt. in. 4. phy. & ſoluta ibidem in text. com. 104. dixit enim quod eſt idem nunc ſecundum ſubſtantiam in toto tempore, uariatum tamen ſecũdum eſſe. patet enim quòd ſolutio illa eſt ſecundum mathematicam cõſiderationem, unde Com. ibi in com. 104. ſcribit cauſa in hoc quòd inſtans eſt tale eſt hoc quod dicam. iam enim prædiximus quòd motus ſequitur quãtitatem in hoc quod ſit cõtinuus, quoniam continuatio, & alia quæ habet ſecũdum quod eſt quantitas continua ſunt in eo ex menſura, & ſimiliter etiã tempus ſequitur motum. Et ſecundum hunc modum trãſlatio ſequitur translatum, & tempus inſtans, quoniã inſtans agit tempus, ſicut translatum translationẽ, & punctus menſuram. nam ut geometræ dicunt cum punctus mouetur facit mẽſuram. Ecce quòd uult inſtans agere tempus per ſui fluxum: ſicut punctus per ſui fluxum cauſat menſuram ſeu lineam: omnia enim iſta uera ſunt ad imaginationem, ſecũdum quam poſsibile eſt imaginari aliquod indiuiſibile moueri & fluere, cum tamen naturalis iſta habeat negare. & iſta eſt uera ſolutio illius quæſtionis, quã Antonius Andr. & alij uidere non potuerunt in. 3. met. q. ult. unde cauſa erroris fuit, quia non uiderunt iſtam perplexionem cõtingere, quia iſtæ ſcientiæ plerunque miſcentur, unde non quælibet ratio in philoſophia naturali eſt naturalis, ſicut in ſimili non quælibet ratio in ſcientia diuina eſt metaphyſicalis, ut clare patet excrcitatis in iſtis ſciẽtijs. Sed tunc eſt difficultas. Nam Com. ſcribit. in. 2. cæli & mundi. in com. 59. quod demonſtrationes naturales non ſunt innatæ poni in hac ſcientia ſcilicet in naturali. Et confirmatur hac authoritate Philoſophi in. 1. poſte. ubi expreſſe dicit in tex. com. 22. Non ergo eſt ex alio genere tranſcendentem demõſtrare, ut geometram in arithmeticam. Ad hoc reſpondetur, quòd ſunt aliquæ cauſæ quæ quodammodo ſunt naturales, & quodãmodo ſunt mathematicæ, accidit enim cauſis mathematicis ſcilicet propinquis in matheſi, ut ſint cauſæ primæ plurium rerum naturalium, ſicut accidit ſcientijs ſubalternantibus cum ſubalternatis, ſicut arithmetica cum muſica, & geometria cum perſpectiua, & idem ſcribit in. 3. cæli & mundi in com. 6. & idem ſentit Auic. in. 1. ſufficiẽtiæ ſuæ cap. 8. Nam ut ſcribit Philoſophus in principio primi de cælo & mundo, Scientia de natura fere plurima uidetur circa corpora & magnitudines, & horum exiſtẽtes paſsiones & motus, &. 2. phy. tex. com. 18. Eædem ſunt lineæ mathematicæ & naturales. Et ideo quando aliqua cauſa mathematica accidit, ut ſit cauſa alicuius proprietatis naturalis in hoc caſu, licet mathematico deſcendere ad probandum illam in ſcientia naturali, quia circa eadem uerſantur, licèt alio, & alio modo. Sed hoc non licet ſemper facere.

Nota de quadratura circuli

B

Solutio arduæ difficultatis.

C

Pulchra obiectio.

Solutio.

D

Nam ubi effectus naturalis habet cauſam proximam naturalẽ, per illam debet demõſtrari, & non per cauſam mathematicã quæ eſt remota, quia demõſtrationes naturales ſunt ex cauſis naturalibus, & ſenſibilibus, & in hoc Ariſt. dãnat plerunq; Platonẽ, & antiquos, qui reddebant rationẽs entiũ ſenſibilium ex cauſis intelligibilibus, unde Com. 1. met. com. 21. inquit. contingit antiquis non dicere ſermonẽ conuenientem in ſenſibilibus, quia intromiſerunt ſe dare cauſas rerum mobiliũ ex non mobilibus, & de Platone ſpecialiter dixit. in. 3. cæli & mund. com. 61. inquit. & intendebat quòd Plato non intendebat facere ſermonem falſum, ſicut faciũt ſophiſtæ, ſed accidit ita quòd fecit ſicut illi propter amorẽ magiſtri & geometriæ, quia in ſuo tempore magnificabatur geometria, & credebant eam eſſe principium rerum ſenſibilium, & ita bene uides quanta ſit difficultas, & perplexio a qua nõ niſi ſolers ingenium poteſt euadere in qualibet ſcientia. & Deus ſit dator auxilij.

Semper in uno genere eſt contrarietas una.

Propõ. 52.

PROPOSITIO Eſt Ariſt. in. 1. phy. auſcultationis. in tex. com. 56. Aduerte quòd contrarietas quãdoque ſumitur proprie, & quandoque ſumitur large, ut dicit Auer. in. 1. phy. com. 41. tunc enim dicitur tam de contrario, quam etiam de priuatione, & iſto modo ſumitur ibi, ut inquit & eadem ratione hic. Poteſt autem propoſita propoſitio ueritatem habere de contrarietate ſecundum eſſe, & non eſſe. i. ſecũdum priuationem & habitum, nam in omni genere eſt priuatio, & forma, unde Com. in com. illo. inquit. ſi prima cõtraria in unoquoq; genere ſunt oppoſita ſecundũ eſſe, & non eſſe, tunc oppoſita in ſubſtantia ſecundum eſſe, & non eſſe ſunt cauſæ aliorum oppoſitorum exiſtentium in alijs prædicamentis, & illa debent eſſe prima contraria, & in hoc ſenſu ſine dubio intelligitur propoſitio Ariſt. ibi, quia intentio eius eſt uenari principia generationis in uniuerſali, ſiue ſit in ſubſtantia, ſiue ſit in accidentibus. ut patet in tex. com. 57. Poteſt etiam alio modo gloſſari, quòd in omni genere eſt contrarietas differentiarum, nã differentiæ diuidentes genus ſunt oppoſitæ, & ſunt ſimul natura, ut inquit Ariſt. in prædicamentis. in cap. de ſimul. nullo autem modo oppoſitionis poſſunt opponi, quã ſecundum contrarietatem. Non enim opponuntur ſecundum affirmationem, & negationem, quia negatio nullius ſpeciei eſt conſtitutiua. Nec ſecundum priuationem & habitum, propterea quia priuatio nullius habitus eſt conſtitutiua. Nec relatiue, quia in prædicamentis abſolutis relatio non poteſt eſſe differentia conſtitutiua ſpeciei abſolutæ, quia illi conceptus ſunt diuerſi. & ideo a ſufficienti partium enumeratione oportet iſtum modum oppoſitionis reducere ad contrarietatem. Animaduerte tamẽ quòd licet differentiæ diuiſiuæ eiuſdem generis ſint contrariæ, tamen non oportet dicere ſpecies cõſtitutas per illas differentias eſſe cõtrarias. nam tametſi rationale & irrationale ſunt differentiæ contrariæ, tamen homo, & aſinus nõ ſunt ſpecies contrariæ. Et ratio, ſicut mihi datur cernere, eſt iſta, quia differẽtiæ ſunt partes ſpecierum, nam ſpecies componitur ex forma uniuerſali quæ ẽ genus, & ex forma propria quæ eſt differentia, ut dicit Com. in. 2. phy. com. 28. & etiam. 1. phy. com. 5. contrarietas aut inuenta in parte non infert de neceſsitate contrarietatem in toto, nam eſt in promptu inſtantia in. 1. cæli & mun. in tex. com. 29. quod motus in duobus ſemicirculis, licet ſint contrarij, nõ tamen motus in circulis completis ſunt contrarij. Sed tunc eſt difficultas, nã ſi in omni genere eſt contrarietas, tunc in ſubſtantia eſt cõtrarietas: quod tamen negat Ariſ. in prædicamẽtis. & in. 5. ph. in tex. com. 10. ubi negat in ſubſtãtia eſſe motũ, quia in ſubſtantia non eſt contrarietas. Aduertens autem Alex. ad hoc, iſto modo talem contradictionem ſe dare conatus eſt, ut ſcribit Com. ibi in com. 105. phy. nam in prædicamentis, dũ dixit ſubſtantiã non contrariari ſubſtantiæ, intellexit de ſubſtantia cõpoſita ex materia & forma, ſed dum dixit hic in omni genere eſſe contrarietatem, & ſimiliter dum dixit in. 2. de genera. & corru. text. com. 22. ꝙ igni contraria eſt

Contrarietas dupliciter.

E

F

Obiectio pulchra.

Op. Alexan.

G aqua,terræ autẽ aer, quòd ibi loquitur de ſubſtantia ſimpli
ci.ſ.de forma, quia forma ignis contrariatur formæ aquæ,
& forma aeris cõtrariatur formæ terræ,quia ſuſpicatus eſt,
ut ſibi imponit Com.ibi quòd qualitates propriæ in elemẽ
tis eſſent formæ ſubſtantiales elementorum,ut calor reſpe
Impugnatio. ctu ignis,& frigus reſpectu aquæ. Sed iſta opinio ſtare nõ
poteſt,quia in his quæ uniuoce dicuntur,quod uni eſt acci
dens alteri non poteſt eſſe ſubſtantia,aut econuerſo. nunc
autem caliditas & uniuerſaliter qualitates primæ inuentæ
in elemẽtia & in mixtis corporibus ſunt unius & eiuſdem
rationis uniuoce, quia rectus index de qualitatibus tangi-
bilibus eſt ſenſus tactus,ut dicitur in.2.de anima.tactus au
tem uniformiter immutatur a calore ignis, & a calore mi-
ti,ſine aliquo diſcrimine.ſequitur ergo quòd ſi caliditas in
mixto eſt qualitas, quòd in igne non eſt ſubſtantia. Am-
plius ſi calor in igne ſit ſubſtantia,tunc corpus mixtum ca-
lidum cum componatur ex ſubſtantia & qualitate,tale igi-
tur compoſitum habetet ignis diffinitionem, præſertim cũ
ſit eiuſdẽ rationis uniuoce calor ignis & corpus mixti. un-
de ſi in igne eſſet ſubſtantia & in mixto qualitas, tunc non
diceretur æquiuoce, ſicut hoc nomen ens dicitur de ſubſtã
tia & accidẽte,ut inquit Com.in.8.met.com.5.quod ideo
ſuſpicor dictum eſſe quia in his quæ æquiuoce dicuntur nõ
inconuenit, ut id quod uni eſt ſubſtantia alteri ſit qualitas,
H ſicut ſcientia in nobis eſt qualitas,ut patet per Ariſt.in præ
dicamẽtis.& in.7.phy.in tex.com.20. ubi demõſtrat quod
in parte intellectiua animæ non eſt alteratio,& tamen ſciẽ
tia in deo eſt ſublãtia, quia in abſtractis a materia penitus
non eſt aliquod accidẽs,ut teſtatur Com.12.met.com.25.
& in ipſis idem eſt intelligens & intellectũ & intellectio,
& præcipue hoc ueritatem habet de primo intellectu ubi
iſta omnibus modis ſimpliciter ſunt eadem.ut patet.12.me
ta.com.51.ſcientia autem æquiuoce dicitur de ſcientia dei
& de ſcientia noſtra, quia ſcientia dei eſt cauſa entium &
ſcientia noſtra eſt cauſata ab entibus, ut dicit Auerr.in.12.
primæ philoſophiæ. com. 51.& in libro deſtructionum.in
diſpu.3.in ſol.18.dubij,& in diſpu.6.in ſol.3.dubij.&.5.
Motiuũ Alc. Quod autem mouit Alex.uel mouere potuit ultra rationẽ
adductam fuit hoc,quia illud ad cuius ablationem auſertur
ſubſtãtia rei eſt ſubſtantia: ſed ad ablationem caliditatis ab
igne ſequitur ablatio ignis:igitur caliditas in igne eſt ſub-
ſtantia. Soluit Com.in.8.met.com. 5. hoc limitando iſto
modo quòd illud ad cuius ablationem primo, & per ſe au-
fertur ſubſtantia illud eſt ſubſtantia, unde inquit. & ignis
aufertur per ablationem caloris, ſed non aufertur primo
neq; per ſe,ſed mediante ablatione formæ ignis,ſicut quã-
do aufertur riſibilitas, aufertur homo ſed non primo, ſed
Obiectio contra Auer. mediante ablatione rationabilitatis.Sed iſta ſolutio Auer.
uidetur imaginari id quod primo corrumpitur eſſe formã
ignis ablato calore, & ad ablationem formæ aufertur ſub-
I ſtantia compoſita totius ignis. Sed hic eſt duplex error ſi-
cut uidetur, tum quia quod per ſe primo corrumpitur eſt
compoſitum, ſicut etiam quod per ſe primo generatur eſt
compoſitum,nam forma non generatur, neque corrumpi-
tur per ſe,ſed per accidens,ut patet.7.met.tex.com.26.&
31.unde Auer.12.diuino.com.18.ſcribit imaginatio ſuper
creationes formarũ induxit homines dicere formas eſſe &
datorem eſſe formarum, tum etiam quia argumentum ad-
huc ſtat, quia ſi ad ablationẽ caloris aufertur forma ignis,
ſed per nos forma ignis eſt ſubſtantia.igitur adhuc argumẽ
Solutio prima. tum Alex.uidetur ſtare. Niſi eſſet quòd pro tanto dixit il
lud Auer. ut innueret ablationem qualitatum & acciden-
tium non eſſe primam cauſam ablationis ſubſtantiaꝝ per
uiam primæ intentionis,quia accidentia ſunt propter ſub-
ſtantiam principaliter ſicut imperfectũ & deterius rei per
fectioris,& nobilioris gratia eſt,ut dicit Ariſt.in.7.politi
cæ,unde ablatio qualitatum & proprietatum inſeparabili-
ter inſequentium ſubſtantiam, eſt ſicut cauſa ſine qua non,
aut per accidens ablationis ſubſtantiarum non prima cau-
ſa, nam non poteſt ſaluari forma ignis in materia ſine cali-
ditate,non quia caliditas ſit igneitas,ſed quia eſt diſpoſitio
Solutio ſecunda. eius,& iſto modo credo dictũ Auer.debere intelligi. Aut
aliter dici poteſt quòd Aue. loquitur de ablatione quæ eſt
ſecundum intellectum ſicut intelligitur diffinitione prio- K
ri ſecundum naturam in qua dicitur,priora ſecundum natu
ram ſunt quæcunque poſſunt eſſe ſine alijs & alia non ſine
ipſis, ſicut ſupra dictum fuit in limitatione illius propoſi-
tionis,& ſic dicimus quod ablata per intellectum forma i-
gnis primo, & per ſe aufertur ignis,ſed ablata caliditate
nõ aufertur ignis niſi per uiam ſigni, pro quanto talis abl
tio arguit ablatam fuiſſe formam ad quam cõcomitabat
tanquam naturalis & inſeparabilis proprietas, & ſic intelli
gitur dictũ Porphyrij in communitatibus dum dixit,quod
propria interempta interimunt ea quorum ſunt propria &
his interemptis ipſa ſimul interimuntur, nam ut inquit ibi
Boeth.ſpecies & propria cum ſunt æqualia alterna ſe uice
conſumunt.nam ſi non ſit riſibile homo non erit, & ſi ho-
mo non ſit,riſibile non manebit, tamen prima eſt per uiam
ſigni,& ſecunda eſt per uiam cauſæ, & ſic ubi ad ablationẽ
alicuius ſequitur per uiam cauſæ ablatio ſubſtantiæ illud ẽ
ſubſtantia,ſed fallit ſi fuerit per uiam ſigni. Ad aliud au-
tem motiuum Alexandri dicendum quòd Ariſtot. in.2.de
generatio.& corrup.in tex.comm.49.inquit terra quidem
aeri,igni uero aqua contraria eſt ut contingit ſubſtantiam
ſubſtantiæ contrariam eſſe. quod pro tanto dixit,quia ſub-
ſtantia ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale non contraria- Replica contra Com.
tur alteri ſubſtantiæ, ſed merito ſuarum qualitatum. Sed
contra obijcit Alex. nam Ariſt.in eodem. 2.de gener.text. L
com.24.inquit elementa autem omnia habent contrarieta
tem adinuicem,quia differentiæ contrariæ ſunt, manifeſte
autem patet quòd per differentias non poteſt intelligere
niſi illas quæ ponuntur in diffinitionibus elementorum,cũ
itaque caliditas ponatur in diffinitione ignis & frigiditas
in diffinitione aquæ: ſequitur manifeſte quod ſunt ſubſtan
tiæ, quia ſubſtantiæ non difinitur per accidentia. Ad hoc
autem reſpondet Com.in.5.phy.com.10.aliter gloſſando »
prædictam authoritatem dicens.& opinãdum eſt quòd ſub »
ſtantiæ ſimplices ſunt contrariæ ſecundum qualitates ſuas, »
& propriæ qualitates in eis nõ ſunt ſubſtantiæ,& ſi aſsimi- »
lentur ſubſtantijs,quoniam impoſsibile eſt,ut aliquid in ali »
quo ſit de aliquo prædicamento,& in alio ſit de alijs,ita q »
calor in homine ſit de qualitate,& in igne de ſubſtãtia, ſed »
eſt in igne propinquius ſubſtantiæ, & ideo accipitur in »
diffinitione loco differẽtiæ, & in alijs compoſitis eſt remo
tius a ſubſtantia. Vbi aduerte quòd quando differentiæ ſub
ſtantiales rerum ſunt nobis ignotæ, tunc in diffinitionibus
rei ũ circumlocutiuæ ponere poſſumus qualitates & accidẽ
tia propria ſicut teſtatur Auer.in.6.meta.com.50. & in.7.
met.com.41.& Auic.in.5.ſuæ met.inquit.quod difficultas
percipiendi differentias rerum & paucitas nominum, aut
hoc,aut illud facit declinare nos a principali ad comitans.
Sed eſt dubium propter quid Com.dixit,quòd in elemen- M
tis huiuſmodi qualitates ſunt propinquiores ſubſtãtiæ,quã
in compoſitis. Niſi eſſet quia ut ſcribit Com.in.4.cæli &
mund.in com.40. quando aliqua forma magis fuerit dimi-
nuti eſſe tanto dignius eſt, ut diffiniatur per accidentia, &
quanto fuerit forma perfectioris eſſe,tanto dignius magis
accidentia diffiniri per ipſam & elementa ſunt formæ im-
perfectiſsimæ propter maximam propinquitatẽ quam ha-
bent ad primam materiam,ideo in elementis ſunt propin-
quiores ſubſtãtia huiuſmodi qualitates. Accedit etiã quod
tales qualitates uidentur eſſe accidentia propria inſepara-
biliter concomitantia tales formas.unde Aue. inquit.in.8.
met.com.5.in calce com. & ſcire debes quòd actio formæ
ignis quæ ſequitur formam ignis eſt calor maximus & mo
tus ad ſuperius,& calor in igne eſt ſicut abſciſio in acumi-
ne gladij,non ſicut ablatio in ablato, hoc eſt dictu quod ſi-
cut abſciſio eſt accidens inſeparabile ab acumine gladij,ſic
eſt de calore reſpectu ignis,& non eſt ſicut ablatio in abla
to, hoc eſt non eſt eius differentia ſubſtantialis, ad cuius
ablatione primo, & per ſe auferatur eius ſubſtãtia ſicut ad
ablationem differentiæ ſubſtantialis primo, & immediate
aufertur ſpecies cõſtituta per ipſam. ſic igitur dicimus ele
menta eſſe contraria ratione ſuarum qualitatũ,ut quia cali
ditas contrariatur frigiditati, ſic ignis ratione qua calidus
contrarius eſt aquæ ratione qua eſt frigida,& ideo Ariſto.
dixit

A Obiectiones contra prædicta.

te.dixit igni contrariam eſſe aquam, ut contingit ſubſtantiam ſubſtantiæ eſſe contrariam. Sed dices quorum propria ſunt contraria ipſa ſunt contraria, ſed proprietates elementales ſunt contrariæ, ergo elementa ipſa ſunt contraria. Amplius Commen.in.1.cap.de ſubſtantia orbis dicit. quòd formæ elementales ſunt contrariæ, & ideo paſsiuà quodammodo dicuntur contraria, & quodammodo dicuntur eſſe ſimilia. Amplius in primo phyſi.commen.52. expreſſe dicit, & ſimiliter etiam nihil prohibet ut ſubſtantiæ ſint contrariæ ſecundum formas. non contrariæ ſecundum ſubiectum, & ſic dicere quod ſubſtantia non eſt contraria ſubſtantiæ ſecundum ſubiectum eſt uerum, & quod ſubſtantia eſt contraria ſubſtātiæ ſecundum formam eſt uerum etiam, & hoc adiuuat Alex. dum dixit, quòd in ſubſtantijs ſimplicibus poteſt eſſe cōtrarietas, non in compoſitis, & Alex. intelligit hoc quod Ariſtot. dicit in prædicamentis, quia dicit quod proprium eſt ſubſtantiæ non habere cōtrarium de ſubſtantijs compoſitis non de ſimplicibus. Ariſto. enim dicit in libro de gener. & corrupt. quòd corpora ſimplicia ſunt contraria. Amplius in ſua expoſitione ſuper.4.meteor. inquit. quòd hæc quatuor ſunt elementa per uirtutes actiuas, & paſsiuas, & per conſequens uult quod qualitates actiuæ, & paſsiuæ ſint cauſæ formales elementorum.

Solutio. B

Ad primum iſtorum Commen. dereliquit ſolutionem ſub dubio in.5. phy. commen. 10. inquit enim. utrum autem illa quorum propria ſunt contraria neceſſario ſunt contraria, aut diuerſa, conſiderandum eſt, ſed non hic quod pro tanto dixit, quia iſta ſpeculatio pertinet ad diuinum. nam ut ſcribit Philoſophus in.4. primæ philoſophiæ. in textu com.5. Philoſophi eſt de omnibus poſſe ſpeculari. nā ſi non Philoſophi, quis erit qui inueſtigabit ſi idem Socrates ſedens, aut ſi uni unum contrarium, aut quid eſt contrarium, aut quoties dicitur: & infra in tex.com.5. ibidem habet. Et ideo non eſt geometræ ſpeculari quid contrarium, aut perfectum, aut unum, aut ens, aut idem, aut diuerſum, niſi ex ſuppoſitione. Dicimus nos tamen quòd illa quorum propria ſunt contraria, non oportet illa ſemper proprie & formaliter loquendo contraria eſſe, nam in ſimili licet genus ſemper diuidatur per contrarias differentias, non tamen ſemper diuiditur in contrarias ſpecies, licet illud poſsit quandoque contingere. dicimus enim quod animal diuiditur per rationale, & irrationale tanquam per differentias contrarias, & tamen homo, & aſinus quæ ſunt ſpecies, non ſunt contraria. Ex aduerſo autem color diuiditur per congregatiuum, & per diſgregatiuum uiſus tanquam per contrarias differentias: & ſpecies conſtitutæ per illas ſunt contrariæ, uidelicet albedo, & nigredo. & ſic debes retinere in ſimili. unde ſtat quòd proprietas contrariæ proueniant quandoque a contrarijs cauſis formaliter, ut rareface re & condenſare, quæ ſunt proprietates contrariæ proueniunt a calore, & frigore quæ ſunt cauſæ formaliter contrariæ, ſic enim contrariorum effectuum ſunt contrariæ cauſæ. ſtat etiam quandoque propria eſſe contraria, licet ſubiecta non ſint proprie contraria, ſed rectius dicuntur diuerſa, aut differentia ut in caſu noſtro, nam ſubſtantia ignis dicitur differens, aut diuerſa a ſubſtantia aquæ, & non contraria, & hoc tene. Et ideo Sanctus Thom. cum ſupportatione in hoc non bene reprehendit Auer. in.5.phy. in lectione.3. ſuper expoſitione. tex.com.10. nam poſtquam Auer. ibi contra Alex. declarauerat quomodo elementa ſunt cōtraria ſecundum qualitates actiuas, & paſsiuas, ſubdit quod hæc reſponſio difficultatem patitur, manifeſtū enim quòd propriæ paſsiones cauſantur a principijs ſubiecti. ſi igitur propriæ paſsiones ignis, & aquæ ſunt contrariæ cum contrariorum ſint contrariæ cauſæ, uidetur quòd formæ ſubſtantiales ſint contrariæ. Item in.10.meta. probatur quod omne genus diuiditur per contrarias differentias, differentiæ autem ſumuntur a formis, ut in.8. eiuſdem dicitur, uidetur ergo quòd ſit contrarietas in formis ſubſtantialibus.

Solutio diui Thom.

Et ideo relicta reſponſione Auer. ipſe aliter ſoluit dicens quod contrarietas differentiarum quæ eſt in omnibus generibus, attendit ſecundum communem radicem cōtrarietatis, quæ quidem eſt excellentia & defectus, ad quam oppoſitionem omnia alia contraria reducuntur. omnes enim differentiæ diuidentes aliquod genus, hoc modo ſe habēt, quòd una earum eſt ut abundans, & alia ut deficiens reſpectu alterius, unde Ariſ. dicit in.8.met.tex.com.10. quòd diffinitiones rerum ſunt ſicut numeri, quorum ſpecies uariantur per additionem, & ſubtractionem unitatis, non autem oportet quòd in quolibet genere reperiatur cōtrarietas ſecundum propriam rationem huius & illius ſpeciei, ſed ſolū ſecundum communem rationem excellentiæ & defectus. quia.10. contraria ſunt quæ maxime diſtāt, oportet quòd in quocunq; genere inuenitur contrarietas, quòd inueniātur duo termini maxime diſtantes, inter quos cadunt omnia illa quæ ſunt illius generis: & paulopoſt concludit quod formæ diuerſarum ſpecierum ſunt adinuicē differentes ſecundum excellentiam & defectum, inquantum una forma eſt nobilior alia, & propter hoc ex diuerſis formis poſſunt cāri diuerſæ paſsiones, ut ſupra obiectum eſt, tamen una forma ſpeciei ſecundum propriam ſuam rationem non habet contrarietatē ad aliam. hæc ille:

Inſtantia contra ſolutionē Diui Thom.

Sed uidetur mihi Diuus Thomas quòd in reprehendendo non careat reprehenſione, nam argumentum factum per ipſum contra Auerr. ſtat & procedit æque bene contra ipſum. nam propriæ qualitates contrariæ cauſantur ex principijs ſubiecti, & contrariorum ſunt contrariæ cauſæ. Tu dicis quòd quia una forma ſecundum communem rationem contrarietatis inuentam in quolibet genere, una eſt abundans & alia deficiēs, & ſic ex diuerſis formis cauſantur diuerſæ paſsiones. hoc quidē uerum eſt, ſed non eſt ad propoſitū, quia licet ex diuerſis formis oriantur diuerſæ paſsiones, non tamen ſemper ex diuerſis formis oriuntur paſsiones cōtrariæ, ſicut eſt in caſu argumenti. Et confirmatur, quia homo & aſinus habent huiuſmodi diuerſitatem ſecundum excellentiam & defectū, & uniuerſaliter omnes ſpecies, quia ſunt ſicut numeri, non tamen proprietates omnium ſpecierum ſunt contrariæ. argumentum autem hoc cōtendit probare quòd quorū propria ſunt contraria, ipſa ſunt contraria, quia contrariorum ſunt contrariæ cauſæ. aut igitur impugnatio ſua contra Auer. non procedit, aut ipſe patitur in ſua deciſione conſimiles anguſtias.

Opinio propria.

Et ideo dicimus nos pro Auer. & pro ipſo quòd ſubiectū reſpectu propriæ paſsionis & ſubiecti principia non ſunt cauſæ accidentium propriorum niſi in genere cauſæ materialis, ſicut teſtatur expreſſe Auer. in.4.metaphy. in com.2. ubi inquit. quod ſubſtantia eſt cauſa omniū accidentium non ſecundum agens, neque ſecundum finē, ſed quia conſtituuntur per illam, & quia eſt ſubiectum eorum. & Ariſ. in.1.phy. auſcultationis. in tex.com.80. inquit ſubiecta quidem materia cum forma cauſa eſt omnium eorum quæ fiunt ſicut mater, manifeſtum eſt aūt, qđ eadē eſt materia contrariorū, & calidi & frigidi & aliarū phyſicarū contrarietatum, ut dicit expreſſe Ariſt. in.4.phyſicæ auſcultationis. in tex.com.48. & in.1. de gener. & corru. in text. cō.50. ubi decidit qōnem & controuerſiam antiquorū de actione, & paſsione, utrum fiat merito ſimilitudinis an fiat merito cōtrarietatis. unde Cōm. ibi in cō. inquit quod cauſa receptionis eſt cōmune genus eis. ſ. genus ſubiectum, & cauſa actionis eſt contrarietas. unde mirū eſt de beato Doctore cū ipſe teneat ſubiectum non cōcurrere, ut efficiēs, ſed ſolū, ut materia reſpectu propriæ paſsionis, quō deuenerit ad hoc.

Nota.

Et iſta eſt una de limitationibus, quam addes ſuperius in illa propoſitione dicente quòd contrariorum ſunt contrariæ cauſæ, fallit enim in cauſis materialibus, ſed uera eſt in cauſis agentibus ut plurimum. Aut ſupplenda eſt contrariorum ſunt contrariæ cauſæ aut diuerſæ, & in hac ſolutione concordare habet Auerro. & Thomas ſi bene conſideras. Similiter cauſæ agentes contraria ſunt cōtrariæ uel formaliter uel uirtualiter. Ad aliam auctoritatem Commen. in libro de ſubſtantia orbis, dico quòd formæ elementales ſunt contrariæ merito ſuarum qualitatum per quas agunt adinuicem & patiuntur, & ſeipſas corrumpunt. nam ut dicit Philoſophus in libro de ſenſu & ſenſato, ignis non agit inquantum ignis, ſed inquantum calidus, & ratio eſt quia actio, ut dicitur in primo de generatione, & corruptione. in tex.comm.43.&.50. eſt merito contra-

G

rietatis, ignis autem ratione qua ignis non habet contrarium, ſed ratione qua calidus, unde Commenta. in hoc ſenſu loquitur ibi in primo c. de ſubſtantia orbis, inquit enim ideo impoſsibile eſt hoc ſubiectum recipere duas earum in eodem ſubiecto exiſtente terminatæ quantitatis, ideo impoſsibile eſt a ſubiecto denudari formam, & ſubiectum denudari a forma niſi per formæ deſtructionem. neq; etiã eſt poſsibile ipſam fieri in ſubiecto niſi per agent extrahẽs illam de potentia ad actum. unde neceſſe eſt has formas eſſe contrarias, adeo quòd altera corrumperet ſuam contrariam & ſubiectum reciperet formam ſimilem. unde formæ elementorum ſunt contrariæ ubi patet quòd non ponit illas eſſe contrarias, niſi inquantum ſunt adinuicem corruptiuæ: & hoc non habent niſi inquantum ſunt coniunctæ qualitatibus contrarijs, & iſta eſt expoſitio eius. quinto phyſic. com. 10. Ad aliam authoritatem eius in. 1. phyſic. com. 2. dico quòd ibi loquitur ſecundum mentem Alex. ut oſtendit ſeries & contextus uerborum eius, & non loquitur ſecundum mentem propriam, ſicut fecit in. 5. phyſi. com. 10. & in. 8. meta. in com. 5. ubi de compoſito deſtruit opinionem Alexand. Aut ſi uis tenere quòd loquitur ex mente propria gloſſa, ut ſupra. quòd formæ elementales ſunt contrariæ ſecundum qualitates. Vel dic iuxta opinionem Diui Thomæ quòd ſunt contrariæ ſecundum communem rationem contrarietatis inuentam in quolibet genere ſecundum excellentiam & defectum, inquantum una eſt eſſentialiter nobilior altera, ſed non ſunt contrariæ ſecundum propriam rationem ſpecificam.

H

Tamen iſta ſolutio habet inſtantiam, quia manifeſtum eſt quòd iſta cõtrarietas ſecundum perfectum & imperfectum inſequitur ultimas & ſpecificas differentias, & non uidetur oriri ex communi ratione generis. quia enim una differentia ultima cõſtitutiua unius ſpeciei eſt nobilior alia, ideo una ſpecies eſt nobilior reliqua ſecundum propriam rationẽ, quia ſpecies rerum ſunt ſicut numeri, ut dicit Ariſto. in. 8. met. in tex. com. 10.

Nota.

Vbi animaduerte, quòd contrarietas quæ eſt in unoquoque genere, ut dicit Ariſt. quæ eſt ſecundum eſſe & non eſſe. i. ſecundum priuationem, & habitũ inquantum differentiæ condiuidentes genus ſunt impares in perfectione, non eſt illa penes quam habeat uerſari motus: nã tunc cum in omni prædicamento ſint principia, quorum unum eſt, ut habitus, & reliquum ut priuatio, quia actus & potentia ſunt principia prima in unoquoque prædicamento, ſequeretur iſto modo motum poſſe reperiri in quolibet prædicamento, ſed eſt contrarietas phyſicæ in qua ſunt cõtraria & media, & talia ſunt quæ habent fieri in eodem ſubiecto, uel propinquo, uel remoto. nam calor contrariatur frigiditati, quæ tamen non eſt apta nata eſſe in igne, ſed in materia ignis, & requiritur etiam quod talia mutuo ſe expellant circa idem ſubiectum, & ut inquit magnus Alber. ſuper. 5. phy. in expoſitione tex. com. 10. ad ueram contrarietatem requiſitam ad motum requiruntur quatuor conditiones quas uide ſi placet.

Mag. Albert.

I

Contraria in loco & qualitate æquiuoc.

Et aduerte unum aliud quòd cõtrarietas æquiuoce reperitur in loco, & in qualitate, ut dicit Com. in. 4. cæli & mundi. in com. 38. inquit enim cõtraria quæ ſunt in alijs prædicamentis ſunt duo in forma & non duo in ſubiecto, ſed duo loca debent contraria eſſe in formis & locis, & ideo contraria quæ ſunt in loco ſunt duo in forma, & duo in ſubiecto econtrario in contrarijs quæ ſunt duo in forma et unum in ſubiecto, et æquiuocatio eſt illa quæ ut plurimum decipit ſapientes. unde multa ſimilia inuenies de continuitate de medijs, ſicut de contrarietate quæ ſecundum aliam rationẽ attribuuntur motui locali & alijs motibus, qui ſunt in alijs prædicamentis ſi bene conſideras. Ad ultimum reſpondetur quòd de ratione elementi eſt quòd ex eo fiat aliquid, ut inexiſtente, ex elementis autem aliquid fieri non poteſt niſi inuicem agant, & patiantur, & quia ut ſupradictum fuit elementa inuicẽ actiua & paſsiua non ſunt niſi inquantum ſunt informata qualitatibus contrarijs, ſic dixit Auerro. quòd iſta quatuor corpora non ſunt elementa niſi per has uirtutes actiuas & paſsiuas, & iſta eſt intentio Ariſto. in ſecundo de generatione & corruptione. in tex. commen. 7. & . 8. ſi bene conſiderentur uerba eius, & forte hoc uoluit dicere Alexã. pro hoc tamen uide quæ ſcripſerim in concordantijs Auerr. 4. cæli ſuper commen. 40. Sic igitur patet quomodo in unoquoque genere eſt una contrarietas, uidelicet ſecundum priuationem & habitum, uel ſecundum contrarias differentias condiuidentes illud genus. K

Subiectum in ſcientia debet eſſe notiſſimum. Propoſitio. 51.

FAMOSA Eſt propoſitio & logicalis, & colligitur ex intentione Philoſophi in. 1. poſter. in ca. de præcognitionibus, ubi dicitur quòd de ſubiecto oportet præcognoſcere quid & quia. Dicit autem ſubtilis doctor in primo ſuæ metaphy. q. 1. & Anto. Andr. quòd ſubiectum in ſcientia eſt notiſsimũ quo ad naturam, quia nõ poteſt demonſtrari a priori, ſed nihil prohibet quin ſubiectum poſsit demonſtrari in ſcientia a poſteriori. unde demonſtrari poteſt demonſtratione quia, & hoc probant, & prima ratio eſt Anto. And. inquit enim omnis ſcientia utitur uel poteſt uti demonſtratione quia: ergo probat, uel poteſt probare ſuum ſubiectum eſſe. maior eſt euidens, quia ſicut per cauſam probatur effectus propter quid, ita econuerſo per effectum demonſtratur cauſa quia, conſequentia oſtenditur ſic, quòd ſcilicet omnis ſcientia per effectum demonſtratione quia demonſtrat ſuum ſubiectum eſſe, quia per effectum demonſtratur aliquid de cauſa ſcilicet eſſe, ex hoc enim quòd effectus non poteſt eſſe ſine tali conditione in cauſa effectus non poteſt eſſe ſine eſſe cauſæ, ergo ſi effectus eſt cauſa eſt. Confirmant etiam hoc inductiue, quòd aliqua ſcientia poteſt demonſtrare ſuum ſubiectum eſſe, & hoc poſteriori ſicut in libro elenchorum demonſtratur ſyllogiſmum ſophiſticum eſſe per ſimile, ſicut patet ibi. Similiter Priſcianus in libro conſtructionũ oſtendit orationem conſtructam eſſe per ſimilem modum ſe habendi literarum ad ſyllabas, & ſyllabarum ad dictiones, & dictionum ad orationes. Similiter etiam arguunt aliqui de Auic. qui in. 6. naturalium ex operationibus animæ demonſtrauit animam eſſe, cum tamen anima ſit illius libri ſubiectum. Amplius Ariſto. in prologo primi poſte. demonſtrat ſcire eſſe, ſecundum communem modum Latinorum exponentium illum prologum, tamen ſcire eſt ſubiectum logicæ, ut dicit Comment. in. 3. cæli & mundi. in commen. 4. Ad oppoſitum eſt ſententia Auer. in. 1. phyſi. com. ulti. & in. 2. phyſi. in com. 26. expreſſe dicit quòd impoſsibile eſt aliquam ſcientiam, neque uniuerſalem, neque particularem demonſtrare ſuum ſubiectum eſſe, ſiue per ſignum, ſiue per demonſtrationem quod non eſt ita in cauſis ſui ſubiecti, quoniam declarat eas per ſignum non per demonſtrationem ſimpliciter. Vbi animaduertere debes quòd propoſitiones circa quas uerſatur unaquæque ſcientia, ſunt in triplici differentia. Quædam ſunt notiſsimæ, ita quòd ex ſola notitia terminorum euidentiam habent ſicut prima principia, ut de quolibet dicitur eſſe, uel non eſſe, & omne totum eſt maius ſua parte. Quædam ſunt prorſus ignotæ, ſicut ſunt quæſtiones & dubitabiles propoſitiones, quæ non niſi ſyllogiſmo categorico, ſiue dialectico, ſiue demonſtratio oſtendi poſſunt & probari. Quædam uero ſunt medio modo ſe habentes, quia non ſunt æque notæ ſicut prima principia, quæ ex ſola terminorum notitia euidentia ſunt, nec æque dubia ut ſunt quæſtiones, ſed ſunt indigentes aliqua innutione ſicut ẽ ſyllogiſmus hypotheticus per naturam, & ſicut eſt inductio & diuiſio, & ſicut eſt exemplum aut enthymema, & ſicut eſt communis hominum conſenſus, unde Auerro. dicit in quarto cæli & mundi. in commen. 22. quòd alia eſt latentia quæ indiget ſyllogiſmo, & alia eſt latentia quæ indiget inductione, non enim omnes propoſitiones in ſcientijs ſunt æque notæ, nec omnes ſunt æque ignotæ, nam Ariſtotel. in primo poſteriorum dicit. quòd demõſtrationes quæ procedunt ex propoſitionibus magis propinquis primis principijs ſunt certiores illis demonſtrationibus quæ procedunt ex propoſitionibus magis remotis, & quarto metaphyſic. text. commen. 18. redditur ratio huius, quia illud eſt uerius quod eſt.

Opinio Scot. & Ant. Andr. in. 1. met. q. 1.

L

Opi. Auer.

Propoſitiões in triplici differentia.

M

primo

A

primo uero propinquius et illud eſt notius quod primo notiſsimo eſt propinquius eadē ratione. unde Auer. 5. meta. & eſt etiam ſententia Ariſto. ibidem tex. com. 4. primæ demonſtrationes, quæ componuntur ex primis propoſitionibus ſunt elementa omnium demonſtrationum, quæ componuntur ex eis, demonſtrationes enim compoſitæ diſſoluuntur in demonſtrationes ſimplices, iſtæ autem non diſſoluūtur in alias.

Via doctrinæ & maneries diſciplinæ.

Et aduerte quòd apud Peripateticos, aliud eſt uia doctrinæ, & aliud eſt maneries diſciplinæ, ut colligitur ex intentione Commēt. in ſuo prologo ſuper primo phyſicor. Viæ doctrinæ ſunt tria genera demonſtrationum ſcilicet demonſtratio ſigni, ſeu quia, & demonſtratio propter quid, ſeu demonſtratio cauſæ tantum, quod idem eſt & demonſtratio ſimpliciter ſeu demonſtratio dans cauſam, & eſſe quod idem.

Demōſtratio ſigni.

Demonſtratio autem ſigni ſeu quia fit tribus modis. Primo quando eſſe cauſæ demonſtratur per eſſe effectus, ubi eſſe effectus fuerit notum, & eſſe cauſæ latuerit, ut ſi per eclipſim demonſtro terræ interpoſitionem. Secundo modo quādo eſſe effectus ignotum fuerit, & per aliquod ſignum demonſtrem illud eſſe, ut ſi ex hoc quod eſt umbrā non facere demonſtrem lunam eſſe eclipſatam, ut dicit Ariſto. in primo poſte. uel ex hoc quod habet mulier lac in mammillis demonſtrem ipſam peperiſſe, & huiuſmodi probationibus multoties utuntur medici, qui ſunt artifices magis circa ſenſata uerſantes quā Philoſophus naturalis.

Galenus.

unde Gale. in tertio prognoſtico. com. 41. inquit ſignum, & ſignificatio differunt apud rethoricos & medicos.

B

Vnde in omni demonſtratione quæ fit uera ſunt duæ differentiæ. una eſt neceſſaria, altera, ut frequēter. ſimiliter eſt alia differentia, quia quædam propoſitio eſt ratione cognita, quædam uero experimento. In prima differentia ſuper rem quæ ſignificat ſemper una re utuntur nomine ſignificationis, ſuper re autem quæ ſignificat, ut in pluribus utuntur nomine ſigni. In ſecunda uero differentia ſuper propoſitione ratione cognita utuntur nomine ſignificationis, ſuper propoſitione uero experimento cognita utuntur nomine ſigni. Tertio modo demonſtratio quia, ſiue ſigni fit per cauſam remotam, ut dicit Ariſtote. in 1. poſterio. in illo cap. ſed quia differunt, & propter quid, & eſt in tex. com. 30.

Demōſtratio ꝑpter quid.

Demonſtratio uero propter quid, ſeu demonſtratio cauſæ tantum eſt, ubi eſſe effectus & inhærentia paſsionis in ſubiecto eſt per ſe nota, ſed eſt ignota quo ad propter quid illius, & de hoc datur pulchrum exemplum in. 8. phy. in tex. com. 65.

Exemplū demōſtrationis ſimpliciter ex. 8. phy. tex. 65.

ubi demonſtratur propter quid eſt. quòd ſi duo mobilia æqualis uelocitatis moueantur ſuper æqualibus ſpacijs iſto modo, uidelicet, quod unum mobile pertranſeat totum ſpacium ſemel, aliud uero pertranſeat medietatem illius ſpacij bis citius pertranſit primum mobile totum ſpacium quam ſecundum medietatem iterato pertranſeundo ipſam,

C

hoc enim quia ita fit eſt euidens ad ſenſum, ſed ignoratur cauſa eius, & eſt quia inter motus iteratos cum ſint contrarij accidit quies media, & ideo eſt quod tardius ſecundum pertranſit his medietatem quam primum pertranſeat totū, quia motus eius eſt continuus, ſed motus ſecundi eſt interciſus per quietem mediam, ubi commen. in commen. 65. expreſſe teſtatur illam demonſtrationem eſſe cauſæ tantum, quia ſolum facit notitiam de propter quid effectus non de eſſe effectus, quia tale erat per ſenſum præcognitum ante demonſtrationem, & ad nota per ſenſum non indigemus demonſtratione.

Demōſtratio ſimpliciter ſeu potiſsimā

Demonſtratio uero dans cauſam & eſſe, ſeu demonſtratio ſimpliciter, ſeu potiſsima demonſtratio eſt quando effectus latuerit, & quo ad eſſe, & quo ad propter quid, & cauſa fuerit notior, tunc per illam cauſam ſimul, & ſemel aggeneratur in nobis per demonſtrationem, & inhærentia paſsionis in ſubiecto & cauſa inhærētiæ, ita quòd ſimul & ſemel cognoſcimus quia, & propter quid. unde lucidiſsimus Themiſtius in ſecundo poſteriorum. in cap. ſecundo inquit: hoc enim demonſtrationis illius potiſsimæ ingenium eſt, ut uno communi examine utranque abſoluat cognitionem, & ut fit, & quamobrem fit. Et iſta eſt doctrina Commen. in ſecundo cœli & mundi. in commen. 35. a perpaucis intellecta ubi habet iſta uerba, & iam eſt declaratum in logicis quod demonſtrationes ſunt in quibus itur ex notiori ad latentius.

D

ſi igitur notius fuerit poſterius demōſtrationes erunt quia, & ſi notius fuerit prius & latentius fuerit ſuum eſſe & ſua cauſa notior erit demonſtratio abſoluta quæ dat cauſam & eſſe, & ſi latentius fuerit cauſa rei quam ſuum eſſe erit demōſtratio propter quid tantum. unde mirum eſt de Latinis expoſitoribus quomodo non tangat in lib. poſter. differentiam inter demonſtrationem cauſæ tantum, ſeu propter quid, & inter demonſtrationem potiſsimam, quam tamen omnes antiqui & græci & arabes tetigerunt. Tali igitur uia doctrinæ non utimur niſi in quæſtionibus quæ ſunt propoſitiones omnino ignotæ & indigent demonſtratione.

Maneries diſciplinæ.

Manerie autem diſciplinæ utimur ad declarationem eorum quæ ut inquit Auerr. in primo cæli & mundi. in com. 22. & in. 6. phy. comm. 41. ſunt minoris latentiæ quam ignota naturaliter, & ſunt minus nota quam primæ propoſitiones quæ ſunt per ſe notæ.

Tales autem maneries diſciplinæ eſt inductio, ſicut dicit, & exemplum, ſimiliter etiā ſyllogiſmus hypotheticus per naturam, qui uidelicet eſt legitimus hypotheticus, & non poteſt reduci ad categoricum. non enim eſt uerum quod dicunt uulgares & ſophiſtæ quòd omnis ſyllogiſmus hipotheticus ad categoricum poteſt reduci,

Contra ſophiſtas, & modernos logicos.

ſicut pulchre declarat Auer. in libr. priorum. ubi in primo facit digreſsionem de ſyllogiſmo hypothetico, tales enim ſyllogiſmi per naturam ſunt iſtius conditionis & naturæ quòd in eis antecedens eſt per ſe notum, & conſequens eſt per ſe notum, & tota illatio eſt per ſe nota, unde non ſimpliciter probant,

E

ſed faciunt aliquam fidem & innuitionem in ijs quæ indigent modicula innuitione, ſicut dicit etiam in. 2. phy. in cō. 3. & de hoc ordine etiā eſt enthymema & diuiſio & alia id genus. unde quemadmodum cōtingit in alijs artibus in quibus ſunt uaria & diuerſa inſtrumenta ad diuerſos fines, ſic etiam accidit in logica quod tradit nobis uaria inſtrumenta quæ ſunt deſeruientia nobis ad diuerſas intentiones ſecundum diuerſitatem propoſitionum & ſcibilium in ſcientia qualibet, ideo modus ſciendi nuncupatur ab Ariſto. in 2. meta. in tex. com. 15. etenim non omnia æqualiter nota aut ignota ſunt, & tunc Commē. tenet quòd ſubiectum in ſcientia nullo genere demonſtrationis poteſt in ſcientia in qua eſt ſubiectum demonſtrari.

Opinio Moder. in primo phy. ſuper expoſitiōe tex. com. ult.

Huius autem ratio ſecundum modernos talis eſt, quia in ſcientia nihil notius eſt ipſo ſubiecto. & ſi principia ſubiecti in ſcientia demonſtrētur per aliquod medium ſpectans ad illam ſcientiam nullo pacto poterit per illa principia demonſtrari illud ſubiectū, quia nunquam erunt notiora ſubiecto, quia nihil in ſcientia dicitur eſſe notius ipſo ſubiecto.

Confutatio.

Sed iſta opinio ſtare non poteſt. nam certum eſt quòd cum aliquid dicatur notius altero duobus modis, uel quo ad nos, uel quo ad naturam, ut patet. 1. poſterior. & 1. phyſi. tex. com. 2. tunc non eſt dubium quòd ſi loquamur de notitia quo ad naturam,

F

principia & cauſæ ſubiecti ſunt priora quo ad naturā quam ſit ipſum ſubiectum, quia cauſa inquantum cauſa eſt prior & notior ſecundum naturam quam effectus, ut patet. 1. ph. tex. com. 2. & Auer. etiam in commen. 3. ibi reddit cauſam quia natura a cauſis incipit operari.

I

Si autem loquamur de notitia quo ad noſtram cognitionem, non eſt dubium quòd paſsiones, & effectus, ut in pluribus in ſcientijs in ſenſatis ſunt notiores nobis quam ſuæ cauſæ, & quam ipſa ſubiecta, ut naturata ſunt notiora ipſa natura, licet utrunque ſit notum per ſe, ut patet in principio ſecundi phy. tex. com. 1. & 3. dicere igitur nihil notius eſſe in ſcientia ipſo ſubiecto abſolute eſt negare Ariſtote. & ueritatem. Nec ualet motiuum eorum quòd ſi principia ſubiecti demonſtrentur in ſcientia per aliquod medium, quòd illud medium ſemper erit ignotius ipſo ſubiecto, & nunquam tale medium poterit reddere notiora illa principia, ut per illa ſubiectum poſsit a priori demonſtrari. Nam illud medium in ſcientia erit notius ipſis principijs quo ad nos, & ſimiliter ipſo ſubiecto, & ideo ubi principia, & cauſæ ſubiecti latuerint poterunt illa principia demonſtrari demonſtratione ſigni, licet autem tale medium ſit notius etiam ipſo ſubiecto, tamen non propter hoc poterit per

G illud demonſtrari ſubiectum eſſe demonſtratione ſigni propter cauſam quã dicam ſtatim. Vbi animaduerte quòd mirum eſt quomodo fere omnes hallucinentur in hoc ante noſtra tempora in re notiſsima, ut mihi uidetur. nam nulla alia eſt reddenda ratio quare ſubiectum in ſciẽtia in qua eſt ſubiectum non poteſt demonſtrari niſi ex ſuamet ratione formali per quam eſt ſubiectum, quid enim eſt aliquid ſubijci in ſcientia quam concedi & præſupponi, & hoc eſt quod tangit pulchre Commen. 1. phyſic. cap. ulti. ubi reddit cauſam, & eſt, quia aut eſt per ſe notum. aut ſumitur tanquam notum a ſcientia ſuperiori in qua fuit probatum. Si contingat autem quod ſubiectum in ſcientia ſit per ſe notum, patet quòd non indiget demonſtratione', quia ad per ſe nota non erigitur demonſtratio. unde iſti qui non poſſunt diſcernere inter ea quæ demonſtratione indigent, & inter illa quæ non indigent, nunquam potuerunt nec poterunt philoſophari, ſicut ſcribit Commen. & Ariſt. in. 2. phyſicæ auſcultationis. in com. & tex. 6. ubi dicitur, ſic autem eſt naturam demonſtrare tentare ridiculũ, manifeſtum enim eſt quòd huiuſmodi rerum ſunt multa, demonſtrare autem manifeſta per immanifeſta, non potẽtis iudicare eſt propter ipſum, & non propter ipſum cognitum. Si autem tale ſubiectum non ſit per ſe notum, ſcientia in qua eſt ſubiectum ſumit illud tanquam notum, quia ſe ſubmittit in hoc & credit ſciẽtiæ ſuperiori in qua

Quare ſubiectum non demõſtretur in ſcientia.

H erat quæſitum, ſic enim non inconuenit quòd aliquid ſit quæſitum in una ſcientia, & idem ſit conceſſum in alia. unde qui dicunt ſubiectum in aliqua ſcientia aliquo illorum trium generum demonſtrationis poſſe demonſtrari, non uidentur intelligere quorum ſit demonſtratio, & quæ ſit ratio formalis ipſius ſubiecti. & ideo Ariſt. dixit in principio libri poſteriorũ quod de ſubiecto oportet præcognoſcere quia eſt, & quid eſt, licèt contingere poſsit quòd ſubiectum quandoque eſt adeo notum & clarum, quòd ſciẽtia negligit aliquam mentionem facere de ipſo, ut dicitur in eodem. 1. poſte. in. tex. c. 25. & eſt in illo cap. Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt. Et ideo quærere quare ſubiectum in ſcientia qualibet, ſiue uniuerſalis fuerit, ſiue particularis, indemonſtrabile eſt quærere quare ſubiectum eſt ſubiectum. Non enim euadit ab altero condiuidentium ipſum ſubiectum, uel ut ſit per ſe notum, & tunc non indiget demonſtratione, uel ut ſit ignotum, & tunc ſumitur etiam ut notum a ſcientia ſuperiori in qua fuit probatum, tamen ex eo quod eſt ſubiectum indemonſtrabile eſt. Sed tunc eſt alia difficultas in uia Commen. propter quid principia ſubiecti in ſcientia poſſunt demonſtrari in ſcientia demonſtratione ſigni, ſed partes ſubiectiuæ non poſſunt demonſtrari in ſcientia. unde Aue. 2. de anima com. 27. inquit. Artifex enim neceſſe eſt, ut ponat ſubiectum de quo conſiderat, & diuidit genera eius quaſi manifeſta in eſſe, artifex enim non poteſt demonſtrare ſubiectum ſuæ artis, neque ſpecies illius ſubiecti, & eandem ſententiam ſcribit in. 6. metaphy. commen. 1.

Dubiũ de partibus ſubiectiuis.

Ad hanc difficultatem reſpondet idem modernus in eo-

I dem loco quòd ratio eſt iſta, quia inuentio partium ſubiectiuarum in ſcientia & inuentio ſubiecti eſt una & eadẽ, & ideo ſi partes ſubiectiuæ poſſent demonſtrari in ſcientia, poſſet etiam demonſtrari ipſum ſubiectum, quia partium ſubiectiuarum, & ſubiecti eſt unum eſſe, & ſubiectũ eſt prius inuentione partibus, ut animal eſt prius homine. Vnde bene ualet, eſt homo ergo eſt animal? ſed non ecõtra. Et ideo ſi partes ſubiectiuæ poſſunt demonſtrari eſſe, etiam & ſubiectum, & ex deſtructione conſequentis ſi ſubiectum non poteſt demonſtrari eſſe; ergo neque partes. ſed inuentio principiorum non eſt eadem cum inuentione ſubiecti & partium ſubiectiuarum; ideo non ualet, ſi principia in ſcientia demonſtrantur, ergo & ſubiectum.

Opinio moderni doctoris.

Sed iſta ratio nulla eſt. nam certum eſt quòd ſubiectum in ſe conſideratum quo ad ſuum eſſe magis dependet a ſuis principijs quam a partibus ſubiectiuis, quia habitudo ſubiecti ad ſua principia eſt habitudo eſſentialis cauſati ad cauſas a quibus eſſentialiter dependet, habitudo autẽ ſubiecti ad partes ſubiectiuas eſt habitudo ad poſterius, & eſt cauſæ ad cauſatum. unde partes ſubiectiuæ dicuntur aduentitiæ reſpectu ſubiecti ſicut dicimus, quòd homo accidit animali, & uniuerſaliter inferiora reſpectu ſuperiorum, ut dicit Ari. in prædicamentis. & ex conſequenti ex iſta mirabili reſponſione uidetur ſequi totum oppoſitum, uidelicet quòd principia ſubiecti non poſſunt demonſtrari in ſcientia, ſed bene partes ſubiectiuæ, quia inuentio principiorum uidetur eſſe inuentio principiati, ſaltẽ conſecutiue & a priori, quia eſſe principiati eſt ex eſſe principiorum. Et confirmatur per Ariſt. in. 2. poſte. & in. ca. 1. philoſophiæ. tex. com. 1. ubi dicit quòd eadem uia inueſtigatur ſi eſt, & quid eſt, quando quæſtio ſi eſt, terminatur a priori. patet enim quod dum diffinitur res diffinitione quid rei quod diffinitur per ſua principia & cauſas, partes enim diffinitionis ſumuntur a principijs quæ ſunt in re ut dicit Com. in. 1. de anima. in com. 7. Ergo eadem eſt inuentio principiorum & ſubiecti a priori inueſtigatio.' Et per conſequens non eſt alia, & alia inuentio ſicut a poſteriori, una eſt inuentio a parte partiũ ſubiectiuarum & ipſius ſubiecti. Amplius. fundamentum illius opinionis eſt ruinoſum quòd ſi partes ſubiectiuæ poſſunt demonſtrari, poſſet demonſtrari ſubiectum eſſe, quia unum eſt utriuſq; eſſe, quia ſtat quod aliqua ſint eadem ſubiecto, & tamen ſunt ratione formali diſtincta, & per conſequens unum ſub una ratione erit notum, & ſub alia ratione erit ignotum, & hoc oſtenditur in quam pluribus caſibus. Nã certum eſt quòd primus motor prima forma & primus finis ſunt idem ſubiecto, ut patet. 12. meta. comm. 5. & 6. unde inquiritur eſſe primi motoris in philoſophia, & per demõſtrationem inuenitur, & cognoſcitur ſub ratione qua primus motor: ſed in philoſophia naturali non cognoſcitur ſub ratione qua eſt prima forma, licèt idem ſit primus motor & prima forma. Amplius ſtat in caſu, notum eſſe aliquid ſub ratione generis, & tamen illud erit ignotum quo ad rationem ſpeciei; nam quis ambigit quòd oblata aliqua gemma alicui quam prius non nouerit quod ſtatim cognoſcet illam ſub ratione generis? ſciet enim quòd eſt gẽma aut lapis; ſed ignorabit utrum ſit topacius aut hyacinthus, licet in hoc idem ſit in genere & ſpecie, & econuerſo. poteſt etiam in aliquo caſu contingere oppoſitum, uidelicet, quòd aliquid ſit notum quantum ad rationẽ ſpeciei, & ſit ignotum quo ad rationem generis: nam. 7. primæ philoſophiæ. tex. cõm. 28. Multa ſunt genera proxima ſpeciebus quæ tamen ſunt ignota. quod ratione conuincitur. Nam uidemus ex equa & aſino mulum generari, non tamen ex equa & homine aliquid generatur. quod quidẽ non contingit niſi quòd eſt ex natura rei aliquod genus proximum, in quo conuenit equus cum aſino, in quo non conuenit cum homine. Et ideo ratio illa nulla eſt, ſi idem eſt eſſe partis ſubiectiuæ & ſubiecti, quòd ſi pars poteſt demonſtrari in ſcientia, ergo & ipſum totum, puta ſubiectum, quia ſtat aliquod medium eſſe ad demonſtrandum id quod eſt pars, quod tamen non demonſtrabit totum ſub propria ratione propter cauſam aſsignatam. Dicam enim quòd licet idem ſit eſſe ſubiecti & partium ſubiectiuarũ, iſtud tamen eſſe poterat ratione qua eſt eſſe ſubiecti eſſe per ſe notum in ſcientia in qua illud eſt ſubiectum; & tamen ſub ratione qua eſt eſſe partis ſubiectiuæ erit ignotũ. Et confirmatur, quia de facto ita contingit, quia certum eſt quòd ignis eſt pars ſubiectiua ſubiecti ſcientiæ libri de cœlo & mundo, & tamen ignem eſſe demonſtratur in. 4. cœli & mundi. in tex. comm. 32. Nec ualet ſi dicatur ad hoc, ut quidam dicere conſueuerunt, quòd ibi non demõſtratur ignem eſſe, ſed demonſtratur quòd locus ignis eſt ſurſum & ignem eſſe ſurſum non ignem eſſe, quia eſt ſpecies ſeu pars ſubiectiua. Sed iſta reſponſio deſtruit iudicium Com. qui quòd illa eſt demonſtratio ad ſpeciem ſubiecti quod raro contingit in ſcientia, ubi expreſſe Cõ. cõcedit aliquam partem ſubiectiuam in ſcientia poſſe demõſtrari demonſtratione ſigni, licet illud raro contingat. Nõ igitur ex identitate eſſe utriuſque, uidelicet ſubiecti, & partis ſubiectiuæ cõtingit quod pars non poſsit demõſtrari in ſcientia tanquam ex cauſa per ſe: nam cum illa quæ

Confutatio.

K

L

M

Replica.

Impugnatio.

per

A per ſe inſunt de cõi ſint nunquam nedum raro poſſet acci-
dere quòd in aliqua ſcientia poſsit demõſtrari aliqua pars
ſubiectiua. Dicamus igitur nos limitantes allegatam
Auer. authoritatem. in 2. de anima. cõ. 17. & in 6. met. tes.
cõ. 1. quod habet ueritatem, ut in pluribus, tamẽ quando-
que fallit, nam ſicut ea quæ a natura ſunt. quædam ſemper
ſunt, quædam uero ſicut frequenter, e s. 2. phy. tex. cõ. 48.
Similiter propoſitiones naturales ſunt in hac differentia,
quia quædam ſunt ſemper ueræ, & quædam ſunt ueræ fre-
quenter. Nam ex eo quod res eſt aut non eſt redditur ora-
tio uera aut falſa, unde quando contingit quod partes ſub
iectiuæ ſunt per ſe notæ in ſcientia, tunc non demonſtran-
tur, & tunc idem eſt iudicium in hoc de partibus, & de
ſubiecto. ſi autem contingat partes ſubiectiuas ignotas eſ
ſe, & ſcientia illa habet medium per quod poſsit illas de-
monſtrare; tunc in illa ſcientia poſſunt demonſtrari: ſed
quia raro hoc contingit, & denominatio fit a ſuperabundã
ti, inde Auer. dixit ſpecies ſubiecti non poſſe demonſtrari
meo iudicio. Et ne uideamur dicere iſta gratis, adduco
authoritatem Cõm. in 2. de anima. nam poſteaquam dixe-
rat in cõ. 57. quòd artifex non poteſt demonſtrare ſubie-
ctum neque ſpecies ſubiecti. limitans dictum ſuum dein-
de in principio com. 29. inquit. quia uult ponere hic nume
rum iſtarum uirtutum ſecundum quòd artifex ponit ſubie
cta ſuæ artis, non uult ponere niſi illud quod eſt manifeſtũ
B per ſe & dimiſit illa quæ nõ ſunt manifeſta donec perſcru
tetur de eis. unde patet quòd multæ uirtutes ſeu potentiæ
animæ ſunt, quæ in lib. de anima demonſtrantur eſſe, ſicut
eſt eſſe ſenſus cõis, & eſſe intellectus agentis. & iſta eſt ue
Ardua difficultas. ritas. Sed tunc eſt alia ardua difficultas in uia Auer. pp
Vide Ariſ. in 12. meta. 5. quid eſt cum ſubſtantiæ ſeparatæ ſint principia ſubiecti
metaphy. quod eſt ens inquantum ens, & ſecundum Auer.
in 5. phy. cõ. 22. & 26. principia ſubiecti poſſunt demon-
ſtrari in ſcientia demonſtratione ſigni: quare igitur in ſcia
Opĩo aliorũ. diuina ſubſtantiæ abſtractæ non demonſtrantur? Ad hoc
omnes ante mea tẽpora quos ego uiderim, dixerũt quòd
hoc ideo contingit, quia ſubſtantiæ ſeparatæ cũ hoc quòd
ſunt principia ſubiecti metaphyſicæ, ſunt etiam partes ſub-
iectiuæ: & quia partes ſubiectiuæ non poſſunt ſecundum
Auer. demonſtrari, ideo dicunt quòd non poſſunt demon-
ſtrari. Sed iſta opinio nullo pacto ſtare poteſt in uia eius.
Confutatio. Nã ratio partis ſubiectiuæ nõ arguit per ſe ineuitabiliter
quòd aliquid in ſcientia non poſsit demonſtrari, ut ex iam
deductis apparuit. Tum etiam quia data iſta ratione nõ eſ-
ſet oimoda contradictio, nec eſſet ſimpliciter impoſsibi-
le ſubſtantias abſtractas poſſe demonſtrari, ſed ſolũ es par
te qua ſunt partes ſubiectiuæ, ſed non ex parte qua ſunt
principia, cuius oppoſitum ſuſtinet Cõ. in cõ. ultimo pri-
mi phy. & in cõ. 3. 8. phy. & in cõm. 5. 12. diuinorum. ubi
uult nullo pacto ſciam diuinam habere per ſe medium ad
C demonſtrandũ eſſe ſubſtantiarũ ſeparatarũ. Amplius iſta
opinio uidetur concedere unum impoſsibile, quia uult
quod aliquid ſit pars ſubiectiua & principium reſpectu
unius & eiuſdẽ ſubiecti quod uidetur abſurdum. quia tũc
idem eſſet principium ſuiipſius, quod eſt in fine abomina-
tionis, ut colligitur ex mente Philoſophi. in 2. de anima.
tex. com. 27. & eſt authoritas etiam beati Augu. in 1. de
tri. cap. 1. ubi inquit. quòd nullus intellectus capit, ut idem
gignat ſeipſum, ut ſit. Hoc autem deducitur, quia ſi ſubſtan
tiæ ſeparatæ ſunt pricipia entis in ſua maxima communita
te, cũ ſub tali ambitu ſint per uos ſubſtantiæ ſeparatæ, quia
Põ propria. ſunt partes iſtius entis. igitur erunt principia ſuimet. Et
ideo dicimus nos iuxta uiam eius in 7. meta. quòd ſubie-
ctum ſcientiæ metaphyſicæ eſt ens extra animam quod eſt
diuiſum in 10. prædicamenta, & quod diuiditur per poten
tiam, & actum, & per unum, & multa. unde iuxta huiuſmo
di tres diuiſiones diuiditur ſcientia diuina in tres partes,
et docet pulchre Auer. in prologo ſuo ſuper 7. metaphy.
& iſtud eſt ens cauſatum, & iſtius entis ſubſtantiæ ſepara-
tæ ſunt principia ſecundum formam, & finem, & ſecun-
Ens cãũ eſt metaphy. ſubiectum. dum efficiens quoquo modo, & non ſunt talis entis par-
tes ſubiectiuæ, ſed bene ſunt partes entis in ſua com-
munitate analogiæ ſecundum Auerro. aut uniuocationis

ſecundum Sco. Et hoc nullus ſanæ mentis negare poteſt ni D
ſi proteruiendo contra ueritatem. Dico tunc quòd ratio
Com. ſuper hoc eſt duplex. Prima eſt, quia ſubſtantiæ ſepa
ratæ ſunt principales partes ſubiecti modo declarato ſumẽ
do ſubiectum ens inquantum ens in ſua maxima communi
tate analogiæ, non autem ens quod eſt ſubiectum in. 7. 8.
& . 9. & . 10. met. quia illud eſt ens cauſatum, unde iſta æqui
uocatio & multiplicitas multos decipit in illa arte, nã ſciẽ
tia illa, ut dicit Com. in procemio. 7. & in com. 1. 12. meta.
diuiditur in duas partes: una conſiderat de ſubſtantijs inſe-
parabilibus a materia, & alia conſiderat de ſubſtãtijs abſtra
ctis a materia, & ideo aliud eſt ens cuius ſubſtantiæ ſepara
tæ ſunt partes, & aliud cuius ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt prin
cipia ſecundum rem, aut ſaltem ſecundum rationem. alia
autem ratio eſt es parte medij, quia uidelicet non habet
ſcientia diuina medium. Et animaduerte quòd conſequẽ-
ter loquendo in uia Auer. iuxta prædictam ſolutionẽ ſub-
tiliter dicere poſſumus quòd in illa parte in qua ſcientia di
uina conſiderat de abſtractis ſubſtantijs ipſæ ſubſtantiæ ab
ſtractæ ſunt illius partis uerum ſubiectum, ſed totius partis
præcedentis eſt in ens inquantũ ens, non in ſua maxima trã
ſcendentia, quia ſic eſt pure æquiuocum, ut ſic dicatur
de affirmatione & negatione, & de ente in anima, & de en
te extra animam, ſed ut ens ſumitur pro ente extra animã,
quod per ſe diuiditur in. 10. prædicamenta, quia clarum eſt
quòd Ariſ. in fine. 6. met. abijcit a ſua cõſideratione ens per E
accidens, & ens in anima, ut patet. unde nunquam memini
Auer. dicere ſubſtantias abſtractas eſſe ſpẽs ſubiecti meta.
ſed dicit quòd ſunt ſubiecta ſcientiæ diuinæ. Vnde ſubtilis
Doctor in. q. de ſubiecto met. ſic attribuit Auer. & ita dicit
Anto. Andreas, & ſine præiudicio melioris ſentẽtiæ poſſet
hoc probabiliter ſuſtineri. Quòd ſi dicatur, quia tunc ſciẽ Obiectio.
tia diuina non eſſet ſcientia una, quia non habet unũ ſubie-
ctum: modo per Philoſophũ. 1. poſte. ſcientia una eſt unius Solutio.
generis ſubiecti. Ad hoc reſpondet per authoritatẽ Phi-
loſophi, & Com. in. 4. met. com. 2. ubi dicit, res. n. quæ ha-
bent unam ſcientiam non tantum ſunt, quarum ſubiectum
eſt unum genere, aut ſpecie dictum uniuoce, ſed quarũ eſ-
ſe attribuitur uni fini, aut uni agẽti, aut uni ſubiecto, ita ꝙ
ex uarijs cauſis unitas ſcientiæ uenari poteſt. unde dicere
poſſumus quòd quia totalis ſcientia, quæ in met. traditur,
tam deducit nos ad cognitionem primæ formæ, & primi fi
nis, ad quæ in cognitione ultimata poteſt intellectus deue
nire ſic ſcientia illa una eſt, ut inquit Auer. es mente Alex.
ſuper prologo. 12. met. tamen primus modus dicendi ma-
gis communis eſt, & illum teneo, ſed ſecũdum appoſui ad
excitandum intellectum. Reuertamur igitur ad propoſitũ,
quòd ſecunda ratio cui innititur Auer. in. 12. met. cõ. 5. eſt
quia nullum mediũ aliud efficax ad probandum eſſe abſtra
ctorum eſt, niſi uia motus, & omnes rationes Auic. ad pro- F
bandum in ſcientia diuina eſſe abſtractorum, non pertran-
ſeunt ordinem ſermonum probabiliũ, ut dicit Com. 1 ph.
com. ulti. & in. 2. phy. com. 22. Et in libro deſtructio deſtru
ctionum. in diſpu. 4. in ſolutio. 5. dubij. unde ſi qua ratio ad
ducitur in ſcientia diuina ſuper hoc, tota uis illius conſiſtit
ſuper medio naturali, ſicut patet in. 2. primæ philoſophiæ.
in tex. com. 6. ubi Ariſt. demõſtrat quòd in genere cauſæ ef
ficientis non eſt proceſſus in infinitum, ubi totam illam ra-
tionem pertractat de motu, ut patet intuenti, ubi Com. po-
nit pulchrum documentum ibi com. 6. dicens, & conſidera
tio uniuerſalis in omnibus cauſis in eo quod ſunt cauſæ eſt
huius ſcientiæ. Et Ariſt. quamuis utatur hic demonſtratio-
nibus ſcientiæ naturalis; tamen inducit eas uniuerſalius,
quoniam quanto fuerit demonſtratio uniuerſalior, tanto
magis erit proprior huic ſcientiæ, & Ariſto. obſeruat ſe in
hac intentione. ſ. in inducendo demonſtrationes uniuerſa
les, alio modo quam in ſcientia naturali. Et hæc eſt cauſa Contra modernos temerarios.
in iteratione illarum demonſtrationum in hac ſcientia. Et
ex illo loco patet ſolutio contra temerarios, qui dicũt Ari
ſto. fuiſſe malum metaphyſicum, quia maxima pars met. cõ
ſtat ex rationibus naturalibus. Non. n. uident differentiam
inter illas rationes, ut adducuntur in ſcientia naturali, & ut
adducuntur in ſcientia diuina. De principijs autem ſubie Principia ſu-
cti

G

hiecti poſſūt demonſtrari.

cti ubi illa principia fuerint latentia, & occulta, & ſcientia illa habet medium notius poſſunt per illud in illa ſcientia demonſtrari demonſtratione ſigni, ſicut prima materia, & primus motor quæ ſunt principia corporis mobilis quod eſt ſubiectum in ſcientia naturali, nam per tranſmutationē ſubſtantialem demonſtratur eſſe primæ materiæ, & per motum localem demonſtratur eſſe primi motoris. Si autem illa principia ſunt occulta, & habent alia principia priora, & notiora, tunc per illa poterunt demonſtrari demonſtratione propter quid in ſcientia ſuperiori continente ſubiectum illius ſcientiæ, ſicut eſt ſcientia ſubalternans cū ſubalternata, & iſta eſt doctrina Auer. in. 2. phyſicæ auſcultationis. in comm. 22. ubi inquit. cum autem cauſæ ſubiecti artis habuerint cauſas priores, tunc demonſtratio illarum cauſarum erit per demonſtrationem ſimpliciter in arte continē te illam artem. Et erit etiam per ſignum in illa arte, & hoc

Dubium. Solutio.

totum erit quando cauſæ ſubiecti artis latuerint. Sed dices propter quid principia ſubiecti poſſunt demonſtrari, nō autem ſubiectum. Ad hoc reſpondetur propter quid ſubiectum eſt ſubiectum, & principia ſunt principia, eſt enim de ratione ſubiecti quod ſubijciatur, & concedatur in ſciētia, uel quia eſt notum in ſe, uel quia ſumitur tanquam notum a ſcientia ſuperiori, in qua fuit probatum, ſed non eſt de ratione principiorum inquantū ſunt principia ſubiecti quod concedatur eſſe in ſcientia, immo poſſunt eſſe quæſita ubi

Solutio rationum partis aduerſæ.

latitant. Reſtat ſoluere argumenta in oppoſitum adducta. Ad primum quod erat Antonij Andreæ. dico quod illa maior rationis non eſt uera, quod omnis ſciētia utitur uel uti

H

poteſt demōſtratione, quia nam in ſcientijs mathematicis ſēper procedimus a prioribus & notioribus naturæ, & nobis, ut dicit Com. in. 1. phy. com. 2. & in 7. met. cō. 10. Amplius non ſufficit ad hoc quod aliquid demōſtretur demōſtratione ſigni quod habeat effectum per quem poſsit demonſtrari, ſed requiritur quòd illud quod demonſtratur ſit occultum, & non per ſe notum, neque ſumptum tanquam notum, & quia ſubiectum cuiuſlibet ſcientiæ, aut uniuerſalis, aut particularis, uel eſt notum, uel ſumitur tanquam notum, ideo non poteſt demonſtrari in ſcientia in quā ſubijcitur. nam ad per ſe nota, uel ad illa quæ ſumuntur pro notis non eſt demonſtratio apud ſcientiam ſic ſumente illa. Ad confirmationem reſpondetur quòd illa non eſt oſtenſio demonſtratiua qua utitur Ariſt. in principio libri elenchorū, ſed eſt exemplaris manuductio quæ non uſitatur in probādo aliquid ſimpliciter occultum in ſciētia, ſed facit aliquā innuitione, unde ut ſupra dictum fuit differētia magna ualde eſt inter uiam doctrinæ, & inter diſciplinæ manerlem. Vbi animaduerte quòd ſubiecta ſcientiarum ſunt in duplici, ſeu triplici differētia. quædam ſunt adeo nota quòd propter ſui maximam claritatem & euidentiam deſpiciuntur a

Aliqua ſubiecta tenui probatione eſſe oſtenduntur.

ſcientia, ut dicit Ariſt. in. 1. poſter. tex. com. 25. Alia uero non ſunt adeo nota ſicut iſta, nec adeo ignota quod demōſtrari poſſunt, ſicut ſunt res naturaliter ignotæ, ſed ſunt medio modo, & talia indigent aliqua innuitione, aut ſuadela, ſicut eſt uia exempli, aut uia ſyllogiſmi hypothetici per natură, aut ſicut eſt uia inductionis, & ſimilia, dicit enim The

I

miſt. in. 2. poſte. c. 11. loquens de ſubiectis ſcientiarum, quia tum ut ſint, tum quid ſint certum eſſe, & conſtitutum neceſſe eſt, nec alio modo cognobiliora euadūt, quam inductione, aut fide aliqua, aut periculo, demonſtratione non euadunt. Vnde Ariſt. ſimilitudine, & exemplo perſuadet eſſe ſyllogiſmi ſophiſtici, nam ſic ut aliqui ſunt pulchri, & decori, alij uero non ſunt ſed apparent eſſe & in rebus inanimatis aliquod eſt uerum aurum, aut argentum, aliquod autem apparet eſſe aurum cum non ſit ita in orationibus ſyllogiſticis idem contingit quod aliqui ſunt ueri ſyllogiſmi, alii autem cum non ſint uidentur, patet quòd iſta ratio facit aliquam fidem, ſed non ſimpliciter demonſtrat aut oſtē dit, unde luciſsimus Them. in. 1. de anima. c. 24. Ego uero primum illud demiror eorū qui hoc audēt dicere quod arbitrantur exempla uim probationum habere, quū tamen exemplum ad faciendam fidem infirmiſsimum argumentū ſit. Et eodem modo dicendum eſt de ratione illa Priſciani in oſtendendo in libro conſtructionum orationem conſtructam eſſe, quia eſt ſimilitudinaria manuductio, & non eſt uera demōſtratio ſigni. Ad aliud dico quòd Auic. in. 6. naturalium ex eſſe operationum animæ cognito oſtendit eſſe animæ etiam cognitum per ſyllogiſmum hypotheticū per naturam, qui non probat ſimpliciter, ſed uſitatur in his quæ indigent aliqua innuitione, nam in tali ſyllogiſmo antecedens eſt per ſe notum, & conſequens etiam, & tota illatio eſt per ſe nota, & iſta eſt clara mēs, & reſpōſio Auer. in. 1. priorum. in digreſsione de ſyllogiſmo hypothetico, ubi inquit, & uniuerſaliter per inductionem quam induximus apparet quod dixit Ariſt. in hac re apparentia manifeſta, quoniam iam manifeſtum eſt ex dicto noſtro quòd multæ res ſcitæ per ſe ſicut ſit inuentio animæ, & alia ſunt quæ ſcimus per hanc uiam dimenſionis. Et impoſsibile eſt, ut ſit una & eadem qua dicitur ad ſtadium ſuper ſcita per ſe, & ignota per naturam, & conſimilem ſententiam habet in 2. phy. in com. 39. Ad ultimum reſpondetur per interemptionem ſalua ſemper pace Aegidij, & Pauli, & aliorum hoc aſſerentium. Nam intentio Ariſt. ibi non eſt diſputare contra negantes ſcire eſſe, aut contra negantes ſcire fieri de nouo, quia hoc pertinet ad diuinum non ad logicum, unde Com. in. 3. cæli & mundi. in com. 4. inquit. Diuinus debet loqui contra dicentem quod nihil eſt permanens, & fixum, ille autem negat ſcientiam eſſe, ſcientiam autem eſſe eſt ſubiectum logices, & diuinus qui defendit ſubiecta diſciplinarum particulariū debet loqui cum eo. Amplius ſequeretur Ariſt. ibi petere principium. Nam initium illius diſputationis eſt illa uniuerſalis propoſitio. Omnis doctrina, & diſciplina intellectiua ſit ex præexiſtenti cognitione, iſta autem præſupponit doctrinā, & diſciplinam eſſe, nam quæſtio compoſita ſemper præſupponit ſimplicem, & hoc erat probandum. Alia igitur eſt mens Ariſt. in illo prologo, ut dicunt græci expoſitores, & eſt prælibare quæ & quot oportet præcognoſci in ſcientia demonſtratiua, & in ipſa demonſtratione, ſicut poteris uidere ſi placet.

K

Contra Aegi. Ro. & Paul. Venetum.

Propō. 54.

Differentiæ ultimæ rerum non recipiunt magis, & minus.

RATIO eſt, quia ut Porphyrius in c. de differentia loquens de differentijs ſpecificis inquit. quòd nō recipiunt magis, neque minus, ipſæ. n. ſunt quæ uniuſcuiuſque rationem complent. Eſſe autem uniuſcuiuſque unum & idem eſt, nec intenſionem, nec remiſsionem ſuſcipiens. & eſt etiam ſententia Ariſt. in. 8. met. tex. com. 10. ubi ſcribit, quòd ſpecies entiū ſunt ſicut numeri. & fuit propoſitio de mēte Platonis, ut dicit beatus Thomas ibi. & idem uidetur ſentire Com. 12. meta. cap. 2. Eſt etiam de mente ipſius Ariſt. 5. met. tex. com. 19. ſex ſemel eſt ſex, nō eſt bis tria, neq; ter duo. ſubſtantia enim uniuſcuiuſq; quòd ſemel. unde inde colligitur quòd ſpecies rerum conſiſtunt in indiuiſibili ſicut ſpecies numerorum. nam ſicut non inueniūtur duæ ſpecies numerorum ab unitate æqualiter diſtantes, ita etiam non inueniuntur duæ ſpecies entiū æqualiter diſtantes a primo principio quod eſt prima, & ſumma unitas. nam ſecundum Philoſophum. 1. cæli & mund. tex. com. 100. Cōmunicatum eſſe, & uiuere omnibus, his quidem clarius, his uero obſcurius. Et Auer. 2. cæli & mundi com. 63. inquit diſtantiæ entium ſunt ualde diuerſæ in hoc. Aſsimilantur etiam ſpecies entium numeris in hoc, quia quemadmodum qualibet unitate addita, aut remota uariatur ſpecies numeri, pariformiter qualibet differentia addita, aut ſubtracta uariatur ſpecies diffinita. Sunt etiam ſpecies rerum ſicut numeri, quia ſicut ſpecies numerorum nō continent æquales unitates, ita etiam ſpecies rerum nō cōtinent æquales perfectiones. Ratio autem eſt, quia genus non diuiditur in ſpecies, niſi per contrarias differentias. 10. met. tex. com. 24. Talis autem oppoſitio contrarietatis ſecundum Philoſophum ibidem reducitur ad oppoſitionē quæ eſt ſecundum priuationem, & habitum, ut patet ibidē in tex. com. 15. & per conſequens differentia conſtitutiua unius ſpeciei comparatur ad oppoſitam, ſicut habitus ad priuationem, & per conſequens implicat quòd ſint iſtæ differentiæ

M

Quomodo ſpecies rerū ſint numeri.

A ſe. entiæ æqualis perfectionis, & ideo nulla uia fieri poteſt, ut ſint duæ ſpecies æque eſſentialiter perfectæ. Aſſimilantur etiam ſpecies entium numeris in hoc. nam ſicut minor numerus cõtinetur in maiori, ſic una ſpecies imperfecta uirtualiter continetur in maiori & perfectiori. uegetatiuum enim continetur in ſenſitiuo, ſicut trigonum in tetragono, ut dicitur in. 2. de anima. in tex. commen. 31. Redeamus igitur ad declarationem propoſiti Theorematis, & dicamus quòd differentiæ ultimæ rerum non recipiunt magis, neque minus quod ueritatem habet in ſubſtantijs, fallit autem in accidentibus, ita gloſſa Commen. in. 8. meta. in tex. commen. 10. ubi inquit. quòd forma ſubſtantialis non recipit magis, neque minus. homo enim non eſt maioris humanitatis quam homo. & ſi fuerit erit ſecundũ quòd eſt forma in materia. Nam quòd accidentia recipiant magis, & minus clarum eſt, ut teſtatur etiam Porphyrius, & Ariſto. in prædicamentis. De formis igitur ſubſtantialibus per perfectis ſecundum ſe conſideratis uera eſt propoſitio. Dixi autem notabiliter de perfectis ad excipiẽdas formas elementales quæ ſecundum mentem Auerro. in. 3. cæli. & mundi. in com. 67. intenduntur & remittuntur, & ſunt quaſi mediæ inter ſubſtantiam, & accidentia: ut teſtatur Commen. ibi propterea, quia ſunt ualde propinquæ primæ materiæ. Dixi autem ſecundum ſe propter uerbum Auerro. in quo dixit, & ſi fuerit erit ſecundum quòd eſt forma in materia, & eſt etiam in textu ubi dicitur, & quemadmodũ

Limitatio propoſitionis.

B nec numerus habet magis, & minus, nec quæ ſecundum ſubſtantiam, ſed ſi quidem cum materia. Et per hoc uoluit intelligi materiales quaſdam, & accidentales diſpoſitiones, unde ſuper Porphyrio dicit Commenta. quòd unus homo non eſt magis homo, quam alter homo, nec unus eſt magis rationalis, quam alter, niſi quis uelit per rationalitatem intelligere rem accidentalem, a forma enim ut in materia exiſtit fluunt potentiæ naturales, uel impotentiæ, ut dicit Magnus Albertus ibidem ſecundum quas forma fit expeditior, aut minus expedita in ſuis actionibus. Sed tunc eſt difficultas contra hoc dictum. nam ſi forma in ſe non recipit magis, & minus niſi ratione ſuarum potentiarum quæ fluunt ab ipſa forma, ut eſt in materia, tũc ſequeretur quòd potentiæ naturales quæ ſunt qualitates de ſecunda ſpecie qualitatis intenderentur, & remitterentur, quòd eſt contra omnes Philoſophos. accideret enim tunc quòd in ſecunda ſpecie qualitatis poſſet eſſe per ſe motus, quod negat Cõmen. in. 7. phy. commen. 20. & eſt etiam contra Ariſtot. in 3. de anima. in tex. commen. 65. ubi ſcribit, quòd ſi ſenior accipiat oculum talem uidebit utique ſicut iuuenis, ubi expreſſe colligitur quòd potentia uiſiua iuuenis, & ſenis eſt in diuiſibili conſiſtens. Et ſine dubio hoc uerum eſt, quòd neque anima, neque animæ potentiæ recipiunt magis, neque minus ſecundum ſe, ſed bene merito inſtrumenti, quia tales potentiæ utuntur organo corporeo in quo eſt complexio, & compoſitio, & unitas, & ſecundum quòd huiuſmodi diſpoſitiones ſunt meliores, aut deteriores. Comple-

C xio enim recipit magis & minus, ut ſciunt theorici medicinæ, & ut ſic contingit unam potentiam melius operari quã alteram, unde quia complexio, & compoſitio organi uiſiui eſt melius diſpoſita in iuuene quam in ſene, ideo dicimus iuuenem melius uidere quam ſenex. Et ſic colligas etiam de intellectu, qui in intelligendo dependet a uirtute cogitatiua quæ eſt uirtus organica, ut patet. 3. de anima. textu comment. 20. quod ſecundum quòd organum cogitatiuæ habuerit meliorem complexionem & compoſitionẽ organo alterius, ſic contingit unum hominem eſſe melioris diſcurſus quam ſit alter homo. Ex quo infero quam iuuenis eſſentialiter eſt melioris diſcurſus cæteris paribus quam ſit ſenex, quia æqualitas ſecundi modi, ut uoluit Princeps in prima Fen primi. doc. 3. in cap. de complexionibus præcipue reperitur in ætate conſiſtentiæ, quia illa eſt ætas pulchritudinis, tamen ſi uidemus ſenes præcipue in operabilibus melius diſcurrere quam faciunt iuuenes, hoc eſt per accidens ratione diuturni experimenti quòd non niſi lõgitudine temporis perficitur in nobis, & ideo dixit Iob quòd in antiquis eſt ſapientia, & in longo tempore pruden-

D tia inuenitur. Vnde Ariſtotel. propter prædictam cauſam dicit. 6. ethicorum, capitu. 9. quòd pueri, & iuuenes nõ poſſunt eſſe prudentes, unde idem Ariſtote. dixit. Non minus inhærendum eſſe ſeniorum opinionibus ſine demonſtratione, quam demonſtrationibus ipſis præſertim in agibilibus, & factibilibus, in quibus requiritur experimentalis cognitio, quæ non niſi longitudine temporis perficitur.

Scotus autem & Anto. Andr. in hoc quæſito tenent in. 8. metaphyſi. in ſpeciali quæſtione de hoc quòd quælibet forma ſubſtantialis recipit magis & minus, unde in quæſtio. 3. ita ſcribit Scotus ad quæſtionem ſuſtinendo quod ſuſcipit ad hoc notandum propter authoritates quòd metaphyſicus hic in octauo loquitur de forma, & differentia ſecundum quòd pertinent ad quiditatem rei, ſed quiditas abſtrahit a ſuppoſitis non includens aliquid quod pertinet ad indiuidua, ſed ſuſcipere magis, & minus non competit quiditati ſecundum ſe conſideratæ, ſed ut eſt in indiuiduis ſecundum hoc differentia addita quiditati ſic uariat diffinitionẽ. Subſtantia ergo ſecundum ſpeciem in uniuerſali conſiderata, ut quiditas non ſuſcipit magis, & minus, ſed in ſuppoſito. patet quia hoc indiuiduum perfectius habet naturam ſpecificam quam aliud ſuppoſitum. Aliud etiam eſt notandum quòd aliter eſt in accidentibus, quam in ſubſtantijs, quia ſubſtantia magis, & minus inducuntur mutatione indiuiſibili in accidentibus motu continuo, unde ſic exponunt authoritatem Philoſophi in octauo metaphyſic. text.

Scotus in. 8. meta. q. 3. & Ant. Andr. ibidem. q. 7.

E commen. 10. ubi dicitur, & quemadmodum nec numerus habet magis, & minus, nec quæ ſecundum ſubſtantiam, ſed ſi quidem cum materia, ita quòd ly, ſi quidem, uel eſt duæ dictiones, ut ſi ſenſus, quòd ſi forma ſpecifica habet magis, & minus, hoc quidem eſt cum materia, uel eſt una dictio, & tunc ſenſus eſt ſi quidem cum materia ideſt in inferioribus indiuiduis quæ reſpectu eius ſunt materialia. unde nulla eſt materialitas in quiditate, ut quiditas eſt, quia ut ſic abſtrahit ab omni conditione materiali & indiuiduali. Et pro hac opinione facit articulus Pariſienſis, qui dixerit quòd anima Chriſti in puris naturalibus non eſt nobilior anima Iudæ, error. Et Henricus de Gandauo ante Scotum tenuit in prolixa. q. in quarto quolibet. q. 15. qua quæris, utrum forma ſubſtantialis recipiat magis & minus, ſicut & accidentalis quod loquendo de forma una genere quælibet talis recipit magis, & minus. De forma autem una ſpecie loquendo ſemper in formis materialibus nulla in genere ſubſtantiæ dicitur ſecundum magis aut minus, niſi fuerit aliqua quæ ſecundum rationem ſuam ſit naturæ indeterminatæ, nam reprobatis uarijs, & diuerſis modis de cauſa intenſionis, & remiſſionis in formis, ipſe determinat quòd nullus ſpecialis modus eſt niſi unicus ſcilicet quòd natura rei non exiſtit in termino, ſed nata eſt habere in ſe aliquam latitudinem alicuius magnitudinis, & ſecundum

Opinio Henrici de Gandauo in quolibeto. 4. q. 15.

F illam dicitur ſecundum magis, & minus, & ideo quòd ſecundum aliquas formarum dicitur magis, & minus huius cauſa eſt natura, & eſſentia formarum in ſe. ſecundum illas enim quæ conſiſtunt in indiuiſibili, & non ſunt natæ habere magis & minus, in ſua eſſentia nihil dicitur magis, neque. minus & ideo ſi forma humanitatis, aut animæ rationalis ſit talis inter omnes formas ſpecificas ſubſtãtiæ quod non conſiſtit in indiuiſibili ut participabilis ſit ſecundum gradus a Chriſto ſecundum unum gradum, & ab alijs hominibus ſecundum alium gradum. bene uerum eſt quod anima Chriſti in natura ſua nobilior eſt, & ſuperior in gradu naturæ, quam anima Iudæ. Vel forte ut inquit, eſt alius modus ſecundum quem hoc poteſt contingere quem fatetur ſe ignorare, & ſubdit, & propter illam eandem rationem qua in formis ſpecialiſſimis ſubſtantiæ non eſt ſecundum eos magis, uel magis niſi in forma humana, uel anima rationali. iuxta hoc quod determinauit quõdam Epiſcopus Pariſienſis, cuius ſententiæ non contradico, ſimiliter neque in alijs quæcunque ſint &c. Sic igitur patet quòd iſti uiri generaliter tenent in formis ſubſtantialibus eſſe magis, & minus ſecundum prædictum modum. Auerro. uero ſolum in formis elementalibus. Communis tamen opinio tenet in uia Ariſtote. quòd formæ ſubſtantia-

Opi. cõis.

les

G ſes perfectæ non ſecipiunt magis, neque minus, nec in ſe, nec ut ſunt in ſuis indiuiduis, quia tunc in eis poſſet eſſe motus. nam ut inquit Commenta. in tertio phyſico. comm: quarto, motus nihil aliud eſt, quam generatio partis poſt aliam illius perfectionis ad quam intendit motus donec perficiatur, & ſit in actu, & illa ratio ponitur ab Auicen. in. 3. ſufficientiæ ſuæ capitu. primo quod incipit. Ponemus fundamentum. dicit enim quòd in ſubſtantia non eſt motus, quia non eſt magis, neque minus. Opinio etiam Peripateticorum tenuit quòd in talibus formis ſubſtantialibus ſpecialiſsimis ſit æqualis participatio a ſuis indiuiduis. participatione enim ſpeciei plures homines ſunt unus homo ſine aliquo diſcrimine, ut teſtatur ipſe Porphyrius, inquit enim in communitatibus differentiæ, & ſpeciei quod commune eſt utrique æqualiter participari, homine enim æqualiter participant particulares homines; & rationali differentia. & priſci etiam Theologi ante deciſionem reuerendi pariſienſis Epiſcopi hoc tenuerunt. unde Gregor. in. 21. moralium exponens illud Iob. 31. Numquid non in utero fecit me qui & illum operatus eſt, dicit ſic. Magna eſt uirtus humilitatis conſiderata æqualitate conditionis; omnes namque homines ſecundum naturam æquales ſunt; ſed accidit diſpenſatorio ordinis, ut quibuſdam prælati uideantur.

H Si ergo a mente deponimus quòd temporaliter acceſsit inuenimus citius quod naturaliter ſumus. Si enim apud ſeipſum deſcendit de uirtutis culmine citius planiciem inuenit naturalis æqualitatis. nam omnes homines natura æquales genuit. homo quippe animalibus irrationalibus, non autem cæteris omnibus hominibus natura prælatus eſt. tamen quicquid ſit de hoc, in hoc me ſubmitto romanæ eccleſiæ: unum ſcio quòd illa opin. Peripatetica non eſt, unde tertio metaphyſico. tex. commen. 11. In indiuiduis non eſt hoc prius, & illud poſterius.

Difficultas contra Auer.

Sed Auerro. in ſua habet unam præcipuam difficultatem; propter quid eſt quòd cum ſecundum ipſum formæ ſubſtantiales elementorum cum intenſionem, & remiſsionem ſuſcipiant, non ſic autem eſt de figuris ipſorum cum ſint accidentia.

Solutio Auer.

Hanc autem difficultatem Commen. illo modo euadere conatur tertio cœli & mundi. in cap. 67. dicens, Dicemus quòd figuræ ſunt ex qualitatibus aſſociatis formis ſubſtantialibus perfectis in hoc quod non recipiunt diuiſionem, & ideo carent motu alterationis, ut dictum eſt in ſeptimo phyſico. ut patet ibi in tex. commen. 15. 16.

Obiectio.

Sed tunc contra Auerro. inſurgit maior difficultas, quia propter eandem cauſam etiam formæ elementales non debent recipere diuiſionem, quia per Philoſophum in quinto phyſico. tex. commen. 10. in ſubſtantia non eſt motus. Amplius ſequi uidetur quòd forma ſubſtantialis elementi ſit mino-

I ris ratitudinis & perfectionis, quam figura quæ eſt qualitas in eis. nam quod intendatur, & remittantur habent ex ſua perfectione propter uicinitatem naturæ materiæ, ut inquit in octauo phyſico. comment. 82. & tunc ſi figura non intenditur neque remittitur, quia in hoc aſſociatur formis ſubſtantialibus perfectis. ergo ut ſic figura uidetur eſſe magis eleuata a natura materiæ, & ab imperfectione per conſequens, quam ſit ipſa forma ſubſtantialis elementi, quod nullus ſani capitis fateretur.

Solutio.

Ad hoc dicendum puto quòd ſenſus Auerro. talis eſt, quòd figuræ aſſociantur idest aſsimilantur formis ſubſtantialibus perfectis, quòd quemadmodum illæ non recipiunt diuiſionem ſecundū magis & minus, ſic nec figuræ. unde author ſex principiorum in ſimili dicit, quòd ſubſtantiæ, & qualitatibus in quantitate magis & minus, non conuenit. quoniam ipſarum impoſitio in termino eſt ultra quem tranſgredi impoſsibile eſt. qualitates autem in quantitate appellat qualitates de quarta ſpecie, ut eſt forma uel circa aliquid conſtans figura, ut etiam dicit Auerro. in quarto phyſico. commen. 18. ubi dicit quòd Ariſtote. in ſeptimo declarauit quòd motus alterationis non inuenitur in prædicamento qualitatis, niſi in genere qualitatis paſsiuæ ſecundum tactum, guſtum, & uiſum. nam illæ qualitates recipiunt magis, & minus. & non eſt ita de qualitatibus quæ ſunt in anima, & in animato, & qualitate quæ eſt ſecundum quantitatem. per qualitates e-

K nim, quæ ſunt in anima, & animato intellexit qualitates de prima ſpecie qualitatis, quæ ſunt habitus, & diſpoſitiones, & per qualitates ſecundum quātitatem qualitates de quarta ſpecie, & ita etiam dicit in ſeptimo phyſico. in commē. 15. & eſt etiam ſententia Boethij in prædicamentis. in hoc igitur conuenit figura cum forma ſubſtantiali pfecta quòd ſecundum rationem formalem eſſentiæ earum conſiſtat in termino, & in indiuiſibili. unde Ariſto. dicit prædicamentis aſsignans rationem quare qualitates in quantitate, ut triangulus uel quadrangulus, & huiuſmodi non ſuſcipiunt magis, & minus, dicit, quæcunque enim diffinitione trianguli, uel circuli recipiunt ſimiliter trianguli, uel circuli ſunt. Ex hoc tamen non licet inferre quòd figura ſit perfectius, & magis ens quam forma elementalis. nam prædicamentum qualitatis recipit magis & minus. prædicamentū autem quantitatis non recipit magis, neque minus, ut dicit Auerro. in prædicamentis, ſimiliter relatio ſecundum plurimum ſui magis & minus non recipit, & tamen non dicimus prædicamentum qualitatis eſſe minoris ratitudinis eſſendi quam prædicamentum quantitatis, cum quantitas inſequatur materiam, & qualitas formam, aut ſaltem non eſt minoris ratitudinis, quam ſint illæ relationes quæ non recipiunt magis & minus. nam ut inquit Commen. 12. metaphy. commen. 19. relatio eſt debilioris eſſe alijs prædicamentis, ita quòd quidam reputauerunt ipſam eſſe ex ſecundis intellectus, unde licet in genere ſubſtantiæ formæ, quæ

L non recipiunt magis neque minus, ſint perfectiores, quam formæ elementales quæ recipiunt magis & minus, ſecundum Commen. tamen comparando formam unius prædicamenti ad formam alterius prædicamenti. Ex hoc non licet uniuerſaliter hoc inferre, immo ſi recte ſpeculatus fueris inuenies quòd in formis eiuſdem prædicamenti in prædicamentis accidentium hoc generaliter locum nō habet. nam certum eſt quod in qualitatibus tertiæ ſpeciei in quibus eſt motus alterationis eſt recipere magis & minus, ut ſunt qualitates tangibiles. qualitates autem de quarta ſpecie non recipiunt magis neque minus. nullus autem ſanæ mentis diceret qualitates quartæ ſpeciei, ex eo quod non recipiunt magis, neque minus eſſe maioris entitatis, & perfectionis, quam qualitates tāgibiles cum illæ nō ſint de uirtutibus actiuis, ſicut neque quantitas in qua fundantur, ut dicit Commen. in. 4. phy. auſcultatio. in commen. 84. quantitas non eſt de potentijs actiuis, ſed ſequitur potentias actiuas, & operationes earum ſcilicet calidum, & frigidum, immo Ariſto. omnem realem tranſmutationem, & alterationem in iſtis generabilibus inuētam reducit ad iſtas quatuor primas qualitates contrarias, quibus mediantibus ſit actio, & paſsio. Non bene igitur inferebatur quòd figura cum ſit accidens, & non recipiat magis, & minus, forma autem elementi recipit, ergo eſt magis ens, & perfectius ens quam forma elementi. nam perfectio in formis ex operationibus earum innotuit a ſigno philoſophis, ſicut dicit Cōmen. in. 6. diſpu. in libro deſtructio deſtructionum in ſolutione ſexti dubij. ubi inquit, quòd Philoſophi ſumpſerunt

M ſignum ſubiecti ex paſsionibus, ſicut ſignum formæ reperirunt ex actionibus. impoſsibile enim eſt quòd actio, & paſsio ab una, & eadem natura procedant. Manifeſtum eſt autem quòd forma elementi longe nobiliores operationes habet, quam figura: tum quia facit hoc aliquid quod non facit figura, tum etiam quod eſt principium effectiuum principale motus localis intrinſecum ipſis elementis. Nam Cōmen. in primo cœli & mundi in commen. 17. inquit declarando deſcriptionem grauis, & leuis ibi poſitas; & intelligēdum eſt ex deſcriptione grauis & leuis naturam quæ eſt innata ad mouendum ad medium uel a medio ſcilicet habitum & formam, ex qua procedit hæc operatio, etſi hoc nomen grauitas & leuitas non dicantur uulgariter niſi ex accidente.

Alia difficultas.

Sed tunc iterum inſurgit noua difficultas in uia Auer. nam figura eſt de accidentibus terminatis. talia autē inſequuntur formam, ut patet in. 1. ca. de ſubſtantia orbis, & ideo mirabile uidetur quòd cauſa ad quam conſequitur aliquid recipiat magis & minus, & ſuus effectus non recipiat magis & minus.

Solutio.

Niſi eſſet quòd accidentia termina-

ta

A ta ſunt a forma tanquam a fine, ſed ſunt ab agente tan-
quam cauſa efficiente, quia agens ſormam dat accidentis
concomitantia formam mediante tamen ſorma. ab agen-
te autem, & forma accidentia emanant ſecundū quòd ſunt
apta nata emanare, & ideo ſi ſorma eſt intenſionē recipiēs,
& remiſsionem, figura uero nō eſt capax intenſionis, & re-
miſsionis ſorma illo modo, & figura diuerſo modo erit ab
agente. Accedit etiam quòd figura in elementis non eſt eſ
ſentialiter ſicut in cælo, ſed eſt accidentaliter, quia in eis
in tendebatur receptio multarum figurarum cum eſſe ele-
mentorum eſt propinquius ad eſſe primæ materiæ, quā ad
eſſe formæ, ſed corpus cæleſte eſt econtrario, quia ſuum eſ
ſe eſt propinquius ſormis, ut dicit Comm. in ſecundo cæli
in commen. 22. Elementa enim de ſe infigurata ſunt, ſicut
materia de ſe informis eſt, ſed recipiunt figuram per acci-
dens, uidelicet ratione continentis, ut dicitur in. 3. cæli &
mundi. in tex. com. 67. & ideo non ualet ſi forma ſubſtan-
tialis elementis intenditur, & remittitur, ergo & figura,
quia non eſt de accidentibus eſſentialiter concomitantibus
formam elementariam, ſed per accidens modo declarato.

Propō. 55.

In ſpecie atoma eſt comparatio.

B FAMOSA eſt propoſitio, & colligitur ex mente
Philoſophi in. 7. phy. tex. comm. 29. & 31. ubi inter
alias conditiones requiſitas in uera comparatione
addit quòd debent eſſe unius naturæ, unde dicit in genere
latitare æquiuocationes. Veritatem autem habet propo-
ſitio de phyſica comparatione. de tali enim loquitur Phi-
loſophus ibi. illa enim requirit unitatē naturæ, ſpecies au-
tem uere una natura eſt. nam ſpecies completiue ſumitur
teſte Porphyrio in cap. de differentia, & teſte Philoſopho
in. 7. primæ philoſophiæ. tex. com. 43. ab ultima differentia
ſeu ultimo actu qui unus eſt uere in natura, ſed genus non
ſumitur ab aliqua una ſorma in natura uere exiſtente, ſed
ſolum ſecundum rationem. Non enim eſt aliqua forma rea
lis in natura per quam homo eſt animal, alia ſecūdum rem
ab illa per quam homo eſt homo, omnes tamen homines
cum ſint unius ſpeciei conueniunt in ſorma quæ conſtituit
ſpeciem, quia quilibet habet animam rationalem, ſed non
eſt in homine, & equo, & aſino, aliqua anima cōmunis quæ
conſtituat animal præter illam animam quæ conſtituit ho-
minem, & præter illam quæ conſtituit equum aut aſinum.
Nam ſi ita eſſe genus utique phyſicæ eſſet una natura. Et
in eo poſſent fieri comparationes. unde lucidiſsimus The
miſt. in. 1. de anima. ſuper. 8. tex. ubi Ariſto. inquirit utrum
diffinitio de anima inueſtiganda ſit una unitate generis ſi-
cut animal, aut ſit una ſecundum ſpeciem inquit. Neque pa
rum refert hoc an illo modo diffinias. genus enim aut me
ra notio eſt ſine euidentia ſoliditateque aliqua, ſed ex te-
C nui ſubobſcuraque ſimilitudine ſingularium collecta, aut
penitiſsime nihil, aut quam ſingularia multo poſterius. at
ſpecies natura quædam eſſe amat & forma. nam ratio ho
minis ſimul atque iugata materiæ eſt, homo fit. & propter
hoc Boethius bene dixit, quòd ſpecies eſt tenuis ſimilitu-
do ex indiuiduis collecta, & genus longe magis tenuis eſt
ſimilitudo ſpecierum. hic igitur Ariſt. ſecundum phyſicam
rationem loquutus oſtendit phyſicas comparationes eſſe
in his quæ ſunt eandem naturam participantia, & quia ſpe-
cies ſpecialiſsima unam naturam, & unam formam realem
importat, iuxta illud Porphyrij, participatione ſpeciei plu
res homines ſunt unus homo, ideo in tali ſpecie phyſicæ
comparationes fiunt, & ideo Ariſt. uult ibi quòd motus lo
calis non eſt comparabilis motui alterationis, nec motus
localis rectus comparari debet motui circulari, quia non
Contra ſophiſtas. ſunt eiuſdem ſpeciei. Ex quo aduerte quomodo infinita
argumenta ſophiſtarum ſolita fieri. 5. & 6. phy. de unitate,
& diuerſitate motuum, & de continuitate ac de contrarie-
tate ſoluuntur, quia ſunt argumenta imaginaria ſecundum
mathematicam conſiderationem procedentia, non ſecun-
dum phyſicam conſiderationem. nam comparant motus re
ctos circularibus, & imaginantur graue moueri per chor-
dam, & aliud moueri per arcum, & quærunt utrum iſti mo

D tus deſcenſus ſint eiuſdem ſpeciei, & imaginantur aliquid
moueri duobus motibus, uidelicet motu lineæ gyratiuæ
quæ mouetur circundando columnam, & ex motu puncti
ſuper linea taliter mota, & ſic imaginantur lineam helicā,
& infinita ſimilia, quæ ſunt intricamenta intellectus, & nul
lius roboris neque momenti ſunt in philoſophia. omnia. n.
hoc fundamento ſoluuntur, quia tales caſus non ſunt ad-
mittendi in philoſophia naturali. male autem & praue di-
ſputat mathematicus cum naturali per regulam Ariſtot. in
primo poſter. analyticorum, unde tene menti hoc funda-
mentum, & confirma per authoritatem Auer. in. 1. cœli &
mundi, in com. 5. ubi Ariſt. diffinitiones motuum circula-
ris uidelicet, & recti proponit dicens, quòd motus circula
ris eſt qui eſt circa medium. motus autem rectus eſt uel a
medio, uel ad medium. inquit enim quòd tales diffinitiōes
intelliguntur de motibus ſecundum quòd ſunt motus natu
rales ſenſibiles, & in corporibus motis natura, non uiolen-
tia. per hoc enim excipiuntur omnes motus imaginatij, ſi-
cut eſt motus pūcti, & lineæ, & ſicut ſunt motus corporum
mathematicorum, & excipiūtur omnes motus artificiales.
Vnde propoſita propoſitio ueritatem habet ſecundū phy- Sūma totius limitationis.
ſicam comparationem. fallit autem ſecundum logicam cō
ſiderationem. nam in genere poſſunt fieri comparationes
ſecundum logicum, quia ille ſolum conſiderat unitatē con
ceptus ſecundum rationem: non autem conſiderat unitatē
formæ ſicut naturalis. unde Ariſt. in prædicamentis compa
rat ſpecies, & genera ad primas ſubſtantias. Fallit etiam E
ſecundum mathematicam conſiderationem, quia propoſi-
tiones mathematicæ ſunt fundamenta imaginationis, ut di
cit Com. in. 3. phy. com. 60. unde motus ſpecie differentes
poſſunt inuicem comparari ſecundum imaginariam com-
parationem. ſic enim comparari poteſt rectum circulari.
gloſſa eſt Auer. in. 7. phyſi. comm. 29. nam geometra dicit
quòd linea recta eſt breuiſsima quæ duci poteſt inter duo
puncta. Fallit etiam ſecundum conſiderationem diuinam,
quia ſcientia diuina eſt ſcientia uniuerſalis, & conſiderat
ens inquātū ens, & quæ illi inſunt ut ſic. & ideo ille habet
conſiderare omnē cōparationē ſub rationibus tranſcenden
tibus, & generalibus. unde diuinus cōparat ſubſtantiā ad ac
cidens in ente quod eſt unum analogice dictum ſecundum
uiam antiquam. quod nō dicit aliquam naturam aliam a na
tura ſubſtantiæ, & aliam a natura accidentis, ſicut dicit Cō
men. 10. met. com. 8. cōtra Auic. & 12. met. com. 19. & 20.
ens enim per prius dicitur de ſubſtantia, quā de accidente.
unde dicit metaphyſicus, quòd ſubſtātia eſt magis ens, quā
accidens & uerius ens. nam ſecundum Philoſophum. 7. me
ta. tex. com. 2. & 12. met. tex. com. 3. accidentia non ſunt. n. F
niſi quia entia. unde Aue. 7. met. com. 2. inquit in principio
commenti cum declarauit quòd hoc nomen ens ſignificat
ſubſtantiam, & accidentia ſubſtantiæ quæ ſunt nouem præ
dicamenta. intendit declarare, quòd hoc nomen ens princi
paliter, & ſimpliciter ſignificat prædicamentum ſubſtantiæ
ſecundario, & determinate ſcilicet relatiue ad ſubſtantiam
alia prædicamenta accidentium quæ non dicuntur eſſe, niſi
quia accidunt enti quod eſt ens per ſe. Similiter etiam in
ſcientia diuina comparari poſſunt genera accidentium in-
ter ſe, ut dicamus, uerbi gratia, quòd prædicamentum qua
litatis eſt magis ens, quam prædicamentum quantitatis.
Similiter Com. 12. met. com. 19. comparat prædicamētum
relationis reliquis prædicamentis dicens, quòd eſt debilio
ris eſſe omnibus alijs prædicamentis.

Priuatio cognoſcitur per habitum. Propoſitio. 56.

PROPOSITIO iſta colligitur ex. 3. de anima
tex. com. 25. ubi Com. declarat quòd uniuerſaliter
omnes priuationes non cognoſcuntur niſi per con-
traria, iuxta textum ſcilicet per cognitionē habitus, & per
cognitionē defectus habitus, & ita eſt de ſenſibus ſicut de
intellectu. quemadmodum enim uiſus comprehendit ob-
ſcuritatem per comprehenſionem defectus lucis, ita intel
lectus comprehendit priuationem per comprehenſionem
defectus formæ. unde Ariſt. in. 7. primæ philoſophiæ text.
com. 23.

G com. 23. inquit Contrariorum modo quodam eadem ſpecies eſt, priuationis. n. ſubſtantia, ſubſtãtia illa quæ oppoſita ē, ut ſanitas infirmitatis. illius. n. abſentia cognoſcitur infirmitas. unde ratio alterius oppoſiti eſt quodammodo tō, & ſubſtantia priuationis cui illa forma oppoſita eſt. unde per rationē formæ cognoſcitur forma, & priuatio formæ, alio tamen & alio modo, quia per formam cognoſcitur ipſamet forma, ſed per abſentiam formæ cognoſcitur priuatio eius. Pro quo animaduerte quòd ſicut in trāſmutatione reali altero contrariorum ſufficiens eſt facere abſentia, & præſentia mutationem, ut dicit Ariſt. in. 2. ph. tex. com. 68. nam forma quæ eſt cōtrarium principium reſpectu priuationis, ſui præſentia ſufficit in generatione, & ſui abſentia ſufficit in corruptione, ſic imaginari debes quòd forma per ſui ſpeciem ducit in cognitionem ſui, & per ſui abſentiam ducit in cognitionē ſui oppoſiti, ſic ſubſtantia priuationis eſt quoquo modo ſubſtantia formæ oppoſitæ, & iſta eſt differentia ut dicit Cō. 7. meta. com. 23. inter contraria quæ ſunt in materia & inter contraria quæ ſunt in aīa, quia anima recipit formas contrarias, quoniā formæ contrariæ in anima quodammodo ſunt eadē forma, & hoc erit ſecundū quòd eſt manifeſtius de eis, nō quia cōgregantur in anima duæ formæ contrariæ inſimul, quemadmodū non cōgregantur extra animam, quoniā eſſe alterius eſt corruptio alterius, & corruptio alterius ē generatio reliqui. in quibus uerbis uidetur Com. manifeſte contradicere ſibi ipſi, quia prius dixit quòd anima recipit contraria, quia formæ cōtrariorū in anima quodammodo ſunt eadē forma demū dicit
H quòd contraria ſimul non ſunt, nec in anima, nec extra animā, quia generatio unius eſt corruptio alterius & ecōtra.

Expoſitio uerborum.

Ideo nota quòd ſubtiliter loquitur Com. ſi bene aduertis, quia cōtraria inquantū cōtraria nullibi ſimul eſſe poſſunt, quia ex ſuis rationibus formalibus ſūt incōpoſſibilia. unde licet anima recipiat ſimul ſpecies contrariorū, tamen ſpecies contrariorū non ſunt contrariæ, ſicut ſunt formæ cōtrariorū contrariæ ut exiſtūt in materia. unde uidemus quod in eodē puncto in potentia uiſiua eſt ſpecies albi, & nigri, & ita in ſenſibus interioribus, & in intellectu, quia quæ cōtrariantur in materia non oportet quòd ſint cōtraria in anima, quia anima recipit ſimilitudines rerum, nō autem rerū materiale, ſicut cera recipit ſimulachrum characteris aurei aut ferrei, non autem recipit ferrum, aut aurum. propriū. n. ſenſus eſt eſſe ſuſceptiuū formæ ſine materia, & multo magis intellectus. unde. 3. de anima. tex. com. 38. lapis non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis. unde itellectus dicitur locus ſpecierum. 3. de anima. tex. cō. 6. & Com. in lib. deſtructionum in ſol. 18. dubij inquit, quælibet forma duobus modis habet eſſe, uidelicet eſſe intelligibile quando cōprehenditur ſeparata a materia ab intellectu, & eſſe ſenſibile, uidelicet id quod habet actualiter in materia, uerbi gratia lapis ſine dubio formā habet materialē extra animam, & aliā for-
I mam quæ eſt intellectio, & compræhenſio facta in anima, prout aīa rōnalis capit eā ſeparatam. unde ſi ſpecies contrariorū in anima eſſent contrariæ, utiq; ſimul eſſe nō poſſent. unde cum opiniones de contradictorijs ſint cōtrariæ ſimul in anima eſſe non poſſunt, ut patet. 4. met. tex. cō. 9. & ideo dixit Com. quòd ſi anima recipit contraria hoc eſt ſecundū quod eſt manifeſtius de eis, hoc eſt dictu quòd unū contrariorum manifeſtius redditur per cognitionem alterius contrarij. non quod cōtraria quatenus contraria ſimul eſſe poſſunt, nec in anima, nec extra animam, ſed in anima hoc contingit quòd anima in cognitione unius contrarij iuuatur ꝑ cognitionem alterius, ut patet. 2. cæl. & mun. tex. com. 40. ubi dicitur quòd cōtraria ſenſibiliora ſunt iouicem poſita, ſed unum cōtrarium in materia exiſtens impeditur, & corrumpitur ab alio, & in hoc eſt differentia. unde contrariorum mos eſt, ut magis appareant ſenſui, quam res non contrariæ. eo quòd unumquodque contrariorū ſe mutuo oſtēdunt atq; inſinuunt, ut dicit Com. in paraphr. ſuper. 2. cæli ſuper tex. com. 40. Si igitur anima ſimul recipit ſpecies cōtrariorū, propter hoc non dicitur recipere contraria ſimul, quia ſpecies contrariorum non ſunt contrariæ. forma igitur per ſe ducit in cognitionē ſui directe, ſed per abſentiā ducit in cognitionē ſuæ priuationis. ſic rectum enim idem K iudex eſt ſui, & obliqui, ut dicitur. 1. de anima tex. com. 85. ſic ēt eadē eſt ſubſtantia priuationis & oppoſiti, quia priuatio propriam ſpeciem non habet. Aduerte tamen quòd licet ita ſit, tamen contingere poteſt in aliquo caſu priuationes notiores eſſe nobis aliquibus habitibus propter noſtrū modum intelligendi, qui eſt tēpori, & continuo obnoxius.

Priuatio quãdoque eſt notior habitu.

unde. 7. met. tex. com. 1. multoties debiliter nota, & parum aut nihil entis habent, attamen ex male quidē noſcibilibus ipſi, aut noſcibilibus quæ omnino noſcibilia noſcere tentādum. unde patet quòd motus, & priuationes, & accidentia non ſunt tātæ ratitudinis, ſicut ſunt ſubſtantiæ rerū, & tamē ſunt magis nota quantū ad noſtram primam cognitionem, quæ ortum habet a ſenſibus, quā ſubſtātiæ rerum, quia talia ſunt magis ſenſata, quia talia cadunt ſub ſenſu tanquā ſenſibilia per ſe, uel ut propria, uel ut communia. ſed ſubſtantia non ita ſenſibilis eſt, ſed per accidens, & ſi ſentitur hoc nō eſt niſi a ſenſibus hominis inquantū hominis, ut uoluit Cō. in. 2. de anima, & propter hoc licet priuatio cognoſcatur ꝑ habitū, tamen poteſt cōtingere priuationem quandoq; notiorem eſſe aliquo certo habitu. unde Auer. 8. phy. cō. 27. ubi Ari. diffinit quid ſit mouens per ſe, per negationē motoris per accidens inquit, & fecit hoc quoniam illud quod eſt per accidens eſt notius illo quod eſt per ſe, & ideo accidit in quibuſdam locis deſcribere habitum per negationē priuationum.

Commentis. 63. & 65.

Propoſita igitur propoſitio quòd priuatio cognoſcitur per abſentiam formæ, uera eſt ut plurimum, tamen ubi accidit priuationem notiorem eſſe forma, tunc L per negationem priuationis deducimur in cognitionē formarum. & ſic ut dicit Dionyſius in libro de diuinis nominibus de deo magis cognoſcimus quid nō eſt, quam quid ſit. nam ut ſcribitur. 2. met. tex. com. 1. ſicut ſe habet oculus noctuæ ad lucem dici, ſic ſe habet intellectus animæ noſtræ ad ea quæ manifeſtiſsima ſunt in natura. Aduerte etiam quod contingere poteſt quòd aliqua diffinitio data per priuationem aliquam magis notificat ſubſtantiam diffiniti quā data per habitum oppoſitum, & hoc in caſu quo priuatio eſt magis naturalis rei deſcriptæ, quam habitus cui opponitur illa priuatio. ſicut contingit in diffinitionibus elementorum grauium & leuium, quarum quædam dantur per motū, & quædam dantur per quietem, ut patet. 4. cæli & mund. nam graue diffinitur per motum, ſic graue eſt quod mouetur ad mediū, & diffinitur etiam per quietem. uidelicet graue eſt quod quieſcit ſubo in corpore, uidelicet graue ſimpliciter. Similiter leue diffinitur per motum, & eſt illud quod mouetur a medio, & diffinitur per quietem. uidelicet leue eſt quod quieſcit ſupra omnia corpora, & Com. 4. cæli & mun. com. 26. ubi inquit, & iam deſcripſit ſuperius graue, & leue alia deſcriptione, & eſt quod graue eſt illud quod mouetur ad medium, & leue quod mouetur a medio. Sed hæ deſcriptiones quas modo dixit magis appropinquant M ueritati, quia motus non accidit eis, aut a medio, aut ad medium, niſi poſt uiolentiam. quies autem leuis ſupra omnia corpora, & grauis ſub omnibus corporibus eſt eis naturaliter, & ideo iſta diffinitio magis demōſtrat naturas eorū, & in iſtis diffinitionibus in loco differentiarum accipiuntur actiones prouenientes ab eis, cum differentiæ lateant. Patet igitur quòd quæ eſt priuatio motus magis notificat naturas elemētorum, quā motus qui eſt tanquam habitus.

ADDITIO.

* Intelligere etiam quod eſt optima operatio magis quieti comparatur quam motui. 1. de anima. 48. & 7. phyſi. 20. Iam igitur uides quomodo famoſitas propoſitionū multos decipit etiā illuſtres, & magnos uiros. unde ex hoc Alber. cognomento magnus & diuus Tho. & Aegid. romanus in hoc cum reuerentia propter prædictam cauſam defecerūt. nam Albert. ponit corpus mobile quieſcibile eſſe ſubiectū & Aegidius cum eo diuus Tho. ens mobile.

Cōtra Alber. ſanct. Thom. & Aegid.

ADDITIO.

* Pro opinione Alberti facit authoritas Com. 8. ph. com. 23. ubi. d. quòd motus eſt notior quo ad nos, quiete, quia motus ē habitus, & quies eſt priuatio, & ideo dicere omnia moueri ē minus exire a uia naturali, quam dicere omnia quieſcere, licet utrunq; ſit falſum. ſed dictū quòd ad rōnem formalem duo requiruntur, & notitia & uniuerſalitas, quia autē motus

A tus non omnia cōprehendit, oportet addere quietem etiā, & licet motus ſit notior, tamen etiam quies eſt per ſe nota, nt patet. 8. phy. 22 &. 23. Quare autem non ponunt mobile, & quieſcibile non ſatisfacit ratio quā dicunt, quia quies eſt priuatio, quia licet priuatio ſit, tamen eſt ſenſibile commune ſicut motus, ut patet. 2. de anima. text. comment. 64. unde Ariſto. in octauo phy. in tex. commen. 22. inquit, omnia igitur quieſcere, & huius rationem quærere dimittentes ſenſum infirmitas quædam eſt intellectus. & infra text. commen. 26. contra negantes quietem ſicut erant illi qui omnia ponebant in motu dicit. Sed de hoc quidem intendere, & quærere rationē eorum quæ dignius habemus, quam ſi rationis indigeremus, eſt hominis male iudicantis quid eſt melius & peius, & credibile, & non credibile, & principium, & non principium. & Auer. ibi in com. dicit, quòd iſta opinio contradicit ſenſui, & omnis opinio cui contradicit ſenſus non eſt bona opinio. apparent enim hic res quæ mouentur in rei ueritate, & indicat ſenſus præciſe eas moueri in rei ueritate propter congregationem quinque ſenſuum in teſtimonio econtrario ei quod apparet ſēſui uiſus quod ei apparent aliqua moueri quæ non mouentur. Patet etiam quòd hoc commune eſt etiam de quiete

B quòd per congregationem omnium quinque ſenſuum poſſumus percipere aliqua eſſe quieſcentia. Amplius Ariſt. non dubitauit ponere quietem in diffinitione naturæ quæ eſt de primis principijs ſuppoſitis in ſcientia naturali, & conceſsis non demonſtratis, ut eſt ſententia Philoſophi. 2. phy. tex. com. 6. & latc probatur contra Auic. per Auer. ibidem in com. 3. unde cum diffinitio naturæ communis ſit ſuperioribus, & inferioribus debuit poni motus & quies, præſertim quod quies in ſimplicibus & mixtis quæ mouētur ad motum ſimplicis dominantis in eis ſit magis naturalis quam motus, quia motus non competit illis, niſi quando paſſa ſunt uiolentiam. ſic corpus quod eſt uniuerſale ſubiectum dicitur habere rationem communem naturalem omnibus. quies autem eſt magis naturalis aliquibus corporibus quam motus. unde Auic. in hoc melius loquutus eſt in primo ſuæ met. dicens, quòd ſubiecta ſcientiæ naturalis ſūt corpora mota & quieſcentia. Aut longe melius diximus nos in ſpeciali quæſtione noſtra de hoc quòd corpus naturale eſt ſubiectum adæquatum inquantum natura, quæ eſt ratio formalis et principium motus & quietis.

Auicen.

Propô. 57.

Semper propter quod unumquodq; tale, & illud magis eſt.

C VVLGATA paſsim auctoritas, & eſt Ariſto. in 1. poſterio. analyticorum. Et in ea etiam concordat ſcientia diuina propter uniuerſalitatem conſiderationis. nam ut ſcribit Commen. in. 1. phyſi. com. 35. logica uſitatur in ſcientijs duobus modis, aut ſecundū quòd eſt inſtrumentum diſtinguens uerum a falſo, & hic eſt modus proprius: aut ſecundum quòd declarata in ea accipiuntur pro maximis in deſtruendo, aut conſtruendo aliquid, & iſta conſideratio cum uſitatur in artibus particularibus eſt non propria. in arte autem uniuerſali ideſt in prima philoſophia eſt propria. Ratio autem eſt, quia circa eadem uerſantur iſtæ ſcientiæ communes, ut dicit Ariſto. in. 4. primæ philoſophiæ. in tex. com. 4. & hoc etiam eſt de mente Auerro. in. 7. meta. com. 2. unde ſub alijs uerbis eadem ſententia ſcribitur ab Ariſtote. in. 2. meta. in tex. commen. 4. unumquodq; eſt maxime tale propter quod alijs ineſt uniuocatio. Et licet quamplures inſtantiæ adducantur ab auctoribus ſcribentibus in libro poſteriorum, nihilominus iſto modo intelligitur uidelicet. Quotieſcunque fuerit aliqua diſpoſitio recipiens magis, & minus denominans formaliter cauſam & cauſatum & competit cauſato propter cauſam ſemper per prius, & ſimplieirer dicitur de cauſa, & per poſterius, & ſecundum quid dicitur de cauſato. unde Commen. 8. phy. com. 77. inquit. Horum autem de quibus nomen dicitur ſecundum prius & poſterius, & ſimpliciter & ſecundum denominationem, illud de quo dicitur prius eſt cauſa eius de quo dicitur, ... & in. 7. meta. com.

M

Limitatio propoſitionis.

D 3. inquit eſt declaratum quòd cum plura communicant in eodem nomine, & quoddam dignius quibuſdam, illud quod eſt dignius illo nomine eſt cauſa cæterorum, & diſpoſitio cæterorum ad cauſalitatem eſt ſicut diſpoſitio illorum in illo nomine. hoc idem ſcribit infra ibidem in com. 7. & in. 8. met. etiam in com. 7. Et aduerte quòd iſto modo intellecta propoſitio eſt uniuerſaliter uera, & tenet in omni genere cauſæ, quia iſtæ notæ reduplicationis propter quod, & ſecundum quod & conſimiles poſſunt importare unumquodque genus cauſæ, ſicut ſcribit Ariſtote. in. 5. metap. in tex. com. 23. quòd tot modis dicitur ſecundum ſe, quot modis dicitur cauſa. unde tenet in genere cauſæ formalis. & eſt exemplum. 7. met. &. 8. utrobique in tex. com. 7. compoſitum eſt in actu, & forma eſt in actu, & compoſitum eſt in actu propter formam, ergo forma eſt magis ens in actu, quam compoſitum. Manifeſtum eſt autem quòd compoſitum non eſt in actu propter formam niſi in genere cauſæ formalis. nam ut inquit lucidiſsimus Thcm. in. 2. de anima. cap. 6. & eſt ſuper expoſitione. 7. tex. Nempe forma tametſi in materia producitur, non tamen ipſi materiæ forma ē, ſed eius quòd ex duabus facultatibus conditum eſt. Similiter ſi arguatur iſto modo, compoſitum eſt in potentia, & materia eſt in potentia, & compoſitum eſt in potentia propter materiam. igitur materia eſt magis ens in potētia quā compoſitum. Manifeſtum eſt autem quòd iſta ratio tenet

Vniuerſaliter habet ueritatem propô.

E in genere cauſæ materialis, quia compoſitum non eſt in potentia propter materiam, niſi propter cauſam materialem. nam tametſi materia ſit materia formæ, non tamen eſt cauſa formæ, ſed compoſiti, ut dicit Auic. in. 5. ſuæ meta. Similiter ueritatē habet propoſitio aſſumpta in genere cauſæ efficiētis. ſic enim procedit ratio Ariſt. in. 1. poſteriorū, dum arguit principia eſſe magis ſcita, quam concluſiones, quia concluſiones non ſunt ſcitæ niſi propter principia ſcita. nam ut inquit Linconienſis, ſcientia præmiſſarum in anima uidetur gignere ſcienciam concluſionis. Tenet ēt in genere cauſæ finalis, ut ſi amamus diuitias & felicitatē, & diuitias amamus propter felicitatem, ſequitur quòd longe magis amamus felicitatem, quam diuitias. Notabilner autem appoſui in limitatione iſtius propoſitionis, quòd diſpoſitio illa in qua ſit comparatio debet eſſe talis quod recipiat magis & minus. nam ut ſcribit Auicen. in. 6. tractat. ſuæ meta. cap. 3. iam putatur quòd in pleriſque cauſatum eſt minus in eſſe, quam ſua cauſa in eadem intentione ſi ipſa intentio fuerit talis, ut recipiat magis & minus. Et ideo propter defectum iſtius conditionis non ualet, homo eſt riſibilis, & animal rationale eſt riſibile, & homo eſt riſibilis propter animal rationale, igitur animal rationale ē magis riſibile quam homo, nam teſte Porphyrio in communitatibus generis, & proprij, proprium æqualiter dicitur de his quorum eſt propriū. Dixi etiam quòd requiritur quòd

F talis diſpoſitio in qua ſit cōparatio formaliter denominet tam cauſam, quam etiam cauſatum, & ideo nō ualet, homo eſt ebrius propter uinum, igitur uinum eſt magis ebrium. nec ualet, terra eſt calida propter ſolem, igitur ſol eſt magis calidus quam terra. Dixi tertio requiri quòd illa denominatio competat cauſato propter cauſam, quia ſi aliunde ſibi adueniret illa denominatio quam a cauſa, manifeſte pateret regulam non habere locum.

Propô. 58.

Augmentatio præſupponit alterationem.

ADuerte ut inquit Auer. 1. cæli & mundi. com. 55. unde extrahitur præſens auctoritas, oē augmentabile eſt alterabile, & non conuertitur. Et inquit ibidem quòd augmentatio & diminutio ſumuntur tribus modis. Aut ſecundum augmentum uerum & diminutionem uerā, & hoc eſt tantum in plantis & animalibus. Aut ſecundū alterationem, ut accidit aquæ, & aeri cum inſpiſſantur fiūt minoris quantitatis, & dū rareſiunt, fiunt maioris. Tertius modus eſt ſecundum accumulationem, & inuenitur in mineris & in corporibus conſimilium partium, & inuenitur etiā in elementis, & eſt ut ſuper rem addantur aliqua alia extrinſeca & continentur cum prima. Intelligitur igitur propoſita propoſitio de augmēto inuento in phyſicis cor-

Augmētatio & diminutio ſumuntur triplicíter.

Intellectus propô.

G poribus. fallitur enim de augmento imaginario inuento in rebus mathematicis, Gloſſa eſt Ariſt. in prædicamentis. nã quadratum creuit, ut inquit, circumpoſito gnomone nulla præexiſtente alteratione. Et habet locum de uera augmẽtatione quæ fit in plantis & animalibus. nam talis requirit præuiam alterationem, ſicut ſcribit Com. 1. de gene. & corrup. in com. 38. talis autem eſt augmentatio proprie dicta. Augmentatio uero ſecũdo modo eſt idem quòd rarefactio in qua non aliquo extrinſeco appoſito fit maius, ſed per ſolam alterationem. raritas enim & denſitas ſunt rerum qualitates inſequentes calidum & frigidum, ut dicit Com. in. 7. ph. com. 15. & dicitur tranſumptiue augmẽtatio. unde Cõ. 4. phy. com. 63. inquit, quia Ariſ. ibi dicit. contingit autem & denſari non in uacuum, ſed propterea quia ea quæ inſunt illabuntur, ut aqua colliſo aere cui ineſt, & augmentari nõ ſolum ingrediente aliquo, ſed ex alteratione, ut ſi ex aqua fiat aer. Com. dicit quòd iſtud augmentum dicitur tranſumptiue, quia augmentum in rei ueritate non eſt niſi in animato, & per aliquid extrinſecum. Augmentatio etiã tertio modo ſumpta quæ fit per accumulationem eſt tranſumptiue dicta, quia in uero augmento quælibet pars aucti eſt aucta. Et aduerte quòd in uero augmẽto quod inuenitur ſolum in uiuentibus concurrunt plures, & diuerſi motus, ut declaraui in quæſtionibus miſcellaneis in propria quæſtione de motu augmenti. unde Auer. in. 2. de anima. in cõ. 50. ſcribit quòd ſermo de nutrimento & augmento nõ perficitur niſi in pluribus libris. In libro enim de gene. & corrup. determinatum eſt motus augmẽti & diminutionis. In meteoris autem determinati ſunt modi calorum, & modi actionum, ut decoqui & aſſari. Et in lib. de anima determinatus eſt primus motor in illis motibus. Et in lib. etiam de animalibus determinatum eſt quot ſunt inſtrumenta iſtius uirtutis in unoquoque animali. Et quomodo completur actio per ipſa in unoquoque eorum, & per quot membra, & quomodo ſeruiunt illi illa membra. Et qualis eſt proportio eorum in iſta actione adinuicem, unde oportet fere uidiſſe totum negotium phyſicũ qui uoluerit diſtincte loqui de hac materia. & hoc eſt in cauſa quòd perpauci reſolute ſcripſerunt in hoc iuxta illud Ariſt. in. 1. de gene. & corru. tex. com. 7. Ad pauca reſpicientes de facili enunciant.

In uero augmento requiruntur plures motus.

H

Loca in quibus cõpletur ſermo de augmento.

Propoſitio. 59.

Potentia ſuperior poteſt quicquid poteſt inferior, & nobiliori modo.

VERA eſt propoſitio in potentijs quæ ſunt eiuſdem ordinis in ſubſtantialitate eo modo quo uegetatiuum eſt in ſenſitiuo, ſicut trigonum in tetragono. unde anima uegetatiua quæ conſtituit plantam in ſpecie in brutis euadit potẽtia animæ ſenſitiuæ, nam anima sẽſitiua eſt quæ reponit brutum in ſpecie, & uegetatiua non eſt diſtincta anima in brutis, ſed euadit potentia ſenſitiuæ, & ut eſt potentia uirtualiter contenta in anima ſenſitiua operatur omnes actiones quas operatur anima plantæ. & nobiliori modo quia anima plãtæ nutrit auget & generat plãtam, ſed uegetatiuum in brutis uegetat auget & generat animal. In his autem quæ non ſunt eiuſdem ordinis in ſubſtantialitate propoſitio locum non habet. nam non eſt dubium apud Philoſophos quòd aĩa eſt nobilior uirtus quam forma elementi, & tamen in corpore aĩato non poteſt ſupplere uicem elementi, quia in iſtis oportet ſecundum uiã communem formaliter eſſe elementa, & ſimiliter anima ẽ ſuperior uirtus, quam ſit corpus, non tamen anima poteſt ſupplere uicem corporis, & forma eſt ſuperior materia & non poteſt ſupplere uicem materiæ. Similiter comparãdo potentias materiales potentijs abſtractis locum non habet propoſitio formaliter loquendo. nam non ualet homo generat, ergo intelligentia generat. Amplius etiam in intelligentijs in quibus eſt diuerſitas ſecundum perfectionẽ ueritatem non habet propoſitio ſecundum Peripateticos. nã certum eſt quòd intellectus poſsibilis eſt ignobilior intellectu agente, ut teſtatur Ariſt. in. 3. de anima. in tex. cõ. 19. Semper. n. honorabilius eſt agens patiente, & principium materia. unde ut ſcribit ibi Auer. intellectus poſsibilis ẽ in

I

Vel potius quando potẽtia inferiora ſua natura recadit, & cum ſit media alterius extremi ſubit rationem.

ſimus in genere abſtractorum, & tamen intellectus poſsibilis intelligit iſta materialia & ſingularia, nã intellectus in propoſitione uniuerſali intelligit infinita, & tamen intellectus agens non intelligit aliquid eorum quæ ſunt hic, ut dicit Com. ibid. Quod ſi inſtes quòd tunc uidetur intellectum poſsibilem perfectiorem eſſe intellectu agente. Ad hoc reſpondet lucidiſsimus The. in. 3. de anima. c. 45. Etenim intellectus agẽs abiũctior a materia quam intellectus potẽtiæ. quamobrem is ſemper intelligit id quod maxime eſt, & quòd maxime forma extitit, & quòd longiſsime ab omni priuatione informitateq; abeſt talis ipſemet eſt, ſeipſum ergo intelliget, atq; hic eſt cuius ſubſtantiam merito actum uocauimus, & qui proprie ſeparatus eſt. Et qui neq; illum inneaum potentiæ continet. Nec eo tamen imperfectior uideri debet quam is qui contraria & priuationes intelligit. non enim numero rerum quæ ſciuntur perfectio, aut præſtantia corrogatur, ſed pondere nec plurima intelligit. idem ẽt pluris eſt, ſed qui meliora nobilioraque nouerit. & Auer. 3. de anima. com. 36. inquit. Ea eis cõprehẽdẽtibus quæ non ſunt admixta materiæ quod cõprehendit minus perfectum comprehendit magis perfectum, ſed nõ ecõtrario. nam intellectus poſsibilis ea hoc quod intelligit ea quæ ſunt hic, quæ ſunt potentia intellecta multo magis intelligit abſtracta quæ ſũt actu intellecta, ſed nõ cõuertitur quia Deus & intelligentiæ ſuperiores non intelligũt ſcd̃m ipſũ ea quæ ſunt hic, quòd qũo ſit intelligendũ infra dicã.

K

L

Propõ. 60.

Principium in cognitione eſt finis in operatione, & principium operationis eſt finis in cognitione.

COlligitur iſta propõ ex. 6. phy. tex. com. 89. & ex. 7. met. tex. com. 23. unde elicit eam Com. & magis de articulate habetur in. 3. eth. c. 6. ubi de proceſſu cõſiliatiuo loquitur. Veritatẽ autem habet propõ in operabilibus ſicut ſunt actiones & factiones. nã ut dicit Ariſt. 3. ethi. c. 6. ubi docet qũo ſit & fiat proceſſus cõſiliatiuus, quia uidelicet non conſiſtit in quocunq;. nullus. n. dicitur conſiliari de aliquo ſicut inſipientes. ſed ſicut illi qui ſecundum rõnem conſiliantur, nec dicitur aliquis conſiliari de rebus neceſſarijs, & de rebus æternis, ut de curſu ſiderum, nec q diameter non ſit commenſurabilis coſtæ quadrati, nec de his quæ ut plurimum facit, & in poteſtate noſtra non ſunt ut de planta, & de ſiccitate, nec de his quæ ſunt a fortuna, ut de theſauri inuentione, nec uniuerſaliter de omnibus rebus humanis, quæ in poteſtate noſtra nõ ſunt aliquis conſiliatur. nullus. n. Lacedæmonius conſultat qũo reſpublica Athenarũ bene ſit legibus inſtituenda, & nullus ẽt conſultat de fine, ſed fine præſuppoſito tãquã principio cõſulit de his quæ ſunt ad finẽ, & præcipue circa ea quæ ut frequẽtius accidũt, & ſunt incerta qũo euadunt, & indeterminata sũt. Nam medicus nõ conſulit an ſanũ faciat, nec orator an perſuadeat, nec gubernator Reipublicæ, an bene ciuitatem inſtituat, nec uniuerſaliter aliquis artifex de fine deliberat, ſed poſito fine quẽadmodũ ad illũ perueniatur conſiderãt, & ſi per plura uidetur poſſe fieri per quod illorũ facillime, & optime fiat perquirunt, ſi uero per unũ quẽadmodũ per illud fiat, & id rurſum per quod donec deueniant ad primã cauſam quòd in inuentione ultimũ eſt, qui. n. conſultat uidetur quærere ac reſoluere prædicto mõ quẽadmodum diagrãma. Et hanc eandẽ ſententiã in exẽplo clariſsimo enunciauit in. 7. met. in t. c. 13. ubi declarat qũo ſanitas quæ eſt in materia fit a ſanitate ſine materia, fiet. n. ſanitas ab aliquo intelligente, ut inquit iſto mõ quoniã ſanitas hæc neceſſe ẽ ſi ſanitas erit hoc exiſtere, puta regularitatẽ, ſed ſi hoc calorẽ. Et ita ſemper intelligit donec utiq; adducat i hoc quòd ipſe uolet ultimũ facere. Deinde iam ab hoc motus factio uocatur ad ſanandũ, quare mõ quodã accidit ex ſanitate ſanitatẽ fieri, & domũ ex domo, ſine materia materiã habentẽ. medicinalis. n. eſt & ædificatiua ſpecies ſanitatis & domus, dico aũt ſubſtantiam ſine materia quod quid erat eſſe. Generationum uero & motuum, hæc quidem intelligẽtia uocatur, illa uero factio. quæ quidem a principio & a ſpecie intelligẽtia. Quæ uero ab ultimo intelligentiæ factio.

Limitatio propoſitionis.

M

Vbi

A

In ſanitate artificiali ſunt duo motus.

Vbi imaginatur Ariſt. quòd in ſanitate quæ producitur ab
arte concurrunt duo motus & generationes, una eſt motus
animæ, & eſt illa inquiſitio & excogitatio quæ fit ab anima
medici ſeu illa conſultatio, & talis incipit a ſpecie ſanita-
tis apprehenſa. illa.n. eſt principium ſanitatis quæ produci
tur in corpore ſicut dicit. medicus.n. in illo motu conſilia-
tiuo præſuppoſita ratione ſanitatis uidelicet quòd ſanitas ē
æqualitas calidorum, frigidorum, & humidorū, & ſiccorū.
iſto modo diſcurrit quando uult aliquem ſanum facere ui-
delicet ſi ſanitas inducenda eſt cum ſanitas ſit æqualitas. o-
portet igitur talem æqualitatē fieri, & ſi talis æqualitas de
bet induci, oporteq; calorem induci, & ſi calor debet induci
medicina calida eſt exhibenda. Et iſtud eſt ultimum in mo
tu conſilij a quo tāquam a principio quod poteſt facere ex-
tra medicus incipit. unde ad iſtum motum conſiliatiuum ſe
quitur motus ſecundus realis & executiuus qui appellatur
factio, & iſte motus ſecundus habet pro initio illud quod
fuit finis, & terminus in primo motu metaphorico qui fuit
motus conſiliatiuus, & iſte ſecundus motus procedit retro
grado modo, & terminatur ad ſanitatem in eſſe reali, quæ
in primo motu fuit principiū, & ſic ſanitas quæ eſt finis mo
tus qui eſt factio producitur a forma ſanitatis quæ fuit pri-
cipiū in motu intelligētiæ. Et in hoc ē differētia inter iſtos
duos motus, quia motus intelligētiæ ſeu conſultationis, ut
loquitur Ariſt. in ethicis fit per uiam diſſolutionis, quia il-

B

le proceſſus eſt reſolutiuus incipiendo a poſteriori aſcen-
dendo per ordinem ad prius, quia id quod eſt poſtremum
in opere eſt primum principium in cognitione. Secundus
autem motus qui eſt executiuus ſeu factiuus in compoſitio
ne conſiſtit, quia ut inquit Auer. in com. iſte motus incipit
ab ultimo in diſſolutione, & eſt compoſitio, quia in tali ſe-
cundo motu ſanitas quæ erat in anima ordinatur ad eſſe ſe
cundæ ſanitatis quæ eſt extra animam. unde dicit & intēde
bat quòd eſſe ſanitatis quæ eſt in anima eſt in cōpoſitione
ad eſſe ſanitatis quæ eſt extra animā. Et hoc eſt illud quod
dicitur quòd principium operationis eſt finis cognitionis,
& principium cognitionis eſt finis operationis. unde Ariſ.
dicit primum proceſſum reſolutiuū eſſe adinſtar illius qui
reſoluit diagramma. nam quemadmodū diagrāma, & theo
remata in mathematicis diſciplinis per ordinem reſoluun
tur uſque ad immediate reſpiciendo ad ea quæ mediant in-
ter ſubiectum quæſiti, & prædicatum: eodem modo proceſ
ſus reſolutiuus qui eſt in motu primo qui dicitur motus in
telligentiæ, ut loquitur in ſcientia diuina, uel dicitur con-
ſultatio, ut loquitur in ethicis, incipit a fine noto, & per or
dinem aſcendit a poſteriori, ad prius, poſteriori quæ ad eē
extra donec deueniat ad ultimum quod poteſt facere uel a
quo poteſt operari, quia terminus conſilij eſt factionis pri
cipium. Et iſti duo motus concurrunt in agibilibus, & fa-

C

Digreſsio cōtra pluſquam com. & alios expoſitores ſ microthecni de tribus doctrinis.

ctibilibus uniuerſaliter. Et iſtud eſt illud in quo omnes ex
poſitores hallucinantur in principio Microthecni Galeni
de tribus doctrinis, & ſunt diuerſæ ſentētiæ extra mentem
Auct. Quidam.n. ut pluſquam com. uolunt doctrinam re-
ſolutiuam eſſe demonſtrationem propter quid, compoſiti-
uam uero eſſe demōſtrationem quia. Conciliator autem

M

& Iacobus, & fere omnes alij uolunt oppoſitum uidelicet
quòd doctrina compoſitiua ſit demonſtratio propter quid,
& reſolutiua ſit demonſtratio quia. Et iſta per uitam meā
ſunt magis remota a mente Galeni, quam ſit cœlū a terra.
Nam Gal. in illo procemio teſtatur nullum ante ipſum tra
didiſſe illam doctrinam quæ incipit ex notione finis ex qua
omnes artes conſiſtunt ſecundum rationem. Manifeſtum
eſt autem quòd ſecundum nullam illarum expoſitionē hoc
poteſt accommodari. nam & Hippocrates, & Archigenes
& Democritus & multi alij medici rationales uſi ſunt, &
demōſtratione, quia & demōſtratione propter quid in ſciē
tia medicinæ. non. o. opinandum eſt Gal. iſta adinueniſſe.
Amplius Gal. infra dicit comparādo doctrinam diffinitiuā
doctrinæ reſolutiuæ, quòd quantum relinquitur ab ea quæ
ſecundum reſolutionem fit, & dignitate, & ratione, tantū
abundans eſt ad comprehenſionem totius artis, & memo-
riam eorum quæ ſecundum partem. Manifeſtum eſt autem
quòd ſi per doctrinam diffinitiuam ipſe intelligit artem dif

D

finiendi quòd diffinitio ipſa quæ docetur per talem artem
excedit doctrinam reſolutiuam, quæ docet demonſtratio-
nem quia aut propter quid, quia ſcientia habita per diffini
tionem eſt nobilior ſcīa quacunque habita per demonſtra
tionē, ſiue quia, ſiue propter quid, quia talis eſt intellectus,
& intellectus eſt nobilior habitus quam ſcientia, quæ ac-
quiritur per demōſtrationem, ut teſtatur Ariſt. in. 2. poſte.
circa finem, &. 7. met. tex. com. 4. expreſſe dicit, tunc.n. ſci-
re ſingula maxime putamus quando quid eſt homo cogno
ſcimus, aut ignis magis, quam cum quale, aut quantum, aut
ubi. Si autē per doctrinam diffinitiuam ipſi intelligant ar-
tem diſſoluendi diffinitionem in ſua principia, tunc nō erit
uerum dictum Gal. quòd talis ars magis proficit ad memo

Declaratio mētis Gal. in procemio microthecni.

riam eorum quæ in medicina traduntur, quam uia reſoluti
ua. ſi ſecūdū Pluſquam com. talis doctrina eſt demōſtratio
propter quid. nā diagrammata mathematicalia ſunt bene,
& facile memorabilia, ut dicit Ariſt. in lib. de memoria &
reminiſcentia, & tamen ſcientiæ mathematicæ nō utuntur
niſi demonſtratione ſimpliciter, & maxime tali reſolutiōe
utuntur, ut ipſemet pluſquam com. fatetur. Opinio igitur

Tres ſunt doctrinæ.

uera Gal. fuit iſta quòd tres ſunt doctrinæ, quibus totā ars
medicinæ ſub compendio tradi poteſt. Vna eſt quæ proce
dit ex notione finis artis medicinæ, & iſta eſt ſecundum diſ
ſolutionem, quia incipit a poſteriori ineſſe per ordinē diſ
ſoluendo ad ultimum in cognitione & principiū in opere.
Nam cum medicina ſit ars factiua, nō enim ſcientia niſi cō
muniter dici poteſt, quia ſciētia ut diſtinguitur cōtra alios
habitus intellectus ab Ariſt. ut declarat ibi Auer. in cō. ſtat
pro ſpeculatiua. unde Auic. in principio ſuæ logicæ poſita
diuiſione ſcientiæ in ſpeculatiuam & actiuam inquit. ſpecu

E

latiua dignior eſt comparari ſcientiæ. Factio autem ſecūdū
Philoſophum præſupponit intelligentiam ſeu excogitatio
nem, & conſilium intellectus. Nam ſicut dicit, quid.n. eſt
aliud medicinalis, aut domificatiua, niſi ſpecies domus, &
ſanitatis in anima artificis? Vnde cum medicina habeat finē
ipſam ſanitatem, & corpus humanum habeat pro ſubiecto,
ſicut patet ex cōpleta diffinitione medicinæ data per Prin
cipem in principio primi canonis, quæ utrunque comple-
ctitur, dum dixit, medicina eſt ſcientia qua humani corpo-
ris diſpoſitiones noſcuntur ex parte qua ſanatur, aut ab ea
remouetur, ut habita ſanitas conſeruetur, & amiſſa recupe-

Quod intelligat Gal. per doctrinam reſolutiuam.

retur. uidit Gal. & excogitauit primus tradere sūmarie to-
tam artem medicinæ per uiā doctrinæ reſolutiuæ nō intelli
gēdo aliquod genus demōſtrationis, nec quia, nec propter
quid, licet ſit aliqua ſimilitudo, ſed eſt apprehenſio fine me
dicinæ, quæ eſt ſanitas cognita ratione ſanitatis, ex illa per
ordinē deducendo oportet cognoſcere ſubſtantia & inſtru
menta, & media generaliter. unde Auer. in. 1. ſui colliget.
aſtipulatur hinc ſentētiæ: inquit.n. ca. 1. Artes practicæ in-
quantum ſunt artes continent tria. Primum eſt ſcire loca
ſubiectorum ſuorum. Secundum eſt ſcire finem inuentum
ad inducendum illum in locis ſubiecti. Tertium eſt ſcire in
ſtrumenta cum quibus ualemus ducere finem illum in lo-
cis ſui ſubiecti. In tali autem doctrina per uiam reſoluti-
uam continente totam artem. Primum iſtorum trium eſt

F

notio finis artis medicinæ uidelicet quòd eſt ſanitas cōſer
uanda, & recuperanda ubi fuerit amiſſa. Et ex hac cogni-
tione diſtincta ſanitatis in quacunque natura conſiſtente,
uel in complexione, uel in cōpoſitione, uel in unitate pro-
ximum quod occurrit ſunt ſubiecta, & loca ſubiectorū, &
ſunt corpora quæ ſunt in triplici differentia, ſana, ægra, &
neutra, & tertium ſunt inſtrumenta quibus paratur, & ſunt
potio, diæta, & chirurgia. & iſtum modum tradidit in ſpe-
ciali libello Gal. qui inſcribitur de conſtitutione artis me-
dicinæ ex notione finis ad Pamphilum. Secundus modus

Secundus modus doctrinæ.

tradendi generaliter totam artem eſt doctrina compoſiti-
ua, & illa procedit ſicut dixit, ex compoſitione ſecundum
reſolutionem inuentorum. iſta enim doctrina incipit ab eo
quòd eſt ultimum in doctrina reſolutiua, & tendit per ordi
nem ad finem in eſſe reali componendo ſanitatem in ani-
ma medici ordinando eam, ut patet eſſe finis factionis, ſicut
dicit Auer. in. 7. met. com. 23. * Si inſtetur per Alexan.

ADDITIO.

in. 1. priorum dicentē quòd cōpoſitio, & reſolutio oppo-

G

nuntur, quia compoſitio eſt a principijs ad ea quæ ex principijs, reſolutio uero eſt conuerſo modo quia eſt a fine ad principia, &c. d. quòd iſto modo geometræ reſoluere dicuntur quando couclusionem ſecundum ordinem reducunt in oſtenſionẽ eius in principia, & ipſum problema reduennt. Reſpondetur quod cuilibet compoſitioni propria reſolutio correſpondet, unde ſicut eſt duplex proceſſus rationis compoſitiuus, unus propter quid, alius quia: ſic duplex eſt reſolutio, una quando concluſio reſoluitur in cauſas in eſſendo, & in infereudo, & iſta eſt reſolutio quæ correſpondet demonſlrationi propter quid, & hac uťũtur geometræ. Alia eſt reſolutio quæ correſpondet demonſtrationi quia. Et iſta reſoluit concluſionem in præmiſſas quæ ſunt cauſæ ſolum in inſerendo, & nota bene hoc, & ſi dicatur quòd ſcientiæ mathematicæ non procedunt a poſter. dic conſequenter quòd hoc eſt nerum in proceſſu compoſitiuo, ſed in reſolutiuo procedũt, quia reſolutio eſt a concluſione ad principia, ut. d. Them. & Alex. Et hoc Latini non uideũt

Tertia do.

in primo techni, & ſic ſuppleas dicta mea hic. Tertia doctrina eſt illa quam proſequutus eſt io libro illo ubi ſub illa diffinitione, Medicina eſt ſcientia ſanorum, ægrorum, & neutrorũ, per uiam diſſolutionis diffinitionis in genus ſuũ, & in ſuas differentias ſub generali compendio tota ars continetur. Et illæ ſunt tres doctrinæ quæ ordine habentur in hoc, quas perpauci intellexerunt, ſicut latius diximus ſuperiori anno Salerni ubi publice illum librum interprætati

Cã erroris.

fuimus. Cauſa autem erroris fuit ſimilitudo. Nam ut dicit Ariſt. 3. ethi. c. 6. qui conſultat, & deliberat uidetur quærere, & reſoluere prædicto modo, quemadmodum diagramma. nam tales artes quæ uerſantur circa agibilia, & factibilia quæ magnam uarietatem recipiunt ſecundum conditionem materiæ ſubiectæ omnes utuntur deliberatione, & cõ

H

ſilio, qui modus ordinate procedit a poſteriori ad prius, ſicut ordinate procedit reſolutio in ſcientijs ſpeculatiuis. tamen iſta reſolutio non eſt illa, licet aſsimiletur illi ex hoc

Reſolutio duplex.

quod fundatur in ordine. Pro quo debes ſcire quòd reſolutio duplex eſt, nam quædam eſt a natura, quædam eſt a ratione. Reſolutio quæ eſt a natura fit ſemper a poſteriori ad prius, & a cõpoſitis ad ſimplicia. unde natura ſoluit mixtum in quatuor elementa, & reſoluit elementum, aut partem elementi in materiam, & formam. io tali enim reſolutione forma elementi corrumpitur, & materia induit aliã formam. Reſolutio autẽ quæ fit a ratione eſt duplex. Quædam fit in ſcientijs ſpeculatiuis, quæ teſte Aui in ſua meta. & in principio ſuæ logicæ ſunt de rebus, quæ non ſunt noſtra opera. Quædã autem fit in ſcientijs practicis, quæ ſunt de rebus operatis a nobis ſiue ſint actiuæ, ſiue ſint factiuæ.

Reſolutio in ſpeculatiuis ſcientijs fit a priori.

Tunc dico quòd reſolutio in ſcientijs ſpeculatiuis fit a primis ad poſteriora, quia ſcire reſolute aliquid & ſimpliciter eſt rẽ per cauſam cognoſcere propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & quod impoſsibile eſt aliter ſe habere. unde Them. 1. poſte. c. 26. inquit. reſoluere appello uera concluſione poſita, cauſas ex quibus confecta eſt cõcluſio exquirere. Vnde in hoc lõge rectius ſentit meo iudicio Pluſquam com. qui tenuit doctrinam ſcientificam reſolutiuam eſſe demõſtrationem propter quid, quam ſenſerit Cõ

I

ciliator in differentia octaua, & alij quod ſit demonſtratio quia. nam ſcientiæ mathematicæ ſunt maxime reſolutoriæ ſcientiæ, & tamen illæ noo utuntur demonſtratione quia,

Reſolutio in agibilibus & factibilibus fit a poſteriori.

ſed demonſtratione ſimpliciter. Sed ſi loquamur de reſolutione rationis quæ fit in agibilibus, & in factibilibus, iſta reſolutio incipit ab eo quòd eſt poſterius ſecundum eſſe, quia in agibilibus finis in opere eſt principiũ in cognitione. unde medicus in primo motu qui eſt motus intelligentiæ incipit ex notione finis. ſ. ex ſanitate, & ex illa procedit ad æqualitatem, & ab illa ad calefactionem, & ex calefactione ad potionem calidam. & iſtud eſt ultimum in quo terminatur iſte motus. A quo incipit alius motus qui dicitur factio; qui motus, ut dicit Auer. 7. met. com. 23. cõſiſtit in compoſitione quadam. In ſpeculatiuis autem reſolutione non utimur incipiendo a poſteriori ſecundum rem, immo talis incipit a priori ſecundum rem quod eſt cauſa po-

Retractatio ſuĉo.

ſterioris in eſſendo, & inferẽdo. Et iſto modo uolo quòd ſuppleantur dicta mea in concordantijs Auer. in. 2. met. in com. 11. ubi Com. uidetur dicere diſſolutionẽ fieri a prioribus ad poſteriora. 7. autem met. com. 23. inquit oppoſitũ. Solebam dicere dum eſſem iunior quòd in. 2. met. loquebatur Cõ. de reſolutione quæ fit ſecundum rationem. Sed in 7. loquitur de reſolutione quæ fit a natura, & hoc fuit inaccurate dictum, & male dictum, ideo nunc ab ipſa tandẽ ueritate coactus me retracto. Nam ut ſcribit Ariſt. 1. ethic. c. 7. pro defenſione ueritatis etiam propria impugnare oportere, præſertim Philoſophos magis forſan exiſtimandũ eſt, nam cum ambo ſint amici pium eſt ueritatẽ in honore præferre. Nunc autẽ dico quòd utrobiq; loquitur de reſolutione quæ fit a ratione, ſed io. 2. met. loquitur de reſolutiõe quæ fit a ratione in ſpeculabilibus, quia illa a priori procedit ad poſterius, ſed in. 7. primæ philoſophiæ. loquitur de reſolutiõe quæ fit in factibilibus a nobis, quia declarat Ariſto. in tex. quomodo ſanitas in corpore fit a ſpecie ſanitatis in anima Medici, & quomodo domus habens materiam fit a domo carente materia. & iſto modo etiam procedit modus conſultationis, & deliberationis quæ uerſatur in agibilibus. de quo loquitur Ariſt. in. 3. ethic. c. 6. Et iſta eſt, ni fallor, ultima ac diſtincta ſolutio in tanta ardua difficultate, in qua multi ante nos non potuerunt pertingere. K

Propoſitio. 61.

Motus cœli componitur ex duobus motoribus, quorum unus eſt finitæ motionis, & eſt anima exiſtens in eo: & alter eſt infinitæ motionis, et, eſt potentia, quæ non eſt in materia.

ISTA propoſitio fuit lapſus ſapientum, & ſcribitur p Auer. in. 12. met. com. 41. Quidam enim uoluerunt quòd cælum habeat duos motores. Vnus eſt coniunctus, & ille eſt anima cæli, & ab iſto cælum mouetur effectiue. Alius autem eſt motor ſeparatus, & iſte mouet cælũ in genere cauſæ finalis, & iſte eſt Deus glorioſus, a quo cælum mouetur ſolum in ratione amati, & deſiderati, & per conſequens in ratione finis. Et iſta fuit opinio Doctoris ſubtilis in. 7. q. quolibetorum. & fuit opinio eximij doctoris Antonij Trombetæ in ſpeciali quæſtione de hoc, ita q cælum a primo principio non mouetur immediate in genere cauſæ efficientis. quia tunc ille motus eſſet in inſtanti, ſed mouetur ab eo in ratione finis. Ita quòd multi etiam alij tenuerunt de mente Ariſtote. & Commentat. propter præſentem auctoritatem Deum eſſe uigoris infiniti. Adducunt etiam rationem, quæ reputatur Achilles. Nam Ariſtotel. octauo phyſicor. demonſtrat primum motorem non eſſe corpus, nec uirtutem in corpore. ſic nulla uirtus finita mouet per tempus infinitum, ſed omne corpus, uel uirtus in corpore eſt finita. igitur nullum corpus, uel uirtus in corpore mouet per tempus infinitum. tunc ultra, nullum corpus, uel uirtus in corpore mouet per tempus infinitum: ſed primus motor mouet per tempus infinitum, ergo non eſt corpus; nec uirtus in corpore. Tunc quærunt de qua finitate loquatur Ariſtote. in illa prima propoſitione primi ſyllogiſmi, uel uigoris, uel durationis. ſi de finitate durationis, uera eſt maior, ſed minor tunc erit falſa, quia non omne corpus, uel uirtus in corpore eſt finitum in duratione, quia inſtantia eſt in promptu de cœlo, quod ſecundum ſententiam Ariſtote. eſt æternum. Si loquitur de finitate uigoris, habeo intentum, nam cum primus motor moueat ſempiterno tempore, igitur non eſt uigoris finiti. & eſt ratio Docto. ſubtilis in ſeptimo quolibetorum. Dico ſalua reuerentia taliter opinantium iſtam non fuiſſe mentem Auerro. ſicut ſibi imponunt iſti, nec fuit opinio Ariſtotel. quòd Deus immediate non moueat. unde licet hoc ample probauerim in quadam ſpeciali quæſtione, quam feci in adoleſcentia mea de triplici cauſalitate intelligentiæ, tamẽ ultra illas auctoritates ſolum unica ratione hoc uolo demõſtrare in uia ipſorum, & præcipue in uia Commenta. Nam ipſe uult quòd primum principium eſſe non poteſt demõſtrari niſi uia motus, ut teſtatur Commenta. in. 8. phy. com. 3. contra Auicen. & in com. ult. primi phy. & in comm. 5. in 12. meta.

L

Scoti opinio in. 7. q. quolibetorum.

Achilles ponentium infinitatem uigoris.

M

Impugnatio.

A

Reſpondetur quòd licet nõ moueat immediate mouet tã mediate.
Euaſio.
Impugnatio.

12.metaph. modo ſi primus motor immediate non mouet, ut efficiens. igitur naturalis non demonſtrat primum motorem eſſe. Dices quòd demonſtrat ipſum eſſe uia motus inquantum mouet ut finis. Sed hoc iterum minime ſtare poteſt, quia notio primi motoris in ratione finis non pertinet ad naturalem, ſed pertinet ad diuinum. nam ſecundum Alex. & Auer. 12.met.5.&.6. com. Primus motor, prima forma, & primus finis, ſunt unum ſubiecto, & ſunt tria in intentione. prima autem forma, & primus finis a metaphyſi. conſiderantur, ſed prima materia, & primus motor conſiderantur a naturali, ut ſæpe diximus ea mente Auer. Et ita acciderет primum principium, uia qua mouet, ut finis demõſtrari eſſe in metaphyſica, & non in naturali philoſophia. & per uitam meam ratio iſta ſolui non poteſt ſuſtinendo principia Auer. Amplius quomodo numerus intelligentiarum innotuiſſet Ariſt. ſi non quælibet ſeparata ſubſtãtia effectiue mouet aliquem orbem. De eo autem in quo dicunt Auer. tenuiſſe Deum eſſe infiniti uigoris, in hoc Auer. ut patet ex ſermonibus eius longo tempore fuit ambiguus, & quandoq; conatus eſt fugere iſtam difficultatem. dixit enim in.8.phyſi.com.79. reſpondendo ad ſecundam quæſtionem ibi motam. propter quid eſt, quòd ſi potentia corporea habet actionem infinitam, ſequitur ipſam mouere in inſtanti, & nõ ſequitur de uirtute in corpore, quæ habet actionem infinitam, ut moueat in non corpore? ſoluendo reſpondet. Ad ſecundam autem quæſtionem qua quæritur, utrum quòd ſi poſuerimus actionem infinitã in corpore, ſequitur quòd motus ſit in non tempore, & nõ ſequitur ſi poſuerimus actionem infinitam eſſe potentiæ, non in corpore ſic reſpõdentes dicimus, quòd ſi poſuerimus actionem

B

propriam eſſe corporis, ſequitur quòd inſit ei potentia infinita. ſi autem poſuerimus alicuius non corporis, tũc potentia illius non poteſt dici finita, nec infinita. Finitum enim & infinitum ſolum de corporibus dici poſſunt. Et parum infra dicit, quòd maius, & minus ſolius eſt quantitatis. unde ſi dixerimus potentias eſſe in corporibus, tunc actio earum erit proportionalis. ſ. quòd proportio potentiæ motiuæ ad potentiam motiuam eſt ſicut proportio uelocitatis motus ad uelocitatem, exiſtentibus autem non in corpore non eſt proportio, cum proportio eſt ſolius magnitudinis ad magnitudinem, uel eorum quæ inſunt magnitudini, eo quòd inſint ei, & hæc manifeſta ſunt per ſe.

Contradictio clara in Auer.

Et mirum eſt de tanto uiro, qui in tam paruo ſpatio ſibijpſi manifeſtiſsime contradicit. nam in ſolutione primæ quæſtionis ibidem motæ quærebatur, utrum omnis corporis ſit potentia finita, an in hac propoſitione contineatur corpus cæleſte. ſi.n. ita eſſet, tunc corpus cæleſte eſſet corruptibile, dicit quòd potentiæ motiuæ dupliciter dici poſſunt infinitæ, aut quòd actio earum nunquam ceſſat, & hoc eſt infinitum in duratione. aut quia motio earum eſt tantæ uelocitatis quod nõ inuenitur magis, & hoc eſt quòd dicitur infinitum in uigore,

M

& dicit quòd ſecundum iſtum ſecundum modum nõ inuenitur infinitum, quia tunc motus proueniret in non tempore, & dicit quòd motores tam materiales, quam non materiales ſecundum hunc modum conueniunt, quòd motio

C

eorum eſt finita, & quod corpora cæleſtia excedunt ſe inuicem in uelocitate, quamuis motores eorum non ſint in materia. ubi manifeſte uidetur dicere quòd quilibet motor tã corporeus, quam incorporeus eſt finiti uigoris, & ita uidetur ſi eſſet uerum quod dicit in ſolutione ſecundæ quæſtionis ſolutio primæ rueret manifeſte.

ADDITIO. Adde Ariſ. auctoritatem. 5. meta. text. 16. ubi ait magnum & paruũ quanti paſſiones per ſe eſſe, transferri uero ad alia.

Solutio ipſius Com.

Amplius autem contradicit ueritati in ſe, quia licet in ſubſtantijs incorporeis non ſit finitum, aut infinitũ, nec magis, nec minus inſequentia quantitatem molis, ſeu quantitatem proprie dictam, tamen in illis naturis eſt magis & minus ſecundum perfectionem, nam ſpecies entium ſunt ſicut numeri, non enim intelligentiarum perfectio conſiſtit in puncto, ſicut ipſemet teſtatur in libro deſtructio deſtruct. in diſputatione tertia, in ſolutione.18.dubij. & in.12.met.com.44. Et ideo ab ipſa tandem ueritate coactus aliam ſolutionem dedit in lib. de ſubſtantia orbis. in. 3. c. ubi nullibi ita reſolute ſcripſit & aperte. inquit enim. Ad quæſtionẽ ſecundam ibi motã qua quærebatur an uirtutes actiuæ in corporibus cæleſtibus

D

ſint finitæ, ſicut ſequi uidetur ex uerbis Ariſt. in. s. cœli & mundi. ubi dixit. quòd cũ corpora cæleſtia ſint finitæ quantitatis, uirtutes eorum uidentur eſſe finitæ, & quòd ſi ſtellæ quæ ſunt in orbe ſtellarum fixarum eſſent plures, aut motores non poſſent eas mouere uniuerſaliter, & cætera ſoluẽdo dicit. Et ad hoc dicamus breuiter quòd infinitum dicitur duobus modis. quorum unus eſt: uirtus infinitæ actionis & paſsionis in tempore, & eſt finita in ſe ſcilicet in uelocitate, & uigore. Secundus eſt. uirtus infinitæ actionis, & paſsionis in ſe intelligit in uigore, & potentia. Et tunc ponit duas concluſiones, quod uirtus infinita in actione ſua, aut in paſsione non exiſtit in corpore, ſiue fuerit cæleſte, ſiue generabile & corruptibile, hoc enim non accidit corpori niſi ſecundum quod eſt corpus infinitum, & iõ orbes mouent, & mouentur in tempore. Et iſta eſt prima concluſio de mente eius uniuerſaliter tenenda quia nulla uirtus exiſtens in corpore, ſiue æterno, ſiue corruptibili eſt infinita in ſe, ideſt infiniti uigoris, & ratio iſtius concluſionis eſt, quia infinitas uigoris ſi daretur inſequitur corpus infinitum, in eo quod infinitum, ſed non datur corpus infinitum naturaliter loquendo. ut patet tertio phyſico. & primo cæli & mun. in tractatu de infinito.

Dubium.

Sed dices, quomodo infinitas uigoris inſequitur corpus infinitum in eo quod infinitum.

Solutio.

Reſpondetur, quia Auerro. uult uirtutes corporeas eſſe diuiſibiles. & uolunt Philoſophi quòd in tali in maiori quanto cæteris paribus eſt maior uirtus, & ideo uirtus iſta ſi augetur in infinitum, hoc eſt, quia corpus augetur in infinitum. & hoc eſt quod dicit Commentat. in illo loco dicens. infinitum igitur in uigore cuius cauſa eſt corpus inquantum corpus, impoſsibile eſt quòd ſit tam in cœleſtibus corporibus, quam in alijs, & in octauo phyſic. commen.79. dicit.

E

Nos autem dicimus quòd ex ſexto uerborum Ariſtote. in hac demonſtratione apparet quòd potentia eius paſsiua ſcilicet ſuſceptiua motionis eſt finita, ſicut enim actio infinita non eſt formæ in corpore, ſic paſſio infinita non eſt formæ in corpore ſcilicet compoſito ex materia & forma, omnis enim formæ eſt potentia finita, ſiue ſit actiua, ſiue ſit paſsiua, cum ſit diuiſibilis per diuiſibilitatem corporis, & omne corpus ſit finitum, & ſi poſſet eſſe quod potentia in corpore compoſito ex materia & forma ſuſciperet motionem in infinitum, tunc infinitum eſſet maius infinito, idem enim corpus ſenſibile, quanto maius fuerit tanto tempus in quo ſuſcipit motionem a ſuo motore erit maius. ſi ergo aliquid corpus poſuerimus huiuſmodi ſcilicet quòd ſuſcipiat motionem infinitam, tunc quòd maius eſt debet ſuſcipere motionem longiori tempore, & ſic infinitum ſuperat infinitum, quod eſt impoſsibile. Ex quibus auctoritatibus clariſsime colligitur quod infinitas potentiæ in uigore inſequitur naturam corporis compoſiti ex materia, & forma inquantum infinitum eſt, nam tales potentiæ, ſiue actiuæ, ſiue paſsiuæ fuerint, ſunt extenſæ ad extẽſionem materiæ, & ſubiecti. ut declarauit Auerro. in libro de ſubſtantia orbis. quia non cohærent materiæ huiuſmodi formæ niſi mediantibus dimenſionibus interminatis, ſunt enim recipientes totum, & partem ſecundum ſubiecti diuiſionem, & ideo in maiori quanto eſt maior uirtus, & in minori minor cæteris paribus.

F

Et ideo ſi ſubiectum augeretur in infinitum, ſi uigor formæ extenſæ augeretur in infinitum, & quia non datur corpus infinitum in actu, ideo bene dixit Commentat. quòd omne corpus, ſiue ſit cæleſte, ſiue ſit generabile, & corruptibile eſt finitæ motionis in uelocitate, quia quælibet forma, ſiue ſit in materia, ſiue ſit abſtracta a materia, eſt finiti uigoris,

Finitas uigoris ſequitur formã inquantum forma ẽ, infinitas uigoris ſequitur corpus inquantum infinitũ.

nam finitas uigoris inſequitur naturam formæ inquantum forma eſt, ſed infinitas uigoris inſequitur corpus infinitum inquantum infinitum modo declarato. Vnde Auerro. in ſecundo cæli & mundi. comment. 38. inquit. & ſi potentiæ eorum eſſent infinitæ in uigore mouendi, non erit proportio inter motorem & rem motam, & ſi hoc eſſet, non eſſet differentia inter eòs, neque eſſet illic multitudo omnino, uerbi gratia quia motor orbis Saturni, & motor orbis totius moueret tempore infinito. igitur non differunt in hoc. Et ſi quemadmodum non differunt in hoc, nõ differunt in

G potencia motionis, differentia nulla eſſet inter motores, ne
dum ut quodlibet eorum habeat potentiā mouendi in infi
nitum, & ſi ita eſſet, inueniret motus in inſtanti, & omne
hoc eſt impoſsibile. Et ideo opinandum eſt quòd potentiæ
mouentium ſeparatorum a materia ſunt finitæ uno modo,
& infinitæ alio mō, & hoc apparet ex hoc quod dicet poſt
Ariſto. quoniam ſi cæteri orbes habuiſſent ex multitudine
ſtellarum quod habet orbis ſtellatus, tunc motor eorū non
poſſet mouere eos in uelocitate, quam modo habent, & ſi
militer eſſet ſi orbis eſſet maior quam ſit. Et ibidem parū
infra dicit. de iſta finitate uigoris, quod eſt communis for-
mis, quæ ſunt in materia, & formis quæ nō ſunt in materia.
Et in com. 39. eiuſdem. 2. de cælo inquit ſoluēdo obiectio
nem ibi motam, quia Ariſ. in litera inductiue probat quòd
quilibet motus habet tempus terminatum, quia aliquis cō
tradicere poſſet illi inductioni, dicendo quòd hoc non ha-
bet ueritatem niſi in potentijs finitis materialibus, non au
tem de potentia motoris cæli, quæ eſt finita & immateria-
lis. Soluendo dicit. quoniam nos non intendimus per infi
nitum niſi infinitatem motionis. i. quòd motio eorum non
ceſſat, infinitas autem intenſionis, ut illic non ſit proportio
inter potētiam motoris & moti, impoſsibile eſt in formis
inquantum ſunt formæ. Ecce igitur quòd omnis forma qua
tenus forma eſt ratio finitudinis uigoris, & perfectionis.
Sed tunc eſt obiectio quia oppoſita habent fieri circa idē.

Obiectio.

cum igitur finitum, & infinitum in uigore ſint oppoſita, ſi-
cut infinitum in uigore eſt a forma, ſic & infinitum, cuius
oppoſitum ſcribit Aue. uolens quòd infinitum eſt a corpo

H

Solutio.

re inquantum eſt infinitum, ſed finitum competit formæ in
quantum forma. Niſi eſſet quòd propoſitio famoſa locum
habet de oppoſitis poſitiuis, & talia habēt fieri circa idem

Propoſitio diuulgata, oppoſita habent fieri circa idē uera ē de oppoſitis poſitiuis.

tanquam circa ſubiectum, ſed non oportet quòd ſint ab eo
dem tanquam a cauſa efficiente, quia contrariorum ſunt cō
trariæ cauſæ. nunc autem finitum, & infinitum in uigore op
ponuntur, ſicut plenum & uacuum, & ſicut nō ſequitur. ple
num eſt, ergo uacuum eſt, niſi ſolum quo ad imaginationē.
ſic etiam non ſequitur. finitum in uigore eſt. ergo infinitum
in uigore eſt. dico quòd non ſequitur niſi quo ad imagina-
tionem, nam ſi imaginaremur corpus infinitum, poſſumus
imaginari uirtutem illius infinitā, ut deduxi de mēte Aue.
unde dicimus in ſimili quòd agere, & mouere ſunt formæ,
moueri autem & pati ſunt a materia. ut ſcribit Ariſto. in. 2.
de gene. & corrup. tex. com. 53. ſic finitas eſt a forma, infi-
nitas autem eſt a materia ſecundum Philoſophū in. 3. phy.

Opinio Ioan. de Baccho. 1. ſen. diſ. 45. q. 1. art. primo.

tex. com. 60. & . 65. Et per hoc patet ſolutio ad obiectio-
nes Ioan. de Bacchone, qui in. 1. ſententiarum. diſt. 45. q. 5.
art. 1. inquit illud non uidetur uerum mihi quòd Com. uo-
luit defendere, & non potuit. Nitebatur enim defendere,
quòd ſi ſit uirtus infinita in magnitudine moueret in nō tē
pore, & ſi non, non. nam com. 79. inquit dicet aliquis Ariſ.
ut quid conſequens eſt, ſi potentia in corpore habet actio-

I nem infinitam ipſam agere in non tempore: & non eſt ſe-
quens, ſi actio infinita ſit potentiæ non in corpore, quòd a-
gat in non tempore. in fine commenti reſpondet. ſi poten-
tia infinita ponitur in corpore, tunc ſaluatur quòd ſit infini
ta. ideo ſequitur quòd mouet in non tempore. Si autem po
natur non in corpore non erit finita, nec infinita. finitum
enim, & infinitum ſolū de corporibus dici poſſunt, & ideo
ſequitur &c. Sed. 12. met. com. 41. mouet eandem quæſtio-
nem, & aliter ſoluit dicēs. quòd corpus cæleſte mouetur a
duplici motore ſcilicet ab anima exiſtente in eo, & illa eſt
finita, & a motore qui non eſt uirtus exiſtens in eo, & ille
eſt infinitæ motionis. ſecundum igitur quòd mouetur a po
tētia finita, mouetur in tempore. Sed inquit ipſe quòd neu
tra iſtarum duarum reſponſionum ualet. Non prima, quia
non habetur difficultas de infinitate quæ ſequitur quantita
tem mobilis de qua uerificatur illud quod finitum & infini
tum ſolum competunt corporibus, ſed de infinitate perfe-
ctionis, & uirtutis. Nec ſecunda, quia cum potentia illa ex
tra magnitudinem exiſtens æque ponatur infinita in uigo-
re exiſtens ſeparata, ſicut in corpore exiſtens non plus po-
terit ſibi reſiſtere cælum cum anima ſua coniuncta quæ eſt
finita, quam ſine ipſa poſſet. ergo poterit tunc mouere ip-
ſum ſicut ſi non coniungeretur in inſtanti. Dicimus nos, K

Defenſio Auerro.

quicquid ſit de prima ſolutione Auer. quia ut ſupra dixi, ip
ſemet auctor animaduertit illam non eſſe ſolutionem, ſed
euaſionem quandā, tamen ſecunda ſolutio quam dat in. 12.
met. com. 41. & quam ſequitur etiam in locis. ut in. 2. cœli
com. 38. & . 39. & . 71. & in. 3. c. de ſubſtantia orbis, diffuſe ē
uera. Vnde negandum eſt aſſumptum Ioā. dum dicit, quòd
æque bene illa uirtus ſeparata a magnitudine eſt infiniti ui
goris, ſicut ſi eſſet in corpore ratio diuerſitatis eſt quam ſu
pra allegaui, quia ſi daretur aliqua uirtus materialis corpo-
rea quæ duraret æterno tēpore, uel in actione, uel ī paſsio
ne, illa eſſet infinitæ potentiæ, & uigoris in agendo & pa-
tiendo, nam eſſet uirtus habens contrarium, & ita ſua uir-
tus eſſet infinita in uigore, cum oporteret ea tempore reſi
ſtere cauſæ corrumpenti, & ideo oporteret ipſum corpus
in quo exiſtit eſſe infinitum, unde infinitas uigoris ſi eſſet
in forma oporteret eam deriuari in ipſa a corpore infinito
inquātum infinitum, ſed ſi ponatur forma ſeparata a corpo
re, quia uidelicet non ſit conſtituta in eſſe per ſubiectum,
tunc illa ex hoc quod æterno tempore agit, non ſequitur
ipſam eſſe infiniti uigoris, quia illa non ſequitur diſpoſitio
nem ſui ſubiecti, ſed potius econtra. nam ut dicit Auerr. in
1. phyſicæ auſcultationis, in comm. 63. quia corpus cæleſte
caret potentia ad aliquam diſpoſitionem niſi potētia ad
ubi, ideo caret potentijs, & quia caret hoc ſubiecto. ſ. mate
ria, ideo caret forma quæ ſuſtentatur per hoc ſubiectum, &
fuit neceſſe, ut forma eius eſſe liberata ab hoc ſubiecto, &
ut non haberet conſtitutionem per corpus cæleſte, ſed cor L
pus cæleſte conſtituitur per illam, ut ſcies alibi. ſ. in lib. de
ſubſtantia orbis, in quo fuit oſtenſum quòd intelligētia eſt
quæ conſtituit cælum in ſuis diſpoſitionibus neceſſarijs, ſi-
cut eſt in corpore hominis inuento propter finem. Vnde
magna eſt differentia reuerende Pater in uia Peripatetico
rum, & Auerr. præcipue inter formam in materia, & inter
formam abſtractam a materia, quia forma materialis eſt cō
ſtituta in eſſe per ſubiectum, eſt extēſa ad eius extenſionē,
& ſequitur diſpoſitiones materiæ inquantū dependet a ma
teria, ſed forma abſtracta a materia eſt conſtituens ſuum ſu
biectum in eſſe, & in ſuis diſpoſitionibus neceſſarijs, & iſta
eſt ratio uera, quare ſi forma in materia exiſtēs infinita mo
ueret in non tempore, non autem ſi forma ſit ſeparata a ma
teria, quia forma materialis ſi infinito tempore duraret eēt
infiniti uigoris propter cauſam aſsignatam, ſed non ſequi-
tur de forma abſtracta a materia quòd ſit infinita ī uigore,
quia forma inquantum forma habet uigorem, & perfectio
nem finitam, quia ratio formæ conſiſtit in puncto, quia ſpe-
cies entium ſunt ſicut numeri. ſicut igitur ratio formalis cu
iuslibet formæ eſt limitata, quia illimitatio ſecundū Phi-
loſophos eſt a materia, ſic etiam eſt de ratione perfectio-
nis cuiuslibet formæ. unde lucidiſsimus Them. in. 2. phyſi-
cæ auſcultationis. in expoſitione tex. 28. ubi Ariſt. formam
ipſam appellat exemplar. inquit, forma apud Ariſt. dicitur M
nonnunquam exemplar, non eo modo quo hi qui ideas ſe-
paratas poſuere ſpecies quaſdā nullo materiæ innexu ſubſi
ſtentes, ſed propterea quia definita præſcriptaque eſt eorū
omnium forma quæ a natura proueniunt. Sed dices hoc Replica.
non ſaluat Auer. Nam in dicta ſolutione dicit, quòd cælum
mouetur a duplici motore. Quorum unus eſt finitæ motio
nis, & eſt anima eius, & eſt motor coniunctus. Alius autē
eſt infinitæ motionis, & eſt uirtus ſeparata a materia, & eſt
infinitæ motionis. Manifeſtum eſt autem quòd iſti moto-
res habent oppoſitas diſpoſitiones penes finitum & infini
tum, non eſt autem dicendum motorem coniunctum cœli
eſſe finitæ motionis in duratione, quia nullus eſt motor ibi
qui moueat per finitū tempus in duratione, quia omnes cæ
li motores æterno tempore mouent. igitur motor coniun-
ctus eſt finitæ motionis in uigore, & motor ſeparatus eſt
infinitæ motionis in uigore. Et confirmatur, quia Auerr.
in. 3. c. de ſubſtantia orbis. illum modum loquendi intelli-
git in ſimili pro infinito in uigore. inquit enim quòd infini
tum dupliciter dicitur. Quorum unus modus eſt uirtus infi
nitæ actionis, & paſsionis in tempore, ſed eſt finita in ſe ſci
licet in uelocitate, & uigore. Secundus eſt uirtus infinitæ
actionis,

A actionis,& paſsintiis in ſe. Vbi patet quòd per hoc intelligit infinitum in uigore. Et iſta ſunt quæ multos tempore meo deceperunt.

Solutio.

Dicimus nos iuxta doctrinam Auerr,in 2.cæl.& mun.in com.42,&.71.12.met.com.44.& in.2.ca. de ſubſtantia orbis.& clarius in libro deſtructionum.in diſpu.3.in ſolution.18.dubij.ubi inquit. Dicimus nos quòd hoc eſt cõceſſum ab omnibus Philoſophis quòd corpus cæleſte ẽ ſimile uni animali,& ſuus motus diurnus qui eſt cõmunis omnibus cælis,ſimilis ẽ uniuerſali motui locali eiuſdem animalis, & motus particulares cælorum ſimiles ſunt motibus particularibus membrorum ipſius animalis,& eſt Philoſophis manifeſtum quomodo in animali una eſt uirtus ex qua fit unum, & ab eadem omnes uirtutes ipſius erga unum opus tendunt ſcilicet regimen, & conſeruationẽ ipſius corporis, & hæc uirtus colligatur cum uirtute a primo principio influente,unde ſi hoc neceſſarium eſt in uno animali.ſ.quòd unam habeat uirtutem ſpiritalem in omnibus ſuis partibus extenſam,ex qua uirtus,& membra illius ſunt unum & idem, & omnes eius uirtutes ſiunt una & eadem,& operatio partium eius admodum ſimilis eſt operationi partium animalis ad illud animal.ſequitur ergo quòd oportet,quòd ſit una hæc uirtus ſpiritalis ex qua colligantur omnes uirtutes ſpiritales,& corporeæ,& eſt unigenea & extenſa in toto uniuerſo, alioquin nullus ordo ſequeretur in hoc mundo.

Quomodo cælum animatũ & magnũ al.

Pro quo debes ſcire quòd cælum apud Philoſophos eſt,& dicitur animatum, & non propter aliã cauſam,niſi propter appetitum,& motum in loco.ut declarat Com,in lib.de ſubſtantia orbis.Vnde totum aggregatũ dicitur animal magnum,& ad inſtar eius animal corruptibile dicitur Microcoſmos.i.paruus mundus.unde ſicut omnes uirtutes, & motus particulares in nobis dependent ab una principali uirtute quæ eſt in corde: eodem modo omnes orbes cæleſtes,& ſui motores dependent a motore

B primo qui mouet primum orbem motu diurno. unde Aue.12. met.com.44.ſcribit dubitando circa id quod dictum eſt dicens. Sed quæret aliquis quoniam ſi motus omnium orbiũ intendant eandem actionem & eundem ordinem communem omnibus,neceſſe eſt, ut habeant eandem formam intellectam extrinſecam a formis quas intendit unuſquiſque per ſe ſcilicet formis proprijs. Erit igitur forma quaſi finis addita ſuper formam propriam,erga quam mouetur unuſquiſque orbis aliorum orbium,& ſoluendo dicit. dicamus ergo quòd nulla forma eſt quaſi finis & communis,& uniuerſalis niſi illa ex eis quæ habet actionem communem,& hæc eſt diſpoſitio formæ mouentis primum cælum motu diurno. diſpoſitio enim entium in iuuamento corporum cæleſtium adinuicem in creando entia quæ ſunt hic,& conſeruando ea, eſt ſicut diſpoſitio regentium bonorũ qui iuuant ſe adinuicem in regendo bonam ciuitatem, quoniã omnes actiones eorum ſunt erga actiones primi principis.ponunt enim actiones ſuas ſeruientes & conſequentes actionẽ primi principis.queadmodum igitur primus princeps in ciuitatibus neceſſe eſt,ut habeat actionem propriam,quæ ẽ nobiliſsima actionum,& ſi non eſſet ocioſus:quam actionem intendunt per ſuam actionem oẽs qui ſunt ſub primo principe.

C quemadmodum igitur neceſſe eſt in iſtis principatibus, ut primus principatus ſit, ſicut eſt neceſſe in actionibus principum, ut prima actio ſit: & ſic accidit in artificijs quæ iuuant ſe adinuicem erga unum artificialẽ, & ſunt illa quorum quædam ſunt principantia alijs,& omnia reducuntur ad unum artificium.uer.gra.quoniam plura artificia ſeruiunt artificijs equitandi. ſic igitur eſt intelligendũ de iſtis corporibus cum ſuis formis a quibus mouentur,& de iſtis formis adinuicem, multum enim aſsimilãtur artificijs quæ ſeruiunt ſibi adinuicem,& quæ intelligunt adinuicem ſunt principia eorum ex quibus accipiũt intellectum propriũ. uer. gra. quia artificiũ frenificandi accipit ſua principia ab artifice artis equitandi, & ſimiliter alia artificia ſeruientia huic artificio.

Summa omnium.

Differentia autem inter iſta & artificialia eſt quia formæ artificiales mouentes artifices ſunt in materia,iſtæ autem non. Ex quibus auctoritatibus clariſsime elicitur per tria exempla clara quæ licet nõ utentur in doctrina demonſtratiua, tamen in rebus quæ non intelliguntur niſi cum difficultate,& per ſimilitudinem ad alterũ adduci poſſunt,ut dicit Auer.3.de anima.com.14.& in.1.ph.

D com.81.quòd cælum eſt unum animal ſempiternũ conſtans exemplaribus orbibus, & exemplaribus motoribus;& primus orbis eſt ſicut cor in animalibus, quod eſt membrum principale a quo omnia alia membra depẽdent,& primus motor qui mouet primum orbem eſt ſicut anima cordis, a qua profluũt omnes uirtutes particulares in reliqua mẽbra. ſicut igitur oĩa mẽbra habẽt colligatoria cum corde,& mouẽtur a motu qui profluit a corde tãquã a fonte oĩs motus, & principali principio,ut tenuit ſolertiſsimus naturæ rimator Ariſ.in.2.de parti.aia. & in lib.de ſenſu & ſenſa.ſic oẽs orbes habent eſſentialem,& neceſſariam dependentiam a primo orbe,& ultra motum proprium mouentur motu diurno ad motum primi mobilis,& ſic motores mouentes alios orbes inferiores inſequuntur, & intendũt primum motum primi motoris,& dicuntur ab Auer.in.8. ph. com.52. motores moti per accidens,non quia mouentur ad motum ſui ſubiecti, ſicut sũt motores materiales qui ſunt forma in materia conſtituta in eſſe per ſubiectum,ſed pro quãto accidit quòd ſuum mobile mouetur ab alio motore. ſ. a primo motore mouente primum mobile,ſed iſto mõ ſolus primus motor dicitur eſſe motor per ſe nullo mõ motus, nec per ſe,nec per accidens. unde inquit. & debet intelligi ex hoc quòd mouentia quæ ſunt hic,ſunt illa quæ mouẽtur ex ſe,& ex alijs per accidẽs.ſ.ex motu ſui ſubiecti.ſ.primi moti ab eis,& hoc eſt quia motor conſtituitur per primũ motum ab ipſo.ſ.quia motor eſt in eo forma,& motum materia, & eſt acceptum in diffinitione formæ ſecundum quòd materiæ accipiuntur in diffinitionibus formarum,& hoc ẽ

Aug.

E

Quomodo aliæ intelligentiæ præter prima ſunt motores moti.

id quod dicitur moueri per accidens in rei ueritate,motus autem in corporibus cæleſtibus non conſtituitur per ſubiectum ipſius,& ideo non mouetur per motum ſubiecti moti ab ipſo hoc modo accidentali.quod autem eorum habet ſubiectum quod mouetur ex alio motore a proprio dicitur quòd ille motor proprius mouetur per accidens. ſ. ex hoc quòd ſuum ſubiectum mouetur ab alio,quia accidit ei ſcilicet motori proprio quidam modus mouendi, & eſt quia ſubiectum eius mouetur ab alio, nõ quia ipſe mouetur per motũ ſui ſubiecti,ſicut eſt diſpoſitio in motoribus qui ſunt hic,& ideo dicitur in eis motor per accidens, æquiuoce. ſ. de illo quod mouetur per ſubiectum acceptum in ſua diffinitione,& per ſubiectum quod non habet introitum in ſua diffinitione.Secundum mentem igitur Auer.ſolus primus motor dicitur eſſe motor per ſe,& nullo modo dicitur moueri per accidens, nec quia moueatur ad motum ſui mobilis,nec quia ſuum mobile moueatur ab alio motore, & dicitur eſſe motor qui eſt purus actus in quo nulla prorſus ẽ potentia, & dicitur motus ſeparatus, quia nullus eſt adeo eleuatus a potentia,nulluſque eſt independens in mouendo,ſicut ipſe,& quia eſt reſpectu omnium aliorum motorũ ſicut forma & finis qui mouent omnes alios motores aliorum orbium in ratione amati,& deſiderati,& ille finis ſemper eſt actu coniunctus cum alijs motoribus, ideo ſub hac ratione eſt cauſa quòd alij motores ſempiterno tempore mouent. quia ibi ſecus eſt quam ſit in motoribus materialibus in quibus finis motus diſtinguitur a motore, & eſt in potentia,& ideo ſuum mouere eſt finitum.ut dicit Aue. in lib.de ſubſtantia orbis,c.1.& .2.&.12.met. com.36.

F

Quæ ſit mens Auerro. circa theorema propoſitum.

Vult igitur Com.in propoſito theoremate motũ cæli eſſe a duobus motoribus iſto modo, ſumendo.n.cælum pro toto mũdo ſuperiori,ſic ibi eſt duos motores conſiderare motores ſ.coniunctos ſuis orbibus,qui ut mouent ſuos orbes ſunt finitæ potentiæ, & finiti uigoris, & ſic habent determinatas proportiones ſupra ſua mobilia,& excedunt ſeinuicem in uelocitate mouendi,ut teſtatur expreſſe Comm. in.2.cæli com.38.39. &.71. & quia habent finitatem uigoris,hinc ẽ quòd mouent in tempore, & nõ in inſtanti. & quia una eſt minoris uigoris alia, una uelocius mouet quam alia: ſed quòd ſemp moueant eſt,quia habent finẽ ſempiternũ ſemper actu mouentem in ratione amati,& deſiderati, & quia iſte finis eſt communis omnibus alijs motoribus, & eſt tanquam forma omnium, nõ enim tali ratione reſpicit ſolum

unum,

G tnum,ſed omnes. ideo dicitur iſte forma ſeu motor ſeparatus, non autem eſt intelligendum quòd talis motor non eſſet ſecùtue moueat ſuum orbē motu diurno, immo mouet, ut ſic ipſum & omnes alios orbes inferiores motu diurno, ſed dicitur ſeparatus, quia eſt maxime liberatus ab omni potētia.3.de anima com.5.in ſol. 3.q.&.12.met.com.41. & alibi infinities. & dicitur ſeparatus in ratione iſta præſertim quia mouet, ut finis, quia finis eſt cauſa cauſarum, cauſalitas enim finis eſt in cauſata. & quia omnes alij motores in ratione qua mouent, ut efficiens, immo ipſemet, ut mouet ut efficiens præſupponit ſeipſum in ratione finis. unde Auer. 2.phy.com. 88. hæc eſt diſpoſitio entis neceſſarij ſimpliciter, ut nō ſit propter ſuam actionem, ſed actio eius propter ipſum, & iſte modus neceſſitatis inuenitur in rebus æternis, & iſta eſt neceſsitas ſimpliciter, & iſto modo iſte motor eſt infinitæ motionis. i. ut mouet in ratione finis eſt cā infinitæ durationis in motu cæli. Et hoc elicitur ex mente eius.12.met.cō.41.ubi auctoritate Themiſtij.inquit. The. autem in hoc loco dixit quod non rectum eſt quòd dixit ſolem, & alias ſtellas eſſe finitas, & habere potentias infinitas, potentia enim quæ eſt in ſtellis, quæ eſt infinita nō eſt naturalis in eis, neque ſecūdum quòd ſunt corpora, ſed aut pendet a prima cauſa, aut ex anima exiſtente in eis ab illa potentia quæ non eſt corpus, prima enim cauſa eſt quæ reuoluit eos tempore infinito, quoniā ſi haberent illud quòd habent in potentia, ut corpus & magnitudo habent, & nō eſſent ſemper in actu, tūc neceſſarium eſſet eis laborare & laſſari. Et paulo infra abbreuiando iſtam ſententiam Themiſtij, inquit. Si aliquis motor mouet propter finem exiſtē tem in potentia illo adepto, & deducto ad actum ceſſabit

H motus, quapropter neceſſe eſt motum æternum eſſe ad aliquid ſemper in actu. Item ſi finis eſſet aliquid in corpore, nō ſemper æqualiter diſtaret, & uniformiter ſe haberet ad motorē, ſed tunc eſſet hic, nunc ibi. Et per conſequens motor nunc uelocitaret, & nunc tardaret motum, & ſic motus nō eſſet uniformis & regularis, cum igitur motus cæleſtis ſit uniformis, & regularis ex hoc deducit Auer. quòd ille motus eſt ad aliquid exiſtens ſemper in actu quod in nulla prorſus exiſtit materia. Sed eſt ardua difficultas; an illi duo motores a quibus mouetur cælum, ſunt duo diſtincti realiter. Ad hanc obiectionem reſpōdet Greg.de Arimi.in.2. ſen.diſt.1.q.1.art.2.in reſponſione ad rationes, & auctoritates Aureoli dicens. Ad tertiam auctoritatem de illis duobus motoribus dicendum quòd uerba illa non ſunt ſumēda ſtricte ſecundum propriam ſuam ſignificationem, quoniā ut inquit Com. manifeſte ſibiipſi contradiceret in his quæ dixit in.1.c.de ſubſtantia orbis.ubi ſic ait. Non eſt dicendū quod formæ a quibus mouentur corpora cæleſtia ſunt aliæ a formis ad quas mouentur, & quod illæ quæ debēt eſſe nō in materia omnino, & quæ carent ſitu ſunt formæ ad quas mouentur, cum illæ a quibus mouentur ſunt formæ in materijs. ecce quod expreſſe dicit non eſſe ponendos duos tales motores diſtinctos, unum ad quod mouentur, & alium a quo mouentur, & illum non in materia omnino, hunc autem in materia.i.coniunctum, & hoc expreſſe illis quæ ſonant uerba allegata ad oppoſitum contradicit. Præterea.

I Si ponantur duo tales motores ſecundum intētionem opinionis oppoſitæ, uidelicet quòd unus moueat actiue tantū & alter finaliter, expreſſe contradicit ei, & etiam Philoſophis qui ponunt expreſſe quòd quælibet intelligentia agēs motum eſt finis motus, ut patere dicit ex his quæ adduxit i probatione ſecundæ concluſionis probatæ per ipſum. Et iō inquit. dicendum ergo, niſi uelimus concedere ipſum ſibi contradicere, ſicut aliqui in hoc paſſu concedunt, quòd ipſe improprie locutus eſt. nam quilibet motor cæleſtis mouet, ut agens, & ut finis, ut dictum eſt, propter hunc duplicem modum mouendi, ſeu duplicem rationem quæ in nobis duobus diſtinctis motoribus conueniunt, ut ſupra habitum eſt, per hoc dicit motum illum cōponi ex duobus motoribus quamuis eſſentialiter ſit tātum unus, ſaltem in primo motu, nam quod ad alios poſſet dici quòd ſunt plures unus communis qui eſt cōiunctus primo orbi, & alter proprius, & communis tantum per modum finis moueret inferiores, proprius autem ut agēs, & ut finis, iuxta modū præ- **K** miſſum, & ipſe communis utroque modo mouet ſuum orbem, & ſi de primo motu uelimus intelligere uerbum Cō. intelligendum eſt improprie iuxta ſenſum datum. Et cōfirmat hoc dictum ſuum ex uerbis Com.in eodē com.ubi parum infra ſubdit. ergo nihil eſt in quo differt forma qua mouetur a forma ad quam mouetur, niſi diſpoſitione, manifeſtum eſt autem quòd forma a qua mouetur eſt forma quæ efficit motum, forma autē ad quam mouetur eſt forma quæ eſt finis motus. Dicimus nos quòd iſta dicta Gregorij pro maiori ſua parte ſunt uera, tamē nos in aliquibus diſcrepamus ab ipſo, nam non eſt dubiū quòd primus motor, & prima forma, & primus finis ſunt idem ſubiecto, & tria in intētione, ut dicit Com.12.met. com.5.&.6. Nec etiam dubiū eſt quòd aliæ intelligentiæ mouent, ut finis, & mouent ut efficiens, ſicut expreſſe dicit Com.12.met.com.36.& alibi frequenter dicere, tamen in præſenti auctoritate in qua dicit motū cæli componi ex duobus motoribus, quorū unus eſt finitæ motionis, & eſt coniunctus, & eſt anima exiſtens in eo: alius autem eſt ſeparatus a materia omnino, & eſt infinitæ motionis. quòd improprie fuerit locutus, uidetur multum detrahere auctoritati Com. quòd in tam ardua difficultate introducta per Ioā.Gram.Peripateticis, quæ omnes expoſitores fatigauit, & ipſum præſertim qui in uarijs & diuerſis locis eam examinat. nam.8.ph. com.79.& in.2. cæli.com.71.& in.3.c.de ſubſtantia orbis.& in.12.met.cō. 41.non ſine forti cauſa pertractat, unde ipſe incideret in foueam quam fecit. nam.3.de anima, dum diſputat de intellectu poſsibili contra Alex. deridet eum, dum gloſſat uerba Ariſt.in quibus dicit ipſum ſimplicem, immixtum, & incorporeum, quod non proprie intelliguntur illa uerba. unde etiam lucidiſsimus Them.in.1.de aīa.c. 20. Non eſt æquū

L in altiſsimis philoſophiæ quæſtionibus aliud ſentire, aliud dicere. cum.n.ſemper res digna homine eſt ne a mente uerba diſſentiant, tum id maxime in rebus obſcuris & creperis obſeruandū, quo ea quæ ſuapte ingenio remota, & condita uideantur uerbis illuſtribus, & quam maxime declarātibus uendicent a tenebris. Amplius Ariſt. in demonſtratiuis ſcientijs iubet non eſſe diſputandum nec diffiniēdum in metaphoris, ſed proprijs ſermonibus, ut patet in.2. poſter.& Com.1.cæli.com. 105. &.106.contra defendentes Plato.inquit.quòd Ariſt.accuſat Platonem, uel quia male ſenſit, uel quia male docuit, quia abutebatur nomine ſeu uocabulo generationis. Et ideo poſt longam & diuturnā cogitationē perueni ad hoc: & dico quòd iſti motores ſūt uere duo, & ſunt realiter diſtincti, & non eſt ſermo improprius. ubi animaduerte, quòd ut patet exercitatis in uia eius in illo.12.imitatus eſt pro maiori parte Alex.& expoſitio illa fere tota eſt Alex.adeo quòd ubi deficit ſibi expoſitio Alex.uidetur eſſe quaſi mutus. Alex. autem ut recitat Com.12.met.com.25.ſuper illis uerbis, deinde erunt hæc omnia anima forſan & corpus, aut intellectus, & appetitus & corpus: dicit, & ideo dicit forſan, quia quidam exiſtimauerunt animam eſſe abſtractam, quæ anima apud Ipſum nō eſt abſtracta, ſed prima forma eſt abſtracta, & intendit per hæc omnia corpora cæleſtia. ubi ſecundum Alex. corpora

M cæleſtia habent intelligentias animantes illa formaliter. et ſola prima forma eſt abſtracta, & hoc eſt quod plerunquē Com. ſolet dicere in illo.12. loquens de primo motore, & prima forma & primo fine, quæ eadem ſunt ſubiecto, quod in nulla omnino eſt materia, & quod nullo modo eſt in corpore, etenim anima etiam apud Arabes dicit formam coniunctam corpori. unde Auic.in.2.ſuæ met.c.1. anima dicitur pro quanto mediante motu ligationem habet cum corpore quo mouet illud, ſi autē fuerit ſubſtantia ſeparata omnino uocatur intelligentia. & Auer.in.8.phy.com.1. Principium motiuū de rebus motis eſt ſicut anima de rebus uiuis. Dico igitur quòd ſecundum Auer. motus cæli, pro toto mundo ſuperiori ſumendo cælum, poteſt conſiderari dupliciter, & quo ad hoc quòd ille motus eſt in tēpore, & ſecundum quòd motus illi particulares ſunt habentes determinatas menſuras adinuicem in uelocitate & tarditate, & ſic proueniunt a motore efficiente motū qui eſt prima forma,

Dubium.

Solutio Gre. de Arimin. in 2.ſen.diſ.1.q. 1. art. 2.

Propria pō.

Opi. propria.

A ma, ut mouet, ut efficiens primum orbem, & omnes alios qui sũt ſub eo motu diurno, & omnes alij motores qui ſub eadem ratione mouent ſua mobilia motibus proprijs. Vnde falſum eſt quod dicit Greg. quod primus motor reſpectu aliorum orbium qui ſunt ſub orbe ſtellato concurrat, ut finis, immo etiam concurrit, ut efficieos, pro quanto omnes mouet motu diurno. Et quia omnes intelligentiæ ſunt finiti uigoris, hinc eſt quòd omnes mouent, ut efficiens finito tempore in uelocitate motioois, & nulla mouet in inſtanti, & quia omnes, ut ſic ſunt applicatæ proprijs mobilibus, omnes dicuntur aoima reſpectu ſui orbis, uel quia formaliter inhærent præter primum motorem, ut uidetur ſentire Alex. uel ſecundum quòd ego puto in uia Aue. omnes intelligentiæ habent proprium orbem, & illæ ut ſic dicuntur animæ. prima autem intelligentia, licet immediate reſpiciat primum orbem, quia tamen etiam mediante illo reſpicit omnes alios orbes, poteſt dici forma abſtracta & ſeparata, quia eſt forma communis & uniuerſalis, & licet ut mouet poteſt dici anima cæli, tamen ut eſt cauſa finalis ab omnibus deſiderata, ſic eſt forma ſeparata, quia ut ſic nõ potius reſpicit unum, quam reliquum, & ut ſic eſt cauſa ioſinitatis in duratione, unde eſt quòd motus cæli taliter ſumptus ſit infinitus in duratione, hoc principaliter dependet a primo fine, & non a particularibus finibus. unde ſi per impoſſibile nõ eſſet iſte finis communis io actu non eſſet motus æterno tempore ſimpliciter. licet igitur quælibet intelligẽtia in ſe conſiderata moueat, ut efficiẽs, & moueat ut finis, tamẽ finis uniuerſalis qui eſt idem cum primo motore eſt qui primo largitur ſempiternitatem motus, & non ſunt fines particulares qui ſunt ſub illo, & iõ alius eſt motor qui largitur ſimpliciter ſempiternitatem, & alij ſunt motores a quibus producuntur motus proprij in proprijs orbibus, licet idem ſit motor qui mouet totum cælum motu diurno.

Solutio ad rationes Greg. B Et per hoc patet ſolutio ad obiecta Gregorij. Ad primum quidem dicitur quòd noo eſt contradictio io Auer. quia in s. c. de ſubſtantia orbis inoehit cõtra Auic. qui ponebat in corpore cæleſti in unoquoq; orbe animam imaginatiuam, quæ erat de numero animarum ſenſitiuarum, quæ exiſtunt in materia, a qua effectiue producitur motus, ſed intelligẽtia ſolum mouebat in ratiooe finis, & ſi ita eſſet tunc mouere cæli eſſet finitum ſicut in iſtis quæ ſunt hic, quia talis anima a qua mouetur cum ſit forma in materia moueretur per accidens, & quod mouet quando mouetur impoſſibile eſt, ut inquit, ut ſit priocipium motus æterni. unde parum ioſra inquit. & quod dicunt incipiẽtes philoſophari quòd animæ iſtorum corporũ cæleſtium ſunt forma materijs. ſ. quæ in materia acquirant æternitatẽ ex formis in materialibus, nihil eſt, contingit enim quòd illud quod non habet naturam eſſendi æternum acquirat æternitatem ab alio, ubi manifeſte inuehit contra Auic. & ſequaces. ſed hoc non ſequitur in uia eius, quia aliæ intelligentiæ a prima mouentur, a prima tanquam a fine uniuerſali, & communi, quem oẽs amant & appetunt, & eſt finis ſemper actu mouens illas ad ſui deſideriũ, & ipſæ uirtutes appetentes nõ ſunt formæ in materia ex ſe poſsibiles, & alio acquirentes neceſsitatem
C eſſendi, ſicut ſequitur contra Auic. & iſta eſt ratio diuerſitatis. nam omnes intẽdunt primam, & agunt propter primã, ſicut actiones ſeruorũ ſunt propter dominum. ut dicit. 12. met. com. 44. ubi formaliter reſpondet ad iſtam obiectionem motam per ipſum ante Gregorium. Et per hoc patet ſolutio ad ſequens argumentum, nam licet quælibet intelligentia reſpectu ſui motus proprij ſit mouens, ut finis proximus, & ut agens, omnes tamen mouent propter primum finem principaliter, quem primo appetunt, & a quo perficiuntur, qui eſt cauſa quare cæteræ ſempiterno tẽpore mouent. unde ſine dubio cælum eſt animatum propter appetitum & motum, ut dicit Com. io. 1. c. de ſubſtantia orbis. ubi dicit. & nõ ſuit dictum cælum habere animam, niſi propter appetitum exiſtentem in eo, & motum localem, appetitus autem qui eſt in hoc corpore, non eſt niſi quia corpus cæleſte eſt unum per ſe, appetens per ſe noo propter potentiam exiſtentem in eo diuiſibilem ad diuiſiooem eius, eſſet enim generabile & corruptibile. Pro quo aduerte quòd ubi eſt appetitus, ibi eſt potentia appetens, & eſt obiectũ
D appetibile. tales autem uirtutes ſunt intelligentiæ inferiores appropriatæ proprijs orbibus quæ mouentur per appetitum ad aliquid nobilius ipſis, & iſtud eſt primum appetibile, quod eſt primum, & ſummũ bonum, & primus finis, & iſte eſt qui largitur perpetuitatem motus cæteris orbibus, & hoc clare elicitur ex uerbis Auer. in penul. c. lib. de ſubſtantia orbis. ubi ita ſcribit ad literam. Et cum conſiderauit in iſtis uirtutibus declaratum fuit ipſi ipſam eſſe uirtutẽ appetitiuã de uirtutibus animæ tantum, & cũ conſiderauit de iſtis uirtutibus appetitiuis cœleſtibus inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipſis, & cum cõſiderauit in uirtutibus appetitiuis cæleſtibus inuenit eas eſſe finitarum potentiarum, & cum conſiderauit in continuatione motus eorum, fuit declaratum quòd cauſa continuatioois motus earum non eſt iſta uirtus qua mouetur, ſed illud quod largitur eis continuationem eſt aliquid appetibile, quia continuatio nõ prouenit niſi a motore ooo moto. ſequitur quòd illud mouens, oeque eſt corpus, neque potentia in corpore, & quòd eſt intelligeotia abſtracta, & quòd iſtud corpus cæleſte intelligit hanc intelligentiã, intelligere eoim tranſmutat ipſum appetere ad illud. Vbi imaginatur Aue. quòd cælum ſumptum pro omnibus orbibus habẽtibus proprios motores intelligit bonitatem primi motoris mouentis primum orbem ſtellarum fixarum, & ad talem intẽtionem in iſtis uirtutibus intelligentibus inſurgit appetitus, & deſiderium, ut perficiãtur a primo & ſummo booo. nam ut inquit Com. 12. met. com. 49. deſiderium ioſequitur cognitionẽ, ſicut umbra inſequitur corpus, & quia deſiderium io natura, & io intellectu totaliter ſeparato ſemper ẽ ad nobilius; hoc eſt, quòd iſtæ uirtutes appetentes moueotur in rõne
E finis a prima quæ eſt nobiliſsima, & ſumma omnium perfectio. Dubium. Et dubitabis hic, quia Com. uult quòd prima intelligentia quæ eſt primum appetibile eſt cauſa cõtinuationis, & ſempiternitatis motus, quia continuatio eſt a motore nõ moto. ſed tunc ſecundum hoc uidetur quòd aliæ intelligentiæ ſunt motores moti, & hoc eſt falſum, quia quælibet forma liberata a materia, eſt motor oon motus neque per ſe, neque per accidens. ut dicit Com. io. 9. met. com. 2. Solutio. Dicamus in uia eius quòd omois intelligentia citra primam, ut ſupra allegauimus de mẽte eius. 8. ph. com. 52. dicitur motor motus per accidens, nõ quia aliæ intelligentiæ moueãtur per accidens ad motum ſui ſubiecti, ſicut eſt in formis conſtitutis in eſſe per ſubiectũ: ſed pro quãto accidit quòd orbis motus ab eis moueatur ab alio motore alio motu a motu cauſato a proprio motore. nam omnes orbes planetarum mouentur motu diurno a primo motore mouente primum mobile. Quo primus motor nullo modo ſit motus. Dicuntur etiam motores iſti moti motu æquiuoco pro quanto mouentur a primo intelligibili, & a primo appetibili, quod eſt realiter oobilius, & perfectius ipſis. unde Com. 12. met. com. 44. contra Auic. ſcribit io intelligeotijs noo eſt conſecutio, neque prouẽtus, nec actio, ſed ſolum eſt cauſa, & cauſatum ſecundum quòd intellectũ eſt cauſa intelligentis. Primus igitur motor qui mouet or-
F bem ſtellarum fixarum, & totum cælum motu diurno, dicitur motor oullo modo motus neque per ſe, neque per accidens de nullo modo eorũ quæ ſunt mota per accidens, non enim mouetur ad motum ſui ſubiecti, quia eſt forma ſeparata. Nec dici poteſt moueri per accidens, quia ſuus orbis primo motus ab eo moueatur ab alio motore, immo non mouetur niſi ab ipſo. Similiter oon dicitur primus motor moueri ab aliquo intelligibili, & appetibili quod ſit nobilius ipſo, immo in eo ſimpliciter iſta ſunt eadem omnibus modis intelligens, & intellectum, & intellectio, & appetibile, & appetens, & appetitus, & ideo iſte motor primus utroque modo cum ſit inde pendens ab alio dicitur motor nullo modo motus, & ideo eſt cauſa contiouatioois, & uniformitatis, & ſempiternitatis motus cæli, & propter iſtas ratiooes dicitur motor ſeparatus, quia in mouendo ſuũ orbẽ non dependet ab alio motore, & quia io mouendo non mouetur ab aliquo intelligibili, & appetibili alio ab ipſo, quia ſe ſolum intelligit, ut uolunt Peripatetici. 12. metap. tex. com. 51 Et pro his quæ dixi uide in fine comm. 36. in 12. met.

G c 2.met.ubi dicit,& omnia iſta dicit ad declarandum quòd corpora cæleſtia cum habēt appetitum propter intellectū, intellectus autem maius bonum ipſo appetit,contingit neceſſarie quòd corpora cæleſtia appetunt in hoc motu aliquid maius bonum ipſis. Et cum illa ſunt nobiliſsima corpora ſenſibilium & meliora, neceſſe eſt quòd illud bonum quod appetunt,ſit nobiliſsimum entium , & maxime quod appetit totum cælum in motu diurno. Et in com.37.ponēs differentiam inter primam intelligentiam & alias, inquit. & intendit per hunc ſermonem diſtinguere inter primum principium,& alia principia abſtracta , alia enim uidentur electa,& deſiderata propter alia. ſ. principia aliorum motuum cæleſtium præter motum diurnum, quod autem hūc motum facit uidetur eſſe electum per ſe,cum uerſus ipſum mouet omne motu ueloci ori, & maiori proprijs motibus unicuique eorum, eſt enim electum per ſe , & amatum ab omnibus,tale autem eſt perfectum. ſ. finis . & parum infra ibidem dicit,quòd per primum motū intelligit corpus cæleſte,& per alia mota alias ſphæras,quæ ſunt ſub primo corpore,& quæ ſunt in generatione & corruptione, primum enim cælum mouetur ſecundum deſiderium,ut aſsimiletur ei ſecundum ſuum poſſe,ſicut amans mouetur,ut aſsimiletur ſuo amato, alia autem corpora cæleſtia mouentur ſecūdum deſiderium ad motum primi corporis,& ideo planetæ habent motum duplicem,ex. 12.met.com.41.ubi declarauit quòd motus cæli eſt poſsibilis ex ſe,& quia fuit declaratum ab Ariſt.9.met. tex. com.17.quòd non eſt timendū cælū quieſcere in aliqua hora.inquit.quòd hoc neceſſe eſt, ut ſit propter motorem in quo nulla potentia eſt omnino, neque eſſentialiter,neque accidentaliter, & tale nō eſt in
H materia, patet autem quòd hoc non eſt niſi primus motor, ut diximus. Et mirum eſt de Greg. Arimi. & de tot uiris illuſtribus quomodo in præſenti auctoritate adeo manifeſte defecerint dicentes ſermonem Auer.fuiſſe impropriū, cum hæc ſint uerba eius,& diſſolutio eius eſt quòd iſte motus,ut declaratum eſt,componitur ex duobus motoribus, quorum unus eſt finitæ motionis &c. nam debuit uidere ubi hoc fuerit declaratum , & manifeſte patet quòd in eodem.12.fuit declaratum ab Ariſt.in tex.com. 33. & etiam in. 2.de gene.& corru.tex.com.56. & in eodem.12.meta. tex.com.37.ubi uult Ariſt.quòd in cælo ſunt duo motus uidelicet motus diurnus qui eſt primi mobilis & totius cæli alius eſt motus planetarum diſcurrentium ſuper polis zodiaci. & Ariſt.uult in prædictis locis quòd motus qui prouenit a motore coniuncto,& appropriato orbibus planetarum operatur generatione & corruptio.per acceſſum & receſſum planetarum in tali obliquo circulo motorum, ſed motus diurnus qui cauſatur a motore ſeparato propter cauſas dictas,eſt ille qui operatur continuitatem, & æternitatem,ſicut expreſſe poteris uidere in prædictis locis,immo Auer.in calce com.41.colligens præcipuum fundamētum demonſtrationis Ariſt. inquit. & cum ita ſit potentiæ mouentes quæ ſunt in corporibus ſunt duobus modis . aut potentiæ exiſtentes in corporibus generabilibus & corruptibilibus,& hæ impoſsibile eſt,ut ſemper moueāt ſe propter trāſmutationem eorum, & propter tranſmutationem ſui ſubiecti , & ideo accidit talibus neceſſario feſsitudo ,
I aut potentiæ mouētes in corporibus æternis.hæ igitur poſſibile eſt, ut moueant ſemper, & ut non moueant ſemper , poſſunt enim non ſemper mouere , ſi poſuerimus illud ad quod mouentur.ſ.primum motorem receptibilem trāſmutationis cuiuſcunque modi,poſſunt autem ſemper mouere quando illud ad quod mouentur fuerit non tranſmutabile, & hoc eſt cum non fuerit corpus omnino, ſi igitur motum æternum eſt,neceſſe eſt,ut moueatur per potentiam exiſtētem in eo a motore cui nullus modus tranſmutationis accidit , & tale in nulla materia exiſtit. Manifeſtū eſt aūt quod potentiæ mouentes exiſtentes in corporibus æternis,quæ poſſunt ſemper mouere , & poſſunt non ſemper mouere , ſunt uirtutes intellectuales exiſtentes in orbibus planetarū,quia primus intellectus non eſt de numero talium uirtutum,qui poſsit ſemper mouere , aut non ſemper mouere , quia iſta intellectus primus non eſt ordinabilis ad alium finem nobiliorem , aut minus nobilem ipſo prima intentione , ſicut patuit ſupra ex differentia eius ab alijs per uerba K Auer.12.met.com.37.& ita motor iſte ſeparatus qui mouet effectiue totum cælum motu diurno , & mouet omnes intellectus ſub ipſo,ut finis,ſemper in actu eſt cauſa infinitæ motionis in duratione,& ſic intelligis eſſentialem ordinem,& dependentiam in mundo illo ſuperiori,quam perpauci intelligere potuerunt. Et ex hoc etiam patet error aliorum clariſsimorum doctorum uolentium ex hac auctoritate Auerr. tenuiſſe Deum eſſe infiniti uigoris,cum ipſe ſeipſum aperte declaret in eodem com.quomodo talis motor ſeparatus ſit infinitæ motionis,referendo hoc ad æternitatem durationis,pro quanto mouetur a potentia nō in materia habente continuitatem, & æternitatem motus. Sed eſt dubium,nunquid primus motor poteſt dici motor coniunctus cum moueat primum orbem,& tunc uidetur quòd etiam ſi mouet effectiue poteſt dici anima ſui orbis,& per conſequens non debet dici motor ſeparatus. Dico quòd teſte Auer. in.8.phy.principium mouens de rebus mobilibus eſt ſicut anima de rebus uiuis , anima enim eſt principium uegetandi,ſentiendi, intelligendi,& ſecundum locū mouendi,eſt enim fons,& origo oīs motus . ut dicit The. in principio libri de anima , ſic poteſt dici anima. Sed aduerte quia dicitur differenter ab alijs , quia primus motor eſt ſicut anima uniuerſalis diffuſa in totum cælum mediāte primo mobili mouendo totum motu diurno,ſicut anima ē uirtus,& actus totius corporis, mediante tamē influxu cordis influit ſuas actiones in totum corpus , nā cor eſt primū quod participat actiones animæ,quia eſt primum quod uiuit,& eſt ultimum quod moritur,ſed aliæ intelligentiæ ſolum ſunt coniunctæ proprijs orbibus, & illos ſolos mouēt, & nulla aliarum intelligentiarum habet actionem uniuer-
L ſalem , & communem in totum animal cæleſte niſi prima , & ideo appellatur anima totius cæli modo declarato,& dicitur etiā motor ſeparatus , & motor in quo nulla prorſus eſt potentia,& motor qui nullo modo moueri dicitur, neque eſſentialiter,neque accidentaliter ſecundum nullū modorum duorū ex his quæ dicuntur mota per accidens ſecūdum præinductū modum,& iſta eſt mens uera Auer. in hoc loco,quem nullus ante nos uidere potuit,& Deo ſit laus illuſtranti intellectum. Dicamus igitur quòd cum cælum ſumitur tribus modis,ut dicit Ariſt.in.1.cæli & mun. in tex. com.96.cælum ſumitur tribus modis.ſ.pro toto cælo quod mouetur motu diurno , & pro octaua ſphæra , & pro toto mundo , in propoſito autem ſumitur cælum primo modo pro animali magno ex primo orbe,& alijs orbibus reſultante,talis autē cæli motus cauſatur a duobus motoribus,quia motus planetarū cauſātur a ſuis proprijs intelligētijs,quæ ſunt appropriatæ proprijs mobilibus,& ſunt finitæ motionis in uigore in ſe,& poſſunt adinuicē comparari, & dicuntur motor cōiunctus,& anima ſui orbis,uel ſecūdm uiā Alexādri qui uoluit quòd erant formæ informantes, uel propter motum,ut uult Com.alius autē motor eſt ſeparatus, & eſt primus motor qui cauſat motum diurnum, & eſt cauſa ſempiternitatis,& continuitatis in omni motu aliorum motorū, & ideo dicitur eſſe infinitæ motionis in duratione,& nō in M
uigore,unde etiam iſtum modum loquendi habet Auer.in doctrina ſua,quòd per infinitam motionem intelligit infinitam in duratione,ſicut patet.2.cæli.com.39. in ſolut.q.ubi inquit.quoniam nos non intelligimus per infinitum niſi infinitatem motionis.i.quòd actio eorum non ceſſat. & ut ſupra patuit ipſemet parum infra in illo com.41.&.52.declarat hoc ſic debere intelligi , & pro hac expoſitione ultra alias auctoritates ſupra adductas,audi Auer.in fine penul. ca.de ſubſtantia orbis . inquit enim & eſt declaratum ex hoc toto quod dixit in lib.cæli & mū.ſ.quòd ſi in cælo eſſent plures ſtellæ,& uide uerba quæ ſequuntur,ubi tandem concludit . ex quo uerificatur quòd dator cōtinuationis motui eſt dator eſſe omnibus alijs entibus,patet autem quòd iſte eſt primus motor,& primus finis,ut patet.1.cæli.tex.cō.100. ab illo enim communicatū eſt eſſe, & uiuere omnibus,his quidem clarius , his uero obſcurius . Ad rationem autem Scoti ſecundū uiā Auer.reſpondetur quòd loquitur Ariſt. de

Error aliorū.

Dubium.

Solutio.

Intellectus propoſiti theorematis.

Solutio rōnis Scoti.

A de uirtute finita in uigore,ſed ut pertractat Auer. illam de
monſtrationem procedit de uirtute materiali,& ideo cum
primus motor ſit mouens æterno tempore, ſequitur quòd
non eſt uirtus materialis. Sed ex hoc non ſequitur quòd ſit
infiniti uigoris,quia uirtutes immateriales omnes ſunt fini
tæ,ut ſic ſecundum maieſtatem eius, & iſta eſt uia eius,ut
de tamen ample pro illa demonſtratione quæ ſcripſi in.12.
met.ſuper tex.com.41. Theologi autem & ueritas tenēt
Deum eſſe infiniti uigoris, & dicunt illam infinitatem nō
inſequi materiam aut corpus,ſed puriſsimū actum, & hoc
teneo,quicquid in hoc ſentiat Auerroes.

Propō.62. *Corruptibile, & incorruptibile genere differunt.*

Opin. beati Thomæ. SCRIBITVR iſta propoſitio in.10. primæ philoſo
phiæ in tex. com. ult.& eſt ſatis allegata. Diuus Tho-
mas ibi dicit quòd cum corruptibilium, & incorruptibi
lium non poteſt eſſe una materia,genus autem phyſice lo-
quendo a materia ſumitur,ſequitur quòd illa quæ nō com-
municant in materia genere phyſico ſunt diuerſa.logice au
tem loquendo nihil prohibet quòd conueniant in genere
inquantum conueniunt in una communi ratione uel ſubſtā
Opi. Scoti. tiæ,uel qualitatis,uel alicuius huiuſmodi. Et ita habet di
cere etiam Scotus quū ponit aliquem cōceptum uniuocū
Deo & creaturæ,diceret enim gloſſando præſentem aucto
ritatem quòd corruptibile & incorruptibile differunt ge-
nere phyſico.Et quia ponit Angelos in prædicamento ſub
ſtantiæ,ſequitur quòd non differunt genere logico, nec in
Impugnatio. conceptu communi tranſcendenti.Contra illud in quo cō
ueniunt ambæ iſtæ opiniones in præſenti loco arguit. nam
Ariſt.arguit ibi.ſ.10.met.tex.com.ult.contra Platonem.in
quit enim. Palam igitur quòd non contingit eſſe ſpecies
tales quales quidam dicunt,erit enim homo hic quidē cor-
ruptibilis,hic autem incorruptibilis,equidem ſpecie dicun
tur eſſe eadem,& non æquiuoce, diuerſa uero genere dif-
B ferunt pluſquā ſpecie. Plato enim ponebat quòd idea ho-
minis, & homo ſingularis ſunt eiuſdē ſpeciei logicæ, quia
nomen, & ratio uniuoce dicitur de homine in communi,
& de hoc homine,& tamē ſcd'm Plato. idea hominis,& hō
ſingularis differūt in genere phyſico, quia idea hominis nō
habebat materiam quæ eſt genus phyſicū, ſed homo corru
ptibilis ſingularis bene habebat materiam. & ideo ſi Ariſt.
arguēdo intelligeret de genere phyſico,quòd quæ differūt
genere phyſico differūt pluſquam ſpē,ſed idea hominis, &
hic hō differunt genere phyſico.igitur differūt ſpecie,tunc
peteret principium,nam negaret Plato quod quæ differūt
genere phyſico,differunt ſpecie ſpecialiſsima logice loquē
do,& ideo ratio Ariſt.ſi quid ualet oporter quòd propoſi-
tio etiam ueritatē habeat de genere logico & uniuoce di-
cto,quia differentia iſta ſecundum genus infert differentiā
ſecundum ſpeciem.& ideo antiqui Peripatetici,& Auerr.
præſertim tenent quòd nomen dictum de cauſa,& cauſato
non dicitur uniuoce,ſed ſecūdum prius & poſterius. unde
Com.8.ph.com.77.Horum de quibus dicitur nomen ſecū
dum prius & poſterius,& ſimpliciter,& ſecūdum determi
nationem illud de quo dicitur prius eſt cauſa poſterioris.
C &.7,met.com.3.inquit.Cum plura communicant in eodē
nomine,& quoddam eſt dignius quibuſdam,illud quod eſt
dignius illo nomine eſt cauſa cæterorum,& diſpoſitio cæ-
terorum in cauſalitate eſt ſicut diſpoſitio illorum in illo no
Duplex genus. mine,& ita habet ēt infra in cō.7.& in.8.met.com. 7. Vn
de animaduerte ne laboremus in æquiuoco,quòd genus a-
pud Peripateticos eſt duplex, quoddam eſt genus uniuo-
cum,& hoc eſt quod communiter dicitur logicum,de quo
dixit Porphyrius quòd tale uniuoce prędicatur de ſuis ſpe
ciebus.Eſt etiam genus multipliciter dictum,& hoc eſt ge
nus analogum.diſtinctio iſta colligitur in Auer.doctrina,
ex.5.primæ philoſophiæ tex.com.4.ſuper illis uerbis text.
nam cui differentia ineſt,& genus ſequitur, ſed cui genus
non omnino differentia,inquit. genera generaliſsima non
habent genus,niſi genus dictum multipliciter.idē.4.meta.
com.2.&.1.de anima.com.7.& alibi frequenter.unde ens
& unum dicuntur genera multipliciter dicta.nam.10.met.
tex.com.8. Ens & unum æqualiter aſſequūtur categorias.

D Tenuit autem Auer.quòd in genere uniuoco,& prædica-
Opi. Auer. de genere generaliſsimo ſubſtantiæ. mentali ſeu logico non ponantur niſi res corruptibiles.un
de in com.ſuper Porphyrio in c.de ſpecie,inquit. & opor
tet ſcias quòd ſubſtantia poſita eſt in exemplo hic pro ge-
nere generum,ſecundum ſententiam quod materia & for-
ma intrent prædicamentum ſubſtantiæ,& ſuſtantiæ ſepara
tæ, & ſimiliter poſuit anima rationale eſſe genus hominis
ſecundum uiam,& ſententiam illius qui dicit quòd rationa
le eſt genus hominis & Angeli, uerum apud illum qui iu-
bet quòd ratio in utroq; eſt ſecundum æquiuocationem nō
minis non eſt genus,& ſimiliter ſecundum illum qui uidet
quòd id quod intenditur in prædicamentis eſt computatio
uniuerſalium rerum ſenſibilium erit genus generum cor-
pus.Et in.2.cæli & mun.in com.49.contra Auicen infert
quòd ſi corpora cæleſtia eſſent eadem in genere,& diuerſa
in ſpecie, eſſent compoſita ex materia & forma, & eſſent
generabilia & corruptibilia.Nam.10.met.tex.cō.12.Dif-
ferentia genere ſunt quorum non eſt communis materia,
& per oppoſitum quæ ſunt genere conuenientia habēt cō-
munem materiam,ſed omne habēs materiam eſt corrupti-
bile,& ideo ſecundum mentem eius corpus cæleſte non eſt
in prædicamento ſubſtantiæ,quia genus uerum generaliſsi
mum eſt corpus compoſitum ex materia & forma.Vnde ēt
Boethius. Boe.hoc uidetur ſentire in prædicamētis, quia dicit quòd
Ariſto.relictis extremis egit de medio extrema appellans
materiam, & formā quæ ſunt principia, & non ſunt per ſe
in prædicamento,ſed per reductionem.Medium autem eſt
ipſa ſubſtantia compoſita ex materia & forma.unde Com.
7.met.com.27.inquit.Et in natura hac ſunt tria materia,&
forma,& aliquid quaſi medium.i.mixtum inter materiā &
Rō Auer. formam. Ratio autem quæ mouit Com. uti mihi uidetur
cōſiſtit in hoc.Nam ut patet.12.met.tex.com. 26. actus et
potentia ſunt principia omnium decem prædicamentorū.
E ut inquit ibi Com.in com. Ratio huius eſt,quia quodlibet
quandoq; eſt in potentia & quandoque eſt in actu, ſed res
quæ quandoq; ſunt poteſtate, quandoq; uero actu ſunt ge-
nerabiles & corruptibiles.unde conſtat ex.9. met.tex.cō.
17.quòd nullum ens ſempiternum eſt in potentia. Forte
dices quòd potentia,& actus quæ ſunt in omni prædicamē
to non ſunt potentia realis,& actus ſicut poſitiuum,& poſi
Opi. Henri. de Ganda. & Scoti. tiuum,ſed ſicut poſitiuum & priuatiuum.ſicut dixit Henri.
de Ganda.& Scotus poſt ipſum in octaua diſtin.1.q.2.ubi
agitur de ſimplicitate Dei,quia tenent omnem creaturam
eſſe compoſitam illo modo, ſicut ex priuatiuo & poſitiuo.
Impugnatio. Sed contra,quia quicquid ſit de intelligentijs circa hoc de
mente Com.de quo alias diffuſe dixi in.3.de anima.tamen
loquendo de potentia, & actu quæ ſunt principia omnium
prædicamentorū,talis potentia & actus ſunt principia rea
lia.unde.12.met.com.26. inquit Auer. potentia reducitur
ad materiam,& actum reducitur ad formam. Et confirma-
tur,quia principia cōponentia aliquid reale intrinſece ſūt
realia,ſed potentia & actus ſunt huiuſmodi reſpectu oium
quæ per ſe,& directe ponuntur in prædicamento. Et cōfir
matur, quia diuiſio entis per potētiam & actum eſt diuiſio
F entis extra animam, & ex conſequenti iſtæ ſunt differētiæ
quæ competunt enti in eſſe reali, ſed ſi potentia ſumeretur
pro priuatione, ſic formaliter illa non dicit aliquid reale,
ſed mere ens rationis.unde Auer.1.ph.com.79. inquit.pri
uatio non eſt accidens,nedum ut ſit ſubſtantia, aſſumptum
autem oſtenditur.nam Ariſt.6.met.abijcit a conſideratio-
ne ſcientiæ diuinæ ens per accidens, & ens in anima, quia
ens per accidens nō habet cauſas terminatas,& ideo de eo
non poteſt haberi ſcientia.Et ens in anima eſt ens diminu-
tum,& ideo ens ſecundum ſe,& extra animā eſt illud quod
diuiditur triplici diuiſione. Prima eſt in ſubſtantiam & ac-
cidens.Secunda eſt per potentiam & actum.Tertia eſt per
unum,& multa, & per conſequens potentia quæ cum actu
diuidit ens non eſt pura priuatio,licet in tali potentia con-
comitetur priuatio,nam dicere aliquid eſſe in potentia eſt
dicere aliquem modum priuationis. Tamen ut ſcribit Cō.
Obiectio. 1.phy.com.76. Ens in potentia eſt cui accidit priuatio, nō
tamen eſt in ſubſtātia eius. Sed dices pariformiter erit de
uno quod erit differentia realis & ita unū dicit aliquid po
ſitiuum.

G ſitiuum. Ad hoc Auic. & Scotus totum concedunt, tamē Apud Auer. ſecus eſt. nam. 4. met. com. 3. &. 10. met. cō. 8. unum non dicit niſi in diuiſionem in entitate. unde, ut alias dixi plures ſunt diuiſiones entis primæ. Sed quælibet ē prima in ſuo genere, diuiſio enim entis in ſubſtantiam, & accidens, eſt prima quæ datur per quiditates, diuiſio per potentiam, & actum, eſt prima inter eas quæ dantur per relatiue oppoſita, ſed diuiſio per unum, & multa, eſt prima inter eas quæ dantur per priuatiue oppoſita. unde Ariſt. 4. met. tex. com. 3. Fere autem omnia reducuntur contraria in principium, ſpeculata autem ſunt a nobis in ecloga contrariorū, quia. 10. met. tex. com. 15. fuit declaratum quòd omnia cōtraria reducūtur ad priuatiue oppoſita, talia enim ſunt principia cuiuſlibet contrarietatis & ideo ſecus eſt de diuiſione quæ datur per priuationem & habitum. Secus autem de illa quæ datur per relationes reales. unde ſic intelligitur dictum Auer. 1. de anima. com. 6. Actus & potentia ſunt differentiæ entis ualde oppoſitæ, & circuunt omne genus prædicamēti. Vnde bene teneo cum Henrico de Gandauo, & Ioan. Scoto quòd in alijs intelligentijs citra primam quæ eſt Deus, in quo nulla prorſus eſt potentia. & citra ultimā quæ eſt anima intellectiua, in qua in uia Auerr. pono realē compoſitionem ex intellectu poſsibili, & agente tanquam ex duabus partibus eſſentialibus, quicquid dicāt illi qui ponunt intellectum agentem eſſe Deum, quòd tales ſunt cōpoſitæ ex potentia & actu tanquam ex priuatione, & habitu. Nam talis potentia eſt logica, quæ cauſatur ex habitudine terminorum inquantum illi termini non repugnant, & a tali potentia dicitur poſsibile illud quod ſecundum ſe poteſt eſſe uerum, uel non poteſt eſſe uerum, ſicut dicimus quòd poſsibile eſt talpam inquantum animal uidere, & ſic quælibet intelligentia citra primam inquantum ens poteſt eſſe perfectior quam ſit, ſed talis potentia nihil reale ponitur in eis, cum nihil ſit poſsibile in eis uere. ut ſcribit Auerro. 2. cæli. com. 34. Nam poſsibile uere eſt illud quod dicitur a potentia actiua, uel a potentia paſsiua, & eſt illud de quo loquuntur naturales. Sed in iſtis rebus materialibus & corruptibilibus uolo ſecundum uiam Auer. eſſe compoſitionem ex actu, & potentia tanquam ex poſitiuo & poſitiuo, quia potentia reducitur ad materiam & actus ad formam, materia autem & forma ſunt ſubſtantiæ, quia partes ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, ut dicitur. 2. de anima. com. 2. Et in hoc teneo cum diuo Doctore. unde animaduerte quòd ubicunque eſt iſta ultima compoſitio, eſt etiam prima. quia nullum eſt ens circa primum, quod inquantum ens, aut in quantum ſubſtantia non inueniatur priuatum aliquo gradu perfectionis, ſed non conuertitur quòd ubicunq; eſt cōpoſitio ex priuatione, & habitu, quòd ibi ſit compoſitio ex poſitiuo & poſitiuo, quia in talibus intelligentijs nulla eſt realis compoſitio, quia poſsibile in eis eſt neceſsitas. Et per uitam meam opinio iſta quæ mediat inter illas duas extremas magis conſonat dictis Ariſt. ſi bene conſideras. ✱ Vnde Auer. in libro deſtruct. deſtruc. in diſpu. 3. in ſolutione. 14. dubij, inquit denominationes quæ fiūt a priuationibus, aut a relationibus non arguunt quod ſint denominationes additæ extra animam nec compoſitionem, ut reputabat Algazel, quòd quicquid haberet additam ſignificationem inferret quid additum extra animā in actu. & hoc debet intelligi, ſicut diximus. nam priuatio non. d. formaliter aliquid entitatis, quia non eſt ſubſtantia, nec accidens, relatio etiā nō quælibet realis eſt, & ideo denominatio a relatione de neceſsitate non arguit compoſitionem in re denominata, uel quia non dicit rem diuerſam a fundamento, uel quia nō in quolibet nec quælibet relatio rei eſt, ſed aliqua in aliquibus eſt rationis, ut dixi de potentia & actu. Dicamus igitur iuxta uiam antiquorum quòd quæcunq; differunt in genere phyſico, differunt in genere logico, quia illa quæ non communicant in materia ſicut cæleſtia corpora, quæ aut materiam non habent, aut non realem, ſed ſolum ſecundum locum mobilem. ut dicit Ariſt. in. 8. met. tex. com. 12. & 12. met. tex. com. 10. Omnia uero materiam habent quæcunq; tranſmutantur, ſed alia ſempiternorum quæcunque non generabilia, mobilia autem latione, ſed unde & quo.

Solutio Aui. & Scoti. — *Solutio Aue.* — *Potentia logica.* H — *ADDITIO.* I — *Propria ſ 6.*

unde ut ſcribit Com. in lib. de ſubſtantia orbis. In cælo nō eſt potentia ad eſſe, ſed eſt potentia ad ubi, & rectius dicitur ſubiectum quam materia, talia autem ſe habēt cū iſtis, ſicut cauſa & cauſatum. Nam ut inquit Ariſt. in principio libri meteo. Oportet mundum inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe continuum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur, & ideo corpora iſta cum illis non poſſunt conuenire in eodem genere uniuoce dicto, ſicut eſt genus logicū. Tamen bene poſſunt conuenire in aliquo genere multipliciter dicto, quod uidelicet dicitur ſecundum prius & poſterius, ut eſt genus analogum. Nam ens ſubſtantia, & unum ſecundum iſtos analogice dicuntur de illis, & de iſtis. Et ſi obijciatur, quia Aue. ibi. 10. met. com. ult. inquit. quòd corpus quod dicitur de corruptibili & incorruptibili, eſt nomen æquiuocum. Reſpondetur quòd per æquiuocum intellexit analogum, nam analogia eſt quidā modus æquiuocationis. Nam corpus eſt ſubiectum uniuerſale ſcientiæ naturalis. ut ſcribit Auer. 1. cæli. com. 2. &. 12. met. com. 5. & diffinitur in. 1. cæli. demōſtrantur multa prædicata quæ per ſe neceſſario inſunt illi, talia autem non poſſunt competere his quæ ſunt pure æquiuoca. nam licet poſsit de termino pure æquiuoco enuntiari aliquod prædicatum uere, ſicut iſta eſt uera in quolibet ſenſu omnis canis eſt pulcher, tamen in pure æquiuocis non reperitur prædicatum eſſentiale omnino, ut ſcribit Auer. 4. met. com. 2. De analogis autem & diffinitiones dari poſſunt. ut patet. 2. phy. de natura tex. com. 3. & de motu. 3. phy. com. 4. inquit motus non dicitur uniuoce, ideo non habet diffinitionem dictam uniuoce, ſed ſecundum prius & poſterius, ſed tamen tales diffinitiones intrant in artibus demonſtratiuis. Similiter talia habent paſsiones per ſe demonſtrabiles de ipſis, quia ſi ſubiectum eſt analogum, & paſsio etiam eſt analoga. ut patet ex 2. poſterio. Et ſic aduerte quòd corruptibile & incorruptibile inquantum communicant in una ratione analoga poſſunt ad eandem ſcientiam pertinere. unde ſcientia libri de cælo eſt de corpore ſimplici neutro, quod non eſt neq; graue neque leue, & eſt ſimpliciter ingenerabile & incorruptibile, & eſt de alijs ſimplicibus grauitatem & leuitatem habentibus quæ ſunt generabilia & corruptibilia ſaltem ſecundum partem inquātum ſunt de primarijs partibus quæ ſunt de integritate uniuerſi. ut dicit Com. 3. cæl. com. 1. Sic etiam poſſunt pertinere ad eandem potentiam. Nam cælū eſt ſenſibile ſolo uiſu. unde inquantum iſta corpora inferiora, & cælum participant unam naturam communem analogam ſiue ſit lux, aut diaphanū, ſic poſſunt eſſe obiecta unius met potentiæ. unde Ariſt. in proœmio met. maxime dicit nos diligere ſenſum uiſus, quia plures rerum differentias nobis oſtendit. omnia enim corpora colore participant, ſicut dicit in libro de ſenſu & ſenſato. Aduerte tamen limitationem iſtam quòd quando Peripatetici dicunt corruptibili, & incorruptibili nihil eſſe uniuocum, intelligunt dē conceptu qui habet modum intentionis primæ. Sed fallit de conceptu qui eſt de ſecundo intellectus, ſicut ſunt intentiones ſecundæ, ut patet intelligenti.

K — *Obiectio.* — *Solutio.* — L — M — *Alia limitatio.*

Motus mixti eſt ab elemento ſimplici dominante in eo.

Propoſitio. 63.

PROPOSITIO iſta ſcribitur. 1. cæli & mundi. tex. com. 7. &. 2. meteor. Vera autem eſt propoſitio de mixto perfecto, cuius mixtio ē completa. in qua uidelicet miſcibilia ſunt reducta ad unam formam ſuperadditam mixtioni. Fallit autē in mixto, cuius mixtio eſt per ſolam partium iuxta poſitionem. Nam talis motus non eſt ſimplex, ſed eſt inflexus ſeu compoſitus, ut eſt motus turbinum. gloſſa eſt Auerro. 1. cæli. com. 7. Et in paraphraſi eiuſdem libri, idem dicit in loco allegato. ✱ Vbi animaduerte quòd natura non facit ſaltum. ut. d. Ariſtote. 9. de natura animalium. quòd ſicut inter plantas, & animalia in uiuentibus ſunt quædam ambiguæ naturæ, ut ſunt zoophyta a Græcis dicta, ſicut etiam credo ſine dubio in mixtis inanimatis uidelicet quòd inter elementa, & mixta perfecta ſunt quædam mixta inanimata per ſolam iuxta poſitionem partium, & talia

ADDITIO.

A & talia non oportet quòd ſint ex omnibus elementis cooſtantia. unde ſtat aliquod ex iſtis mixtis carere calore, ut eſt de cryſtallo, ut aſſerit expreſſe Linconienſis in ſecundo poſteriorum ſuper illo cap. 12. ſecundo poſterio. ubi. d. quòd in cryſtallo eſt corruptus omnis calor, & potẽtialis, & actualis. unde poteſt dici quòd cryſtallus ſit exceſſus quidam elementi frigidi ibi dominantis per iuxta poſitionem, non quia ſit uera mixtio. Vbi animaduerte de mente Auer. o. quòd in motu grauium, & leuium de potentia accidentali talia mouentur ab intrinſeco a ſua forma ſubſtantiali tã quam a cauſa principali, & grauitas, & leuitas quæ ſunt qualitates concurrunt tanquam inſtrumenta. Vnde primo cæli commen. 17. ubi Ariſtote. ponit diffinitionem grauis, & leuis, inquit. Et intelligendum eſt ex deſcriptione grauis, & leuis naturam quæ innata eſt ad mouendum ad medium, uel a medio ſcilicet habitum & formam ex qua procedit hæc operatio, & ſi hoc nomen grauitas, & leuitas non dicãtur uulgariter niſi de accidente. quia igitur nõ datur æquale ad pondus, ut demonſtratum eſt in naturali philoſophia, inde prouenit quòd in mixto perfecto oportet dominari, aut elementum graue, aut leue, & ideo mouetur ab elemẽto dominante in ipſo quando mouetur motu naturali. Nã diffinitio de motu recto quæ dicit, quod eſt uel a medio
B uel ad medium, & circularis eſt circa medium. iſtæ diffinitiones ueritatem habent de motibus ſecundum quod ſunt naturales ſenſibiles & in corporibus naturalibus motis natura, non uiolentia, ut eſt ſentẽtia Auerro. primo cœli cõment. quinto. Vnde per hoc infinitæ argutiæ ſophiſtarum ſoluuntur, quæ procedunt de motibus imaginarijs in magnitudinibus imaginarijs, & tolluntur inſtantiæ factæ de motibus factis ab arte & a uiolẽtia, non a principio intrinſeco quod eſt natura, & per medium debes intelligere medium mundi. Nam motus rotæ molendini non eſt uere circularis, quia non eſt circa mediũ mundi; nec eſt motus ſimplex, tum quia non eſt corporis ſimplicis, tum etiam quia eſt talis motus compoſitus ex eleuatione & depreſsione, nec eſt naturalis, quia componitur ex puſſu & tractu, & iſti ſunt motus uiolenti, ut patet ſeptimo phyſicor. in text. commen. decimo.

Propõ. 64. *Nota per ſe probari non poſſunt.*

FAMOSA eſt propoſitio, & logicalis. Et Ariſtot. ſecundo phyſico. tex. commen. ſexto inquit. Demõſtrare autem manifeſta per immanifeſta non potentis iudicare eſt propter ipſum, & nõ propter ipſum cognitum. & Auerro. ibi in commen. ſcribit quòd ille qui per naturam ſuam non poteſt diſtinguere inter illud quod eſt manifeſtum per ſe, & inter illud quod non eſt manifeſtum per
C ſe, eſt modus hominum qui nunquam potuit philoſophari, nec poterit. Vnde Ariſtote. in quarto primæ philoſophiæ. tex. commen. nono. Ineruditio eſt non cognoſcere, quorũ oportet quærere demonſtrationem, & quorum non oportet. Gloſſatur igitur propoſitio iſto modo, quòd per ſe nota probari non poſſunt ratione demonſtratiua, quia demõſtratio non erigitur ad per ſe nota, ſed ad quæſita. quæſtio autem eſt ignota propoſitio naturaliter, & dubitabilis ex ſui natura. Aduerte tamen quòd ad per ſe nota poteſt adduci aliqua ratio dialectica: ſic ſcribit Commentat. in quarto phyſi. auſcultatio. commen. primo. Nam Ariſto. ibi propoſuit inquirere an locus ſit, uel non ſit. inquit enim, ſimiliter autem neceſſe eſt de loco, ſicut & de infinito cognoſcere ſi eſt, aut non eſt. ubi Auerro. in commen. ſuper hoc ita ſcribit, & non intendit perſcrutari de ſuo eſſe ſecundum demõſtrationem, ſed ſecundum dialecticam. locum enim eſſe eſt manifeſtum per ſe, ſed cum perſcrutatur de loco ſecundum dialecticam de quiditate eius, accidunt quæſtiones quæ faciunt dubitare de ſuo eſſe. Amplius Com. 12. meta. com. 8. dicit quòd in nono meta. Ariſtote. diſputat contra negãtes potentiam eſſe ad confirmandum, quia potentiam eſſe eſt manifeſtum per ſe, hoc eſt dictu, illæ probationes ſunt dialecticæ non demonſtratiuæ, & adducuntur ad hominem ad confirmandum, quia experimentum rationum uerarum

Gloſſa propoſitionis.

D eſt ut concordent ſenſatis. ſimiliter aliqua ſunt per ſe nota, ita quòd demonſtratione non indigent, tamen indigent aliqua intuitione, & talia oſtenduntur aliqua manerie diſciplinæ, ſicut eſt ſyllogiſmus hypotheticus per naturam, ſicut eſt inductio, & exemplum, & id genus. alia enim eſt latentia propoſitionis quæ indiget ſyllogiſmo, & alia quæ indiget inductione. quarto cœli. comment. 22. Reſolute igitur limita propoſitionem iſto modo, per ſe nota probari non poſſunt. uerum eſt ſimpliciter, & demonſtratiue, & per ſe loquendo, tamen ad hominem poſſunt rationibus ducentibus ad inconueniens oſtendi, ſicut fecit Ariſt. cum negantibus prima principia in quarto metaphyſicor. nam rationes illæ non ſimpliciter probant, quia nullum maius impoſsibile ex natura rei eſſe poteſt, quam ſint oppoſita primorum principiorum: ſed rationes illæ ducunt ad aliquid manifeſtius inconueniens ad hominem. ſic etiam ſũt rationes ducentes ad inconueniens per quas diſputat in libro primo de interpretatione, contra negantes contingentiam eſſe, cum hoc ſit per ſe notum. nam deducit ad hoc quod non oporteret negociari, neque conſiliari, & multa conſimilia quæ ex parte rei non ſunt magis impoſsibilia, quam hypotheſis data ab aduerſarijs, uidelicet negatio contingẽtiæ, ſed ſunt manifeſtiora quo ad hominem, cum quo ſit altercatio. Similiter per accidẽs poteſt cõtingere quòd id quod eſt per ſe notum, uertatur in dubium, ut contingit
E de eſſe loci quòd ſecundum ſe eſt manifeſtum per ſe, tamẽ inquirendo ſuam quiditatem per rationes dialecticas, quarum natura eſt utranque partem contradictionis indifferẽter oſtendere, ſic uertitur in dubium ſuum eſſe, hoc uult dicere Commen. in præfata auctoritate. Similiter ad per ſe nota poſſunt aliquæ rationes adduci ad confirmandum. ut dicit de potentia Commen. 12. meta. com. 8. Similiter per ſe nota poſſunt aliqua intuitione oſtendi, ſicut ſupra dictum fuit. Similiter diſtingue de multiplici manerie per ſe notorum, ſicut ſupra poteris uidere in illo theoremate. Principia ſunt ſicut locus ianuæ. &c. decies enim repetita placebunt, teſte Horatio.

Summa limitationis.

Propõ. 65. *Calor concentratus fortius operatur.*

ANIMADVERTE quòd contrarium fugiẽs ſuum contrarium per uiam antiperiſtaſis ſit uigoroſius. uirtus enim unita fortior eſt ſeipſa diſperſa. ut inquit Ariſtotel. in quarto meteororum, tamen hoc ueritatem non habet ſecundum quamlibet menſuram, & ſecũdum quodlibet paſſum. nam uolunt Philoſophi quòd quælibet uirtus actiua, & paſsiua requirit in operatione ſibi propria habere per ſe quantitatem terminatam, & qualitatem terminatam, ſicut ſcribit Auerro. in ſecundo de generatione animalium, in illo cap. ubi agitur quomodo fœtus in utero augeatur, & in ſexto phyſico. comm. 91. Similiter etiam requiritur determinatum tempus. 2. cæli. text. com. 39. Vniuſcuiuſque actus determinatum eſt minimum tempus ad non excedere. unde non quælibet concentratio & fuga caloris ad partes intrinſecas calorem roborat, nec in quolibet tempore facta, aliqua enim eſt tam grandis quę calorem ſuffocat, & extinguit, uel remittit. Similiter nonũquam ſit adeo uelociter, & præcipitanter talis fuga, quòd calorem illum obtundit. Nam ut patet exercitatis in medicina in rigoribus, & frigoribus contingentibus in febribus calor innatus concentratur fugiens ſuum contrarium, tamẽ quia inordinato motu, & præcipitanter mouetur in tali fuga non uidemus ipſum fortificari, immo debilitatur. ſimiliter in timore, & triſtitia calor ad interiora refugit, & tamen non roboratur, iuxta illud Poetæ.

Limitatio. 1.

F Secunda.

Quando ego non timui grauiora pericula ueris.
Res eſt ſoliciti plena timoris amor. Et idem dicit.
Frigidius glacie pectus amantis erat.

Similiter ſecundum Auicen. pulſus in ſomno eſt paruus, licet calor tunc temporis ſit concentratus. Non igitur quælibet caloris concentratio calorem roborat, ſed determinata. Nec in quolibet ſubiecto facta. nam animalia exanguia & corpora frigidæ complexionis, quorum calor a frigidita

Tertia.

G te continentis uincitur, & ſuperatur, deterius degunt in hyeme, quam in æſtate, ſicut recitat Galen. in prima particula aphoriſmorum. in commen. 15. ſuper illa ſententia diuini Hippocra. Ventres hyeme, & uere calidiſsimi ſunt natura. Aduerte etiam, quia de calore loquimur, & operationibus eius, quod eodem modo propoſitio quæ paſsim allegatur a philoſophis in quarto meteo. & a medicis, quòd digeſtio fit a calido non eſt uniuerſaliter uera. nam calor alius cæleſtis, ſeu uiuificus, ſeu naturalis, alius uero elementalis, & eſt differentia inter iſtos calores, ut ſcribit ſolertiſſimus naturæ rimator Ariſtote. in ſecundo de generatione animalium capitu. tertio, & Auerro. 12. metaphyſico. commen. decimo octauo, & in ſecundo capite de ſubſtantia orbis. quia primus eſt dator uitæ, & generationis, ſed calor elementalis reſoluit, & deſtruit. Extat etiam alia differentia quia calor naturalis, & uiuificus non poteſt ſaluari niſi in humido naturali. unde inquit Princeps in tertia Fen. primi, doctrina prima. capitu. primo. Calor innatus humiditate conſiſtit naturali, & ab augmento extraneæ humiditatis extinguitur; ſicut flamma duas habet humiditates, aquam, & oleum. una quarum conſiſtit, & altera extinguitur. unde Seneca loquendo de calore naturali & humido naturali, quod a medicis dicitur ſubſtantificum in libro naturalium quæſtionum, inquit. Qui mecum oritur mecum moritur,

Calor duplex & differētia.

H quia, ut inquit Ariſtote. in libro de morte, & uita. Generatio eſt prima participatio animæ in calido naturali, & uita eſt eius permanſio, & Auerro. in primo canticæ. commen. 73. inquit. Calor naturalis eſt ſubiectum animæ, ut eſt notum ex ſcientia naturali, & ſeptimo metaph. com. 31. Anima eſt forma in calore naturali idest in corpore diſpoſito per calidum naturale: ſed quia tale calidum in uiuentibus non poteſt ſaluari niſi reſtauretur ex humido, conſumpto humido a calore, ſequitur per accidens ipſiuſmet caloris conſumptio, ſed calidum elementale poteſt ſaluari in ſicco, ut clarū eſt de ſe. Digeſtio igitur non a calido elementali perficitur, ſed a naturali. unde Auenzoar in principio ſui Theyſir prohibet comeſtionem panis calidi ſtatim extracti a fornace, quia maxime nocet ſtomaco, & uirtuti digeſtiuæ. non enim, ut inquit, quælibet caliditas digeſtionem procurat, ut dicunt uulgares. unde caloris extranei cōſuetudo, & natura eſt extinguere naturalem, & ſoluere humiditatem ſubiectam ei. ut ſcribit Auer. 4. meteo.

Propō. 66.

Omne in quo eſt potentia, aut eſt corpus, aut eſt potentia in corpore.

I ISTA propoſitio ab Auerro. ſcribitur in decimo primæ philoſophiæ. commen. 41. Vera autem eſt propoſitio de potentia phyſica paſsiua quæ atteſtatur imperfectioni, ſimpliciter loquendo. Nam iſta eſt potentia materiæ. unde Commenta. dicit in nono metaphyſicor. comment. ſecundo quòd in diffinitione potentiæ paſsiuæ ſumitur diffinitio potentiæ paſsiuæ primæ materiæ, ſicut in diffinitione potentiæ actiuæ ſumitur diffinitio actionis primæ formæ. Fallit autem de potentia logica quæ eſt ens rationis. nam in omnibus intelligentijs citra primam eſt huiuſmodi potentia logica. ut uult Auerr. in tertio de anima. in ſolutio. tertia. q. in commen. quinto, & tamen illæ nec corpora ſunt, nec uirtutes exiſtentes in corpore. Et animaduerte unum, quòd, ut ſcribit Commenta. in libro de ſubſtātia orbis, capitu. ultimo. potentia habet gradus, & materia habet gradus, nam. 12. metaphyſico. comment. 26. potētia reducitur ad materiam, & actus ad formam. Infimus enim & imperfectiſsimus gradus materiæ eſt prima materia, quæ eſt in potentia ad omnes formas materiales ſecundum eſſe materiale per tranſmutationem ſubſtantialem. Alius gradus parum eleuatus ab iſto eſt potentia quæ reperitur in elementis quæ ſunt in potentia non ad omnes formas ſimpliciter, ſed ad formas mixtorum. ſicut teſtatur Commenta. tertio cæli. commen. 67. ubi ponit differentiā inter primam materiam, & elementa, in ſolutione obiectionis ibi motæ, in qua quærebatur quare elementa non habent figuras, & tamen elementa habent formas, & iam di-

Potentia & materia habent gradus.

K ctum fuit quòd prima materia non eſt receptibilis formarum niſi inquantum caret forma omnino. Et reſpondet dicens, & diſſolutio eſt, quia non eſt neceſſarium in receptibili, niſi ut non habeat formam quam recipit, non ut non habeat formam omnino. Quia igitur prima materia eſt receptibilis omnium formarum non debet habere aliam formam omnino. elementa uero quæ non ſunt receptibilia omnium formarum cum non recipiunt ſe, ideo non debēt denudari a ſuis formis apud receptiones, ſed eſt neceſſarium tantum ut denudentur a formis quas recipiunt, & ideo omnis materia habens formam eſt receptibilis quarūdam formarum tantum, & propter hoc iſtæ materiæ propriæ non habent formas quas recipiunt. Prima autem materia eſt uniuerſalis cum nullam formam habeat omnino. poſt elementa ſunt mineralia quæ ſunt magis eleuata a materia quam elementa, poſtea ſunt plantæ, poſtea ſunt quædam quæ a græcis zoophyta, hoc eſt ancipitis naturæ inter plantas, & animalia, quia ut inquit Ariſtote. in nono de natura animalium. natura in ſuis operationibus non facit ſaltum. non enim progreditur de extremo ad extremum ſine medio. poſtea eſt gradus animalium, poſtremo eſt homo. nam homo eſt terminus mundi iſtius inferioris. ut patet ſecundo de anima. tex. com. 32. ubi Commen. in principio com. inquit: Complementum animalium & finis eorū qui

Nota.

L intendebatur in generatione quem eum natura potuit pertingere, ſtetit, eſt modus animalium habens uirtutem ſpeculatiuam cogitatiua. n. i. intelligibilem. Supra autem iſtā naturam corporalem eſt natura orbis cæleſtis, quæ ſecundum Auer. in. 2. cap. de ſubſtantia orbis, eſt perfectior cæteris modis materiæ, & non eſt in eo de potentijs niſi tantum potentia in loco, & ex motu locali nobiliſsimus omnium. ſ. circularis, quod intelligo loquendo de potentia inuenta in natura corporali, illa enim eſt ſuprema in perfectione, ſed ultra eſt materia intelligibilium, & ſeparatorum entiū, & iſta etiam habet gradus. unde infimus intellectus poſsibilis qui recipit alio modo receptionis quam materia quæ eſt in rebus corporalibus, quia intellectus recipit ſimilitudines rerum. nam. 3. de anima. text. comment. 6. intellectus eſt locus ſpecierum. lapis enim non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis, & ſic aſcendit ordo uſq; ad actum purū in quo nulla prorſus eſt potentià quæ ſit arguēs imperfectionem. primum enim ens eſt ens ſimpliciter perfectum. 5. metap. cap. de perfecto.

Materia intelligibilium habet gradus.

Propō. 67.

Contraria ſunt quæ ſub eodem genere poſita maxime diſtant.

M SCribitur propoſitio ab Ariſtote. in decimo metap. in tex. commen. 13. Sed non eſt generaliter uera de omnibus contrarijs, immo quædam ſunt in diuerſis generibus, quædam autem ſunt ipſa genera contrariorum, & non ſunt in genere, ut inquit ipſemet Ariſto. in poſtprædicamentis. Neceſſarium eſt omnia contraria uel in eodē genere eſſe, uel in contrarijs generibus eſſe, uel ipſa genera eſſe. album enim & nigrum in eodem genere ſunt, color. n. genus eorum eſt. Iuſtitia uero & iniuſtitia in contrarijs generibus ſunt, huius. n. uirtus, huius autē nequitia genus eſt: bonum uero, & malum non ſunt in genere, ſed ipſa ſunt genera aliorum exiſtentia. * Nota quòd malum, & bonū ſunt cōtraria, & ſunt genera aliorum, quòd duplex eſt bonum, quoddā per eſſentiam, & hoc eſt in ſolo deo, & huic nihil eſt contrarium. aliud autem per participationem, & eſt bonum in generatione perſeuerans, & huic dicitur malum eſſe contrarium ſicut luci ſolis nil cōtrariatur, ſed luci aeris & alijs participantibus lucē opponitur tenebra, ita nō cuiuis cognitioni ignorantia opponitur. Nam teſte Plato. duplex eſt cognitio, intellectualis, & diſcurſiua. primæ nihil opponitur, ſed cognitioni cū diſcurſu & opinione ignoratio opponitur. Ita notat Ioan. Gram. in poſt prædicamētis in ſermone de oppoſitis. Nota etiam ex mente Alex. referente Simplicio in primo cæli. tex. com. 122. quòd iſta propoſitio locum habet in ſimpliciter & proprie contrarijs ſine complexione dictis. nam alia eſt contrarietas quæ eſt in

Propoſitio non eſt uera uniuerſaliter.

ADDITIO.

propoſi-

A propoſitionib::s, & tallum non oportet aliquod idem ge-
nus commune eſſe, nam alia eſt contrarietas in propoſitio
nibus alia in terminis. Aduerte etiam quòd ut ſcribit Auer
ro. octauo metaphyſicor. commcnt. quarto & decimo me-
taphyſicor. commen. decimo tertio contrarietas primo re-
peritur in eis quæ ſunt in loco, ideo diſtantia accepta eſt in
diffinitione contrariorum, cum dicitur, contraria ſunt quæ
ſub eodem genere poſita maxime diſtant. diſtantia enim
quæ eſt in loco eſt maxima ſcilicet centri ad circunferen-
tiam. Nota etiam quòd contrarietas inuenta in loco, &
in qualitate, ut ſcribit Commentat. in quarto de cælo, &
mundo. commen. 38. eſt æquiuoce, quia contraria quæ ſunt
in qualitate ſunt duo in forma, & unum in ſubiecto. Sed
Inſtantia. contraria in loco ſunt duo in forma, & duo in ſubiecto.
Sed tunc eſt inſtantia contra hoc dictum Auerro. propte-
rea quia hoc uidetur eſſe commune omnibus contrarijs ui
delicet quòd nedum ſint duo in forma: uerumètiam, & ſe-
cundum ſubiectum, quia contraria in eodem ſubiecto eſſe
Solutio. non poſſunt. Niſi eſſet quòd licèt contraria in qualitate ſi
mul in eodem ſubiecto eſſe non poſſunt; tamen bene poſ-
ſunt in eodem ſubiecto eſſe ſucceſsiue: ſed contraria in lo
co, neque ſimul, neque ſucceſsiue in eodem ſubiecto eſſe
poſſunt: locus enim inferior, & ſuperior ſunt loca contra-
I ria, & ſecundum formam & ſecundum ſubiectum illo mo
Replica. do. Sed tunc eſt maior difficultas, quia decimo metaphy-
B ſico. tex. commen. 14. eadem eſt materia contrariorum, ſi-
militer contraria ſunt quæ circa idem ſubiectum tranſmu-
tata ſeinuicem deſtruunt, & expellunt. Niſi eſſet quòd
iſta dicta non habent ueritatem de omnibus contrarijs, ſed
ſolum de his quæ ſunt in qualitate. & ideo recte animad-
uertens ad omnia iſta Auerro. dixit quòd contrarietas quæ
eſt in loco, & in alijs prædicamentis eſt æquiuoce, quia nõ
ſunt eiuſdem rationis uniuoce, ſicut patet ubi per ly æqui-
uoce debet exponi ſecundum prius & poſterius, & analo
gice, quia in pure æquiuocis nõ inuenitur prædicatum eſ-
ſentiale. ut dicit Commenta. in quarto metaphyſico. com-
Cõtraria poſſunt conueni re in ſpẽ ſecũdum mathe. men. ſecundo. Aduerte etiam quòd aliqua contraria ſecun
dum mathematicam cõſiderationem ſunt eiuſdem ſpeciei.
pro hoc eſt notabilis auctoritas Commenta. in primo cæli,
& mundi. in commen. 32. ubi uult quòd duo motus circula
res facti ſuper eodem axe, & eiſdem polis ad partes di-
uerſas ſunt contrarij, & ſeinuicem impediunt, quod tamẽ
eſſe non poteſt ſecundum phyſicam conſiderationem. unde
inquit. Ego autem longo tempore feci moram in quo nõ
intellexi explanationem illius loci ultimam, ſed deus in-
duxit me ad ueritatem, & ſecundum hanc explanationem
erit intentio ſermonis Ariſtote. quòd motus circularis nõ
M habet contrarium, non in eo quod eſt motus abſtractus a
corporibus naturalibus, ſed inquantum eſt in corpore mo
C to per naturam, quoniam ſi eſſet acceptus motus in imagi
nationibus abſtractis a moto, non contingit impoſsibile
ponendo eos contrarios, & eoſdem ſecundum ſpeciem:
uerbi gratia cum imaginauerimus duos motus ſuper eun-
dem polum, & idem centrum ad duas partes diuerſas con-
tingit neceſſario, ut prohibeant ſe, & contrarientur inter
ſe, & ſecũdum hunc modum poſsibile eſt exiſtimare quòd
in motu circulari ſit cõtrarietas, & cum iſti duo motus fue-
rint poſiti in corporibus naturalibus reuertetur poſsibile
ad impoſsibile ſcilicet eſſe contrarietatem in eadem ſpe-
cie, quia tunc contingeret ut una res deſtrueret ſe, & ſic na
tura faceret ocioſum. Vbi manifeſte colligitur quòd aliqua
non poſſunt contrariari in natura, & ſecundum phyſicam
conſiderationem, quæ tamen poſſunt eſſe contraria in ea-
dem ſpecie ſecundum eſſe imaginarium, & ſecundum ma-
thematicam conſiderationem, & ſic non omnia contraria
ſunt ſpecie differentia ſecundum mathematicos, immo ali
ADDITIO. qua contraria ſunt eiuſdem ſpeciei. ✻ Nota tamen quòd
contrarietas eſt duplex, quædam inſequẽs rationem & for
mam, & quædam materiam, & tunc cõtrarietas ſecundum
rationem & formam ſemper arguit differentiam ſecundũ
ſpeciem, talia contraria ſunt illa quæ deſcribuntur in deci-
cimo metaphyſicor. quòd ſub eodem genere exiſtentia ma
xime diſtant. ſunt autem quædam contraria inſequentia ma

teriam, ut maſculinum, & fœmininum, & talia non cau- D
ſant, nec arguunt ſpecificam differentiam, animal enim
mas non differt ſpẽ a fœmina. notabilis eſt diſtinctio Phi
loſophi in decimo metaphyſico. tex. commen. 25. Et ideo
motus poſiti in corporibus mathematicis qui ſunt circula-
res, & contrarij differunt materialiter, quia corpora illa ab
ſtrahunt a formis naturalibus, quæ ſunt principia ſpecificæ
diſtinctionis, & ſic ſunt eiuſdem ſpeciei, & illa contrarie-
tas eſt ſecundum materiam, ſed in corporibus naturalibus
motus contrarij inſequuntur, aut formas contrarias, ut uo-
luit Alexand. aut ſaltem diuerſas, ut uoluit Auerro. quinto
phyſicor. commen. decimo & tertio cæli. comment. 23. &
primo cæli. 81. unde nunquam contraria ſecundum formã
ſunt eiuſdem ſpeciei. Aduerte etiam quòd contrarietas
quandoque ſumitur large, & ſic non ſolum dicitur de con
trarijs poſitiuis, uerum etiam dicitur de priuatiue oppoſi-
tis, ſicut teſtatur Commentat. primo phyſicor. commento
41. Et priuatiue oppoſita ſunt in duplici differentia, quæ Priuatiue oppoſita dupliciter.
dam ſunt ſecundum rei ueritatem, ſicut cæcum, & uidens:
quædam autem ſunt priuatiue oppoſita ſecundum ſamoſi-
tatem. unde Auerr. in eodem com. 41. inquit, quòd uacuũ,
& plenum ſunt priuatiue oppoſita ſecundum famam. unde
propoſitio famoſa quæ dicit, quòd contraria habent fieri
circa idem ſubiectum, fallit in contrarijs poſitiuis quæ ſũt
in loco, ut ſupra dictum eſt ex mente Commentat. quarto
cæli. commen. 38. ſed ueritatem habet in contrarijs in qua- E
litate, niſi illud ſubiectum determinauerit ſibi naturaliter
alterum contrariorum, ſicut ignis calorem. De priuatiue
uero oppoſitis ueritatem habet propoſitio in his quæ ſunt
ſecũdum rei ueritatem, fallit in his quæ ſunt oppoſita pri-
uatiue ſecundum famam ſolummodo. ✻ Similiter pro-
poſitio famoſa. 2. cæli. 18. ſi unum contrariorum fuerit in ADDITIO.
natura erit reliquum, uera eſt in poſitiuis, & ſecundũ phy-
ſicam conſiderationem, non ſecundum logicam, ut patet in
poſt prædicamẽtis. Similiter licet generatio, & corruptio
ſunt inter ſe contraria, nõ tamen conuertitur quòd ubi eſt
contrarietas ibi ſit generatio, & corruptio, quia in cælo eſt
contrarietas ſecundum rarum, & denſum, & non eſt ibi ge
neratio, neque corruptio. uide Simplicium in ſecundo cæ
li. in text. comment. 41. Et ita in ſimili ſamoſa propoſitio Nota.
Philoſophi in. 2. cæli, & mundi, quæ dicit in tex. comm. 18.
ſi unum cõtrariorum fuerit in rerum natura, oportet quòd
ſit reliquum, uera eſt de contrarijs poſitiuis quæ ſunt ad per
fectionem uniuerſi. nam uniuerſum in qualibet hora com-
pletum & perfectum eſt. unde omnes ſpecies quæ ſunt ad
perfectionem uniuerſi ſemper actu ſunt in uniuerſo. licet
enim apud nos in hac hora cum ſit hyems non ſint roſæ, ta
men in alia regione in qua in hac hora eſt uer bene repe-
riuntur roſæ, ſed fallit hoc in priuatiue oppoſitis, quia non
ſequitur. in rerum natura eſt plenum, ergo in rerum natu-
ra eſt uacuum, neque ſequitur, eſt finitum, ergo erit & infi
nitum. Similiter etiam propoſitio famoſa, quæ dicit quòd F
contraria non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, uera ẽ
in eſſe cõpleto, & perfecto, tamen bene eſſe poſſunt in eſ-
ſe refracto. gloſſa eſt Auer. in. 5. phy. in com. 6. 19. &. 52. &
alibi frequenter. Similiter famoſa propoſitio, quæ dicit
quòd illud quod eſt conſeruatiuum unius contrarij, eſt de
ſtructiuum alterius contrarij, uera eſt de agente particula-
ri, fallit autem de agente uniuerſali. nam cælum mediante
motu, & lumine conſeruat omnia elementa uirtute calo-
ris cæleſtis. Vnde Auer. 2. cæli, & mundi. comm. 42. ſcribit
corpora cæleſtia in rei ueritate non agunt frigiditates, ſed
calores ſimiles unicuique elementorum.

Impoſſibile eſt quòd actio & paſſio ab una & eadem natura procedant. Propõ. 68.

PROPOSITIO iſta eſt famoſa, & ſcribitur for
maliter ab Auer. in lib. deſtr. deſtru. in. 3. diſpu. contra
Algazelem. in ſolutione. 18. dubij, & ſub alijs uerbis
in prima diſp. in ſolutio. primi dubij ubi inquit. Principiũ
per ſe notum eſt, & ab omnibus conceſſum, quod nihil ſe-
ipſum permutare poteſt, & idem habet in libro de ſubſtan

G tia orbis in principio. Aduerte autem quòd actio, & paſ-
Actio & paſſio dupliciter
ſio, ſeu mouere, & moueri dupliciter ſumuntur apud Phi
loſophos, proprie uidelicet, & tranſumptiue ſiue æquiuo
ce. Actio proprie ſumpta & paſſio fundantur in motu. ut
patet tertio phyſicor. text.commen.17. & ſunt merito con
trarietatis. ut patet in primo de generatione, & corruptio-
ne. tex.commen.50. Et iſto modo actio uera non reperi-
tur in abſtractis a materia. unde Commentat. in duodeci-
mo metaphyſicor. comment. 44. contra Auicen. inquit,
quòd in intelligentijs non eſt conſecutio, neque prouen-
tus, neque actio, ſolum enim ibi eſt cauſa, & cauſatum ſe-
cundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentis. Nam ut
ibidem dicit, actio agentis nihil aliud eſt, quam extrahe-
re illud quod eſt in potentia ad actum, eodem modo mo-
tus proprie dictus eſt in rebus corporeis, & eſt actus entis
in potentia inquantum in potentia: motus tamen æquiuo-
cus eſt motus ſpiritalis: inquantum enim aliquid intelli-
git ſe, ut ſic poteſt dici mouere ſe. colligitur iſta diſtinctio
ex uerbis Auerro. in octauo phyſicor. commen. 40. ubi ſcri
bit, ſoluendo rationem Platonis de anima, quam uide, in-
quit. Et hoc eſſet iterum ſi anima moueret ſe eſſentiali-
ter, & moueret ſe motu proprio abſtractis, ſcilicet ut in-
tellectus, & intellectum in ea eſſent idem, ut declaratum
eſt de primo motore, & de cæteris motoribus abſtractis,
H ſed iſte motus dicitur æquiuoce cum motu qui eſt a moto-
ribus qui ſunt corpora, aut uirtutes in corporibus. unde lu
cidiſsimus Themiſtius, in primo de anima in expoſitione
text.62. ubi Ariſtote. arguit contra antiquos qui opinaban
tur animam ſeipſam mouere, quia gaudet, & triſtatur, &
ſentit, & intelligit. inquit enim atque hæc ratio ſi quis ea
utatur dupliciter reprehendi poteſt. Primum quòd affe-
ctiones illæ non ſunt motus. Deinde ſi illas motus eſſe
conceſſero, tamen animæ motus eſſe non poſſunt, ſed per-
mixtionis. & ibidem dicit quòd iudicium non eſt motus,
ſed tranquillitas & quies potius. & infra capitu. 34. inquit,
Afferendus eſt etiam alius modus, unde nam moueatur ani
ma ſi omnino neceſſarium ſit moueri, ſed nec eo motu quo
corpora mouentur ab anima, neque demum eo qui ſit rei
in abſolute actus, ſed eo fortaſſe qui abſolute atque perfe-
cte. Item primo de anima. capitu. 17. contra Theophra-
ſtum qui rationes Ariſtote. reprehenderat inquit. Sed re-
ſiſtit huic loco Theophraſtus in his libris in quibus tractat
locos ab Ariſtotel. ante pertractatos non eodem, inquit,
mouetur anima motu, quo mouet ipſa corpus. iudicia,
comprehenſiones, aſſenſiones ſunt animæ motus; locales
uero ſunt corporis. Soluendo autem Themiſtius hanc ra
tionem inquit. Solutio eſt primum, demonſtret illa indi-
I cia, & aſſenſiones eſſe motus, hoc nunquam præſtabit uti-
que, ſi diffinitionem motus recipit quam ſupra nos attuli-
mus, motum eſſe continuum, & attendi cum tempore ex
indiuiduis motionibus non componi de potentia ad actum
conferri, & dum confertur obiter retineri potentiam, quo
rum ille omnium tanquam uidetur & cæte. ubi clariſsime
patet motum æquiuocum Auerro. & Themiſtium appel-
lare iudicium, & comprehenſionem animæ. Et ex hoc
patet quantum diſtent a ueritate in uia Ariſtote. & Com-
menta. Ioannes Scotus, & Grego. Ariminenſis in hoc pun
Contra Scotum, & Greg. de Arimino.
cto. Scotus enim in ſecundo ſententiarum diſtinction. ſe-
cunda quæſtion. 9. de motu angeli. & Gregorius Arimi-
nenſis in eodem ſecundo diſtinction. ſexta quæſtion. prima
artic. ſecundo, ubi examinat quæſtionem de motu grauiũ,
& leuium in reſponſione ad quintam obiectionem inquit.
Soluendo qualiter idem non poteſt eſſe mouens per ſe &
motum, nec quia pars moueat totum, nec quia totum mo-
ueat totum. Et eſt ratio Philoſophi in octauo phyſicor.
text.commen. 40. inquit. Ad quintum loquendo de toto,
& partibus quantitatiuis, ut uidetur ſumere Ariſtote. dico
quòd totum mouet totum, & quælibet pars mouet etiam
ſeipſam. Si autem de partibus qualitatiuis, uel formalibus
poteſt dici, quòd pars, puta grauitas in graui mouet to-
tum. & ſimiliter mouet ſeipſam, & ſi eſſet ſeparata a ma-
teria, & a forma ſubſtantiali adhuc moueret ſe, ſicut de fa-
cto patet in Euchariſtia. Tunc cum probatur quòd to-
tum non mouet totum per illa, quæ tanquam inconuenien K
tia inferuntur, dico quòd illa ſimpliciter accepta non ſunt
inconuenientia. idem nanque ſeipſum alterat, ſicut patet
de aqua calida quæ per ſe redit ad frigiditatem, ut ſupra
patuit per Auicen. & experientia docet, & ſimiliter uo-
luntas cauſat in ſe uolitionem, & ſic de alijs pluribus, iſta
ſic ſimpliciter ſumpta non reputantur inconuenientia a
Philoſopho, ſed ſolum in his in quibus ſolum motio eſt u-
nica, ideſt in quibus principium mouendi eſt eiuſdem ſpe-
ciei ſpecialiſsimæ cum termino motus. tali ſiquidem mo-
tione Philoſophus dicit idẽ non poſſe mouere ſeipſum pri
mo, utputa frigidum per frigiditatem quam habet actu nõ
frigefacit ſeipſum, nec calidum calefacit ſe per ſuum calo-
rem, & quod iſta ſit intentio eius patet. nam ſtatim ibi-
dem abſque medio addit. ſimiliter autem & aliorum unum
quodque quoruncunque mouens neceſſe eſt habere uni-
uocum. ubi Commenta. & iſte inquit. Sermo eſt intelle-
ctus ex prædictis ſcilicet quòd impoſsibile eſt, ut ad ali-
quid moueat ſecundum quòd mouetur, & hoc eſt in mo-
tis, & mouentibus quæ dicuntur uniuoce. & addit Com-
mentat. quod Philoſophus dixit hoc, quia hoc non eſt im
poſsibile niſi in motoribus quæ ſunt corpora, aut uirtutes
in corporibus. Ratio eſt, quia in illis tantum reperitur
illa uniuoca motio, licet non reperiatur in omnibus, & in L
multis reperiatur motio æquiuoca. talis autem motio uni-
uoca non eſt in motu locali corporum ſimplicium, ſicut pa
tet niſi diceretur per loca in quibus actualiter ſunt mo-
uent ſe ad loca eiuſdem ſpeciei ſpecialiſsimæ, & forſitan
ad hoc excludendum inter alia inconuenientia dixit, &
ferret, & ferretur. Et ſimiliter dicendum ad aliud illa-
tum, puta quòd idem eſſet in actu, & in potentia ſcilicet
in actu formali, & uirtuali uniuoco, & in potentia forma-
li, ſcilicet tali motione uniuoca ſe moueret. Si autem mo
tio ſit æquiuoca, non ſequitur niſi quòd ſit in actu uirtua-
li non uniuoco, & in potentia formali iuxta uulgatam di-
ſtinctionem, & iſtud non eſt inconueniens, ſicut per mul-
ta exempla declarat, quæ uide ſi placet. Sed mirum eſt Impugnatio.
quòd in motu æquiuoco in quo ſecundum iſtam expoſitio-
nem principium mouens, & terminus motus non ſunt eiuſ
dem ſpeciei ſpecialiſsimæ, non ſit inconueniens idem mo
uere ſeipſum, & idem eſſe in actu uirtuali æquiuoco, &
in potentia formali, ſicut eſt in motu locali, & tamen A-
riſtote. de illo motu loquitur in toto illo capitulo, quod
incipit ibi, Neceſſe eſt igitur omne quod mouetur, &
incipit a text. comment. 34. uſque ad. 40. loquitur enim de
motu locali. nam ut dicit ibi Commentator in principio
commenti uult congregare omnes propoſitiones prædi-
ctas in duobus ſyllogiſmis hypotheticis, quorum unus M
eſt diuiſiuus, alius continuus, & concludere ex hoc illud
quod intendit concludere, & eſt quod mouentia quæ mo-
uentur in loco reducuntur neceſſario ad motum ex ſe
quod eſt primum mouentium quæ mouentur. & in textu
42. ubi probat quòd totum non mouetur totum, quia tunc
idem eſſet in potentia, & in actu. loquitur etiam de motu
locali. nam ut inquit Commentator ibi in principio com
menti, cum declarauit quòd omne motum in loco redu-
citur ad motum ex ſe, paulopoſt cõcludit quòd modo uult
perſcrutari de moto ex ſe quomodo mouetur, & a quo mo
uetur, & intẽdebat hoc quoniam uidebatur Platoni, quòd
motum ex ſe componitur ex moto, & motore qui mouet
ſe. Nec uidelicet quòd dicit Gregorius quòd in motu
locali poteſt eſſe principium mouens uniuocum cum ter-
mino motus, ſi imaginemur quòd per loca in quibus a-
ctualiter ſunt corpora ſimplicia mouent ſe ad loca eiuſ-
dem ſpeciei ſpecialiſsimæ, & ideo intulit illa inconuenien
tia, & ferret, & ferretur. nam nullus hoc opinatur. nam
locus eſt in locante. Amplius autem nullus opinatur lo-
cum eſſe de principijs actiuis mouentibus ſimplicia ad ſua
loca in uia Ariſto. quia talia dicuntur mota ex ſe, & ex prin
cipio intrinſeco actiuo quod eſt propria forma, & ideo mi
rum eſt quomodo allegat auctoritatem Auerro. quæ erat
clara, & eam inuoluit, per motum enim uniuocum inquit
Comm. intelligit motum qui eſt motoribus quæ ſunt cor-
pora,

A pora, aut uirtutes in corpore . in talibus enim eſt impoſsibile quòd idem ſit per ſe mouens , & per ſe motum . unde motus uniuocus eſt motus proprie dictus,& eſt rerum corporalium. nam ſexto phyſicor. demonſtratum eſt quòd omne quod mouetur eſt diuiſibile, per motum autem æquiuocum intellexit motum qui eſt metaphorice dictus ſicut intellectio,& cognitio,& iudicium dicuntur motus illo modo. unde inquit in calce commenti contra Platonē, & hoc eſſet uerum ſi anima moueret ſe eſſentialiter , & moueret ſe motu proprio abſtractis, ſcilicet ut intellectus , & intellectum in ea eſſent idem, ut declaratum eſt de primo motore, & de cæteris motoribus abſtractis , & ſubdit , ſed iſte motus dicitur æquiuoce cum motu qui eſt a motoribus qui ſunt corpora , aut uirtutes in corporibus & omne hoc eſt manifeſtum exercitantibus ſe in iſtis ſcientijs. quid clarius, aut quid manifeſtius dici potuit ? unde iſti Gregorio multoties hoc contingit quod allegat aliquas Comm. auctoritates extra propoſitum.

Opi. propria. Dicamus igitur quòd in motu æquiuoco qualis eſt in abſtractis ſubſtantijs idem poteſt eſſe per ſe mouens, & per ſe motum, ideſt idem poteſt ſeipſum intelligere, quia in talibus idem eſt intelligens,& intellectum,& intellectio. loquēdo autem de uero motu, & de uera actione quæ eſt in corporibus, impoſsibile eſt, ut idem ſecundum idem,& eodem modo ſit per ſe mouēs, & per ſe motum, ſed ſemper inter mouens,& motum ſecūdum Philoſophos illo modo cadit realis diſtinctio. B Pro quo debes ſcire quod mouere , & agere ſunt effectus formæ. moueri autem & pati ſunt materiæ , ut ſcribit Ariſtot. in ſecundo de generatio. & corruptione. in tex. comment. 53. & tertio phyſico. text. commen. 17. Semper exiſtimabitur aliqua ſpecies mouens .

Formæ ſunt duplices. Aduerte tamen quòd formæ ſunt duplices, quædam ſunt in materia,& quædam ſunt abſtractæ a materia . differunt autem & conueniunt inuicem iſtæ formæ. Nam omnis forma ſiue ſit in materia ſiue abſtracta a materia , habet per ſe mouere, quia hoc competit formis inquantum ſunt formæ. Differunt autem quia forma in materia licèt per ſe moueat, tamen per accidens mouetur, quia eſt cōſtituta in eſſe per ſuum ſubiectum,& ideo mouetur per accidens ad motum ſui ſubiecti. unde Auerr. in quarto cæli & mundi. in commen. 22. & tertio cæli comment. 28. inquit. lapis enim mouet ſe inquantum eſt grauis in actu,& mouetur inquantum eſt potētia inferius,& cauſa in hoc quia inuenitur uno modo in actu,& alio modo in potentia eſt, quia componitur ex materia,& forma. forma enim eius mouet inquantum eſt forma,& mouetur ſecundum quòd eſt in materia. non enim eſt in potentia inferius niſi ſecundū quòd eſt in materia. Ecce igitur quòd formæ materiales quoquo modo ſunt mobiles per accidens . C ſecus autem eſt de formis abſtractis a materia , quia illæ ſolum ſunt per ſe motrices , & nullo modo motæ per accidens in ſe conſideratæ, nec etiam per ſe, quia moueri per ſe repugnat formis inquantum ſunt formæ, quia tale ut ſic eſt potentiæ, & materiæ, repugnat etiam talibus quod ſint motæ per accidēs ratione materiæ, quia tales non ſunt formæ in materia , nec ſunt conſtitutæ in eſſe per ſubiectum . & ideo Commenta. animaduertens ad hoc quòd modo dixi in. 9. primæ philoſophiæ. commen. ſecundo inquit. Forma non patitur a primo tranſmutante ſecundum quod eſt forma eſſentialiter, ſed patitur per accidens , & ideo tranſmutatio non eſt prima tranſmutatio , ſed ſecundum quòd eſt forma in paſsiuo ſcilicet in materia , & ideo formæ quæ non ſunt in materia non patiuntur eſſentialiter, aut accidentaliter . quia igitur potentia actiua eſt principium actionis,& potētia paſsiua eſt principium paſsionis,& iſtæ ſunt potentiæ primo diuerſæ. nam nono metaphyſico. text. commen. ſecundo. Potentia actiua eſt principium tranſmutationis in aliud inquantum aliud: quod additur ſecundum Auerro. ibi , quia eſt manifeſtum per ſe quod nihil agit in ſeipſum, & potentia paſsiua eſt principium tranſmutationis ab alio, inquantum aliud: quia, ut dicit , eſt manifeſtum per ſe, quòd nihil a ſeipſo patitur. unde Ariſt. in primo de generatione. tex. commen. 48 . infert. quòd ſi ſimile eſſet a ſimili pati aliquid poſsibile eſſet, tunc idem a ſeipſo etiam patereiur. Ex quo patet ſolutio ad Achillem Scoti qui noluit probare oppoſitum in. 9. ſuæ metaphyſicæ. quæſt. 14. D

Solutio rationis Scoti. arguit ſic. Actiuum quodcunque pro primo obiecto reſpicit paſsiuum tale non hoc paſsiuum. uerbi gratia tam calefactiuū in communi quā quodcunq; pro primo obiecto reſpicit calefactibile in communi , non hoc uel illud ſed in communi . Ex his ſequitur quodlibet contentum ſub primo obiecto alicuius ſit per ſe obiectum eiuſdem, quodcunque calefactiuum reſpicit quodcunque calefactibile pro per ſe obiecto , & econuerſo , quodcunque calefactibile quodcunque calefactiuum , ſed poſsibile eſt quòd aliquid ſit actiuum ſecundum a, eodem modo quo aliquid aliud eſt actiuum ſecundum a, idem etiam ſit paſsiuum ſecundum a, ſicut quodcunque aliud paſsiuum eſt ſecundum a, ergo illud in ratione actiui ita habet ſeipſum in ratione obiecti, ſicut quodcunque aliud paſsiuum, ergo ita poteſt in ſeipſum agere ſicut in aliud. maior autem eſt ſatis manifeſta ex prima relatione inter communia. ſed minor negaretur , uel etiam ipſa conceſſa negaretur ultima conſequentia, quia agens debet eſſe approximatum paſſo,& ita diſtinctum ſitu ſic non poteſt idem ſe habere ad ſe. Contra primum minor probatur. multi ſunt effectus producti ab actiuo nati æquiuoco,& non uniuoco. patet de leuitate in igne generato , illam formam æquiuocam oportet ponere aut formam ſubſtantiæ , aut aliam aliquam qualitatem : ergo habens illam actiuam per ſe eſt leuificatiuum , ut ita loquar . poteſt autem iſta forma eſſe in aliquo leuificabili: patet in exemplo prædicto. quæcunque enim forma in generante poneretur E actiua reſpectu leuitatis eadem eſt in igne genito,& prior eſt naturaliter ipſa leuitate . Patet , quia eſt eius principium actiuum , ergo non eſt contradictio quòd ipſa inſit generatio leuificante non in exiſtente. Et patet quòd poteſt ineſſe illi , quare idem ſine contradictione poteſt eſſe leuificatiuum,& leuificabile. Contra ſecundum, probatur illa conſequentia ultima. nam approximatio hæc non uidetur neceſſaria ad agendum, ut includit diſtinctionem ſitus, niſi quando maior præſentia non eſt poſsibilis inter actiuum & paſsiuum. Si enim hæc præſentia ſufficit multo magis maior præſentia ſufficeret, quod probatur dupliciter.

Primo ducendo ad inconueniens , alioqnin ſi poneretur ignis inexiſtens aquæ, ſicut angelus poteſt ſimul cum cœlo non calefaceret aquam, nec angelus moueret cœlum. Secundo idem probatur ex cauſa, quia non oportet agens eſſe præſens patienti , niſi quia uirtus agentis non poteſt attingere in proportionabiliter diſtās, ut ibi aliquid efficiat, quòd ſi paſsim ſecum eſſet, nonne perfectius attingeretur in uirtute agentis? Hoc ergo ſuppoſito arguit ultra. Cum idem uerius eſt ſibi præſens ſi eſt actiuum , & paſsiuum ſecundum idem quam aliud poſſet eſſe ſibi præſens : ita uerìſsime ſaluatur illa conditio propter quam appropinquatio requiritur quando maior præſentia eſſe non poteſt, ergo uerìſsime eſt actio. F

Solutio. Ad hoc autem dicimus , quòd ratio iſta eſt logica . non enim procedit ex proprijs quales debent eſſe rationes demonſtratiuæ . nam fundamentum huius rei eſt diuerſitas inter potentiam actiuam,& paſsiuam , præſertim quia Commentator uult quòd in diffinitione potentiæ paſsiuæ cuiuſcunque accipitur diffinitio primæ materiæ , & in diffinitione cuiuſcunque potentiæ actiuæ ſumitur diffinitio actionis primæ formæ . nam ſicut omnes formæ ſunt in potentia paſsiua primæ materiæ , ſic ſunt in potentia actiua primi motoris qui eſt idem cum prima forma , ut patet duodecimo metaphyſicorum commen. decimo octauo. unde nihil poteſt eſſe per ſe agens , & per ſe patiens ſecundum idem. Amplius, actio requirit contactum . nam forma exiſtens in ſubiecto non alterat ſuum ſubiectum . propter quid enim hecticus non ſentit calorem febrilē , niſi quia illa febris non habet cauſam ex qua dependet , ſicut febres putridæ , & ephimeræ quæ dependent ab humoribus , & a ſpiritibus , ſed illa eſt impreſſa in membris , & facta familiaris ? unde Ariſtotel. in primo de generatione , & corruptione , in textu commento 78. expreſſe inquit . Continuum igitur unumquodque , & unum ens impaſsibile . ſimiliter autem & non appropin-

G quantia, nec ſibi ipſis, neque alijs, quæ facere apta ſunt & pati. unde actio uera præſupponit contractum uel formalem, ſicut eſt quando tam agens quam patiens ſunt corpora, uel ſaltem uirtutes in corpore, ſicut quando intelligentia mouet orbem, & ideo minor illa ſciti, & ultima conſequentia neganda eſt, quia impoſsibile eſt quòd aliquid per ſe poſsit habere ſeipſum in ratione actiui, & paſsiui, tum quia natura agens, & natura patiens ſunt naturæ per ſe primo diuerſæ, tum quia in actione acquiritur quòd agens, & patiens ſint diſtincta loco & ſubiecto, ſicut expreſſe determinat Ariſtotel. primo de generatione, ubi ſupra, & experientia teſtatur hoc de hectico, ut dictum fuit. experimentum enim ſermonum uerorum eſt, ut concordent ſenſatis, ut dicit in octauo phyſicor. Commentat. in commen. 22. quod autem dicit de leuitate quæ generatur ab æquiuoco, patet quòd illa eſt a generante. nam tertio cœli & mundi. commen. 28. agens quantum dat de forma, tantum dat de accidentibus concomitantibus formam, mediante tamen forma. Sed contra prædicta obijcitur. *Obiectio.* nam ſi in motu metaphorico ſeu æquiuoco non inconuenit quòd idem ſit mouens & motum, & idem ſit in actu, & in potentia; tunc demonſtratio Ariſtotel. rueret in tertio de anima text. comment. quarto. habet enim Auerro. in H commento, quòd illa demonſtratio fundatur ſuper duas propoſitiones, quarum una eſt quòd ſubſtantia intellectus materialis recipit omnes formas materiales. ſecunda autem eſt, quòd omne recipiens aliquid neceſſe eſt, ut ſit denudatum a natura recepti, & ut ſubſtantia non ſit ſubſtantia recepti in ſpecie. ſi enim recipiens eſſet de natura recepti, tunc res reciperet ſe, & tunc mouens eſſet motum. unde neceſſe eſt, ut ſenſus recipiens colores careat colore, & recipiens ſonum careat ſono. & hæc propoſitio inquit Auerro. eſt uera ſine dubio. Modo ſi prædicta ſunt uera, dicam ſibi quòd in receptinne intellectus poſsibilis cum illa ſit motus æquiuocus, non oportet ut idem non ſit recipiens & receptum, & mouens, & motum: quia illa uera ſunt ſecundum ipſum in motu uniuoco qui eſt in corporibus, aut in uirtutibus quæ ſūt in corpore. *Secunda.* Amplius autem dubitatur, quia ſupra dictum fuit quòd forma, ut forma mouet, ſed ut in materia mouetur. & ſic diuerſis modis poteſt eadem forma eſſe actiua, & paſsiua. tunc ſtante hoc ſequitur quòd non oportet ponere intellectum agentem tanquam rem diſtinctam ab intellectu poſsibili contra Ariſtotel. & Commentat. in tertio de anima. in text. commen. 17. quia dicunt quòd anima intellectiua, ut eſt forma, eſt actiua intellectionis: ut autem eſt forma in materia, eſt paſsiua. Niſi eſſet quòd propoſitio illa ſuperius limitata quòd in motu æquiuoco, & actione æquiuoca non inconuenit quòd idem ſit per ſe mouens, & per ſe motum, I ideſt idem ſit per ſe intelligens, & per ſe intellectum, ueritatem habet in omnibus abſtractis ſubſtantijs, excepto intellectu poſsibili qui eſt imperfectiſsimus in genere abſtractorum, ut dicit Commentat. in tertio de anima. commen. 19. unde talis non intelligit ſe eſſentialiter; ſed poſt intellectionem aliorum: ut teſtatur Ariſtote. in tertio de anima. in text. comment. octauo, & iſta gloſſa etiam colligitur expreſſe de mente Auerro. ex octauo phyſicor. comment. 40. iam allegato. ubi loquens contra Platonem de anima rationali, inquit, quòd illa non mouet ſe eſſentialiter motu proprio abſtractis, ita quòd intelligens, & intellectum ſint eadem eſſentialiter in ea, ſicut eſt de primo motore, & de cæteris motoribus abſtractis. unde multum difficile eſt inuenire in naturalibus, & in ſcientia diuina, propoſitionem quæ ſit uniuerſaliter uera, quia naturæ entium ſunt ualde diuerſæ. Ad aliud dico quòd non poteſt dici animam intellectiuam eſſe receptiuam ratione qua eſt forma in materia. *Solutio ſecundæ obiectionis.* Et ratio eſt, quia eſt longe diuerſus modus receptionis materiæ, & modus receptionis intellectus poſsibilis. nam ut inquit Commentat. in tertio de anima. in commen. quinto in principio. Materia recipit formas diuerſas, & iſtas quarum concluſio in materia eſt terminatio primæ materiæ in eis, ſed natura intellectus recipit formas uniuerſales, & abſtractas. non enim eſt opinandum quòd materia ſit cauſa receptionis ſimpliciter, K ſed eſt cauſa receptionis tranſmutabilis, ſcilicet receptionis huius indiuidualis entis: ut dicit in eodem. tertio de anima. in com. 28. Dicamus igitur quòd in actione uera, & motu uerò qui reperitur in corporibus, aut in uirtutibus corporeis, impoſsibile eſt ut actio, & paſsio ab una, & eadem natura per ſe procedant. *Epilogus & ſumma totius limitationis.* unde Auerro. in eodem loco dicit quòd Philoſophi poſuerunt ſignum formæ ex operationibus, & poſuerunt ſignum ſubiecti ex paſsionibus. nam ex operationibus demonſtratione ſigni innoteſcunt nobis formæ, & ex paſsione innotuit nobis materia, tamen in motu æquiuoco idem poteſt eſſe per ſe mouens, & per ſe motum, ideſt per ſe intelligens, & intellectum in omnibus abſtractis intelligentijs, excepto intellectu materiali; & iſte eſt intellectus propoſitionis.

Cauſa eſt nobilior ſeu perfectior cauſato. *Propoſitio. 69.*

FAMOSA Eſt propoſitio, ſed non eſt uniuerſaliter uera. unde ſubtilis doctor in ſuis Theorematibus longe ante nos dixit quòd iſta propoſitio eſt falſa ſimpliciter, ſed eſt uera accidentaliter. fallit enim in materia. nam ſeptimo metaphyſicor. text. comment. ſeptimo, compoſitum eſt magis ens, quam materia, & ratio L eſt, quia compoſitum eſt in actu, & materia eſt in potentia. * Quòd ueritatem habeat in cauſa materiali; arguitur *ADDITIO.* ex ſecundo de anima, text. comment. tertio. ubi dicitur quòd corpora phyſica ſunt magis ſubſtantiæ, & rationem reddit dicens, principia enim aliorum ſunt, uidelicet corporum artificialium. patet autem quòd corpora naturæ non ſunt principia artificialia niſi in ratione materiæ, ut patet ſecundo de anima. comment. octauo. Niſi eſſet quòd ratio iſta ualet gratia materiæ, quia corpora naturæ ſunt ſubſtantiæ: corpora artis, ut ſic, ſunt accidentia: ſubſtantia autem licèt ſit cauſa accidentis in genere cauſæ materialis, eſt prior accidente. ſeptimo metaphyſicor. textu comment. quarto. in cauſa igitur materiali in his quæ ſunt eiuſdem generis, non tenet: ſed in his quæ ſunt diuerſorum generum, ut ſubſtantia, & accidens, tenet. Sed ſi quis inſtet, *Inſtantia.* quòd materia eſt æterna, & compoſitum ex materia, & forma eſt corruptibile, modo prius natura, & ratione, & tempore eſt perfectum imperfecto, corruptibili autem incorruptibile: ut teſtatur Ariſtotel. in octauo phyſicor. comment. & text. 75. materia igitur eſt perfectior compoſito, Niſi eſſet quòd licèt æternum inquantum æternum eſt, ſit prius perfectione corruptibili inquantum corruptibile eſt; *Solutio.* non tamen quodlibet æternum eſt prius quolibet corruptibili. nam materia cum ſit ens in potentia, non poteſt eſſe perfectior forma, aut compoſito M quæ ſunt in actu: quia perfectio ut ſupra habitum fuit, non inſequitur gradum præciſum entis, ſed entis in actu. nec maior duratio abſolute in iſtis quæ ſunt hic, atteſtatur maiori perfectioni; alioquin mineralia, & lapides cum habeant magis perſeuerantem, & diuturnam permanentiam, eſſent nobiliora plantis & animalibus: quod eſt expreſſe falſum. Propoſitio etiam ſecundum Scotum locum non habet de forma. Sed hoc non teneo iuxta uiam Auerro. & Ariſtote. qui in ſeptimo metaphyſico. tex. commen. ſeptimo, eadem ratione uult formam eſſe prius, & magis ens utroque, ſcilicet tam reſpectu materiæ, quam reſpectu compoſiti. Scoti autem ratio quam innuit hic, ſolui *Scoti ratio.* poteſt. nam inquit, forma cum ſit pars, eſt imperfectior toto. Et poteſt confirmari ſua ratio per Auerro. in ſeptimo metaphyſico. commen. 15. ubi habet prioritas partium ad ſuum totum eſt prioritas materiæ ad formam, ſed prioritas totius ad partes eſt prioritas formæ ad materiam. modo reſpectu materiæ ad formam eſt reſpectus imperfectioris ad perfectius neceſſario. Ad hoc dici poteſt quòd li- *Solutio rationis Scoti.* cèt prioritas partium quantitatiuarum ad totum integrale ſit prioritas imperfectioris ad perfectius, & materiæ ad formam: tamen in partibus qualitatiuis hoc uniuerſaliter ueritatem non habet. unde forma eſt tota rei perfectio, & omnem perfectionem quam habet compoſitum, habet a forma.

A forma. Falſa etiam eſt propoſitio de efficiente uniuoco. clarum eſt, quia in generatione uniuoca generans, & genitum ſunt eiuſdem perfectionis eſſentialiter, ſicut homo generans, & homo genitus. nam in indiuiduis eiuſdem ſpeciei non eſt hoc prius, & illud poſterius, ut dicit Philoſophus in tertio metaphyſicor. in tex. commen. undecimo. Fallit etiam de fine intrinſeco; ſiue de fine rei generatæ, quia talis eſt accidens, quia non eſt niſi ipſa propria operatio. Fallit etiam in cauſa inſtrumentali. Sicubi igitur famoſa propoſitio ueritatem habet, eſt de efficiente æquiuoco, & de fine extrinſeco.

Epilogus limitationis.

Propó. 70.

Motus qui eſt ab extrinſeco motore eſt uiolentus.

COLLIGITVR. Iſta propoſitio ex intentione Philoſophi in ſeptimo phyſicor. in text. comment. decimo, ubi diuidit motum in loco in motum ex ſe, ideſt ab intrinſeco, & eſt motus naturalis, & in motum ab extrinſeco qui eſt quadrifariam, uidelicet pulſio, tractio, uectio, & uertigo, & omnes iſti ſunt motus uiolenti. Et ita multi tenent abſolute nulla limitatione adiecta, debere propoſitionem intelligi. quod confirmant ex

B diffinitione uiolenti poſita ab Ariſtotel. in tertio ethicor. capitu. ſecundo, ubi inquit. uiolentum eſt id cuius principium extrinſecum eſt. Sed iſta opinio non eſt de intentione Comment. nec etiam eſt de mente ſancti Thomæ, ut dicunt quidam. nam Commenta. in tertio cœli, & mundi. in commen. uigeſimo, & in ſecundo meteororum tenet in capitulo ſecundo, quòd motus circularis ignis in ſua propria ſphæra non eſt naturalis ſimpliciter, quia non eſt a principio intrinſeco, nec etiam eſt uiolentus, quia nullum uiolentum perpetuum eſſe poteſt. ex ſecundo cæli & mundi. text. comment. decimo octauo. ſed dicit quòd eſt neuter. Nec etiam illud habet ueritatem ex mente diui Thomæ. nam ipſe in primo cæli. in lectione quarta, loquens de eodem motu ſuper expoſitione text. commen. decimo &c. t 1: inquit, quòd motus ignis, & aeris non eſt naturalis, neque uiolentus quem habent in propria ſphæra, ſed eſt quodammodo ſupra naturam, quia talis motus ineſt eis ex impreſsione ſuperioris corporis, cuius motum ſequuntur ignis, & aer ſecundum completam reuolutionem, quia hæc corpora ſunt cælo propinquiora. Aqua uero ſecundum incompletam circulationem, ſcilicet ſecundum fluxum, & refluxum maris. Terra uero uelut remotiſsima a cælo nihil a tali permutatione participat, niſi ſecundum ſolam alterationem partium illius. Ex quibus ma-

Impugnatio.

C nifeſte elicitur, quòd non quilibet motus ab extrinſeco motore eſt uiolentus, abſolute loquendo. nam hoc ſi ueritatem continet, non eſt niſi quando ille motor extrinſecus non habet ex ſua natura, ut ſemper moueat illud mobile, ſed in aliqua hora: & hoc bene notatur per Auerro. in tertio cœli. in comment. allegato. Et ex hoc patet ſolutio argumenti quod aliqui credunt demonſtrare ad probandum Intelligentiam dare eſſe formaliter orbi, alias ut dicunt motus cæli eſſet uiolentus, quia tunc talis motus eſſet ab extrinſeco motore, & omnis motus ab extrinſeco motore ſecundum ipſos eſt uiolentus, & ideo ponunt cælum eſſe formaliter animatum ab intelligentia tanquam a forma dante eſſe, quia omnis forma informat, & dat eſſe formaliter, & ita ſecundum ipſos primus motor cum ſit idem cum prima forma, uolunt quòd det eſſe formaliter ipſi cœlo, quorum neutrum uerum eſt. Nam Auerro. primo cœli. commen. 22. manifeſte concedit motum cæli eſſe a principio extrinſeco. inquit enim, & ideo uia loquentium de lege noſtra ad probandum deum eſſe, non inducit eos niſi ad corpus æternum neceſſario, ut inquantum eſt nouum eſt generatum, & quia omne generatum habet generans, & omne generatum, non generatur, niſi poſtquam primo alteratur in qualitate ab agente, neceſſarium eſt quòd alterans ipſum ſit corpus, quapropter neceſſe eſt, ut ante mundum eſſet corpus alterans ipſum. & ſi ponat illud corpus generatum, contingeret, ut prius eêt aliud corpus, & ſic in infinitum. neceſſario ergo oportet ut ſit corpus alterans non alterabile, neque generabile omnino, & perſcrutabitur de hoc corpore. apparet enim quod impoſſibile eſt, quòd ſit ſemper mobile per ſe, niſi per principium extrinſecum non corporeum, neque ut ſit uirtus in corpore. Amplius octauo phyſicor. commen. 52. expreſſe teſtatur quòd motus diurnus qui inuenitur in orbibus planetarum, eſt non a motore coniuncto, ſed eſt a primo motore. Patet autem quòd primus motor eſt motor extrinſecus reſpectu orbium planetarum, & tamen non dicimus quòd illi orbes mouentur uiolenter illo motu. Similiter falſum eſt quòd omnis forma actualiter informat. nam Auerro. duodecimo metaphyſicor. comment. 37. expreſſe dicit. perfectionum enim propter quas mouetur perfectum, quædam ſunt qualitates quibus perficitur illud quod mouetur, ut illud quod mouetur propter ſanitatem. & quædam ſunt ſubſtantiæ extrinſecæ a re quæ mouetur ad eas ut aſsimiletur eis, ut intenduntur omnes actiones ſeruorum, quoniam ſunt erga genera intentionum domini ſui. igitur dicuntur eſſe propter dominum, & ſimiliter omnia entia cum hoc primo principio, & in prima diſputatione in ſolutione ultimi dubij expreſſe idem habet. Amplius ſi omnis forma, & actus ſecundum mirabilem illorum phantaſiam ſecundum mentem Ariſtotel. & Auerro. formaliter informat, & actuat ſuum ſubiectum, ad quid ergo poſita ab Ariſtotel. diffinitione animæ in ſecundo de anima. text. commen. quinto in qua dicitur anima eſt actus corporis phyſici organici habentis uitam in potentia demum, in text. commen. 11. inquit. Amplius autem immanifeſtum eſt ſi ſit corporis actus anima, ſicut nauta nauis. Amplius Auerro. expreſſe octauo metaphyſico. commen. 12. dicit quòd ſubſtantiæ cæleſtes non ſunt compoſitæ ex materia, & forma, ſed ex corpore, & forma animata intelligibili; non ita quòd anima ſit res animata, non ita quòd illis eſt aliquid quod animatur per animam, aut uiuat per uitam; ſed ſunt animata per ſe & uiua. omne enim quòd uiuit per uitam, eſt generabile, & corruptibile.

Solutio rationis ponentium intelligentiam dare eſſe orbi.

Impugnatio.

D

Non omnis forma actualiter informat.

Quod prima intelligentia non ſit forma cæli inhærens ſiue informans unde expoſitionem Simplicij. 8. ph. 84. ubi ponit

E hoc parti ex ſententia Alex. parti ſua. Ibidẽ etiã inuenies quomodo cæli dicantur animati, & qua formam habeãt, & oino, quæ ſit eorum natura.

Amplius, ſi cælum eſt compoſitum ex orbe, & intelligentia tanquam forma informante, ut iſti aſſerunt, quærendum eſt ab iſtis tenẽtibus hoc eſſe de intentione Auerro. iſta compoſitio ad quem artificem ſpectat qui habeat declarare hoc. Non ad diuinum, quia ipſe arguit Auiceo. in primo phyſicor. commen. ultimo, qui aſſerebat naturalem a diuino ſumere corpora eſſe compoſita ex materia, & forma. unde inquit, & peius eſt hoc quod dicit quòd iſta ſciẽtia accipit a primo philoſopho corpora componi ex materia, & forma. Forte dices quòd compoſitio ex materia quæ eſt in potentia ad eſſe, eſt illa quæ declaratur in naturali philoſophia: & de iſta Auerro. reprehendit Auicen. quia ſequitur. Negligens eſt ne alia uia ad ſciendum hoc niſi ex tranſmutatione exiſtente in ſubſtantia? tamen compoſitio ex orbe, & intelligentia pertinet ad diuinum. Sed hoc ſtare non poteſt in uia Auerro. quia in principio libri de ſubſtantia orbis ita exorditur. In hoc tractatu intendimus perſcrutari de rebus ex quibus corpus cæleſte componitur. determinatum eſt enim corpus cæleſte componi ex duabus naturis, ſicut generabilia, & corruptibilia componuntur: ſed tamen in iſtis fuit declaratum has duas naturas eſſe per generationem, & corruptionem in eis inuentas; in cœleſtibus autem per motum localem. Manifeſtum eſt autem quòd motus localis eſt medium naturale ſicut tranſmutatio in ſubſtantia. & ita naturalis unamquanque compoſitionem inuentam in corporibus cum ſuis formis habet demonſtrare demonſtratione ſigni, ſed per motum localẽ Philoſophus naturalis non aſcendit ad cognitionem intelligentiæ inquantum eſt forma informans, ſed inquantum eſt motrix. Confirmatur, quia prima forma, & primus finis a metaphyſico conſiderantur, ſed prima materia, & primus motor a naturali Philoſopho, duodecimo metaphyſicor. comment. quinto & ſexto & in ſuo prologo ſuper libro phyſicorum. unde intelligentia non dicitur anima cœli niſi ratione motus, & appetitus, principium enim mouens de rebus mobilibus eſt ueluti anima de rebus uiuis,

F Euaſio.

Impugnatio.

G uis, octauo phyſicor. commen. primo. Et primo capitul. de ſubſtantia orbis non fuit dictum cælum habere animam niſi propter motum, & appetitum exiſtententem in illo. modo propter nullam ex iſtis cauſis oportet intelligentiam eſſe formaliter inhærentem ſuo ſubiecto, & perficientem ſuum ſubiectum non propter motum localem, quia illa non mouet ſicut forma materialis quæ mouet mediante aliquo inſtrumento corporeo. non enim mouet intelligentia orbem manu, aut pede: nec propter appetitum, quia intelligentia de uirtutibus animæ non habet niſi intellectum & uirtutem deſideratiuam per quæ mouet in loco. modo intelligentia in intelligendo, & appetendo non dependet ab orbe, nec ab aliquo in corpore exiſtente, nec ut a ſubiecto, nec ut ab obiecto, & ita nulla eſt cauſa quæ cogat intelligentiam præcipue primam, quæ eſt Deus glorioſus, eſſe formam formaliter inhærentem orbi. accideret enim ipſam moueri per accidens ad motum ſui ſubiecti, quod negant Philoſophi, & præcipue Auerro. octauo phyſicor. commen. 52. & iſta non poſſunt negari niſi a proteruientibus contra ueritatem.

Opi. propria. H Dicamus igitur quòd licet cœlum moueatur ab intelligentia tanquam a principio extrinſeco, non propter hoc motus cœli eſt uiolentus, ſed eſt naturalis, uel quia orbis motus aptus natus eſt moueri illo motu: unde uiolentum tertio ethicor. capitul. ſecundo eſt cuius principium extrinſecum eſt, nihil conferente eo cui uis affertur, quod non eſt in propoſito, quia natura orbis apta eſt moueri naturaliter motu circulari, quia cuiuſlibet corporis naturalis ſimplicis eſt unus motus naturalis ſimplex. Vel eſt naturalis ex parte intelligẽtiæ quæ eſt anima, & forma eius modo declarato. nam ut inquit Commenta. primo cœli. comment. quinto formæ abſtractæ ſecundum quòd ſunt formæ abſtractæ innatæ ſunt, ut illud quod ab eis mouetur ſit corpus, neque graue, neque leue, ſicut innatæ ſunt, ut motum ab eis ſit rotundum, & ſicut innata eſt forma ignis, ut habeat materiam propriam, & quia talis intelligentia ſemper innata eſt mouere cœlum motu circulari; ideo motus ille eſt naturalis, licèt ipſa non ſit forma perficiens: immo ut ſic eſt principium ſeparatum, & extrinſecum, licèt, ut mouet, ſit coniuncta, & appropriata ſui orbi, quod præcipue locum habet de omnibus mouentibus orbes inferiores, quia prima intelligentia eſt forma communis totius cœli, ut ſupra declaraui, quomodo cœlum componitur ex duobus motoribus iuxta duas ſolutiones datas per Auerro. ubi ſupra.

Sūma totius limitationis. I Motus igitur ab extrinſeco motore non ſemper mouente, uel motus ab extrinſeco motore in mobili non habente inclinationem ad talem motum, dicitur eſſe uiolentus, & ſic debet intelligi propoſitio propoſita in uia Peripateticorum. Et iuxta hoc patet ſolutio ad obiectionem illius uiri qui dicebat, quòd ſi intelligentia non eſſet forma dans eſſe cœlo, motus cœli eſſet ſicut motus qui eſt reſpectu aggregati ex plauſtro & bobus, & ſicut ille motus eſt uiolentus ſimpliciter, quia eſt ab extrinſeco motore, ita eſſet de motu cœli pro aggregato ex intelligentia, & orbe. patet quòd eſt magna diuerſitas. nam alia longe ratio eſt, tum ex parte formæ, tum etiam ex parte materiæ, ut ſatis clare patet conſideranti.

Alber. magnus. nam ut inquit Albertus cognomẽto magnus, primo cæli ſuper expoſitione text. commen. 10. motus circularis duo requirit, quorum unum eſt, ut mobile non habeat inclinationem naturalem niſi ad motum circulationis, & hæc aptitudo conuenit ſibi ex rotunditate ſuarum ſuperficierum. Alterum autem eſt motoris ſimplicitas, qui uniformiter ſe habeat ad partes eius quod mouetur, cum tale nullius corporis ſit actus, & cum non poteſt moueri per accidens aliquo modo ratione cuius diuerſimode diſponeretur ad motum. non ſic autem eſt aptitudo naturalis in plauſtro ut uehatur a bobus, nec boues ſunt innati ſemper mouere plauſtrum ſicut intelligentia ſemper eſt innata mouere circulariter orbem, quia motus circularis eſt motus animæ, ut dicit Commenta. in ſecundo capitu. de ſubſtantia orbis.

K

Media ſunt compoſita ex extremis.

Propo. 71.

Medium eſt duplex. ANIMADVERTE quòd medium eſt duplex, quoddam eſt medium ſecũdum comparationem, ſicut dicimus quòd aer, & aqua ſunt elementa media inter ignem qui eſt ſimpliciter leuis, & inter terrã quæ eſt ſimpliciter grauis. Et de talibus medijs in comparatione ſola exiſtentibus propoſita propoſitio ueritatem nõ habet, unde aer & aqua non ſunt compoſita ex igne, & terra, nec ex leuitate ignis, & grauitate terræ, ut manifeſtum eſt. Similiter etiam hoc modo anima intellectiua eſt media inter abſtracta, & materialia illo modo. Similiter elementa ſecundum Commenta. tertio cæli commen. 67. illo modo dicuntur media inter ſubſtantiam, & accidens, quia in aliquo aſsimilantur ſubſtantijs, & in aliquo accidentibus, non quia forma elementaris ſit realiter compoſita ex natura ſubſtantiæ, & ex natura accidẽtis, ſicut conatur dicere Pluſquam comment. in primo microtechni. comment. 15. contra Auerro. nam inquit, cum media ſint eiuſdem generis cum extremis, ſi elementa ſunt media inter ſubſtantiam, & accidens, tunc ſubſtantia, & accidens eſſent eiuſdem generis.

Contra Druſianum, & D. Th. 1. de gen. & corru. lect. 24. non animaduertit autem hanc æquiuocationem quia in medijs in ſola comparatione dictis aut conſiſtentibus, non oportet quòd media, & extrema ſint eiuſdem generis, ſicut forma elementi eſt medium ſolum ſecũdum comparationem. nam inquantum facit hoc aliquid, eſt

L ſubſtantia, & participant naturam, & conditionem ſubſtantiæ, ſed inquantum intenditur, & remittitur, ſic aſsimilatur accidentibus. Alia autem ſunt media abſolute non ex comparatione dicta, & talia ſunt formaliter compoſita ex extremis, ut tenet Commenta. & ſic colore medij componuntur ex extremis, ut patet quinto phyſico. commen. 52, & alibi infinities, & talia media, & extrema ſunt eiuſdem generis.

Medium ſecũdum compoſitionẽ duplex. Et aduerte quòd tale medium ſecundum compoſitionem eſt duplex. Quoddam enim ſolum differt ab extremis ſecundum magis & minus, ut tepidum dicitur eſſe medium inter calidum, & frigidum. Et quoddam eſt medium ſecundum formam ſeu qualitatem, & tale ſpecie differt ab extremis, & iſto modo mixtum poteſt dici medium inter elementa ex quibus componitur. Diſtinctio prima eſt Auerro. in quarto cæli commen. 26. Diſtinctio autem ſecunda eſt eiuſdem in. 6. phyſico. commen. 32. & in tertio meteo. in cap. de iride. expreſſe ponit eam dicens, medium eſt ſecundum duas ſpecies. Vnum eorum ſecundum ueritatem, & ſecundum prius, & eſt mediũ inter contraria cuius eſſe conſiſtit in complexione duarum extremitatum, & ipſum ſecundum quiditatem eſt diuerſum a duabus extremitatibus. Secundum autem dicitur ſimilitudinarie, & ſecundum poſterius, & eſt medium inter duo contraria ſecundũ quantitatem tantum, & diuerſificatur ab extremis ſecundũ magis, & minus.

M Et nota quòd loquendo de medio ſecundum formam, non oportet ut tranſiens de extremo ad extremum pertranſeat per omnia talia media ſecundum formam, quæ ſpecie diſtinguuntur ab extremis, ſicut notabiliter ſcribit Auer. in. 2. de anima. in tex. commen. 106. quemadmodum albedo non transfertur ad nigredinem, aut ecõuerſo, niſi mediante aliquo colorum mediorum. in aliquo igitur transfertur mediante charopo, & in aliquo mediante ehiano. Non enim eſt neceſſe, ut tranſlatio in extremis ſit per omnia media.

Argumentũ Tho. de gar. Ex hoc ſoluitur Achilles uolentium probare dari æquale ad pondus, ſicut fuit Thomas de garbo in ſumma ſua tractatu ſecundo de complexionibus. in q. 5. ubi tenet dari mixtum æquale ad pondus quo ad qualitates alteratiuas, uidelicet quòd non poſsit dici plus calidum quam frigidum, nec plus humidum quam ſiccum. inquit enim, nulli dubium quòd ſecũdum communem uiam in homine plus abundat calidum, quàm frigidum, & quòd in prædicto ſubiecto poteſt caliditas paulatim corrumpi, in tãtum quòd frigidum erit plus calido, & ſemper inquit. loquimur de complexione mixti quæ eſt uere medium. ſecundum formam igitur neceſſario in tali motu calidũ non abundat ſupra frigidum, nec econuerſo. Similiter ſepum

a præ-

A a prædominio eſt humidum, & paulatine exiccatum cum comburitur non ſolum per reſolutionem, ſed etiam per qualitatem, intantum quòd fit cinis, clarum eſt quòd prædictus cinis eſt plus ſiccus, quam humidus. Et quòd ē mixtum, & non elementum purum, & per conſequens complexionatum: & quod non erat in actu, in ipſo ſepo. Ergo

Solutio argumenti.

oportuit in aliquo inſtāti in præterito motu humidum adæquatum fuiſſe ſicco. Dicimus nos, quòd licet in aliquo inſtanti medio in tali tranſitu a calido ad frigidum, & ab humido ad ſiccum, iſtæ qualitates contrariæ ſint adæquatæ in

Replica eiuſdem.

gradu, tamen ibi non reſultat una forma media, nec durat illa adæquatio niſi per inſtans. Sed contra iſtam ſolutionem inſtat præfatus doctor, quia iſta eſt melior quæ dari poteſt dicēs, quòd iſta reſponſio non ualet, quia in quocunque inſtanti poteſt terminari motus. Secundo quia cui repugnat eſſe, & eſt impoſsibile eſſe, repugnat pro omnē menſura. Si igitur ex natura mixtionis, ut ipſi deducunt,

Solutio.

impoſsibile eſt eſſe æquale ad pondus, impoſsibile erit ipſum eſſe pro quacunque menſura. Dicimus nos quòd rationes iſtæ ſunt logicæ, non enim procedunt ex proprijs principijs naturalibus, ſed ſunt rationes imaginariæ. licèt enim in quocunque inſtanti poſsit terminari motus alterantis aliquod alterabile ad aliquam formam; non tamen

B in quocunque inſtanti poteſt forma aliqua induci. Nam ut inquit Princeps in ſecunda Fen primi, primo capitulo. Non omnis cauſa quæ corpori aduenit in ipſum operatur, immo præter hoc tria ſunt neceſſaria, fortitudo ſcilicet ſuæ uirtutis agentis, & fortitudo uirtutis præparatiuæ corporis, & poſsibilitas permittendi unum tangere aliud tanto tempore, ut in tali quale illud poſsit prouenire operatio in aliud. unde Ariſtotel. ſecundo cœli, & mundi. textu commen. 39. uniuſcuiuſque actus determinatum eſt minimum tempus ad non excedere. Amplius autem ignorare uidetur modum quo fiat mixtio. Nam Ariſtote. in fine
" primi de generatione, & corruptione. text. commento 89.
" inquit. Quando autem potentijs adæquantur æqualiter,
" tunc tranſmutatur utrunque indominans in ſui ipſius natura, non generatur enim alterum ſed medium commune, & eandem ſententiam repetit in ſecundo de generatione, & corruptione, in tex. commen. 48. & Auerro. in commento inquit. Modus ſecundum quem mixtio fit dictus eſt ſuperius, & quæ ſunt miſcibilia, & quòd mixtio contrariorum eſt quando alterum nō dominatur ſimpliciter ſuper alterum, neque habent æqualem potentiam. Si enim potentia fuerit ſimpliciter dominata, corruptio erit dominati, & generatio erit dominantis. Et ſi æquales fuerint potentiæ, tunc non fiet altera forma, ſicut declaratum eſt in

C quarto meteororum, & cum potentia alterius contrariorum non fuerit dominans ſimpliciter, ſed dominans dominati generabitur ex eis aliquod medium: ſed tamen declinat ad partem dominantis. Et ideo hoc medium cum eo quod eſt declinans ad alterum duorum extremorum, habet aliquam latitudinem recipientem magis, & minus.

Contra ponētes cōplexionem ponderalem.

Et ex hoc apparebit etiam impoſsibile eſſe aliquam complexionem temperatam eſſe, quam poſuit Galen. ſcilicet temperantiam quæ eſt ſecūdum extrema, quia poſuit complexionem temperatam ponderalem non in temperantia quæ eſt ſecundum extrema complexionis ſpeciei ideſt ad iuſtitiam, de qua conſiderat medicina. Idem habet Auerro. in ſecundo colliget. capitulo ultimo ubi patet ſecundum naturam dari non poſſe complexionem æqualem ad pondus in natura exiſtentem. & ſi contingit contraria æquari, hoc eſt ſolum per inſtans. Ad aliud reſpondetur quòd illa propoſitio aſſumpta per ipſum, quod repugnat alicui pro aliqua menſura, ita quòd impoſsibile eſt ineſſe illi; tunc repugnat ſibi pro omni menſura: uera eſt, ubi illa repugnantia fuerit gratia formæ ſeu eſſentialis: fallit autem ubi repugnantia fuerit accidentalis, & ratione materiæ. uerbi cauſa homini eſſentialiter repugnat eſſe irrationalem, & ideo pro quacunque menſura hoc ſibi repugnat, ſiue ſit tempus, ſiue ſit inſtans, tamen homini puero repugnat ſibi generare, non tamen repugnat homini pro quacunque menſura poſſe generare, quia competit ſibi in

D ætate perfecta. Similiter homo in articulo mortis non poteſt ridere, non tamen impoſsibile eſt homini in quacunque diſpoſitione alia poſſe ridere, licet enim homo ſemper riſibilis eſt, non tamen homo ſemper poteſt ridere. Differt enim potentia ab aptitudine apud ſapientes, ſicut dicit Auicen. in ſexto naturalium particula quarta capitu. quinto. Ita etiam in propoſito in illo inſtanti medio, ubi ſecūdum caſum argumenti qualitates extremæ ſunt æquales in gradu non poteſt reſultare complexio media, quia oportet quòd una ſit dominans, & alia dominata, & in complexione mixti perfecti oportet actiuas dominari paſſiuis, & ideo in illo inſtanti non poteſt eſſe forma media, non enim in quacunque menſura agens poteſt in materia introducere determinatam formam, ſicut ſupra dictum fuit, iſta autem repugnantia non eſt eſſentialis, quia inſequitur diſpoſitiones materiales, ut patet conſideranti. unaquæque enim forma requirit determinatas diſpoſitiones, & ſecundum qualitatem, & ſecundum quantitatem, ut ſciunt Philoſophi. * Ex hoc nota aliam propoſitionem, quòd medium poteſt eſſe unum inter extrema, & poſſunt eſſe plura, & poſſunt eſſe infinita. nam medium punctuale quod mathematice conſideratur ſic ſemper unum eſt inter duo extrema, ſed medium naturaliter eſt duplex, ſexto phyſic. 32. comment. ſecundum formam, & eſt ſpecie diſtinctum ab extremis ad quod motus terminari poteſt, & tale eſt finitum, quia ſpecies formæ ſunt; aliud eſt differens ſecundum magis, & minus ab extremis, & non retinet motum, & eſt in potentia, & tale eſt multiplicabile in infinitum. unde non ſemper uera eſt propoſitio quòd extrema ſunt plura, quàm media, uel quod unum eſt medium inter duo extrema, quia eſt multiplicitas ut uides.

ADDITIO.

E

Propō. 32.

Medium eſt in quod prius mutat mutans, quam in extremum.

PROPOSITIO Iſta ſolet ſic allegari, & in propria forma ſcribitur in quinto phyſic. ſic medium eſt in quod aptum natum eſt primum pertingere mutās quam in quod ultimum mutat ſecundum naturam continue mutandum. Vbi animaduerte quòd medium apud Arabes dicitur inter, ubi enim litera noſtra habet medium, litera tranſlationis arabicæ habet inter. Et ita dicit Auerro. in commento quod intereſt neceſſario de natura eius ad quod eſt motus, id eſt de natura termini motus, quoniam ſi motus fuerit in loco inter: id eſt medium erit primus locus ad quem motum mouetur. Et ſimiliter ſi motus fuerit in qualitate. Tunc inter erit prima qualitas ad

F quam tranſmutatur tranſmutatum. Animaduerte unum, quòd diffinitio iſta data de medio non ſecundum unam rationem uniuocam competit medijs cuiuslibet motus, & iſta eſt cauſa difficultatis, & confuſionis: unde Auerro. inquit, quòd diffinitiones rerum ambiguarum, id eſt multipliciter dictarum difficile aſsignari poſſunt, eo quia appropinquant ei quod non habet naturam communem, & ideo latet, & diffinitio communis declarat hanc naturam communem, & huiuſmodi diffinitiones difficile inueniuntur per regulas dantes diffinitionem quæ ſunt diuiſio, compoſitio, & demonſtratio. 4. phyſic. comment. ſecundo, ſic in propoſito contingit. Nam medium ut ſcribit Commenta. in quarto cœli & mundi. commen. 38. in motu locali differt a medio in motu alterationis. Contrarietas enim inuenitur in forma. i. in qualitate, & in loco æquiuoce. ſ. quòd duo loca contraria debent eſſe contraria in formis, & in locis. Contraria autem quæ ſunt in alijs prædicamētis, ſunt duo in forma, & non duo in ſubiecto, & cū ita ſit & contraria quæ ſunt in loco, ſunt duo in forma, & duo in ſubiecto econtrario contrarijs quæ ſunt duo in forma, & unū in ſubiecto, & cū ita ſit & medium debet habere intentionem duorum extremorum ſecundum uiam diminutionis neceſſe eſt ut mediū in loco habeat duas intentiones contrarias in forma, & in ſubiecto. Vnde neceſſe eſt

ut medium

G ut medium inter duo loca contraria habeat aliquam contrarietatem in forma & in ſubiecto. Vnde neceſſe eſt ne diuidatur in duo loca quæ non numerantur niſi propter numerationem ſubiecti. Alia uero contraria in alijs prædicamentis quæ ſunt unum in ſubiecto, & contraria ſecundum formas medium fuit in eis unum in ſubiecto, & duo ſecundum formam, & ideo fuit poſsibile, ut inter duo contraria iſta inueniretur unum medium, aut pluſquam unum. Medium autem quod eſt in loco eſt impoſsibile, ut ſit unum in ſubiecto: quoniam ſi eſſet unum in ſubiecto, non inueniretur in eo contrarietas quæ eſt in extremis, quemadmodũ inueniretur in medijs quæ ſunt inter extrema cõtraria. contrarietas enim quæ eſt in extremis quæ ſunt in loco, eſt in ſubiecto, & in forma. Vnde neceſſe eſt ut contrarietas exiſtens in medio ſit in forma, & in ſubiecto ſecundum uiam diminutionis. & ideo neceſſe eſt, ut locus medius diuidatur in duo loca, quorum unus eſt quaſi forma, & alius quaſi materia, & hoc manifeſtum eſt ei qui bene conſiderauit. Hæc Commentator. Ex quibus clare elicitur quòd medium in qualitatibus eſt compoſitum ex extremis refractis formaliter remanentibus in eo, ut patet quinto phyſicor. quinto ſexto decimo nono &. 52. commenti. non ſic autem eſt de medio in motu locali.

Nota cauſam erroris multorum. H

Vnde animaduerte quòd ita etiam contingit de diffinitione motus, quòd illa non uniuoce dicitur de omni motu, ſed ſecundum prius & poſterius. & hoc eſt ad quod non aduertunt plerunque Doctores, qui infinitas quæſtiones agitant circa hoc de contrarietate, & de continuitate, & de diuiſibilitate inuentis in motibus, credentes omnia iſta ſecundum unam, & eandem rationem competere motui locali, & alijs motibus, cum tamen ſit maxima diuerſitas. Nam patet quòd contrarietas in motu locali eſt ſecundum formam, & ſecundum ſubiectum; ſed contrarietas in motu alterationis, eſt ſecundum formam tantum, & non ſecundum ſubiectum. Similiter contrarietas in motu locali circulari latet, ut dicit Commenta. primo cœli & mundi. commen. 86. quia eſt ab eodem in idem, & non de contrario in contrarium, ſicut eſt motus localis rectus, licèt aliquo modo etiam in motu circulari poſſumus imaginari contrarietatem non ratione totius, ſed ratione diametri, ut patet primo cœli. commen. 87. unde Commentator in commen. inquit. quòd ſtella in uno extremo dicitur aſcendens, & in altero deſcendens; & aſcendens dicitur contrarium occidenti. Et ita uniuerſaliter etiam eſt de continuitate, & regularitate motus quod illa proprie reperitur in motu locali qui ſolus poteſt eſſe uere continuus, & uere regularis, ut fuit oſtenſum in octauo phyſicorum a tex. commen. 55 uſque ad text. comment. 60.

I Vnde Auerro, in tertio phyſicorum commento ſexto, & in octauo phyſico. commen. 23. tenet quòd motus augmenti qui eſt in animalibus, & plantis non eſt uere continuus, ſed eſt compoſitus ex pluribus motibus, & pluribus quietibus. & ita etiam contingit in alteratione, ut patet in octauo phyſicorum. tex. commen. 23. licet enim Ariſtote. in quinto phyſicorum dixerit, quod motus, & unus motus, & continuus motus conuertuntur: & ſexto phyſicorum, quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis, & temporis; tamen in ſexto, & quinto determinauit de motu in communi, non applicando ad aliqua mobilia determinata. & ideo ea quæ ibi de motu tractauit, accipienda ſunt ſecundum communitatem motus, cum motus ſit de natura cõtinui. unde ut ſupra declaraui in proprio Theoremate, aliquæ ſunt cauſæ quæ quodammodo ſunt naturales, & quodammõ ſunt mathematicæ. in ratione enim continui multa ſunt in quibus concordat naturalis cum geometra. In octauo autem phyſicorum, & in alijs libris Ariſtot. conſiderauit motum applicando ipſum ad mobilia determinata per aliquam formam ſpecialem, in quibus contingit aliquem motum interrumpi, & non continuari, qui ſecundum rationem communem, motus poteſt eſſe continuus: unde aliqua poſſunt alicui competere ſecundum rationem communem, quæ tamen repugnant ſecundum rationem ſpecialem. Nam cælum poteſt quieſcere inquantum corpus, ſed

K non inquantum cælum, ut dicit Commentator in ſeptimo phyſico. commen. ſecundo, & motus inquantum motus poteſt uelocitari in infinitum, & tamen nullus motus eſt qui ſit uelox in infinitum. ſexto phyſicor. commen. 15. Eodem modo eſt de diuiſibilitate termini motus. Nam motus localis, & motus augmenti ſunt ad terminum per ſe diuiſibilem: ſed motus alterationis eſt ad terminum diuiſibilem per accidens, ut patet ſexto phyſicor. text. commen. 32. & 39. Et ideo fruſtra laborant qui uolunt iſta quæ in motu reperiuntur, eſſe unius rationis uniuoce, cum hoc inueniri non poſsit. unde in ſimili Ariſtote. dixit de diffinitione animæ in ſecundo de anima. in text. comment. 30. Ridiculum eſt quærere communem rationem in his & in alteris quæ nullius erit eorum quæ ſunt, propria ratio, neque ſecundũ propriam, & indiuiduam ſpeciem dimittentes huiuſmodi. Et ideo cum diffinitio motus non dicatur uniuoce, ea quæ pertinent ad motum non ſunt unius rationis uniuocæ in omni motu, & hoc eſt quod multos decepit.

Frigiditas non ingreditur opus naturæ. Propoſitio. 73.

Inſtantia ſuper propõne. L

FAMOSA Satis eſt propoſitio & paſsim allegata, ſed ſi uera eſt opinio Auerro. ſeptimo primæ philoſophiæ. commen. 31. ubi habet quòd idem eſt agens diſponens materiam, & inducens formam, fallit in generatione ſimplicium, quia ſi agẽs generet ex aere aquam ſicut contingit in tranſmutatione ſubſtantiali qua unum elementum tranſmutatur in aliud, tunc frigiditas cum diſponat materiam eadem inducit formam.

Limitatio propoſitionis.

Bene uerum eſt quòd in mixtis, & uegetabilibus, & animalibus calor eſt dator formæ. unde Commentator duodecimo primæ philoſophiæ, commen. 18. inquit. Calor ſolis & ſtellarum diffuſus in aqua, & terra generat omnia etiam ſine ſemine nata.

Calor dupliciter.

Vbi aduerte quòd calor dupliciter conſiderari poteſt, uidelicet inquantum calor eſt abſolute, & inquantum eſt naturalis. Si conſideretur inquantum calor abſolute, ſic habet congregare homogenea prima intentione, & ſegregare heterogenea ſecundaria intentione. Nam ut ſcribit Commentator in ſecundo de generatione, & corruption. in comment. octauo, congregatione homogeneorum accidit ſegregatio heterogeneorum, & idem ſcribit tertio cæli, comment. 74. ut ſic autem calor habet diſſoluere. Sed calor inquantum naturalis ſeu cæleſtis habet uirtutem formatiuam uniuſcuiuſque naturæ reſpectu cuius naturalis eſſe dicitur, ut ſic enim in eo eſt uirtus cæli, & motorum cœleſtium, & uis complexionis, ſiue formæ illius naturæ quã format, ſicut in calore ſeminis plantæ, uel animalis eſt uis formatiua plantæ uel animalis, & eodem modo eſt in mineralibus, & calore eorum.

M unde opus caloris eſt educere formam de potentia ad actum. unde ſine dubio ad formam introducendam non operatur niſi calor in omnibus compoſitis, ſiue ſint mineralia, & lapides, ſiue plantæ, & animalia, ſed frigiditas nihil operatur ad formam ſpeciei, & ideo Philoſophis nuncupatur qualitas mortificatiua. Tamen operatur ad id quod ſubijcitur formæ, quia operatur ad conſtantiam partium materiæ ne a calore diſſoluantur, & ideo adunando partes continet figuras, & formas rerum generandarum, & hoc uerum eſt de frigido complexionali quod eſt ſecundum proportionem naturæ, & ſubſtantiæ mixti, & hoc uerum eſt ſecundum Peripateticos, licet Plato, & Auicen. huiuſmodi formas aliunde in materia deriuari opinentur, ut dicit Albertus in quarto meteororum.

Alia limitatio.

Alio etiam modo limitatur propoſitio per Auerro, in eodem loco, quòd uidelicet, frigiditas per ſe non operatur ad formam, tamen per accidens inquantum contemperat calorem qui eſt cauſa per ſe dans formam, poteſt, & de facto, concurrit frigiditas in operationibus naturæ illo modo, quia contemperando calorem reddit ipſum proportionatum actionibus naturæ. unde ſic per accidens, & ſecundaria intẽtione cooperatur, ſic gloſſat Auerro. quarto meteororum in digreſsione, & in ſecundo de partibus animalium, in capitu. de cerebro, & eſt manifeſta ſententia Ariſtote. ibidem capitu. ſeptimo, qui uult cerebrum

A

h. ú non eſſe mēbrū principians aliquam uirtutē, ſed ſolum ſui frigiditate inſtitutū eſt a natura ad hāc utilitatem ad cō temperandum calorem cordis: unde animalia & homines parui capitis ſunt natui aliter iracundi. Et in animatis maxime uerificatur propoſita propoſitio, nam Ariſtote. in libro de morte, & uita. inquit, quod anima omnia mediante igne operatur, & idem dicit in ſecundo de anima. quòd anima omnia calore operatur. unde omnes operationes, & naturales, & uitales, & animales procedunt ab anima mediante calore naturali, qui eſt inſtrumentum animæ, deſeruiens ipſi animæ pro omnibus iſtis operationibus. Sumitur autem calor naturalis, quandoque pro qualitate, & quandoque pro corpore calido, ſicut notat Galen. in prima particula ſeparatorum ſermonum ſuper illo aphoriſ. Ventres hyeme & uere calidiſsimi ſunt natura. Quando autem Philoſophi & ſapientes dicunt calorem naturalem eſſe primum motum in animalibus ab anima, & eſſe uniuerſale inſtrumentum animæ pro omnibus operationibus, intelligunt calorem pro calido corpore, & quia anima non habet aliquod frigidum corpus quod iſto modo ſit inſtrumentum animæ pro omnibus operationibus, ſic intellexerunt ſapientes in theorica medicinæ iſtam propoſitionem quæ dicit, quòd frigiditas non ingreditur opus naturæ, rectius autem dixiſſent opus animæ, & hoc per ſe, & primaria intentione, non ſecundaria, ſicut iam clare audiuiſti.

Calor naturalis dupliciter.

B

Propō. 74.

Rationibus dialecticis Ariſtoteles dupliciter utitur ad exercitandum, & ſic inducit eas ante rationes neceſſarias, et demonſtratiuas, quandoque uero ad confirmandum, & ſic inducit illas poſt demonſtratiuas.

ADDITIO. Aduerte etiā quod. 3. mō utitur Ariſto. ſermonibus dialecticis in locis in quibus non pōt inducere ſermones demōſtratiuos, ita. d. Com. 2. de anima. com. 65.

SENTENTIA Iſta eſt Auerro. in primo cœli, & mundi, com. 85. ubi nota iuxta ſententiam eius in tertio metaphyſicor. comment. primo. Conſuetudo Ariſtote. eſt in omnibus arduis, & difficilibus quæſtionibus inducere ſermones diſputatiuos, qui affirmant, & negant idem, quia nullus ſcit quantum ſint difficiles niſi ſciat eas per ſermones diſputatiuos, & ita facit Ariſtote. in tertio metaphyſicorum ubi examinat omnes quæſtiones difficiles ſpectantes ad illam ſcientiam ad utranque partem per rationes dialecticas. In alijs autem quæſtionibus quæ non ſunt tantæ difficultatis, inducit rationes dialecticas poſt demonſtratiuas, ut inquit, ut faciat cōuenire, id eſt ut id quod eſt uerum in ſe, per rationem ueram conueniat etiam ſenſui: quæ rationes ſunt probabiles. ita notabiliter ſcribit Commentator primo cœli, & mundi. commen. 22. Sufficientia quando fuerit per rationem ueram demonſtratiuam erit complementum illius. Pro quo aduerte quòd in doctrina Auerro. ſermo ſufficiens eſt terminus multiplex, nam quandoque ſumitur pro ratione theorica quæ eſt minoris fidei quam ſit ratio dialectica. nam rhetores non utuntur ſyllogiſmo nec inductione, ſed loco ſyllogiſmi utuntur enthymemate, & loco inductionis utuntur exemplis. unde Ariſtote. in libro rhetoricæ, inquit, quòd rhetorica eſt aſſecutiua dialecticæ, ſic ſumpſit Commentator ſermones ſufficientes in ſecundo cœli, & mundi. commen. 34. & tertio de anima. commen. 36. ubi colligitur quòd ſermones ſufficientes ſunt infra probabiles. ubi dicit exagitando illam rationem Themiſtij quæ erat per locum a minori ad maius, ut inquit. & iſte ſermo, aut fiet, ita quòd intellectus materialis eſt corruptibilis, aut non corruptibilis, ſcilicet ſeparabilis, aut non ſeparabilis, ſecundum autem opinionem dicentium quòd intellectus materialis eſt uirtus in corpore & generatus iſte ſermo erit ſufficiens quoquo modo non probabilis, unde ſic intelligitur dictum eius contra Auicen. in decimo ſecundo metaphyſicæ ſuæ, comment. quinto, quòd omnes uiæ eius quas inuenit ad probandum primum motorem eſſe præter uiam motus, ſunt ſufficientes quoquo modo, & ſi eſſent ueræ eſſent numeratæ in metaphyſica, & primo phyſicorum comment. ultimo contra eundem. Certior illorum ſermonum quibus uſus eſt non pertranſit ordinem ſermonum probabilium, hoc eſt dictu non aſcendunt ad illum gradum fidei, & certitudinis ad quem aſcendunt ſermones probabiles, quia ſermones ſufficientes ſunt infra probabiles. Quandoque uero ſumitur ſufficientia pro certitudine, & ſermo ſufficiens pro ratione neceſſaria & demonſtratiua, ſic ſumpſit Commenta. primo cœli commen. 24. ubi inquit & intelligitur hic per ſufficientiam fidem perfectam non abundantiam exiſtimationis, nam textus tranſlationis arabicæ habet ibi. Et poteſt conſiderans ſufficere ex multis, ubi litera noſtra habet, ex multis utique quis accipiet fidem. Quandoque uero ſumitur ſermo ſufficiens pro ratione completa quæ omnia cōplectitur, ita quòd non eſt diminuta, quia aliquid prætermittat, ſic ſumpſit Auerro. decimo ſecundo metaphy. com. 18. ubi dicit. Themiſtius autem dicit ſermonem non eſſe ſufficienter, quia fuit oblitus animalia ſine ſemine. Quandoque uero ſumuntur ſermones ſufficientes pro rationibus quæ procedunt ex his quæ ſenſui uidentur, & ſunt propinquæ ueritati certæ. Sunt enim aliquæ propoſitiones, ut dicit Abumazar, quæ licet non inducant ad primæ certitudinis ordinem, tamen nullus ſenſus contradicit eis, & iſto modo ſumitur in primo cœli. comment. 22. in allegata auctoritate, uidelicet ſufficientia quando fuerit ſuſtentata per rationem demonſtratiuam erit complementum illius, & iſto modo poſſumus exponere dictum Auerro. in præfata auctoritate, in primo cœli. commen. 85. quòd quando utitur dialecticis poſt demonſtratiuos eſt ut faciat conuenire, quia iſtæ rationes dialecticæ quæ adducuntur poſt demonſtratiuas procedunt ex propoſitionibus ſenſatis, & experimentum ſermonum uerorum eſt, ut conueniant ſenſatis, ut dicit Commentat. octauo phyſicor. comment. 22. & primo cœli, & mundi. commen. 21. Alio modo exponere poſſumus quòd Ariſtotel. adducit quandoque poſt demonſtratiuos ſermones dialecticos, ut faciat conuenire. i. ut ſuper concluſione illa aſſentiant omnes gentes, uel maxima pars. Nam, ut ſcribitur in ſecundo metaphyſicorum commen. & tex. decimo quinto. Aliqui quærunt ſermones demonſtratiuos, & maximam certitudinem, & iſta eſt natura Philoſophorum. Aliqui uero quærunt rationes probabiles, & hi, ut inquit Ariſtote. ibi teſtem dignantur adduci poetam, & Auerro. inquit ibi in comment. quòd accidit quibuſdam hominibus per naturam, quòd non poſſunt pertranſire ſermones probabiles, & demonſtratiuos, & iſti cū concedunt prima intellecta, non concedunt ea niſi inquantum ſunt famoſa. ita quòd ſi acciderit quòd contraria eorum ſunt famoſa, concedent illa. Sed tunc inſurgit maxima difficultas contra prædicta, quia quando duo effectus ſunt incompoſsibiles in eodem, etiam cauſæ erunt ſimul incompoſsibiles in cauſando, quia non poſſunt ſimul cauſare, quia altera cauſante, altera non cauſabit impedita a fortiori cauſa illius. Cum igitur ſcientia & opinio ſint incompoſsibiles habitus ſimul in eodem, & de eodem ſi aliquis primo habeat opinionem de aliqua concluſione, & ſuperueniat demōſtratio corrumpitur opinio, ſi enim ambæ cauſæ in eodem ſcilicet medium dialecticum, & demonſtratiuum fuerint, dialecticum nihil faciet impeditum a demonſtratiuo, ita quòd nunquam effectus erunt ſimul, nec cauſæ ſimul cauſabunt. Et ita tenet Scotus in tertio ſentent. diſtinctio. 24. q. unica. qua quærit, utrum de credibilibus reuelatis poſsit aliquis ſimul habere fidem, & ſcientiam in ſolutione argumentorum principalium. Sed iſta opinio omnino tuta non eſt, nam licet uerum ſit quòd ubi intellectus prius per medium dialecticum habuit opinionem de aliqua concluſione, quæ opinio eſt cum formidine de oppoſito, & ſuperueniente medio demonſtratiuo per quod paritur ſcientia, tunc oportet opinionem corrumpi, quia ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & quod impoſsibile eſt aliter ſe habere. Tamen ubi aliquis ſciuit aliquam concluſionem per demonſtrationem per quam acquiritur ſcientia ſi ad eandem concluſionem adducatur ratio dialectica dicemus ne ſcientiam illā corrumpi quæ fuit aggenerata per demonſtrationem?

C

Sufficientia multifariam ſumitur apud Auer.

D

E

F

Ardua difficultas.

Opi. Scoti.

Impugnatio.

G

ſtrationem? certe non. Nam Commentat. uult in præfatis locis quod rationes dialecticæ poſt demonſtratiuas adducuntur ad confirmandum. Et tunc reſtat quæſtioni locus, utrum in tali caſu iſtæ rationes aggenerant opinionem, aut ſcientiam. non ſecundum quia ſunt dialecticæ. ſi primum, ergo ſtabit ſcientia cum opinione, quod eſt falſum.

Reaſſumptio dubii.

Euaſio.

Forte dices, hoc non poteſt contingere reſpectu unius, & eiuſdem hominis quod aliquis prius ſciens aliquam conclusionem per demonſtrationem & non oblitus acquirat opinionem per ſyllogiſmum dialecticum. Contra quia Ariſtot. infinities hoc facit in una met concluſione in eadem parte ſcientiæ, quòd ubi demonſtrauit illam, deinde confirmat eandem per rationem dialecticam. Et ideo uidetur eſſe dicendum, quòd rationes dialecticæ non ſemper aggenerant opinionem quæ eſt cum formidine ad oppoſitum, intelligendo præcipue illas eſſe rationes de numero dialecticorum, quæ ut ſupra habitum eſt, procedunt ex propoſitionibus, quæ ſenſui uidentur, & ſunt propinquæ ueritati certæ, ut dicit Commentat. primo cœli. comment. 22.

Impugnatio.

Solutio uera prima.

H

Solutio ſecunda.

Aut aliter dici poteſt, quòd rationes dialecticæ qualeſcunque non ſemper aggenerant opinionem quæ eſt cum formidine ad oppoſitum, quia actus actiuorum ſunt in paſſiuo diſpoſito: & ideo quando paſſum fuerit prædiſpoſitum per actionem ſuperioris agentis, non poteſt recipere actionem debilioris agentis eodem modo quo ſi prædiſpoſitum non fuiſſet, & maxime quando talia agentia ſunt diuerſa, & diuerſorum effectuum productiua. unde quemadmodum contingit in actione reali quòd actio alicuius agẽtis quando tale fit inſtrumentum alterius ſpecie uariatur, ſicut ignis quando fit animæ inſtrumentum habet multas operationes ſpecie differentes a ſeipſo dum erat agens principale, ſicut patet ex ſecundo de anima. text. commen. 42. ubi dicitur quòd augmentum ignis, ut principalis agentis creſcit in infinitum appoſito combuſtibili, tamen dum ignis concurrit in animalibus, & plantis ut concauſa, & ut inſtrumentum, agit ſecundum exigentiam animæ, & operatur oppoſitum illius quod operabatur dum ageret tanquam agens principale, quia ſic ducit ad determinatum finem, & terminum notum in natura. quandoquidem omnium natura conſtantium determinatus eſt numerus magnitudinis, & augmenti. Ita uidetur mihi quòd contingat in actione ſpiritali, quòd aliqua ratio dialectica dum principaliter affertur ſuper aliqua concluſione, uariatur in ſua actione quando adducitur ad eandem concluſionem poſt demonſtratiuam, quia tunc fit quaſi inſtrumentum illius. ſemper enim reſpectus imperfectioris ad perfectius, aut eſt reſpectus inſtrumenti ad agens, aut eſt reſpectus materiæ ad formam: & inſtrumentum agit ſecundum exigentiam principalis agentis, & materia diſponitur ſecundum exigentiam formæ. unde quando aliqua concluſio prius innotuit intellectui per demonſtrationem aggenerantem ſcire, quod eſt rem per cauſam cognoſcere propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa & quòd impoſſibile eſt aliter ſe habere; impoſſibile eſt quod intellectus taliter diſpoſitus acquirat per rationem dialecticam ueram opinionem quæ eſt cum formidine, niſi ille prior habitus ſcientificus deleretur per obliuionem, aut per aliquam aliam uiam. Sed dico tunc quòd tales rationes aggenerant opinionem ſine formidine. Vnde Auerro. primo cœli dicit quòd ſufficientia quando non fuerit ſuſtentata per aliquid, tunc eſt de modis propinquis ueritati certæ. * Confirmatur auctoritate Auerro. in ſecundo cœli, comment. primo, & ex text. ibidem ubi Ariſtotel. dicit quòd ultra rationes quibus demonſtratum fuit in primo, ſempiternitas, & immortalitas cœli, uel pro uniuerſo, uel pro corpore circulari ſecundum uarias expoſitiones ibi ſubdit. Et per opinionem eam quæ ab aliter dicentibus, & generantibus ipſum. Si enim ſic habere contingit ſecundum quem autem modum illi factum eſſe dicunt non coniungitur magnum utique habebit, & hoc momentum ad fidem de immortalitate ipſius, & ſempiternitatem, ubi Commentat. dicit quòd ſi aliquis inſpiciat ſermones Ariſtote. numerum ſequitur impoſſibile, ſed ad ſermones antiquorum plura ſequuntur impoſſibilia, & ideo taliter cõſiderans acquiret maiorem fidem quam prius habuerit per rationem. Cum autem fuerit ſufficientia ſuſtentata per demonſtrationes certas erit complementum illorum ſermonum, quia ex conditione ſermonum demonſtrabilium eſt conuenientia ſenſus; & eſt ſubtilis reſponſio ſicut uides, quam ſubtilitas Scoti non attingit. Et aduerte unum quod eſt ſatis pulchrum in hoc propoſito, quòd refert multum conſiderare aliquam rationem in ſe, & conſiderare illam in reſpectu ratiocinantis. Nam ſtat aliquam rationẽ in ſe abſolute conſideratam eſſe demonſtratiuam, quia procedit ex ueris, primis, prioribus, & notioribus, & cauſis concluſionis: quæ tamen propoſitiones licèt in ſe ſint neceſſariæ, ſi apud aliquem ſumantur tanquam probabiles non aggenerabunt in illo ſcientiam ſed opinionem, unde ſcribit Com. in ſecundo metaphyſicorum. commen. decimo quinto quod aliqui non recipiunt primo intellecta niſi inquantum fuerint famoſa, ita quòd ſi acciderit quòd contraria eorum fuerint famoſa, negabũt ea. ad hoc enim quod aliquis ſciat, ut dicit Ariſtote. in primo poſteriorum non ſufficit quòd demonſtrationẽ faciat, ſed oportet quòd ſciat ſe demonſtrare, unde multi ſunt dantes ſe ſcientijs mathematicis qui neſciunt naturã demonſtrationis, & certũ eſt quòd illæ rationes apud tales non aggenerant ſcientiam, ſed opinionem, eſt enim multum difficile cognoſcere ſe ſcire, ut inquit Ariſtote. eodem modo contingit, quod ratio aliqua dialectica dum adducitur poſt demonſtratiuam, illa probabilia ſumuntur apud talem ſub ratione qua habẽt neceſſitatis aliquam participationem inquantum habent aggenerare ſcientiæ complementum, ut dicit Commentator. * Cõfirmatur opinio mea auctoritate Platonis in Gorgiam, qui uult duas eſſe perſuaſionis ſpecies, quarum altera aggenerat ſcientiam, altera uero credulitatem, & fidem ſine ſcientia.

ADDitio. Pro hoc facit auctoritas Platonis in Gorgia qui uult duplicem eſſe fidem, doctrinalem, & creditiuã. doctrinalis ẽ in ſciẽtus demõſtratiuis, creditiua uero eſt ex rationibus pſuaſibilibus ut in rethoricis, & dialecticis.

I

ADDITIO.

K

Nota.

L

Eſt multum difficile cognoſcere ſe ſcire.

ADDITIO.

Propoſi. 75.

Totum nihil aliud eſt quam ſuæ partes ſimul iunctæ.

SCRIBITVR Iſta propoſitio ab Auerro. primo phyſicæ auſcultationis. commen. decimo ſeptimo, & in quarto etiam comment. 43. Quia autem totum eſt multiplex, ideo opus eſt diſtinctione, nam ubi eſt multiplicitas, ibi eſt confuſio apud intellectum, ut patet primo cœli, & mundi. in text. commen. 110. nam ut colligitur per Auerro. primo phyſicor. comment. quinto ſunt tres modi compoſitionis. Compoſitio ſpeciei ex ſuis cauſis. Et cõpoſitio generis ex ſuis ſpeciebus. Tertia autem eſt compoſitio indiuidui ex ſuis partibus ſecundum ſuí qualitatẽ. Et ex hoc dedit intelligere quartum modum compoſitionis indiuidui, uidelicet, ex partibus ſecundum quãtitatem, partes enim ſecundum qualitatem in uia Auerro. ſunt materia & forma, quæ a noſtris dicuntur partes eſſentiales, ut patet ab ipſo quarto phyſicor. comment. 20. & tertio cœli commen. decimo ſecundo. partes autem ſecundum quantitatem ſunt partes integrales, unde aliud eſt totum eſſentiale, & aliud eſt totum integrale: De toto autem & partibus ſecundum qualitatem dictis, aut de toto reſultante ex partibus eſſentialibus; an realiter diſtinguatur a partibus in uia Commenta. multi dubitauerunt. & Scotus in tertio ſententiarum diſtinction. ſecunda, quæſtio. ſecunda, tenet Auerro. fuiſſe iſtius opinionis, quòd totum eſſentiale non dicat tertiam entitatem a partibus ſimul iunctis realiter diſtinctam. Cuius tamen oppoſitum demonſtraui de mente eius in concordantijs Auerro. ſuper primo phyſicor. commen. 17. per uarias auctoritates, & rationes, & ideo de hoc ad præſens nolo habere ſermonem, nam ut inquit Galen. in octauo de inge. ſani. capitu. tertio. Scriptores qui omnifariam pauca cognoſcentes in omnibus libris eadem pertractãt, imitandi non ſunt, hoc enim non eſt multa docere, ſed multa ſcribere eſt, & multas chartas conſumere cum poſſent paucas, & multum conterere tempus ubi nõ oportet. & beatus Auguſt. inquit, quòd afflictio animi ſemper eiſdem inuentis uti. Prætermiſſo igitur de toto eſſentiali,

M

Tres ſeu quatuor modi cõpoſitionis.

A li, quod indubitanter teneo ſecundum Ariſtotel. & Com-
mentat. dicere tertiam entitatem realiter diſtinctam a par-
tibus, tunc propoſitio allegata gloſſanda eſt de hoc toto,
quod nihil aliud eſt quam ſuæ partes ſimul iunctæ, uerum
eſt conſtitutiue, & integratiue: ex nullis enim alijs cauſis
intrinſecis componitur ſubſtantia compoſita demonſtrata
quam ex materia, & forma. Loquendo tamen de toto in-
tegrali comparato ad ſuas partes integrales, teneo tale to-
tum ſecundum rem nihil aliud eſſe quam ſuas partes ſimul
iunctas. bipedale enim in re ipſa nihil aliud eſt quam duo
pedalia ſimul iuncta, & de hoc ueritatem habet allegata
propoſitio. Aduerte tamen quòd tametſi tale totum inte
grale nô dicat tertiam entitatem realiter diſtinctam a par
tibus ſimul iunctis, dicit tamen aliud ſecundum rationem
etiam a partibus ſimul iunctis. nam tale totû reſpectu par-
tium habet reſpectum formæ ad materiam, & partes ad ta
le totum habent reſpectum materiæ ad formam, ut ſcribit
Commentator in ſeptimo metaphyſico. commen. 33. & eſt
etiam ſententia Philoſophi in ſecundo phyſic. in tex. com
men. 31. ubi partes tales, quæ ſunt totius integralis reducit
ad genus cauſæ materialis, modo ſi totum integrale a par-
tibus non eſſet, neque re, neque ratione diſtinctum nô poſ
B ſet ſubire reſpectum formæ ad materiam, idem enim om-
nibus modis remanens idem nô poteſt dici materia, & for
ma, ut clare patet intelligenti. Amplius hoc idem autho-
ritate Ariſtote. confirmatur qui in quinto metaphyſic. tex.
comment. decimo nono inquit. ſubſtantia uniuſcuiuſque
quòd ſemel. & ibidem ſubdit, quòd ſex ſemel eſt ſex, non
eſt ter duo, neque bis tria, & Auic. in tertio tract. ſuæ me-
taphyſic. cap. quinto dicit, quòd decem non ſunt nouem,
& unum aut quinque, & quinque. Amplius Ariſtotel. ſe-
ptimo metaphyſic. tex. commen. ultimi. inquit. ſyllaba non
eſt elementa, nec idem eſt ba, quod b, & a, nec caro ignis,
& terra. quid clarius dici potuit in hoc? Loquendo autem
de toto quod eſt ſpecies, quæ componitur ex cauſis ſecun-
dum imaginationem ſcilicet ex genere, & differentia, & de
toto quod eſt genus. quod eſt compoſitum ex ſpeciebus ſe
cundum ponentes prædicata quiditatiua eſſe multiplicata
ad multiplicationem formarum, ut tenuit Ioan. de Ganda
uo talia tota ſunt diſtincta a partibus etiam ſimul iunctis.
Nos autem ponimus quòd talia tota ſecundum conceptû
ſolum diſtinguuntur a partibus. unde phyſicè loquendo,
genus non eſt una natura ſicut ſpecies. propter hoc enim
Ariſto. in ſeptimo phy. tex. comm. trigeſimo primo uoluit
in genere non poſſe fieri comparationes, quia in eo latent
æquiuocationes, ſed ſolum in ſpecie atoma, quia ſpecies
ſpecialiſſima ſumitur ab ultima forma, quæ ſimpliciter u-
na eſt in rerum natura. Genus autem non ſumitur ab aliqua
C una forma, quę ſit in rerum natura, ſed ſecundum rationem
tantum. non enim eſt aliqua forma in rerum natura per quâ
homo eſt animal, alia ab illa ſecundum rem per quâ hô eſt
hô. omnes igitur homines conueniunt in forma, quæ con
ſtituit ſpeciem, quia quilibet habet animam rationalem,
ſed non eſt in homine, equo, & aſino aliqua anima commu
nis, quæ conſtituat animal quod eſt genus in quo conue-
niunt præter animam hominis, equi, & aſini, nam ſi eſſet ta
lis forma communis, tunc genus eſſet una natura ſicut ſpe-
cies, & in illo poſſent fieri comparationes, ſed in ſola conſi
deratione, & abſtractiôe intellectus eſt forma generis per
abſtractionem a differentijs, ſic igitur genus eſt unum ſe-
cundum logicam conſiderationem, inquantum dicit unum
conceptum prædicabilem uniuocè de pluribus ſpeciebus.

Nec eſt uerum apud Peripateticos quod quot ſunt præ-
dicata quiditatiua, tot ſunt formæ realiter diſtinctæ in natu
ra alis correſpondentes. nam ut ſcribit Commentat. in ſe-
ptimo primæ philoſophiæ. commen. 11. prædicabilia ſub-
ſtantialia ſunt illa, quæ adunantur cum ſubiecto, & adunan
tur adinuicem, & iſta eſt opinio Ariſtotel. contra Plato-
nem, ſicut patet conſideranti.

D

Propô. 76.

Vniuerſalia ſunt difficilima ad cognoſcendum, eo quòd ſunt à ſenſibus remotiſſima.

ARISTOTELIS propoſitio eſt in prooemio
mer. & communiter allegatur. Solet tamen gloſ-
ſari de uniuerſalibus in cauſando, quemadmodum
eſt deus, & intelligentiæ, talia namq; entia abſtracta cum a
ſenſibus ſint remotiſſima, ſunt difficilima cognitu, nam ut
inquit Com. 2. de anima com. 92. Comprehenſio differen-
tiarum ſenſibilium a ſenſu eſt cauſa comprehenſionis eorû
ab intellectu. Et hic ſcire debes quòd difficultas, quæ con Difficultas intelligendi in nobis ex duobus prouenit.
tingit intellectui noſtro in cognitione abſtractorum, & in
cognitione entium materialium prouenit ex diuerſis cau-
ſis. ut teſtatur Ariſt. & Com. in. 2. met. in tex. com. primi. u-
bi inquit. Forſan autem & difficultate duobus modis exiſtê
te non in rebus, ſed in nobis eſt eius cauſa, ubi Com. in cô.
inquit. cum difficultas comprehenſionis entium ſit duobus
modis, rectum eſt, ut difficultas in rebus, quæ ſunt in fine ue
ritatis. ſ. in primo principio, & in principijs abſtractis a ma
teria, ſit ex defectu. ſ. ex nobis non ex illis. Quoniam cum
abſtracta ſint intellecta ex ſe naturaliter, & non intellecta,
quia nos facimus ea intellecta eſſe. Sed quia ſunt intellecta
in ſe, ſicut ſunt formæ materiales, difficultas enim in iſtis ê
ex ſe magis, quam ex nobis. Ita quòd Auer. ex mente Ariſ.
elicit duas côcluſiones quòd difficultas in intellectione en
tium abſtractorum a nobis eſt ex nobis magis, quam ex il-
lis. Sed difficultas rerum materialiû eſt magis ex illis, quia
res materiales ſunt potentia intellectæ, & non fiunt actu in E
tellectæ, niſi uirtute intellectus agentis qui eſt in nobis qui
transfert res de ordine in ordinem, & facit de potentia in-
tellectis actu intellecta, ut dicit Com. in. 3. de anima. com.
18. Scotus autem & Ant. Andr. in. 2. met. q. 2. uolût enim Opin. Scoti & Ant. Andr. in 2. met. q. 2.
contra Com. ſi difficultas intelligendi res materiales eſſet
ex parte obiecti. ſ. ex parte earum, tunc tales ſubſtantiæ cô
paratę ad quemcunque intellectum eodè modo ſe haberêt.
Conſequens eſt falſum, ſicut patet reſpectu intellectus di
uini. ergo & antecedês. probatio conſequentię, quia da op
poſitum quòd difficultas eſt ſolum reſpectu intellectus no-
ſtri, & non reſpectu cuiuſcunque intellectus, tunc cum iſtę
ſubſtantiæ ſint eadem ad quemcunq; intellectum compare
tur, ſequitur ergo quòd difficultas non eſt ex parte earum,
ſed eſt ex parte intellectus noſtri cui comparâtur. Et ideo
tenent quòd tota difficultas in intellectione noſtra depen-
det ex parte intellectus noſtri. unde dicunt, quòd licèt Ari
ſto. in litera innuat duos modos difficultatis contingentes
in intellectione, tamê dubitatiue loquutus eſt. inquit enim
forſan, & ideo quaſi determinando dictum ſuum ſubdit, nô
in rebus, ſed in nobis cauſa eſt. Suſtinendo tamen uiam Defenſio Auer.
Auer. quæ magis conſona eſt dictis Ariſto. facile eſt ſolue-
re rationem eorum. Nam Com. tenet quòd deus & intelli
gentiæ, non intelligunt ea, quæ ſunt hic ſicut nos intelligi- F
mus illa. ſcientia enim, ut inquit Auer. duodecimo metap.
commen. 51. æquiuoce dicitur de ſcientia dei, & de ſcien-
tia noſtra, quia ſcientia dei eſt cauſa entium, ſed ſcientia no
ſtra cauſatur ab entibus. unde Auerro. tertio de anima. cô.
36. inquit. Ex eis comprehendentibus, quæ non ſunt admi-
xta materiæ quod comprehendit minus perfectum, com-
prehendit magis perfectum, & non econtrario, & ideo di-
xit primo com. ſuper ſecundo meta. quod illud exemplum
Ariſto. ibi ſicut ſe habet oculus noctuę ad lucem diei, ita ſe
habet intellectus animæ noſtræ ad ea, quæ manifeſtiſſima
ſunt in natura, oſtendit difficultatem non impoſſibilitatê.

Et licet beatus Tho. in illo loco dicat de mente Ariſtot. Opin. beati Thomæ.
quòd anima noſtra corpori unita impoſſibile eſt ut côpre-
hendat ſubſtantias ſeparatas cognoſcêdo de eis quod quid
eſt, ex quo inquit falſum eſſe, quod dicit Auerr. hic in com
men. quòd Philoſophus non demonſtrat hic eſſe impoſſi-
bile nobis intelligere res abſtractas, ſicut impoſſibile eſt
ueſpertilioni inſpicere ſolem: tamen ſine dubio dictum A-
uer. eſt de mente Ariſto. Nam nono meta. tex. com. ultimi Impugnatio.
loquens de cognitione ſubſtantiarum ſimplicium inquit,
quòd ignorâtia taliû non eſt æqualis cæcitas, cæcitas enim

G eſt. ut utrique ſi intellectiuum omnino oon habeat aliquis.

Ex quibus uerbis idem beatus Thom. elicit ab ipſa tandem ueritate coactus ibi dicens. ex quo patet quòd ſecundum ſententiam Ariſtote. humanus intellectus poteſt pertingere ad intelligendum ſubſtantias ſimplices, quod uidetur ſub dubio reliquiſſe in tertio de anima. Clare autem patet apud omnes Peripateticos quòd quæſtio mota in tertio de anima de intellectu humano an poſsit intelligere abſtractas ſubſtantias, non eſt quæſtio pertinens ad intellectum hominis ſeparatum exiſtentem in alio ſtatu. oam tertio de anima. tex. cō., 20. dixit. quod non reminiſcitur poſt mortem, quia intellectus paſsiuus corrũpitur, & ſine hoc nihil intelligit anima, tum etiam quia illa quæſtio formaliter procedit de intellectu hominis pro ſtatu iſto, nam ſic inquit in tex. trigeſimo ſexto in tertio de anima. Vtrum autẽ contingat aliquod ſeparatorum intelligere ipſum non exiſtentem ſeparatum a magnitudine, conſiderandum poſterius. ubi beatus Doctor dicit, quòd poſterius conſiderandum eſt utrum intellectum noſtrum non exiſtentem ſeparatum a corpore, poſsibile ſit intelligere aliquam ſubſtan-
H tiam ſeparatam. hæc enim quæſtio, ut inquit, hic determinari non potuit, qnia nondum manifeſtum erat aliquas ſubſtantias ſeparatas eſſe, nec quæ uel quales ſunt. unde hæc quæſtio ad metaphyſicum pertinet, tamen non iouenitur ab Ariſtote. ſoluta, & tamen pro parte teſtatur in nono metaphyſico. in præallegato loco Ariſtote. ibi hoc ſoluiſſe, & ideo expoſitio Auerro. ibi licet ab omnibus expoſitoribus Latinis deriſibilis iudicetur, tamen ut uides eſt ex meote Ariſtote. qui dicit ignorantiam de talibus abſtractis in nobis non eſſe, qualis eſt cæcitas in oculo. quid clarius potuit dici pro Commenta. dum aſſeruit exemplum illud non dicere impoſsibilitatem, ſed difficultatem tantum? Redeamus igitur eò, unde effluxit ſermo, quòd uniuerſalia ſunt difficilima ad cognoſcendum de uniuerſalibus in cauſando eo, quia ſunt a ſenſibus remotiſsima, iſta enim difficultas prouenit ex parte noſtri intellectus, qui in intelligendo dependet a ſenſu, & quia ſubſtantiæ ſeparatæ ſecundũ ſe non ſunt phantaſiabiles, ſed ſolum ſuus effectus qui eſt motus ſenſu apprehenditur, ideo multum eſt cognitio de talibus difficilis in nobis, ſed non eſt iſta difficultas in intellectione earum dependens ex parte ipſarum, qnia ipſæ ſunt intellectæ in actu. Quomodo autem rationes Auer. procedant in ſecundo metaph. uide quæ ſcripſerim in concordantijs eius, ſi placet. Fallit autem propoſita propoſitio de uniuerſalibus complexis in cauſando, ſicut ſunt prima principia quorum cauſalitas extenditur ad omnia ſcibilia. nam talia uniuerſalia ſunt ootiſsima, & ſunt ſicut locus ianuæ in domo quem nullus ignorat. ſecundo metaph.
I commen. primo. unde demonſtrationes conſtantes ex primis principijs reſpectu aliarum demonſtrationum ſunt, ſicut elementa de compoſitis, ut patet. quinto metaphyſico. tex. commen. quarto. Nota etiam quòd loquendo de uniuerſalibus in prædicando, & ſi talia quo ad ſimplicem cognitionem ſui ſint nota, præcipue ubi fuerint ſenſata, ut declaraui in ſpeciali quæſtione mea de primo cognito; tamẽ de talibus poſſunt formari propoſitiones in ordine ad ſuas naturales proprietates multum occultæ, & laborioſæ. licet enim, teſte Auicen. eos & res prima impreſsione quo ad ſimplicem cognitionem imprimantur in anima, tamen poſſunt arduæ quæſtiones formari de ipſis, ſicut patet exercitatis in ſcientia diuina.

Propõ. 77. *Scientia quæ ſubalternatur ſpeculatiuæ, ſpeculatiua eſt.*

Limitatio. VERA eſt propoſitio quando ſcientia ſubalternatur ſicut ſpecies generi. inde enim eſt, quòd ſcientia ſubalternata non ponit in numerum, alioquin diuiſio ſcientiæ ſpeculatiuæ poſita ab Ariſtote. in. 6. primę philoſophiæ eſſet inſufficiens, ubi Ariſtote. diuidit ſcientiam in actiuam, factiuam, & in theoricã: & theoricam demum diuidit in naturalem, mathematicam, & diuinam. nõ enim ſubalternata ſcientia differt a ſubalternante niſi accidentali differentia, quæ non facit aliud, ſed alteratum ſolum, ſicut geometria, & perſectiua. nam linea, & linea uiſuali ſola differentia accidentali diſtinguuntur. & ſic eſt de muſica cum arithmetica, quarum altera eſt de numero, altera uero de ſonoro numero. Falſa autem eſt propoſitio, ubi ſubalternatio fuerit merito principiorum tantum. Nam non eſt dubium quòd omnes ſciẽtiæ morales, & practicæ, ſimiliter & aliæ ſcientiæ ſpeculatiuæ particulares ſubalternantur merito principiorum ſcientiæ diuinæ. nam ſicut ſcribit Princeps in prima Fen priori canon. doct. prima. in capitu. de ſubiectis medicinæ. principia ſcientiarum particularium tanquam credita recipiuntur, & in alijs ſciẽtijs, quæ ſecundum ordinem ſunt ante eas ratiocinantur, & ita ſit donec principia omnium ſcientiarum ad philoſophiam primam, quæ metaphyſica eſt nuncupata, eleuẽtur. & Auerro. in primo colliget. capitu. primo. Artifex artis inquantum eſt artifex illius artis non poteſt cognoſcere principia recepta in illa arte, quanuis ſciat illa, non ſcit enim ea niſi inquantum eſt artifex alterius artis, ideo oportet eum recipere illa principia artis ſuæ ab illo loco in quo ſunt magis nota. * Dicit etiam Alexan. in primo topicorum in ſecunda ſectione, ſuper capitu. 11. quòd ſunt aliqua problemata, & propoſitiones phyſicæ, quæ circa electionem, & fugam relationem habent. Nam utrum omnia neceſſario a fato dependeant, quod eſt phyſicum, relationem habet circa electionem, & fugam. Nam ſi oporteat conſiliari de actibus noſtris, aut non inde eſt initium. Simili- (ADDITIO.)
L ter etiam non eſt dubium ſecundum Ariſtote. & Commenta. quòd ſcientia de anima tribuit multis ſcientijs, quæ ſunt practicæ multa principia; cum tamen ſcientia illa ſit mere ſpeculatiua. nam Auerro. in primo de anima comment. ſecundo, inquit, quod iuuamentum ſcientiæ de anima alijs ſcientijs eſt tribus modis, & ſecundus modus, ut aſſerit, eſt pro quanto dat pluribus ſcientijs plura principia, ut ſcientiæ morali ſcilicet regendi ciuitates, & diuinæ. Moralis enim ſuſcipit ab hac ſcientia ultimum fioem hominis in eo quod eſt homo, & ſcientiam ſuæ ſubſtantiæ, quæ ſit, & diuinus ſuſcipit ab ea ſubſtantiam ſui ſubiecti, hic enim declarabitur, quoniam formæ abſtractæ ſunt intelligentiæ, & alia multa de cognitione diſpoſitionum conſequentium in telligentia in eo quòd eſt intelligentia. Similiter etiam medicina, quæ a toto genere practica eſt, licẽt ſecundum ſimilitudinem aliquid eius dicatur practicum, & aliquid ſpeculatiuum, ſubalternatur merito principiorum ſcientiæ naturali, quæ eſt ſpeculatiua. Et ex hoc patet error Conci- (Opi. Concil.) liatoris, & aliorum aſſerentium medicinam eſſe uere ſubalternatam ſcientiæ naturali. inquit enim in differentia tertia, in tertio dicendorum, quòd cum duplex ſit ſubalternandi modus, uidelicet ratione ſubiecti, & ratione principio-
M rum, utroque modo medicina eſt ſubalternata ſcientiæ naturali. nam ſubiectum eius, quod eſt corpus humanum ſanabile eſt ſub ſubiecto ſcientiæ naturalis, quod eſt ens mobile, uel corpus mobile. Similiter etiam ſubalternatur illi merito principiorum, quia ultimæ concluſiones libri plantarum, & libri de animalibus ſunt maximæ, & principia credita in medicina. nam ut ſcribit Philoſophus in libro de ſenſu, & ſenſato, ubi deſinit phyſicus, ibi incipit medicus, & iſta eſt opinio eius. Sed iſta opinio quo ad pri- (Impugnatio.) mum dictum ſtare non poteſt, quia certum eſt quòd ſubiectum medicinæ formale oon eſt corpus humanum ſanabile abſolute, ſed ab arte, & tale, ut ſic eſt res artis, & non eſt pars ſubiectiua entis naturalis, ut bene patet conſideranti. Amplius cum ſcientia naturalis ſit mere ſpeculatiua: Medicina autem ſit mere practica, ſi eſſet uere ſubalternata illi ſicut ſpecies generi, tunc ſequeretur quòd ſcientiæ practicæ ſola accidentali differentia differrent a ſcientijs, quæ ſimpliciter ſunt ſpeculatiuæ contra Philoſophum. ſexto metaphyſicor. tex. comment. primi. ubi diuidit ſcientiam in theoricam actiuam, & factiuam: theoricum autem, & practicum, ut diuidunt philoſophiam, & ſcientiam in communi, ſunt eſſentiales differentiæ. nam ut Auicen. in principio ſuæ logicæ, & in principio ſuæ met. ſcribit, ſcientiæ ſpeculatiuę ſunt de rebus operatis a natura: & ſciẽtiæ practicę

ſunt

A ſunt de rebus operatis a nobis. ſecus autem eſt de theori-
co, & practico, quæ diuidũt medicinam, quia tales ſunt dif
ferentiæ accidentales in medicina. unde theoricum & pra- *Theoricum, & practicũ in medicina ſūt æquiuoce.*
cticum, quæ diuidunt ſcientiam in communi, æquiuoce di-
cuntur cum theorico, & prædicto per quæ diuiditur medi-
cina. quia impoſsibile eſt eaſdem eſſe differentias, per quas
diuiditur ſuperius, & inferius, unde theoricum in medici
na ordinatur ad practicum: non ſic autem eſt de theorico,
& practico, per quæ diuiditur ſcientia in communi, quia
ſcientiæ ſpeculatiuæ non ſunt propter practicas, ut patet
ADDITIO. ex proœmio metaphyſico. ✱ Gregorius in ſermone Di
ui Baſilij ita ſcribit, medicinam eſſe fructum philoſophiæ,
& philoponiæ idest dilectionis laboris. nam quãtum ad
theoricam, eſt fructus philoſophiæ: quo ad partem practi-
cam eſt opus laboris, quia pro maxima ſui parte practica
medicinæ ex experimento conſtat. Similiter etiam, ut di-
ctum eſt, iſta, ut diuidunt ſcientiam in communi, ſunt eſ-
ſentiales differentiæ habituum diſtinctorum: ſed ut diui-
dunt medicinam, ſunt differentiæ accidentales. nam illa
pars medicinæ, quæ à remotis dirigit in opus, dicitur
theorica: illa autem quæ a propinquo dicitur practica. in-
quit enim Scotus in ſexto metaphyſico. quæſtione prima,
in ſolutione argumentorum, & præcipue ad ſecundum,
quòd omnis habitus cognitiuus circa obiectum operabile
ex natura rei & obiecti, eſt directiuus in operatione, licèt
non ex uſu habentis: ſed aliquis habitus eſt directiuus in-
complete, & quaſi a remotiori, ſicut qui eſt circa magis u-
B niuerſalia, aliquis magis perfecte & de propinquo, ſicut
qui eſt circa magis particularia, actus enim ſunt circa ſin-
gularia. unde experientia magis dirigit in operando, quam
ars ſine experientia. primo metaphyſicor. & ſic habitus in-
complete dirigens, comparatiue, & large poteſt dici ſpe-
culatiuus, quia ex ſe non ſufficit ad dirigendum ſine parti-
culari determinãte, & applicante, & ita dicit etiam in pro
logo primi ſententiarum. in quæſt. de praxi, & eſt etiam
ſententia beati Thom. in quæſtionibus ſuper Boethio de
trinitate quæſt. qua quærit. Vtrum ſit conueniens diuiſi ſciē
tiæ ſpeculatiuæ in naturalem, mathematicam, & diuinam.
inquit enim in reſponſione ad quintum. quòd aliqua ſcien
tia continetur ſub alia dupliciter. Vno modo, ut pars ip-
ſius, ſicut ſcientia de plantis cõtinetur ſub naturali, ut pars.
Alio modo, quando in ſuperiori ſcientia aſsignatur pro-
pter quid eorum, quæ in inferiori ſcientia demonſtrantur,
ut muſica arithmeticæ. Medicina igitur non ponitur ſub
phyſica, ut pars. ſubiectum enim medicinæ non eſt pars ſu-
biecti naturalis philoſophiæ ſecundum illam rationem, ſe
cundum quam eſt ſubiectum medicinæ. quamuis enim cor
C pus humanum ſanabile ſit corpus naturale, non tamen eſt
ſubiectum medicinæ, ut eſt ſanabile à natura, ſed ut eſt ſana
bile per artem. ſed quia in ſanatione, quæ ſit per artem, ars
eſt miniſtra naturæ, iuxta illud Galen. 10 tertio techni, Om
nium natura operatrix, medicus uerò miniſter, quia ex ali-
qua naturali uirtute ſanitas perficitur auxilio artis; ideo
propter quid in operatione artis oportet accipere ex pro
prietatibus rerum naturaliũ, & propter hoc medicina ſub-
alternatur philoſophiæ naturali, ſicut alchimia, & agricul-
tura, & aliæ huiuſmodi. Et ſic patet, qualiter aliquæ ſcien
tiæ operatiuæ ſubalternari poſſunt alicui ſcientiæ meræ
ſpeculatiuæ ſecundum ſe, & ſecundum omnes ſui partes.
ADDitio. ✱ Et quòd medicina toto genere ſit practica, oſtenditur
etiam authoritate Commentat. in ſecundo metaphyſicor.
commen. tertio. inquit enim, ſcientia operatiua, quamuis
utatur ratiocinatione, & ſpeculetur de cauſis, non tamen
eſt digna uocari ſcientia ſpeculatiua, quia non perſcruta-
tur de cauſis rerum, & de diffinitionibus earum, niſi ut ſci-
entes eam agant, & non ut ſciant, ſicut eſt de ſcientijs ſpe-
culatiuis patet: uidetur, quòd ſcientia, quæ conſiderat cau-
ſas eſt theorica ſecundum medicos abutentes uocabulo,
unde a fine unumquodque denominare fas eſt, & ut dicit
Commenta. illa demonſtratio fuit inuenta ab Iacuaym me
dico Arabe, nullus enim ex antiquis hoc poſuit. Et ani-
maduerte iuxta ſententiam Ariſtote. in libro de ſenſu, &
ſenſato, quòd ubi deſinit phyſicus inde incipit medicus, in-
de contingit quod quo ad poſtremam ſui partem, quæ eſt D
de animalibus, & plantis Ariſt. interponit aliqua, quæ per
tinent ad actum practicum. unde in libris de natura anima-
lium ponit multa medicamina conferentia uarijs, & diuer-
ſis ægritudinibus animalium, patet autem quòd notitia il-
la, quæ docet modum, & qualitatem operandi practica eſt,
ſicut inquit Princeps in principio primi canon. nam in no
no libro agit de ægritudinibus ſuum eorumque remedijs.
& in capitu. uigeſimo ſecundo agit de ægritudinibus canũ,
& capitu. uigeſimo quarto agit de morbis equorum, & re-
medijs eorum, & in cap. 26. agit de morbis elephantium,
& eorum remedijs. unde ſicut contingit in naturis tempo
rum quòd finis unius ſapit naturam principij alterius &
econtra, ſicut principium ueris ſapit naturam hyemis, ſic
finis naturalis ſcientiæ ſapit, & oſtendit alium modum cõ-
ſiderandi medicinæ. unde Ariſt. iſtas duas ſcientias ſorores
appellabat, & alteram deſcribebat per alteram, dicebat. n.
medicinam eſſe corporis philoſophiam, & philoſophiam E
dicebat eſſe animi medicinam. nam ut inquit diuinus Boe.
in. 4. de conſolatione philoſophica. Animorum ſalus quid
eſt niſi uirtus, & ægritudo quid niſi uitiũ?, & aduerte quod
quanto anima præſtantior eſt corpore, tanto philoſophia,
quæ inſtituit animum præſtantior eſt medicina, quæ inſti-
tuit corpus, ut dicit Ariſt. in primo ethicorum. cap. 17.

Regula eſt, quòd à cauſis, quarum natura eſt eadem, Propõ. 78.
& non differunt niſi ſecundum magis et minus,
non prouenit niſi una natura, differens
ſecundum magis & minus.

AVERROIS eſt propoſitio in prima forma in
tertio de cælo & mundo. 10 comment. 72. ubi etiã
ſubdit & cauſæ diuerſæ in quantitate habent cau-
ſata diuerſa in quantitate. Vera autem eſt propoſitio, ubi Limitatio. 1.
illæ cauſæ differentes ſecũdum magis & minus fuerint cau
ſæ adæquatæ illorum effectuum, fallit autem ubi non ſunt
ſic adæquatæ. Nam uidemus proportiones elementorum
in mixtis inuentas differre ſecundum magis & minus, atta-
mẽ uidemus maximam diuerſitatem in formis mixtorum,
quæ non cauſantur adæquatè ex illis proportionibus ele-
mentorum, ſicut credit Alex. ut recitat Auerro. tertio de
anima. commen. quinto inquantum quòd etiam anima, &
intellectus materialis illo modo cauſantur, contra quem
Auerro. ibidem inquit. Et magis inopinabile de opinione
Alexan. eſt hoc quòd dixit quòd primæ præparationes ad
intellecta, & ad alias poſtremas perfectiones de anima sũt
res perfectæ à complexione, non uirtutes factæ a motore
extrinſeco, ut eſt famoſum ex opinione Ariſtote. & omniũ
Peripateticorum, iſta enim opinio in uirtutibus animæ cõ
prehenſiuis ſi eſt ſecundum quod nos intellexerimus eſt F
falſa, a ſubſtantia enim elementorum non poteſt fieri uir-
tus diſtinguens comprehenſiua, & cætera. unde etiam ele-
menta ſecundum doctrinam Auerro. reſpectu mixti non
concurrunt niſi ut cauſa materialis, ſed cauſa efficiens eſt
calor cæleſtis, ut patet duodecimo metaphyſic. comment.
decimo octauo. Solet etiam propoſita propoſitio ſub a- Nota.
lijs uerbis allegari, uidelicet magis & minus non diuerſifi- Limitatio a-
cant ſpeciem, & tunc etiam eſt alia limitatio. nam magis lia.
& minus quandoque inſequuntur formam, & quandoque
inſequuntur materiam ſeu materiales diſpoſitiones, & ue
rum eſt, quòd differentiæ rerum ſecundum magis, & minus
inſequentia materiam non faciunt differre ſpecie. tales e-
nim ſunt indiuiduales differentiæ per quas diſtinguuntur
ea, quæ ſub eadem ſpecie continentur. Sed loquendo de
magis & minus, quę inſequuntur formam, & principia eſ-
ſentialia, talia bene faciunt diuerſitatem ſpecificam; & in-
ferunt illam, nam ſpecies entium ſunt inæquales, quia ſunt
ſicut numeri. Colligitur autem limitatio illa ex intentio
ne Philoſophi in decimo metaphyſicor. text. commen. 25.
ubi habet quòd cõtrarietas ſumpta penes formam facit dif
ferentiam ſpecificam, non autem contrarietas ſumpta pe-
nes materiam.

G

Simile non patitur a ſimili.

Propó. 79.

Gloſſa Auicé.

PROPOSITIO Eſt Ariſto. in primo de generatione & corruptione. in tex.commé.48. cuius probatio ibidem adducitur. inquit enim, ſi ſimile ſecundum qđ ſimile actiuum, ipſum ſeipſum mouebit omne. Gloſſatur autem ab Auicen. iſta propoſitio in ſeconda Fen primi, doctrina tertia, in cap.3. de ſignis complexionum de ſimili, cuius qualitas, & quantitas illius quod eſt ei ſimile, eſt una ſpecie, & natura. nam quod eſt calidius alio, non eſt ſimile ei quod minus calidum exiſtit. immo duo calida, quorum unum eſt calidius altero, diuerſificantur, & illud quidem quod eſt minus calidum, comparatione eius quòd eſt calidius, frigidum exiſtit. Intelligitur igitur propoſitio de ſimilibus in forma, & gradu formæ, & etiam ſecundum potentiam. nam actio inſequitur multitudinem formæ, & multitudo formæ inſequitur multitudinem materiæ, ex augmento enim ſubſtantiæ in quantitate prouenit augmentum uirtutis in robore, ſicut declaratum eſt ex principiis naturalibus, ut inquit Auicen. in.6. naturalium, ſectione.4. cap.5.

H

Propô. 80.

Dialecticus diffinit per formam, phyſicus autem per materiam.

Diffinitiones quiditatiuæ tria debēt habere.

PROPOSITIO Iſta eſt Philoſophi in primo de anima. in tex. commen. 16. Aduerte quòd diffinitiones quæ dant quiditatem, debēt habere tria propria, ut ſcribit Commen. 4. phyſi. commen. 31. Quorum primú eſt, ut ex illis diſſoluantur quæſtiones contingentes in re. Secundum uero eſt, ut per illas appareat cauſa inhærentię accidentium eſſentialium exiſtentium in re, quia diffinitiones completæ innatæ ſunt reddere cauſas omnium accidentium exiſtentium in re: ſed non conuertitur, quòd omne ex quo apparet cauſa accidentium exiſtentium in re, ſit diffinitio. Tertium uero eſt, ut ex diffinitione appareat difficultas. Vbi aduerte quòd de proprietate diffinitionis completæ, eſt, ut appareat ſolutio omnium difficultatum contingentium in re ex ignorantia diffinitionis, & quòd omnia accidentia propria quæ conuertuntur cum diffinito demonſtrentur per illam. nam ut ſcribit Ariſtot. primo de anima tex. commen. 11. Diffinitiones ſecundum quas non contingit accidentia cognoſcere, ſed neque de ipſis facile imaginari, manifeſtum quòd dialectice dictæ ſunt, & uanæ omnes.

I

Vnde animaduerte quòd cum dialecticus ſit artifex communis, non enim procedit ex proprijs ſicut demonſtrator, ideo a Philoſophis omnes diffinitiones quæ dantur per cauſas remotas, & communes, dicuntur dialecticæ, quia non poſſunt eſſe medium ad demõſtrandum accidentia eſſentialia de diffinito, nam demonſtratio eſt ex proprijs. Et eadem ratione omnes illæ rationes in philoſophia naturali, uel in ſcientia diuina ſeu alijs factæ per principia remota, & uniuerſalia non appropriata ei quod demonſtratur eſſe, dicuntur logicæ rationes. Extat ad hoc ſingularis authoritas Ariſto. in ſecundo de generatione animalium. cap. ultimo, inquit enim. Sed fortaſſe uerisimilior his demonſtratio illa logica uidetur, logicam appello, quia quo uniuerſalior eo remotior a proprijs principijs eſt, & Auer. primo cœli. com. 70. inquit, hæc eſt alia demonſtratio a prædictis, & eſt logica ſcilicet, quia eſt ex ueris propoſitionibus, ſed non proprijs, ſed generalibus. Eandem ſententiam habet etiam in. 8. phyſicorum commen. 70. & 12. metaphy. commen. 4. dicit quòd Platoni contingit dici uniuerſalia eſſe cauſas ſingularium propter logice inquirere, & ſubdit quòd quia erat ſemper in diſputatione, & ideo contingit ei dicere extranea, & remota a ueritate. Ex qua authoritate male intellecta & expoſita inferunt aliqui, quòd in diſputatione poſſunt dici extranea, & remota, quod falſum eſt, præſertim in diſputatione doctrinali, qualis eſt illa, qua utuntur Philoſophi in perſcrutatione ueritatis. nam, ut elicitur in ſecundo primæ philoſophiæ. text. commen. 15. Natura Philoſophi eſt quærere maximam perſcrutationem ob ſtudium ueritatis. unde quarto metaphyſi. text. commen. 28. In rebus in quibus homo habet opinionem, & exiſtimationem, debet inquirere certitudinem ſicut infirmus ſanitatem. unde ſi fas eſt diſpoſitiones corporis diſpoſitionibus intellectus comparare, debes ſcire, quòd quemadmodum medici in corpore humano ponunt tres diſpoſitiones, ſanitatem, ægritudinem, & neutralitatem: ſic ſcientia certa apud intellectum eſt ſicut ſanitas in corpore, quia eſt eius perfectio. Omnes enim homines natura ſcire deſiderant, ignorantia autem diſpoſitionis eſt ſicut ægritudo in corpore, opinio autem qua intellectus cognoſcit aliquid cum formidine eſt ueluti neutralitas in corpore, & ideo dictum Commen. aliter intelligitur, quòd quia Plato ſemper eſt in diſputatione, id eſt ſemper in ſuis dialogis per dialecticas rationes procedit, quæ ſunt per cauſas uniuerſales, & remotas, ideo contingit quòd non dicit conuenientia, quia conabatur ex cauſis intelligibilium ſeu entium mathematicorum reddere cauſas ſenſibilium. unde Ariſtote. in primo de generatione text. commen. ſeptimo contra Platonem & ſequaces, inquit. Cauſa autem quare non potuerunt confeſſa uidere, inexperientia fuit. ideoque quicunque magis inſudauerunt naturalibus, magis poſſunt ſupponere talia principia, quibus multa poſſunt complicare. quia autem ex multis ſermonibus indocti exiſtentium entis intuentes, & ad pauca reſpicientes facile enunciant.

K

Nota pulchrã ſimilitudinẽ.

L

Pulchra & ardua difficultas.

Opi. Them.

Sed dices, quare dialecticus dicitur diffinire per formam, phyſicus autem per materiam? Ad hoc uidetur reſpondere Themiſtius primo de anima, capitu. nono, in expoſitione tex. commen. decimoſexto, inquit enim, cum ſint tria diffinitionum genera, Quædam per ſolam formam hoc modo, domus eſt cuſtodia, & defenſio a uentis, imbribus, caloribus, & frigore. Alius modus eſt per ſolam materiam, domus eſt ligna, lateres, intrita. Tertius autem qui utrunque complectitur, ſcilicet materiam & formam, ſic uidelicet, domus eſt munitio ab his, quæ de foris ingruant ex tali, & tali materia. De his tribus quod genus phyſico conuenit? Vtrum id in quo ſolius formæ fit mentio, prætermiſſa & neglecta materia an id in quo ſolius materiæ admonitio fit forma ſuperpoſita: an id potius in quo iunctim forma, & materia declaratur? Et ſoluendo dicit quòd ſi poſtremum hoc genus Philoſopho naturali congruit, cui ſectæ reliqua duo uendicari, aut tribui debent? certe diffinitio in qua ſola uis formæ affertur, quæ ſeorſum conſiſtere confirmationem, quæ & ſoliditatem habere non poteſt dialecticis aſciſcitur: unde plerunque illa facilis inaniſque habetur: ea uero, quæ materiam tantum, & affectiones eius, quæ abiungi non poſſunt ſectatur, nullius quidem fuerit niſi eius, qui naturam exploret, quippe qui circa omnia uerſetur, quæ materiam, & eius opera, atque affectiones appellent, ſed ceſſans & manca niſi formæ meminerit, ac formam quidem ſemper in diffinitione collocare debemus, quæ locum principem teneat, ita tamen, ut a materia non recedamus, etiam ſi forma ratione poſſit abiungi. etenim formæ naturali materia ſemper opus uſuſque eſt. Sed niſi aliud dicatur, ſolutio iſta Themiſtij uidetur manca & inſufficiens, nam ſi ea ratione definitio data per ſolam formam dialectica eſt, quia forma ſeorſum ſoliditatem habere a materia non poteſt, neque ſeorſum conſiſtere ualet: pariformiter ſequi uidetur, quòd definitio, quæ datur per ſolam materiam dialectica erit, quia materia ſeorſum conſiſtere, & ſoliditatem habere præter formam non ualet, ſicut ſcribit Commenta. in ſecundo phyſicorum in commen. duodecimo. immo ſi bene conſiderare uolueris, magis hoc eſt de materia ſecundum ſententiam Peripateticorum, nam ſecundo phyſicæ auſcultationis tex. comm. 91. Materia eſt propter formam, non autem forma propter materiam. Confirmatur, nam Auer. in ſeptimo primæ philoſophiæ in commen. octauo, in calce commen. ſcribit. & cum induxit ratiocinationes ex quibus apparet quòd

ADDITIO.

Aduerte hic quòd diffinitio completa ex materia, & forma differt a demonſtratione ſolo ſitu ſecũdum Philoſophum 1. poſter. quia in diffinitione tali materialis diffinitio præordinatur formali, quia ſecundũ Philoſophum materia ẽ propter formam, & non econtra. ſed in de-

M

monſtratione diffinitio formalis præordinatur materiali, quia eſt mediũ, & demonſtratio ẽ per cauſam in eſſendo, & inferendo, forma autem eſt cauſa materiæ, & nõ ecõtra. 2. phy. 91. & com. 87. uel dic, quia primus locus in diffinitiõe debetur principio materiali, unde genus quod eſt proportiõale materiæ debet in diffinitione præmitti differentiis.

A quòd materia eſt magis ſubſtantia, dixit, ſed hoc eſt impoſſibile ideſt ſed impoſsibile eſt, ut materia ſola ſit ſubſtantia cum opinatur quòd intentiones ſeparabiles in intellectu ſcilicet quæ non intelliguntur in reſpectu aliorum, ſicut eſt materia, ſed quæ intelliguntur per ſe ſunt magis ſubſtantiæ, & ideo exiſtimatur quòd forma ſit etiam ſubſtantia cum ſit quiditas quam ſignificat diffinitio, ubi expreſſe colligitur quod eſt magis abſolutus intellectus formæ, quã intellectus materiæ.

ADDitio. Confirmatur 12. met. c. 17. potentia intelligitur per aliud, actus uero per ſe.

Et confirmatur, quia idem eſt iudicium de materia, & forma, ſicut de potentia & actu, quia duodecimo metaphyſicor. comment. 26. potentia reducitur ad materiam, & actus ad formam, modo nono metaphyſicor. tex. commen. decimo tertio potentia per ſe refertur ad actum, actus autem non refertur ad potentiam, niſi quia potentia refertur ad actum, quia ſunt relatiua oppoſita de tertio modo relatiuorum per modũ menſuræ, & menſurati.

Ruaſio. Nec ualet ſolutio illa Themiſtij, quod ideo ea, quæ per ſolam materiam eſt, diffinitio naturalis eſſe dicatur; quia omnia, quæ a naturali conſiderantur, materiam habent.

Impugnatio. Nam rectius dixiſſet plura ex his, quæ a naturali conſiderantur materiam habent, propter intellectum. I unde ſic loquitur Ariſtote. in ſexto primæ philoſophiæ in textu commen. primi. phyſica theoria quædam eſt, ſed theoria circa tale ens, quod eſt poſsibile moueri, & circa ſub- B ſtantiam quæ ſecundum rationem, ut ſecundum magis, nõ ſeparabilem ſolum, ubi Auerro. in Commentat. inquit põderando ly ſecundum magis, & dixit in maiori parte, propter intellectum. & ſecundo phyſicorum commen. uigeſimo primo inquit Commentat. ex fundamentis, quæ ponit naturalis, eſt quòd plures formæ naturales ſunt in materia, & hoc manifeſtum eſt per ſe. de forma autem in qua hoc non eſt manifeſtum per ſe iſta ſcientia conſiderat, utrum ſit in materia, uel non, & io hoc non eſt dubium niſi de anima tantũm. Præterea. Eſto quòd illud uerum eſſet tunc adhuc eſt difficultas, nam ſecundo phyſicor. tex. comment. duodecimo. Forma eſt magis natura, quam materia. & Commenta. quinto metaphyſico. commen. quinto ſcribit quòd natura primo dicitur de ſubſtantia, quæ eſt forma, quæ eſt principium motus in rebus naturalibus eſſentialiter, & primo, & quòd materia non dicitur natura, niſi quia recipit iſtam materiam. unde diffinitio naturæ dicitur analogice, quia prius uerificatur de forma, quam de materia, & primo cœli. comment. quinto idem habetur. Scientia igitur naturalis prius eſt de natura quæ eſt forma, quam de natura, quæ eſt materia. nam ut ſcribit Commentat. ſecundo phyſicorum Commen. uigeſimo ſexto, licet ſcientia M naturalis utrunque conſideret, & formam, & materiam; tamen de forma naturalis cõſiderat per ſe, & de materia propter formam. & tunc uidetur, quòd potius diffinitio data C per ſolam formam ſit naturalis, quam quæ datur per ſolam materiam. & ſunt difficultates ſicut uides, a quibus non niſi ſolers ingenium poteſt euadere.

Opi. Alberti Magni. Albertus autem cognomento Magnus primo de anima tract. primo capitu. ſeptimo fecit longam digreſsionem de hoc, dubitando quomodo dialecticus diffinit per formam, cum forma ſit pars rei, & non totius, neque uidetur poſſe de toto prædicari. Ad quod multis interpoſitis, inquit, quòd forma rei dupliciter poteſt conſiderari, ſicut dicit Auicen. Vno enim modo cõſideratur, ut eſt actus rei, & pars eſſe eius. & hoc modo non prædicatur de re. Alio modo, ut eſt intentio rei abſtracta a re, & ſic prædicatur, quia eſt intentio totius, & nõ partis. totum enim ſignificatur ſub qualibet forma quæ eſt in ipſo, ſiue ſit generis, ſiue differentiæ, ſiue proprij, ſiue accidentis, & ſecundum quod ſignificatur ſtans ſub aliqua illarum formarum, ſic abſtrahitur ab ipſo uniuerſale, & eſt illud uniuerſale intentio totius, & ideo prædicatur de toto, & has intentiones totius conſiderat logicus, & cætera, quæ uide ab ipſo.

Impugnatio. Sed nec iſtud dictum Alberti ſatisfacit, quia non eſt quæſtio an forma poſsit prædicari per modũ partis, aut per modum totius, ſed quæſtio quærit propter quid diffinitiones illæ ex quibus non contingit accidentia eſſentialia demonſtrare dicuntur dialecticæ, & dicuntur

Opi. propria. datæ eſſe per formam. Et propter hoc relictis aliorum opinionibus in hoc, dicendum puto, quòd eam forma ſit D ſubiectum uniuerſalitatis, & iſte eſt intellectus cuiuſlibet formæ, ut ſcribit Commentator primo cœli commen. 92. & ideo dicitur in diffinitione uniuerſalis quod eſt aptum natum dici de pluribus, & in libro deſtructio deſtructionum, in diſputatione prima, in ſolutione ſeptimi dubij. Cauſa pluralitatis ſeu numeralitatis eſt materia apud Philoſophos, & cauſa conuenientiæ in multitudine numerali eſt forma, ſecundum quòd poſſunt reperiri res plures in numero in una forma. Ideo dicimus nos quòd tales diffinitiones datæ per communia dicuntur eſſe datæ per formam, quia cauſa communitatis, & conuenientiæ eſt a forma, & propter hanc cauſam, omnes rationes ex communibus procedentes dicuntur dialecticæ, ut ſupra dictum fuit, quia dialecticus procedit ex communibus ex quibus non aggeneratur ſcientia, ſed opinio: phyſicus autem appropriate dicitur diffinire per materiam, pro quanto, uidelicet, non diffinit per communia ſicut dialecticus, non quia in diffinitione naturali appareat materia ſiue forma, quia ut inquit Auerro. primo de anima commento decimo ſexto, qui in diffinitionibus rerum ponit materiam, & omittit formam diminute accipit, ſimiliter etiam, ut ſcribit Cõmentator ſecundo phyſicorum comment. 70. Naturalem oportet dare in reſponſione omnes quatuor cauſas, quoniam in ſcientia naturali apparet materia, & in quo eſt materia ſunt omnes cauſæ, & omnes cauſæ rerum a naturali conſiderantur ſecundum quòd habent attributionem ad materiam, & ut habent eſſe in materia, nam conſiderat mouentem cauſam ſecundum quòd mouet materiam, & formam ſecundum eſſe quod habet in materia, & finem ſecundum quòd eſt terminus motus quo mouetur materia, & & materiam ipſam ſecundum quòd eſt ſubiecta formæ ſecundum eſſe quod habet forma in materia. Sic igitur intellexiſti quomodo dialecticus diffinit per formam, & phyſicus per materiam, quod Ioannes de Gandauo, & alij adhuc intelligere reſolute non potuerunt.

ADDITIO. Et Comm. 9. meta. c. 39 in calce cõ naturalis nõ debet perſcrutari de ſubſtãtia, quæ ẽ materia. q̃a ma- E teria eſt propria entibus naturalibus, ſed de ſubſtãtia, quæ ẽ forma, & materia.

ADDITIO. ✱ Sed eſt dubium quia primo de anima. tex. commen. 18. ira, & furor non poſſunt ſine materia ſenſibili, ſicut linea & planum, & tunc quæro quomodo igitur dialecticus diffinit iram ſine materia ſenſibili? Niſi eſſet quòd Ariſt. uult dicere quòd omnes paſsiones quæ inſequuntur corpus tranſmutabile in eo quòd tranſmutabile, appropriantur naturali: ſed quæ inſequuntur corpus in eo quod corpus, & magnitudo, appropriantur mathematico, ut dicit Commen. primo de anima. commen. 17. Licet igitur naturalis qui eſt artifex ſpecialis non poſsit iram, & furorem diffinire ſine materia; poteſt tamen dialecticus qui eſt artifex communis, nec hoc inconuenit, quia alius eſt modus ſpecialis artificis, & alius communis. I

F

Propõ. 81.

Mathematicus non abſtrabit a materia intelligibili.

Opi. Aegidij Roma.

ELICITVR Propoſitio iſta ex ſeptimo primæ philoſophiæ. tex. commen. 35. Aegidius Rom. in ſecundo phyſicorum ſuper expoſitione tex. cõmen. 18. & in primo de generatione, & corruptione ad principium, tenet materiam intelligibilem eſſe ſubſtantiam. uult enim quòd materia quanta ſit ſubiectum ſcientiarũ mathematicalium, nam ut inquit, prius natura poteſt intelligi ſine poſteriori, & non econtra, & quia quantitas eſt natura prior qualitatibus ſenſibilibus, ideo mathematicus poteſt abſtrahere a qualitatibus ſenſibilibus. quantitas aũt eſt natura poſterior materia, ideo non poteſt abſtrahi a materia, ſicut qualitates ſenſibiles ſunt poſteriores quãtitate, ideo naturalis non põt abſtrahere á ſubſtantia. Scotus ẽt qui in ſexto metaphy. quæſtione prima, tenuit ſubſtantiam corporeã eſſe ſubiectum ſcientiarũ mathematicalium. & Auicẽ. & uniuerſaliter omnes ponentes cum eo formam corporeitatis de prædicamento ſubſtantiæ coæternam primæ materiæ, habent conſequenter dicere materiã intelligibilem a qua mathematicus non abſtrahit, eſſe ſubſtantiam.

G

ADDITIO. * Contra iſtam poſitionem uidetur eſſe authoritas Ariſtote. in quarto metaphyſicor. tex. commen. quarto ubi habetur quòd tot ſunt partes philoſophiæ quot ſunt ſubſtantiæ. Ad hoc ſoluitur quòd ut inqnit Comment. loquitur de partibus primæ philoſophiæ, quia una eſt de ſubſtantijs abſtractis, alia de ſenſibilibus.

Impugnatio. Sed iſta opinio ſtare non poteſt in principijs Ariſtote. & Peripateticorum. nam Ariſt. 12. metaphyſicor. text. commen. 44. expreſſe teſtatur quòd mathematicarum ſcientiarum nulla de ſubſtantia theoricã facit, excepta aſtrologia: hæc enim, ſicut inquit, de ſubſtantia ſenſibili quidem, ſempiterna autem theoriam facit. aliæ uero de nulla ſubſtantia, puta quæ circa numeros, & geometria. ubi clariſsime apparet de nulla ſubſtantia alias mathematicas ſcientias conſiderare. Et Auerro. in Commen. inquit. iſta autem ars, ſcilicet aſtrologia, eſt propria huic intentioni inter alias mathematicas, quia conſiderat de ſubſtantijs æternis ſenſibilibus: aliæ autem ſcientiæ mathematicæ conſiderant de accidentibus, ut arithmetica, & geometria.

The. ſentẽtia. Et luciđiſsimus Themiſtius in primo de anima. cap. nono in expoſitione text. 16. inqnit. At mathematicis lineam citra materiam diffinire conceditur, quia res quæ apud illos tractantur a nexibus materiæ, liberiora exultio raque ſunt quam forma naturalis. atque hoc ut diſtinctius capiatur, paulo altius ordo petendus eſt.

H

Naturalis corporis opera alia naturalia ſunt, alia extrinſecus ueniunt. Naturalia ſunt, ut calor, frigus, ſiccitas, humor, nutritio, auctio, minutio. Extrinſecus ueniunt, quæ artificio aliqno comparantur. Artificium aliud materiam exornat, aliud defectum, & inualentiam corrigit. Materiam exornant excuſſores ſignifici, poſtremoqne ſellularij. Inualentiam corrigit medicina, agricultura. Eſt & genus tertium, ſiue id affectionem uocare, ſiue accidens malis: qnod quanquam non poteſt a corpore naturali euidenter ſeiungi; ineſt tamen in corpore, ut naturale non eſt; quo numero ſunt illa, rectum, inflexum, triangulum, cancauum, deuexum. Demum in omnibus, quæ ſibi mathematici contemplantur, naturales affectiones a conſpectione ſua reijciunt: ſolas metaſque magnitudines, & nuda atque inania ſpacia æſtimãt, finiendis his neque materiam, neque naturalem qualitatẽ adiungunt. Quid expreſsius dicere potuit? Amplius autẽ Ariſtotel. in 11. primæ philoſophiæ. capitul. tertio inquit. Quemadmodum autem mathematicus circa ea, quæ ex ablatione theoriam facit. circumtollens enim omnia ſenſibilia ſpeculatur, puta leuitatem, & grauitatem, & duritiem, & contrarium, adhuc autem caliditatem, & frigiditatem, & alias ſenſibiles contrarietates. ſolum autem derelinquit quantum, & continuum.

I

Et in ſecundo de generatione, & corruptione, tex. comm. ſeptimo declarat hoc. & Alexan. in quarto meteororum. inquit quòd corpus ſenſibile ſpecificatur, & diſtinguitur a corpore mathematico ſolum per ſenſibiles contrarietates qualitatum, & in quarto metaphyſicor. text. comment. primo dicitur quòd ſola ſcientia diuina conſiderat ens inquantum ens. aliæ autem abſcindentes quandam partem entis, circa hanc accidentia ſpeculantur: ubi Commentat. inquit in commento quòd geometria uerſatur circa magnitudines, & arithmetica circa numeros.

ADDITIO. * Commentator etiam tertio phyſicorum commen. 71. dicit quòd mathematicus non conſiderat de menſura, ut eſt terminus corporis naturalis, ſed ut eſt non in corpore omnino. Amplius peteret differentia poſita per Auerro. quinto phyſicorum comment. 12. 30. & 39. inter cõtactum naturalem, & cõtactũ mathematicum. quia in contractu mathematico duo ultima fiunt unum, non autem in naturali, ſed remanent duo demonſtrata in actu.

Opi. propria. Et ideo dicamus materiam intelligibilem eſſe ipſum continuum in geometria, ut abſtrahit ab omnibus qualitatibus ſenſibilibus: & numerum etiam, ut taliter abſtrahit ab omnibus qualitatibus ſenſibilibus eſſe ſubiecto in arithmetica. Et ad rationem Aegidij Romani dicendum quòd non eſt illa ratio quam aſsignat, quare naturalis non abſtrahit a quantitate, quia uidelicet qualitates ſenſibiles ſunt poſteriores quantitate, & poſterius non poteſt abſtrahi a ſuo priori, quia ut in proprio theoremate de hoc dictum fuit, locum non habet niſi quando prius eſt de quiditate poſterioris.

K

Sed uera ratio illius quæſiti eſt iſta. nam per Philoſophum in ſeptimo metaphyſicor. text. comment. ſecundo ſcientiæ naturales ſe habent per additionem ad ſcientias mathematicas, ea enim quæ conſiderantur in naturali philoſophia ſunt ſicut ſimum, & ea quæ conſiderantur in mathematicis ſe habent ſicut concauum. Materia igitur intelligibilis apud Ariſtotel. & antiquiores Peripateticos eſt quantum præciſe ſumptum: & materia ſenſibilis ſunt qualitates ſenſibiles in naturali corpore iuuentæ.

Quomodo naturalis nõ abſtrahit a materia ſenſibili & motu. Et ſcias quòd propoſitio famoſa quæ dicit quòd naturalis diffinit per materiam ſenſibilem, & quod non abſtrahit a materia ſenſibili: non intelligitur quòd in diffinitionibus naturalibus ponantur ſenſibiles qualitates, quia hoc locum non habet niſi quando differentiæ ſubſtãtiales rerum ſunt occultæ, & tunc circumlocutiue poni poſſunt, ut teſtatur Auerro. octauo metaphyſicor. commen. quinto. ſed illud ſic intelligitur quòd in diffinitionibus naturalibus ponitur principium a quo emanant huiuſmodi qualitates ſenſibiles. non enim naturalis abſtrahit a principio tranſmutationis, & motus quod eſt ipſa natura. & ſic etiam intelligitur dictum cõmune, quòd naturalis non abſtrahit a motu, id eſt non abſtrahit ab illo quod eſt principium motus, quia natura eſt motus principium.

L

& ſic conſequenter intelligis quomodo mathematicus abſtrahit a motu. non enim hoc intelligas quòd nullo modo de motu ſe intromittat. nam multa poſſunt de motu conſiderari in ſcientijs mathematicis ſecundum formalem modum, & abſtractionem mathematicam, quæ tamen non ſunt uera ſecundum naturalem conſiderationem. nam motibus circularibus mathematicis imaginatur ineſſe poſſe contrarietatem, ſicut dicit Commentator in primo cœli, & mundi. comment. 32. quod negat naturalis. Similiter motus circularis naturaliter non eſt comparabilis recto, ſeptimo phyſicorum: ſed ſecundum mathematicam conſiderationem poſſunt comparari, ut alias declaraui.

ADDITIO. * Amplius Commentator primo phyſicor. commen. ultimo dicit, quòd formæ aliæ ſunt in materijs, aliæ uero non in materijs. & ſtatim infert. & ideo conſideratio de formis eſt duarum ſcientiarum, naturalis enim eſt de his quæ ſunt in materijs: & ſcientia diuina eſt de abſtractis a materia. patet autem quòd loquitur de formis ſubſtantialibus, & ſi mathematicæ pure conſiderarent, tunc ſermo eius eſſet uanus. Certum eſt enim quòd de motu imaginario conſiderat mathematicus, quia dicit quòd punctus fluens cauſat lineam, & linea ſuperficiem, & illa corpus, & quòd corpus ſphæricum motum in plano contangit ipſum in puncto.

M

Amplius quadratum addito gnomone creuit, & illud cremẽtum eſt motus mathematicus ſine alteratione, quia augmentum naturale non poteſt ſine præuia alteratione conſiſtere. Adde quòd Alexand. dicit in principio libri priorum, quòd modus conſiderandi mathematicus eſt neceſſarius naturali in pleriſque locis. Confirmatur ex authoritate Philoſophi ſecundo phyſicorum text. commen. decimo nono ubi dicit ponendo differentiam inter mathematica, & naturalia, quia mathematica ſunt magis abſtracta, inquit. Patet autem hoc ex rationibus ipſorum. impar quidem enim, & par, & rectum, & curuum, adhuc autem & linea, & figura ſine motu. Caro autem, & os, & homo nõ adhuc. ubi Commentator declarans quomodo entia mathematica abſtrahunt a motu, inquit, in commen. quoniam cum diffiniuerimus parem, & imparem, & uniuerſaliter numerum, & accidentia numeri, & ſimiliter magnitudines, & accidentia earum, non apparebit materia in diffinitione earum, quæ eſt cauſa tranſmutationis. cum autem diffiniuerimus carnem, & os, & alia naturalia, ſtatim apparebit materia in diffinitione eorum. idem ſeptimo metaphyſicor. 37. & 39. Et nota quòd modus abſtrahendi mathematicus in aliquibus deſeruit naturali. ſicut dum naturalis ratione abſtrahit formam a materia. ſecundo phyſico. text. comment. duodecimo. & ſicut inquit Alexand. in principio libri priorum eſt de accidentibus reſpectu ſubiectorum, & ex hoc nota unum pulchrum quòd cum prouenit quòd multæ propoſitiones ſecundum iſtum modum ab

ſtrahendi

A ſtrahendi in quo naturales imitãtur mathematicum uerificantur in naturali philoſophia, ut illa ſexto phyſicor. decimo quinto. Motus inquantum motus eſt diuiſibilis in infinitum, & multæ conſimiles. Secundo nota quòd naturalis ſcientia, cum hoc diſtinguitur a mathematicis, quia diffinitiones completæ naturales dantur per materiam ſenſibilẽ, licèt non mathematicæ. ſexto metaphyſico. text. comment. ſecundo. Intelligitur ergo famoſa propoſitio iſto modo, quòd mathematicus abſtrahit a motu, quia abſtrahit a natura quæ eſt principium motus; quia non conſiderat neque naturam quæ eſt principium actiuum motus quod eſt forma, neque materiam quæ eſt primum paſsiuum, quia puræ ſcientiæ mathematicæ de nulla ſubſtantia theoriam faciũt, ut dicit Ariſtotel. ubi ſupra. Et conſidera bene iſta quia multos uidi criſtato capite in philoſophia ſe iactantes iſta ignorare.

Summa limitationis.

Propõ. 82.

Intelligentia & orbis conſtituunt uerius unum quam ſit compoſitum ex materia, & forma.

FAMOSA eſt propoſitio, & communiter allegatur ex commen. tertio ſecundi de cælo, & mundo. nihilominus iſta propoſitio formaliter non eſt in illo commen. nam litera habet ibi. Et ideo forma, & formatũ in eo eſt unum numero, ſed ſecundum diſpoſitionem magis diminotam quam ſit adunatio recipientis, & recepti in forma abſtracta. Ita communiter inuenitur litera. Vnde ſi iaceret litera negatiuè, ut diceret (in forma non abſtracta) poſſet propoſitio extrahi. ſed communiter inuenitur litera iacere affirmatiuè. Et tunc dico iuxta ſententiam Commẽta. in tertio de anima. commẽt. quinto in ſolutio. quarta. q. & clarius ibidem in commen. 14. in intelligentijs eſt compoſitio ita quòd una perficit aliam. modo illa adunatio inuenta in intelligentijs eſt perfectior quam illa, in qua adunatur orbis cum intelligentia. Nam licèt intelligentia nõ uniatur orbi mediantibus dimenſionibus interminatis ſicut formæ extractæ de potentia materiæ, ut ſcribit Auerr. in primo cap. de ſubſtantia orbis. nam non dicitur habere neque totum, neque partem, ut ſunt formæ conſtitutæ in eſſe per ſubiectum; nihilominus perfectior unio eſt in qua unus intellectus unitur alteri quam ſit unio orbis cum intellectu. Auerro. enim decimo ſecundo metaphyſicor. commen. 44. ſcribit quòd in intelligentijs non eſt conſecutio neque proſſentus, neq; actio, aut paſsio, ita quòd una actio conſequatur unum agens: ſed ſolum ibi eſt cauſa, & cauſatum, ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentis. Vnde ſecundum ponentes ueram, & realem compoſitionem in omnibus intelligentijs citra primam ex intellectu poſsibili, & ex intellectu agente, facile eſt declarare quomodo unio illa eſt maior, & perfectior quam unio intelligentiæ cum orbe, quia una eſſentia numero intelligentiæ reſultat ex illa compoſitione intellectus poſsibilis cum intellectu agente: ſed ex intelligentia, & orbe fit unum operans ſolummodo. Si teneamus etiam aliam uiam, quòd in alijs intelligentijs præter primam, & ultimam non eſt uera compoſitio realis, nec ibi eſt uerè intellectus poſsibilis, aut aliqua realis potentia quæ dicat imperfectionem; ſed ſolum eſt quædam priuatio ſecundum logicam conſiderationem inquantum reperiuntur priuatæ aliquo gradu perfectionis inquantum entia ſunt: tunc in talibus ſuperior perficit inferiorem, & eſt illi tanquam forma. Manifeſtum eſt autem quòd perfectio, & perfectibile in abſtractis ambo ſunt abſtracta, & incorporea, & maiorem conueniẽtiam habent inter ſe quam ubi unum, putà perfectibile fuerit corpus, & perfectio ſit ſubſtantia ſeparata. Aduerte etiam quòd bene Auerro. in tertio de anima in comment. quinto in ſolution. ſecunda quæſt. habet iſta uerba formaliter, & eſt manifeſtum etiam quod materia & forma copulantur ad inuicem, ita quòd congregatum ex eis fit unicũ. & maxime intellectus materialis, & intentio intellecta in actu. quod enim componitur ex eis non eſt aliquod tertiũ aliud ab eis, ſicut eſt de alijs compoſitis ex materia & forma.

B

C

D Ex quo loco bene allegari ſolet quòd ex intellectu, & intelligibili fit uerius unum quam ex materia & forma, & fuit illud dictum ſatis obſcurum, & multos fatigauit. Ioan. de Ianduno in tertio de anima. in quæſt. 11. reprobatis aliorum opinionibus tandem deuenit ad hoc. Supponit enim primo quòd ſpecies intelligibilis recepta primo in intellectu non eſt per ſe principium effectiuum intellectionis, ſed ſolum receptiuum, & diſpoſitiuum. Secundo ſupponit quòd quælibet forma ſubſtantialis ſpecifica eſt principium alicuius operationis, ſicut patet inducendo in omnibus formis. Tertio ſupponit quòd ex ſpecie intelligibili, & intellectu fieri magis, & uerius unum, dupliciter hoc intelligi poteſt. Vno modo quòd ex eis fiat magis unum quantum ad eſſentiam. Alio modo quantum ad genus cauſalitatis ſuper operationem. Et tunc inquit quòd ex intellectu, & ſpecie intelligibili non fit magis unum quã ex materia, & forma quantum ad eſſentiam conſtitutam. Secundo dicit quòd bene fit magis unum ſecundo modo ſcilicet quantum ad cauſalitatem ſupra operationem, quia compoſitum ex intellectu, & ſpecie non eſt principium effectiuum ipſius intellectionis niſi receptiuæ, ſed compoſitum ex materia & forma eſt cauſa effectiua ipſius operationis reſpectu formæ, & receptiua ratione materiæ. & iſta eſt breuiter opinio eius. Et ſine dubio eſt multum remota à uia Commentat. Primum enim ſuppoſitum eſt falſum, quòd ſpecies intelligibilis ſolum cõcurrat, ut ratio receptiua, & diſpoſitiua. Nam Auerro. decimo ſecundo metaphyſico. commen. 36. inquit. quòd balneum in anima mouet ut efficiens, & forma balnei extra animam, mouet, ut finis. Amplius Ariſtot. tertio de anima. 54. textu uult quòd obiectum, quod relucet in ſpecie, mouet intellectum poſſibilem, ut efficiens. & Commentator tertio de anima. cõmen. decimo octauo etiam dicit quæ intentiones imaginatæ non mouent intellectum niſi fiant actu intellectæ, & propter hoc fuit neceſſarium ponere intellectum agentem, ut extrahat res de ordine in ordinem, & faciat de potentia intellectis, actu intellecta. unde ibi infert, quòd ſi darentur uniuerſalia extra animam, ſicut poſuit Plato, non opus eſſet ponere intellectum agentem. imaginatur igitur Auerro. quòd uniuerſale in actu quod eſt obiectum intellectus, eſt illud quod mouet de propinquo ipſum intellectum. Tale autem non eſt niſi, ut relucet in ſpecie intelligibili, & ita falſum eſt quòd ſpecies intelligibilis, & intellectus materialis reſpectu intellectionis ſolummodo cõcurrant tanquam cauſa receptiua tantum. Immo hoc manifeſte eſt contra Auerro. in tertio de anima. in comment. decimo nono, ubi ponens differentiam inter intellectum agentem, & poſsibilem inquit, quòd intellectus agens eſt actio tantum, ſed intellectus poſsibilis eſt actio & paſsio, quia primo recipit, & ſic eſt paſsio. Vnde ſatis probabiliter teneri poteſt, quòd intellectus agens in uia eius quod ad primam eius operationem qua continuatur nobis in principio, ut agens, non concurrit ut efficiens, niſi inquantum abſtrahit ſpeciem intelligibilem quam recipit intellectus poſsibilis. Et intellectus poſsibilis informatus per ſpeciem fit productiuus intellectionis, ſic enim intellectus poſsibilis eſt actio, & paſsio, quia primo recipit, & ſic eſt paſsio: deinde inquantum informatus per ſpeciem fit productiuus intellectionis, ſic eſt actio; ſicut in ſimile dixit Albertus, re, & nomine magnus, de ſenſu reſpectu ſenſationis. & ideo Auerro. in libro deſtructionum, in diſputatione tertia, in ſolutione. decimo octauo dubij. inquit. Prælibato apud eos quòd quælibet forma duobus modis habet eſſe. uidelicet eſſe intelligibile quando apprehenditur ſeparatum de materia ab intellectu: & eſſe ſenſibile, uidelicet id quod actualiter habet in materia. uerbi gratia lapis ſine dubio formam habet materialem extra animam: & aliam formam quæ eſt intellectio, & comprehenſio facta in anima, prout anima rationalis capit eam ſeparatam.

Vnde ſicut forma lapidis exiſtens in materia eſt principium alicuius ſenſibilis operationis: ſic forma lapidis ſeparata a materia, & exiſtens in intellectu non ſicut forma in materia, ſed in eſſe abſtractionis, & ſicut cognitum in cognoſcen-

Opi. Ioan. de Ianduno.

E Impugnatio. Nota.

F Nota.

G gnoſcente eſt principium alicuius ſpiritualis operationis.

Confirmatur authoritate Ariſtote. in ſeptimo primæ philoſophiæ. in text. comment. 23. oſtendit quòd in rebus artificialibus forma artificialis eſt principium productiuum, ut eſt in anima artificis reſpectu formæ quæ fit in materia. ſic enim ab uniuoco forma domus habens materiam fit a forma domus exiſtente in anima artificis ſine materia. Et non de Ioanne miror ſuper hoc, ſicut de Gregorio Ariminenſi, qui in ſecundo ſententiarum diſtinctione ſecunda non potuit intelligere quomodo obiectum intelligibile reſpectu intelligentis ſe habeat ut efficiens, cum tamen Ariſtote. in præfatis locis, & Auerro. hoc aperta uoce teſtentur. nam licet intelligibile in nobis non efficiat intellectus tamen ad hoc ut intellectus fiat intelligens, neceſſe eſt, ut moueatur ab intelligibili ſicut motum a motore. Nam ut teſtatur Ariſtote. tertio de anima. in text. comment. ſecundo. Intellectus ita ſe habet ad intelligibile, ſicut ſenſus ad ſenſibile. Et ex hoc fundamēto etiam patet defectus eiuſdem Gregor. & Ioan. de Bacchone in ſecundo ſententiarum. diſtinctio. prima, quæſt. prima, ubi uolunt quòd intelligentiæ, & cœlum non ſunt à deo genere cauſæ efficientis, ſed ſolum in genere cauſæ finalis. & hoc inquit, poteſt manifeſtari ex duobus fundamentis poſitis a Philoſophis,

Contra Grego. de Arim.

Error eiusdē & Ioann. de Bacchone.

H ſuper quibus uidetur fere tota doctrina eorum fundata eſſe. Quorum unum eſt, quòd omne quod fit, fit ex aliquo, & nihil fit ex nihilo, aut puro non ente. hoc quidem habuerunt pro principio, & oppoſitum reputauerunt penitus impoſsibile, unde primo phyſicor. probat Philoſophus tertium principium generationis ſubiectum contrarijs, quod eſt materia ex qua fit quod fit, ut ibi ait Philoſophus, & inducendo declarat etiam ibidem Commentat. Item ſeptimo metaphyſicor. omnia quæ fiunt ab aliquo fiunt, & ex aliquo, & ad aliquid, ut patet tex. commen. 22. & idem ponit Philoſophus in duodecimo metaphyſicor. text. commen duodecimo ſuper hoc fundamento ſuſtentatur magna pars ſuæ doctrinæ, uerbi gratia quòd materia ſit ingenita, ut patet duodecimo metaphyſico. & quod generatio ſit perpetua, ut patet primo de generatione, & multa alia. nec aliquis qui uiderit dicta ipſorum dubitare poteſt, quàuis falſum fuiſſet omnino de mente illorum. unde in prologo tertio phyſicor. dicit Commentat. quòd hæc eſt propoſitio manifeſta in qua omnes antiqui conueniunt, quòd nihil generatur ex nihilo. Idem etiam octauo phyſicor. nititur probare creationem eſſe impoſsibilem, ſic dicens quòd qui exiſtimant aliquid poſſe fieri ex nihilo æſtimant impoſsibile poſsibile eſſe, & nituntur ad confirmandum hoc ex hoc quod mos eſt dicere quòd ſubiectum eſt neceſ-

I ſarium agenti ſcilicet ſubiectum ex quo fit generatio eſt diminutio agentis, & omnia iſta ſunt exiſtimationes uulgares. Agens enim non poſſe agere aliquod impoſsibile nō dicitur eſſe diminutum: ſed dicere ipſum facere aliquod impoſsibile, & poſſe facere, eſt deceptio. Ex quibus patet quòd ipſe reputat impoſsibile ex ſe hanc, aliquid fit ex nullo ente præſuppoſito, ita quòd cuicunque agenti hoc eſt impoſsibile. Et primo cœli, dicit quòd nullus antiquorum dicebat mundum generatum eſſe ex nihilo, quoniam eſt inopinabile, & impoſsibile: & omnes libri tam eius quam Philoſophi ſunt pleni de hoc ſimpliciter. & ſicut putauerunt impoſsibile aliquid fieri ex nihilo, ſic dixerunt impoſsibile aliquod agens aliquid ex nihilo agere. unde octauo metaphyſico. dicit Commentator commen. decimo quinto. quòd actio agentis nihil aliud eſt, quam extrahere aliquid quod eſt in potentia ad actum. Et duodecimo metaphyſico. commen. 18. poſitis opinionibus dicentium creationem, & latitationem formarum ſubdit. Tertia autem opinio eſt Ariſtote. & eſt quod agens non facit niſi compoſitum ex materia & forma, & hoc fit mouendo materiam, & tranſmutando eam donec exeat de ea illud quod eſt in potentia ad illam formam in actu. Quod etiā confirmatur, quia ubicunque Philoſophus loquutus eſt de cauſa efficiēte, ſemper diffinit eam per eſſe principium unde motus: & ſimiliter potentia actiua per eſſe principium tranſmutandi, ut patet quinto & nono metaphyſico. nec uſ

K quam dicit aliquod agens agere ſine tranſmutatione, ut iſti fingunt. quin immo ipſe primo de generatione. & Commenta. tertio phyſi. uolunt, quòd omne agens eſt mouens, licet non omne ſit agens, ſicut omnis actio eſt mutatio, licet non econtrario, nec uſquam reperitur eos poſuiſſe aliquam actionem ſine mutatione. Secundum fundamētum ipſorum eſt, motum cœli nunquam incepiſſe, ſed eſſe æternum, quod fuiſſe de intentione eorum ſuperfluum eſt probare. Ex quo patet & corpora cœleſtia, & eorum motores eſſe æternos. & hoc ex octauo phyſicorum, & ex duodecimo metaphyſico. notum eſt. Et ex his duobus fundamentis concluditur manifeſte, nunquam ipſos intellexiſſe omnia primum eſſe facta, & ita longum deducit præfatus doctor de prima materia, & de intelligentijs, & abſtractis ſubſtantijs, & de corporibus cœleſtibus, quæ quia omniā eandem uim habent, nolui formaliter adducere ad euitandam prolixitatem, præcipue quia hoc late diſcuſſum eſt a nobis in quadam ſpeciali quæſtione de triplici cauſalitate intelligentiæ, quam feci in adoleſcentia mea. Vnde præfatus doctor finaliter tenet nullam æternam ſubſtantiam ſeu corpoream ſeu abſtractam dependere a deo, ut ab efficienti, ſed ut a forma, & fine: præcipue quia Commenta. quarto cœli, & mundi. commen. primo, inquit Res æternæ nō

L habent agens niſi ſecundum ſimilitudinem, neque habent ex quatuor cauſis niſi formalem, & finalem, ſi habuerunt aliquid quod eſt agens non erit niſi inquantum eſt forma illi, & conſeruans ipſum. Dicit etiam ſuper hoc alio modo tenendo eandem concluſionem Ioannes de Bacebone in ſecūdo ſententiarum. diſtinctio. prima, quæſt. prima, artic. ſecundo. quòd tam intelligentiæ quam corpora cœleſtia ſecundum Philoſophum, & Commenta. non ſunt a deo tā quam a cauſa efficiēte, ſed ſolum ſicut a fine. ad hoc imaginemur ſic per exempla de principe in ciuitate quod exemplum ponit Commentat. duodecimo metaphyſicor. commen. 44. licet aliter deducat. ponamus igitur quòd aliquis intelligatur a ſeipſo, quòd ipſemet ſit princeps, tunc oportet eum neceſſario habere ciues, & ciuitates: quod autem oporteat ciues, & ciuitatem efficienter produci, hoc eſt ex imperfectione ſua. quinimo ſi actus intelligendi quo intelligitur a ſeipſo quod ipſe ſit princeps, eſſet omnino perfectus; ipſum actum intelligendi concomitarentur talia neceſſaria ad finem ſuum ſcilicet ciues, & ciuitas quaſi quædam ſequela actus, & hoc per quandam reſultationem ſine omni efficientia. hoc enim denotaret maiorem perfectionem quòd talia immediate concomitarentur ſuum intelligere, quam quòd præcederet intelligere, & poſt effectiue cauſarentur, ſicut maioris perfectionis eſſet ſi uirtutes ineſſent nobis a natura, quam ſi oporteat eas acquire-

M re. Eodem modo in propoſito imaginantur Philoſophus, & Commenta. quod ex hoc quòd deus intelligitur a ſeipſo quòd eſt princeps unus quo omnia bene diſponūtur, ut dicit Philoſophus in duodecimo metaphyſicor. ex perfectione actus ſui intelligendi per quandam concomitantiā, & reſultationem reſultant intelligentiæ & intellectum, quaſi quædam ſequela actus intelligendi, & hoc ſine efficientia. & hæc uidetur in prima facie uerborum fuiſſe opinio Auicen. unde nono metaphyſico. commen. quarto dicit ſic. Nos enim ad ſequendum illud quod imaginamur indigemus motu, & uoluntate ad hoc ut ſit. In primo autem hoc non eſt inconueniens. Sed ex hoc quod intelligit ſe cauſam cauſarū eſt ab eo per uiam conſequendi, & concomitandi eſſe. Nota quòd licet hæc uerba ſint Auicen. tantum; Tamen in rei ueritate opinio ſua fuit quòd deus per hoc cauſatum efficienter producit, ſicut nos dicimus quod deus efficienter produxit mundum per actum uoluntatis. Sed Commentat. duodecimo metaphyſicor. comment. 44. omnino fuit illius opiniōis ſcilicet quòd deus ex hoc quòd intelligit diuerſimode ſe eſſe finem omnium æternorum omnia æterna reſultant in eo per dependentiam ad ipſum ſicut ad finem, & hoc patet per hoc quod reſpondet Auic. per ſimilitudinem. Auicen. enim dixit quòd a prima cauſa non proceſsit niſi unum, quia ut dicit, ab uno non procedit niſi unum. Reſpondet quòd uerum eſt niſi circa illud

A unum intelligantur multi modi, & ponit exemplũ quòd aliud eſt quod intelligit de primo motore motor orbis Saturni: & aliud eſt quod intelligunt alij motores. Idem eſt uerum quòd aliud, & aliud cauſant iſti motores efficienter, ſic diuerſimode intelligendo, quia extrahunt ſuos orbes de potentia ad actum. in cœlo enim eſt potentia ad ubi, ut uult philoſophus, duodecima metaphyſic.tex. commen.decimo. Ad propoſitum uult intelligere quòd a primo motore procedunt multa ſecundum quòd diuerſimode intelligit ſe eſſe finem eorum. Sed quia iſta multa quæ ſunt ab æterno, non procedunt de potentia ad actum quod proprium eſt agentis, ut ibi inferius dicit: ideo imaginatur Commentator quòd ſecundum quod primum intelligit ſe eſſe diuerſimode finem eorum quòd illa æterna ſtatim ſunt entia quædam per ſolam dependentiam ad ipſum tanquam ad cauſam finalem, ita quòd diſtinguuntur in diuerſos gradus eſſendi ſolum per hoc quòd diuerſimode ordinantur ad diuerſa officia in ordine ad primũ finem. Hæc autem infallibiliter eſt intentio Comment. duodecimo, metaphy. commen. 44. ubi recitat opinionem aliorum, ſcilicet Auicen. 9. metaphyſi. ſuæ capi. 4. qui dicit quòd ex iſtis intelligentijs quædam earum conſequuntur quaſdam ſicut cauſatum cauſam, ſupple efficienter productum ab eo. Dicit enim Commen. contrarium illius ſic

B dicens. Iſte ſermo eſt imaginabilis, ideſt phantaſticus, non enim eſt illic prouentus ſeu conſecutio neque actio, ita quod dicamus quòd una actio ſequitur unum agentem tantum: eſt enim illic cauſa, & cauſatum ſecundum quod dicimus quòd intellectum eſt cauſa intelligentis. Sed intellectum eſt per ſe ſolum cauſa finalis reſpectu iſtarum. Probatur aſſumptum, quia intelligibile per ſe & eſſentialiter eſt propter iſtum finem, ut terminet actum intellectus. Accidit autem ſibi quòd ſit efficiens reſpectu intelligentis, quia hoc ſolum contingit quando intellectus eſt in potentia, & ita concludit finaliter, quòd nec cœlum, nec intelligentiæ habent agens eadem ratione qua nec intelligentiæ, & quòd motus cœli, & generabilia, & corruptibilia habent agens, quia Commen. ubi ſupra concludendo dicit ad argumenta illorum, qui dixerunt quòd a primo motore prouenit ſecundus motor, ſicut cauſatum a cauſa. Dicit enim ſic. Mos autem qui eſt inter modernos dicere quòd a tali motore prouenit talis motor, aut conſequitur, aut præcidit, aut talia uerba non uere intelliguntur de iſtis principijs abſtractis, omnia enim iſta ſunt diſpoſitiones agentium ſuperficietenus, non uere: ab agente enim, ut prædiximus, nihil prouenit niſi extrahere quod eſt in potentia ad actum. Sed illic non eſt potentia: unde neque agens. tantum enim eſt illic intelligens, & intellectum, & perficiens, & perfectum. Ex iſto habetur, primo,

C quòd cœlum non eſt effectum efficienter, ſicut nec intelligentiæ, illud enim Commentator ponit habere agens quod extrahitur de potentia ad actum. Sed huiuſmodi nõ ſunt cœlum nec intelligentiæ, non enim præſupponunt aliquid de cuius potentia educantur, cum ſint æterna ſecundum Commentatorem: ergo non habent agens. Secundo apparet ex hoc, quòd primus motor eſt agens reſpectu generabilium, & corruptibilium. motus enim quãtumcunque ſit æternus, educitur de potentia mobilis, & generabilia, & corruptibilia de potentia materiæ. & reliqua quæ dicit, concordãt cum Gregorio, ut poteris clariſſime uidere ab ipſis. Et licet iſti duo uiri ſint magnæ authoritatis, & præcipue in uia Commen. hodiernis temporibus, tamen uidetur mihi quod ſecus ſe habeat res in hoc, ideo non ſtudio contradicendi, ſed ſolum propter amorem ueritatis primo oſtendam contra illud in quo ambo conueniunt, quòd ſecundum mentem Philoſophi, & ſui Commentatoris, in æternis ſubſtantiis ſicut ſunt intelligentiæ, & corpora cœleſtia ſit aliqua efficientia æterna a primo principio. Deinde ſpecialiter impugnabo modum illum poſitum per Ioan. de bacchone circa ſuam poſitionem. Quantum ad primum, Commen. primo cœli, & mundi commen. uigeſimo ubi Ariſtote. in tex. proponit iſtam concluſionem, quòd cœlum non eſt generatum ab aliquo, id eſt ex aliquo, ut iacet textus Arabicæ translationis, ubi dicitur, & oportet nos dicere quòd corpus glorioſum non eſt factum, nec generatum ab aliquo. ubi Commen. ponderans hoc inquit. Et dixit, neque generabile ab aliquo. Et non dixit generabile ſimpliciter, quoniam hæc eſt differentia inter opinantes ipſum eſſe primam cauſam, & inter opinantes quòd ipſum eſt creatum a prima cauſa, ſcilicet quòd dicentes ipſum eſſe primam cauſam opinantur ipſum eſſe non generabile ſimpliciter, & dicentes quòd ipſum eſt cauſatum a prima cauſa, opinantur quòd non eſt generabile ab alio, & quod ſi diceretur eſſe generabile a nullo, & in nullo tempore bene poſſet hoc inſtitui ſecundum uocem; & ſecundum tranſumptionem. Generabile uere eſt terminatum tempore, & generabile ab aliquo, & hoc nomen generationis eſt uulgariter, quod Ariſtote. uult remouere a cœlo. Ex quibus uerbis uult Commentator, quòd generabile proprie ſumptum eſt, quod fit ex aliquo tanquam ex ſubiecto, quia generatio ſecundum propriam quiditatem eſt actus generabilis inquantum generabile, & etiam uere, & proprie generabile eſt quod in tempore generatur. Sumitur enim generatio pro aggregato ex alteratione præuia, & ſubito prouentu formæ. ſic enim generatio eſt diuiſibilis, & fit in tempore, ut patet ſexto phyſicorum commen. 32. Et in hoc ſenſu Ariſtoteles in primo cœli oſtendit quòd cœlum non eſt generabile, quia ſumit nomen generationis in propria ui, & ſignificatione uocabuli, quia non oportet uti metaphoris in ſcientiis demonſtratiuis, & quia Ariſtote. non opinatur cœlum eſſe primam cauſam, immo eſſe cauſatum a prima cauſa ſecundum ipſum eſt cauſatum ex nulla præſuppoſita materia, & non eſt cauſatum in tempore, & huic cauſationi poſſet poni nomen proprium ad ſignificandum iſtum modum ſpecialiter qui eſt diuerſus a primo, quo aliquid dicitur uere generabile eſſe, aut poſſet poni nomen ſecundum tranſumptionem, quia generabile uere eſt, quod ex aliquo, & in tempore cauſatur. Sed generabile tranſumptiue eſt, quod ex nullo ſubiecto, & non in tempore, ſed ab æterno cauſatur. & iſta eſt doctrina manifeſta, quæ elicitur de intentione Commen. ex præſenti documento. Confirmatur, quia in eodem primo cęli, in commen. 105. inquit. Defendentes autem Platonem dicunt quòd aſſimilatio generationis mundi ex ſuis elementis generationi figurarum ex lineis, & ſuperficiebus a Platone ſignificat quòd mundus ſemper fuit apud Platonem. & quod ipſe non intendebat per hunc ſermonem niſi quòd partes eius ſunt priores natura toto, non quòd ipſa fuit generatus uere. Et ſi hoc intendebat nil differt ab Ariſto. ſed tamen male fecit in dicendo mundum eſſe generatum, & non corruptibilem, hoc enim non intelligitur ex generatione niſi cum difficultate, & maxime cum dixit, quòd fuit quod efficitur ex non ordine in ordinem. Vbi clariſſime patet quòd ſi Plato intellexit dum dixit mundum eſſe generatum non uere, ſed tranſumptiue, pro quanto partes eius, & ſuæ cauſæ præcedunt natura totum non tempore; Ariſtotel. non diſcrepat in hoc ab ipſo, quia uult Commen. in ſecundo capitu. de ſubſtantia orbis, quòd de numero agentium quoddam tempore eſt prius acto, quoddam uero eſt etiam prius ipſomet tempore. unde in æternis datur agens natura præcedens actum. Tamen hoc difficile intelligitur ex generatione, quaſi dicat iſta defenſio non uadit conſequenter in ſermone uerborum Platonis, quia poſuit mundum eſſe genitum ex hoc quòd elementa quę non erant ordinata deuenerunt ad ordinem, & poſtea dixit quòd eſt generatus, ſed non eſt corruptibilis. modo generabile quod transfertur ex priuatione ad habitum, & tale eſt generabile in propria ſignificatione, quia ubi eſt priuatio ibi eſt materia. & hoc confirmant uerba eius in commen. centeſimoſexto immediate ſequente, ubi habet, & ideo nulla eſt ratio in ſermone Platonis qui ponit, & priora per ſeculum mundo. quod innatum eſt igitur reperiri in tempore non inuenitur niſi in tempore, & quòd non eſt innatum inueniri in tempore nõ habent prius,

Impugnatio Greg. & Ioã. de Bacchon. in eo dicto.

G prius. & poſterius niſi ſecundum eſſe quod eſt de lineis, cum figuris, & magis de rebus abſtractis, quoniam ſi aliqua generatio fuerit ex rebus nõ temporalibus, tunc illæ res non erunt priores niſi in eſſe tantum. Si igitur intendebant eum dicebant mundum eſſe generatum, quia eſt ex cauſis prioribus in eſſe erit uerum. Sed uerba eorum non compatiuntur hoc, aut ergo peccant, aut hoc deuiat a ueritate, aut male docent. Ecce quod concedit aliquem modum generationis non ueræ, ſed tranſumptiuæ in rebus non temporalibus, ubi eſt prioritas naturæ non temporis. Ex omnibus his authoritatibus manifeſte colligitur, quòd ubique locorum ubi Ariſtote. & Commen. probant cœlum non eſſe generatum, & faciunt, loquuntur de uera generatione, & de uera factione quæ eſt cum nouitate, & tempore, & requirit ſubiectum, & materiam, & non loquuntur ſimpliciter, ita quod intentio eorum fuerit quòd cœlum non ſit cauſatum aliquo modo ab æterno, & habeat cauſam efficientem & conſeruantem ipſum ab æterno. & ne uideamur dicere iſta gratis, adduco claram ſententiam Auer. in libro deſtructio deſtructionum, in diſputatio. tertia, in ſolutione decimaoctaua dubij. ubi inquit. Deinde uero gradatim aſcenderunt inueſtigare deſuper cœleſtibus corporibus, & apparuit

H eis quòd ſunt ingenerabilia non ſicut ſunt inferiora corpora, generabile enim inquantum generabile pars eſt huius mundi ſenſibilis, cuius generatio non ſequeretur niſi prout eſt eius pars, eo quòd omne generabile generatur ſine dubio de re, & ex re, & pro re, & in loco, & in tempore, & inuenerunt quòd orbium corpora neceſſaria ſunt in generatione inferiorum corporum prout ſunt agentia remota. Vnde ſi corpora ſuper cœleſtia generabilia eſſent iſto modo generationis indigerent de alijs corporibus præcedentibus ea, quòd ſimiliter eſſent partes alterius mundi. Ergo eſſent alia corpora ſuper cæleſtia & indigerent etiam de alijs præcedentibus corporibus, & ſic ad infinitum. Patet ergo ex hoc, & ex alijs uijs propinquioribus iſtis quòd corpora ſuper cæleſtia ſunt ingenerabilia, & incorruptibilia eo modo quo accidit corporibus inferioribus. Hæc ille. Quod etiam de intentione Auerro. ſubſtantiæ ſeparatæ dependeant a prima cauſa non ſolum, & a cauſa finali, uerum etiam ut a cauſa efficiente, manifeſte teſtatur Commentator in ſecundo capitul. de ſubſtantia orbis. ubi dicit quòd finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria. unde implicat contradictionem apud ipſum quod aliquid habeat cauſam finalem, & non habeat cauſam efficientem, & ne uidear ſtudio contradicendi iſta dicere audiamus Auerro. in eadem diſputatio. tertia in ſolutione de

I cima octaua dubij uerſus finem. ubi inquit. Amplius declaratum eſt a Philoſophis quòd id quòd dat entium ſeparatorum a materia finem eſt illud quod dat eis eſſe. forma enim & finis ſunt unum & idem in hac ſpecie entium: ergo illud quod dat finem entibus illudmet dat formam, & illud quod dat formam eſt agens. ergo illud quod dat finem huic eſſe eſt agens. apparet id circo quod primum principium eſt omnium iſtorum principium, ſcilicet agẽs & forma & finis. Confirmatur, quia Auerro. in ſecundo capitu. de ſubſtantia orbis, ponit caſum imaginarium quid eſſet de orbe ſi intelligentia non eſſet? Et breuiter ſe expedit quod eſſet ſicut eſſet de motu. Manifeſte autem ex hoc ſequitur quòd eadem neceſsitate, & cauſalitate auferuntur cauſata ad ablationem ſuæ cauſæ. unde ablato ſole, & homine eadem ablatione aufertur homo, & hominis riſibilitas, quia agens eſt quod dat formam, & accidentia cõcomitantia formam. tertio cæli. commen. uigeſimo octauo. Motus autem aufertur ad ablationem intelligentiæ, quia dependet ab ipſa tanquam a cauſa efficiente, ut dicit Commentator duodecimo metaphyſicor. comment. 41. ſicut omnes fatentur. igitur pariformiter orbis dependet ab intelligentia, ut a cauſa efficiente ab æterno, quia ſi intelligentia non eſſet nec orbis eſſet. unde hæc ſunt uerba Auerro. ibi. & debes ſcire quod iſtud corpus cæleſte non indiget uirtute mouente in loco ſemper tantum, ſed largiente uirtute in ſe & in ſua ſubſtantia permanentiam æter-

nam, quoniam & ſi ſimplex ſit non habẽt potentiam in ſe ad corruptionem, tamen eſt finitæ actionis neceſſario, quia eſt finitarum dimenſionum, & terminatarum a ſuperficie continente ipſum, & omne tale cum intellectus poſuerit ipſum exiſtens per ſe abſque eo quod aliud largiatur ipſi permanentiam, & æternitatem, neceſſe eſt, ut ita ſit de finitate ſuæ permanentiæ ſicut eſt de finitate ſuæ actionis, & ideo neceſſe eſt in intellectu eſſe potentiam largientem ipſi permanentiam æternam, quemadmodum largitur ei motum proprium ſiue actionem, quæ eſt æternitas inter cæteros motus, ſcilicet motum localem in circuitu & figuram propriam iſti motui &c. Ecce bone deus quomodo uiri iſti grauiſsimi defecerunt in re clariſsima. nam manifeſte colligitur de mente Auerro. in prædicto loco quòd tametſi ſubſtantia orbis non poſsit deſinere per corruptionem, quia eſt ſubſtantia ſimplex non compoſita ex materia, & forma, ſicut corpora generabilia, & corruptibilia; nihilominus iſta ſubſtantia orbis eſt finitæ actionis neceſſario, quia habet dimenſiones terminatas, & ideo tale ſi fuerit exiſtens per ſe, id eſt ſolitarie, ita quòd intellectus circunſcribat ipſum ab intelligentia, quia intellectus natus eſt diuidere adunata in eſſe, ut dicit ipſe duodecima metaphyſi. commen. trigeſimo nono, tunc ita erit de ſua permanentia ſicut eſt de motu. Vult

L igitur quòd realiter dependet in ſuo eſſe, & quo ad ſui ſubſtantiam ab intelligentia ſicut & motus. Vnde mirum eſt de iſtis uiris qui nituntur de mente eius tenere ſolum cæli motum dependere ab intelligentia tanquam a cauſa efficiente & non quo ad ſui ſubſtantiam. cum iſtam opinionem Auerro. ad literam intendat ibi reprobare. unde propter hoc dicit ſe feciſſe digreſsionem in illo loco, & hæc ſunt uerba eius. Vnde uidemus cælum habere unam uirtutem non tantum mouentem omnia, ſed agentem, & conſeruantem, ſicut eſt diſpoſitio in corpore hominis, & in corpore facto propter finem proprium. finis enim ſignificat agens ſignificatione neceſſaria, ſicut motum ſignificat mouens, ſed in genere agentium quoddam eſt prius tempore acto, & eſt omne quod fit in ſphæra iſtius mundi, & iſtius agensis & acti. Quoddam uero eſt prius naturaliter, & tempore, & eſt orbis quem ſequitur tempus, & cui accidit, & agens orbem, ſcilicet faciens ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs in inueniendo finem propter quem fuit. & cum hoc ignorauerunt quidam de opinione Ariſtote. dixerunt ipſum non dicere cauſam agentem, ſed cauſam mouentem tantum, & illud fuit ualde abſurdum, & non eſt dubium in hoc, & quod agens ipſum eſt mouens ipſum, quod enim mouet ipſum motu proprio illi eſt illud quod largitur ei primo diſpoſitiones per quas acquirit motum proprium. & illa uirtus eſt illa

M quam laudat Ariſtote. in multis locis ſui libri de cælo & mundo, & iudicat ipſum eſſe nobiliorem cœlo, & altiorem. & iam nos induxit amor explanandi hoc facere digreſsionem a principali, ſcilicet declaratione corporis cœleſtis quod eſt de cœlo tanquam corpus de animali.

Nec ualet expoſitio Gregorij, & Ioan. de bacchone in hoc quod ex iſtis uerbis colligitur, quod ut ſcribit Comment. quarto cœli. commen. primo agens dupliciter poteſt ſumi, ſcilicet proprie, & ſic eſt illud quod tranſmutat materiam de potentia ad actum & quod eſt principium unde motus, & ſic eſt cauſa per ſe diſtincta contra tria alia genera cauſarum. Alio modo ſumitur agens improprie, & ſimilitudinarie, & ſic omne quod eſt cauſa propter quã aliquid eſt tale, uel tale poteſt dici agens, & dicitur facere, uel agere illud ſic, uel ſic. & hoc modo, & forma, & finis poteſt dici agens reſpectu eius cuius eſt forma, uel finis, forma enim ſubſtantialis alicuius eſt cauſa propter quam talia, uel talia accidentia propria conſequantur ipſum, ſicut forma ignis eſt cauſa quòd ignis ſit leuis, & ſiccus, & calidus, & quod ſibi competat moueri localiter ſurſum, & ſic de cæteris alijs accidentibus eius proprijs. ſimiliter finis eſt cauſa propter quam quod eſt ad finem eſt tale, aut tale. unde ſecundum alium & alium finem rei res ipſa aliter & aliter eſt diſpoſita, ut patet ſecundo phyſi.

Euaſio. Greg. de Arimi.

A do phyſicor. Et ex hoc etiam conſuetum eſt aliquando de
forma, & fine dici quòd agunt uel faciunt. unde dicamus
quòd forma hominis facit hominem eſſe talis figuræ, & ta
lium membrorum, & huiuſmodi, & ſimiliter dicimus de fi-
ne. Ex his ad propoſitum dicendum quòd non eſt intẽtio
Commenta. quòd intelligentia agat orbem primo modo,
& productiue & proprie, ſed ſecundo modo tantum ſcili-
cet ſimilitudinarie, & ſicut forma, uel finis dicitur agere.
Ad cuius intellectum eſt ſciendum quòd intentio Com-
mentat. ut patet, fuit quòd corpus cæleſte eſſet ſubſtantia
ſimplex non compoſita ex materia, & forma, nec tamen eſ
ſet materia proprie dicta cum non ſit in potentia ad formã
ſed eſt materia in actu, nec eſſet natura formæ. omnis enim
forma naturalis eſt principium alicuius operationis, & mo
tus naturalis & ſuarum diſpoſitionum naturalium. Corpus
autem cæleſte ex ſe non eſt principium alicuius motus na-
turalis non quidem recti, quia non eſt graue, neque leue,
nec circularis cum iſte ſit proprius animæ, ut ibi dicit, &
cum ipſum cælum habeat proprium motum ſcilicet circu-
larem qui eſt motus animæ, & propriam figuram aliaſque
proprietates quæ nulli conueniunt niſi ex forma. concludit
Commentat. quòd corpus cæleſte eſt quaſi materia alicu-
B ius formæ quæ eſt generis animæ, & hæc eſt intelligentia
mouens ipſum. hæc autem intelligentia ſe habet ad corpus
cæleſte, ſicut formæ materiales ad ſuas materias, quantum
ad aliqua ſimiliter, & quantum ad aliqua diſſimiliter. for-
mæ nanque materiales cum habeant materiam quæ eſt de
potentia pura, nec eſt actu aliquid entium, perficiunt eam,
& cum ipſa conſtituunt aliquid ens determinatum, uerbi
gratia ignem, aut terram, aut aliquid aliorum. Item cum
tales formæ adueniunt materiæ mediantibus dimenſioni-
bus diuiduntur diuiſione ſubiecti, & materiæ, & conſtituũ
tur per earum materias. neutrum autem horum conuenit
intelligentiæ reſpectu cæli. non enim conſtituunt cum ip-
ſo aliquid per ſe unum huius aut illius ſpeciei, cum cor-
pus cæleſte non ſit materia quæ ſit in potentia, ſed eſt ens
in actu. unde dignius dicitur ſubiectum quam materia, ut
dicit. Item intelligentia noo unitur cœlo mediantibus di
menſionibus, & ideo non diuiditur diuiſione corporis cœ-
leſtis, & per conſequens non conſtituitur per ipſum. non
enim exiſtit in eo, nec in diuiſibili, nec in indiuiſibili, ut
dicit Commentat. primo & ſecundo cœli. Rurſum formæ
materiales ſunt determinatæ magnitudinis, & quantitatis
in materia, ut dicit primo cæli. Item determinatæ actio-
nis, & motus proprij, ut ibidem commen. decimo nono. &
84. item quædam ſunt cauſæ determinatæ figuræ, & for-
mæ uiuentium, ſicut patet per eundem primo cæli, & pri-
mo de anima. Item ſunt cauſa corpori permanentiæ debi-
C tæ. unde ſecundum quòd corpora habent aliam, & aliam
formam, & alias aliaſque diſpoſitiones proprias conue-
nientes formæ, ſic plus & minus durant in eſſe. ſic etiam ui
demus quòd forma conſeruat ſuum ſubiectum proprium
in eſſe: unde ea corrupta corrumpuntur, & corpus, & eius
diſpoſitio, ut patet in corporibus animalium: & in omni-
bus iſtis non conuenit forma abſtracta ideſt intelligentia
cum formis materialibus. nam corpus cæleſte præciſe ratio
ne ſuæ corporeitatis non determinat ſibi motum circula-
rem, cum iſte ſit proprius animæ, ut dictum eſt, neque hanc
aut illam figuram, cum ſola animata habeant naturaliter fi
guram terminatam, ut uidemus ad ſenſum, ut dicit Com-
mentat. ſecundo cæli commen. 61. neque etiam tantam, aut
tantam magnitudinem, & ſic de alijs, ſed omnia hæc ſibi
proueniunt a ſua forma quæ eſt intelligentia. unde in de
ſubſtantia orbis. capitul. ſecundo quia declaratum eſt hoc
corpus eẽ ingenerabile, & in incorruptibile, apparet quòd
neceſſe eſt, ut ſit corpus ſimplex non compoſitum ex mate
ria, & forma. & quia eſt indiuiduum demonſtratum in a-
ctu, & habens unam figuram, & omnia iſta ſunt in corpore
per naturam, & ſunt in corpore propter formam; neceſſe
eſt, ut hoc corpus cæleſte ſit materia animalium cæleſtium
quæ mouentur circulariter ex ſe, & deinde recitat uerba
ſupra adducta per me. Ex quibus inquit omnibus patet ꝙ
dum dicit cælum habere uirtutem agentem ipſum, non in-
telligit eam eſſe agentem proprie per modum efficientis, D
ſed ſimilitudinarie per modum finis ſeu formæ. unde dicit
quòd nulla eſt differentia in hoc uirtutis actiuæ in corpo-
re quolibet &cæ. ſiue illud fuerit generatum, ſiue non. om
nem enim formam uocat actiuam reſpectu ſui corporis, &
conſtat quòd non poteſt intelligi quod efficiat proprium
corpus. Item inquit in authoritate per eos allegata dicit,
ſicut eſt diſpoſitio facta in corpore hominis, & corpore fa-
cto propter finem proprium. Conſtat autem quòd anima
hominis non agit proprie ſuum corpus, ſed tantum dicitur
agere ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs, & illas ſibi lar-
giri determinate, & exigenter. Et iterum infra cum dixit,
quòd eſt agens orbem nullo interpoſito, quomodo intelli
gat exponens ſe dicens, faciens ſcilicet ipſum in diſpoſitio
nibus neceſſarijs in inueniendo finem propter quem fuit,
ſecundum enim exigentiam proprij finis qui eſt eius mo-
tus largitur ſibi proprias diſpoſitiones. & hoc eſt illud a-
gens quod dicit finem ſignificare ſignificatione neceſſaria.
quod etiam clare: amplius in eo quod ſubdit poſt, quòd
agens ipſum eſt mouens ipſum. qualiter enim intelligat ip
ſum eſſe agens ſine medio aliquo, exponit dicens: quod e-
nim mouet illud motu proprio illi, eſt illud quod largitur
ei diſpoſitiones proprias propter quas acquirit motum pro
prium. Et ſic patet quòd non eſt agens niſi ſimilitudinarie,
ſicut forma dicitur dare eſſe compoſito, & facere ipſum in
diſpoſitionibus neceſſarijs. Et hoc etiam patet ex hoc quia
dicit quòd non eſt mouens tantum, quia non opinatur Cõ
menta. quòd corpus cæleſte ex ſe, aut alia forma præter in
telligentiam habeat tales diſpoſitiones, & ipſa intelligen-
tia moueat ipſum tantummodo, ſicut figulus mouet rotam
cui non dat tales diſpoſitiones proprias ad motum, ſed ul-
tra quod intelligentia mouẽs ſit ſibi cauſa omnium talium
diſpoſitionum, ſicut aliæ formæ ſuis corporibus. Sic au-
tem eſſe agens non eſt agens proprie, nec per tale agens ha
bere. Arguit ſecundum Commentator cœlum eſſe factum
in ſenſu in quo quæſtio tractatur. immo ſecundum eum ta-
le agens poteſt corpori competere, ſiue ſit generatum, uel
factum, ſiue non ſit factum, ut iam dictum eſt, & debere ſic
ipſum intelligi, ipſe docuit quando quarto cœli dixit,
quòd res æternæ non habent ageos, niſi ſecundum ſimi-
litudinem, & ſi habuerint aliquid quod eſt agens non erit
niſi inquantum eſt forma illi, & conſeruans ipſum, ut ſupra
dictum eſt, & allegatum. iſta eſt iſtius uiri opinio, & uerba
formalia. Sed iſte doctor in tanta uerborum copia, & in Impugnatio.
tam longa atteſtatione authoritatum non animaduertit
quòd Auerro. in illo capitul. in ſecundo in authoritate al-
legata declarat cælum quo ad ſuam ſubſtantiam, & in ſe de
pendere ab intelligentia, & etiam quo ad motum, & ad
omnes diſpoſitiones requiſitas ad motum. unde bene ue-
rum eſt quòd in illis locis allegatis loquitur Commenta. F
declarando quomodo cœlum conſtituitur in diſpoſitioni
bus neceſſarijs, ſicut eſt in corpore hominis, & corpore fa
cto propter finem. Sed iam ſupra, Pater uenerande, decla
rauerat quòd cælum quo ad ſuam ſubſtantiam, & in ſe indi-
get uirtute largiente ſibi permanentiam æternam, quem-
admodum largitur ſibi motum æternum. & inquit, quòd
idem eſt iudicium apud intellectum circunſcribentem ip-
ſum orbem ab intelligentia, ſicut erat de motu. & inquit ſe
declaraſſe hoc propter amorem, quia quidam errauerunt
de mente Ariſtotel. tenentes cælum non habere niſi cau-
ſam mouentem tantum, & eſt opinio quam iſti tenent,
quia nolunt cælum ab intelligentia dependere, ut a cauſa
efficiente quo ad motum, & quo ad diſpoſitiones proprias
ordinatas ad motum, non autem quo ad ſui ſubſtantiam,
quia ut ſic dependet ab ipſa, ut a fine tantum. Et ideo dici Expoſitio pro pria uerborũ Auer.
mus nos aliter gloſſantes authoritatem Commentatoris in
quarto cæli, & mundi. commen. primo. quòd agens eſt du
plex, uerum, & ſecundum ſimilitudinem. agens uerum eſt
quod efficit actum extrahendo illud de potentia ad actũ,
quia iſta eſt natura, & proprietas ueri agentis. Vnde duo-
decimo metaphyſiro. commen. decimo octauo ſi non eſſet
potentia non eſſet agens, & quia actio uera fundatur in mo
tu, & tale agens eſt illud quod tempore præcedit actum,
ut

G ut dicit Commenta.in ſecundo capitu.de ſubſtantia orbis,
& hoc agit cum tranſmutatione,& in tempore, & nouita-
te.& iſta actio reperitur in his actis quæ ſunt in ſphæra a-
ctiuorum,& paſsiuorum, quorum natura eſt, ut taliter ac-
quirant eſſe per motum uerum , & tranſmutationem ue-
ram. Aliud eſt agens metaphoricum quod agit per motũ
æquiuoce dictum,ſicut eſt ſcientia, & cognitio.intellectua
lis enim ut inquit Auerro.octauo phyſico.commen. 40.in
abſtractis a materia eſt motus æquiuoce dictus pro quanto
idem poteſt eſſe mouens,& motum ideſt intelligens,& in
tellectum.& iſto modo entia æterna habent cauſam agen-
tem,& efficientem illa ab æterno, quia natura eorum non
eſt apta nata participare eſſe a primo principio mediante
motu uero qui diffinitur in phyſicis , ubi dicitur quòd mo-
tus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia. Nec
per actionem ueram quæ fundatur in uero motu , quæ fit
merito contrarietatis, ut dicitur in primo de generatione,
& corruptione tex.commen. 50. ſed deriuantur in eſſe per
motum æquiuocum,quia intellectio,& ſcientia dei eſt cau
H ſa illorum,& quia non acquirunt eſſe per extractionem de
potentia ad actum , ſic non dicuntur habere agens uerum.
uidelicet quod efficit illo modo. uidelicet per uerum mo-
tum,& ſic dicuntur habere cauſam conſeruantem.cauſa au
tem conſeruans reducitur ad cauſam efficientem, ut patet
ex ſecundo phyſicor.& hoc eſt quod dixit Commentat. in
ſeptimo metaphyſicor.in commen.trigeſimo primo.quod
nouit Ariſtotel. in ponendo mouens ſeparatum a mate-
ria in ſactione uirtutum intelligentium,quia uirtutes intel
lectuales apud ipſum ſunt non mixtæ cum materia. unde
neceſſe eſt,ut illud quod eſt non mixtum cum materia ge-
neretur quoquo modo a non mixto cum materia,ſimplici-
ter,quemadmodum eſt neceſſe,ut omne mixtum cum ma-
teria generetur a mixto cum materia. non enim loquitur
ſolum de intellectu agente reſpectu ſpecierum intelligibi
lium,ut gloſſat Greg.ſed loquitur uniuerſaliter de omni-
bus uirtutibus intelligentibus quæ ſunt cauſatæ , ut bene
patet conſideranti . Pro quo animaduerte quod ut ſcribit
Ariſtote.primo cæli & mund.tex.commen.100. A primo
principio communicatum eſt eſſe , & uiuere omnibus his
quidem clarius,his uero obſcurius.Deus enim eſt cauſa en
titatis,& ueritatis omnium entium,ut ſcribit Commentat.
in ſecundo metaphyſico.commen. quarto. Et ideo omnia
emanant ſecundum modum conuenientem propriæ natu-
ræ . ea igitur quorum natura eſt participare eſſe & uiuere
mediante motu,per motum , & tranſmutationem fiunt:&
I talia ſunt quorum eſſe , & fieri præſupponit materiam , &
agens,& tempus, ſicut ſunt omnia quæ in hoc mundo infe
riori ſunt,cuius natura tota in generatione , & corruptio-
ne perſeuerat,ut dicit Ariſtote.in quarto metaphyſico. &
talia dicuntur uere acta & facta,& dicuntur habere uerum
agens,quia exeunt de potentia ad actum,& fiunt in tempo
re,& agens in talibus tempore præcedit actum. Sunt ite-
rum alia entia quorum natura non eſt acquirere eſſe a pri-
mo principio per extractionem de potentia ad actum,nec
fieri in tempore,& ex aliquo præſuppoſito ſubiecto, & ta-
lia ab æterno acquirunt eſſe a primo principio, & ab æter-
Solutio rationis ponentiũ æterna nõ habere efficiẽs. no conſeruantur. Vnde per uitam meam multum deriden
da eſt ſententia iſtorum in hoc ſectantium uiam Henrici
de Gandano,& ponentium æterna non habere cauſam pe-
nitus efficientem,quia tunc aut ex aliquo fierent, aut nihi-
lo,& ita uel haberent materiam,uel daretur creatio. Nul-
la prorſus eſt iſta inſtantia, propterea quia fieri ex aliquo,
uel ex nihilo ſunt diuidentia uerum , & falſum in rebus
quæ fiunt a natura quæ eſt principium motus & quietis.un
de principium naturalium erat illud , ut patet primo phy-
ſico.ubi dicit.Omnes qui de natura loquuti ſunt in hoc cõ
uenerunt quòd ex nihilo nihil fit.ſed in rebus æternis non
eſt ibi fieri ex aliquo,nec ex nihilo,quia natura talium eſt,
ut ab alio æterno acquirant eſſe , & permanentiam æter-
nam. Et per hoc fundamentum , & ueram reſponſionem in
uia Peripateticorum, patet ſolutio ad rationes Gregorij ,
& Ioannis de Bacchone impugnantes iſtum modum ſeu
iſtam diſtinctionem de duplici modo producendi.nam in-
quit Ioan.Bac.in ſecunda ſententiarum. diſtinctio. prima, K
quæſt.prima.arti.ſecundo in dicto ſecundo probatur quòd
cælum non habet cauſam efficientem.in octauo enim phy-
ſico. habet Philoſophus pro impoſsibili quòd aliquid fiat
per cauſam efficientem niſi per mutationem,ſed cælum nõ
poteſt fieri per mutationem , ergo habet pro impoſsibili
quòd cælum ab efficiente fiat. Maior probatur,quia arguit
quòd ſi motus fit, quòd fiat per mutationem præcedentem
ipſum.& idem dicit quòd ſi mobile fiat, quòd fit per muta-
tionem præcedentem ipſum . ſed ſi poneret alium modum
efficiendi ipſum quam per mutationem,argueret ex inſuffi
cienti,ergo &c.Minor eſt ibidem in tex. & reputat impoſ
ſibile quòd mutatio per ſe præcederet primũ mobile quod
de facto apparet impoſsibile . Adhoc ne amittatur tem-
Solutio primæ rationis. pus , dicimus nos quòd Ariſtotel. ibi in principio octaui
phyſicor.proponit in tex. commen. primo. Vtrum autem
factus ſit aliquando motus cum non eſſet prius & corrum-
pitur iterum ſic,quod moueri nihil ſit,aut neque factus,ne
que corrumpitur,ſed erat ſemper , & ſemper erit hoc im-
mortale &c. Vbi quæſtio illa ſecundum Auerro. eſt de mo
tu cæli. Dico igitur quòd ratio Ariſtot. non peccat per fal
laciam conſequentis arguendo ab inſufficienti . nam in fa-
ctis de nouo hoc eſt uerum,quòd omne quod fit,fit per mo
tum,aut per mutationem:& ita ſi motus cæli,& mobile ue
re facta eſſent , ita quòd incipiant eſſe poſtquam non fue-
runt,ſequitur quod fuerunt facta per motum uel mutatio L
nẽ,tamen tu non potes dicere Philoſopho quòd dicam cæ
lum eſſe factum per alium modum productionis , qui non
eſt per motum uerum,& per ueram mutationem, quia ille
non eſt reſpectu iſtorum quæ fiunt cum tempore , ſed eo-
rum quæ ſunt ſupra tempus pater ſancte. Sed contra iſtam Replica eiuſdem.
reſponſionem replicat ipſe. Contra. illa actio qua produce
retur primum mobile ab æterno , quæ non eſſet mutatio ,
non præſupponebat materiam primam pro ſubiecto, quia
primo phyſico.& octauo metaphyſico. ponit philoſophus
illam actionem mutationem ſcilicet in qua ſupponitur ma
teria prima pro ſubiecto . ſed actio productiua in qua non
ſupponitur materia prima pro ſubiecto eſt creatio . ergo
Philoſophus ponit creationem , & aliquid fieri ex nihilo,
cuius contrarium poſuerunt omnes philoſophi. Philoſo-
phus enim in primo phyſico.& Commenta. comment.71.
diſſentiunt ab opinione Chriſtianorum in hoc.& duodeci
mo metaphyſico. commen. 44. Ab agente nihil prouenit
niſi extrahere id quod eſt in potentia ad actum. Dicimus Solutio.
nos negando conſequentiam, & conſequens . nam ut ſcri-
bit Commenta.in diſputatio.tertia in ſolutione.18. dubij.
in libro deſtructionum. Modus generationis ſenſibilium
eſt,ut fiant a re,ex re,& pro re, quia talia ſunt compoſita ,
& habent omnes cauſas ; tamen productio rerum æterna-
rum non requirit ſubiectum.& ideo non ſequitur quòd de M
tur creatio , nam creatio eſſet apud Philoſophos quando
aliquid ex natura ſui factibile de nouo requirens materiã
fieret nulla præſuppoſita materia . Aeterna autem bene in
participando eſſe habent aliud a quo ſunt.nõ autem ut ſint
requirunt ſubiectum,quia nõ ſunt de conditione iſtorum,
quia alio modo ſunt diſpoſita in eſſe,& in modo eſſendi il
la,& alia modo iſta.unde Commen. inquit in ſecundo cæ
li & mundi. comment. 63. In corporibus cæleſtibus illud
quod eſt nobilius,habet pauciores actiones:ſed in corpo-
ribus inferioribus quod habet pauciores actiones eſt im-
perfectius ſicut elementa , & quod habet plures actiones
eſt perfectius, ſicut homo . Similiter finis minori actione
attingitur,& hoc eſt uerum in cæleſtibus , quam etiam in
terrenis,ſed ex oppoſitis cauſis hoc contingit,quia in ſupe
rioribus hoc euenit propter nobilitatem ſui , & ſui finis ,
ſed in iſtis caducis hoc prouenit ex oppoſitis cauſis.ſ.pro-
pter uilitatem ſui,& ſui finis.ita ſcribit Auerro.in ſecundo
cæli. in commen. 66. Similiter entia neceſſaria primaria
intentione ſunt per ſe , & ſecundaria intentione ſunt pro-
pter alia,ſed entia inferiora ſunt oppoſito modo,ſicut ſcri
bit Commen.in.2.cæli in commen.17.&.21. Arguit ite- Secunda rõ.
rum præfatus doctor ad idem ſic. Item,qua ratione Philo-
ſophus ponit aliquid a deo ab æterno ſine mutatione pro-
ducit

A duci poteſt,& in tempore ſine mutatione produci. ergo ſi
Philoſophus in demonſtratione ſua præſupponit,quòd po
tuit ab æterno efficienter fuiſſe productum ſine mutatio-
ne & non io tempore : ergo præſupponit falſum , & petit
principium. Approbatio aſſumpti , quia certum eſt quòd
ex parte Dei impoſsibilitas nō poteſt aſsignari niſi ex par
te factibilis,quia cælum ſecundum omnem opinionem ſibi
derelictum eſt non ens , & ita ſiue producebatur ab æter-
no,ſiue in tempore , ſuum non eſſe , uel ſuum nihil ordine
naturæ præceſsit ſuum eſſe: ſed per te cum ab æterno poni
tur productum poſt ſuum nihil,ponitur ex hoc produci ſi
ne mutatione,quia ſcilicet mutatio prẹſupponit ſaltem ali
quid eſſe productibile: ergo eadem ratione cum ſibi nō re
pugnat in tempore produci ineſſe poſt ſuū nihil, ſicut nec
ab æterno,& hoc dico a Deo agente quòd ſtatim patet ſe
cundum Chriſtianos : ſequitur ergo quod ſicut ab æterno
potuit efficienter produci ſine mutaoone , & hoc a Deo
Solutio. ita in tempore. Dicimus nos quòd ſermo iſtius uiri eſt i-
maginarius , & mirū eſt quomodo iſta audet dicere in uia
Philoſophi,& Auerro.cuius doctrinam profitetur. Scribit
nanque Commenta. in primo cæli & mundi.in comment.
106. Quod innatum eſt inueniri in tempore oon inueoi-
tur ſine tempore,& quod non innatum eſt inueniri in tem
pore, nnn habet prius & poſterius niſi ſecundum eſſe tan-
tum, & in.8.phyſico.commen. 15. late diſputat in princi-
B pijs Peripateticis fundando ſuas rationes, quod a uolunta
te antiqua nō poteſt aliquis effectus nouus immediate pro
uenire.& ideo neganda eſt conſeqnentia iſtius uiri,in qua
dicit , quòd ſi cælum alio modo efficienter producitur ab
æterno,ergo eodem modo poteſt produci in tempore. nā
cæli natura ſecundum Philoſophum oon apta eſt emana-
re illo modo quo emanant a primo principio res tempo-
rales,& qoia hoc non potuerunt iſti intelligere, declare-
Res ſunt duobus modis. mus eis hoc ex mente Auerro. Res ut diximus ſunt in du
plici differētia,temporales,& æternæ. res temporales pro
ducuntur a primo principio mediante motu cæli & cauſis
ſecundis , & ſua productio eſt per uerum agens , quod in
agendo pendet a materia,enim actio eius non ſit niſi ut for
mæ,quæ ſunt in potentia materiæ, deducantur ad actum,ſi
cut dicit Commen.8.phyſico.comment.4.12.metaphyſic.
commen.44.& talia in tempore producuntur , & unum a-
ctum conſequitur unam actionem nnius agentis, quia.12.
metaphy.tex.commen.27.Singularium aliud tua materia,
& ſpecies,& mouens,& mea,uniuerſali autem ratione ea
dem.Sed res æternæ non habent agens iſto modo , ſed ibi
eſt cauſa & cauſatum,ſecundum quòd intellectum eſt cau-
ſa intelligentis,ſicut autem unum intelligibile poteſt mo-
uere plures intelligētes:ſic primum intelligibilium,quod
eſt Dei eſſentia , & ſcientia eſt cauſa plurium intelligen-
tium immediate ſecundum qnòd diuerſimode aptum natū
eſt tale ab ipſis intelligentijs participari ſecundum latitu-
dinem quandam,quia non omnes participant illius perfe-
ctionem æqualiter,& uno modo. & hoc uoluit Commen.
C 12.meta.commen.44.dum dixit contra Auicen. qui pone
bat ibi productionem omnium non eſſe immediate a pri-
ma intelligentia,ſed erat conſequutio.inquit enim quòd il
le ſermo eſt imaginabilis.non enim eſt illic prouentus ne
que conſequutio,neque actio. ita qnòd dicamus quòd una
actio conſequitur unum agentem.tantum enim eſt illic cā
& cauſatum, ſecundum quòd dicimns quòd intellectum ē
cauſa intelligentis . uult igitur quòd non cauſentur per a-
ctionem,& per conſequutionem & prouētum,quia ut ha-
bet ipſe in eodem commento parum infra.Mos autem,qui
eſt inter modernos in dicendo quòd a tali motore proue-
nit talis motor,aut conſequitur,aut præcedit,aut talia uer
ba,non uere intelliguntur de iſtis principijs abſtractis. om
nia enim iſta ſunt diſpoſitiones agentium ſuperficietenus
non uere , ab agente enim nihil prouenit , ut diximus,niſi
extrahere illud quod eſt in potentia ad actum , ſed illic nō
eſt potentia.unde neque agens.tantum enim eſt illic intel
lectus,& intellectum,& perficiens,& perfectum &c. Vbi
uult quòd in intelligentijs non eſt actio, ſed bene eſt cau-
ſa & cauſatum, unde cauſantur ab ipſo primo intelligibili

ab æterno alij cauſati intellectus,& perficiuntur per illud D
ſecundum diuerſos gradus in perfectione,& in tali cauſa-
tione non inconuenit,ut inqnit,ut illud quod eſt per ſe in-
telligentia , & intellectus ſit cauſa plurium entium ſecun-
dum quòd intelliguntur ex eo multi modi. illud igitur qđ
intelligit motor corporis cẹli de primo motore,& eſt cau
ſa in anima cæli , aliud eſt ab eo quod intelligit ex eo mo-
tor Saturni. Et ſimiliter de unoquoqne eorum , quod nnn
eſt intelligendum,quòd iſta alietas ſit ex parte primi iotel
ligibilis , quòd ab omnibus intelligentijs intelligitur,quia
tale eſt in ſine unitatis,ſimplicitatis,& nobilitatis:ut dicit
Com.12.meta.com.37.formaliter loquendo. Nec eſt in-
telligendū,nt expoſuit iſte doctor,& ſequaces eius, quòd
Deus inquantum intelligit ſuam eſſentiam ſub rōne qua ē
diuerſimode imitabilis ab intelligētijs in ratione ſinis per
uiam reſultationis conſequitur eſſe aliarum intelligentia
rum,non quod Dei intellectio directe ſit cauſa effectiua ip
ſarum.Hoc quidem ſtare non poteſt,ut in ſequenti theore
mate ſtatim dicam,quia tunc ſcientia Dei eſſet relatiua.&
pateretur Cō.conſimiles inſtantias,quas adduxit ipſe con
tra Themiſtium.12.meta.com.51.ſed ſolum hoc debet in
telligi ex parte intelligentiarum diuerſimode participan-
tium perfectionem primi per cauſationem iſtam quæ ſit p
intelligere,& non per actionem ,hoc eſt dictu quòd illud
quod intelligit motor Saturni.i. quòd ab intellectione pri E
mi accipit eſt aliud ab illo quod intelligit motor Martis ,
& Mercurij:quia emanāt a ſcientia uel tanquā a cauſa effe
ctrice in multa diuerſitate quo ad perfectionem. Et ita ui Differētia inter actum ab agente & cauſatum ab intelligibili.
des pater reuerende differentiam inter actum quòd ſit ab
agente,& inter cauſatum qđ cauſatur ab intelligibili,quia
actum præſupponit agens prius tempore acto, ſed cauſatū
illo modo præſuppo nit cauſam,quæ eſt prior natura , quia
ſi prima cauſa non eſſet nulla intelligentia eſſet. Similiter
actum quod ſit actione ab agente,ſit cum prouentu, & ex-
tractione de potentia ad actum, quia actio agentis pendet
a materia, & ita ibi eſt conſequutio quòd unum actum eſt
ab uno agente propinquo,ſed cauſatum ab intelligibili nō
ſit cum prouentu,& conſequutione,qnia in tali cauſatione
ab uno poſſunt immediate cauſari plura cauſata ſecundum
diuerſos modos participantia perfectionem uniuſmet cau
ſæ cauſantis,quia unum imaginatum poteſt mouere plures
imaginationes. Similiter eſt alia differentia, quia agens ,
ad hoc ut agat actum ,præſupponit materiam,ſed cauſa pri
ma in cauſando intelligentias abſtractas neceſſariaque en-
tia non præſupponit materiam , quia iſte eſt diuerſus mo-
dus cauſandi , immo ſua ſcientia eſt cauſa immediate cau-
ſans illa tanqnam efficiens . Sed quid fuit cauſa erroris i- Cā erroris iſtorum.
ſtorum,ſi ita licet loqui de tantis uiris ? fuit meo iudicio ,
quia crediderūt omne cauſatum,eodem modo debere cau- F
ſari.ſed eſt error purus,quia ratio cauſæ & cauſati , ſunt in
plus , qnam ratio agentis & acti . unde decepit ipſos uiros
locus conſequentis , quia uidentes quod non habent cau-
ſam agentem,crediderunt,quod non habeant cauſam effi-
cientem,& quod ſi in eis non eſt actum,ergo in eis non eſt
aliquid effectiue cauſatum . Aliud argumentum iſtius ui- Alia rō eiuſdem.
ri eſt hoc. Item ſi Philoſophi poſuiſſent, quòd intelligen
tiæ , nel quodcunque aliquod ſempiternum potuiſſet fuiſ-
ſe ab æterno efficienter ſine mutatione,tunc argumentum
quod facit Commenta.12.metaphyſico.comment. 44. ni-
hil naleret,ergo Philoſophi hoc non poſuerunt . Probo
quòd nihil ualet. Auicen.ponit ut recitat Commentat.ſu-
pra eodem commen.44. quòd primus motor producit ani
mam primi cæli,& motorem orbis conſequentis.cōtra ar-
guit Commen.infra,quòd hæc non proneoiuot ab agēte ,
quia ab agente nihil prouenit,niſi extrahere illud quod eſt
in potentia ad actum,ſed io his non eſt potentia, ergo nec
agens. Ecce Com.arguit contra Auic.quòd ſi talia æterna
fuiſſent producta fuiſſent extracta de potentia ad actum ,
quod eſt acquirere eſſe per mutationem . ſed planū eſt, &
illud argumentum Commē.non ualere ſi talia æterna po-
tuiſſent eſſe producta efficiēter ab æterno,ſine mutatiōe,
ergo Philoſophus nullam efficiētiam poſuit ſine mutatio
ne,etiam ab æterno. Dicimus nos quòd ad opinionē Aui-

G cen. ſecundum modum ſuæ poſitionis, in quo declarabat, ꝙ intelligentiæ nõ poſſunt immediate produci ab uno, quia ab uno inquãtum unum immediate non prouenit niſi unũ, & propter hoc conatus eſt dicere, quòd una tantum unum producit, & ſic conſequenter dici productionem intelligẽtiarum eſſe per conſequutionem & prouentum. ſequitur quod Auic. imaginabatur, quòd eodem modo eſſet cauſatio in intelligentijs, ſicut eſt in iſtis rebus corporalibus agẽtibus ſuperficietenus. i. per contactum. nam in talibus in quibus eſt uera actio, & motus atque contactus, eſt uera illa propoſitio quæ erat fundamentum imaginariæ poſitionis ſuæ, uidelicet quòd ab uno inquantum unum non prouenit immediate niſi unum. ſed Auer. dicit quòd intelligẽtiæ per actionem non producuntur, ſed cauſantur ſecundũ quod intelligibile eſt cauſa intelligentis, & quia unum intelligibile immediate poteſt mouere plures intelligentes, ſic prima intelligentia, quæ eſt primum intelligibiliũ cauſat ab æterno multos intellectus intelligentes immediate, quia in tali mõ cauſandi plura poſſunt immediate cauſari ab uno. & ideo dixit quòd ſolum ibi eſt cauſa & cauſatũ ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligẽtis, & ideo immediate infert. Et cum ita ſit, non eſt impoſsibile, ut illud

H quod eſt per ſe intelligentia, & intellectus, ſit cauſa pluriũ entium ſecundum quòd ex eo intelliguntur multi modi. licet igitur Auic. in ſua poſitione non dixerit formaliter intelligentias produci per ueram actionem, per quã aliquid extrahitur de potentia ad actum, tamen ex modo ſuę declarationis concomitanter dixit hoc, quia aſsimilat illũ modum mõ iſtorum. & ideo dixit bene Com. quòd ille ſermo eſt imaginabilis, quia in loquendo de cauſatione abſtractorum imitatus eſt imaginationem, quæ eſt in iſtis ſenſibili-

Alia rõ eiuſdem. bus. Aliud argumentum eius eſt iſtud, cũ Philoſophus. 8. ph. accepit ſi mobile eſt factũ, ergo per mutationem prędentem, aut ipſe uidit modum efficiẽtiæ ſine mutatione & ab æterno, aut non. Si non uidit, ergo nõn poſuit, cuius cõtrarium tu dicis. Si uidit, ergo petit principium, quia apparenter ſaltem potuit ſibi reſponſum fuiſſe, quòd non ſequitur conſequentia ſua; immo ſicut ab æterno potuit fuiſſe ſine mutatione aliquis effectus, quanuis de ſe nihil erat, eadem ratione, & in tempore, & ſine mutatione. ergo cum non reprobauit iſtam reſponſionem ſatis apparentem, petijt, uel ſaltem non ualuit demonſtratio ſua.

Solutio Ad hoc dicimus nos quòd Philoſophus bene uidit alium modum efficientiæ, ſed non oportuit illum in propoſita conſequentia manifeſtare, quia ſi mobile eſſet de numero factibiliũ. tunc eſſet de numero eorum quæ ſunt generabilia, talia autem ſunt illa quæ apta nata ſunt fieri in tempore, & quæ ſunt huiuſmodi ſunt longe diuerſa ab illis quæ ſunt apta nata cauſari ſine tempore, quia ut dixit Auer. in. 1. cæli com. 106. Quod aptũ natum eſt inueniri in tempore, non inuenitur ſine tempore, & quod non eſt aptum natum inueniri in tẽpore, non habet prius & poſterius, niſi ſecũdum eſſe. Et ita imaginarius eſt ſermo iſtorum, qualis erat ſermo Aui. quia

I iſti imaginantur, quòd omne cauſatum uno, & eodem mõ, cauſari habet a ſua cauſa, quod tamen eſt falſum. nam longe diuerſus eſt modus quo cauſantur æterna a mõ quo cauſantur ea quæ de nouo fiunt. & ideo non petit Ariſt. in ſua ratione. natura nanque inferiorum eſt multum diuerſa a natura ſuperiorum, tam ex parte materiæ quam ex parte formæ, tam ex parte agentis, quam etiam ex parte finis, ſicut late proſequitur Auer. in libro de ſubſtantia orbis. & ideo nulli mirum uideatur, ſi eſt aliud genus cauſalitatis in illis,

ADDITIO. & in iſtis. ✳ Hoc ẽt ſenſit Homerus in quinto Iliados ubi introducit Apollinem alloquẽtem Diomedẽ, qui Venerẽ deã in bello percuſsit auſus mortalis immortali congredi.

Φράζεο τυδ'είδη καὶ χάζεο, μὴ δὲ θεοῖσιν
Ἶσ' ἔθελε φρονέειν, ἐπεὶ οὔ ποτε φῦλον ὁμοῖον
Ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ' ἀνθρώπων.

Alia rõ eiuſdem. Aliud argumẽtũ eiuſdẽ doctoris ẽ iſtud. Si Philoſophus uidit, & poſuit talem factionem, ergo probando primã cauſam ex effectibus non ſolum potuit ipſam probare ex motu, ſed ex tali efficiẽtia ſine motu, quia ſicut ex naturalibus ſuis potuit Philoſophus effectũ dupliciter cauſatum, ita ex naturalibus potuit dupliciter conuiciſſe cãm primam, ſed hoc non, immo ex ſolo motu conuinci primam cauſam, ſicut patet. 8. ph. & . 12. met. ergo &c.

K

Solutio. Ad hoc dicimus nos, quòd iſtud eſt difficilius inter omnia argumẽta iſtius uiri, ut mihi datur cernere, tamen in uia Auer. iſto mõ reſponderem, quòd naturalis ſolus uia motus põt demõſtrare primam cãm eſſe abſtractam a magnitudine, & eſt uia qua proceſsit in. 8. ph. & eadẽ uia proceſsit. in. 12. met. t. c. 41. tamẽ utrũ talis ſubſtantia abſtracta a magnitudine ſit intelligentia, hoc aſſumitur ẽt a naturali ex. 3. de anima, & ibi ẽt oſtẽditur, qũo intelligibile ſe habet reſpectu intelligentis, & ſimiliter quòd in intelligẽtijs ſit multitudo accipit diuinus ex illo loco propter naturam intellectus poſsibilis inuentã in eis. Et ne uideamur iſta ſomniando dicere, adduco auctoritatẽ Auer. in. 1. de anima. com. 2. ubi ponit tres utilitates ſcientiæ libri de anima. Quarum una conſiſtit in hoc, ꝙ illa ſcientia tribuit diuerſis ſciẽtijs multa principia. inquit. n. Secũdus eſt quia dat pluribus ſcientijs plura principia, ut ſcientiæ morali. ſ. regendi ciuitates, & diuinæ. Moralia enim ſuſcipit ab hac ſcientia ultimũ finẽ hominis in eo qđ eſt hõ, & ſcientiam ſuę ſubſtantiæ quæ ſit: Diuinus autẽ ſuſcipit ab ea ſubſtantiã ſubiecti ſui, hic. n. declarabitur, quoniã formæ abſtractæ ſunt intelligentes, & alia multa de cognitione diſpõnum conſequentiũ intelligentiã in eo quod intelligentia eſt, & intellectus. Et in. 3. de anima in cõ. 5.

L in ſolu. 3. q. inquit. & niſi eſſet hoc genus entiũ, quòd ſciuimus in ſcientia de anima, non poſſemus intelligere multitudinẽ in rebus abſtractis, quẽadmodũ niſi ſciremus hic naturã intellectus, non poſſemus intelligere, quòd uirtutes mouentes abſtractæ debent eſſe intellectus. Et hoc latuit multos modernos, adeo quòd negauerunt illud quod dicit Ariſto. in tra. ſui libri, quòd neceſſe eſt, ut formæ abſtractę mouentes corpora cæleſtia ſint ſecundum numerũ corporum cæleſtiũ, & ideo ſcire de anima eſt neceſſariũ in ſciẽdo primã philoſophiã. Et infra com. 14. inqnit. unde nõ eſt opinãdũ, quòd prima materia eſt cã receptionis ſimpliciter, ſed cã receptionis tranſmutabilis, & eſt receptio huius ſingularis, cã aũt receptionis ſimpliciter ẽ iſta natura, & ex hoc mõ fuit poſsibile, quòd corpora cæleſtia reciperẽt formas abſtractas, & intelligerẽt eas, & fuit poſsibile, ut intelligẽtiæ abſtractæ perficerẽtur per ſe adinuicẽ, & ſi nõ, nõ eſſet illic recipiens, & receptũ, unde uidemus, quòd illud quod eſt liberatũ ab hac natura eſt primũ intelligens, & ponẽdo iſtã naturã diſſoluetur qõ dicens, qũo intelligitur multitudo, & qũo intelligũtur multæ ex formis abſtractis, & intellectus idẽ eſt in eis cũ intellecto.

Confirmationes euidem. Ex omnibus igitur his auctoritatibus colligitur, quòd quãdo Aue. dixit, quòd uia motus ſolũ põt demõſtrari primũ principiũ eẽ uerum, eſt quãtũ ad hoc, quod ſit abſtractũ a magnitudine, tamẽ quòd

M tale ſit intelligẽs, & quod intelligibile ſit cã intelligentis, & multitudo, & modus oĩum iſtorũ ſumuntur ex lib. de anima. Et per hoc patet ad auctoritatẽ adductã per iſtũ doctorẽ ex. 1. ph. cõ. ult. quæ ut ĩquit, nõ recipit gloſſã, ubi dicit, quòd primũ principiũ eẽ, uel aliquid ſeparatũ non põt probari in philoſophia naturali niſi uia motus, & tranſmutationis. & dicit Aui. peccaſſe peccato manifeſto, qui poſuit primũ Philoſophũ. i. meta. probare primũ principiũ eẽ. Et cõfirmatur, nam ſi Ariſto. uidiſſet efficientiam talem, ſiue ab æterno, ſiue in tempore, cum in meta. conſiderat de cauſis æternis, & de his quæ agunt ſine motu ſi qua talia ſunt. ergo in met. in. 5. lib. ubi diſtinguit genera cauſarum, debuit feciſſe mentionem de iſto, ſaltem in genere. ſ. quod diffinitio cauſæ agentis ſibi poterit conueniſſe, conſequens ẽ falſum, ubiq; enim dicit de efficiente quod eſt principium unde motus, ſed iſta diffinitio non poteſt conuenire agenti ſine motu. Confirmatur, & eſt contra quandam reſponſionẽ. Philoſophus naturalis conſiderat de fine acquiſito ꝑ actionem, ut eſt ſanitas, met. autem conſiderat de fine qui præexiſtit actui, & ideo. 12. met. diſtinguit talem finem ꝑſcrutandum qualiter & cætera, & Com. 12. met. com. 37. diſtinguit duplicem iſtum finem. ergo eadem ratione cum Phi-

Solutio. loſophus naturalis conſiderat de agẽte ꝑ motum, metaphyſicus agens ſine motu diſtincte cõſiderat, cuius oppoſitum

eſt

A Solutio. eſt uerum,ſemper.n.uocat per totum principiũ,unde motus, &c.5.meta.uocat principium tranſmutandi. Dicimus nos ad iſtas confirmationes,quòd motus eſt duplex, uerus & æquiuocus.i.ſecundum ſimilitudinem, tunc efficiens in ſui generali ratione, ut dicitur quod eſt principium unde motus intelligitur,ſiue ſit principium motus ueri,ſicut eſt motor naturalis,ſiue ſit motor per intelligere,unde.12.meta.com.36. dicitur quòd intelligentiæ de potentijs animæ non habent niſi intellectum,& uirtutem deſideratiuam per quæ mouent in loco,& hoc eſt cõceſſum ab omnibus Philoſophis quòd omne agens,aut eſt agens per naturam,aut per intelligere,& mirum eſt,de iſtis uiris illuſtribus,quomodo auferunt efficientiam a primo intellectu, cum tamẽ ille ſit maxime actiuus, ſcientia enim Dei eſt cauſa omniũ entium,& ſi Ariſt.in.7.met.dicit.Formam domus in materia fieri a ſpecie domus ſine materia exiſtẽte:ut quid igitur imaginari non potuerunt primam formam eſſe omniũ entium effectricem,non uideo. Ad ultimum reſpondetur, quòd diuinus eſt artifex communis,& indifferenter conſiderat utrunq; efficiens per motum,& ſine motu;ſed differenter, quia efficiens per motum uerum conſiderat ſub rõnibus tranſcendentibus, quia conſiderat omnia; ut tamen contingit illud quod efficit ſine motu uero,& efficit per intelligere,& uelle,de tali quiditatiue, & in propria forma

B conſiderat nedum ſub rõnibus tranſcendentibus,quia tale eſt intelligentia,& de intelligentijs quiditatiue conſiderat diuinus,licet multas diſpoſitiones,& de intelligẽtiis ſumat diuinus a naturali,ſicut ſupra deduximus in uia Auer. Et ex iſtis ſolutionibus,apparet etiam ſolutio ad omnes rationes,& auctoritates Greg.de Arimino,quę ad idem tendunt,ſicut cuilibet facile innoteſcere põt, oẽs.n. fundãtur ſuper illo præſuppoſito,quòd ſit unus,& idem modus,quo cauſantur a primo principio tẽporalia,& æterna, ſi æterna cauſarentur, & hoc eſt fundamẽtũ quod eſt debilius quàm ſit tela araneæ,quia eſt longe diuerſum genus entiũ hoc &

Concluſio theorematis. illud. Redeamus igitur ad locũ noſtrũ, unde diuertimus, & declaremus quõ ex intellectu, & intelligibili ſit magis unum quã ex materia & forma,& dicamus quòd res eſt clara,& aperta ex uerbis ſequentibus in illa auctoritate,quia inquit.quod enim ſit ex eis nõ eſt aliud ſicut in compoſitis ex materia & forma.ly enim, ut clarũ eſt, eſt redditio cauſæ,unde ut alias demonſtraui,ſententia Auer.fuit quòd ſubſtantia compoſita ſit tertia quædam entitas diſtincta a partibus,etiã ſimul iunctis,quicquid alij imponãt ſibi. ideo igitur ex intellectu,& intelligibili ſit maxime unum,quia intellectus poteſt fieri intelligibile. nam quando intellectus intelligit ſeipſum,patet quõ intellectus ſit intellectum,nõ ſic eſt in compoſitis ex materia & forma, quia nunquã materia fiet forma, nec forma materia,ſed ex materia & forma ſit ſubſtantia cõpoſita, quæ eſt aliud ab eis uel diuiſim, quia nõ eſt materia,nec eſt forma,ut tenet uia cõis,de mẽ

C te Auer.uel etiam cõiunctim,ut ego teneo,& pro hoc habemus claram Auer.auctoritatem in.12.cõ.39.ubi inquit, intellectus enim inquantum intelligit intellectum dicitur intellectus,& inquantũ intelligit per ſe dicitur,quòd intellectum per ſe eſt ipſe intellectus ecõtrario illi quod intelligit per aliud, & inquantum quidem intellectus eſt illud quod intelligitur,dicitur quòd itellectus eſt res intellecta.

Propõ. 13. *Primus intellectus ſolum ſeipſum intelligit.*

PEripatetici omnes conuenerunt in præſenti Theore. nam Ariſt. de compoſito illam quæſtionem examinat in.12.primæ philoſophiæ.tex.com.51. uerũtamẽ ſunt diſcordes circa modũ quo intellectus diuinus ſolũ ſeipſum intelligens,nihil tamen dicitur ignorare. Animaduerte igitur quòd Ariſt.& Com.ubi ſupra tres concluſiones de intellectione Dei proponunt per ordinem. Prima concluſio eſt iſta.Deus eſt ſubſtantia intellectualis ſemper actu intelligens.Et ſic deducitur,nam Deus eſt ens nobiliſsimũ omnium,hoc autem non eſſet,ſi non eſſet intelligens, aut non eſſet ſemper actu intelligens,unde ait.ſi nõ intelligat,quid utique erit inſigne generabile?ſed habet quemadmodum,

D ut ſic dormiens.ubi Auer.in com.inquit. Neceſſe eſt,ſi eſt intelligens, ut ſemper ſit ſecundum alterum iſtorum duorũ modorũ,aut ſcd'm diſpõnem,in qua non utitur ſciẽs ſcientia, aut in qua utitur. Si igitur fuerit in diſpõne,in qua ſciens non utitur ſcientia ſua eſt,quaſi dormiens,& nõ erit in eo diſpõ nobilis,& hoc eſt inconueniens. Secunda concluſio eſt iſta,ſua ſubſtantia eſt ſua intellectio, quæ ſic oſtẽditur per Philoſophũ.nã ſi ipſe non ſit ſua intelligentia. i. ſua intellectio,ſed potentia;tunc igitur nõ erit optima ſubſtantia.per intelligere.n.ei honorabile ineſt.quaſi dicat.cũ Deus non ſit in optima diſpõne niſi per intelligentiã,ſi ſua ſubſtantia non ſit ſua intelligẽtia,tunc igitur ipſe, ex ſe nõ erit optima ſubſtãtia & perfectiſsima, ſed perficitur per aliud. ſ. per ipſam intellectionẽ, & hoc eſt inconueniens. Tertia concluſio eſt,Deus nihil aliud a ſe intelligit.quę uarijs rõnibus ab ipſo,& a Com.ibi deducitur.Tũ quia ſi intelligeret aliud a ſe,tunc ſua ſubſtantia non eſſet ſua intellectio,ſed erit potentia per quã ſit intelligẽs aut intellectio. Tũ ẽt quia erit aliquid nobilius eo quod eſt falſum.probatio ſequelæ,nã intellectũ eſt perfectio intelligentis.ſ.cauſaliter,quia cauſat in intelligente ſuam perfectionẽ, quæ ẽ intellectio,oẽ autẽ tale inquantũ huiuſmodi eſt perfectius eo.Tũ quia non eſſet ſimpliciter indepẽdens, & nullius indigens,conſequens eſt falſum.Deduco conſequentiã,quia intellectus dependet ab intellecto.Tũ quia eſſet in eo paſ-

E ſio,quia oẽ quod intelligit aliud tranſmutatur in ſua ſubſtãtia,ſeu mouetur ab alio. Tum quia non eſſet ens nobiliſsimũ,& ex ſe optimũ.Probatur cõſequẽtia, quia intellectio rei uilis non eſt nobilis,ſed uilis,unde ẽt ut inquit.Melius ẽ eſt apud nos quædã negligere,quam intelligere, & non uidere quam uidere.Adducitur ẽt per Com.alia rõ.nam ſi Deus intelligeret alia a ſe,aut hoc eſſet ſcientia in uniuerſali,aut ſciẽtia in particulari.Nõ in uniuerſali, quia ſcire in uniuerſali eſt ſcire in potentia,& eſt ſcire cõfuſum,& indiſtinctũ. Nec in particulari, quia entia particularia ſunt infinita,& infinitũ,ſcd'm quod infinitum eſt ignotum.Aduerte tamen quod licet Philoſophus,& ſequaces eius teneãt iſtã concluſionẽ, tamen omnes hoc fatẽtur quod Deus ſe ſolũ intelligendo dicitur oĩa cognoſcere,& nihil dicitur ignorare,& in hoc ſunt uarij, & diuerſi modi dicendi. Themi. Themiſt. opi. autem,ut recitat Com.in loco prædicto dixit,quòd intellectus diuinus intelligit oĩa, ex hoc quod intelligit ſe eẽ prĩcipiũ omnium. Com.autem impugnãs dictum Themiſtij, Impugnatio. inquit.quòd iſta ſunt dicta illius qui non intelligit demonſtrationes Ariſt.& hoc pro tanto dixit, quia ex uerbis Ari

F ſto.apparet quòd Deus intelligit ſe, & nihil extrinſecum, ſed ſcd'm expõnem Them. ſequitur quòd Deus intelligat alia a ſe. Amplius,tunc intellectus,& intellectum in Deo Expoſitio Auer. non ſunt eadẽ omnibus modis. quia ſi Deus intelligit alia extrinſeca a ſe,patet,quòd tũc ibi intellectus,& intellectũ non eſſent eadẽ ſimpliciter,& oĩbus modis.Et ideo Auer. aliter exponit mentẽ Ariſt.in illo loco.inquit.n.quod primus intellectus eſt ſimplicior omnibus,& eſt unus ſimpliciter ſine aliqua multiplicitate,neq; propter alietatẽ intellectus,& intellecti,neq; propter multitudinẽ intellectorum, multitudo.n.intellectorum in eodem intellectu, ſicut eſt in intellectu in nobis cõſequitur alietatem,quæ inuenitur in eo.ſ.alietatem intellectus,& intellecti in nobis, quoniam cum intellectus & intellectum fuerint adunata perfecta adunatione,contingit,ut intellecta multo plura,quæ ſunt illius intellectus adunentur & determinent unũ, & ſimplex omnibus modis, quoniam ſi remanent illa intellecta, quæ ſunt in uno intellectu plura,& non adunarentur cum eſſentia intellectus,tunc eſſentia eius aliud erit ab eis. Quę uerba ita interpretatus eſt Ioan. de Bac.in.1. ſen.diſt. 39.q.1. Opi. Ioan. de Bac. inquit enim quod licet opinio Themiſtij non poſsit ſtare, ſemper tamen remanet inconueniens quoddã,& eſt quod Deus ſit ignorans,ea quæ ſunt hic,& ideo ſubdit Commẽ. quòd erant quidam dicentes, Deum ſcire omnia quæ ſunt hic ſcientia uniuerſali,non ſcientia particulari, & hanc reprobat.Non.n.põt eſſe uniuerſalis,quia tunc illorum ſciẽtia non eſſet niſi in potentia. Nec particularis quia particularia ſunt infinita,& infinita non determinantur a ſcientia,

G tenet igitur Comment. pro finali concluſione illud in quo ambæ iſtæ opiniones concordant,ſcilicet quòd Deus ſcit omnia quæ ſunt hic,ſed diſcordat ab utraque in modo ponendi,non enim cognoſcit ea ſcientia uniuerſali,& confuſa nec particulari & diuerſa, nec cognoſcit ea ꝑ hoc quòd cognoſcit primum eſſe cauſam eorum ſubito tranſeundo a cognitione ſuijpſius ad cognitionem eorum, ut quædã entia in ſeipſis,ut ponit Them.ſed ex hoc quod cognoſcit ſe ipſum in ſeipſum,dico quòd continet eſſe eorum,& quod eſt cã eſſe eorum,& hoc eſt quòd dicit,& ueritas eſt quod cum ſcit ſe tantum in ſe ſcit omnia in eſſe quod eſt cã eorũ eſſe, & nota dicit quod eſt cauſa non dicit ſecundum quod eſt cauſa. Ad euidentiam iſtorum eſt intelligẽdum, quòd aliquid poteſt dici eſſe intellectum,uel ſcitum,& ſecundũ ipſum eſſe quod habet in ſeipſo dupliciter. Vno mõ quòd ipſum ſecũdum proprium eſſe quod habet in ſeipſo per ſe terminet actum intelligendi ſic quòd intellectus in intelligendo tranſeat ſuper ipſum tanquam ſuper per ſe terminum intellectionis, & tanquam ſuper obiectum per ſe ſpeculatum,& per ſe intellectum,ſicut poſuit Themiſtius, quod cum Deus intelligit ſe ſubito transferret ſe ad intelligendum creaturam ſecundum illud eſſe proprium quod habet in ſeipſa creatura, ita quòd actus intelligendi termi-
H naretur ad creaturam cognitam in proprio eſſe, quod hẽt in ſeipſa tanquam ad obiectum per ſe ſpeculatum,& intellectum ſiſtens, & terminans actum intelligendi diuinum. Alio modo, quòd ipſum ſit cognitum in quodam alio adunate,& unitiue cum eo ſic, quòd illud aliud in quo adunate ipſum cognoſcitur ſemper indefectibiliter ſit per ſe terminans actum intelligendi,& per ſe ſpeculatum, & per ſe intellectum,& quòd intellectus ſuus nunquam ſe transfert ultra, tanquam in aliud obiectum per ſe ſpeculatum, ſed quod ſolũ conſequutiue intelligat illud adunate eſt cognitum,in eo ſecundum eſſe proprium,quod habet in ſeipſo. poſito enim quod eſſet unus calor ſeparatus, qui eſſet calor per eſſentiam,& includens perfectiones omnium calorum, ſi tunc eſſet aliquis intellectus comprehẽdens illum calorem,& omnes alios in eo adunate poſito.cũ hoc quòd ille intellectus comprehendẽs illum calorem, & oẽs alios in eo ſemper indefectibiliter ſtaret ſpeculando ſemper illum calorem tantũ ex hoc quod ſic intelligeret ſemper ſtãdo in comprehenſione illius caloris per eſſentiam,qui includit perfectiones omnium calorum ſecundum proprium eſſe in ſeipſis. & inquit quòd iſtud clarius habetur diſt.35. art.4.in fine,& reſponſione ultimi argumenti.per hũc modum uult Com.dicere contra The.quod non ſolum intellectus diuinus nihil intelligit extra ſe acquirendo ſcientiam a rebus,ut probauit prima concluſio principalis, ſed quod nihil intelligit extra ſe tanquam obiectum terminans actũ intelligendi,& tãquam obiectum ſpeculatũ,& intellectũ, ſicut poſuit Them.Sed quod intelligit omnia in ſeipſo,ita
I quòd intelligendo comprehenſiue,ſeipſum tantum,qui eſt cauſa eorum intelligit alia,& hoc eſt quod dicit reſpondẽdo, & ueritas eſt, quòd ſecundum quod ſcit ſe tantum ſcit omnia in eſſe,quod eſt cauſa eorum in eſſe,& uocat cognoſcere in cauſa cognoſcere omnia in eo quòd eſt tale per eſſentiam,in quocunq; genere ſit cauſa non curat. Et adhuc ulterius declaratur poſitio,ne enim aliquis crederet,quòd ſolum cognoſceret illa ſecundum eſſe ſolum,quod habent in ipſo,& non ſecundum eſſe proprium,quod habent in ipſis ſuis eſſe proprijs extra,addit triplex exemplum. Primũ de calore,quia qui ſcit calorem ignis tantum,nõ dicitur neſcire naturã caloris inexiſtentis in reliquis calidis,ſed iſte eſt qui ſcit naturam caloris ſecundum quod eſt calor. Tũc arguo,ipſe dicit,quòd qui cognoſceret calorem per eſſentiam.ſ.ignis tantum, non dicitur neſcire naturã caloris exiſtentis in rebus calidis,ſed cognoſcere calorẽ,ut eſt in calidis eſt cognoſcere ipſa calida,ſicut cognoſcere albedinem, ut in pariete eſt cognoſcere parietem album. Igitur uult quòd qui cognoſcit calorem tantum, non ſolum cognoſcit calorem in his,ſed cognoſcit ipſa calida, ſed hoc nõ poteſt eſſe niſi conſequutiue. cum nõ ponitur niſi unum per ſe intellectum terminans cognitionem. Et poteſt formari ratio
principalis a ſimili,ſed ſentẽtialiter ſic. Si aliquis ſciret calorem per eſſentiam.ſ. ignis tantum.ſup. perfecta comprehenſione ſciret omnia calida omnibus modis quibus ſunt K
calida,quia da oppoſitũ non cõprehenderet calorẽ. Igitur a ſimili ſi primũ ens ſcit ſe tantum,quod ens eſt ens per eſſentiã,& cõprehenſiue:ſequitur quòd ſcit omnia entia omnibus modis quibus ſunt entia,ſed cognoſcere oia entia oibus modis quibus ſunt entia,eſt cognoſcere diſtincte ea ſecundũ propria eſſe. Igitur Deus intelligendo ſe tantũ cõprehenſiue excluſio omni alio obiecto terminãte eius cognitionẽ, ſaltẽ cognoſcit alia diſtincte ſcd̃m ſua eſſe propria,ut ſũt v3 in ſeipſis. Secundo ponit aliud exẽplũ.ſi eẽt aliquod ens quod ens eſſet in ſeipſo ſimplex exiſtẽs,& eẽt oẽ ens ſcd̃m perfectionalẽ,& identicã continentiã,tũc eo quod quis ſciret perfectiſsime tale ens,ſequitur, quod ſciret oẽ ens ſcd̃m omnẽ perfectionẽ ſuã, quod ẽ ſcire ipſum ſcd̃m quamlibet entitatẽ ſuã, quia in omni ente eſt aliqua perfectio,ſed ut dicit tale eſt Deus,ait.n.ſic,primus ſcit naturã entis in eo quod eſt ens,in eo quod ẽ ens ſimplex, qđ eſt ipſum. Tertio de intellectu,uidelicet ſit eſſe aliquis qui per eſſentiã cõtineret omnia intelligibilia. Tũc qui cõprehẽderet illũ intellectũ,cõſequenter cognoſceret omnia alia ſcd̃m oẽm modum ſuæ entitatis. Addit ẽt præfatus Doctor ex ſuo,ad hoc duplex exẽplũ naturale. Primum numerus ſenarius eſt formaliter cõſtitutus aliqua unitate. Nõ.n. eſt his tria,neq; ter duo,ſed ſemel ſex. 5.met.& tamẽ patet
quòd qui cõprehenderit illã unitatẽ.ſ.ſenitatẽ, cognoſceret diſtincte duas trinitates,& ſex unitates,cũ.n.hæc in eo quoquo mõ cõtinentur,non eſſet cõprehẽſio eius,niſi hęc omnia ſcd̃m ſua propria eſſe cognoſcerentur, ſic in propoſito Deus cõprehendẽdo ſeipſum qui eſt per ſe quędã unitas cognoſcibilis omniũ, dicitur eſſe comprehenſiuus &c. Aliud exẽplũ ualde cõueniens eſt.poſito, gratia exempli, quòd unitates omniũ concluſionũ, quæ continentur in primis principijs, eſſent eadẽ unitas per eſſentiam cũ unitate prioris ſecundum continentiam perfectionalem, ſicut ponit Com.com.51.12. met. quod plura in intellectu diuino non ſunt ab eſſentia intellectus diuini. ſi igitur intellectus meus cõprehẽderet prima principia,& ſtaret ſemper indefectibiliter ſpeculãdo, & non transferret ſe a ſpeculatione principiorũ ad ſpeculandũ concluſiones in ſeipſis,tunc manifeſtũ eſt quòd cõprehendendo prima principia,ẽt perfectiſsime adunate,& ſimplici cõprehenſione cõprehẽderet oẽs concluſiones,& geometricas,& aſtronomicas,& omniũ aliarũ ſcientiarũ:ſed talis cõprehenſio non eſſet omnino totalis,& perfectiſsima,niſi ad illã cõſequeretur cognitio rei ſcd̃m oẽ ſuũ eſſe. Ergo intellectus meus cõprehendendo perfectiſsime adunate,& ſimplici cõprehẽſione pri M
ma principia,& omnes concluſiones in eis conſequutiue, ſaltẽ cognoſcit omnes concluſiones in ſeipſis. & ſic arguẽdũ eſt per omnia de intellectu diuino,&c.iſta eſt opinio,& declaratio Auer. ſecundũ iſtũ doctorem. Licẽt autem de Impugnatio.
hoc memini me ſpecialẽ qõnem edidiſſe in commentarijs meis ſuper. 12.met. quãtũ ſpectat ad præſẽtẽ locũ. Dico ꝙ iſta non eſt mens Auer. quia intellectio Dei ſecundum ipſum ẽ omnino ſimplex,& omnino indiuiſibilis,quia ut ſcribit Com.12.met.com.37.eſt in fine ſimplicitatis, unitatis, & nobilitatis. Et per conſequens ibi non eſt multitudo intellectorũ in propria forma,neq; per uiã intẽtionis primę, neq; per uiã conſequutionis,ſicut ſibi imponit iſte doctor. Amplius, tunc intelligens, & intellectus in eo non eſſent omnibus modis eadem,quia obiecta conſequutiue cognita non ſunt,formaliter loquendo,ſecundum proprium eẽ formale omnibus modis eadem cum obiecto primo cognito, quia ſi omnibus modis obiectum primo cognitum,& obiecta alia conſequutiue cognita formaliter, & omnibus modis ſunt eadem;igitur non oporteret alia obiecta per participationem entia cõſequutiue diſtincte cognoſci, ex hoc quòd intellectus diuinus ſuã eſſentiã,quæ eſt ens per eſſẽtiã cognoſcit, immo oia ꝗ; primo intuerẽtur a diuino intellectu in propria forma ſine aliqua cõſequutione. Cõfirmatur,quia Auer.contra Auic. 12. meta non ponit in intelligentijs eſſe conſequutionẽ,nec in ſe,nec in ſuis actibus intelligendi.

A telligendi. Amplius pateretur Commen. conſimiles anguſtias quas patitur Themiſtius qui poſuit intellectum diuinum cognoſcere omnia inquantum cognoſcit ſe eſſe principium omnium, manifeſtum eſt autem quòd ſi ita eſſet, ut inquit Themiſtius, quòd in cognitione Dei eſſet aliqua cōſequutio inter cognitionem principij, & principati, & ita eſt ſecundum te conſequutio inter intelligere ens per eſſentiam, & inter intelligere ens per participationē. Quod autem dicit præfatus Doctor de tribus exemplis adductis per Auer. facile excludi poteſt. nam exemplis utimur, non ut ita ſint, ſed ut audiant qui addiſcunt, nā exemplorum requiritur manifeſtatio, & non uerificatio, ut ſcribit Comm. in. 2. de anima. in commen. 67. unde lucidiſſimus Them. in primo de anima. ca. 24. ſcribit. Ego uero primū illud demiror eorum qui hoc audent dicere, quod arbitrantur exēpla uim probationum habere, cum tamen exemplum ad faciēdam fidem infirmiſſimum argumentum ſit. Amplius autē ex illis exemplis non poteſt haberi illud quod deducit præfatus Doctor, nam licet cognoſcens calorem per eſſentiā in igne, non dicatur ignorare naturam caloris exiſtentis in alijs rebus calidis, tamē in illa intellectione caloris ignei non intelligit iſte intellectus omnes alios calores per participationem in alijs rebus calidis, ſecundum propria eſſe

B & formaliter. quia non intelligit iſte intellectus formaliter niſi caloris eſſentiam, non tamen iſte in propria forma intelligit calorem lapidis, qui eſt, ut quatuor, & calorē plātæ, qui eſt ut quinque, ut clarum eſt, unde deductio eius uidetur peccare per fallaciam accidentis, cognoſco albedinem, quæ eſt in pariete. ergo cognoſco parietem album, quia accidit albedini, ut eſt cognita a me, quòd ſit in pariete, ita omnia calida per participationem cognoſcuntur in cognitione caloris per eſſentiā, ſed non ſequitur propter hoc quod illis taliter cognitis cognoſcātur in propria forma, quia cognoſci in propria forma accidit, & extraneum eſt calidis per participationem, ut cognoſci dicuntur ad cognitionem caloris per eſſentiam, & ita patet ſolutio ad omnia exempla adducta per ipſum. Amplius in ſeipſo hoc experiri potuit, nam non eſt dubium quod in entibus eſt ordo, & imperfectiora dicuntur contineri in perfectioribus, unde Ariſt. in. 2. de anima. in tex. commen. 31. inquit, quòd uegetatiuum eſt in ſenſitiuo, ſicut trigonum in tetragono, & non oportet, quod qui diſtincte cognoſcit hominem qui eſt metrum omnium eorum quæ ſunt hic quod principaliter, aut conſequutiue intelligat omnes alias ſpecies, & creaturas a quibus differt homo, unde Ariſt. & Cō. & Them. in. 2. poſterio. damnat in tex. com. 20. in illo cap. non autem oportet definientem, & diuidentem omnia ſcire. Speuſippus, ut inquit Them. in ſua paraphraſi. ca. 24. qui

C opinabatur, quòd ille qui diffiniturus eſſet aliquam rem debet prius cognoſcere omnia a quibus differt, unde Ariſto. ibi manifeſte concedit aliquem habere poſſe diſtinctam cognitionem de ſpecie nobiliori, eſto quòd ignoret uiliorem diſtincte, a qua illa nobilior diſtinguitur. & ideo ſine dubio cum ſupportatione, & reuerentia non medullitus penetrauit ueram opinionem tangendo Auer. ſed corticem uerborum tetigit ut ſtatim oſtēdam, nam rectum eſt iudex ſui, & obliqui. Dico igitur altius quędam repetendo neceſſaria circa hoc quæ ſunt de mente Auer. Primum quòd

Solutio. ſuppono de mente eius eſt hoc, quòd eſſe ſenſibilium formarum gradus habet, quorum uilior eſt in materia, nobilior illo autem eſt eſſe, quod habent in humano intellectu, & nobilior illo eſt eſſe quod habent in ſeparatis intelligētiis. dictæ formæ gradus habent adinuicem differentes, ſecundum quod differunt illæ intelligentiæ adinuicem, & eſt de intentione Auerr. in lib. deſtructio deſtructio. in diſputa. 3. in ſolutione. 18. dubij. Pro quo debes ſcire, quòd ſunt duo extrema latitudinis entium. Vnum in extremo remiſſiori, & hoc eſt prima materia, quæ ſecundum beatum Auguſt. in. 12. libro confeſſionum eſt prope nihil, unde ex ſua imperfectione, & latentia propter ſuum eſſe diminutum quod habet Plato non diſtinxit inter ipſam, & priuationem, ut patet primo phyſi. tex. commen. 79. Aliud eſt in extremo inteſiori, & iſtud eſt Deus ſublimis, unde Cō. 12. meta. tex. cōmmen. 18. inquit. Omnes formæ ſunt in potentia in prima materia, & ſunt in actu in primo motore, D & ideo formæ quæ ſunt maxime propinquæ naturę primę materiæ, ſunt imperfectiſſimæ, ſicut ſunt formæ elementales. Deinde ſunt parum illis perfectiores formæ mixtorū inanimatorum, ut ſunt mineralia & lapides. Deinde ſunt negetabilia, & plantæ. Deinde ſunt quędam, quæ a Græcis Znophyta, a nobis autem ambiguam naturam obtinentia inter animalia, & plantas, ut eſt ſpongia marina. Deinde ſunt animalia. Demum in hoc mundo inferiori eſt homo, qui eſt terminus iſtorum inferiorum. unde Auer. 2. de anima. commen. 32. Complementum autem animalium, & finis eorum qui intendebatur in natura, & generatione, quē cum natura potuit pertingere, ſtetit, eſt modus animalium habentium uirtutem ſpeculatiuam cogitatiuam ideſt intelligibilem, & ita intelligis primam partem ſuppoſiti, quòd uilior gradus, quem obtinet forma ſenſibilis in hoc mundo inferiori, eſt ille quem habet in materia, & nobilior eſt ille quem habet in humano intellectu. nam ut ſcribit Auer. in eodem loco, lapis ſine dubio, & quælibet forma duobus modis habet eſſe, uidelicet eſſe intelligibile, quando comprehenditur ſeparatum a materia ab intellectu, & eſſe ſenſibile, uidelicet id quod habet in materia. uerbi gratia lapis formam habet materialem extra animam, & aliam formā, quæ eſt intellectio, & comprehenſio facta in anima, prout E anima rationalis ſeparatam capit eam. & ideo forma, ut eſt in anima humana, quæ eſt locus ſpecierum, non omnis, ſed itellectus, ut dicit in. 3. de anima, habet nobilius eſſe, quod habere poteſt reſpectu iſtius ordinis, qui eſt in hoc mundo inferiori, nam ut ſcribit Ariſto. in. 3. cæli & mund. tex. cō. 24. Ordo eſt propria natura ſenſibilium. Secundo imaginare debes, quòd conſimilis ordo, immo longe perfectior eſt in illo ſuperiori mundo, a quo omnis ordo, & ſeries, & permanentia iſtius mundi diſponitur, teſte Ariſto. in principio libri meteororum. ubi inquit. Oportet mundum iſtū inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe continuum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur. unde Ariſtot. deridet antiquos qui ponebant caſum & fortunam in corporibus cæleſtibus, & non in iſtis inferioribus, ut patet in ſecundo phy. tex. commen. 46. ubi inquit. Adhuc inconuenientius eſt dicere hoc, uidentes quidem in cælo nihil caſu fieri, in his autem quæ non ſunt a fortuna, multa contingere a fortuna, & erat merito econtrario fieri. unde octauo phyſic. tex. commen. decimo quinto. Nihil inordinatum eſt eorum quæcūque a natura, & ſecundum naturam ſunt, natura enim cauſa ordinationis eſt. & Commentat. in commen. dicit quòd F illud quod eſt cauſa ordinis eſt dignius ordine, & ideo ſcire debes quod gradatim aſcēdendo ab anima humana, quæ licet ſit ſuprema inter formas, quæ ſunt in hoc mundo inferiori, eſt tamen infima reſpectu formarum, quæ ſunt in mūdo ſuperiori, quia eſt in confinio æternitatis, & temporis, ut dixit Iſaac, & eſt etiam ſententia Auerro. in tertio de anima. in commen. decimo nono. Et in ſecundo phyſi. commen. 26. Forma igitur eadem, ut eſt in intelligentia lunæ, eſt habens nobilius eſſe, quam ut erat in anima humana, & eadem, ut eſt in intelligentia Mercurij eſt in nobiliori gradu eſſendi, quam ut erat in illa, quæ eſt Lunæ, & adhuc nobilius eſſe habet, ut eſt in intelligentia Veneris, & nobilius eſſe adhuc habet, ut eſt intelligentia Solis, & adhuc nobilius eſſe habet, ut eſt in intelligentia Martis, & adhuc nobiliori modo, ut eſt intelligentia Iouis, & adhuc nobilius eſſe habet, ut eſt in intelligentia Saturni, in ſupremo autem & perfectiſſimo gradu eſſendi eſt, ut eſt in primo motore, qui eſt Deus ſublimis, & hoc tenendo quòd ordo intelligentiarum in nobilitate, & perfectione ſit, ſicut eſt ordo in orbibus moti, uidelicet quòd quanto aliquis orbis eſt propinquior orbi ſtellato, tanto eſt perfectior, & quanto eſt remotior tanto imperfectior: unde orbis Lunæ inter corpora cœleſtia eſt, ſicut elementum terræ inter elementa, ut dicit Commen. in ſecundo capit. de ſubſtantia orbis. & in. 2. cæli in commen. 49. & eſt ſententia Ariſtote. ut dicit in libro de animalibus. & ſic eſt tenendum ſecundū opinionem Ariſt. ut ſcribit Com. 12. meta. in commen. 44. ubi

G inqnit. quòd Ariſtote. intendebat quod ordo earum ſit ſecundum ordinem orbium earum in loco, licet mathematici aliter ſentiant in hoc, ut dicit ibidem. Et ſic intelligis quomodo formę iſtorum ſenſibilium ſunt in ſuperioribus, & nobiliori modo quàm ſint in materia. unde in libro de diuinis nominibus.cap.5.Dionyſius dicit, quòd ſuperiora in entibus ſunt exemplaria in inferioribus. & beatus Tho. in quæſtionibus diſputatis de anima in. q. 15. ſcribit. q̄d ſimilitudo inferiorum inuenitur in ſuperioribus. Vnde & mathematici futura prænunciant conſiderantes ſimilitudines eorum quæ hic aguntur, & in cæleſtibus corporibus.

Nota de diuinatione ſecūdum quietē.

Et iſto modo innoteſcere etiam poteſt tibi, unde cōtingat diuinatio, quæ eſt ſecundum quietem, de qua multum laborauit Ariſto.& etiam Auerro.in libro de diuinatione. Et inde etiam contingunt futurorum prophetiæ, quæ plerunque melancholicis contingunt, licet tales non intelligant illud quod dicant, unde Commen. 12.meta. comment. 18. prophetæ prædicētes futura non intelligunt illud quod dicunt.

Prophetæ. Vates.

Vnde ſcire debes, quòd antiquitus erant inſtituti interprætes uaticiniorum, & iſti dicebantur prophetæ, ſed loquentes futura dicebātur uates, ut refert Plato in Timæo, & ratio naturalis ſuper hoc eſt, quia uates ſunt melancholici, & extaſin paſsi, qui ut inqnit Ariſto. in libro de diuinatione, quæ eſt in ſomno, præuidēt futura, quia proprijs motibus non infeſtantur, ſed longe proijciuntur, & ideo extraneos motus maxime percipiunt, & de hoc uide Auic. in.6. naturalium. part. quarta cap.5.

H Et ſic intelligis etiam quomodo multæ artes, & quomodo etiam medicina, ut inquit Auerr.exiſtimatur, quòd ſit pars prophetiæ, quia multa remedia ægritudinum reuelata fuerunt in ſomno, ut refert Auic de ſplenetico in.1.canon. in cap.de urina, & multa cō ſimilia. Et ſic intelligis quomodo omnia, quæ ſunt in hoc mundo inferiori, cadunt ſub ſolicitudine, & prouidentia. unde Comment. in.2.phyſicæ auſcultatiònis.in comm.75. ubi Ariſto.intendit declarare, quomodo natura agit propter finem, inquit enim quia iſta propoſitio eſt maxima, & fundamentum in hac ſcientia, & in ſcientia diuina, quoniā ſi naturalis non conceſsit eam, negat principium finale, & negat materiam eſſe propter formam, ex quo ſequitur ipſum negare agens: generans enim nō generat niſi propter aliquid. Et ſimiliter mouens non mouet niſi propter aliquid. Et cum ſequitur forma neceſſario materiæ, natura naſcitur caſu. & ſic non erit agens: aut ſi erit, erit fruſtra. Et ſimiliter, ſi diuinus non conceſserit eam non poterit probare quòd Deus habet ſolicitudinem circa iſta quæ ſunt hic. Et ſimiliter ex hoc intelligis, quomodo opus naturæ rememoratur ab intelligentia non errante, ut recitat Com. 15. meta.com. 18. & fuit ſententia lucidiſsimi Themiſtij. inquit enim in primo phyſicæ auſcultationis ſuper expoſitione tex.com.81.ubi Ariſtote. loquitur de appetitu naturali materiæ in illo tex.Exiſtente enim quodam diuino, & optimo.inquit enim.

I Nam cum materia ſit receptrix capaxque priuationis, atque id habeat ſolum, ut potentia conſtet; infirmior, & imbecillior eſt, quam ut poſsit formas quas uicibus ſuſcipit, perpetuo retinere. Sed cur ſuſcipit uicibus formas? Quia appetens eſt diuinitatis, & diſcupiens boni. Voco autem diuinum, & bonum primam formam, & primam cauſam quo referuntur collimantque omnia, & cui quæq; res tendit fieri quam ſimillimā quantum poteſt, poteſt aūt quātum natura conceditur. Ea uero appetitio quonam modo eſt in materia? Profecto uerìſsimum puto quod dicitur, prouidentiam fuiſſe quæ & turpi deſiderium honeſtatis, & agenti opulentiæ quantum ſit ſatis iniecerit.

Ardua difficultas. Euaſio.

Sed tunc eſt ardua difficultas, quomodo ea quæ ſunt hic, cadunt ſub Dei prouidentia, ſi Deus nihil ſecundum Peripateticos, eorū quæ ſunt hic, intelligit. Iſtam autem difficultatem Auer. iſto modo euadere conatus eſt in.15.meta.com. 37.inquit enim. Dicentes autem quòd Deus ſolicitus eſt circa unumquodque indiuiduum, aliqualiter eſt uerum, & aliqualiter nō: quia nullum indiuiduum habet diſpoſitionem propriā, niſi illa diſpoſitio inueniatur in aliquo modo illius ſpeciei. hoc igitur modo uerum eſt Deum ſolicitari circa indiuidua. Solicitudo autem circa indiuiduum tali modo, quòd nullus habeat communicationem cum eo, hoc non eſt fas bonitati diuinæ. K

Cā erroris. Ioan. de Bac.

Et iſte locus fuit indicio meo, in cauſa quòd Ioannes ille de Bacchone deuenerit ad illum modū dicendi in uia Auerro. quòd intellectus diuinus intelligit diuinam eſſentiam, quæ adunate continet omnia, & hoc cōprehenſiue, tunc per uiam conſecutionis intelligit omnia alia diſtincte ſecundum propria ſua eſſe.

Impugnatio.

Sed iſte intellectus ſtare non poteſt, ut prædiximus. Amplius ſequeretur poſitio idearum in intellectu diuino, ſecundum uiam Ariſ. quia intellectus diuinus ſi cognoſcit ſpeciem hominis, pariformiter & alias ſpecies, hoc autem ſtare non poteſt ſub proprijs rationibus diſtinctis iſta eſſe apprehenſa ab intellectu Dei ſecundum fundamenta eorum. Nam Ariſtote.in 1.cæli & mundi.in tex.com.92.ubi Ariſt.arguit contra Platonem qui dicebat mundū iſtum ſenſibilem eſſe productū a Deo per exemplar in mente diuina, quòd ipſe Plato nūcupabat mundum, archetypum, iuxta illud Boethij in.3.de conſolatione philoſophica in illo metro.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum cœliq; ſator, qui tempus ab æuo
Ire iubes, ſtabiliſq; manens das cuncta moueri:
Quem non externæ pepulerunt fingere cauſæ.
Materiæ fluitantis opus, uerum inſita ſummi
Forma boni, liuore carens. tu cuncta ſuperno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipſe
Mundum mente gerens, ſimiliq; in imagine formans.

Inquit præcipue in tex.translationis Arabicæ Ariſt. ibi. Et iſte ſermo ſequitur ſermonem de exemplari mundi, ſicut dicunt quidam, quòd mūdus habet exemplar apud creatorem. L Vbi Auerro.in commen. inquit. & teſtatur huic ſermoni ſcilicet mundos eſſe plures, qui ponit in Creatore mundi exemplar ſecundum quod fecit mundum. dicens enim exemplar eſſe, contingit ei neceſſario dicere, ut mundus habeat plura indiuidua: nam uno exiſtente exemplari poſſunt fieri multa exemplata ad imaginem, & ſimilitudinem illius, ut clarum eſt. Ecce igitur ſecundum uiam Ariſto.& Auer.quòd intellectus diuinus non habet exemplar mundi in propria forma, quia tunc ipſe pateretur conſimiles anguſtias quales ipſe intulit in Platonem, ut patet intelligenti. Amplius, ſi intellectus diuinus intelligit Sortem & Platonem, non ſub rationibus indiuidualibus, quia hoc non eſt fas bonitati diuinæ, ut ipſi opinantur, ſed intelligit illa ſub ratione ſpeciei, inquantum uidelicet conueniunt in humanitate; tunc iſta ſcientia eſſet in uniuerſali. & tamen ipſe determinat in.12.meta.com.51. quòd ſcientia Dei non eſt uniuerſalis, neque particularis, & iam uides quantum ſit arduus iſte locus.

Solutio.

Dicamus igitur, quòd in ſolo primo intellectu ueritatē habet ſimpliciter, & omnibus modis quòd intellectus & intelligibile ſunt idē omnibus modis, ſicut dicit Commen. duodecimo meta. commen.51. M Et clarius in libro deſtructio deſtruct. in diſputatione tertia, in ſolutione. 16.dubij. inquit enim. Non nanque ſequitur, quòd quamuis intellectus, & intelligibile ſint in ſeparatis intelligentijs unum & idem, quòd ſint æquales in ſimplicitate. Philoſophi enim ponunt, quòd intellectus differunt in hac proprietate ſecundum magis & minus. Et dicta ſimplicitas non reperitur ſecundum ueritatem, niſi in primo intellectu. Et cauſa huius eſt quòd ſubſtantia primi intellectus eſt quid exiſtens per ſe. Et alij intellectus intelligunt de ſeipſis, quod in primo intellectu conſiſtant. Vnde ſi intellectus intelligens, & intelligibile in quolibet horum intellectuum eſſent in gradu unitatis, quod ſunt in primo, eſſet ipſorum ſubſtantia ſimilis ſubſtantiæ aliorū, quod eſt falſum. Et uult dicere iuxta doctrinam in tertio de anima.in commen.quinto in ſolutione.3.q. quòd in ſola prima intelligentia quiditas, & eſſentia ſunt idem omnibus modis: ſed in alijs intelligentijs citra primam, quiditas, & eſſentia diſtinguuntur quoquo modo. Nam ut alias declaraui, licet in intelligentijs non reperiatur uera materia, & realis potentia; inuenitur tamen aliquid proportionale materiæ, & reperitur aliquis modus potentialitatis. & ſicut uera materia, & realis potentialitas inuenta in iſtis ſubſtantijs compoſitis ex materia & forma diuerſificauit ſimpliciter

ter

A ter eſſentiam a quiditate, quia tota quiditas eſt ipſa forma,
licet eſſentia conſtet ex materia & forma; ſic in intelligen
tijs, in quibus eſt potentia aliqua pro quanto unaquæque
citra primam oon eſt ens per eſſentiam, nec per conſequẽs
aliqua ex ipſis babet perfectionem ſimpliciter, quia ſolum
primum principium, quod eſt Deus ſublimis eſt ens ſimpli
eiter perfectum, ut ſcribit Commenta. in. 5. metapbyſicor.
in capitu. de perfecto, & eſt in commeo. 21. & hoc uult di-
eere quòd ſecundum ueritatem ideſt ſimpliciter & omni-
bus modis intellectus, & intelligibile identificantur in ſo-
lo primo, quia ſubſtantia primi intellectus eſt exiſtens per
ſe ideſt eſt ens per eſſentiam: & eſſentia, & quiditas ſunt ea
dem omoibus modis. nnde etiam ſacra teſtantur eloquia
Deum eſſe id quod eſt, iuxta illud Exodi. Ego ſum qui ſũ.
Et alij intellectus intelligunt de ſeipſis, quod in primo in-
tellectu conſiſtant, quia ſunt intellectus cauſati, & nõ ſunt
entia per eſſentiam, ſed per participationem. unde inquit
Auerro. in diſputa. 6. in ſolutione ſexti dubij. prima cauſa ẽ
quiditas abſoluta. & omnia alia entia a prædicta quiditate
quiditatem habent. & dicta prima cauſa eſt ens, ſciens om-
nia entia abſolute. entia nanque eſſe habeut, & ſunt intelli
gibilia, prout ipſe ſeipſum ſcit. Dicamus igitur iuxta præ
B inducta fundamenta, quòd cum eſſe ſit in primo principio
per eſſentiam, omnes perfectiones formarum unitiue con
tinentur in eſſentia eius; non ſecundum proprium & diſtin
ctum eſſe repræſeotans ipſa in propria forma, nec principa
liter, nec conſecuutiue ſecundum opinionem Peripateti-
eorum, ſed nobiliori, & altiori modo, quam ſi ſecundum
proprium, & formale eſſe eorum repræſentarentur. unde
intellectus diuinus eſſentiam diuinam ſolum diſtincte in-
telligit omnibus modis, ex boc tamen non dicitur confu-
ADDITIO. ſam aut uniuerſalem cognitionem de alijs habere. * Vnũ-
quodq; enim perfectius eſſe habet in cauſa prima, licèt ſe-
cundum aliam rationem quam in ſeipſo ſecũdum propriã
rationem, quæ enim ſeipſis non ſunt uita, in Deo ſunt uita,
ut dicit etiam beatus Auguſtinus ſuper primo Ioannis qđ
factum eſt in ipſo, uita erat. unde nihil dicitur extra ſe intel
ligere, quia extra ens per eſſentiam nihil intelligit, quia ta
men omnis modus eſſendi nobiliori modo eſt in ente per
eſſentiam, quam ſit in propria forma. ideo intellectus diui
nus intelligendo ſeipſum tantum, nihil dicitur ignorare;
immo omnia entia intelligit nobiliori, & altiori modo,
quam aliquis intellectus ea poſsit intelligere. unde Com-
menta. in diſputa. 3. in ſolution. 18. dubij. inquit. Facta igi-
tur iſta excuſatione dicimus, quod id quod dixerat Alga-
zel, uidelicet quòd ſi primum principium tantum ſeipſum
intelligeret et ignoraret omnia quæ creauit bene ſequeretur
ſi id quod intelligit de ſeipſo eiſet aliquid præter entia ab-
ſolute, hoc eſt dictu ſi nullo modo entia per participationẽ
C eſſent contenta, & adunata in ſua eſſentia, quæ eſt ens per
eſſentiam, & ſequitur, ſed id quod ponunt ſcilicet quòd id
quod intelligit de ſeipſo ſunt entia in nobiliori eſſe quod
ſieri poſſet ſcilicet quod ipſe eſt intellectus, qui omnium
entium eſt cauſa, uult dicere quòd omnia alia entia in intel
lectu diuino nobiliori modo ſunt quàm ſint in ſeipſis, quia
ibi ſunt independenter, & ſunt modo diuino, nam intelle-
ctus diuinus eſt cauſa omnium entium. Et quia ex his uer-
bis aliquis poſſet cogitare, quòd intellectus Dei intelligit
omnia inquantum cognoſcit ſe eſſe cauſam omnium, ſicut
opinabatur Themiſtius; ideo immediate ſubdit, non quòd
intellectus Dei intelligat entia inquantum ſunt cauſæ abſo
lutæ, quòd ipſe ea intelligit eo modo quo nos ea intelligi-
mus; immo, modo quo oullus intellectus præter eum po-
teſt ea intelligere. ſi enim alius intellectus entia intellige-
ret illo modo quo intellectus diuinus ea intelligit, commu
nicaret ergo cum eo in ſua ſcientia, quod eſt falſum, & eſt
manifeſtum quòd Deus ab alijs in hac proprietate differt
expreſſe. & ideo cauemus oobis dicere, quòd Dei ſcientia
eſt uniuerſalis, aut particularis, quoniam ambæ iſtæ ſcien-
tiæ cauſantur ab entibus, & ſunt generabiles & corrupti-
biles, & hæc diffuſius declarabimus in ſequentibus, quan-
do tractabimus de Dei ſcientia, attamen quo ad præſens, di
cimus ſummatim, quòd hæc quæſtio duo habet membra,
quorum unum eſt, quòd ſi ipſe Deus intelligeret entia, pro D
ut ſunt cauſæ ipſius ſcientiæ, ſequeretur quòd Dei intelle-
ctus eſſet generabilis & corruptibilis, & quòd nobilior ex
uiliori perficeretur. unde ſi eius ſubſtantia ab intelligibili-
bus rerum, & earum ordine non differret, oporteret ergo
hnic dare intellectum qui noo eſt comprehenſio formarũ
eotium ſicut in ſe in gradu, & ordine. unde poſtquam iſta
duo ſunt falſa, ſequitur quòd id quòd ſeipſum intelligit, ſit
omnia entia, ſed in nobiliori eſſe quam illud quod habent
in ſeipſis. Ecce igitur quòd Philoſophi dicentes Deum ſe-
ipſum intelligere ſolum, non negant ex hoc illum ignora-
re alia a ſe omnibus modis: licet ignoret illa eo modo quo
nos ea ſcimus. quia talis ignorantia nõ arguit imperfectio
nem, ſed perfectioni atteſtatur, quandoquidem ſcientia no
ſtra eſt cauſata ab entibus, & tali ſcientia Deus non ſcit en
tia. unde ſic, ignorare quædã præſtat quam intelligere, ſim-
pliciter loquendo. nã ſi intellectus diuinus ſciret entia iſto
modo quo intellectus humanus ſcit illa, ſequeretur quòd
ſcientia Dei eſſet cauſata ſicut ſcientia noſtra: & cum iotel
ligibile ſit perficiens intellectum, tunc uilius perficeret no
bilius. Sequeretur etiam, quòd ſi ſcientia Dei eſſet cauſata
ab obiecto, ſicut ſcientia humana, cum talis ſit generabilis
& corruptibilis, ſaltem ſecundum indiuiduum, ut dicit Cõ
men. in. 3. de anima in com. 5. & Ariſto. 3. de anima. tex. cõ.
20. tunc igitur ſcientia Dei eſſet corruptibilis. Et ut poſ- E
ſis bene intelligere, quomodo intellectus diuinus ſe ſolũ
intelligendo dicitur omnia intelligere nobiliori modo,
quam ſint in proprio eſſe, audi uerba Auer. quæ ſequũtur.
Sed quomodo unum & idem ens gradus habeat diuerſos
in ſuo eſſe, manifeſte apparet ab anima. color enim gradus
habet in ſuo eſſe adinnicem differentes in nobilitate, ui-
lior enim ſuis gradibus eſt ille quem habet in materia. De
inde habet nobiliorem, eo. ſ. in uiſu, quare ex uiſu compre
benditur & in materia minime. Præterea declaratum eſt in
naturalibus, quomõ color habet aliud eſſe in uirtute phan
taſię qui eſt nobilior, & ſimplicior eſſe quam in uiſu habet.
Deinde habet nobilius eſſe iſto in memoriæ uirtute. Dein
de habet in intellectu eſſe nobilius alijs præcedentibus gra
dibus. Etiam dicunt Peripatetici, quòd adhuc habet eſſe
aliud nobilius omnibus prædictis ſine cõparatione aliqua
ſ. in ſcientia Dei quomodo nobilior illo conſiderari nõ po
teſt. Et ut poſsis bene hoc capere, ſcire debes, ex Philoſo-
phorum concluſionibus, ut inquit Auer. in diſputa. 6. in ſo F
lutio. ſecundi dubij, quòd ens incorporeum eſt in ſe pura
ſcientia tantum. ipſi eoim opinati ſunt, quòd formæ inſciẽ
tes ſunt. i. ſcientia, & cognitione careotes, prout conſiſtunt
in materia. & ſi forte inueniretur aliquid io materia nõ cõ
ſiſtens; manifeſtum eſt quod eſt pura ſcientia. & hoc pate-
ſit apud eos omni ratione. ipſi enim reperiunt formas na-
turales aliquo modo ſeparatas a materia, & ſunt pura ſciẽ
tia, & intellectus, & intellectus non eſt aliud in eſſentia a
forma rerum ſeparatarum a materia. unde poſtquã res quę
de ipſarum naturis non ſunt ſeparatæ a materia, ſic ſe ha-
bent; quanto magis illæ quæ de natura earum continue ſe
parantur digniores ſunt quod ſint purus intellectus, & pu-
ra ſcientia? unde arguit per locum a minori ad maius: ſi for
mæ materiales quę ſunt potentia intellectæ, ſiunt actu intel
lectæ cum abſtrahuntur a materia, & ſiunt unum cum intel
lectu, ut dicit Com. in. 3. de anima. in com. 5. in ſoluti. 2. q.
quanto magis credendum eſt in alijs formis, quæ de ſe ab-
ſtractæ ſunt a materia intellectum, & intellectus erunt unũ
in ſuperiori gradu quàm ſit in intellectu noſtro? in primo
autem intellectu omnibus modis, & ſimpliciter iſta ſunt
unum. & ideo in eodem loco infert, parum infra. & conclu
ditur ex ipſis præmiſsis, quòd intellectus ſeparatus non in
telligat niſi ſeipſum, & intelligendo ſeipſum intelligit om
nia entia, quia intellectio ſua non eſt aliud niſi omnium en
tium ordo. i. natura, quia natura entium, & bonũ uniuerſi
cõſiſtit in ordine. ut patet. 12. met. com. 54. Sed cõtra præ Rationes Gr. de Arim. in. 1. ſen. diſ. 35. & 36.
dicta ſunt rationes Greg. de Arim. in. 1. ſentẽ. diſtin. 35. &
36. recitatis enim motiuis Ariſto. & Commen. inquit. hæc
ſunt motiua huius partis, quibus multo fortioribus appa-
ret probari partem oppoſitam, ideo concluſionẽ oppoſitã
ponere

G ponere Deum intelligere. ergo habet ponere Deum in-
telligere alia ſe. Antecedens eſt conceſſum, etiam a tenen
tibus partem oppoſitam, & probatur ratione, quia nomine
Dei intelligimus illud quod eſt entium omnium nobiliſſi
mum, cuius nobilitatem non niſi ea his quæ nota ſunt no-
bis poſſumus naturaliter inueſtigare. cũ ergo in rebus no-
tis omnes communiter iudicemus eas quæ cognoſcunt no
biliures eſſe, his quæ naturaliter carent cognitione, & ex
cognoſcentibus eas, quæ intelligunt nobiliores eſſe cæte-
ris, quæ eſt ſi cognoſcit aliquo modo, uerbi gratia per ſen
ſus corporales, non tamen intelligunt rationabiliter, con-
cludendum eſt quod Deus alia intelligit. Conſequentia
quoque quaſi ex eadem radice probatur. nam ſicut natura-
liter iudicamus cognoſcentia non cognoſcentibus eſſe di-
gniora, ſic etiam uirtutes per quas plura cognoſcimus ex
hoc quòd plura cognoſcimus per eas iudicamus eſſe di-
gniores, & perfectiores. unde etiam, ſicut dicit Philoſo-
phus in procemio meta. & ſi nunquam diceret, adhuc di-
ctum in ſe uerum eſt, ſenſum uiſus præ alijs diligimus etiã
H præter utilitatem quam habemus de ipſo, & nihil habere
debentes. ſup. per dilectionem uiſus, & cauſa eſt ut dicit,
quia plures differentias rerum nobis oſtẽdit. & ſicut eſt de
uiſu reſpectu aliorum ſenſuum, ſic generaliter omnis uir-
tus, ea ſua natura plurium rerum differentias ſecundũ ſpe-
ciem apprehenſiua ſeu cognitiua eſt ſimpliciter ſecundum
ſuam naturam perfectior cæteris, quæ non ſunt tot differẽ
tiarum entium cognitiuæ. ergo cum Deus ſit omnium no-
biliſſimus, ſi naturalem rationem quis ſequatur, nõ minus
habet ponere quod plures differentias, & maiores rerũ co
gnoſcat cæteris cognitionem habẽtibus. & per conſequẽs
cognoſcat aliam a ſe, quam habeat ponere, quod ipſe ſim-
Euaſio aliquorum. pliciter ſe tantum intelligat. Forte dicetur quòd non o-
portet propter nobilitatis excellentiam in Deo reſpectu
aliorum cognoſcẽtium ponere, quod plura cognoſcat quã
alia, ſed ſufficit quod cognoſcat aliquid nobilius quam il-
la cognoſcunt, nunc autem dicitur, quam ipſe cognoſcit ſe
ipſum, qui eſt quid nobiliſſimum omnium cognoſcibiliũ,
& per conſequens eius cognitio eſt nobiliſſima, & ipſe eſt
Imp. Greg. cognoſcens nobiliſſimum. Iſta reſponſio non ualet. pri-
mò quidem, quia ratio probat Deum non eſſe nobiliſſimũ
niſi intelligat alia, unde reduco iſtam rationem, & poteſt
eſſe ad principale. Omnis natura ea ſe primo plurium co-
gnitiua eſt nobilior omni alia, quæ non eſt ex ſe primo tot
cognoſcitiua. dico autẽ ea ſe primo propter organa & po
tentias, ſi diſtinctæ ſint ab eſſentijs, quarum dicuntur eẽ po
tentiæ, & ſic propoſitio in omnibus nobis notis, patet per
inductionem eſſe ueram, unde ſenſitiua animalis perfecti,
ut leonis uel equi ſimpliciter nobilior eſt qualibet anima,
I uel re alia quæ nõ eſt tot cognitiua: & humana anima, quę
eſt plurium cognitiua quam cuiuſcunque alterius anima-
lis anima ſimpliciter eſt nobilior qualibet aliarum, & ſi eſ-
ſet plurium cognitiua quam Angelus, uel Deus utique, &
Angelo, & Deo eſſet nobilior. Secundo non ualet. quo-
niam & ſi forte proteruiter poſſet ſuſtineri, non tamen ra-
tionabiliter. Nam & ſine maiori proteruia æque dici poſ-
ſet, quod non oportet propter Dei ſaluandam nobilitatem
ponere, quòd ipſe intelligat, quinimo hoc nõ poſito adhuc
eſt eius natura nobiliſſima. Nec certe magis poterit cõuin
ci ipſum eſſe intellectualis naturæ ex præeminentia rerum
intellectualium inquantum huius ad non intellectuales,
quam poterit conuinci ipſum plura intelligere cæteris in-
tellectualibus naturis, ex eo quod quæ plurium ſunt cogni
tiuæ, & digniores, & perfectiores ſunt his quę pauciora co
Impugnatio. gnoſcunt. Licèt autem illam concluſionem ego ex fide te
neam, quia tamen fides, ut inquit Greg. non habet meritũ,
ubi humana ratio exhibet experimentum, & teneo ꝙ non
põt probari ratione naturali Deũ aliquid aliud a ſe intelli
gere uel uelle, ut tenet ẽt ſubtilis Doctor in ſuis theorema
Solutio primæ ſuæ rationis. tibus. Ad hanc igitur primã eius rationẽ, & ita reſpondeo
concedo antecedens, ſed nego conſequentiam maxime ſi
intelligat, quòd Deus intelligit alia a ſe in propria forma,
ſed ſi intelligat, quòd intelligat ea nobiliori modo, hoc nõ
eſt negatum a Philoſophis ſicut patuit. aut igitur ipſe men
tem Philoſophorum non habuit, aut argumentum ſuũ nul K.
lius eſt roboris. Et quia argumentum ſuum procedit in pri
mo ſenſu, ideo ad probationem conſequentiæ, dico quòd
ipſe comparat cognitionem iſtorum inferiorum ad ſupe-
riora, & credit quòd ſint uniformes, & hoc eſt maximus er-
ror, unde ſcribit Com. in libr. deſtructio deſtructionum. in
diſput. 6. in ſolu. 5. dub. in ſimili contra Algazelem, & cau-
ſam erroris eius aſsignando. Et nos dicimus quòd hic er-
ror accidit ei aſsimilando ſcientiam humanam ad diuinã,
unde dicimus, quòd quicunque moueat dubium in diuina
ſcia, & perpendit illud ſoluere per humanam ſcientiam eſt
manifeſtum, quòd ille trãsfert iudicium præſens & abſens
in duobus entibus, in maxima diſtantia diſtantibus uideli-
cet in ſpecie, & in genere, unde. 12. meta. com. 51. Scientia
æquiuoce dicitur de ſcientia noſtra, & de ſciẽtia Dei, quia
ſcientia Dei eſt cauſa entium. ſed ſcientia noſtra cauſatur
ab entibus. unde non oportet comparare ſuperiora inferio
ribus in aliquo uniuoco, quia habent maximam diuerſita-
tem adinuicem, & ex parte formæ, & ex parte materiæ, &
ea parte proprietatum, ut late proſequutus eſt Aue. in ſuo
libro de ſubſtantia orbis. Similiter in. 2. cæli & mundi. in
com. 63. inquit. Nos autem dicimus ſecundum quòd dicit
Alex. quamuis non peruenit ad nos ſuus ſermo. Quoniam
primus ſermo apud me eſt in corporibus cæleſtibus ſcili- L
cet quòd illud, quod eſt pauciorum actionum, eſt melius,
quam illud, quod eſt plurium actionum. Et ille ſermo eſt in
eis quæ ſunt ſub corporibus cæleſtibus ſcilicet quòd illud
quod eſt plurium actionum eſt nobilius, quam illud quod
eſt pauciorum, & ideo nobiliſſimum eſt homo. Et uiliſſi-
mum elementa, & manifeſtum eſt ex hoc ſermone quod
conuenit rebus exiſtentibus. Vnde licèt, Pater reuerende,
in uirtutibus ſenſitiuis uirtus, quæ plures differentias rerũ
percipit perfectior ſit, ut allegatur ex procemio metap. &
etiam eſt auctoritas Ariſt. & Auer. in fine libri de ſenſu &
ſenſato. ubi inquit. Proprietas autem cõprehenſionis iſto-
rum ſenſuum in animalibus non eſt eadem, homo enim cõ
prehendit differentias rerum & intentiões earũ proprias
quæ ſunt in re ſenſata quaſi medullam de fructu. In anima-
li autem bruto comprehendunt ea quę ſunt extra, quæ ſunt
quaſi cortices fructuum. Tamen in uirtutibus a materia ſe-
paratis hoc locum nõ habet, quod uirtus quæ plura cogno
ſcit perfectior ſit uirtute pauciora cognoſcente: alioquin
intellectus poſsibilis, qui cognoſcit priuationes, & ea quæ
ſunt hic, perfectior eſſet intellectu agente, qui priuationes
non cognoſcit, teſte Ariſto. in. 3. de anima. nec uniuerſali-
ter cognoſcit aliquid eorum, quæ ſunt hic, ut ſcribit Com M
men. ibidem. in com. 19. Conſequens autem eſt impoſsibi
le. nam agens ſemper eſt nobilius paſſo, & principium ma
teria, ut ibidem ſcribit Ariſto. tex. com. 19. Vnde luciduſsi-
mus Themiſtius in. 3. de anima, ſuper hoc dicit hæc aurea Themiſt.
uerba cap. 45. Prohinc, ſi quis intellectus eſt ab omni potẽ
tia ſolutus liberque, is neque malum neque priuationem
intelligit, qualis intellectus uidetur ideſt agens, & eo am-
plius cauſa rerum princeps, ideſt Deus. Eſt enim intelle-
ctus agens a materia abiunctior, quam intellectus potẽtiæ.
quamobrem his ſemper intelligit id quod maxime eſt, &
quod maxime forma exiſtit, & quod longiſsime ab omni
priuatione informateque abeſt, talis ipſemet eſt, ſeipſum
ergo intelligit atq; hic eſt, cuius ſubſtantiam merito actũ
uocanimus, & qui proprie ſeparatus eſt, & qui neque illũ
quidem inneaum potentiæ continet. Nec eo tamen imper
fectior uideri debet, quam hic qui contraria, & priuatio-
nes intelligit: non enim numero rerum quæ ſciuntur perfe
ctio, aut præſtantia corrigatur, ſed pondere. nec qui pluri-
ma intelligit, idem etiam pluris eſt, ſed qui meliora nobi-
lioraque nouerit. Hæc ille. Vnde mirum eſt de tanto theo
logo, qui audet dicere rationem ſuam oſtendere Deũ non
eſſe nobiliſſimam ſubſtantiam, niſi alia intelligat, quando-
quidem utputo nec hoc theologice dici poteſt. non enim
nobilitas Dei conſiſtit ex hoc quod alia intelligit, ſed quia
intelligit ſeipſum. nam obiectum primarium & adæquatũ
ac beatificum intellectus diuini eſt eſſentia diuina, quate-
nus eſt infinita, & licèt ita ſit de facto, quòd alia a ſe intelli
gat,

A gat, ut tenet fides Catholica, tamen non ex hoc dicitur eſſe nobiliſsima, ſubſtantia, niſi talis intellectus eſſet cauſatus, & perfectibilis ab intellectis, & ita ulius eſſet perfectio nobilioris. Et ad illã rationis reductionẽ, patet quòd propoſitio maior quæ dicit. omnis uirtus ſeu natura ex ſe primo plurium cognoſcitiua eſt nobilior omni alia, quæ ex ſe primo non eſt cognitiua, patet ex iam dictis, quòd illa propoſitio locum habet in uirtutibus materialibus organicis, ſicut ſunt sẽſus, ſed fallit illa propoſitio in uirtutibus abſtractis a materia, ſicut ſunt uirtutes intellectuales, unde Auer. de talibus loquens in. 3. de anima. in com. 36. inquit. Ex eis comprehendentibus, quæ non ſunt admixta materiæ quicquid comprehendit minus perfectum neceſſe eſt, ut comprehendat perfectius, & non econtrario, ſicut intellectus poſsibilis, ex hoc quod eſt non admixtus materię intelligit formas materiales, quæ ſunt potentia intellectæ intelligit formas abſtractas, quæ ſunt actu intellectæ, ſed nõ cõuertitur, quòd ille intellectus qui intelligit abſtracta intelligit materialia, quia inſtantia eſt de intellectu agẽte & Deo, ut ſupra diximus ex mente Philoſophorum. Et quòd dicit ultimo quod cum minori proptervia teneri poſſet. poſito quòd Deus non ſit natura intellectualis, quam ſi ponatur quòd non intelligat alia a ſe. Negatur hoc. nã ut inquit Ariſt. ſi Deus non eſt uita intellectualis ſemper actu intelligens nihil erit inſigne, & ponendo, hoc non negant Philoſophi Deũ ex hoc quod ſe ſolũ intelligit quòd alia ignoraret omnibus modis, quia hoc ueritatem haberet quando alia entia eſſent quid diuerſum a ſua ſcientia, & hoc falſum eſt, quia ſcientia eius eſt cauſa omnium entium, & ideo ut continentur eminenter in ipſo, ſunt ſciẽtia eius, & ut ſic habẽt eſſe nobilius quam in ſeipſis, unde ſi forma materialis, ut eſt in intellectu noſtro, ſit comprehenſio, & ſit unum cũ intellectu noſtro, quę forma eſt potentia intellecta; quanto magis credere debemus de formis conſideratis in eſſe quo continentur in primo intellectu quod cum eo unificẽtur, ut ita dicam? & ideo bene dixit Com. quòd intellectus diuinus taliter intelligit entia qualiter nullus alius intellectus poteſt ea intelligere, quia ſi quis ita poſſet oporteret, quòd ille cõuerteretur in naturam intellectus diuini, & ratio eſt quia intellectus, & intelligibile omnibus modis, & ſimpliciter nulli idẽtificantur, ſicut in intellectu Dei, quia ille idẽtificat ſibi ens per eſſentiam. Et hoc nulla creatura poteſt.

Secunda ratio Grego. Secunda ratio principalis Gregorij talis eſt. ſi poſsibile eſt plurium effectuum æqualiter, & indifferenter poſsibilium produci ab aliquo determinato actiuo naturali in aliquo determinato paſsiuo aliquid determinate produci reliquis eorum non productis. ergo poſsibile eſt aliquid actiuũ ſingulorum corũdem effectuum poſsibilium diſtincte cognitiuum, & libere productiuũ concurrere cũ prædicto agente naturali ad determinate aliquid ex illis producendum, & ultra. ergo Deus cognoſcit alia a ſe. Antecedens ſtatim patet, nam conſtat quòd actiuum naturale eſt in potentia ad producendum plures effectus eiuſdem rationis, uerbi gratia diuerſas formas ſubſtantiales ex eadem materia, & C ſimiliter accidẽtales, ut corpus luminoſum plura lumina, & eadem pars medij eſt ſimul in potentia ad recipiendum, & indifferenter utrunque eſt in potẽtia ad omnia alia lumina, & tamen ſi approximetur corpus luminoſum illi parti medij illuminabilis non producit omnia illa lumina poſsibilia, ſed aliquid tantum determinate. Idem apparet de calefactiuo, & frigefactiuo, & cæteris agẽtibus naturaliter. & ſimiliter generans determinate aliquam ſingularem formam ſubſtantialem, & non ſimul producit omnes. Conſequentia uero probatur ex hoc quòd ſi aliquis effectus determinate producitur, oportet aliquam eſſe cauſam naturaliter uel libere determinatam ad eius productionẽ potius, quàm ad aliorum, talis autem non poteſt eſſe illud actiuũ naturale, nec etiã aliquid aliud cum quodlibet actiuũ naturale potens in unũ illorũ indifferenter poſsit in quẽlibet ſimiliter, nec paſsiuũ eſt magis determinatũ ad recipiendum unum quàm alium, oportet ergo hoc prouenire ab aliqua cauſa libera, quæ & ſi quẽlibet poſsit, uult tamen hunc uel illũ determinate producere, ad hoc autem neceſſarium eſt

D quod quemlibet diſtincte cognoſcat, alioquin non ſe libere determinaret ad aliquẽ, & per cõſequens nullum determinate produceret. Ex hac cauſa puto Com. fuiſſe coactum ponere quòd ad cuiuslibet indiuidui animaliũ & plãtarum generationem, & generaliter cuiuſcũq; alterius qđ per ſe, & non a caſu fit a natura concurrit ſimul cum principio naturali immediato intelligentia agens, quæ ad generandum, hoc modo indiuiduum utitur illo naturali principio, ſicut artifex inſtrumẽto, unde ipſe in de ſomno & uigilia ait. quod declaratum eſt in libro de animalibus, & uegetabilibus qđ indiuidua animaliũ, & plantarum ſunt determinata in eſſe, & determinatarum cauſarũ. in generabilibus autem per ſemina, & agentem intelligentiã. in non generabilibus uero ſunt determinata per corpora cœleſtia, & elementa, & intelligentiã agentẽ, & cum iſta indiuidua habent determinatum eſſe neceſſe, ut natura eorũ ſit intellecta apud formã abſtractam, cuius proportio ad illa eſt ſicut proportio formæ artificij. i. artis ad artificiatum, & ſtatim poſt dicit, quòd natura ſenſibilis mouetur ab hac forma abſtracta ſicut inſtrumenta mouentur a forma artificij, & ideo uiſum eſt. inquit Com. quòd nullum indiuiduum ſit eſſentialiter. i. per ſe a natura, niſi per ſcientiam antecedentem, quoniã inſtrumentum artificis, ſicut dicit Ariſto. non mouetur niſi ſecundum artificẽ, ex quo patet ſecũdũ eum, E quòd illa intelligentia præcognoſcit indiuiduum quod determinate producitur, & ſic patet cõſequentia prima. Secunda uero ſatis eſt euidens quoniã cum nõ oporteat plura talia agentia libera poni, ſed ſufficiat unum quod ad omnes effectus quorũcũq; agentium naturalium concurrat libere, ut dictum eſt, aut tale eſt Deus, & habetur propoſitum, aut ſi nõ eſt, Deus eſt nobilius Deo, quod eſt impoſſibile, cum Dei nomine intelligamus quod eſt in entibus nobiliſsimum. & patet conſequentia, quoniam ens tãtę potentiæ. & cauſalitatis, ac etiã intelligibilitatis nobilius eſt cæteris, nec aliquis ſanæ mentis diceret oppoſitum. Ad hanc rationẽ poſſet dupliciter reſponderi. Vno modo ad antecedens, & dicitur primo quòd poſſet dici, quod non ſunt plures effectus poſsibiles produci ab eodem agente in uno paſſo, ſed unus tantum. Secundo, eſto quòd ſint plures inter illos, tamen eſt ordo eſſentialis inquantum ad produci. & ita non quilibet poteſt primo produci. Secundo poſſet negari ultima cõſequentia, nam diceretur quòd eſto quod detur tale agens liberum determinate productiuum, non tamen ſequitur, quòd quodlibet diſtincte cognoſcat, quoniam uoluntas, uel homo per uoluntatem libere, & determinate producit aliquã uolitionem circa aliquod obiectum determinatũ, & tamen non cognoſcit diſtincte quamlibet uolitionem productibilem ab eo circa illud obiectum. Iſta non tollunt prædictam rationem, nam primo apparet naturaliter eſſe falſum, quoniam ſi ſolus unus effectus eſſet poſsibilis produci ab uno agente in eodẽ paſſo, uerbi gratia unum lumen ab uno corpore luminoſo, cũ poſtquam illud eſſet productum, ſi ipſum corrumperetur, uel propter interpoſitionem alicuius opaci uel remotionem agentis adhuc remoto obſtaculo, & præſente eodem agente circa idem paſſum cauſaretur lumen, ſequitur quòd illud idem numero, ſecundo modo cauſaretur, quod fuit primo cauſatũ, & ſic naturaliter corruptum idem numero repararetur, quod uidetur impoſsibile per naturam. Præterea quicquid ſit de effectu aliquo indiuiſibili, aut de diuiſibili totali, ſeu perfectiſsimo poſsibili produci ab agẽte: de partibus tamen formalibus ſeu ſecundum intenſionem effectus habẽtis tales partes nullus poſſet negare, quin plures ſint productibiles ab eodem agente in eodem paſſo, & tamen ex eis aliquando aliqua determinate producitur ante aliam, & tunc ſtat ratio tota. Secundum etiam falſum ẽ, quoniam inter ea quæ ſunt eiuſdem rationis, & omnino ſimilia nullus eſt ordo, uel eſſe poteſt, nõ enim eſt ratio propter quam unum ſit prius alio potius, quam econuerſo. Prę terea. Idem agẽs naturale eoſdem effectus quos in aliquo paſſo ſucceſsiue producit, poſſet in eodem ſimul producere. ergo nõ eſt æqualis ordo quo ad produci inter effectus huiuſmodi. conſequentia patet. aſſumptum declaratur, nã

Margin notes: Solutio formaliter. — Solutio prima. — Solutio ſecunda. — F Impugnatio.

ſi

G ſi aliquod corpus luminoſum quod per continuum motum
appropinquans alicui parti medij cauſauit in illa lumẽ, uer
bi gratia. 10. gradum, fuiſſet genitum io eo loco io quo eſt,
quãdo totũ lumen productũ eſt; tũc ſtatim illud totũ lumẽ
ſimul cauſaſſet, ſicut experientia docet, & non prius unum
gradum, quam alium. Ad illud autem quod ſecũdo dicitur
negando conſequentiã ultimam dico, quòd rõ mihi demõ-
ſtratiua eſt, ad probandum, quod non ſolum ad actiones na
turalium agẽtium, ſed ẽt ad quaſcunq; ẽt libere agentium
Deus libere concurrat immediate, alioquin oihil determi
nate produceret, nã quãuis uolũtas libera ſit ad cauſandũ,
& non cauſandum uolitionẽ hanc uel illam uolitiooem, ta
men nunquã determinate cauſaret niſi Deus, qui hanc uel
illam, & quãlibet ſimilem poſsibilem diſtincte cognoſcit
uellet determinate eam producere, ita quòd quia Deus ita
uult, cum uoluntate concurrere ad cauſationem huius, &
non illius, ideo hæc ab utroq; ita producitur quod oõ illa,
& idem dico de partibus intenſiuis uolitionis quam uolun
tas aliquando põt inuẽdere, nunquã. n. una pars potius quã
alia prius produceretur, niſi agẽs hanc, & illã diſtincte co-
gnoſcens uellet concurrere cum uoluntate ad producen-
dum primo hanc & poſtea illam, & quod Deus concurrat
H tanquam cã partialis ad oẽm actiooem uoluntatis expreſſe
dicit Aug. 83. qõ. ubi ait, quòd quicquid in mundo geritur,
partim diuinitus geritur, partim noſtra uolũtate, & proce-
dentia, & ſequentia ad hanc intentionem procedunt, ſi in-
ſpiciantur. Iterum. q. 78. dicit quòd Deus operatur per arti
fices quodcunq; opus fiat ab eis, & conſtat quòd ipſi uolun
tarie operantur. Poſſet autem in eadem uirtute eadem cõ
cluſio probari, ex remiſsione alicuius formæ, uerbi gratia
luminis, quod ad excludendum quandam reſponſionẽ datã
ponatur totum ſimul productum fuiſſe, & ſucceſsiue, tamẽ
remitti per cõtinuam agentis elõgationẽ, tunc. n. una pars
ante aliam deſinet, cũ tamen oẽs omnino æq; propinquæ,
& omnibus modis uniformiter ſe habebãt ad ipſum agẽs,
& nulla cã omnino aſsignari poſsit, propter quam una ante
aliã corrumpatur, niſi quia omnino Deus ipſe, ſic uult de-
terminate primo concurrere ad deſinendũ conſeruare iſtã
quam illam, & idem eſt de alijs formis naturalibus, ſicut ſu
pra diſt. 17. in ſolu. cuiuſdam rõnis, ubi agitur de intenſio-
ne formarum corporalium, dictum eſt. hæc eſt ſecunda rõ
Solutio ſecun dæ rationis. Gregorij. Ad hanc ſecundam rõnem Greg. reſpondetur,
quòd ipſe bene nouit, quòd in accidentaliter ordinatis nõ
eſt ordo p ſe. unde Cõ. 5. ph. cõ. 13. ſcribit, quòd ante tranſ
mutationem non eſt tranſmutatio eſſentialiter, per accidẽs
uero eſt neceſſarium. ſ. quòd ante oẽm tranſmutationẽ ſit
tranſmutatio, quoniã neceſſe eſt, ut ſit hic uous motus ęter
nus, qui ſit cã quòd ante oẽm motum factum ſit motus, ut
declaratum eſt in octauo, & quia moderni non diſtinguunt
illud quod eſt per ſe, & illud quod eſt per accidens, exiſti-
mauerunt, quod ſequitur, ex hoc quòd ſi hõ ſemper gene-
ratur ab homine, & primũ non fuerit poſtremum non erit.
I & non eſt ita, quoniam primum eſt, & eſt ſol, & intelligen
tia operans, hominem autem generari ab homine, eſt uerũ
in infinitum per accidens, & non per ſe, & ita dicit ẽt in. 8.
ph. cõ. 15. & 47. Dicere ẽt quòd ad actionem particularęm
agentis naturalis requiratur aliquid agens determinans il-
lud ad hunc effectum, & non alium quod determinans eſt
agens per cognitionem, & eſt liber agens, & quod hoc ſen
ſerit Auer. io lib. de diuinatione eſt multum remotum a do
ctrina Auer. quia licet ipſe, & Ariſt. magiſter eius ponant
corpus naturæ eſſe opus intelligentiæ nõ errantis, nõ tamẽ
ipſi opinantur, quòd intelligentia concurrat niſi tanquam
cã uniuerſalis, neq; tenẽt, quòd intellectus eius cognoſcit
determinate aliquid ſingulare, ſicut bene patet inſpicienti
uerba Auer. ibidem in diſſolutione qõnis ibi motę, quomo
do cum intelligentia ſecundum Peripateticos non intelli-
gat ſingularia põt eſſe dator iſtius cognitionis circa futura
contingentia, quæ eſt ſingularis, & circa ſingularia. & li-
cet in diſſolutione illius qõnis per uerba iã allegata dicat,
quòd indiuidua ſubſtantiarum cum non ſint a caſu, quia ha
bent cauſas terminatas, ex cõſequenti dicere uideatur, qđ
talia ſint cognita ab intelligentia, tamen nõ fuit mens eius,

quod cadunt ibi ſub cognitione ſub rõne, quæ ſunt res ſin- K
gulares. unde ſi proſequamur auctoritatẽ eius, inueniemus
quòd Intelligentia cognoſcit naturam abſtractam, quia ut
formæ rerum ſenſibilium ſunt io ſcientia intelligentiæ, ſic
eſt eſſe earum apud illam. & quod hoc ſit uerum, hæc ſunt
uerba quæ ſubnectit parum infra. hoc. n. poſito non eſt ino
pinabile, ut intelligentia abſtracta det animæ imaginatiuæ
naturã uniuerſalem iſtius indiuidui facti. ſ. intellectum ſuæ
cauſæ, & anima imaginatiua recipiat ipſum particulare, ſe
cundũ quod eſt in materia, & tunc forte recipiet indiuiduũ
illius intellecti, aut ſuũ ſimile, & quemadmodũ dat perfe-
ctiões animales uniuerſales, & materia recipit eas particu
lares, ita hic dat perfectionem ultimã animæ imaginatiuæ
uniuerſalem & imaginatiua recipit eã particularẽ, declara
tũ eſt. n. quòd intelligentia agens dat primas perfectiones
uirtutũ animę particulares, & particulariũ. ſ. quinq; ſenſuũ,
& uirtutis imaginatiuæ. dator. n. ultimarũ perfectionum in
ois eſt res ſenſibilis. Vbi aduerte quòd per intelligentiã a- Virtus infor mativa dicitur diuina.
gentem, quæ dat immediate uirtutes ſenſitiuas interiores
& exteriores, quæ eſt res ſẽſibilis, debemus intelligere uir
tutem informatiuã, quæ ab Ariſt. nuncupatur in lib. de ge-
nera. animal. intellectus, ut ſcribit Com. in. 7. met. com. 31.
& 12. met. com. 18. Et ſic etiã intelligitur dictũ Auer. in au
ctoritate allegata per Greg. ubi Com. dicebat, & declara- L
tũ eſt etiam in lib. de animalibus, & uegetabilibus, quòd in
diuidua animaliũ & plantarũ ſunt determinata in eſſe, & »
determinatarũ cãrum: in generabilibus autem per ſemina, »
& intelligentiã agentem; in oõ generabilibus uero per e- »
lementa, & corpora cæleſtia, & intelligentiam agentem. »
Vbi aduerte, quòd meo iudicio per intelligentiã agẽtem, »
puto ipſum intellexiſſe uirtutem informatiuã. & mouet me
auctoritas eius. Nam. 7. met. com. 31. io conſimili difficul-
tate, de his quæ generãtur ex ſemine & ſine ſemine inquit.
Nos autem dicimus, quòd cum conſiderata fuerit demon-
ſtratio Ariſt. in hoc loco ſuper hoc, quòd formæ materia-
les ſunt generantes formas materiales, apparebit quòd ſe-
mina ſunt illa quæ dãt formas rerũ generatarũ a ſeminibus
per formas quas dederunt ſemina generantia. in generabi-
libus autem non ex ſemine. i. caſu apparebit, quòd corpora
cæleſtia ſunt illa quæ dant ſibi aliquid loco ſeminũ, & uir-
tutũ quæ ſunt io ſeminibus, & in eis quæ generant ex ſemi
ne, & quòd omnia iſta ſunt uirtutes naturales diuinæ gene
rantes ſibi ſimilia ſcđm quòd artes generant ſua artificiata.
& ideo dixit Ariſt. in lib. de animalibus, quòd hæ eruot ſi-
miles intellectui. ſ. quia agũt actiones intellectuales, & de
clarat quare iſtæ uirtutes aſsimilentur intellectui, in hoc
quòd non agunt per inſtrumentum corporale, & in hoc dif
ferunt iſtæ uirtutes generatiuæ, quas Medici uocant for-
matiuas, a uirtutibus naturalibus, quæ ſunt in corporibus M
animalium. iſtæ. n. agunt oõ actione intellectus operatiui,
ſed agunt per inſtrumenta terminata, & membra propria:
uirtus autem informatiua non agit per inſtrumentum pro-
prium. & ideo dubitauit Gal. & dixit. Neſcio utrũ iſta uir
tus ſit creator, aut non. Et. 12. met. com. 13. prope finem di-
cit. Et cum diximus, quòd illud quod generatur ex putrefa
ctione generatur ex cõueniente, nõ uolumus dicere, quòd
generatur ex calore innato tantum, ſecundum quod dicit
Alex. ſcđm alterã ſuarũ expoſitionum; ſed eſt dicere, quòd
putrefactio ex qua generatur, eſt ſicut ſemẽ in animalibus
generantibus. i. quia ſicut in ſeminibus eſt uirtus generati
ua ſpeciei habentis illud ſemen quam Ariſt. aſsimilauit ar
tificio; ita uirtus quæ eſt in putrefactione propria alicuius
animalis, ſimilis eſt artificio quod eſt in ſemine, & cum ea
quæ fiunt ex artificio fiat ex conueniente, neceſſe eſt, ut ea
quæ fiunt ex uirtute, quæ eſt in putrefactione propria alicu
ius animalis, fiant a conueniente, & nulla differentia eſt in-
ter uirtutem, quę eſt in putrefactione, quę aſsimilatur arti
ficio, & eã quæ eſt in ſemine, ſed ea quæ eſt io ſemine fuit
ex habente ſemen, & ſole. illa autem quę eſt ex putrefactio
ne, a ſole tantum. & ideo dixit Ariſto. quòd homo genera-
tur ab homine & a ſole. & ideo nullo mõ indigemus pone
re formas quas exiſtimauit Them. ponere ex neceſsitate in
animalibus, quæ fiunt ex putrefactione. & eandem ſenten-
tiam

A tiam habet Auer.in lib.deſtructionũ ĩn diſpu.3.in ſolu.18.
dubij. Non fuit igitur mens Auer.ponere, ut prætẽdit Gre
go.ex illa auctoritate Cõ.in lib.de ſomno & uigilia,præ-
cipue in illa parte ubi de diuinatione quæ eſt in ſomno,p-
tractat, in generatione quacunq; tam reſpectu ſubſtantia-
rum quæ ex ſemine generantur, quam in generatione ſub-
ſtantiarum ſine ſemine intelligentiam agẽtem quæ cogno
ſcat, & determinet in differentiam agentis naturalis, ſicut
ſibi imponit Greg. Arim. Tum quia, ut prędictũ eſt, de men
te eius intelligentiæ abſtractæ non cognoſcunt aliquod ſin
gulare materiale ſub ratione, qua tale. Tum etiam quia in-
telligentiæ concurrunt tãquam cauſa uniuerſalis, & remo
ta: & per conſequens potius agentia quæ ſunt hic determi
nant indifferentiam ſuæ cauſalitatis quam econtra. nam. 2.
ph.t.c. 38. effectuum uniuerſalium cauſæ ſunt uniuerſales,
& particulariũ particulares. ubi Com.in com.ponderando
hoc, ponit documentum dicens, & dixit hoc præſeruando
ſe a Platonica opinione. ſ. quòd uniuerſalia ſunt cauſæ par
ticularium. Amplius, ſi per illa uerba Commẽ. intellexiſſet
quòd animalia, & plantæ ſunt ab intelligentia agente per
intelligentiam agentem intellexit ſubſtantiam ſeparatam,
& ita etiam in uerbis ſequentibus dum dicit, quòd in nõ ge
B nerabilibus ſunt corpora cæleſtia, & intelligentia agens,
tunc iſta eſt opinio Auic. qui uoluit intellectum agentem
quem nuncupabat colcodeam ſeu datorem formarum, da-
re omnes formas ſubſtantiales, & quod agens materiale ſo
lum diſponebat materiam, ut patet. 7. meta. com. 31. & 12.
meta. com. 18. ſic ſcribit de ipſo. Vnde quidam dicunt quòd
omnes formæ ſubſtantiales fiunt a forma abſtracta extrinſe
ca, quæ dicitur a quibuſdam dator formarũ, & dicũt quòd
hæc eſt intelligentia agens &c. Sed quid fuit in cauſa, qđ
defecerit iſte uir eximius? fuit æquiuocatio, quę plerunque
nobiliores intellectus impedit atq; confundit, ut teſtatur
Ariſt. in. 1. de cælo & mund. in tex. comm. 110. nam quia in
principio digreſsionis Auer. intelligentiam agentem ſu-
mit pro ſubſtantia ſeparata, ut clarum eſt. ſic enim procedit
obiectio in qua quæritur, quõ fieri põt, ut iſta diuinatio ſe-
cundum quietem detur homini ab intelligentia ſeparata,
cum declaratum ſit apud Peripateticos, quòd intelligentiæ
ſeparatæ non intelligunt ſingularia, credidit quòd per to-
tum illud capitulum, eodẽ modo utatur nomine intelligen
tiæ. Quod quidem ita non eſt. nam in corpore quæſtionis
dicendo, quomodo ea quæ fiunt, quædam ſunt ſubſtantiæ,
& quædam accidentia, & uult quòd ſubſtãtiarum quædam
ſunt elementa, quædam mixta, quædam autem ſunt plantę,
& animalia. poſtquam inductiue probauit, quòd indiuidua
ſubſtantiarum ſimplicium, ut ſunt elementa, & mixta, non
ſiunt a caſu, quia generatio ipſorum habet cauſas termina-
tas, ut declaratum fuit in libro de genera. & corrup. in ſecũ
do præſertim, ubi tex. com. 56. demonſtratur, quòd motus
C ſolis in obliquo circulo ẽ cauſa generationis & corruptio
nis in elementis; nam generãtur & corrumpuntur ſecundũ
partes: motus autem primi mobilis eſt cauſa continuitatis,
& ſempiternitatis, & ita etiam loquutus eſt de mixtis. tran
ſit etiam ad declarandum, quòd generationes uiuentiũ nõ
ſunt a caſu, ut inferat concluſionem ſuam uniuerſalem, quę
intendebat quòd nullum indiuiduum ſubſtantiæ ſit caſu. &
quia uidit quòd uiuentia ſunt in duplici differentia, quædã
ſunt abinuicem generabilia, ſicut ea quæ ex ſemine generã
tur, & quædã non ſunt generabilia: illo mõ declarauit utro
rũq; generationes habere cãs determinatas. nam reſpectu
eorũ quæ generãtur ex ſemine, ſunt ſemina & intelligẽtia
agens. i. uirtus informatiua exiſtens in ſemine; ſed in non
generabilibus, ut ſunt illa quæ ex putri materia generãtur,
ſunt corpora cæleſtia, & intelligentia agens. i. uirtus ſimi-
lis uirtuti informatiuæ, quæ erat in ſemine, reſpectu eorum
quæ ex ſemine generantur. nam tales uirtutes ab Ariſto. in
lib. 2. de genera. animal. ca. 3. intellectus nuncupãtur pro-
pter cauſam dictam per Auerr. ſed nulla eſt differentia niſi
quia uirtus informatiua in animalibus, & plãtis ex ſemine
generatis datur a dãte ſemen & a corporibus cæleſtibus:
ſed uirtus generatiua in putrefactis data eſt ſolum a ſole. i.
a corporibus cæleſtibus. & iſta eſt uera mens Aue. ſi nobis

Causa erroris.

faſ eſt Auer. per Auer. interpretari. Reſolute igitur ad to D
tam rationẽ Gregorij dicendum eſt, quòd non opus eſt, Solutio rõnis
phyſice loquendo, propter actionem alicuius agentis natu
ralis hic inferius, ſiue agat generando ſubſtantiam, ſiue ac
cidens, ponere aliquod agẽs ſeparatum per cognitionẽ il-
lius effectus in propria forma libere concurrere ad deter-
minationem agentis particularis, quia ordo uniuerſi, & ſen
ſata experientia oſtendit totum oppoſitum, uidelicet quòd
agentia particularia, quæ ſunt hic, & diſpoſitiones materia
les, ut locus, tempus, & ipſa materia ſunt quæ limitant, &
dearticulant influxus, & deriuationes uniuerſales ſub uni-
uerſalitate prodeuntes a cauſa uniuerſali, ſicut patuit per
Auerr. in loco præinducto in illa quæſtione. & ideo amor
induxit nos ad diuertendum in præſenti loco, quia tempo
re meo auctoritas Gregorij Ariminenſis multum inualuit
nedum Pariſijs, uerum apud Italos: & tamẽ ni fallor in uix
Auer. multa inducit, quæ uel non intellexit, uel finxit ſe nõ
intelligere. Tertia ratio principalis eius talis eſt. nam uide
mus quòd agens naturale in omnibus ſuis partibus unifor
me in diuerſis partibus eiuſdem materię etiam penitus uni
formis diuerſos cauſat effectus. uerbi gratia ſperma maris
agens in uniformem omnino materiam fętus diuerſa mem
bra organica per ſe cauſat ex illa, ex una enim parte cauſat
neruum, ex alia os. & ex alia carnes, & ſic de alijs. propter
quid autem ex una parte generatur caro, & non os, & ex
alia econuerſo? impoſsibile eſt dicere niſi ponatur aliquod E
agens liberum immediate concurrere ſecundum ſe, & il-
lud ad ſic agendum determinet. non enim ad hoc poteſt ua
lere ſol, uel cęlum, uel aliud aliquid naturaliter actiuum cũ
quodlibet tale indifferẽter ſe habeat ad quaslibet illius ma
teriæ partes, nec ex ſe taliter determinari poſsit, nec certe
talis diſtincta cauſatio caſui eſt attribuenda, quoniam caſus
non eſt niſi in his quæ raro accidunt. Hoc autem euenit ſẽ
per. & oporteret ſecundum hoc quaſi omnes naturales a-
ctiones attribuere caſui, quod penitus eſt abſurdum: tale
uero uniuerſale, & liberum agens omnino Deus eſt, & ſic
agere ſine aliorum cognitione non poteſt. Ad hoc reſpõ-
detur in ſimili, ſicut dicit Ariſto. contra Platonem in pri-
mo de generatione & corruptione. tex. com. 7. Cauſa au-
tem propter quam non potuerunt confeſſa uidere inexpe-
rientia fuit, non enim credendum eſt quòd ſi aliquod agẽs,
aut paſſum materiale uideatur eſſe uniforme quantum ad
ſenſum, quod ita ſit ex parte rei. Teſtãtur hoc multa ſemi-
na, quæ tametſi parua admodum ſint, tamen diuerſas, & cõ- F
trarias qualitates, & proprietates in diuerſis ſuis partibus
obtinent, ſicut ſapiẽtes medicinæ teſtãtur de grano pſyllij,
cuius partes ſuperficiales ſunt frigidæ complexionis, par-
tes autem centrales ſunt calidæ, & in multis alijs hoc oſtẽ-
di poſſet. nam modi mixtionum, & diſpoſitiones materia-
les uariantur in infinitum. unde non eſt credendum in hoc
ſenſui, qui licet iudicet menſtruum mulieris, quod eſt ma-
teria generationis membrorum, eſſe uniforme; immo ex
parte rei habet magnam difformitatem. unde Auicẽ. dicit
in cap. de complexionibus membrorum. & etiam in capit.
de humoribus in prima Fen primi, quòd membra iſta quę
habent diuerſas complexiones, ex diuerſis nutriuntur hu-
moribus. aut ſecundum Ariſtote. ex ſanguine diuerſimode
diſpoſito in ſuis partibus, quia ipſe tenet ſolum ſanguinem
nutrire. Amplius autem hoc ex diſſolutione talium mixto
rum experimento ſenſato probari põt. nam uidemus quòd
multæ herbæ, quæ ad ſenſum nullam diffoimitatem primo
aſpectu habere cernuntur, ſi in alembico ponantur, quæ di
ſtillentur, ſenſibiliter apparet in illa diſſolutione fluere
aquam, aliquas autem partes eſſe terreſtres, aliquæ uero
ſunt aer & ignis. unde ratio dictat quòd propter diuerſita-
tem approximationis agentis, & propter maximam diuerſi
tatem, ex parte partium materiæ ipſius paſsi, eſt magna dif
formitas in ipſis mixtis, licet ſenſus aliter iudicet. Quarta Quarta ratio eiuſdem.
ratio eiuſdem talis eſt ex quibuſdam effectibus apparenti-
bus, & expertis cogimur ponere aliquod ens quod habet
certam notitiam de futuris contingentibus ad utrunlibet.
ergo naturaliter oportet ponere, quòd Deus cognoſcat a-
lia a ſe. Antecedens probo. primo quidem, quoniam uiſum
eſt,

G eſt, & expertum apud plurimos eſt quoſdā plurima, & frequenter prophetaſſe futura, & ita eueniſſe, & quoſdam habuiſſe, & habere uera ſomnia de futuris, & quoſdā habuiſſe notitiam interpretandi, tam a ſomnio quam prophetias, & interpretatione indigentes, ſicut non ſolum ex Chriſtianorum, & Iudæorum libris, ſed etiam Gentilium patet, ac etiam Philoſopborum. ut Auicen. ſexto naturalium. & cōmen. Auerro. teſtatur. Vnde in libello ſuo de ſomno & uigilia ait. determinatum de natura ſomniorum, & quod eſt ſui generis de comprehenſionibus diuinis, quæ non acquiruntur ſecundum acquiſitionem hominum. Dicamus ergo quòd iſtarum comprehēſionum quædam dicuntur ſomnia, & quædam diuinationes, & quædam prophetiæ, & quidam homines negant iſta, & dicunt ea accidere a caſu, ſed negare ea eſt negare ſenſata, & maxime negare uera ſomnia. nullus enim homo eſt qui non uiderit ſomnium quod enunciauerit ei aliquod futurum. & cū homo experimentauit hoc multoties uidebit, quòd hoc non accidit a caſu, ſed eſſentialiter, & illæ aliæ comprehenſiones & prophetiæ, licet nō ſint uiſæ, ut ſomnia ita communiter; ſunt tamen ualde famoſæ. & ea quæ ſunt famoſa apud omnes, aut ſunt neceſſaria ſecundum totum, aut ſecundum partem. impoſsibile enim eſt, ut famoſum ſit falſum ſecundum totum. hæc Commen. Cuius dictum ſpecialiter uolui allegare, quoniam in principali concluſione opinionem oppoſitam habet, & tamen hoc aſſumptum confitetur, & dicit non poſſe negari. conſtat autem quòd talia non proueniunt caſualiter, ſicut etiā

H ipſe Commenta. probauit in prædictis ueris ſomnijs, & eadem fortior probatio eſt de prophetis. nam impoſsibile ē quòd idem homo frequenter uere prophetet a caſu. nam quod eſt caſuale, rariſsime accidit, ergo ſunt talia, & acquiruntur huiuſmodi hominibus ab aliqua cauſa determinata, & impoſsibibile eſt aliquam aſsignare niſi illa habeat notitiam de illis futuris, de quibus prophetias, uel ſomnia cauſat in homine, alioquin non per ſe, ſed caſualiter talia cauſaret. Secundo idem antecedens probatur ex eo quod expertum eſt, plures homines habere circa ea quæ ſunt agenda per ipſos quoſdam quaſi naturales, & indeliberatos, ac improuiſos inſtinctus, & impulſus cordis, ad eligendum ex contradictorijs quod eis melius eſt. quos homines Philoſophus in libello de bona fortuna, bene fortunatos dicit. Talium autem inſtinctuum, nec natura, nec homines, nec ratio hominis poteſt eſſe cauſa primaria, ut ibi Philoſophus probat: ſed oportet quòd ibi ſit quid melius habens notitiam de futuris, in quibus uult tales homines dirigere, & propterea tales inſtinctus cauſat in eis. conſequentia ſatis eſt euidens. nam & huiuſmodi ens cognoſcens futura eſt Deus, & habet propoſitum. nam ſequitur ex hoc quòd ipſe cognoſcat alia a ſe, aut eſt aliquid infra Deum, & tunc per locum a minori ſequitur, quòd talem notitiam Deus

I maxime habeat cum ipſe ſit maximæ nobilitatis. Et confirmatur iſta conſequentia ex intētione aduerſariorum. nam Auerro. huiuſmodi reuelationem propter ſui nobilitatem dicit eſſe comprehenſiones diuinas, quæ non apprehendūtur per acquiſitionem hominis, ut ſupra allegatum eſt. Item infra ait, quòd iſte modus dationis cognitionis rei futuræ eſt ualde nobilis, & attribuitur principio nobiliori uoluntatis, immo eſt a re diuina, & eſt ex perfecta ſolicitudine erga hominem. ſi ergo talia noſſe eſt perfectionis, & ex hoc attribuitur principio nobiliori hominis. conſequens eſt quòd Deus qui eſt nobiliſsimus omnium huiuſmodi pfectione non careat. unde Auicen. ubi ſupra de hac materia tractans, quaſi principium aſſumit, quòd omnia quæ in mundo ſunt præſentia, præterita, & futura, habent eſſe in ſapientia Creatoris. Item Philoſophus ubi ſupra illos inſtinctus bene fortunatorum reducit in principium ſupra rationem hominis, quod eſt melius, & nobilius ea, & expreſſe dicit, tale principium eſſe Deum, qui uidit futurum & præſens, quorum ratio perijt ideſt præterita, quorum notitia perijt a memorijs hominum. unde ratio iſta non debet cuiquam facilis uideri, quādo propter ipſam Philoſophus coactus eſt in principali concluſione, quæ in hoc inquiritur ſibi contradicere, ut ex dictis eſt euidens. propter iſtā

K mihi apparet, quòd quilibet uolens naturalem rationem ſequi in auctoritate excluſa, cogitur ponere Deum habere notitiam omnium aliorum. hæc ille. Ad iſtud argumentum paret ex iam dictis ſolutio. nam ut late diſputat Auer. in comment. ſuper libro de ſomno & uigilia in illa parte ubi Ariſtotel. agit de diuinatione quæ eſt ſecundum quietem, uult tandem quòd ſint ab intelligentia, tamen exeunt ab illa ſub ratione communi & uniuerſali, & anima imaginatiua recipit illam cognitionem ſingulariter & ſignate. ſic enim omnes effectus ſunt a cauſis abſtractis procedentes, & materia recipit illos ſignate, & cum hic, & nunc, & dat exemplum dicens, & quemadmodum medicus enunciat, quod accidit corpori Sortis, & animæ eius in aliquo tempore terminato per duas propoſitiones, quarum una eſt uniuerſalis intelligibilis, & alia particularis ſenſibilis, ita iſta enūciatio componitur ex uniuerſali quod datur ab intelligentia, & ex intentione particulari ſimili illi uniuerſali. Quare uero homo non comprehendit ex iſtis particularibus, niſi illud quod eſt proprium ſuo tempori, & ſuo loco, & corpori, & ſuis hominibus, abſque alijs particularibus communicantibus eis in illa natura uniuerſali; hoc eſt quia neceſſe eſt, ut homo habeat in hac comprehenſio

Solutio.

L ne alterum duorum modorum generum cognitionis, quæ antecedit fidem, ſcilicet cognitio præparans ſcilicet cognitio imaginationis imaginem informans, & debet antecedere fidem, & homo non poteſt acquirere iſtam cognitionem niſi in indiuiduis, quæ iam præſciuit, & maxime illa indiuidua circa quæ habuit magnam ſolicitudinem. de eis autem quæ ſunt ignota apud ipſum, non poteſt acquirere ſcientiam. iſta enim fides, licèt non eſt neceſſarium, ut antecedat eam cognitio agens, tamen neceſſe eſt, ut antecedat eam cognitio præparans &cæ. ubi patet iſtam fuiſſe mentem Auerro. ſicut dicimus, & ita dicendum eſt pariformiter de prophetia ſecundum Philoſophos. Ad Auctoritatem Ariſtote. in libro de bona fortuna, pariformiter dicendum eſt, quòd Deus omnia cognoſcit, ſed nobiliori modo quā nos, aut quam ſint in ſuo proprio eſſe. Aut aliter quòd ille non erat locus diſcutiendi iſtam materiam, & ideo ibi loquitur, ut erat famoſum. nam quęſtio de cognitione Dei eſt nobiliſsima, & maxime deſiderata ab hominibus, ut dicit Auerro. in com. 51. 12. metaph. & pertinet ad ſcientiam diuinam, & ideo contradicētibus auctoritatibus, circa hoc hinc inde magis adhibenda fides eſt ſcientiæ diuinæ, cuius intereſt hoc determinare. Etenim in ſimili etiam in. 10. ethicorum. cap. 10. ſcribit Deum ſolicitudinem habere de ſapiente, & eum amare. inquit enim. Qui ſecundum mentem operatur & eam colit, & optime diſpoſitus eſt, amiciſſimus dijs uidetur eſſe. nam ſi dij curam aliquam habent

M humanarum rerum, ut æſtimatur & creditur, rationabile eſt eos gaudere optimo, & cognatiſsimo. tale uero huiuſmodi mens eſt, & amantibus illam maxime honorantibus que fauere, tanquam rerum ſibi chariſsimarum curatoribus, & recte ac bene agentibus. quod autem hæc omnia ſapienti maxime competant nō eſt obſcurum. amiciſsimum ergo deorum eundemque feliciſsimum eſſe decens eſt. itaque & hoc modo ſapiens utiq; erit maxime felix. & Auer. ſcribit in commen. dixit. De eo autem qui agit per intellectum, & fuerit obſequiū eius intellectui, & diſpoſitio eius diſpoſitio bona, uidetur, quòd ſi Deum amans ualde, & ſiquidem cura ſit Deo de hominibus, ut creditur, & debitū eſt, & ſi quidem Deus gaudens de eo, qui eſt melior, tunc gaudet de eo qui utitur aſsimilari ei ualde, & hic eſt intellectus dignus. eſt ergo, ut bene faciat eis qui amant ipſum plus, & ut honorificet eos, & uiſitet ipſos, ſicut eſt diſpoſitio amici cum amico ſuo, patet quòd litera. d. rationabiliter. nam ibi erat in ſcientia morali, quæ eſt uia propria populorum: ut ſcribit Auerro. in ſuo prologo. 1. phyſic. de Socrate, cui non fuerunt apertæ, ut exiſtimatur, uiæ communes & propriæ, quia uoluit ambulare in uia propria populorum ideſt moralibus tantum uoluit inſudare. iuxta illud Ariſto. in primo meta. Socrate circa moralia philoſophante, & de tota natura nihil. non eſt autem neceſſarium quòd populus, & rudes intelligant ueritatem, ſed ſufficit eis perſuadere

A ſuadere aliqua principia, iuxta quæ poſsit bene uiuere, quia iſta eſt intétio legiſlatoris. unde Ariſ. duodecimo metaphyſico. tex. comment. 50. loquens de Chaldæis inquit. Tradita ſunt autem a ſenioribus, & antiquis in fabulæ figura demiſſa poſterioribus, quia dij ſunt ij, uidelicet corpora cæleſtia, & continet diuinam naturam uniuerſalem: reliqua uero fabuloſe iam adducta ſunt ad perſuaſionem multorum, & ad opportunitatem multorum ad leges, & conferens. unde etiam Auerro. in ſecundo metaphyſicor. commen. decimo quarto, ubi Ariſtote. adducit impedimẽta, quæ impediunt intellectum ſcire ueritatem, inter quæ ut dicit fortiſsimum eſt conſuetudo in pueritia in rebus legis, & maxime in ſcientia diuina, quia plures opiniones illius ſcientiæ ſunt radices legum, & ponuntur in legibus non ad ſciendum, ſed ad inquirendum bonitatem. Et cauſa in hoc eſt, quia complementum hominum non completur niſi per congregationem, & congregatio per bonitatem eſſe, ergo boni eſt neceſſarium, & non eſt neceſſarium eos ſcire ueritatem. & ita ni fallor diceret Ariſtote.

Ariſt. & Auer. ſententia. & Commentat. ad iſtas rationes adductas contra ipſos de iſta contradictione. Colligentes igitur ſynceram ni fallor Ariſtote. & Auerr. in tam ardua quæſtione ſententiam dicamus, quòd intellectus diuinus ſolum ſuam eſſentiam intelligit, quæ eſt ens per eſſentiam, in qua eminenter continentur omnia alia entia, & perfectiones omnium,

B & talia entia ſic contenta non ſunt aliud a dei ſcientia. Etenim, ſicut ſupra dictum fuit per locum a minori ad maius ſi forma naturalis, quę in materia, & eſt potentia intellecta habet nobilius eſſe, ut eſt in humano intellectu, quia in materia non eſt comprehenſio, ſed in intellectu fit cognitio, & comprehenſio, & fit unum cum intellectu qui in intelligendo perficitur ab ea; quanto magis forma eadem conſiderata quo ad eſſe, quod habet in intellectu diuino, erit dei ſcientia? Sed in hoc eſt differentia ſecundum Philoſophos de forma, ut eſt in intellectu noſtro, & in intellectu dei, quia ut eſt in intellectu noſtro perficit, & mouet ipſum, quia intelligibile eſt perfectio intelligentis: ſed ut eſt in deo cauſatur a ſcientia ſua, & ſua ſcientia eſt perfectio intelligentium, & omnium intelligibilium, quia ſcientia dei, quæ eſt ſuamet eſſentia eſt maxime actiua. nã ſi ars, quæ nihil aliud eſt quam forma artificialis in mente artificis exiſtens, teſte Ariſto. in ſeptimo primæ philoſophiæ tex. com. 23. ubi dicit. Medicinalis enim eſt, & ædificatiua ſpecies ſanitatis, & domus: ſi talis inquam forma, & ars eſt principium cum recta ratione factiuum, teſte Ariſt. in ſexto ethicorum. etenim ut ipſe dicit. 7. metaphy. ubi ſupra. a ſpecie domus ſine materia exiſtẽte fit ſpecies domus habens materiam: quanto magis credendum eſt formam

C primam quæ abſoluta prorſus eſt ab omni materia, & ab omni potentia, productiua erit immediate formarum ſine materia, & aliarum in materia mediate? quod non potuit uidere Gregorius ille Ariminenſis in ſecundo ſententiarum. diſtinctio. 1. quæſt. 1. articu. 1. in reſponſione ad rationem partis aduerſæ. ubi arguebatur quomodo in intelligentijs ſit perficiens, & perfectum. dicit quòd illa ratio cõtinet duo falſa. & ſecundum, cuius falſitas patet (inquit) eſt quòd prima intelligentia intellectionis ſecundæ eſt cauſa efficiens, quia intelligitur a ſecunda. inquit ipſe, quòd falſitas illius patet ex primo ibi declarato per ipſum, quia ſecunda intelligit primam per eſſentiam primæ. Tum etiã quia ſi iſta ratione prima efficit intellectionem ſecundæ, quia intelligitur a ſecunda, tunc cum ipſa prima intelligat ſe ipſa, igitur efficeret ſeipſam. Dicimus nos, quòd prima intelligentia formaliter intelligit ſeipſam, & ſua intellectio eſt ſua eſſentia, nec ſic cauſat, nec cauſare poteſt ſeipſam, quia nullus intellectus hoc capere poteſt, ut aliquid ſeipſum cauſet ut ſit, ut inquit beatus Auguſtinus, quia hoc implicat manifeſtam contradictionem, quia tunc aliquid eſſet antequam eſſet, ſed ſua formalis intellectio, quæ eſt ſua eſſentia eſt cauſa efficiens ab æterno omnia intellectionis cauſabilis, & iſta eſt natura intelligentiarum. ſcientia enim dei eſt cauſa efficiens totius entis cauſati, ſed diuerſis modis. cauſare autem intellectionem non eſt

D formaliter intelligere. nam obiectum cauſat ſaltem partialiter intelligere, & tamen non dicitur intelligere, & hoc eſt quod dixit Commentat. quòd in intelligentijs ſolum eſt cauſa, & cauſatum, ſicut intelligibile eſt cauſa intelligentijs: intelligibile enim eſt cauſa efficiens intellectionem in intelligente. & ſic dei ſcientia efficit intellectionem extra ſe, quæ intellectio, ſunt eſſentiæ ipſarum intelligentiarum, ſecundum quòd intelliguntur multi modi, quia aliud eſt quod intelligit una, & aliud eſt quod intelligit alia, quia intelligentiæ deriuatæ, & cauſatæ a ſcientia dei cauſantur in multa diſtantia, in participando perfectionem primi. Concludo ergo ſecũdum Peripateticos, quòd deus ſe ſolum intelligendo propter hoc non dicitur alia ignorare, immo omnia itelligit, & nobiliori modo quam intellectus humanus, aut alius aliquis intellectus poſsit ea intelligere. licet enim non cognoſcat ea illo modo quo a nobis, uel ab alijs intelligentijs intelliguntur, tamen omnia intelligit modo qui ſoli proprius eſt, quia nullus intellectus habet ens per eſſentiam ſibi idẽtificatum pro proprio, & adæquato obiecto, niſi ſolus intellectus dei ſublimis. unde ſe intelligendo omnia entia cognoſcit, quia alia entia ab ipſo non ſunt quid aliud a ſui ſcientia. unde ſicut poſsidens aurum non dicitur carere argento: ſic intellectus comprehendens mare entitatis, non dicitur ignorare riuulos qui a mari emanant in alietate, & diuerſitate, & in

E mare reuertuntur, & adunantur maiori uirtute, & robore quàm ſint in ſeipſis. nam mare, teſte Ariſtotel. putreſcere non poteſt, riuuli poſſunt ſeu ſtagna. ſic omnia entia cauſantur a dei ſcientia ſecũdum quòd apta nata ſunt cauſari, quia diſtantiæ entium, ut ſcribit Commentat. in ſecundo cœli & mundi. comment. 63. ſunt ualde diuerſæ, ſed ſi talia conſiderata fuerint, ut ſunt in ſcientia dei ſunt nobiliori modo quam ſunt in ſeipſis, quia ut ſic ſunt idem quod dei ſcientia. & hoc ſine dubio credo tenuiſſe omnes Peripateticos. Tamen ego teneo, & firmiter credo deum etiam omnia ſingularia cognoſcere in propria forma. Nam ut propheta teſtatur, ipſe humilia reſpicit in cælo, & in terra. non enim opinio Philoſophorum debet nos deterrere in his, in quibus uidentur a rebus fidei eſſe diſcordes, quia ipſi intantum proceſſerunt, inquantum lumen naturalis rationis potuit eos ducere: ſed fides noſtra a ſupernaturali lumine ſpiritusſancti illuſtratur, qui falli non poteſt, & ipſe ſit dator auxilij. placuit autem nobis ſoluere ea argumẽta Gregorij, quia deus, ut inquit beatus Auguſtinus, non

F indiget noſtro mendacio. non enim rationes illæ ſunt ex mente Philoſophi, & ne aliquis rationibus illis innixus amittat meritum fidei.

Propo. 84.

Omne recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti.

VVLGATISSIMA Eſt propoſitio, & maximi momenti in philoſophia. unde Auerro. in tertio de anima. commen. quarto inquit. quòd illa demonſtratio in tertio de anima adducta ibi per Philoſophum fundatur ſuper duas propoſitiones, quarum una erat, quòd intellectus materialis omnia cognoſcit, ſicut dicit hoc eſſe per ſe manifeſtum. Secunda autem propoſitio eſt iſta, quam habemus præ manibus ſpeculandam, uidelicet, quòd omne recipiens eſt denudatum a natura recepti. Gloſſatur autem per Auer. in. 3. cæli & mundi in cõmen. 67. iſto modo, ſi fuerit aliquod ſubiectum receptiuũ omnium formarũ, oportet abſolute & ſimpliciter illud ſubiectum eſſe denudatum ab omni forma, ita quòd nõ ſit aliqua illarum, nec habens aliquam ex illis formis quas recipit ſibi propriam: ſed eſt indifferenter ſe habens in potẽtia ad oẽs formas, & ita, ut dicit, ẽ prima materia, quæ recipit omnes formas tam perfectas, quã imperfectas: & ideo eſt denudata ab omni forma, quia ipſa de ſe informis eſt, & ẽ in potentia ad omnem formam. unde nullam habet formã ſubſtantialem, neque uniuerſalem, neque particularem, neque imperfectam, neq; perfectam, ſicut dicit. Si autem fuerit aliquod ſubiectum quod non eſt receptiuum omnium

Gloſſa Auer.

G formarum ſimpliciter, ſed quarundam non oportet, ut dicit quòd tale ſubiectum careat, & ſit denudatum ab omni forma ſimpliciter, ſed ſolum debet eſſe denudatum ab illa forma, uel ab illis formis reſpectu quarum tale ſubiectum dicitur eſſe receptiuum. & iſto modo elementa, quæ ſunt ſubiecta receptiua formarum mixtorum corporum ab illis ſolũmodo oportet eſſe denudata; ſed non oportet quòd ab omni forma abſolute ſint denudata, quia elementa remanentia elementa non poſſunt eſſe priuata proprijs formis. unde niſi ita eſſet, tunc nulla prorſus eſſet differentia inter primum ſubiectum ſeu primam materiam, & inter ſubiectum ſecundum, & materiam ſecundam contra Ariſto. & Auerro. primo phyſico. in commen. & tex. 81. ubi Ariſtote. deſcribens in illo tex. materiam inquit. Dico autem materiam primum ſubiectum unicuique, ex quo fit aliquid cum inſit non ſecundum accidens. ubi Commen. dicit primo. intelligo enim cum dico materiam, primum ſubiectũ, quod eſt in potentia, non ſubiectum ex quo generatur res, & eſt in actu, & generatum ex eo eſt exiſtens per ſe, & nõ per accidens: hoc enim ſecundum ſubiectum, & primum conueniunt in hoc quòd generatum inuenitur ex eis per ſe: & differunt in hoc, quòd primum eſt in potentia, & ſecundum eſt in actu aut modo medio inter potentiam, & actum, ſicut eſt diſpoſitio in illo quod generatur ex pluribus uno ſubiecto. H

Gloſſa alia eiuſdem.

Gloſſat etiam Auerr. iſtam propoſitionem in. 2. de anima. in comm. 67. & dicit quòd eſt uniuerſaliter uera tam in receptione ſpiritali, quam etiam in receptione materiali. unde inquit. manifeſtum eſt quòd non de neceſsitate illud quod mouetur a colore debet eſſe non lucidum, ſed debet eſſe non coloratum. nihil enim recipit ſe, aut eſt cauſa alicuius in recipiẽdo ipſum, & iſta eſt propoſitio manifeſta per ſe, & Ariſto. ea multotiens utitur, & indifferenter ſiue mouere, & recipere fuerint ſpiritalia, ſicut aer recipit colorem, aut materialia ſicut corpus mixtũ ex lucido, & diaphano obſcuro recipit colorem. In tertio etiam de anima probat ueritatem iſtius propoſitionis iſto modo in comm. 4. dicens. ſecundum autem quòd omne recipiens aliquid neceſſe eſt, ut ſit denudatum a natura recepti, & ut ſua ſubſtantia non ſit ſubſtãtia recepti in ſpecie. Si enim recipiens eſſet de natura recepti, tunc res reciperet ſe, & tunc mouens eſſet motum. unde neceſſe eſt, ut ſenſus recipiens colorem careat colore, & recipiens ſonũ careat ſono, & hæc propoſitio eſt uera, & ſine dubio.

Declaratio gloſſæ Auerr.

Vnde uidetur eam limitare iſto modo quod recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti ſecundum ſpeciem, quia alias idem reciperet ſe, & mouẽs eſſet motum. I nam in his quæ ſunt eiuſdem ſpeciei quicquid per ſe conuenit uni per ſe conuenit alteri, & ideo ſi fuerint duo indiuidua eiuſdẽ ſpeciei, quorum unum eſſet recipiens alterum pariformiter idẽ poſſet recipere ſeipſum ſicut ſequitur, & tunc idem eſſet mouens, & motum, & per conſequens in actu, & in potentia. unde parum infra Commen. in eodem commento confirmando iſtam limitationem ſcribit.

Quomodo intelligatur Auer. conſequentia niſi recipiens eſſet denudatũ a natura recepti, idem reciperet ſeipſum, & eſſet mouens, & motum.

Vtrum autem hæc ſubſtantia habeat formã diuerſam in eſſe a formis materialibus; adhuc non declaratur ex hoc ſermone. q. d. licet per illam demonſtrationem Ariſtote. demonſtraret intellectum poſsibilem eſſe denudatum ab omni forma materiali, quia eſt receptiuum omnium formarum materialium, tamen ex illa demonſtratione non apparet, an ſit expoliatus a qualibet forma etiam immateriali, quæ eſt diuerſa a materialibus formis, & reddit cauſam dicens, propoſitio enim dicens quòd recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti intelligitur a natura ſpeciei illius recepti non a natura ſui generis, & maxime remoti, & maxime eius quod dictum eſt per æquiuocationem ideſt analogice, ſicut eſt ſubſtantia, & ens, & unum, quæ pleruuque ab Auer. dicuntur genera multipliciter dicta ideſt ſecundum prius, & poſterius. nam de mente eius genus dupliciter dicitur: uno modo pro genere uniuoce dicto, & iſtud eſt genus logicum: & etiam dicitur de genere dicto ſecundum prius, & poſterius ideſt analogo, ut eſt uidere quinto meta. com. 4. &. 1. de anima. comment. 7. & alibi frequenter, ut alias probaui diffuſius.

Propter opinionem Ale. qui putat in hoc loco ab Ariſt. oſtendi quòd intellectus non ſit actus, ſed ſubſtantia in potentia; tantũ, & materia intelligibiliũ, & ut ait ἀγράφον γράμματον.

Opi. Ioan. de Gandauo.

Ioannes autem de Gandauo in tertio de anima. in. quæſt. 4. inquit, quòd aliquid eſſe denudatum ab aliqua intelligitur dupliciter. K Vno modo ſecundum eſſe, ut dicimus quòd Sortes eſt ſeparatus a Platone, & uniuerſaliter ſic ſe habent illa, quorum unum non eſt coniunctum ſecundum ſubſiſtentiam cum alio. Alio modo intelligitur aliquid eſſe denudatum ab alio ſecũdum quiditatem ſeu eſſentiam, ſicut cum quiditas unius non eſt quiditas, & eſſentia alterius, quanuis ſint coniuncta ſecundum ſubſiſtentiam, ut dicimus quòd materia prima eſt denudata ab omni forma ſeu actu, non quod ſecundum ſubſiſtentiam ſit ſeparata ab omni forma, ſed quia quiditas, & eſſentia materiæ primæ non eſt quiditas nec eſſentia alicuius formæ, ut patet primo phyſi. & ſic eſt in multis alijs conſimiliter. poſsibile enim eſt quòd aliqua duo ſint ſibi inuicem coniũcta ſecundum eſſe, ita quòd ſint in eodem loco, & eodem ſubiecto, & tamen eſſentia unius diuerſa eſt ab eſſentia alterius, ut ſciunt parum exercitati in philoſophia Ariſtote. unde iuxta iſtam ſolutionem ſoluit multa argumenta in illa quæſtione de tactu reſpectu qualitatum tangibilium, dicendo quòd licet tactus non ſit denudatus ab omni tangibili ſecundum eſſe ſubſiſtentiæ, L tamen ipſa uirtus tactiua eſt denudata eſſentialiter ab omni qualitate tangibili: ſic. ſ. quòd eſſentia ipſius non eſt aliqua qualitas tangibilis, ſed eſt uirtus animæ naturalis fundata in organo habente quãdam medietatem, & proportionẽ omnium qualitatum tangibilium. Et ſic dicit de intellectu, quòd eſt eſſentialiter denudatus ab omnibus formis materialibus, & earum ſpeciebus, quanuis ſit cõiunctus ſecũdum eſſe cum multis, & forte omnibus ſpeciebus intelligibilibus formarum materialium. Et eodem modo reſpõdet ad illud de uiſu, & uiſibili. Dicit enim quòd uiſus non eſt ſeparatus ſecundum eſſe ab omnibus coloribus, ſicut bene arguebatur, uidelicet, quia omnia mixta colore participant, ex libro de ſenſu, & ſenſato. Tamẽ alia eſt quiditas uiſus ab omni colore, & ſic denudatus eſt ſecundum eſſentiam, licèt non ſecundum ſubſiſtentiam. & rurſus quilibet uiſus non cognoſcit colorẽ ſui organi in quo exiſtit: quanuis forte uiſus unius animalis cognoſcit, uel cognoſcere poſsit colorem organi uiſus alterius animalis. & ita breuiter ſecundum prædictum doctorẽ propoſitio noſtra quæ proponitur hic, locũ habet iſto modo, quòd recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti ſecundum eſſentiam, & non ſecundum ſubſiſtentiam. M Sed iſta gloſſa Ioannis contradicit Com. expreſſe in. 3. de anima. com. 4. ubi dicit quòd. 2. propoſitio ſuper qua fundatur demonſtratio Ariſto. eſt iſta uidelicet, quòd recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti, & ut ſua ſubſtantia non ſit ſubſtantia recepti in ſpecie. ubi duo ſimul iuncta cõcurrunt in uerificãdo illam propoſitionem, uidelicet, quòd recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti, & hoc quantum ad eſſe: & quòd ſubſtantia eius non ſit ſubſtantia recepti in ſpecie, & hoc quantum ad eſſentiam. Amplius ſi recipiens ſecundum eſſe non debet eſſe denudatum a natura recepti: tunc aliquid ſecundum eſſe habens aliquã formam eſſet ratio recipiendi ſuo ſubiecto conſimilẽ formam in ſpecie, & ſic idem eſſet mouens, & motum, & in actu, & in potentia, & ſic nulla eſſet probatio, qua utitur Auerr. in uerificando illam propoſitionem.

Impugnatio.

Amplius quod dicit de tactu nihil eſt. nam mirum eſt quomodo non uiderit gloſsã Com. in. 3. de anima. in com. 4. ubi occurrit tacitæ obiectioni. nam gloſſauit Com. illam propoſitionem iſto modo ibi, uidelicet, quòd recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti ſecundum ſpeciem. unde infert, propoſitio. n. dicens quòd recipiẽs debet eſſe denudatum a natura recepti, intelligitur a natura ſpẽi illius recepti, nõ a natura ſui generis, & maxime remoti, & maxime eius quod dictum eſt p æquiuocationẽ, & ideo diximus quòd in ſenſu tactus inuenitur mediũ inter cõtraria, quæ cõprehendit. cõtraria. n. alia ſunt in ſpecie a medijs. Et mirũ eſt de Ioanne, quo reſponſionẽ iſtam quæ eſt Com. in ſimili argumento, non uiderit. unde ſenſus tactus nõ poteſt eſſe denudatus a tota latitudine quãlitatum tangibilium ſecũdum genus, quia organum in quo conſiſtit, requirit certam, & determinatam complexionẽ, quæ reſultat ex actione, & reactione qualitatum primarũ

Intelligo de medio formali non autem de medio tranſitus.

G in elementis repertarum, quæ in mixtione diuiduntur ad
minima, ut plurimum unius contangat plurimum alterius,
ſicut dicit Princeps in cap. de complexionibus. & ideo ſuf
ficit, ut ſit denudatus ab excellentijs contrariorum quas
cognoſcit, & recipit. unde ſecundo de anima. tex. commen
to 118. Aequaliter calida, & æqualiter frigida non ſenti-
mus. & idco bene dixit Auerr. in tertio cæli. commen. 67.
quòd ſi ſubiectum fuerit ſimpliciter receptiuum cuiuſlibet
formæ, oportet illud eſſe denudatum ſimpliciter ab omni
forma: ſi uero ſecundum quid etiam ſufficit ipſum ſecundũ
ſe ab illa forma eſſe denudatum. Ad illud autem quod de
uiſu dicit Ioan. multum decipitur. Nam Ariſtot. in ſecun-
do de anima. in tex. commen. 71. inquit. Eſt autem coloris
ſuſceptiuum quod ſine colore, ſoni autem abſonum. & tex.
comment. 83. ait, quòd per ſe quidem inſonabilis aer. ubi
Commen. in commen. ait, quòd quemadmodum ſi diapha-
num haberet colorem non reciperet colores; ſic ſi aer ha-
beret ſonos ex ſe, non reciperet ſonos. & . 3. de anima Com
men. dicit. commen. 4. nnde neceſſe eſt, nt ſenſus recipiẽs
colorem careat colore, & recipiens ſonum, careat ſono.
Cauſa erroris. Sed quid fuit in cauſa, quòd Io. deceptus fuit? Certe fuit
famoſitas propoſitionis, quæ dicit quòd omne mixtum co-
lore participat, quæ ſcribitur in libro de ſenſu, & ſenſato.
ſed de hac fuit in proprio theoremate late dictum. nam co
lor in libro de ſenſu ſumitur nimis communiter pro quali
H bet qualitate uiſibili, ſicut eſt lux: ſed non intelligitur pro
uero colore proprie dicto, ut eſt qualitas quædam ſecunda
reſultans ex debita commixtione lucidi cum opaco. non
enim iſto modo uerum eſt dicere, omne mixtum corpus
coloratum eſſe. unde organum uiſus, ſiue pupilla, ſiue hu-
mor cryſtallinus fuerit, ſiue nerui optici, ut aſſerunt medi
ci, non habet ſic colorem dictum, quantumqne tale orga-
num ſit, aut poſsit eſſe lucidum. nnde Auer. in ſecundo de
anima. comm. 67. in digreſsione, dicit propter uerba Ariſ.
in tex. ubi dicit, omnis color motiuus eſt eius quod eſt ſe-
cũdum actum diaphanum, & hæc eſt eius natura, quod ma
nifeſtum eſt, quòd non de neceſsitate quod monetur a co-
lore debet eſſe non lucidum, ſed non coloratũ: nihil enim
recipit ſe, aut eſt cauſa recipiendi ſe. licèt enim color pro
prie dictus non niſi in corpore mixto reperiri poſsit; nõ ta
men omne mixtum coloratum eſt ſicut ſimitas non niſi in
naſo reperiri poteſt, nõ tamen omnis naſus ſimus eſt, & ita
eſt de odore, ſono, & ſapore. Vnde organum uiſus in ſua
naturali diſpoſitione conſtitutum eſt abſcolor, quia aliter
uiſus non bene iudicaret de omnibus coloribus. unde ma-
nifeſtat ſenſata experientia, quòd ubi contingit in icteritia
ægritudine ubi organum uiſus infectũ eſt ex ſparſione cho
leræ, quæ eſt citrini coloris, uidemus tales ictericos iudica
I re omnia eſſe citrini coloris: & ita organum guſtus in ſua
naturali diſpoſitione exiſtens caret omni ſapore, quod ex
perimẽto cõprobatur in infirmis, qui propter habere or-
ganum infectum aliquo humore amaro iudicant etiam dul
cia eſſe amari ſaporis, intus enim apparens, ut inquit Ari-
Dubium. ſtotel. prohibet extraneum. Sed dices propter quid con-
tingit, quòd ſenſu uiſus omnes colores percipimus, ſenſu
autem tactus nõ poſſumus omnes qualitates tangibiles p-
cipere, quandoquidem teſte Ariſtotel. in ſecundo de ani-
ma. tex. commẽ. 118. æqualiter calida, aut frigida, aut mol-
Solutio. lia, nel dura non ſentimus? Et ad hoc ex iam dictis patet
ſolutio. nam organum uiſus eſt abſque omni colore, ideo
omnium oculorum ſuſceptiuum eſt. conſiſtentia autem or
Tractatus e-
nim aię ualde
materialis. gani tactus a tota qualitatum primarum latitudine expo-
liari non potuit, ſed ſolum denudatum eſt ab excellentijs
earum, eſt enim in mediocritate quadam conſtitutum, &
ideo exceſſus, & defectus poteſt percipere. medium enim,
ut inquit Commen. ſpecie differt ab extremis. ſufficit autẽ
ſicut dicit, ut recipiens ſit denudatum ſecundum ſpeciẽ ab
Difficultas. extremis. Sed tunc iterum eſt difficultas contra Auerro.
Nam ſexto phyſicæ auſcultationis. commen. trigeſimo ſe-
cundo ipſe diſtinguit de duplici medio. inquit enim decla
rando quòd ſit primum in qualibet tranſmutatione, quòd
primum naturaliter in tranſmutationibus, quæ ſunt in qua
litatę, manifeſtum eſt in coloribus cũ bene apparet quòd
inter colores ſunt media finita naturaliter in numero. Et K
intelligo hic per medium non illud, quod diuerſatur ſecun
dum magis, & minus: ſed illud quod diuerſatur ſecundum
formam, & qualitatem, quoniam pallidum non differt ab
albo ſecundum magis, & minus, ſed ſecũdum qualitatem,
& ſi non eſſent eiuſdem ſpeciei. In guſtabilibus autem ui-
detur, quòd ita ſit ſicut in coloribus. In primis autem qua-
litatibus ſcilicet caliditate, & frigiditate, uidetur, quòd
medium ſit temperatum. Tranſmutatum enim in principio
cum trãſmutatur de calido in frigidum, dicitur quòd quod
dam eſt in calido, & quoddam in temperato, cum inter ca-
lidum, & temperatum non eſt qualitas media, ſed ſecundũ
magis, & minus. Quoniam manifeſtum eſt per ſe, quòd cũ
tranſmutatum amittit partem calidi, & acquirit partem fri
gidi, quòd quædam pars eius eſt in calido, & quædam in tẽ
perato, quoniam non eſt calidum ſecundum totum, neque
temperatum ſecundum totum. Et conſimilem diſtinctionẽ
de hoc habet in commento ſuper tertio meteororum in
cap. de iride. ubi dicit quòd medium dicitur ſecundũ duas
ſpecies. unum eorum eſt ſecundum ueritatem & prius, &
eſt medium inter duo contraria, cuius eſſe conſiſtit in com
plexione duarum extremitatum, & ipſum ſecundum quidi L
tatem eſt diuerſum a duabus extremitatibus. Secundũ au-
tem dicitur ſecundum ſimilitudinem, & ſecundum poſte-
rius, & eſt medium inter duo contraria ſecundum quanti-
tatem tantum. uidetur igitur, quòd reſponſio Auer. ad taci
tam obiectionem quam dat de tactu reſpectu qualitatũ tã-
gibilium non ſit ad propoſitum, quia medium non ſpecie
diſtinguitur ab extremis ſeu ſecundum quiditatem, & ſim
pliciter, ſed ſolum ſecundum magis, & minus. Niſi eſſet, Solutio.
quòd in tali medio in quo ſunt contraria refracta per unũ
contrariorum, poteſt dici ſpecie diſtingui ab alio extremo
cnius eſt receptiuum. Sed tunc inſurgit contra eandẽ gloſ Dubium.
ſam Auerr. una alia difficultas. nam ſi recipiens debet eſſe
denudatum a natura recepti ſecundum ſpeciem, & hoc eſt
uniuerſaliter uerum, ſicut ipſe fatetur in. 2. de anima. com.
67. de qualibet receptione tam reali, quam ſpiritali. tunc
igitur materia habens formam ſubſtantialem ignis poſſet
illa remanente recipere formam aquæ aut terræ, quia iſtæ
formæ ſicut patet conſideranti, ſunt ſpecie differentes. hoc
autem minime fieri poteſt, ut patet in. 2. de generat. & cor
rup. ubi agitur de modo tranſmutationis ſubſtantialis ele-
mentorum adinuicem. Niſi eſſet ſicut ſcribit Auer. in. 3. Solutio.
cæli & mundi. in com. 67. iuxta uerba Ariſ. ibi in textu ubi
dicit. Sic & elementa oportet putare qnemadmodum ma-
teriam eſſe compoſitis, propter quod & poſſunt tranſmuta
ri adinuicem ſeparatis his, quæ ſecundum paſsiones, differẽ
tijs. Vbi Aue. exponens dicit. i. quia formæ elementorũ nõ M
recipiunt ſeipſas cum ſint eiuſdẽ generis. Contingit quòd
non generantur adinuicem, niſi cum recipiẽs exuit formã,
& recipit formã receptam: & ideo non ſunt elemẽta adin-
uicẽ, & hoc non contingit in receptione formarum com-
poſitorum ſcilicet ut denudentur a ſuis formis apud rece-
ptiones formarum compoſitorum. Forme enim compoſi-
torum ſunt aliæ a formis eorum. Formæ quidem eorum li
cet ſint dinerſæ, tamen in eodem ordine ſunt in ſubſtantia-
litate ſcilicet quod impoſsibile eſt, ut quædam ſint materię
formarum quarundam, & omnia iſta manifeſta ſunt exerci
tatis in hac ſcientia. Secundum igitur iſtam expoſitionem, Omne recipiẽs debet eſſe denudatum a natura recepti ſecundum ſpeciem, atque ita, ut non ſit in eodem ordine ſubſtantialitatis, neque cõtrarias requirat qualitates.
oportet illo modo illud dictum Auerro. gloſſare per ſeip-
ſum, quòd recipiens, & receptum debent ſpecie differre,
ita quòd non ſint eiuſdem ordinis in ſubſtantialitate præ-
cipue in uera tranſmutatione reali, quæ ſit cum abiectio-
ne contrarij, & ideo qnia formæ elementorum, ut ſunt in
materia ſunt contrariæ, uel ſecundum ſe, ut uoluit Alexã.
uel ratione contrariarum qualitatum cum quibus exiſtunt
in materia, ſic unum elementum non poteſt eſſe materia al
terius. Sed quantum ad intellectum poſsibilem, iſta gloſ
ſa hoc modo intellecta locum non habet, uidelicet, quòd
intellectus poſsibilis habens ſpeciem unius elementi non
poteſt recipere ſpeciẽ alterius, quia uidelicet elemẽta ſunt
eiuſdẽ ordinis in ſubſtantialitate. Et ratio eſt iſta, quia for-
mę quę contrariãtur in materia, nõ cõtrariantur in intelle

G ctu. Vnde Commentat. ſexto primæ philoſophiæ. commẽ. ultim. inquit. Et intendebat per hunc ſermonem declarare diuerſitatem duorum entium, ſcilicet entis quod eſt in intellectu, & entis quod eſt extra intellectum. Quod enim eſt in anima, contingit, ut recipiat duo oppoſita inſimul, quod non poteſt eſſe extra animam, quia materia recipit contraria ſucceſsiue. & cauſa in hoc quòd intellectus comprehendit inſimul duo oppoſita, eſt, quia natura primorum oppoſitorum in intellectu ſcilicet ueri, & falſi non eſt natura primorum oppoſitorum extra animam, ſcilicet boni & mali. ueruntamen uerum, & falſum ſunt in cognitione, & bonum & malum eſt in materia: & nullum entium quæ ſunt in cognitione dicitur eſſe ſimpliciter ſecundum quòd eſt extra animam. & propter hoc noli mirari, quia licet iſta propoſitio uera ſit tam in receptione ſpirituali, quam etiam in receptione materiali; quia tamen iſtæ receptiones ſunt multum differentes, & præcipue receptio ſpiritalis, quæ eſt in intellectu, & receptio realis, quæ eſt in prima materia. nam ut ſcribit Commentat. tertio de anima. commen. uigeſimo octauo. Materia non eſt cauſa receptionis ſimpliciter, ſed cauſa receptionis tranſmutabilis ſcilicet receptionis huius entis indiuidualis. unde neceſſe
H eſt, ut illud quod non recipit receptione indiuiduali non ſit materiale aliquo modo. Et propter hoc aliqua ſunt neceſſaria ad uerificandum illam propoſitionem in receptione materiali, quæ ſit cum uera actione, & cum abiectione contrarij, quæ non ſunt neceſſaria ad uerificandum illam
Difficultas. in receptione ſpiritali. Sed tunc inſurgit alia difficultas contra Ariſtote. & Auerro. Nam non uidetur eſſe uerum, quòd in receptione ſpiritali recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti, quia ibi non eſt neceſſarium, ut mouens ſit diſtinctum a re mota, ſicut ſcribit expreſſe Commentat. in octauo phyſico. commen. 40. ubi habet quòd in motu æquiuoco qualis eſt, qui inuenitur in entibus abſtractis, idem poteſt eſſe mouens & motum. Et confirmatur, quia in abſtractis a materia idem eſt intelligens, & intellectum, ut patet tertio de anima. tex. commen. decimo quinto, ubi dicitur quòd in his, quæ ſunt ſine materia, idem eſt
Solutio. intelligens, & quod intelligitur. Niſi eſſet, quòd ut ſcribit Commentat. in libro deſtructio deſtructionum, in diſputatio. tertia, in ſolutio. decimi octaui dubij. Perfectio in ipſis ſeparatis intelligentijs latitudinem habet magnã. unde tertio de anima. comment. decimo nono intellectus materialis eſt infimus in genere abſtractorum, & ideo accidit ſibi inquantũ intellectus eſt quòd ſua intellectio non identificatur cum ſua eſſentia propter ipſum eſſe propinquum continuo, & tempori. nam ſicut dicit Ariſtote. in ſecundo de anima. text. comment. 151. anima magnum tempus apponit in ignorantia, ſed in alijs intelligentijs, quæ ſunt perfectiores in talibus, intellectio, & intellectus, & intelligibile identificantur, & hoc maxime ueritatem habet de primo intellectu, ut dicit Commentat. duodecimo
Dubium. metaphyſico. commen. 51. Vltimo autem dubitatur pro-
I pter quid intellectus materialis ſi debet recipere formas materiales debet eſſe denudatus a materialitate. Si autem intelligit immaterialia, non oportet pariformiter in uirtute iſtius propoſitionis ipſum eſſe denudatum ab immaterialitate. Ad hoc dicimus quòd Auerro. hoc argumentũ
Solutio. dimiſit inſolutum in commen. quinto in tertio de anima. inquit enim utrum autem hæc ſubſtantia ſcilicet intellectus poſsibilis habeat formã diuerſam ineſſe a formis materialibus, ad huc non declaratur ex hoc ſermone. propoſitio enim dicens, quòd recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti intelligitur a natura ſpeciei illius recepti non a natura ſui generis, & maxime remoti, & maxime
Quare intellectus itelligẽs immaterialia non eſt carẽs immateriali-tate. eius quod dicitur per æquiuocationem. Tamen ratio diuerſitatis in hoc eſt in promptu, quia ſecundum Philoſophos impedimentum ſemper eſt a materia. unde immaterialitas nõ impedit cognitionem, immo promouet. ſic ſcribit Auerro. in libro deſtructio deſtructionum, in diſputat. quinta in ſolutione ſecundi dubij, dicens. Vnde dicimus ex Philoſophorum concluſionibus quòd ens incorporeũ eſt in ſe pura ſcientia tantum, ipſi enim opinati ſunt quòd formæ ſunt inſciẽtes, prout conſiſtunt in materia, & ſi forte inueniretur aliquid in materia non conſiſtens. manifeſtũ eſt, quòd eſt pura ſcientia, & intellectus, & intellectum nõ eſt aliud in eſſentia a forma rerũ a materia ſeparatarũ. K

Eadem ſunt principia, & cauſæ, eſſendi, & cognoſcendi. Propõ. 15.

FAMOSA Eſt propoſitio, & ſic declaratur. nam ſcire ſimpliciter eſt cauſam cognoſcere propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & quod impoſsibile eſt aliter ſe habere. unde. 1. phyſico. non contingit ſcire, & intelligere in omnibus ſcientijs, quarũ ſunt principia aut cauſæ, & elementa; niſi ex horum cognitione. & Auic. in prima Fen primi, doctrina prima, in capit. de ſubiectis medicinæ inquit. Cognitio uniuſcuiuſque rei habentis cauſas acquiritur cognitis cauſis eius, & completur quando fuerint cognita omnia inhærentia illi rei. Vnde mirũ eſt quomodo fere omnes expoſitores hallucinẽtur in illo loco atque conueniant in declarando penes quid attenditur ſcientiæ acquiſito, & penes quid ſcientiæ complementum, cum ipſe author ſeipſum ibidem declaret. Vnde in re notiſsima litigãt, & nodum in ſcirpo quęrunt. Vnde commen. Auerro. in primo de anima. comment. tertio habet conſimilem ſententiam dicens. Cognitio uniuſcuiuſque generis, & ſpeciei eius non complebitur niſi per cognitionẽ ſubſtantiæ illius ſpeciei, & per cognitionẽ eorum, quæ contingunt ei, ut dictum eſt in poſterioribus analyticis, & eſt in primo poſteriorum tex. com. 43. Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt unius generis quæcunque ex primis componuntur, & partes ſunt paſsiones per ſe & Auer. iuxta hoc in prologo ſuo ſuper libro phyſicorum inquit, quòd intentio ſcientiæ naturalis eſt cognoſcere cauſas ſpecierum ſenſibilium, & cauſas uiſibiles ſpeciebus accidentium. unde circa iſta conſiſtit perfectio, & complemẽtum ſciẽtiæ primo in cognitione quiditatiua ſui ſubiecti, & ſpecierum eius, quæ habetur per cauſas, ſi cauſas habuerint. & hoc eſt intelligere proprie loquendo, & in cognitione demonſtratiua omnium proprietatum, & hoc proprie eſt ſcire. Aduerte tamen, ut inquit lucidiſsimus Themiſtius in primo phyſicæ auſcultationis, cauſæ apud Ariſtotel. ſunt efficientes & fines. Concauſæ autem ſunt materia, & forma, & poſtremo elementa. Verum Plato cauſis addidit exemplarem, quia poſuit ideam. Concauſis autem addidit inſtrumentariam ſiue officialem. Vnde animaduerte etiã in uia Peripateticorum quòd non eſt uniuerſaliter uerum cauſam inſtrumentariam ſemper reduci ad genus cauſæ efficientis, immo etiam quandoque reducitur ad genus cauſæ materialis. nam certum eſt quòd diaphaneitas concurrit tanquam cauſa inſtrumentalis in illuminatione aeris. Patet autem quòd non concurrit in genere cauſæ efficientis: nam talem efficit corpus luminoſum. nec etiam concurrit tanquam forma, quia aer formaliter non lucet diaphaneitate, ſed lumine. Neque etiam concurrit tanquam finis, quia potius diaphaneitas eſt propter lumen, non econtra. Relinquitur ergo ut concurrat in genere cauſæ materialis, quod etiam oſtendit diffinitio data de lumine ab Ariſto. in. 2. de anima. in tex. com. 68. ubi dicitur lumen eſt actus diaphani ſecundum actum. Immo ſi ſubtiliter rimari uelis, ununquodque genus cauſæ in ſuo proprio genere, uidetur determinare ſeu appropriare ſibi aliquas diſpoſitiones, ſicut patet intuenti librum de ſubſtantia orbis ipſius Auerro. Et eſt ultra hoc etiam ratio. nam ſicut ſe habet diſpoſitio agentis ad agens, ſic diſpoſitio paſsi ad paſſum, ſed diſpoſitio agentis cauſat efficienter, ergo diſpoſitio patiẽtis cauſat materialiter. Vnde iſtæ ſunt diſpoſitiones dictæ occultæ a medicis, quæ ſe tenent ex parte materiæ, & ſunt uariabiles in infinitũ, & non poſſunt ab homine cognoſci a priori, ſed ſolo experimento: & illæ ſunt, ut inquit Auer. in. 3. colliget, quæ reddunt artem medicinæ imperfectam. nam, ut ſcribit Auicen. in prima Fen primi, doctrina prima, in cap. de complexionibus, Dedit deus glorioſus unicuique indiuiduo complexionem ſibi propriam,

Contra Oſtilem, Mundinum, & Io. & Forliuio.

L

Non quælibet cauſa inſtrumentalis reducitur ad cauſam efficientem.

M

Quodlibet genus cauſæ hẽt proprias diſpoſitiões.

in

A in qua aliud indiuiduum ſibi aſſociari eſt impoſsibile. Licet enim beatus Auguſt. in libro de ciuitate Dei, ut refert Côcilia. in differẽtia uigeſima tertia dicit. quòd fuerũt duo gemelli qui ita ſe habebant, quòd quando unus ridebat alter etiam ridebat, & quando unus triſtabatur, & alter etiã triſtabatur, & uno ægrotante alter ægrotabat. cuius cauſam Hippocrates interrogatus dixit, quia ex eodem patre, & ſimili aluo, & nutrimento, & ſimili regimine, fuerunt producti, & educati. Poſidonius autem Aſtrologus de eodem interrogatus retulit hoc ad identitatem ſtellarum, cuius tamen reſponſionem poſtpoſuit Auguſtinus, & illam Hippocratis prætulit. Conſimile narrat etiam Almanſor de duobus gemellis qui erant adeo ſimiles, quòd tempore magnæ famis, & penuriæ unus eorum accedebat ad matrem quæritans panem, quo ſemel accepto iterato poſt paruam moram reuertebatur ad matrem ſimilans ſe eſſe alium, & quia ſimilitudo eſt cauſa deceptionis, illo modo matrem decipiebat. Hoc etiam narrat Albertus Magnus in nono de animalibus. Et Quintilianus in declamatione ſeptima, pro duobus gemellis infirmantibus B deſperantibus reliquis medicis de eis unus medicorum ſalutem promittit ſi alterius uitalia ideſt membra interiora reſpiciantur, & concedẽte hoc patre inquit Quintilianus quòd ex omnimoda ſere ſimilitudine uiſa, & cognita ægritudine unius per anatomiam alter curatus fuit. unde uxor uirũ incuſauit malæ tractationis. Licèt omnia iſta uera ſint, tamen eſt aliqua differentia inter unam complexionem unius indiuidui, & aliam, ſicut eſt alia, & alia forma. Non ergo credendum eſt omnem inſtrumentariam diſpoſitionem ad genus cauſæ efficientis reduci. Reuertamur igitur ad declarationem propoſiti Theorematis, quòd iſta nomina principium, cauſa, & elementum, ut ſcribit Commẽtat. in primo phyſicorum comment. primo quandoque ſumuntur communiter, & quandoque ſumuntur proprie. Communiter autem ſumpta confunduntur adinnicem, ita quòd cauſa communiter ſtat pro omni cauſa in quocunque genere cauſante, & ſimiliter principium, & elementum.

Principiũ cã & elemẽtum dupliciter.

Tamen quando ſumuntur proprie, cauſa dicit ſicut ſtat pro cauſa finali. nam finis eſt cauſa cauſarum, ex ſecundo phyſicorum. nam cauſalitas finis eſt incauſata. Principium autem proprie dicitur de agente, & mouente cauſa. Unde Ariſtote. ubiqne locorum ubi deſcribit cauſam efficientem, dicit quòd eſt principium unde motus. de ratione enim principij eſt primum eſſe, ut dicit Ariſtote. in principio quinto metaphyſicor. & quia cauſa efficiens in eſſe reali præcedit omnem aliam cauſam. licèt enim finis in intentione, & quo ad cauſalitatem præcedat cauſalitatem C agentis, ſed quo ad eſſe eſt oppoſito modo, & appropriate nomen principij attribuitur cauſæ agenti, & mouenti. differentia autem inter mouens, & agens nota eſt, ex primo de generatione, & corruptione. in tex. comm. quadrageſimo tertio. & infra, quia omne agens eſt mouens, & non econuerſo. Elementum autem appropriatur cauſis intrinſecis, præcipue tamen materiæ propter cauſam, quam diximus, ubi de diffinitione elementorum loquebamur. Nota etiã quòd aliquid poteſt eſſe principium eſſendi, quod non eſt principium cognoſcendi, ſicut prima materia, quæ de ſe ignota eſt, quæ tamen in proprio genere eſt cauſa materialis reſpectu compoſiti, tamen de ſe non eſt principium cognoſcendi, niſi, ut ſtat ſub forma: licet etiam dici poſsit quòd materia etiam, ut ſtat ſub forma, uel ut coniungitur formæ, eſt cauſa eſſendi compoſiti. nam Comment. in quinto metaphyſico. comment. quinto dicit, quòd hoc nomen natura dicitur primo, & principaliter de ſubſtantia, quæ eſt forma, quæ eſt principium motus in rebus naturalibus eſſentialiter, & primo. Et quòd materia non dicitur natura, niſi quia recipit illam naturam. Et aduerte quòd omne cauſatum ſi omnes cauſas habuerit, per omnes cognitione completa debet cognoſci; ſi habuerit plures, ex pluribus, ut dicit Commentat. & ſi unum, unum: ſemper referendo ſingula ſingulis. & hoc eſt uerum tam in cognitione incomplexa, quæ habetur per diffinitionem, quàm etiam in cognitione complexa, quæ habetur per D demõſtrationem, quicquid dicat Burlæus, & ſequaces eius in hoc. nam idem eſt utriuſque iudicium. nam diffinitio, aut eſt demonſtrationis principium, aut eſt concluſio, aut eſt demonſtratio uariata in ſitu, ut dicit Ariſtote. in ſecundo poſteriorum. & ideo implicat, ſcientiam complexam per demonſtrationem habitam ſi perfecta ſimpliciter fuerit, quòd ſit per omnes cauſas, & quòd in diffinitione omnes cauſæ nõ appareant cum hoc, quòd eſt contra Ariſtot. in octauo metaphyſico. tex. commen. 11. & 12. qui iubet in diffinitione completa omnes cauſas aſſumi debere. Aduerte tamen, quòd licèt eadem ſint principia, & cauſæ eſſendi, & cognoſcendi, tamen alio modo ſunt principia eſſendi, & alio modo ſunt principia cognoſcendi. Nam in eſſe ſignato, & particulari ſunt principia eſſendi, ſed ſunt principia cognoſcendi ſub alio reſpectu, uidelicet in eſſe uniuerſalitatis, & abſtractionis. unde uerbi gratia, de homine loquentes, dicere poſſumus, quòd homo in eſſe reali componitur ex tali corpore, & ex tali actu qui eſt anima eius. ſed dicere quòd eſt animal rationale, hoc eſt per intellectum, & uniuerſaliter, & ſic ſunt cognitionis principia. unde Commen. primo meta. ſcribit in commen. 17. & intendit quòd comprehenſiones, quæ dicuntur ſcientiæ, ſunt rerum, quæ ſunt in ſenſibilibus non generabiles, neque corruptibiles niſi accidentaliter, & ſunt intentiones uniuerſales, quas intellectus comprehendit in eis, & ſunt formæ. Comprehen- E ſiones uerò, quæ ſunt corruptibilium, & generabilium, ſcilicet indiuiduorum compoſitorum, non ſunt ſcientiæ, ſed imaginationes eorum. & quaſi intendebat quòd iſta ſenſibilia habent duos modos comprehenſionis, modũ qui nõ eſt ſcientia eorum, ſed imaginatio: & modum qui eſt ſcientia eorum, & eſt intellecta uniuerſalia, & hoc eſt quod dicit Boethius, ſingulare eſt dum ſentitur, & uniuerſale eſt dum intelligitur. & propter hoc dixit Auerr. quòd partes diffinitionis ſumuntur a principijs, quæ ſunt in re, primo de anima. commen. 7. Ariſto. enim non opinatur quòd intellecta rerum ſint rerum ſubſtantiæ, ſed ſunt notiones, quę notificant ſubſtantias rerum, ut dicit Commen. primo metaphy. commen. 45. Aduerte etiam quòd licèt omnia principia, & cauſæ eſſendi ſint principia cognoſcendi ſecundum prædictum modum, non tamen omnia principia cognoſcendi ſunt principia eſſendi, ſicut patet intelligenti.

Aliquod põt eẽ principiũ eſſendi, & nõ cognoſcẽdi.

Contra Burlæum.

Propõ. 26.

Intellectus omnia intelligit.

PROPOSITIO Iſta eſt Ariſt. tertio de anima. tex. commen. 4. & eſt una de propoſitionibus in qui- F bus fundatur demonſtratio Ariſ. ibi. ut ſcribit Aue. in com. ad demonſtrandum, quòd intellectus non eſt corpus, nec uirtus in corpore. unde dicitur in litera. Neceſſe ẽ autem quia omnia intelligit, immixtũ eſſe, ſicut dicit Anaxagoras. intus enim apparens prohibet extraneum. & dicit Commenta. quòd iſta propoſitio eſt manifeſta per ſe. Et in primo de generatione, & corruptione. in Commen. t 9 inquit de antiquis, & iſti quamuis errent in hoc ſicut dicit Ariſtot. tamen in hac opinione conſequuntur uiam ueritatis aliquo modo inquantum dicunt quòd ens eſt comprehenſum, & non comprehenſum naturaliter eſt nõ ens. Et in ſecundo phyſi. in com. 47. ubi recitat opinionem illorum antiquorum de fortuna aſſerentium, & quòd fortuna eſt quædam res diuina, & nullus ſcit quiditatem eius, inquit quòd Ariſt. tacuit iſtos. i. non dignatur reprobare iſtã opinionem, propterea quia iſte ſermo eſt irrationabilis. ſ. ut ſit hic cauſa ignorata naturaliter. nam ut ſcribit Ariſt. 1. topicorum. c. 9. quolibet proferente contraria opinionibus ſapientum de quolibet ſolicitum eſſe ſtultum eſt. Mirũ tamen eſt quòd Comm. dicit iſtud eſſe manifeſtum per ſe, immo hoc eſt dubium, & forte falſum. nam in ſecundo cœli & mundi. in tex. com. 16. de illa quæſtione, quæ ſit nobilior pars cæli, an illa, quæ eſt ſub polo arctico, an illa, quæ eſt ſub polo antarctico. & dicit Com. ibi. in com. quòd intellectus humanus non poteſt comprehendere uerificationẽ huius comparationis. Amplius Ariſt. in. 2. met. in text. cõ. 1. dicit, quòd quẽadmodũ ſe hẽt oculus ueſpertilionis

Inſtantia ſup propoſitione

G adlucem diei, ſic ſe habet intellectus animæ noſtræ ad ea, quæ ſunt ſecretiſsima in natura. Nec ualet reſponſio Auer. ibi in commento, quòd illud exemplum non oſtendit niſi difficultatem: non autem impoſsibilitatem. quia tunc natura ocioſe egiſſet, quia feciſſet aliquod naturaliter intellectum quod a nullo eſſet intellectum. Eſt enim in tali ratione Auer. multiplex error atque fallacia; quia ſicut ipſemet ſcribit. 7. metaphy. commen. 58. eſſentiæ rerum ſunt exiſteotes, licèt non intelligantur. Amplius Ariſtote. ſecundum iſtam mirabilem Auer. phantaſiam incideret in foueam quam fecit. nam ipſe in ſecundo de anima. in tex. commen. 142. argumentatur contra antiquos, qui opinabantur nullum eſſe colorem ſine uiſu, nullumque eſſe ſaporem ſine guſtu, ut patet clare deducenti. nam ut inquit Ariſtote. ibi. ſic quidem rectè dicebant, ſic autem non recte. dupliciter enim dicto ſenſu, & ſenſibili, his quidem ſecundum potentiam, his uerò ſecundum actum. de his quidem ſcilicet quæ ſecundum actum dicuntur, accidit quod dictũ eſt: ſed in alteris. ſ. in his, quæ ſecundum potentiam dicuntur, hoc non accidit. pariformiter dicam de intellectu cum intelligibili, quòd illa dupliciter dicuntur, ſecundum potentiam & ſecundum actum: &
H licet intellectus, & intelligibile in actu dicta ſimul ſint, & non ſint, non tamen ſequitur, ubi ſecundum potentiam dicuntur. Confirmatur, quia tertio de anima. tex. comment. ſecundo ſic ſe habet intelligibile ad intellectum, ſicut ſenſibile ad ſenſum, ergo ſicut ſenſibile, & ſenſus dicuntur dupliciter; pariformiter & de intellectu cum intelligibili.
Et confirmatur ſimilitudo manifeſte ex authoritate Ariſto. in tertio de anima in tex. commen. 38. ubi dicitur. Secatur igitur ſcientia, & ſenſus in res, quæ quidem potentia eſt in ea, quæ ſunt potentia: quæ uero actu, in ea, quæ ſunt actu. animæ autem ſenſitiuum, & quod ſcire poteſt potentia hęc ſunt, hoc quidem ſcibile, illud autem ſenſibile. & Commen. in commen. ſcribit. Res enim quarum differentiæ ſunt eædem, ipſę ſunt eædem, in illo modo, in quo habent eaſdem differẽtias. intellectus igitur eſt intellectum, & ſenſus eſt ſenſatum. Amplius differentiæ ultimæ rerum ſunt nobis ignotæ. alioquin ſententia Philoſophi in ſecundo poſterior. uera non eſſet, ubi ſcribitur, quòd quælibet pars diffinitionis eſt in plus quam diffinitum, & totum inęque. nam ſi differentiæ ultimæ eſſent notæ, patet quòd illæ conuertuntur cum diffinitis. Amplius numerum ſpecierum animalium, atque plantarum, ſtellas etiam omnes, ut inquit ſapientiſsimus Salomo, quis dinumerauit? proportiones etiam diuerſas mixtionum quis eſt, qui comprehendere poſsit?

Solutio. Niſi eſſet quòd propoſita propoſitio ſic ueritatem habet, quòd ĩtellectus omnia cognoſcit quo ad eius fieri poteſt. nam de omnibus materialibus cognitionẽ habet talem qualem poteſt habere ſecundum etiam quod requirit natura materiæ ſubiectæ. nam ut ſcribit Ariſtotel. in ſecundo metaphyſic. in text. commen. ultimi. Acribologia
I mathematica non in omnibus eſt expetenda, &, ut inquit primo ethicorum capitu. ſecundo. Eius qui eruditur, eſt eatenus in unoquoque genere certitudinem exigere, quatenus eius natura rei recipit ſimile. quippe uidetur a mathematico perſuaſionem recipere, & ab oratore demonſtrationem requirere. Vnde Ariſtote. in principio libri meteororum ſcribit proponendo ſe inueſtigaturum omnes cauſas meteorologici negotij, partim dubitando, partim aliquo modo attingendo. Et in ſecundo cæli & mundi. tex. commẽ. 60. inquit. Duabus etiam dubitationibus entibus, de quibus merito utique quilibet dubitabit, tentandum dicere quod uidetur dignum eſſe, reputantes promptitudinem magis imputari uerecundiæ, quam audaciæ, ſiquis propter philoſophiæ ſitim etiam paruas ſufficientias diligit, de quibus maximas habemus dubitationes. ubi Auerro. notabiliter dicit in principio commen. quia propoſitiones, quæ ſunt in noſtris manibus in talibus quæſtionibus ſunt paucæ, & fere dicuntur æquiuocè, quia ſunt acceptæ ab animatis, quæ ſunt hic, & de iſtis, & de illis dicitur animatum fere æquiuocè: ſed tamen quia nos non poſſumus habere in hoc, niſi huiuſmodi propoſitiones & oportet hominem dicere in qualibet ſecundum quòd eſt in natura hominis dicere in illa re, non ſecundum ipſam rem, cum in pluribus non poſsimus dicere niſi ſecundum potentiã noſtram naturalem: & propter hoc Ariſto. incepit ſe excuſare dicendo, quòd aliquis non debet tenere hoc in nobis in uerecundia. quoniam qui ignorat hæc duo ſcilicet quod perfectio hominis, & uirtus eius inquantum eſt homo non eſt dicere in iſtis rebus ſecundum quod eſt in natura ſua, & quod impoſsibile eſt dicere de iſtis ſecundum ſuas naturas, multoties attribuit loquenti in iſtis rebus ſtultitiam, & inuerecundiam: qui autem iſta ſcit, miratur ex ſua diligentia, & ex ſua philoſophia, & etiam ex extraneitate ſermonum, quos addiſcunt in iſtis rebus ex difficultate eorum, quamuis non ſunt demonſtrationes perfectæ fidei: tamen quia ſubiectum earum eſt ualde nobile, ſunt nobiliores illis, modicũ enim nobile nobilius eſt multo ignobili. ✱ Et tertio de anima. commen. 36. inquit. non ſequitur, ut illud quod eſt magis uiſibile in ſe ſit magis uiſibile a nobis. Et in. 12. primæ philoſophiæ. tex. commen. 45. ubi Ariſtotel. uenatur numerum intelligentiarum ex numero motuum ipſorum orbium, dicit, quòd talia principia in maiori parte ſunt famoſa cum ferè omnia ſint fundata in ſenſu quantitatum motuum ſtellarum, quod non poteſt perfici in uita humana, & ideo neceſſe eſt in conſiderationibus credere conſiderationibus prædictis, & tunc uerificatur quantitas motuum, & propter difficultatem iſtarum rerum impoſſibile eſt uti propoſitionibus neceſſarijs, ſed famoſis in hoc loco magis utimur quam neceſſarijs, ſed quando in eis nõ fuerit diuerſitas, ſi autem in eis fuerit diuerſitas nihil erit ſuper quo ſuſtentetur, ſed quocunque modo ſit melius eſt ſcire ſermones hominum in hoc quam nihil. Ex quibus authoritatibus clariſsime colligitur quòd in quibuſdã rebus intellectus humanus non poteſt attingere naturas rerum, ut ſunt in ſeipſis, ſed attingit illas quo ad ſibi cõceſſum eſt, & eſt ſibi poſsibile. Pro quo ſcire debes, ut colligitur ex intentione Ariſtote. & Commen. Auerro. in principio ſecundi metaphyſi. Duplex eſt cauſa difficultatis contingentis intellectui noſtro. Vna ſumitur ex parte obiecti intellecti. Et alia ſumitur ex parte ipſius potentiæ intellectualis, & Commen. ibi in comment. dicit. duas concluſiones, quòd in cognitione entium materialium difficultas magis pendet ex natura rei intellectæ quam ab intellectu, & ratio eſt in promptu, quia intellectus poſsibilis eſt in potentia ad omnia ĩtelligibilia: & oportet quòd moueatur ad intelligere ab aliquo obiecto quod ſit actu intellectum: ſed quia entia materialia de ſe ſunt potentia intellecta, de ſe non poſſunt mouere intellectum ad intellectionẽ, & propter hoc indigent extrinſeco motore qui extrahat illa de ordine in ordinem, id eſt de ordine ſenſibilium ad ordinẽ intelligibilium, & faciat ea de potentia intellectis actu intellecta, & hic eſt intellectus agens, ut patet tertio de anima. tex. commen. decimo octauo. & propter hoc labor, & difficultas intellectui contingens in intelligendo huiuſmodi materialia magis pendet ex natura obiecti cogniti quã ex natura potentiæ cognoſcentis. Sed in cognitione ſubſtãtiarum ſeparatarum difficultas pendet ex natura noſtri intellectus, qui eſt infimus in genere ſubſtantiarum intellectualium, & ut continuatur nobiſcum in intelligendo dependet a ſenſu, & a phantaſia, nõ enim talis difficultas cauſatur ex natura obiecti cogniti, quia talia obiecta ſunt actu abſtracta a materia, & a conditionibus materiæ. unde talia non indigent ad hoc quòd intelligantur, intellectu agente quantum ad hoc quòd extrahat, & transferat illa de ordine in ordinem, & faciat de potentia intellectis actu intellecta, quia talia ſunt de ſe actu intellecta. unde dicit Com. tertio de anima. commen. decimo octauo, quòd ſi eſſent uniuerſalia Platonica extra animam non opus eſſet ponere intellectum agentem. & propter hoc Ariſtote. ibi in text. Commenta. primo loquens de ipſis, inquit. Forſan autem & difficultate duobus modis exiſtente non in rebus, ſed in nobis eſt eius cauſa, quicquid dixerit Scotus, & ſequaces eius in hoc, iſta eſt uia antiqua omnium Peripateticorum.

Aduertę etiam quòd in iſtis rebus corporeis, & materialibus

K

ADDITIO. Vnde an iſta ſint parua, uel ĩmparua, hoc eſt naturæ cognitũ, ſed nõ nobis, ut teſtatur Boe. in ſecunda editione libri periherm.

ADDITIO.

L

In quibuſdã ĩtellectus hominis non attingit rerum naturas.

M

Materialia

A (entia diuerſis modis intelliguntur.) libus eſt magna diuerſitas, quia non omnia æque difficulter intelliguntur, immo habent latitudinem magnam: quædam enim ſimilitudine, & comparatione ad alterum intelliguntur, & tandem negatione, ſicut eſt notio primæ materię quæ in prima cognitione naturali innotuit nobis ex analogia, & comparatione ad habentia formam, & ad ipſam formam, & ſic naturalis cognoſcit eam, ſicut patet primo phyſicorum tex.commen. 69. unde Ariſtote. in ſeptimo primæ philoſophiæ. tex.commen.ſeptimo inquit. Dico autem materiam ęs, formam autem figuram ſpeciei. ubi per comparationem ad res artificiales quę ſunt noſtra opera, dedit nobis intelligere naturam materiæ, quæ eſt in rebus naturalibus. Cognoſcitur etiam ultimate materia negatione, ut patet decimo metaphyſico.tex.commen.24. quæ cognitio pertinet ad diuinum, ſicut ſupra memini me dixiſſe. Aliqua cognoſcuntur per effectus, & alijs modis, quos uide a Scoto in primo ſuæ metaphy.q. qua quærit an ars generetur ex experimento, unde quanto aliqua fuerint magis aut minus ſenſata, tanto ſunt faciliora, aut difficiliora cognitu, unde Commenta. in ſecundo de anima.comm. 92. ſcribit, dans documentum iuxta textum. quare intellectus difficile poteſt comprehendere differentias odorum, dicens. Et intendebat per hoc demonſtrare cauſam propter quam intellectus difficile comprehendit differentias B odorum, & eſt quia iſte ſenſus eſt debilis qui comprehendit differentias ſenſibiles odorum, comprehenſio enim differentiarum rerum ſenſibilium a ſenſu eſt cauſa in comprehenſione earum ab intellectu, & ideo qui caret ſenſu caret intellectu illius generis ſenſibilium, quod etiam dixit Ariſtote. in primo poſterior. analyticorum.tex.comment.33. ubi dicit. Manifeſtum autem eſt, & ſi aliquis ſenſus defecerit neceſſe eſt, & ſcientiam aliquam deficere quam impoſſibile eſt accipere ſi quidem addiſcimus, aut per inductionem, aut per demonſtrationem &c. Et propter iſtam cauſam contingit quòd aliqua entia quæ licet ſecundum naturam parum, aut nihil entitatis, & perfectionis participantia, quia tamen ſunt ſenſibus proximiora ſiunt nobis magis cognita quam entia plurimum entitatis habentia, quæ a noſtris ſenſibus ſunt remotiſsima, unde Ariſtote. ſeptimo primæ philoſophię. in tex.commen.10. inquit. Quæ autem ſingulis nota, & prima multoties debiliter nota ſcilicet quo ad naturam, & parum, aut nihil entis habent, attamen ex male quidem noſcibilibus, ipſi autem noſcibilibus quæ omnino noſcibilia noſcere tentandum. & in procemio metaphyſico. ſcribit. quòd uniuerſaliſsima ſunt difficilia ad cognoſcēdum, quia ſunt a ſenſibus remotiſsima. Stātibus his, patet ſolutio ad obiecta. (Solutio ad primum.) Ad primum dupliciter dicere poſſumus. primo quidem quòd illa authoritas Comment. arguit difficultatem, non impoſsibilitatem, hoc eſt, quod C eſt multum difficile intellectui attingere ueritatem in illa quæſtione: ſed non arguit impoſsibilitatem. ſicut ipſe dixit in ſimili de illo exemplo Ariſtote. in ſecundo metaph. comment. primo. Aut aliter, quòd in tali quæſtione intellectus humanus non poteſt dicere ſecundum naturam rei, ſed ſolum ſecundum ſuam capacitatem, iuxta gloſſam eiuſdem ſecundo cæli. commen.60. ubi dicit. quòd in quibuſdā rebus homo non poteſt enuntiare ſecundum naturas rerum, ſed ut eſt in natura hominis. (Ad ſecundū.) Ad ſecundum reſpondetur, ut dicit Commentat. in comment. quòd illud exemplum Ariſtote. in tex. adductum non arguit impoſsibilitatem, ſed difficultatem, & eſt mens, & expoſitio illa Auerr. ex intentione Ariſtote. licet ab omnibus Latinis derideatur, nam Ariſtote. in nono metaphyſico. in tex. comment. ultimi, loquens de intellectione ſimplicium ſeu ſeparatarum ſubſtantiarum, inquit, quòd ignorantia talium in nobis non eſt ſicut cæcitas. cæcitas enim eſt ut utique ſi intellectiuum omnino non habeat aliquis. In quo loco beatus Thom. ab ipſa tandem ueritate coactus dixit, ex quo patet quòd ſecundum ſententiam Ariſtote. humanus intellectus poteſt pertingere ad intelligendum ſubſtantias ſimplices. quod uidetur ſub dubio reliquiſſe in tertio de anima. (ADDITIO.) ✻ Inſtantia etiam de proprietatibus indiuidualibus, quæ teſte Auerro. tertio colliget capitu. primo, ſunt ignotæ, ſed ſoluitur, quòd ſunt incognitæ a priori, & per cauſam, quia D ſequuntur proportiones diuerſas elementorum, & unaquæque habet propriam proportionem: & ſi illa non cognoſcitur, non poteſt cognoſci illa proprietas: & quia illæ proportiones ſunt infinitæ, nam ut.d. Auicenn. Deus dedit unicuique indiuiduo propriam complexionem, in qua aliud communicare eſt impoſsibile, & id quod eſt ſecundum ſui naturam eſt infinitum non poteſt recipere finem ab humano intellectu; ideo ſunt ignotæ per proceſſum ſyllogiſticum. i. per cauſam, ſed ſolum experimento cognoſcuntur, ita notabiliter. d. Auerro. in primo canticæ canticorum. commen.31. (Ad tertium.) Ad illud quod dicitur contra Commen. deductionem, ſatis diximus in concordantijs Auerro. & ideo non oportet hic immorari. Ad illud ſecundo de anima reſpondetur dando rationem diuerſitatis, nam Ariſtote. arguit ibi contra antiquos, quorum opinio erat, ut ipſe dicit in. 4. primæ philoſophiæ. quòd omnia conſiſterent in apparentia, & tunc, ut ibi deducit, ſequeretur, quòd omnia eſſent in cap. relationis eſſentialiter, quia omne quod apparet alicui apparet, ut patet in text. comment. 26. & 27. & ideo apud ipſos ſequebatur ſimpliciter quod ſenſibile dependet a ſenſu, & eſt idem cum ſenſu. & contra hoc procedit inſtantia ſua, & ideo dicit, ſed priores Philoſophi hoc non bene dicebant nihil opinantes, neque album neque nigrum ſine uiſu eſſe, E neque ſaporem ſine guſtu. ſed Ariſtote. qui tenet quòd rerum ſubſtantiæ ſenſibilium non conſiſtunt formaliter in apparentia ſenſus, aut intellectus, immo eſſe cognitum accidit ſubſtantiis rerum, iſtam difficultatem non habet. & ideo in uia eius procedit illa diſtinctio per actum & potentiam data. unde omnes authoritates allegatæ conceduntur. & iam diximus quòd ſi intellectus humanus qui eſt liberatus a materia, intelligit materialia omnia, etiam intelligit abſtracta. unde Comment. tertio de anima. comment.36. Ex illis comprehendentibus quæ non ſunt admixta materiæ quod comprehendit minus perfectum neceſſe eſt ut comprehendat perfectius, & non conuertitur, & ideo ſi intellectus poſsibilis qui eſt eiuſdem naturæ, & ſpeciei ſaltem analogæ cum alijs, non poteſt abſtracta intelligere nullus pariformiter poſſet, ut alibi diffuſe diximus. (Ad ultimum.) Ad aliud de differentijs ultimis rerum, reſpondetur quòd refert dicere differentias rerum ultimas eſſe ignotas, & dicere eas eſſe innominatas. unde credo multas rerum ultimas differentias cognoſci ab intellectu, licèt illis non ſint nomina impoſita, quia inſtitutores idiomatum non omnibus rebus poſuerunt nomina, nullus enim F imponit nomen rei quàm ignorat, & quia huiuſmodi rerum differentiæ non niſi ſapientibus innotuerunt, ideo ſolet dici eas eſſe ignotas, quia uulgus non comprehendit illas. unde Auicenn. 5. ſuæ. metaphy. cap. 5. dicit latentia differentiarum & carentia nominum aut hoc, aut illud fecit nos deuiare a principali ad concomitans, quia in diffinitionibus rerum ad circunloquendum differentias ultimas rerum, uel quia ſunt ignotæ, uel quia non habent nomina impoſita ponimus propria quæ fluunt & concomitantur illas, ut dicit etiam Auerr. 8. metaphy. commen. 5.

Aut aliter, iſtæ differentiæ ultimæ cognoſcuntur eo modo quo ſunt aptæ natæ cognoſci. non enim omnia cognoſcuntur ab intellectu, quia ſpeciem faciant: ſed multa ex operationibus, & effectibus aut alijs uijs innotuerunt, & hoc eſt de mente ſubtilis Doctoris. (ADDITIO.) ✻ Et Albertus Magnus in principio libri de anima inquit. nobis ad hoc rationem, & intellectum deus dedit ut ratio, & intellectus reflexi ad ſenſum non tantum ſenſibilia, ſed etiam quę ſub ſenſibus latent accipiant, & pertractent. (Solutio ad omnia ſecundum Auer.) In uia tamen Auerr. puto quòd intellectus humanus in ſpecie humana conſideratus omnia cognoſcit, & licet unus unam rei differētiam non cognoſcat, cognoſcit eam tamen alius homo. non enim, ut inquit poeta, omnia poſſumus omnes. Et ita patet ſolutio ad omnia ſequentia, quod omnes ſpecies, & animalium, & plantarum ſunt cognitæ intellectui humano, quia intellectus ſpeculatiuus ſecundum Auerro. in qualibet hora eſt completus in ordine ad ſpeciem, licet non ſe-

cundum

G eundem indiuiduum, ut patet tertio de anima. commen. 5. & ita ſentiunt in hoc quæſito, peripatetici.

Propó. 87.

Omne diminutum eſt diminutum ratione contrarij admixti.

SOLET allegari iſta propoſitio ex quinto phyſico. tex. commen. 45. ubi Ariſtote. loquitur de irregularitate motus ubi dicit, unus quidem igitur irregularis eſt quo eſt continuus, minus autem quod reflexiuo quidem motui accidit, hoc autem minus commixtio ſemper contrarij eſt. Vbi Auerro. in commen. dicit, diminutum in omni genere eſt diminutum per mixtionem contrarij, & ita etiam dicit ibidem commen. 19. quòd non fit minus niſi per mixtionem contrarij. Iſta tamen propoſitio nõ eſt uniuerſaliter uera, quia ut ſcribit Commen. ſecundo cæli. commen. 15. in corporibus cæleſtibus reperitur differentia ſecundum magis & minus in nobilitate, & tamen non eſt ibi minus per admixtionem contrarij, in cælo enim nulla prorſus eſt contrarietas, ut patet primo cæli & mundi. tex. commen. 20. ubi dicitur. Recte quidem natura futurũ ingenitum, & incorruptibile uidetur exemiſſe a cõtrarijs, & ideo Commenta ſecundo cæli ubi ſupra dicit. & non ſequitur ex hac poſitione quòd in orbe ſit pars nobilior alia, H ut ſit compoſitus ex uirtutibus diuerſis, ſtellæ enim ſunt partes nobiliores cæli, & ideo manifeſtum eſt quod non componitur ex contrarijs, & non ſequitur ut remiſsio ſit ſemper ex mixtione contrarij, ſicut dicit Alexan. in multis locis. Fallit etiam in moralibus. Sed eſt mirabile, quia text. Ariſtotel. dicit ſemper minus fieri per admixtionem contrarij: & Alexã. dicit quod non ſemper. Et ideo aliqui gloſſant iſto modo, ſemper minus fieri per admixtionem uel contrarij poſitiui in habentibus contrarietatem, & præcipue quando inuicem contraria agunt adinuicem approximata, ſicut ſupra dixi, propter elementa quæ non habent ambas qualitates in ſummo, ut tenet Alexand. in primo meteoro. capitu. quarto, uel per admixtionem contrarij priuatiui, ut lumen diminutum, non quia tenebra ſibi admiſceatur, ſed quia in eo eſt priuatio intenſioris luminis cum aptitudine ad illud. Albertus autem cognomento Magnus in quarto ſuæ primæ philoſophiæ tracta. ſecundo cap. 7. dicit hoc confirmando quod magis & minus dupliciter fiunt. Vno modo per remotionem a contrario, ut illud dicatur eſſe intenſius altero quod eſt contrario impermixtius, & ſic ſuſcipiunt intenſionem media quæ ſunt inter duo contraria, quorum utrunque eſt qualitas poſitiua, ſicut album, & nigrum, & cæteri colores. Alio modo aliquid ſuſcipit magis & minus ſecundum acceſſum, & I receſſum ad unum, quod dicit rem illam in termino, ſicut in his quæ opponuntur, & priuatio, & habitus, & affirmatio, & negatio, & in hoc non poteſt eſſe falſius quod eſt uero impermixtius, quia falſum nihil eſt, & ſimiliter non eſt aliquid cæcius quod eſt niſui impermixtius, quia cæcitas non eſt aliquid, ſed eſt uerius quod eſt certiſsimo uero propinquius, & falſius a certiſsimo uero longinquius.

Propó. 88.

In mathematicis non eſt bonum, neque finis.

SOLET ſepæ allegari iſta propoſitio quæ ſcribitur in tertio metaphyſi. in tex. commen. tertio ubi dicitur. Amplius autem multis exiſtentium non inſunt omnibus omnia. quo nanque mõ poſsibile eſt motus principium eſſe in immobilibus, aut boni naturam, ſi quidem omne quod eſt bonum ſecundum ſe & propter ſuam naturam finis eſt, & ita cauſa illius, & fiunt, & cætera. finis autem, & cuius cauſa actus cuiuſdam eſt finis, ſed actus omnis cum motu, quare in immobilibus non contingit hoc eſſe principium, nec eſſe aliquid autoagaton ideſt per ſe bonum, unde & in mathematicis per hanc nihil oſtenditur cauſam, nec eſt demonſtratio ulla eo quòd melius, aut deterius, ſed nec omnino nullius talium alicuius reminiſcitur. quapropter & ſophiſtarum quidam ut Ariſtippus ipſas præneglexit. in alijs enim artibus, & illiberalibus, ut te- K ctonica, & coriaria eo quòd melius, uel deterius dici omnia, mathematicas uero nullam de bonis, & malis facere rationem. & eandem ferme ſententiam confirmat Ariſtotel. in primo de partibus animalium. cap. primo. Sed uidetur quòd iſta propoſitio ueritatem non habet, nec ratio adducta ualere uidetur, quia innititur falſo præſuppoſito, uidelicet, quòd quilibet finis eſt reſpectu alicuius actus, & q̃d quilibet actus ſit cum motu, & quia mathematicæ abſtrahunt a motu, ideo abſtrahunt a fine, nam ſequeretur ſecundum hoc quòd in abſtractis a materia, & a motu ſecundum eſſe, & ſecundum rationem, non ſit ratio finis, quod eſt manifeſte falſum: immo primum principium eſt forma, & finis omnium abſtractorum intellectuum, & omnium entium, ut dicitur in duodecimo metaphyſico. commen. ſeptimo & .36. & Commenta. ibidem comment. 44. Dixerunt aliqui ad hoc diſtinguentes quòd duplex eſt bonum, ſicut duplex eſt finis. Quoddam enim eſt acquiſitum per motum, & tale non eſt in mathematicis, quia abſtrahunt a motu. Aliud autem eſt bonum quod præexiſtit motu, & non eſt acquiſitum per motum, & tale eſt in mathematicis. Sed iſta ſolutio non placet Ioan. de Gandauo in quæſtio. quarta primi de anima quia ſi in mathematicis eſt tale bonum uel finis; tunc in mathematicis deberet eſſe demonſtratio per tale bonum uel finem. ſed hoc eſt falſum, L ut patet per Philoſophum, & Commenta. tertio metaphyſico. tex. commen. 30. Conſequentia autem patet, quia demonſtratio eſt eorum, quorum eſt altera cauſa ex ſecundo poſteriorum. & patet in ſimili, quia in ſeparatis a materia non eſt finis acquiſitus per motum, ſed præexiſtens motui, ut dicit Philoſophus in duodecimo metaphyſic. & tamen fit demonſtratio per talem unum finem, unde Ariſtot. duodecimo metaphyſic. per talem finem demonſtrat quòd eſt unus princeps, cum dicit, Entia nolunt male diſponi: unus ergo princeps. unde etiam Commenta. primo phyſic. commen. primo inquit, ſcientia diuina demonſtrat per tres cauſas ſcilicet formam, efficiens, & finem. ergo eodem modo ſi in mathematicis eſſet tale bonum aut finis, demonſtratio fieret per ipſum, quod eſt falſum. quare &c. Et ideo ipſe aliter reſpondet cũ dicitur quòd in mathematicis non eſt bonum, inquit, quòd hoc habet duos ſenſus, nam aut per ly, mathematicis, intelliguntur entia mathematica, & ſic eſt uerum: aut per ly, mathematicis, intelliguntur ſcientiæ mathematicæ, & ſic eſt falſum, nec ut ſic intellexit Philoſophus. Sed iſta ſolutio ſtare non poteſt, tum quia non M eſt de mente Philoſophi, ibi quia infert, quapropter & ſophiſtarum quidam ut Ariſtippus ipſas præneglexit, in alijs enim artibus, & illiberalibus, ut tectonica, & coriaria eo quòd melius, uel deterius dici omnia: mathematicas uero nullam de bonis, & malis facere rationem. ubi patet quòd loquitur de ipſis ſcientijs mathematicis, ut patet conſideranti. Amplius, ſolutio Ioannis eſt irrationabilis, nam in primo de anima. tex. commen. primo. Vna ſcientia eſt melior, & honobilior altera aut ratione obiecti, aut ratione certitudinis demonſtrationis, & ſexto metaphyſico. text. commen. ſecundo. Honorabiliſsimam ſcientiam oportet circa honorabiliſsimum genus eſſe. * Et ideo implicat quòd in entibus mathematicis non ſit ratio boni, & in ſciẽtijs iſta ratio ſit. Et confirmatur, quia quinto metaphyſic. tex. commen. 20. Scientia refertur tertio modo relatiuorum ad ſcibile, uidelicet per uiam menſurati ad menſurã: & ideo impoſsibile uidetur, quòd in obiecto, de quo eſt aliqua ſcientia, non ſit aliqua bonitas, & tamen in ſcientia menſurata per illud reperiatur. Et ideo ſalua omnium Doctorum reuerentia, dico quòd illa propoſitio non eſt uera ſimpliciter, nec eſt de mente Ariſtotel. unde authoritatibus. tertio metaphyſico. non eſt adhibenda fides per certitudinem, quia ſicut ſcribit Commenta. in commen. primo. illius. 3. Ariſtotel. in illo libro per ſermones diſputatiuos ad utranque partem exagitat omnes quæſtiones ſcientiæ diuinæ, rationes autem dialecticæ procedunt ex probabilibus, & non ex neceſſarijs, unde ratio illa eſt ex intentione antiquorum. propter hoc enim concludit, quapropter

Inſtantia ſup propoſitione.

Opi. aliorũ.

Impugnatio ſecundũ Ioã.

Opi. Ioan.

Impugnatio.

ADDitio.

Opi. propria.

A pter & ſophiſtarum quidam,ut Ariſtippus ipſas præneglexit.uidetur ergo ratio illa adducta fuiſſe Ariſtippi,unde illa ratione motus ipſas præneglexit mathematicas artes ſeu diſciplinas,quia in illis, ut aſſerebat, non erat bonum, neque malum, ſicut in alijs artibus, unde ut recitat etiam Galen.in libro de hiſtoria Philoſophorum,Socrates ſciẽtias ſpeculatiuas neglexit, tanquam inutiles ad uitam humanam,& ideo circa moralia uerſatus eſt,opinatus homini magis eſſe expediens noſcere quæ ſint iuſta, aut iniuſta quam naturas rerum perquirere, iuxta illud Ariſtot.in primo primæ philoſophiæ.tex.commen. quinto. Socrate

Expoſitio Diu. Tho. circa moralia philoſophante, & de tota natura nihil. Et ſic debet exponi ille locus,ut mihi uidetur,in quo Sanctus Thom.uidetur defeciſſe, refert enim illud ad demonſtrationes quæ fiunt per cauſas finales, inquit enim in lectione quarta ſuper expoſitione text. comm.tertio ſuper hoc loco: propter quod, quidam ſophiſtæ, ut Ariſtippus,qui fuit de ſecta Epicureorum, omnino neglexit demonſtrationes, quæ fiunt per cauſas finales, reputans eas uiles ex hoc quòd in artibus illiberalibus, ſiue mechanicis, ut in arte tectonica ideſt ædificatoria, & coriaria, omnium rationes aſsignantur ex hoc,quòd eſt aliquid melius,aut deterius:in mathematicis uero quæ ſunt nobiliſsimę,& certiſ-

Impugnatio. ſimæ ſcientiæ, nulla ſit mentio de bonis, & malis. Sed ſi contextus uerborum textus Ariſtote.inſpiciatur potius illud relatiuum,in quo dicitur,ipſas præneglexit, debet referri ad ſcientias mathematicas, de quibus loquutus fue-

B rat in antecedente in plurali numero,quàm ad demonſtrationem, de qua loquutus fuerat ſolum in numero ſingulari,nam ſic iacet ſeries uerborum. Vnde & in mathematicis per hanc nihil oſtẽditur cauſam,nec eſt demonſtratio nulla eo quòd melius aut deterius,ſed nec omnino nullus talium reminiſcitur quapropter & ſophiſtarum quidam, ut

Expoſitio Auer. Ariſtippus ipſas præneglexit. Auerro.etiam in commento tertio ita expoſuit illum locum, ſicut beatus Doctor exponit.inquit enim D. d. & ideo quidam ſophiſtarum,& cætera, ideſt negabant eam ſcilicet cauſam finalem eſſe in omnibus ſcientijs,quia non reperierunt eam in firmiſsima ſcientiarum ſcilicet in mathematicis. Albertus etiam cognomento magnus illam etiam Auerro.expoſitionem ſequitur in tertio ſuæ metaph.tract.ſecundo cap.primo, quapropter etiam ſophiſtarum quidam,ut Ariſtippus,cauſam finalem in genere cauſarum ponere pręneglexit:opinatus eſt enim omnia naturalia caſu cauſari,ſicut & multi alij:in mathematicis autem non uidens eam eſſe in alijs,etiam dixit non ineſſe hanc cauſam, ſed caſu fieri ea quæ fiunt &c. Sed expoſitioni primæ uidetur aſtipulari tranſlatio Argyropili, ubi ſic iacet. quapropter & in mathematicis nihil

C omnino per hanc oſtenditur cauſam, neque ulla prorſus ex eo ſit demonſtratio, quia ſic eſt melius aut deterius, quia nemo mentionem ullam omnino facit. iccirco ſophiſtarum quidam in ipſa inuehebatur ideſt contra mathematica.nam ſequitur in cæteris quidem, inquiens, artibus, & etiam ſordidis,ut in ædificandi facultate, atque ſuendi omnia dici,quia ſic eſt melius aut deterius,mathematicas uerò nullam bonorum,malorumque curam habere. ſed Lati-

Excu. Com. ni imitati ſunt in hoc expoſitionem Commenta. qui exponens trãſlationem Arabicam, ubi tex. eius ita iacet, & uniuerſaliter nullus hominum inuenit iſtam talem cauſam in mathematicis ſcientijs,unde quidam ſophiſtarum dimiſerunt,& cætera. & ideo Commen. exponens literam errantem, alios etiam errare coegit. Aduerte tamen quòd Commentat.in illo loco dicit unum annotatione dignum, de quo poſteriores non conſiderauerunt, nam ſuper illis uerbis.D.dixit,& in ſcientijs mathematicorum ideſt quia iſta cauſa non inuenitur in mathematicis, ideo non datur in eis in aliqua re quæſita cauſa finalis, neque ſit in eis demonſtratio,cuius terminus medius ſit iſta cauſa. & ſuper iſtis uerbis,quaſi documentum apponens,immediate ſubdit. & ipſe dixit in tractatu de quo loquitur in principijs mathematicorum,quòd ordinatio,& cætera, ideſt ordinatio numerorum,& magnitudinum inuenitur in eis, & indiget hoc perſcrutatione. Et eſt ualde mirandum per uitam

meam, quomodo nullus de hoc aliquid perſcrutatus ſit, in D
quo Auerro.nos admonet,quòd locus iſte indiget perſcrutatione:immo iſta propoſitio paſsim allegatur, & recipitur tanquam uera apud omnes,uidelicet,quòd in mathematicis ſcientijs non eſt bonum neque finis. ſed hoc non eſt de mente Ariſtote. nam in decimo tertio metaphyſico. & eſt locus,quem innuit hic Auerro.in præallegata authoritate,ita ſcribit Ariſtot.in fine primi cap. Quoniam autem bonum,& malum alterum, hoc quidem eſt ſemper in poſitione,bonum autem & in immobilibus: dicentes nihil dicere mathematicas ſcientias de bono aut primo,mentiuntur:dicunt enim & demonſtrant maxime. non enim ſi non nominatum, opera autem & rationes oſtendut, non dicitur de ipſis, boni autem maxime oſtendunt mathematicæ ſcientiæ, & quomodo multorum cauſa uidetur hic. dico autem puta ordo & determinatur palam quod dicent utique,& talem cauſam eam, quæ ut bonum cauſa modo aliquo,magis autẽ uere in alijs de ipſis dicemus.de mathematicis igitur & quod entia ſint,& qualiter entia,& quomodo non priora,tanta dicta ſunt. Conſideret igitur diligenter qui ſcire deſiderat, ne ſub imagine temerariæ præſumptionis labatur in barathrum ignorantiæ: nam ut ſcribit Auerro.de Auicen.in tertio cæli & mundi.in commen.67. paucitas exercitationis iſtius uiri in philoſophia, & bona confidentia in proprio ingenio, deduxit ipſum in manife- E
ſtiſsimos errores. uides enim frater mi quomodo in multis famoſis propoſitionibus etiam uiri illuſtres deficiunt quandoque.& Deus ſit dator auxilij. Sed propter reuerẽ- Gloſſa alia.
tiam authoritatis tãtorum uirorum,gloſſo illam authoritatem de mente etiam Philoſophi, & Commentat.tenendo eam ſic,& quòd formæ mathematicæ abſolute conſideratæ non habent bonitatem in ſe, quia bonitas inſequitur formam ratione qua eſt finis: & quia illo modo non conſiderantur,ideo,ut ſic,abſtrahunt a ratione boni,ſic dicit Commenta.in ſecundo phyſico.commen.74. & dicit hoc ut notificet quòd forma non ſequitur naturam materiæ neceſſario,ut opinati ſunt antiqui naturalium, ſed natura inuenit eam propter hoc quòd ens ſit in ſua natura nobilius, & ideo forma quæ ſequitur naturam entis non eſt dicta nobilior ut forma mathematica. non enim dicimus quòd lineæ exeuntes a centro circuli ad peripheriam ſunt æquales, ut circulus ſit nobilior, ſed hoc contigit naturæ circuli, & ideo nobilius non inuenitur in formis mathematicis, hoc enim ſcilicet nobilitas non accidit formis niſi ſecundum quòd eſt finis.& iſta authoritas adiuuat opinionem noſtrã, F
ubi diximus quòd bonitas non eſt primo entis inquantum ens. *Nam cum eadem ſint ſubiecto entia mathematica, ADDITIO.
& naturalia.ſecundo phyſico.decimo octauo eadem lineæ ſunt in talibus, non eſt ratio finis, & boni niſi ut ſunt termini generationis naturalis non ut ſunt in intellectu,quia bonum,& malum ſunt in rebus,& quia in mathematicis talia non conſiderantur niſi ut ſunt in abſtractione intellectus,ut ſic in talibus non eſt talis bonitas, quæ eſt in re.dicit enim Commen. duodecimo metaphyſic. commen.36. balneum in anima mouetur ut efficiens, & extra animam mouetur ut finis,& quia entia mathematica conſiderãtur, ut ſunt in anima, ut tamen conſiderantur a naturali conſiderantur ut ſunt extra; ſic habent rationem boni, ut ſunt extra,& non intra.

Scientiæ ſpeculatiuæ ſunt duobus modis, unus numeratur propter exercitium, ſicut mathematica: alius propter perfectionem per quam ipſum eſt, & eſt ſcientia naturalis & diuina. Propõ. 19.

SCRIBITVR propoſitio iſta ab Aue.in prologo ſuo ſuper libr. phyſicorum. Scire autem debes pro declaratione eius,quòd ſcientia in cõmuni.Ariſ.teſte in principio ſexti primæ philoſoph. prima ſui diuiſione Sciẽ diuiſio.

A ne diuiditur in actiuam, factiuam, & theoricam, ſiue ſpe-
culatiuam, quod idem eſt. nota eſt autem differentia in-
ter agere, & facere ex ſexto ethicorum. Theorica au-
tem diuiditur prima ſui diuiſione in tres partes, in natura-
lem, mathematicam, & diuinam. unde iſtæ tres ſcientiæ ſo-
lummodo ſunt ſpeculatiuæ, illarum enim finis eſt ueritas,
unde plerunque ueritates nuncupantur. a fine enim unum
quodque denominare fas eſt, ut dicit Ariſtote. in ſecundo
de anima. tex. comment. quadrageſimo nono. unde Auerr.
primo de anima. commen. ſecundo inquit exponens quid
Ariſtot. intellexerit per omnem ueritatem ad quam cogni
tio ſcientiæ de anima uidetur multum proficere, quòd in-
tellexit ſcientias ſpeculatiuas. nam ſecundo metaphyſico.
text. comment. tertij, theoricæ finis eſt ueritas, & practicæ
opus. & ſecundum ſententiam Auicen. in principio ſuæ lo
gicæ, ſcientiæ omnes, aut ſunt de rebus quæ non ſunt ex no
ſtro arbitrio uel opere, & tales dicuntur ſpeculatiuæ: aut
ſunt de rebus quæ ſunt noſtra opera, & dicuntur actiuæ. fi
nis primæ eſt ſcire tantum, ſed finis actiuæ non eſt ut ſciat
B tantum, ſed ut ſciat quid debet agere & agat, unde Ariſtot.
in ſecundo ethicorum. cap. ſecundo. Sermo in talibus non
contemplationis gratia fit, quemadmodum in cæteris: non
enim ut ſciamus quid ſit uirtus, nam ſic nulla eius foret uti
litas, ſed ut boni ſimus perſcrutamur. etenim ut ibidem ca-
pitul. quarto teſtatur in uirtutibus ſcire ipſum parum eſt
aut nihil, ut uero & exercere plurimum; immo totum ua-
let ut potè quæ ex frequenti actione iuſtorum modeſtorũ
que proueniat. res enim tunc iuſta, & modeſta dicitur
quando talis eſt, qualem iuſtus, & modeſtus ageret, iuſtus
autem & modeſtus non qui hoc agit, ſed qui ſic agit ut iu-
ſti, & modeſti agunt. bene igitur dicitur, quòd quis iuſta
agendo iuſtus ſit, & modeſta modeſtus, non agendo autem
nullus ut bonus ſit, nec curare quidem uidetur, ſed pleriq;
non ita faciunt, uerum ad uerba diſputationemque con-
uerſi putant ſe philoſophari, atque ita uiros bonos fieri,
ægrotos imitati qui uerba medicorum audiunt quidem di-
ligenter, faciunt autem nihil ex his quæ præcepta ſunt ſi-
bi. ut ergo illorum corporibus non bene erit qui ita curan
tur, ſic nec illorum animis qui ita philoſophantur. Et uo
luit Auicen. ubi ſupra. quòd ſpeculatiua dignior eſt compa
rari ſcientiæ ex iſto fundamento, quia finis eius eſt ſcire
tantum. Tum etiam quia diuiſio ſcientiæ per theoricum &
practicum uidetur eſſe diuiſio æquiuoci analogi in analo-
C gata, nomen autem tale abſolute prolatum ſtat pro nobilio
ti, declaratum eſt autem in procemio metaphyſicæ, quòd
ſcientiæ ſpeculatiuæ nobiliores ſunt practicis, quia illæ
ſunt gratia ſui, ſed practicæ ſunt gratia alterius, unde Ari-
ſtot. in decimo ethicorum. cap. decimo in cognitione ſciẽ
tiarum ſpeculatiuarum uidetur ponere conſiſtere hominis
fœlicitatem. Et ſi bene conſideras, ſcientiæ ſpeculatiuæ
comparantur practicis & actiuis, ſicut cauſa ad cauſatum:
unde uidemus quòd multa principia tales accipiunt a ſpe-
culatiuis ſcientijs, nam ut ſcribit Comment. primo de ani
ma commen. ſecundo. Scientia moralis ſumit a ſcientia li-
bri de anima ultimum finem hominis in eo quod eſt ho-
mo, & ſcientiam ſuæ ſubſtantiæ quæ ſit. Et ſimiliter medi
cina quæ eſt ſcientia factiua ſubalternatur philoſophiæ na-
turali merito principiorum, naturalis enim eſt ſanitatis, &
ægritudinis prima inueſtigare principia. ut teſtatur Ariſto
te. in libr. de ſenſu, & ſenſato. hinc eſt quod ubi deſit phy-
ſicus, inde incipit medicus. Amplius autem ſcientiæ acti-
uæ, & artes imitantur, & deriuantur a cognitione ſcientia
rum ſpeculatiuarum, ſicut declarauit Alexand. & Auerro.
„ diffuſe in prologo ſuo ſuper libro phyſico. ubi de utilitate
„ pertractat, inquit enim, & cum hoc conſequitur cognitio-
„ nem ſcientiæ ſpeculatiuæ de moralitate uirtutum, quoniã
„ ſcientes iſtam ſcientiam quum erunt ſecundum ordinem
naturalem, oportet eos de neceſsitate eſſe uirtuoſos in om
nibus ſpeciebus uirtutum, moraliũ & cætera, & primo cę
li. commen. ſecundo ſcribit. Lex & ars licet ſint res uolun-
tariæ, dum ueræ ponuntur inſequuntur naturam & opus
eius, regula autem eſt ut ſcribit Commenta. in octauo ph.
commen. 77. nomen dictum de aliquibus ſecundum prius

& poſterius illud quod per prius participat illud nomen ẽ D.
cauſa poſterioris, cum igitur Auicen. ſententia ſpeculati-
ua ſit dignior nomine ſcientiæ, comparatio eius ad theori
cam erit comparatio qualis eſt cauſæ ad cauſatum. Dica-
mus igitur, quòd cum ſcientiæ ſubalternatæ non ponant in
numerum cum ſubalternantibus, quia non niſi accidentali
differentia diſtinguuntur, ſicut homo, & homo albus; ſo-
lum tres in genere ſcientiarum ſpeculatiuarum ſunt ſcien
tiæ: uidelicet naturalis, mathematica, & diuina, tum quia
ſunt de rebus quæ non pendent ex noſtro arbitrio, tum e-
tiam quia finis iſtarum eſt notio ueritatis, & non opus. De Tres fuere opiniones de logica an ſit ſcientia.
logica autem tres fuerunt opiniones. Stoici enim uolue-
runt philoſophiam diuidi in ſpeculatiuam, actiuam, & in
organicam. unde logicam dixerunt, neque ſpeculatiuam,
neque actiuam eſſe, ſed organicam. Academici autem di
xerunt logicam in ſe tantum conſideratam eſſe partem phi
loſophiæ, ſed ut eſt in uſu eſſe inſtrumentum. Peripatetici
autem utrunque de logica aſſeuerant, & quòd ſit pars phi
loſophiæ, & quòd eſt etiam philoſophiæ inſtrumentũ. non
enim inconuenit idem reſpectu eiuſdem alio & alio reſpe
ctu comparatum dici partem, & dici inſtrumentum ſicut
manus alio reſpectu, & pars eſt humani corporis, & etiam
inſtrumentum, ſicut bene declarauit Boethius ſuper Por-
phyrio, & Auicen. etiam in principio ſuæ logicæ. Dixe- Opi. aliorũ.
runt autem quidam in declaratione propoſiti Theorema-
tis, quòd ſcientiæ mathematicæ non ſunt propter hominis
finem qui eſt felicitas, ſed ſolum ſunt propter exercitium: E
nam inquiunt quod antiquitus erant loco dialecticæ. Sed Impugnatio
hoc quidem ſtare non poteſt, quia Auerro. abſolute dicit
ſcientias mathematicas eſſe propter exercitium, ſed natu-
ralem, & diuinam dicit eſſe propter finem, propter quem
ſit iſtud exercitium, manifeſte autem patet quòd tempore
Auerro. erat iam logica perfecta tradita ab Ariſtote. Am
plius, non eſt credendum quòd Plato, & Hippocrates, &
alij ſapientes non habuerint logicam. nam quomodo fuiſ-
ſent ſcientes ſine demonſtratione, & arte demonſtrandi?
ſi uerum eſt quod dicitur in diffinitione demonſtrationis,
quòd eſt ſyllogiſmus faciens ſcire: nam licèt logicã per do
ctrinam non acquiſiuerint ſcientiam, credendum eſt illos
habuiſſe logicam per inuentionem. Alij dixerunt, quòd Opi. aliorũ.
pro quanto deſeruiunt architectonicis, & machinis, & pi-
cturæ; ideo dicuntur eſſe propter exercitium. Sed hoc ſta Impugnatio.
re non poteſt, quia etiam naturalis deſeruit medicinæ, &
ſcientia libri de anima deſeruit morali, quæ ſunt ſcientiæ
practicæ, ſimiliter ſcientia naturalis confert operi nauta-
rum, nam in ſecundo meteororum ubi agitur de cauſis ſal- F
ſedinis maris, declaratur quòd aqua ſalſa eſt denſior aqua
dulci ſeu inſipida, & ideo magis ſuſtinet põdera quam dul
cis: unde nauigantes per flumina onuſtis nauibus pericli-
tantur. & tamen naturalis non dicitur propter exercitium.
Alij autem dixerunt ſcientias mathematicas eſſe propter Aliorum pő.
exercitium memoriæ, nam ut inquit Ariſtote. in libro de
memoria, & reminiſcentia, ordo multum confert ad remi-
niſcentiam. inquit enim, quæcunque ordinationem habent
aliquam ſunt magis reminiſcibilia, ſicut mathematica: quæ
autem praue, grauiter. Sed nec iſta ſolutio ſatisfacit com Confutatio.
plete declarationi propoſiti Theorematis, quia non oſten
dit quomodo huiuſmodi exercitium ſit propter finem ho-
minis potiuſquam dialectica, & aliæ artes ſiue potentiæ di
ctæ. Alij autem dixerunt, quòd ſcientiæ ſpeculatiuæ con Opinio alio.
ferunt ad felicitatem, ſed differenter, naturalis enim con-
fert pro quanto demonſtrat ſubſtantias abſtractas eſſe, ſed
diuina pro quanto illas contemplatur, ſed ſcientiæ mathe-
maticæ nullo modo deſeruiunt, quia ſunt de ſolis magnitu
dinibus, & numeris. Sed hæc opinio ſtare nõ poteſt, quia Impugnatio
duodecimo metaphyſico. tex. commen. quadrageſimo quar
to, Aſtrologia confert quo ad numerum orbium, & intelli
gentiarum ueniandum. Propter hoc igitur reiectis alio- Opinio propria.
rum ſermonibus, in hoc loco dicendum puto iuxta ea quæ
ſuperius declaraui, quòd ſcientiæ mathematicę puræ, ut
geometria, & arithmetica non conſiderant de ſubſtantia,
ſed ſolum magnitudines, & numeros, ſola enim mathema
ticarum aſtrologia de ſubſtantia theoriam facit, ut ſcribit
Ariſtote,

A Ariſto.in.12.primæ philoſophiæ.tex.commen.44. Et lucidiſsimus Themiſtius in paraphraſi libri primi de anima. cap.9.ſcribit. Eſt & genus tertium, ſiue id affectionem uocare ſiue accidens malis, quod quanquam non poteſt a corpore naturali euidenter ſeiungi, ineſt tamen in corpore.ut naturale non eſt quo numero ſunt illa, rectum, inflexum, triangulum, concauum, deuexum.demum in omnibus quæ ſibi mathematici contemplantur, naturales affectiones a conſpectione ſua reijciuntur, ſolas meraſque magnitudines, & nuda atq; inania ſpacia æſtimant: finiendis his, neq; materiã, neq; naturalem qualitatẽ adiungunt. Quia autem felicitas humana conſiſtit in ſpeculatione nobiliſsimi entis, oportet quòd cum ſubſtantia ſit prior natura cognitione, diffinitione, & tempore, ut patet.7.metaphyſico. text. comm.4.de neceſsitate igitur tale ens eſt nobiliſsima ſubſtantia, talis autem deus eſt: unde Ariſtote. loquens de huiuſmodi hominis continuatione. duodecimo metaphyſic. tex.comm.39. Deductio autem qualis optima paruo tempore nobis? Sic enim ſemper illud eſt nobis quidem impoſsibile. quæ uerba declarantur per Auer. in fine comm. præcedentis, uidelicet in commen.38. inquit enim. Et ex hoc quidem apparet bene quòd Ariſtotel. opinatur quòd forma hominum in eo quòd ſunt homines, non eſt niſi per continuationem eorum cum intellectu, qui declaratur in
B libro de anima eſſe principium agens nos, & mouens nos. intelligentiæ enim abſtractæ in eo quòd ſunt abſtractæ, dicuntur eſſe principia eorum quorum ſunt principia duobus modis, ſecundum quòd ſunt mouentes, & ſecundum quòd ſunt finis. Intelligẽtia enim agens inquantum eſt abſtracta, & eſt principium nobis.neceſſe eſt, ut moueat nos ſecundum quòd amatum amans. & ſi omnis motus neceſſe eſt continuetur cum eo a quo ſit ſecundum finem, neceſſe eſt ut in poſtremo continuemur cum hoc intellectu abſtracto, ita quòd erimus dependentes a tali principio a quo cælum dependet, quamuis hoc ſit in nobis in modico tempore, ut dixit Ariſtot. Quia igitur ſcientiæ de ſubſtantia conſiderantes præcipue ſunt ſcientia naturalis, & diuina, alio tamen & alio modo, ſicut docet Auerro. in. 12.meta. commentis.1.&.5.&.29. Naturalis enim uia tranſmutationis oſtendit primam materiam, & uia motus localis oſtendit eſſe primi motoris qui ẽ abſtractus a magnitudine. Diuinus autem præſuppoſitis iſtis declarationibus factis per naturalẽ Philoſophum, & habitis pro conſtanti, declarat ex cõſideratione ſubſtantiarũ inquantũ entia, & inquantũ
C ſubſtantiæ ſunt, quòd talis uirtus abſtracta a magnitudine ẽ prima forma, & prius finis omnium entiũ inquantum entia ſunt, & ideo Com.dicit in.12.meta.com.44.quòd per acquiſitionem iſtius ſcientiæ diuinæ ab homine homo inuenitur in ſua ultima perfectione eſſendi, ita quòd in tali cognitione conſiſtit ultimata hominis felicitas, ut uoluit Alpharabius, aut ſaltem tãquam in diſpoſitione ultimata quæ eſt præuia ad ueram felicitatem, quæ eſt ſecundum Auerr. per intellectum adeptum, ut tenet ipſe in.9. metaphyſico. commen.ultim.&.3.de anima.commen.36. Quia igitur felicitas hominis non poteſt naturaliter homini contingere niſi multis actionibus, iſta enim eſt conditio iſtorum inferiorum, & generabilium, quòd quãto aliquid eſt nobilius, & perfectius altero, tanto pluribus actionibus coniungitur ſuo fini, ut ſcribit Comm.in. 2. de cælo & mundo in com. 63. Et quia natura in ſuis operationibus non facit ſaltum, nec progreditur de extremo ad extremum ſine medio, ut dicit ſæpe Ariſtote. in libris de natura animalium. cum entia de quibus intellectus humanus ſciẽtiam ſpeculatiuam

Entia in triplici ſunt differentia.

capere poteſt, ſint in triplici differẽtia; quædam enim ſunt in uno extremo, & talia concernunt materiam ſecundum eſſe, & diffinitionem. quædam ſunt in alio extremo, quæ uidelicet abſtrahunt a materia, & ſecundum eſſe, & ſecundũ diffinitionem. tertium genus entium eſt illorum quæ quodammodo ſunt in materia, & quodammodo ſunt a materia ſeiuncta, & talia ſunt entia mathematica, & ſecundum aliquos in hoc genere entium eſt ſcientia de anima, ut uidetur Themiſt. in ſua paraphraſi in principio libri phyſicæ auſcultationis. inquit enim ponendo diuiſionem ſcientiarum

Opi. Them.

D ſpeculatiuarum. Alterum uero genus quod in conſpectione duntaxat, & æſtimatione rerum ſola conſiſtit, cuiuſque finis eſt ueritas, generali uocabulo ſpectatiuum contemplatiuumq; appellari uoluere. Iterũ genus hoc poſterius ſecatur in ſpecies, nam ea ſpeculatio quæ circa res a materia non ſeparatas uerſatur, quæ auxilio ſenſus, & uiſionũ ope ipſum intellectum poteſtatis perficit, naturali ſcientia nuncupatur ea ratione quòd & circa eas res, & in his natura conſiſtere uideatur. Eam autem contemplationẽ quæ circa res materia omnino carentes, & potiſsimam intellectus agentis actionem, nec non circa illum actum intellectus uerſatur poteſtatis, qui una cum intellectu agente conficitur, diuinarum rerum ſcientiam, & primam philoſophiam, & metaphyſicam uocant, quia ſcilicet poſt naturalium rerum traditionem inſtituta illa, & ordinata eſſe uideatur. Cæterum ea cognitio cui ſubiectæ ſunt res, partim coniunctæ materiæ, & partim abſtractæ, mathematica, & ſcientia de anima nũcupatur. Etenim mathematicarum rerum ſubſtantiam affinitate quadam, & interſtitio utriuſque naturæ ancipitem eſſe atque intermediam autumant, eo quòd ſi uniuerſalitatem atque in commune ſpecies naturę ſint expertes, ſi dimenſum ipſum diſcretionemque particularem ac ſenſilem a materia diſiungi, atque auelli non poſſint. Idem de anima dicitur, ex ſenſibus namque & imagi-
E nationibus atque illo ipſo intellectu potentiæ multum in eſſe materiæ colligunt, ex agente uero intellectu, quem caput animi Ariſto. oſtendit aiunt eſſe animam ab omni materia abiunctam, quamuis non idem Alexan. uideatur. Hęc ille. Vbi aduerte non fuiſſe mentem Themiſtij ſcientiam de anima eſſe in numero ſcientiarum mathematicarum, ut intellexerunt uulgares. Sed eſt conſtituta in numero illarum ſcientiarum, quæ conſiderant res quodammodo iunctas materiæ, & quodammodo a materia ſeiunctas. quemadmodum enim entia mathematica in uniuerſali conſiderata abſtrahunt a materia, in particulari autem & ſecũdum eſſe ſignatum quod habent extra animam a materia diuelli non poſſunt, ita ut inquit eſt de anima. Nam quo ad uegetatiuum, ſenſitiuum, & intellectum potentiæ, ſcientia de anima uidetur tractare de his quæ multum ſunt connexa materiæ: ſed in illa parte in qua conſiderat de intellectu agente, dicitur conſiderare de re abiuncta a materia, ita quòd conuerſo modo uidetur eſſe quantum ad hoc de ſcientia de anima & de ſcientijs mathematicis: nam illæ primo ut uniuerſalitate ſpectant, ſic ſunt expertes materię; ſed ſcientia de anima pro maiori ſui ambitu res materię innexas contemplatur, & pro minori, rem a materia ſeiun-
F ctam. Et iſta eſt uia eius, quam etiam uidetur imitari Boethius in prima æditione ſuper Porphyrio, in principio, ſicut poteris uidere. ſed quicquid ſit de hoc oportet intellectum antequam prouehatur ad intellectionem entium totaliter ſeparatorum a materia, & ſecundum eſſe, & ſecundum rationem præexercitari in cognitione iſtorum entiũ quodammodo in materia, & quodammodo a materia ſeparatorum. Nam credendum eſt, quòd ordo ſit in intellectu in ipſa cognitione, quando aſcendit ad ſuam ultimam perfectionem, ſicut bene declarat Commenta. in tertio de anima. in commen. 36. Sic igitur bene intelligere potuiſti quomodo ſcientiæ mathematicæ ſunt propter exercitium intellectus, unde antiquitus ſcientiæ mathematicæ dicebantur progymnaſmata ideſt præexercitamenta intellectus propter prædictam cauſam. & iſta eſt antiqua ſententia Platonis in. 6.libro de republica. & ita expoſuit Ammonius ſuper Porphyrio, & eſt uera expoſitio in ſe. * Ec nota ut alias dixi quòd iſta authoritas magis eſt ex intentione Platonis, qui theoricum ſolũ in duo diuiſit in theologicum, & in phyſiologicum. mathematicum autem apud Platonem non eſt ſub theorico, ſed ſunt progymnaſmata, & exercitamenta intellectus, modo declarato. ſed Ariſto. ſexto primæ philoſophiæ collocauit tertium membrũ mathematicas. & hoc adde hic. Naturalis autem & diuina, quia iſtæ ſcientiæ conſiderant de ſubſtantia quibus ex mathematicis adminiculatur aſtrologia, quæ etiam ſola inter mathematicas ſcientias de ſubſtantia ſempiterna conſide-

Declaratio mentis Themiſtij.

rat:

G rat: iſtæ directę ſunt propter hominis finem, uel ultimatū,
uel ſaltem in ratione præuiæ diſpoſitionis immediate præ
parantis intellectum ad illins finis conſequutionem ſecun-
dum diuerſas opiniones, ſicut diximus.

Propoſ. 90.

Omne agens agit propter finem.

PROPOSITIO iſta patet inductiue, nam ex. 2.
phyſico. Omne agens aut agit per intellectum, aut
agit naturaliter. ibi autem Ariſto. probat tam agēs
naturale quam agens a propoſito agere propter finem, ut
patet in. 2. phyſico a tex. commen. 75. uſque ad tex. comm.
87. Nota tamen qnia eſt differentia in numero agentium,
quia quædam lunt neceſſaria, & quædam ſunt contingen-
Agentia in duplici ſunt differentia. tia ſicut iſta quæ ſunt hic. In agentibus neceſſarijs dici-
mus nos, quòd iſta eſt diſpoſitio eorū, ut ipſa non ſint pro-
pter ſuam actionem, ſed actio eorum ſit propter ipſa, & iſta
neceſsitas eſt in rebus æternis. ita ſcribit Comment. in. 2.
phyſico. in commen. 88. ubi animaduerte ut ſcribit Auerr.
in ſecundo cæli & mund. commen. 17. &. 21. & in. 12. me-
taphy. commen. 36. præcipue autem. 2. cæli. tex. commen.
17. ubi dicit Ariſto. in litera. dei autem operatio immorta
H litas, inquit, neceſſario eſt, ut actio rei diuinę ſit æternitas,
actio enim rei diuinæ eſt ipſa, & ſuum eſſe cum non ſit pro
pter aliud. Et quia appropriatur ab alijs entibus, & diſtin-
guitur in eſſe. Contingit quòd actio eius quod eſt ſuum eſ
ſe non eſt niſi propter æternitatem ideſt æternitatem ſui eſ
ſe. Actio autem aliorum entium quæ non ſunt æterna nō
eſt primo niſi propter eſſe aliorum entium tantum, quãuis
illorum eſſe ſit propter aliud, uerbi gratia, quòd actio ho-
minis prima intentione nō eſt propter ſuum eſſe, & ipſe ēt
non eſt niſi propter complementum diuiſionis huius eſſe,
ſecundum hoc erit actio huius prima intentione propter
aliud, ſecundo propter ſe: in rebus autem diuinis eſt econ-
uerſo ſcilicet quòd actio eorum prima intentione eſt pro-
pter ſuum eſſe, & ſecunda propter aliud. & hoc eſt quod
ponendum eſt, & declarandum in ſciētia diuina, unde Ari
ſto. 12. metaphy. tex. commen. 36. declarat quomodo intel
ligentia mouet in ratione finis amati, & deſiderati, ubi Cō
men. mouet quæſtionem in commen. & tandem concludit
quòd motus intelligentiarum non eſt propter exitum iſta
rum formarum de potentia ad actum: non ita quòd illud eſt
perfectio eorum prima; ſed ita quòd illud eſt conſequens
primam perfectionem eorum. uerbi gratia qui exercitatur
ad conſeruandam ſanitatem per aliquam operationem ali
cuius artis, primo intēdit ad conſeruandam ſanitatem ſuā,
I ſecundo autem intendit illam operationem. in hoc igitur
conſiſtit ſicut uides natura agentium æternorum, quòd ip-
ſa non ſunt propter ſuam actionem prima intentione, ſed
econuerſo: ſed natura agentis corruptibilis primò eſt pro-
pter ſuam actionem, & propter alia, & ſecūdo propter ſe.
Sed quæres cauſam propter quid hoc contingat? niſi eſſet
quia natura de poſsibilibus ſemper facit quod melius eſt,
ut dicit Ariſto. in ſecundo cæli in tex. commen. 34. & in li-
bris de generatione animalium frequenter, quia natura in
iſtis corruptibilibus perpetuari non poteſt ſecundum indi
uiduum, indidit deus, & natura naturale deſiderium ad con
ſeruandam ſpeciem: & ideo ſpecie eſt de primaria intentio
ne naturæ. & propter hoc pater naturali deſiderio plus a-
mat filium quam ſeipſum, & plus nepotem, quam filium.
hoc eſt quod dixit Auerro. ſecundo de anima. commē. 34.
Solicitudo diuina cum non potuerit facere ipſum perma-
nere ſecundum indiuiduum, miſerta eſt in dando ei uirtu-
tem qua poſsit permanere in ſpecie, & hoc nō eſt dubium
ſcilicet quòd melius eſt in ſuo eſſe, quòd habeat iſtam uir-
Dubium. tutem quam ſi non habeat. Sed tunc cōtra prædicta eſt dif
ficultas, quia ſi agens corruptibile ſit propter ſuam actio-
nem, tunc ſequeretur quòd ipſa operatio eſſet finis operā
tis, & cum operatio ipſa ſit qualitas, accideret cum finis ſit
nobilior ordinatis ad finem; tunc igitur ſubſtantia eſſet im
perfectior accidente, hoc autem non capit intellectus, &
Solutio. hoc eſt quod multi non intelligunt. Niſi eſſet quòd hoc
ſic debet intelligi, quòd complementum rei ex rebus quæ
ſunt hic, eſt quando actualiter operantur & ſunt in actu ſe K
cundo. Nam ut inquit lucidiſsimus Them. in primo de ani
ma. cap. 8. illud quidem defendi nō poteſt, ut aliquod ocio
ſum natura creauerit. Eſt enim compertum hoc nihil in na
tura torpere, nihil feriari, ſua in ſingulis rebus ingenia cō
tineri, officia quæque, & geſtiones ſuas agnoſcere agitare
que, & quaſi penſa perſoluere. Vnde Commē. in. 9. primæ
philoſophiæ in commen. 7. contra loquentes in ſua lege,
inquit, Moderni autem ponunt unum agens omnia entia ſi
ne medio ſcilicet deum. Et contingit iſtis, ut nullum ens
habeat actionem propriā naturaliter. Et cum entia non ha
buerint actiones proprias, nō habebunt eſſentias proprias.
Actiones enim non diuerſantur niſi per eſſentias diuerſas.
Et iſta opinio eſt ualde extranea a natura hominis. Et qui
recipiunt huiuſmodi non habent cerebrum habilitatum na
turaliter ad bonum. hoc autem non dicit lex noſtra Chri-
ſtianorum. Nam ut inquit beatus Auguſt. in libro de libe-
ro arbitrio, Deus res quas condidit, ſic adminiſtrat, ut eas
proprios motus agere ſinat. Dico igitur quòd agens etiā
corruptibile non dicitur eſſe propter ſuam operationem
principaliter, ita quòd ipſa operatio abſolute conſiderata
in ſe, ſit finis, & perfectio ultimata ipſius agentis principa-
lis. Nam ut ſcribit Ariſto. in. 7. politicæ, ſemper deterius
eſt melioris gratia. patet hoc in his, ut inquit, & quæ ſecun
dum artem & quæ ſunt ſecundum naturam, ſed eſt inquan L
tum illa coniungit ipſum agens enti quod eſt cauſa finalis
eius, quia omnia entia non intēdunt per ſuas operationes,
niſi, ut aſsimilentur perfecte nobili quod eſt deus, ſecundū
quod in natura eorum eſt acquirere de aſsimilatione, ut di
cit Com. in ſecundo cæli. com. 64. Sic enim ignis per mo-
tum aſcenſus, & per ſuam leuitatem unitur ſuo fini, & gra-
ue per ſuum deſcenſum, & ſuam grauitatem conſequitur fi
nem ſuū: ſic homo etiam per intelligere unitur primo prin
cipio, quod eſt felicitas eius. omnia enim participant boni
tatem primi per ſuas operationes ſecūdum quod poſſunt,
unde etiam prima materia per naturale deſiderium quod
nihil aliud eſt, ut ſcribit Com. primo phy. com. 81. niſi mo-
tus ille quem habet materia ad recipiendum formam. Nā
materia ſecundum quod accidit ei priuatio, eſt innata ap-
petere ſe aſsimilari primo principio. Et ſic omnia agentia
quæ ſunt hic, agunt non ſolum propter ſuam operationem,
& propter ſuos effectus; uerumetiam agunt propter ali-
quem finem qui eſt cauſa finalis eorum, & hoc eſt quodam
ordine ſeruato. Nam ut ſcribit Ariſt. in. 8. phyſi. tex. com.
15. Nihil inordinatum eſt eorum quæ natura, & ſecundum
naturam ſunt, natura enim cauſa omnis ordinationis eſt, &
3. cæli & mundi. text. com. 24. Ordo propria ſenſibilium na
tura eſt, immo bonum totius uniuerſi in ordine conſiſtit,
ut patet. 12. meta. tex. com. 44. Sic igitur dicimus materiā M
eſſe propter formam. 2. phy. tex. com. 91. Et elementa pro
pter mixta. ut patet. 3. cæli. 67. & mixta propter uegetabi-
lia, & uegetabilia propter animalia, in quibus eſt magis or
do, quam in uegetabilibus, ut patet. 2. phy. tex. com. 83. Et
animalia propter hominem. Nam ut ſcribit Com. in. 2. de
anima. com. 32. Complementum animalium, & finis eorum
qui intendebatur in generatione, quem cum natura potuit
pertingere ſtetit, eſt modus animalium habens uirtutem
ſpeculatiuam cogitatiuam ideſt intelligibilem. Et Ariſt. in
2. de anima. tex. com. 37. Sicut enim intellectus gratia hu-
ius facit, eodem modo & natura, & hoc eſt ipſius finis, hu-
iuſmodi autem in animalibus anima, & ſecundum naturā,
omnia enim phyſica corpora animę inſtrumenta ſunt ſicut
animalium, ſic & plantarum tanquam gratia animæ exiſtē-
tia. Vnde rationabiliter dictum eſt animam quodammodo
eſſe omnia. Nam ē omnia ſenſibilia per ſenſum, & eſt om-
nia intelligibilia per intellectū, ut patet. 3. de anima text.
com. 37. Et aduerte quòd iſte ordo procedit ēt aſcendēdo
ad primū principium. nam ſi ordo reperitur in iſtis genera
bilibus, & corruptibilibus; longe magis, & nobiliori mō
reperitur in cæleſtibus, & abſtractis ſubſtantijs, in quibus
neq; caſus, neq; malum reperitur, ut ſcribit Ariſt. in. 9. pri
mæ philoſophiæ in tex. com. 19. unde Ariſt. in. 2. phy. tex.
comm. 46. multum deridet antiquos qui poſuerunt caſum
in

A in corporibus cæleſtibus,& non in iſtis generabilibus, &
corruptibilibus,& erat merito ſicut dicit,econtrario fieri.
Sic igitur intellexiſti,quomodo omne agens ſiue ſit a na
tura,ſiue ab intellectu agens, agit propter finem. & intel-
lexiſti differentiam inter agentia æterna,& corruptibilia.
Eſt & alia differentia,nam in corruptibilibus quanto ali
quod agens fuerit nobilius, tanto pluri actione coniungi-
tur ſuo fini:ſecus eſt in agentibus æternis.ita ſcribit Com
mentat.in ſecundo cæli & mundi,in commen. 63. Tertia
differentia eſt,quia agens per intellectum cognoſcit finē,
propter quem agit,quia agit cum cognitione:ſecus eſt de
agente naturali,quia agit ſine cognitione,licèt in ſuum fi-
nem ordinetur ab intelligentia non errante. unde Com-
menta.duodecimo metaphyſi. comment. decimo octauo,
dicit ex ſententia Themiſtij,quòd opus naturæ rememo-
ratur ab intelligentia. Et ex hoc exoritur quarta differen
tia,quia finis propter quem agit agens naturale,ſemper eſt
bonus.non ſemper autem eſt bonus finis propter quem a-
git agens cum cognitione,licèt appareat bonus. unde Ari
ſtot.deſcribens finem.in ſecundo phyſicæ auſcultationis in
quit.in tex.comment.31. quod autem cuius cauſa potiſſi-
mum eſt, & finis aliorum uoluit eſſe, differt autem nihil
B quidem dicere bonum,uel uideri eſſe bonum.ubi Comm.
in calce comment. ponderans hoc inquit. Et dixit hoc ut
deſcriptio ſit communis rebus uoluntarijs,& naturalibus,
quoniam ultimum intētum in rebus uoluntarijs multoties
uidetur bonum, & non eſt in rei ueritate. intentum uero
in rebus naturalibus eſt bonum uerum. & ratio eſt illa quā
diximus, quia agens naturale licèt agat ſine cognitione,ta
men dirigitur in ſuum finem ab intelligentia non errante.
Nam, quemadmodum ſagitta tendit in determinatum ſi-
gnum ex directione & ordinatione ſagittantis: ſic agēs na-
turale in finem ſibi præfixum diſponitur,& dirigitur ab in
telligentia.Et quia illa errare non poteſt,hinc eſt quòd ta
lis finis ſemper eſt bonum uerum : ſecus autem eſt in no-
bis:nam ratio humana quandoque errat:& ideo non ſem-
per bonum uerum appetimus. pauci enim dignoſcere poſ
ſunt uera bona, atque illis multum diuerſa remota erroris
nebula,ut dicit Iuuenalis. Eſt etiam alia differentia inter
agentia in materia,& inter agentia abſtracta a materia, pe
nes hoc,quia in abſtractis idem eſt quod mouet ut finis,&
quod mouet ut agens. In iſtis autem quæ ſunt in materia,
diuerſificantur.unde Auerro.12.primæ philoſophiæ.com
men. 36.ſcribit. hæc autem differunt in nobis ſcilicet illud
quod mouet nos in loco ſecundū quod eſt agens, & quod
mouet nos in loco ſecundum quod eſt finis, & habet du-
C plex eſſe,in anima,& extra animam : quod autem eſt in a-
nima eſt agens motum : ſecundū uero, quod eſt extra ani-
mam, eſt mouens ſecundum finem. uerbi gratia quoniam
balneum duplicem habet formam, in anima,& extra ani-
mam.& propter illam formam quæ eſt in anima, deſidera-
mus aliam formam quæ eſt extra animam. Forma igitur a-
nimæ balnei inquātum eſt in anima,eſt agens deſiderium,
& motum:ſecundum autem quòd eſt extra animam, eſt fi-
nis motus,& non agens. ſi quidem igitur forma balnei nō
eſſet in materia, tunc moueret, & ſecundum agens, & ſe-
cundum finem ſine aliqua motione contingente, & ſic eſt
intelligendum de mouentibus corpora cæleſtia:ſecundum
quòd ſunt fines eorum, mouentur ab illis ſecundum deſi-
derium. Et eandem ſententiam habet in libro de ſubſtan-
tia orbis,in fine primi capitu.licet per accidens in iſtis ma
terialibus poſſit contingere quòd efficiens, & finis coinci
dant in idem ſecundū diuerſas rationes, ſicut operatio mo
tiua eſt finis ſanitatis membrorum quæ ſunt inſtrumenta
motus, quorum ſanitas ad hanc operationem finaliter or-
dinatur: pro quanto uero operatio motiua eſt cauſa potēs
aliquo modo alterare noſtrum corpus & cōſeruare, ſic eſt
cauſa efficiens. Sed aduerte quòd operationes ſunt cauſæ
conſeruantes, non principaliter & per ſe : ſed ſecundario
& quaſi per accidens:nam dum membrum mouetur, expā-
ditur ſpiritus, & calor naturalis ad illud, & ſic uigoratur.
Alias etiam differentias poteris inuenire ſi bene conſide
rēs, ſed iſtæ ſufficiant ad excitandum intellectum. Iuxta
hoc intelligere debes quòd ut inquit lucidiſſimus Them. D
in ſecundo de anima. capitul. decimo quarto,duplex eſt id
quod ſub hoc nomine cuius gratia notari uolumus:tum id
quo itur,tum id cui itur. & eſt diſtinctio Philoſophi in ſe
cundo de anima.tex.commen.35.&.37. ubi dicitur. Illud
autem quod cuius cauſa fit dupliciter eſt, hoc quidem cu-
ius,illud uero cui. Datur autem accommodatum duplex
exemplum per Themiſtium in moralibus.primo, ut dicit,
finis bifariam dicitur:primus,ut felicitas habetur,quo om
nes laboramus,& tendimus:alter ut noſipſi,& ſibi quiſque
cui felicitas optatur,& quæritur. Secundum uero exem-
plum eſt in medicina, in qua etiam biuius finis conſpici-
tur:eſt enim ibi ſanitas tanquam id quo pergitur, & cuius
cauſa adhibitus & accerſitus eſt medicus. eſt & ægrotus,
ut is cui paranda reſtituendaq; eſt ſanitas. Item etiam in-
telligere debes,quòd in omni agente naturali duplex dici
tur eſſe finis, & primus quidem eſt diuina bonitas, & im-
mortalitas,cuius gratia agunt quæcunque agunt ſecundum
naturam,ut patet.primo phyſico.81.& ſecundo de anima.
34. alter uero eſt natura ipſorum entium participantium
talem finem, & perfectionem. Et iuxta hanc diſtinctionē
patet tibi limitatio famoſæ propoſitionis,quę ſolet paſſim
allegari,finis eſt nobilior ijs quæ ſunt ad finem,& elicitur
ex ſecundo phyſic.tex.commen.31. quod autem eſt cuius
cauſa potiſſimum & finis aliorum uoluit eſſe.nam uera eſt
de fine cuius, ſeu de fine quo itur;non autem eſt uniuerſa-
liter uera de fine cui. unde, ut inquit Commentat.primus
E reſpectus eſt materiæ ad formam, & corporis ad animam,
nam materia eſt propter formam tanquam propter finem
& non econuerſo,ut dicitur ſecundo phyſic.tex.commen.
91.ſecūdus autem reſpectus eſt animæ, & corporis ad cor
pus animatum:nam corpus animatum ſeu compoſitum ex
anima & corpore eſt finis cui,reſpectu animæ, & corpo-
ris.manifeſtum eſt autem ſecundum doctrinam Aue.quòd
compoſitum non eſt nobilius,neq; perfectius quàm ſit for
ma, & ita non eſt uniuerſaliter uera illa propoſitio de fine
cui. Fallit etiam de fine ſecundario.nam certum eſt quòd
intelligentiæ agunt propter iſta inferiora tanquam pro-
pter finem,tamen hoc eſt conſecutiue,& ſecundaria inten
tione,& ideo non ſunt illa nobiliora illis,ut patet.duode-
cimo metaphyſico.commen. 36. unde locum habet de fine
principali. Iuxta hoc intelligis ueritatem alterius propo
ſitionis famoſæ in philoſophia,quæ dicit quòd agens natu
rale agit,ut aſſimilet ſibi paſſum.non enim eſt intelligen-
dum quòd illa aſſimilatio,quæ eſt formaliter relatio,ſit fi-
nis ipſius agentis, quandoquidem relatio eſt debilis enti-
tatis, inquantum quòd quidam reputauerunt prædicamen
tum relationis eſſe de ſecundo intellectis, ut ſcribit Com
menta.duodecimo metaphyſico.comm. 19. Nec intelligi
F tur quòd agens agit propter formam generati tanquā pro
pter finem principalem in quo agens aſſimilatur ipſi geni
to: nam forma rei generādæ aut eſt æque nobilis formæ ip
ſius generātis,ſicut contingit in generationibus uniuocis:
aut forma illa eſt minus nobilis,ſicut contingit in genera-
tionibus a generante æquiuoco, ſicut quando ſol generat
ranam:manifeſtum eſt autem quod ęque nobile,uel minus
nobile non poteſt eſſe finis principalis agentis. nam finis
principalis debet eſſe nobilior omnibus ijs quæ ſunt ad fi-
nem. ſed intelligitur iſto pacto, quod agens naturale agit
propter formam generandi acquirendam tanquā propter
finem ſub fine, inquantum ordinatur ad ſaluādam ſpeciem
in ordine ad perfectionem uniuerſi.

In agente naturali duplex eſt finis.

Limitatio unius famoſæ propoſitionis.

Limitatio alterius propoſitionis.

Omne quod corrumpitur a contrario corrumpitur. Propō. 92.

FAMOSA ſatis eſt propō in philoſophia,ut patet
1.phy.tex.com.47.&.1.cæli & mundi.text.com.20.
& eſt ſententia Com.Auer. in libro de ſubſtantia or
bis c.1.ubi inquit. Declaratum eſt igitur quòd cauſa corru
ptionis entium, & factionis eorum eſt contrarietas exi-
ſtens in ſuis formis, & commune ſubiectū quod nullam
habet propriam formam : immediata enim cauſa eſt con-
trarietas, & commune ſubiectum eſt cauſa mediata.

G Vera eſt propoſitiõ in habentibus contrarium, & in his
Limitatio. 1. quando per ſe corrumpuntur. nam talia poſſunt corrumpi
per accidens ad corruptionem ſubiecti in quo exiſtunt, ut
ſapor, & color, & tunc non oportet quòd a ſuis contrarijs
talia corrumpantur. In carentibus autem contrarietate ali
quid corrumpi poteſt propter abſentiam agentis, uel pro-
ducentis ſeu conſeruantis. ut lumen in aere corrumpitur:
& non eſt dicendum quòd a nullo corrumpatur, nã quod
omnino nihil eſt, non habet uim aliquam corruptiuam. nõ
entis enim nullæ ſunt uirtutes aut differentiæ. Nec a ſeip
ſo, quia nihil ſeipſum corrumpit per ſe, quemadmodum ni
hil ſeipſum generat, ut patet. 2. de anima. tex. com. 47. Nec
corrumpitur a ſuo cõtrario, quia aut a contrario poſitiuo,
aut a contrario priuatiuo. Non ſecundum, quia illud eſt te
nebra, quæ eſt pura priuatio, & per conſequens nullius a-
ctiuitatis eſt. Nec a contrario poſitiuo, quia nihil hoc pa-
cto ſibi contrariatur. Nec ab aliquo oppoſito diſperato,
quia formæ diſperatæ poſſunt ſimul ſe compati in uno, &
eodem ſubiecto, ſicut albedo & dulcedo in lacte. relinqui-
tur igitur per ſufficientem diuiſionem, quòd corruptio lu
minis fiat propter abſentiam producentis, aut conſeruan
tis: præſentia enim radij ſolaris in aere conſeruat lumen,
& ideo ad eius abſentiam corrumpitur. Pro quo ſcire de-
bes, ut ſcribit Com. in. 4. phy. com. 129. dubitando contra
Ariſto. ibi dicentem, quòd omnis motus, & tranſmutatio
H eſt in tempore, quomodo hoc eſſe poteſt? nos enim uide-
mus tranſmutationes quaſdam quæ fiunt non in tempore,
ut illuminatio totius horizontis a ſole, & totius domus a
candela, & ſicut factio formæ rei generatæ in actu. exiſti-
matur enim quòd hoc eſt aliquod indiuiſibile. ſumus enim
inter duo, aut concedere hanc demonſtrationem eſſe uni-
uerſalem, & dicere ſenſum peccare in iſtis rebus, & quòd
non comprehendit tempus propter uelocitatem earum:
aut iſte ſermo erit particularis ſcilicet quoniam non eſt ue
rus, niſi de quibuſdam tranſmutationibus, in quibus inueni
tur uelocius, & tardius. Et ſoluendo dicit, & ad hoc dice-
mus quòd tranſmutatio dicitur æquiuoce de tranſmutatio
ne quæ eſt per ſe, & tranſmutatione quę non eſt per ſe, ſed
eſt finis trãſmutationis. finis enim rei nõ eſt de natura rei.
& quia tranſmutationes, quæ ſunt non in tempore ſunt fi-
nes tranſmutationis, & non ſunt tranſmutationes niſi æqui
uoce; ergo in omni tranſmutatione uera inuenitur uelo-
cius, & tardius: & omne in quo inuenitur uelocius, & tar-
dius, inuenitur in eo prius & poſterius: & omne in quo in
uenitur prius, & poſterius, eſt in tempore. ergo omnis trãſ
I mutatio eſt in tempore, ſiue finis trãſmutationis fuerit de
genere illius, ſiue de alio genere. & hoc declarabitur be-
ne in ſexto. nam. 6. phy. com. 32. fecit prolixam digreſsio-
nem contra expoſitores, qui accuſauerunt Ariſto. in illo lo
co, & ibidem Com. iſtam ſolutionem confirmat. Dico igi
tur, quòd corruptio luminis non eſt uere motus, nec uere
tranſmutatio, nam ſi ita eſſet, fieret in tempore: ſed hoc fal
ſum eſt. nam quemadmodum ſua generatio eſt in inſtanti,
ut patet. 2. de anima in tex. com. 70. ubi Ariſto. arguit con
tra Empedoclem opinantem lucem eſſe corpus, & quod
in tempore multiplicabatur, ſed latebat nos propter uelo
citatem ſui motus, inquiens quòd iſte ſermo eſt extra ue-
rum, & extra apparentiam, poſsibile eſt enim hoc percipi
in breui ſpatio, ſed non percipi de oriente ad occidentem
magna eſt differentia ualde: ita etiam corruptio luminis
fit in inſtanti, & ideo non corrũpitur a contrario, quia con
trario caret: & ſi haberet, poſſet in tempore per ſe corrũ
pi, quia ubi eſt contrarietas, ibi eſt reſiſtentia; & ubi eſt re
ſiſtentia, ibi eſt ſucceſsio, ut ſcribit Com. in. 4. phyſi. com.
Dubitatio. 71. Sed eſt dubium de calore naturali, a quo corrumpa-
tur in morte animalis? non enim ſufficit dicere ad hoc, ſi-
Opi. Tho. de Garbo in ſpeciali tract. de reſtauratione humidi. cut quidam theorici medicinæ auſi ſunt dicere, quòd cor-
rumpitur ad corruptionem humidi ſubſtantifici, quòd con
tinue exiccatur, & deterius fit, & generatur, ut dicunt re-
ſpectu prioris diſſoluti. nam, ut aſſerunt, ſi humidum æque
perfectum, aut melius diſſoluto poſſet reparari, tunc uita
hominum poſſet perpetuari. & ideo ad corruptionem ſui
ſubiecti ex quo reparatur, accidit corruptio eius, ſicut eſt
de flamma quæ deſinit eſſe conſumpto oleo. unde Galen. K
in prima particula ſeparatorum ſermonum dixit, quòd na-
tura ſenum eſt ſicut lucerna extinctioni parata. Hoc qui- *Impugnatio.*
dem ſtare non poteſt, quia effectus poſitiuus requirit cau-
ſam per ſe poſitiuam. licèt enim Ariſt. in. 2. phyſicæ auſcul-
tationis dicat eandem eſſe cauſam contrariorum ſecũdum
contrarias diſpoſitiones, ut nauta per ſui præſentiã eſt cau-
ſa ſalutis nauis, & per ſui abſentiam eſt cauſa ſubmerſio-
nis: Tamen adhuc illa abſentia cũ ſit cauſa priuatiua, præ-
exigit, & debet reduci ad aliquam cauſam poſitiuã, & ſunt
uenti aut alia cauſa quæ ſubmergit iſtam, & ita corruptio
olei eſt flammæ generatio. ſi igitur flamma corrupta opor
tet de neceſsitate, quòd habeat corrumpens, & eodẽ mo-
do corruptio ſubſtantialis ipſius humidi ſubſtantifici eſt ge
neratio ipſius caloris naturalis (loquor enim de naturali,
ut eſt corpus calidum, & non loquor, ut ſumitur pro qua-
litate) oportet igitur quòd calor naturalis ab aliqua cau-
ſa poſitiua corrumpatur. Amplius autem ſolutio iſtorum
in alio deficit. Nam peccat ratio ipſorum per fallaciã con
ſequentis. licèt enim humidum ſubſtantificum æque perfe
ctum, & etiam perfectius naturaliter reparetur, quod cre-
do firmiter eſſe uerum, ſi Galeno credimus poſſe fieri cor
porum reductionem; non propter hoc uita hominis eſſet
L perpetuabilis. Tum quia, ut nouerunt Philoſophi, uirtu-
tes materiales ſunt fatigabiles, & per conſequens non poſ
ſet uirtus iſta uniformiter agere, & eodem modo operari.
uel eſto ad imaginationẽ quod hoc fieret, ſicut fingit Aui
cen. in prima Fen primi can. doctrina. 3. cap. 3. de comple
xionibus ætatum, & generum, ubi inquit. Amplius, ſi hęc
uirtus infinita foret, & ſemper permutationem in corpore
faceret, & eius quod diſſoluitur æqualiter, & uno modo
diſſolutio non eſſet, immo ſemper quotidie augeretur, &
corpus diſſolutionem tolerare nõ poſſet, & diſſolutio hu-
miditatem finiret: quanto magis cum duæ res ſe iuuent ad
minorationem faciendam, & retrocedendum? Et poſtquã
ſic eſt, oportet neceſſario, ut materia deſtruatur, & calor
extinguatur. Quæ quidem ratio etiam innuitur ab Ariſto.
in. 2. de generatione animalium cap. 4. ubi loquitur de ge
neratione dentium. Amplius cum ſecundũ Philoſophos
in ſecundo cæli, & mundi. tex. com. 18. nullum uiolentum
perpetuum eſſe poſsit, dato quòd ſemper uniformiter hu-
midum repararetur; elementa tamen in mixto exiſtentia
uiolentiam paſſa quandoque alterarẽtur adinuicem, & diſ
ſoluerentur, ut uadant ad ſua loca. unde Ariſto. & Com. in
2. cæli & mundi. tex. comm. 37. in tertia demonſtratione,
quam adducunt ad probandum, quòd motus cæli non po-
teſt eſſe irregularis, ſicut eſt in animalibus corruptibili- M
bus, quia remiſsio uniuſcuiuſque in talibus propter impo
tentiam euenit. impotentia autem præter naturam, etenim
in animalibus impotentiæ omnes præter naturam ſunt, pu
tà ſenectus, & decrementum. tota enim conſiſtentia anima
lium forte ex talibus conſtat, quę differũt proprijs, locis,
nulla enim partium ipſius habet eam quę ipſius, regionẽ.
ubi Auerro. in commen. dicit ideſt neque motus cæli po-
teſt tardari, & flecti in tẽpore futuro, flexibilitas enim mo
tus erit in animalibus propter debilitatem, debilitas autẽ
eſt extra naturam, quia contingit quòd hoc eſt accidens in
animalibus ex prima generatione, & quia cauſa quòd trãſ
mutatio, & corruptio accidat animalibus, eſt quia genera-
tur ex elementis contrarijs, & cum hæc ſint in eis nõ ſunt
in locis proprijs. & hoc intendebat per hoc quòd corru-
ptio, & tranſmutatio contingit propter iſta duo, quoniam
propter contrarietatem tranſmutantur adinuicem, & quia
non ſunt in ſuis locis, appetũt ſeparationem, & reuerti ad
ſua loca naturalia. Et ideo aliter eſt dicendum quòd ca- *Solutio propria.*
lor naturalis corrumpitur ab ipſis membris in quibus do-
minatur maxima frigiditas tunc temporis, & flamma con-
ſumpto oleo corrumpitur a continente: immo, ſi bene cõ-
ſideras, ſicut continue eſt alia, & alia flamma, ſic continue
etiam corrumpitur a continente, & alia generatur. & iſta
eſt ueritas.

Intelligere

A

Propô. 90

Intelligere diuerſificatur ſecundum diuerſitatem rei intellectæ.

SOLET allegari iſta propoſitio ex tertio de anima. in tex.commen.35.ubi Ariſtot. ponit modum quòd intellectus intelligit entia mathematica dicens. Abſtractione autem dicta intelligit ſicut ſimum ſecundũ quòd ſimum non ſeparate. inquantum autem concauum, ſi aliqđ intellexerit ſine carne actu, utique intellexit in qua concauum, ſicut mathematica. & Commenta. in commen. elicit ibi iſtam propoſitionem in propria forma. Vbi animaduerte quòd non omnes formæ quæ ab intellectu intelligũtur, ſunt æqualis abſtractionis. ubi animaduerte ut dicit Ariſtote. in ſexto primæ philoſophiæ. tex. commen. ſecundo. entia naturalia ſunt ſicut ſimum, & entia mathematica ſunt ſicut concauum. nam ſimum non poteſt eſſe nec intelligi ſine materia ſenſibili, quia ſimitas eſt concauitas naſi, nulla enim alia pars corporis ſimitatem habere poteſt, niſi naſus. & ideo talia accidentia limitantia ſibi unum certum determinatum ſubiectum dicuntur accidentia copulata, & in diffinitione iſtorum de neceſsitate ponitur tale ſubiectum, ut patet ſeptimo metaphyſico. tex. commen. 17.

Non oẽs formę intellectę ſunt æqualis abſtractionis.

B

Entia autem mathematica ſunt ſicut concauum, quia concauitas licèt ſit accidens ſuperficiei quæ eſt materia intelligibilis, non tamet limitat ſibi aliquod ſubiectum ſenſibile determinate, quia indifferenter concauitas eſſe poteſt in naſo, & in pede, & in animatis, & in rebus inanimatis. Quæcunque igitur formæ ita eſſe habent quòd nó poſſunt eſſe, nec diffiniri ſine materia ſenſibili, ſunt appropriatæ naturali, ſicut ſcribit Ariſtote. in loco præallegato, & Commentat. in ſecundo phyſico. comment. 18. ſed quæcunque formæ indifferenter conſiderari poſſunt, & cum materia ſenſibili, & abſtrahendo a materia ſenſibili ſunt communes utriq; ſcientię. ſ. naturali, & mathematicę, ſicut ſunt magnitudines, & numeri, & accidentia iſtorum, ſed diuerſis modis, ut dicit Ariſtote. & Commentat. in ſecundo phyſi. nam phyſicus conſiderat de iſtis, inquantum ſunt ultimum, ſeu terminus phyſici corporis, ſed mathematicus conſiderat de iſtis abſtrahẽdo a corpore phyſico, & a materia ſenſibili. uerbi gratia, naturalis conſiderat de corpore quod eſt trina dimenſio inquantum eſt ultimum exiſtens in corpore mobili ſeu tranſmutabili: ſed geometer conſiderat de illo inquantum eſt trina dimenſio abſolute. ſimiliter geometer conſiderat de ſuperficie inquantum eſt ſuperficies tantum: naturalis uero inquantum eſt finis corporis naturalis. nam, ut ſcribit Commenta. in ſecundo phyſico. comm. 71. non inconuenit dum ens diuiditur ſecundum conſiderationem demõſtratiuam, ut una natura ingrediatur duas, aut plures artes, ut conſideratio mathematici, & diuini de numero, & ſimiliter conſideratio mathematici, & naturalis in corpore, & linea, & in ſuperficie.

C

Nota.

Et ut poſsit bene diſcernere propoſitionem naturalem a mathematica, & quamlibet propoſitionem propriam alicui ſcientiæ, manda memoriæ iſtam regulam, quòd propoſitiones abſolute conſideratæ ſpecificantur a prædicatis, & demonſtrationes ſpecificãtur a medijs. unde logici bene dixerunt quòd prædicatum habet locum formæ, & ſubiectum habet locũ materiæ. nam ſicut forma eſt quæ dat ſpeciem, & diſtinctionem rei, ita prædicatum ſpeciem & diſtinctionem dat propoſitioni. unde iſta propoſitio, linea eſt terreſtris, eſt naturalis: ſed iſta, linea eſt longitudo ſine latitudine, eſt mathematica. iſta autem, linea eſt ens, eſt metaphyſicalis: ſed iſta, linea eſt ſpecies, aut indiuidnum, aut ſubiectum, aut prædicatum, omnes iſtæ ſunt logicales. ſimiliter iſta, materia eſt ens ſenſibile, eſt naturalis: ſed iſta, materia eſt ens; uel, materia eſt ſubſtantia; uel materia eſt ens in potentia, omnes iſtæ ſunt metaphyſicales, ut patet expreſſe per Auer. ſecundo phyſicor. comment. quarto & uigeſimo primo & ſeptimo metaphyſi. commen. quinto & nono, & duodecimo metaphyſico. commen. primo, quinto, &c. 29.

[illegible]

Contra modernos.

Vnde nõ ſunt diſtinguendæ iſtæ propoſitiones, ut quidam ex modernis dicere auſi ſunt, uidelicet quòd iſta propoſitio, materia eſt ens, debet diſtingui. nam ratione ſubiecti eſt naturalis, & ratione prædicati eſt diuina. nunquam enim neque Ariſtote. neque Commentat. auſus eſt dicere hoc. nam ut patuit, una & eadem res materialiter ſumpta poteſt diuerſis rationibus formalibus pertinere ad diuerſas ſcientias.

D

Dubium.

Et ſi dicatur quòd ſcientia ſecatur, quemadmodum & res, tertio de anima. tex. commen. 38.

Solutio.

Dico quòd iſta propoſitio communiter allegatur extra intentionem Ariſtote. ex illo loco, ſicut etiam in multis alijs contingit modernis doctoribus, quibus euenit, ut dicit de Auic. Auerro. in tertio de anima. commen. 30. dicit enim, ſed illud quod fecit iſtum hominem errare, & nos etiam lõgo tempore eſt, quia moderni dimittunt libros Ariſtote. & conſiderant libros expoſitorum. patet enim quòd Ariſtotel. ibi non uult dicere quòd ſcientiæ diuerſantur ad diuerſitatem rerum. nam tũc non poſſet eſſe una ſcientia quæ conſiderare poſſet de corruptibilibus corporibus, & de æternis; & tamen hoc ẽ falſum, ut patet de ſcientia naturali, quæ conſiderat tam de cęlo, quàm de alijs corporibus corruptibilibus: ſimiliter ſciẽtia diuina de omnibus conſiderat. ſed intentio Ariſtot. ibi eſt dicere, quòd quemadmodum res diuiditur per potentiam, & actum, de qua ſcientia haberi poteſt: ſic & ſciẽtia: & ita etiã eſt de ſenſu & ſenſibili. unde iſta ſunt uerba tex. ibi. nam in fine. 37. propoſuerat quòd ſcientia eſt quodammodo ſcibilia, ſenſus autem ſenſibilia, & declarans hoc in tex. ſequenti. ſubdit. Qualiter autem hoc ſit, oportet inquirere. ſecatur igitur ſcientia & ſenſus in res, quæ quidem potentia eſt in ea quæ ſunt potentia, quæ uero actu in ea quæ ſunt actu, animæ autem ſenſitiuum, & quòd ſcire poteſt potentia hæc ſunt, hoc quidem ſcibile, illud autem ſenſibile.

E

ubi Commen. in commen. ſcribit, differentiæ entium quibus diuiduntur, ſunt eædem cum differentijs animæ: & ſũe potentia, & actus. quemadmodum enim ſenſus, & intellectus, aut ſunt potentia, aut actu; ita omne ſenſibile, & intelligibile, aut eſt in potentia, aut in actu. & cum ita ſit, ſi ſentiens fuerit in potentia, ſenſatum erit in potentia: & ſi fuerit in actu, ſenſatum erit in actu. & ſimiliter eſt de intellectu cum intelligibili, neceſſe eſt, ut uere dicatur quòd illa pars animæ eſt illa pars entium. res enim quarum differentiæ ſunt eædem, ipſæ eædem in illo loco ſecundum quẽ habent eaſdem differentias. intellectus igitur eſt intellectum, & ſenſus eſt ſenſatum. Sic igitur propoſitiones ſimpliciter a prædicatis ſpecificantur. Concluſiones autem quæ demonſtrantur, ſpecificantur a medijs, quia eadem concluſio poteſt demonſtrari medio naturali, & medio mathematico, ut quod terra eſt rotunda. Similiter eadem concluſio poteſt demonſtrari in naturali ſcientia, & in ſcientia diuina: ſed in ſcientia metaphyſicali uniuerſaliori modo, ſicut dicit Commentat. in ſecundo metaphyſico. comment. ſexto. ubi inquit. & conſideratio uniuerſalis in omnibus cauſis in eo quòd ſunt cauſæ, eſt huius ſcientiæ:

F

& Ariſtotel. quamuis utatur hic demonſtrationibus ſcientiæ naturalis, tamen inducit eas uniuerſalius, quoniam quanto fuerit demonſtratio uniuerſalior, tanto magis erit proprior huic ſcientiæ. & Ariſtote. obſeruat ſe in hac intẽtione ſcilicet inducendo demonſtrationes uniuerſales alio modo quàm in ſcientia naturali, & hæc eſt cauſa in iteratione illarum demonſtrationum in hac ſcientia.

Contra temerarios ſabulizantes.

Et ex illa auctoritate patet ſolutio cõtra temerarios, qui auſi ſunt dicere Ariſtotel. fuiſſe imperfectum metaphyſicum, quia tota fere metaphyſica Ariſtote. conſtat ex demonſtrationibus naturalibus, & ideo imitari iubent in metaphyſic. Auic. cum tamen in nulla ſcientia adeo Auic. errauerit, ſicut ſcribit Comment. de eo in tertio de anima ſicut in meta. ut patet. commen. 30. & hoc quia noluit Ariſtote. imitari niſi in dialectica, ſed in alijs errauit, & maxime in meta. & hoc quia incepit quaſi a ſe. Et fuit etiam alia cauſa ut mihi uidetur, quia plures opiniones ſcientiæ diuinæ ſunt radices legum, ut dicit Com. in. 2. meta. comm. 14. ſermo autem Auic. ſemper inuenitur quaſi medius inter Peripateticos, & loquentes, ut dicit idem in ſecundo phy. com. 22. & conſimile dicit in quarta diſpu. in lib. deſtructionum in ſolutione. 5. dubij, & non aduertunt iſti uicinitatem, &

G ordinem iſtarum ſcientiarum adinuicem, cum iſtæ de ſubſtantia principaliter conſiderent, nec aduertunt ad diuerſos modos ſecundum quòd tales demonſtrationes reiterātur in ſcientia diuina. nam ad pauca reſpicientes de facili enunciant. Reuertamur igitur ad declarationem propoſiti theorematis, & dicamus quòd intelligere diuerſificatur ſecundum diuerſitatem rei intellectæ iſto modo, quia non omnia intelligibilia ſunt æqualis abſtractionis. nam licet omnis ſcientia utatur abſtractione uniuerſalis a ſingularibus, quia demonſtrationes, & diffinitiones ſunt uniuerſalium, & non ſingularium: tamen aliqua intelligibilia ita ſe habent quòd non poſſunt eſſe nec intelligi ſine materia ſenſibili. aliqua uero licet ſecundū eſſe ſint in materia ſenſibili; diffiniri tamen & abſtrahi poſſunt a materia ſenſibili, ut ſunt entia mathematica: quædam uero abſtrahunt utroque modo, ut ſunt ſubſtantiæ abſtractæ. Et aduerte, quòd de talibus abſtractis ſubſtantijs intellectus noſter poteſt habere diuerſas intellectiones attribuendo multa prædicata, quæ tamen multiplicitas non eſt ex parte rei intellectæ, ſed eſt ex parte noſtri modi intelligendi. unde allegata propoſitio in talibus locum non habet. gloſſa elicitur ex intentione Auer. 12. met. com. 39. Diuerſificatur etiam intelligere ad diuerſitatem rei intellectæ quo ad nobilitatem, primo de anima tex. com. primi, & ſecundo cæli. cō.
H 60. dicit Com. modicum nobile nobilius eſt multo ignobili. Diuerſificatur etiam intelligere ad diuerſitatem rei intellectæ, quantum ad facilitatem, & difficultatem, ſecundo meta. tex com. 1. & 2. de anima. com. 92. Diuerſificatur etiam quantum ad diuerſos modos abſtractionis, ſicut diximus in principio.

Propoſitio. 91.

Agens, forma, & finis multoties coincidunt in unum.

FAMOSA eſt propoſitio ex ſecundo phyſicæ auſcultationis. tex. com. 70. ubi dicitur. Veniunt autē tres in unam multoties, quòd quidē enim quid eſt, & quod cuius cauſa una eſt, quòd uero unde motus principium ſpecie eadem eſt his, homo enim hominem generat. Aduerte, quòd licèt Philoſophus in phyſicis hoc aſſerat, tamē etiam in abſtractis a materia uerificari poteſt huiuſmodi propoſitio ſecundum ſimilitudinem quandam, ut dicam. Sed uideamus primo quomodo uera eſt in phyſicis. intelligitur in actione uniuoca, & de agente principali, & de fine generationis. fallit autem in generatione ęquiuoca, & de agente inſtrumentali, & de fine rei generatæ.

Generatio duplex.

Pro quo ſcire debes ex ſeptimo primæ philoſophiæ, text. com. 29. & infra, generatio duplex eſt ab uniuoco, & eſt
I quando generās & genitum aſsimilantur in forma, & ſunt eiuſdem ſpeciei. ſic dicimus quòd homo generatur ab homine, & forma domus in materia ab uniuoco dicitur fieri a forma domus exiſtēte in anima artificis ſine materia. nō enim eſt de conditionibus agentis formæ, ut ſit in materia eiuſdem ſpeciei, cum materia in quam agit forma, exempli cauſa, forma agens reſpectu lecti eſt in anima artificis quę differt a materia lecti, ut dicit Auer. in. 2. de gene. cap. 2. Alia autem generatio eſt æquiuoca, & eſt quando generans, & genitum ſunt diuerſarum ſpecierum, & non aſsimilantur in forma proximi generis, aut ſpeciei, ſicut eſt generatio ranæ a ſole. clare autem patet quòd agens æquiuocū cum forma quę eſt finis generationis talium, non ſunt eiuſdem ſpeciei. Fallit de agentibus inſtrumentalibus, quia in generatione uniuoca effectus non aſsimilatur agēti inſtrumentali, ut clarum eſt. Fallit in agente uniuerſali, & remoto & per accidēs cauſante, ſed locum habet de agēte principali propinquo. ſic enim ex intentione Alexand. gloſſat Auer. duodecimo primæ philoſophiæ, iſtam propoſitionē in com. 24. ubi ſcribit quòd illa propoſitio quod ſimile fit a ſimili uerificatur tribus cōditionibus ſcilicet ut ſit in agente non inſtrumento, & in propinquo non in remoto, & in agente eſſentialiter non accidentaliter. Intelligitur etiā de fine generationis qui eſt ipſa forma, non de fine rei generatæ qui eſt ipſa operatio. gloſſa eſt Auer. in com. 70. ſecundi phyſicorum, finis tamē generationis, & forma in ge- K
nerabilibus illo modo iam dicto incidunt in idē numero, quia eadem forma numero alia, & alia ratione concepta, finis, & forma dici poteſt: finis quidem reſpectu generationis non reſpectu rei generatæ, nam forma hominis non eſt finis hominis, ſed eſt finis generationis hominis, & eadem poteſt dici forma reſpectu compoſiti. Vnde lucidiſsimus Themiſt. in ſecundo de anima. cap. 6. inquit. Nempe forma tametſi in materia producitur, non tamen ipſi materiæ forma eſt, ſed eius quod ex duabus facultatibus conditum eſt. nunquam tamen agens, & forma quæ eſt finis generationis poſſunt in mortalibus coincidere in idem numero, quia ut patet ſecundo de anima, Nihil ſeipſum generat. text. comment. 47. in abſtractis autem a materia iſta tria coincidunt in idem numero, ut in primo principio. nam ut ſcribit Auerro. duodecimo primæ philoſophiæ. commen. 5. & 6. primum efficiens, prima forma, & primus finis ſunt unum in ſubiecto, & tria in intentione. unde Auerro. ibidem commen. 29. in ſubſtantia æterna ſunt cauſæ quæ ſecundum ſimilitudinem dicuntur cum cauſis generabilibus & corruptibilibus. unde deus ſublimis non dicitur forma informans per formalem inhærentiam, ſicut multi rudes, & profani dicere conati ſunt. nam hoc non decet dei celſitudinem. non enim omnis forma inhæret, ſed eſt forma extrinſecus perficiens, ſicut dominus eſt forma ſerui. Audiant iſti Auerro. duodecimo primæ philoſophiæ. L
& Alex. cō. 37. ubi iquit, & Alex. dixit, quòd dixit hoc, ne aliquis exiſtimet quòd intendit perfectionem quæ eſt accidens in perfecto. perfectionum enim propter quas mouetur perfectum, quædam ſunt qualitates quibus perficitur illud quod mouetur ut illud quod mouetur propter ſanitatē: & quædam ſunt ſubſtantiæ extrinſecæ a re quæ mouetur ad eas, ut aſsimiletur eis ut inueniūtur omnes actiones ſeruorum, quoniam ſunt erga genera intentionum domini ſui. igitur dicuntur eſſe propter dominum, & ſimiliter omnia entia cum hoc primo principio. quid clarius dici potuit? Et in lib. deſtructio deſtructionum diſputatio. 1. in ſolutione dub. ultim. inquit. Dicimus nos quòd ad hoc reſpondendum eſt. unde licet quòd non eſt impoſsibile reperiri perfectiones ſimiles diſpoſitionibus quæ ſeparātur a ſubiecto, ſicut nauta a naui, & artifex cum ſuo inſtrumento. Et confirmatur. nam alias irrationabilis fuiſſet petitio Ariſto. in ſecundo de anima, ubi poſita generali animæ diffinitione dicente, quòd anima eſt actus corporis organici phyſici potentia uitam habentis, in tex. comm. 11. deinde ſubdit. Amplius autem immanifeſtum, ſi ſit corporis actus anima, ſicut nauta nauis, ſi omnis actus actuat inhærenter. Similiter primum principium non eſt finis qui per genera- M
tionem acquiratur, ſed eſt per participationem ſuæ bonitatis omnibus entibus communicatus, ut exigit natura & cōditio uniuſcuiuſq;. Et ſimiliter etiam eſt agens ſecundum ſimilitudinem, ut declarat Comment. quarto cæli & mundi. commen. primo.

Contra ponentes deum ſeu formā informantem.

Mouens corporeum non mouet niſi motum. Propō. 92.

PROPOSITIO uulgata ex. 7. & 8. phy. Contra quam tamen dubitauit Theophraſtus, ut inquit lucidiſsimus Them. in erroribus. 1. de anima. c. 17. ubi inquit, ſed reſiſtit huic loco Theophraſtus in his libris, in quibus tractat locos ab Ariſt. ante tractatos. non eodē, inquit, mouetur aīa motu, quo mouet ipſa corpus. iudicia, cōprehenſiones, aſſenſiones, ſunt animæ motus: locales uerò ſunt corporis. præterea neq; retortionem illam uideri ſeriam neceſſariamq;, ut eo. ſ. motu quo corpus mouetur eodem moueri animam ſit neceſſe. nā trahitur lignum ab homine, non tamen contra homo uidetur trahi ligno. Itē uapores ui ſolis in ſublime rapti rectis angulis ſubuolant, ſol ipſe uerſa uice non rapitur, nec in linea mouetur, ſed in orbem & circulum. Hæc ſunt Theophraſti argumenta cōtra Ariſto. in primo de anima. tex. commen. 41. ubi arguit contra antiquos dicentes animam per ſe moueri. Quibus reſpondet Them. dicens, ſolutio eſt. primum demonſtret

A ſti et ille indicia, & aſſenſiones eſſe motus: hoc nunquam
præſtabit utique, ſi definitionem motus recipit, quam ſu-
pra nos attulimus motum eſſe continuum, & attendi cum
tempore ex indiuiduis motionibus non componi de potē
tia ad actum conferri, & dum confertur obiter retineri
potentiam: quorum ille omnium tāquam uidetur oblitus,
quòd eo magis mirari ſubit, quòd ille edito commentario
amplexus eſt omnia, quæ de motu ab Ariſtote. conſcripta
ſunt. cęterum homines qui lignum trahunt, & ſol qui in gy
rum torquetur, quo motu mouent eodem etiam motu mo
uentur. mouent adeo & mouentur motu locali, quòd ſi a-
lio motu numero, aut ſpecie mouentur, nihil ad rem. nec
enim tenere aliud Ariſtote. uoluit, quàm ut id quod loca-
li motu mouet, ſi propterea quod mouet etiam mouetur,

Gloſſa ſecundum Themi.

neceſſe ſit etiam ipſum quoque motu locali moueri. Ex
qua quidem Themiſtij diſſolutione elicitur iſta limitatio,
quòd in mouentibus corporeis mouens neceſſe eſt moue
re uel eodem motu, uel diuerſo ſaltem in ſpecie. non enim
eſt neceſſarium, ut eadem ſpecie motus mouēs, & motum
moueantur, ut patuit in exemplis adductis. Commentator
etiam Auerro. in eodem loco com. 41. in primo de anima
mouet conſimilem dubitationem dicens. Et cum quidam
exiſtimauerunt quòd hæc contradictio eſt ſecundum rem
in ſe, dederunt dubitationes ſuper Ariſto. in hac probatio
ne dicente, quòd omne corpus non mouet niſi moueatur.
B & dicunt, nos uidemus hic multa quæ mouent, & non mo
uētur illo modo motus, ut lapis retitus, quoniam cum cale
fit mouet paleam motu locali, tamen ipſe non mouetur.
Et ſoluendo Auer. inquit. ſed iſte non eſt locus iſtius quæ
ſtionis, & eius diſſolutio iā dicta eſt in. 8. ph. ubi indigebat
ponere iſtam propoſitionem, & eſt in tex. com. 35. ſi quæ-
ſtio eſſet propria huic loco cōtradictio eſſet ſecundū rem
in ſe, quia multa uidemus alterare quę tamē non alterātur.
ſumus igitur inter duo, aut debemus ponere quòd cōtradi
ctio eſt ſecundum rem in ſe, & tunc non erit uerum niſi in
motu locali, quod non ſonant uerba Ariſtotel. aut ponere
quòd contradictio eſt ſecundum ſermonem dicentis nō ſe

Gloſſa ſecundum Auer.

cundum rem in ſe &c. Ex quibus uerbis Auerr. elicitur
iſta limitatio quòd propoſita propoſitio ſolum locum ha-
bet in motu locali. unde. 8. phyſicæ auſcultationis ubi eſt
locus proprius, & indigebat iſta propoſitione ad demon-
ſtrandum quòd in mouentibus, & motis localiter eſt deue
nire ad unum primum motum ex ſe quod mouetur a moto
re non moto. ponitur ibi iſta propoſitio in tex. comm. 35.
& Commen. ſic gloſſat illam. nam inquit, corpus enim im-
poſsibile eſt, ut moueat in loco ſine eo quòd moueatur eſ-
ſentialiter. Propoſitio igitur eſt uniuerſaliter uera de mo
C tu locali ſecūdum uiam Peripateticorum, quòd omne mo
uens corporeum localiter, non mouet niſi localiter mouea
tur quod autem eodem modo motus ſecundum numerum
aut ſpeciem moueat & moueatur, hoc non eſt neceſſariū:
quia ſufficit quòd ſit identitas in genere tantum. Vnde fal-
lit allegata propoſitio in motu alterationis, quia non om
ne corpus alterans alteratur, nec eadem ſpecie, nec ſecun
dum genus, ut clarum eſt de corpore cæleſti, quod alterat
alteratione paſsiua iſta inferiora, & tamen ipſum inaltera
bile eſt tali genere alterationis, ut patet in. 1. cæli & mun-
di, tex. com. 20. & in libro de ſubſtantia orbis. nota tamē,
quòd licèt mouens corporeum in alterando non eſt neceſ
ſarium quòd alteretur, nec eadem alteratione ſecundum
ſpeciem, aut ſecundum genus; tamen neceſſe eſt quòd mo
ueatur aliquo motu diuerſo ſecundum genus: unde cælum
licèt in alterando non alteretur, tamen mouetur localiter.

Inſtantia.

Sed eſt inſtantia contra limitationem Auerr. nam magnes
localiter attrahit ferrum, & tamen non oportet quòd in ta

Solutio.

li attractione magnes localiter moueatur. Niſi eſſet, quòd
ſic intelligitur dictum Auer. quòd omne mouēs corporeū
localiter imediate aliquid in mouendo localiter mouetur.
modo magnes immediate non mouet localiter ipſum fer
rum, ſed mouet mediante alteratione, qua alterat medium
per impreſsionem cuiuſdam qualitatis, & medium taliter
alteratum alterat ferrum, unde poſtmodum ferrū taliter
alteratum mouet ſe ad magnetem localiter. unde Com. in
D 8. ph. com. 35. ſcribit, & ſimiliter ferrum eſt quoquo modo
de numero eorum quæ mouentur naturaliter cum non mo
uetur a magnete niſi per alterationem quam acquirit me-
diante aere, & magnete. & ideo quando cōplexio magne-
tis tranſmutatur, non attrahit, ſicut accidit ei quando cōfri
catur cū alijs, ut dicitur. & hoc manifeſtum eſt in lapide,
qui non attrahit paleas donec calefiat. unde etiam in ſepti-
mo phyſico. commen. decimo inquit. Ad hoc autem quod
quæritur, quoniam plura attrahentia uidentur attrahere ſi
ne tractu, & ſine motu, dicendum eſt quòd hæc dicitur at-
tractio æquiuoce. attractio enim in rei ueritate eſt illa in
qua attrahens mouetur cum attracto, & hoc quando attra
ctum ad ipſum non fuerit quieſcēs. neceſſe enim eſt ut mo
tus attrahentis ſit uelocior motu attracti, & hoc inuenitur
in uirtutibus uoluntarijs, & inuenitur in multis uirtutibus
naturalibus uitalibus, & ideo poſita ſunt fila in membris a-
nimalium. attractio autem in qua attrahens eſt quieſcens,
& attractum motum, non eſt attractio in rei ueritate; ſed
attractum mouetur ex ſe ad attrahēs, ut perficiat ſe, ut ter
ra mouetur ad inferius, & ignis ad ſuperius. & ſimiliter
oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem, & nu
trimenti ad membra. uerbi gratia de motu ſanguinis ad ſu
periora corporis, & uniuerſaliter nutrimenti arborum ad
ſuperiora earum, ſed eſt differentia inter iſta, & illa quæ
mouentur ad locum proprium. quoniam illa mouentur ad E
locum, ſiue fuerit propinquus, ſiue remotus. nutrimenta
uerò nō mouentur ad nutriendum, niſi fuerint in aliqua di
ſpoſitione de nutrito: & ſimiliter ferrum non mouetur ad
magnetem, niſi cum fuerit in aliqua qualitate de magne-
te: & ideo magnes quando fricatur cum allio, amittit uirtu
tem. nam ferrum tunc non acquirit de lapide in illa diſpoſi
tione qualitatem, per quam innatum eſt moueri per ſe ad
lapidem. & hoc manifeſtum eſt in ambra, quòd attrahit
paleam quando calefit. ergo iſte modus motionis ſi dicatur
attractio, non intendebatur ab Ariſtote. in hoc nomine at-
tractio, cum colloceтur in his quæ mouentur ex ſe. Ex qui
bus uerbis colligitur de mente Commenta. iſta limitatio,
quòd omne mouens corporeum localiter mouens aliud
corpus, in mouendo localiter mouetur, ueritatem habet
de illis motibus quæ fiunt ab extrinſeco, de quibus memi
nit Ariſt. in. 7. phyſico. text. commen. decimo. de motibus
autem factis ab intrinſeco, generaliter propoſitio uerifica
ri non poteſt, ſicut eſt motus ferri ad magnetem, & uapo-
ris ad ſolem, & nutrimenti ad nutritum. & hæc ſunt quæ di
ci poſſunt. Sed eſt difficultas de elemento, quod teſte
Auerro. in tertio cæli & mundi. com. 28. mouet ſe per acci
dens mouendo medium. nam imaginatur quòd ſicut nauta
per ſe mouendo nauim mouet ſeipſum per accidens; ſic e- F
lementum mouendo per ſe medium, mouet ſeipſum per ac
cidens. unde inquit, & quia lapis, ſicut diximus, non diui-
ditur in motorem & rem motam, ita quòd utrunque eorū
ſit exiſtens in actu: lapis enim mouetur a principio quod
eſt in eo accidentaliter, cum non habeat eſſe motus niſi p
illud principium. non enim eſt motus lapis, niſi ſecundum
quod eſt potentia inferius, & eſt motor ſecundum quòd ē
grauis. Si igitur fuerit motus eſſentialiter per ſe inquantū
eſt grauis, & iam poſuerimus quòd non mouetur eſſentia-
liter niſi ſecundum quòd eſt grauis, ergo eſt motor, & mo
tus eſſentialiter eodem mō quod eſt impoſsibile, & ideo
nō eſt motus hic eſſentialiter lapis, neq; mouet ſe eſſentia
liter. & cū ita ſit, & omne quod mouet ſe accidētaliter, ne
ceſſe eſt ut moueat ſe, quia eſſentialiter mouet aliud mo-
tū a ſe, uerbi gratia, quia homo non mouet ſe accidentali-
ter in naui, niſi quia mouet nauim eſſentialiter: & cum ita
ſit lapis, igitur non mouet eſſentialiter, niſi aeré, in quo ē,
& mouet ſe ſecundū motum aeris, ſicut de homine cū na-
ui. & cum ita ſit, aer igitur & aqua ſunt neceſſaria in mo-
tu lapidis. Ex hoc elicitur, quòd in motu locali, licèt om-
ne mouens corporeum localiter immediate mouens aliud
per ſe motum in mouendo localiter moueatur; non opor-
tet tamen quòd tale ſemper ſit per ſe motum: ſed ſufficit,
quòd ſit uel per ſe, uel per accidens motum. & hoc addi-
tur propter elementū, quòd licèt per ſe localiter moueat

G medium tamen ipſum non eſt per ſe motum a ſeipſo, quia non diuiditur in partem per ſe mouentem, & in partem p ſe motam, ſicut animal quod diuiditur in duo in actu, qoorum unum eſt per ſe mouens, & eſt anima: & aliud eſt per ſe motum, & eſt ipſum corpus. & ideo animal eſt motũ ex ſe, & per ſe. ſed elementa non diuiduntur in duo in actu, nam non diuiduntur niſi in materiam, & formam. Materia autem cum ſit ens in pura potentia, non poteſt eſſe ſubiectum motus; quia quod mouetur, eſt in actu. 5. phyſi. text. com. 8. Materia autem prima eſt primo diuerſa ab actu. unde Auer. ibidem dicit quòd cum eſſe primæ materiæ non admiſcetur actus omnino, & ideo elementa dicuntur mota ex ſe per accidens, quia dum mouentur de potentia accidentali habent principium actiuum intrinſecũ ſui motus, ſed non habent principium intrinſecum paſsiuum: & ideo elementum a ſua forma mouendo per ſe medium mouet ſeipſum per accidens ad motum medij, & in tali motu forma eſt quæ mouet inqoantum forma, & mouetur ut eſt in materia, ut dicit Commen. ibi. & 4. cæli. com. 22. &. 24. & 25. & in. 8. phyſico. 32.

Propõ. 95.

Medium eſt nobilius extremis.

H ADVERTE, quòd ubi eſt æquiuocatio ibi eſt confuſio. medium eſt terminus multiplex, & ultra alias acceptinnes, de quibus ſupra locuti fuimus, pro nunc, medium eſt duplex. unum eſt ſecundum magnitudinem, aliud autem eſt medinm qnod eligitur a natura. Propoſitio uera eſt de medio ſecundum naturam, non autem de medio ſecundum magnitudinem ſiue ſecundum ſitum. gloſſa eſt Ariſto. & Auer. in. 2. de cælo & mun. text. com. 74. ubi Ariſto. reprehendit opinionem antiquorum probantium, quòd medium mundi eſt nobilius horizonte. nam terminans eſt nobilius terminato, ſed horizon terminat medium mundi. ergo horizon eſt perfectior, quia proportio terminãtis ad terminatum eſt proportio formæ ad materiam, forma autem eſt nobilior materia. & Com. dicit in com. quòd Ariſto. concedit antiqnis illas propoſitiones, quod nobilius debet eſſe in nobiliori loco. unde primo cæli & mundi. tex. com. 22. omnes homines de dijs habent exiſtimationem, & omnes eum qui ſurſum, deo locũ attribuunt, & barbari, & græci, quæcunque putant deos palam ut immortale immortali coaptatum ſit, impoſsibile enim aliter. & ita tenet etiam. 12. meta. tex. com. 44. ſed nõ concedit quòd medium in magnitudine eſt nobilius, ſed medium quod eligitur a natura. unde, ut inquit, medium quod eſt ſecundum nobilitatem, & electionem in animalibus, nõ eſt medium in magnitudine, ſed eſt medium in ſub-

Medium duplex.

I ſtantia. & inquit Com. quòd iſte ſermo contradicit Pythagorico ſermoni de corde, & ſermoni ipſius. dicit enim quòd cor eſt nobiliſsimum membrorum. ergo debet habere locum nobiliſsimum quod eſt medium corporis, ſicut princeps debet habere medium in ciuitate ut habeat regnum æquale. & eſt exemplum Ariſto. in libro de motibus animalium, & ſubdit. ſed tamen uidetur quòd non eſt ita de animali magno ſcilicet de mundo, ſicut de animali paruo quod eſt generabile, & corruptibile, quoniam horizon in mundo eſt nobilius centro. horizon enim eſt terminans, & centrum eſt terminatũ. etiam entia nobiliora ſunt in cælo quod eſt nobiliſsimum locorũ. uidetur ergo quòd medium animalis generabilis, & corruptibilis, eſt contrarium medio animalis æterni: & propoſitio quam accipiũt iſti ideſt antiqui fuit accepta uniuerſaliter in animali ſimpliciter. Vbi conſidera, quòd plerunque paralogizat mẽs ſumendo aliquas propoſitiones, quæ ſunt ueræ de animali corruptibili, tranſumens illas ad animal cæleſte, & eſt error magnus. nam animatum fere dicitur æquiuoce de iſtis, & de illis, ut dicit Com. in. 2. cæli. cõ. 60. animal enim corruptibile eſt animal per ſenſum, ſed animal cæleſte de uirtutibus animæ non habet niſi intellectum, & appetitum. 12. meta. com. 36. & primo cap. de ſubſtantia orbis contra Auic. ponentem animam imaginatiuam in cælo. Vnde ut excitem intellectum tuum in hoc parum digredi conſtitui

K non ſine cauſa, quia multi decipiuntur loquẽtes uniformiter de illis, & iſtis. Altera differentia inter animal magnũ, & paruum eſt iſta, quia animal cæleſte ita ſe habet, quòd ẽ ſecundum uniuerſum animatum, & intelligens, quia intelligentia non unitur orbi mediante dimenſione interminata. nõ enim habet totum neq; partem, ſecus eſt de animali corruptibili. colligitur differentia iſta ex. 2. cæli com. 3. & & ex. 1. c. de ſubſtantia orbis. Amplius illæ ſex differentiæ poſitionis dextrum ſiniſtrum, ſurſum deorſum, ante & retro, aliter ſunt ibi, aliter hic. patet ex. 2. cæli. com. 15. Amplius in animali cæleſti non eſt aliquid quod animatur per animam, nec eſt aliquid quod uiuat per uitam, quia omne tale eſt generabile & corruptibile animal. ſententia Aue. clara in. 8. met. com. 12. ubi dicit. & cũ narrauit quòd iſtæ ſubſtantiæ cæleſtes non habent materiam. ſ. quia non ſunt compoſitæ ex materia & forma, ſed ex corpore, & forma animata intelligibili, nõ ita quòd anima ſit res animata, ſicut, ſupple tu, eſt in iſtis corruptibilibus, in quibus forma eſt tota quiditas, non ita quod illic ſit aliquid quod animatur per animam, aut uiuat per uitã, ſed sũt animata per ſe, & uiua, omne enim quod uiuit per uitã eſt generabile, & corruptibile. & ideo dicit Them. quòd ſol, & luna, & ſtellæ, aut ſunt formæ ſine materijs, aut habent materias per æquiuocationẽ, ſicut eſt diſpoſitio in materia intellectus.

L Et ex illo loco patet error eorum, qui poount intelligẽtiã per formalem inhærentiam animare cælum, cum tamẽ hic aperte reclamet Com. quòd ibi nihil animatur per animã, nihilq; uiuit ibi per uitam. Et ratio eſt, quia ut idem dicit in libro de ſubſtantia orbis in penul. c. ubi dicit quòd corpus cæleſte non indiget in ſuo eſſe anima, quia ipſum eſt permanens per ſe, ſecus autem eſt de corpore animalis corruptibilis, quia tale eſt fluxibile, & ideo indiget anima animante, quod uidemus experimento: ceſſante enim anima corpus ſtatim diſſoluitur. unde Ariſ. cõtra antiquos primo de anima, inquit, quòd uidetur magis quòd anima cõtinet corpus, quam corpus animã. Pro quo aduerte, quòd anima apud ſapientes, præcipue arabes, dicitur a formaliter animãdo, ſicut eſt anima uegetatiua, & ſenſitiua quæ ſunt formæ informantes corpus organicum. unde Auer. in. 2. colliget. c. 7. loquendo de uirtutibus animæ uegetatiuæ inquit. Et in naturali philoſophia fuit declaratũ de iſtis quòd sũt animæ, & hoc ideo, quia ipſæ ſunt organicæ, & quia nõ sũt uirtutes naturales. Et ex hoc poteris intelligere etiam ſermonem Ariſt. in. 2. de anima. in tex. com. 21. ubi inquit. De intellectu autem & perſpectiua potentia nihil adhuc manifeſtum, ſed uidetur aliud genus animæ eſſe, & hoc ſolum cõtingere ſeparari, ſicut perpetuũ a corruptibili. ubi Aue. in com. dicit quòd rectius eſt, ut ſit non anima. & Auic. 9.

M ſuæ met. c, 4. loquẽs de anima imaginatiua cæli dicit, quòd non eſt forma ſeparata ab orbe, alioquin eſſet intelligẽtia. & hoc nõ eſt dubium in uia Com. quicquid dicant alij. nam de ſi intelligentia dicitur anima cæli, eſt rõne motus, quia principium mouẽs de rebus mobilibus eſt ſicut anima de rebus uiuis. 8. ph. com. 1. & ita dicit ſeipſum declarando in lib. de ſubſtantia orbis. c. 1. quòd cælum non dicitur animatum niſi propter motum localẽ, & propter appetitũ, quia dicitur motum ex ſe, & appetens per ſe, & neutrum iſtorũ requirit quòd intelligentia ſit forma inhærens, ut alias diffuſe demonſtraui. Alia differentia eſt, quia in animali cæleſti non datur materia niſi propter motum localem: ſed in animali corruptibili datur materia propter generationẽ, & corruptionem. ſic dicit Com. in lib. de ſubſtantia orbis: & ibi uide, quia longe plures differẽtias inuenies, tum ex parte formæ, tum ex parte materiæ, tum ex parte accidentium. Reuertamur iterũ ad declarationẽ propoſiti theorematis, quòd eſt alia æquiuocatio ex parte medij. nam quædam dicũtur media per compoſitionem ex extremis, ſicut colores medij inter album & nigrum: & quædam dicũtur media per comparationem tantũ, ſicut aer & aqua ſunt media inter ignẽ & terram. diſtinctio eſt Auer. 4. cæli & mũ. com. 26. in neutris eſt uniuerſaliter uera propoſitio aſſumpta. nam uiredo non eſt perfectior albedine. nam. 10. met. tex. com. 7. albedo eſt metrũ, & menſura omnium colorũ.

ſimiliter

A ſimiliter aer & aqua quæ ſunt media ſecundum cōparationem inter ignem qui eſt leuis ſimpliciter & terram quæ ē grauis ſimpliciter non ſunt nobiliora igne qui eſt formaliſſimum omnium elementorū. Falſa etiam eſt propoſitio in formis recipientibus intenſionem,& remiſsionem. Fallit etiam propoſitio in operationibus propter eandē cauſam. nam extremum intēſius in operatione eſt nobilius medio. Vera autem eſt propoſitio in moralibus,quia uirtus quæ ē in medio duorum extremorum,quæ ſunt uita,eſt nobilior extremis. ibi enim ueritatem habet ſermo Heſiodi poętę, dicentis,medium eſſe plus toto,ut declarauit Plato in tertio libro de legibus.

Propō. 96.

Semper exiſtimabitur aliqua ſpecies mouens.

FAMOSA eſt propō,& ſcribitur in.3. phyſicæ auſcultationis.in text.com.17. Aduerte tamen quòd Ariſt.ſibimet obuius eſſe uidetur.nam in.5.phy.auſcultationis.tex.cō.3.inquit ſpecies neq; mouet,neq; mouetur.& Com.ibid.com.5. ſcribit,qui fingit formas moueri,non eſt amplius cum eo loquendum in hac ſcientia,naturali uidelicet.nam unum eorum quæ ponit naturalis,eſt quòd forma nō ſeparatur per ſe.ſ.non mutatur de materia in materiam,ſecundum quòd corpora mutātur de loco ad
B locum, ſed ſeparatio eius a materia ē corruptio,ut ſcribit Auer.4.ph.com.17. Aduerte igitur, quòd eſt duplex formarum genus,quædam ſunt abſtractæ a materia, & quædā ſunt eductæ de potentia materiæ, ut patet per Aner.1.ph.com ult. Differentia tamen magna ualde eſt in hoc duplici genere formarum,nam in abſtractis a materia idem eſt qniditas,& eſſentia:in materialibus autem iſta diuerſantur,ut patet in.7.met.tex.com.41.Et in.3.de anima.text.com.9. Et ideo principiū formale agendi eſt ipſa forma,ſed id qđ agit eſt ipſa eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ, & in paſsione id quod patitur eſt compoſitum,ſed principium quod eſt ſibi ratio patiendi eſt materia.unde Ariſt.in proœmio met. actus & generationes ſunt ſuppoſitorum.Et.7.met.tex.cōmē.26.&.27.Non generatur forma nec matēria,ſed ſynolon ideſt congregatum ex materia & forma.Sic igitur ſpecies rei materialis eſt principium mouendi,ut quo;non ut quod.ſed quod ſic mouetur,& mouet,eſt compoſitū ex materia,& forma.Et hoc innuit Com.ibi in. 5.phy. reddens cauſam illius dicti, quare forma non mouet neque mouetur,& inquit, quoniam motor & motum eſt compoſitū ex materia,& forma.Et declaratum eſt in.3.ſ. phy. quòd motus eſt in moto non in motore. Them.autem in.5.phy. perſcrutans illū locum inquit,quòd licet nonnullæ formæ mouere dicantur ut animal anima,& lapidem grauitas;nō tamen ab his mouentur illa quatenus procreātur. Nec enim grauitas lapideſcentem,& concreſcentem uaporem progignit ipſa.
C Alioquin motus in his neceſſario haberet, quod ſtatim reuincitur falſum,quoniā in rebus motis non in mouentibus motum eſſe perſuaſum eſt &c.Conſiſtit igitur ſolutio Themiſtij in hoc, quòd quando res eſt in procreari, & gigni non mouetur a ſua forma,ſed ab ipſo generante, ut patet.8.phy.tex.com.32. unde forma quæ eſt terminus motus,nō mouet neq; mouetur in illo motu,ſed bene forma quæ eſt agens, quæ coincidit in idem ſpecie cum forma quæ eſt terminus motus,eſt illa quæ mouet.& hoc etiā eſt de intentione Alberti magni ibidem dicētis, quòd forma in motu rei quę tranſmutatur ad illam formam nō mouet influendo aliquid de moto ipſi materiæ,ſicut facit efficiens. licèt enim efficiens idem ſpecie ſit cum forma quæ eſt finis motus;nunquam tamen eſt idem numero. Et ideo forma ut eſt finis motus,neq; mouet neque mouetur, proprie loquendo. Niſi forte uelimus dicere quòd mouet metaphorice pro quanto mouet intentionem agentis. Nā ut inquit Ariſto.in.1.de generatio.& corrup.in tex.com.55. Faciens cauſa eſt,unde principium motus.Cuius autē gratia non actiuum. nam ſanitas non factiuum eſt niſi ſecundū metaphoram. Intellectus igitur propoſitionis in rebus habentibus formam in materia talis eſt,quòd omne agens debet habere aliquam formā per quam ſit in actu, & per quā agat. fruſtra enim eſſet agens, niſi haberet in ſe principiū
D alicuius operationis,ſed nō oportet quòd ſit in actu rei fiendæ,ita quòd ſemper ſit eiuſdem ſpeciei.Sic enim omne qđ mouet,& agit,eſt in actu,loquendo de uera motione.Nā illud quod metaphorice mouet ſicut eſt finis,non debet eſſe in actu.Nam quàm primū finis eſt in effectu, ceſſat motus. Nam habitibus præſentibus in materia non adhuc generatur aliquid,ſed iam eſt primo de generatione, & corruptio. ubi ſupra,& maxime de fine ſecundario. Vnde hoc eſt ſingulare,& peculiare in hoc genere cauſę finalis quod ſit ens in potentia cum actuali intentione eius ad quod mouet. Vnde dicit Auer.in.12.met.com.36. Balneum in anima mouet ut efficiēs, & balneum extra animam mouet ut finis.non uult dicere quòd forma balnei præciſe ut acquiritur hominis in eſſe reali, ſecundum tale eſſe ſit cauſa mouens;quia finis illo modo non habet rationem cauſæ, ſed eſt effectus ſecundum eſſe productus ab agente.ſed uoluit dicere,quòd quia finis habet mouere in ratione boni amari,& deſiderati intentionem agentis:& quia non habet bonitatem,& utilitatem reſpectu ſanitatis ut forma balnei habet eſſe cognitum,ſed ut eſt inexiſtentia, quia bonū & malum ſunt in rebus,& uerum & falſum ſunt in anima;ſic forma balnei præciſe in eſſe abſtractionis conſiderata mouet ut efficiens,quia obiectum mouet intellectum ſicut motor mobile,ut patet.3 de anima.tex.com.54.ſed forma balnei
E primo ut apprehenditur ab anima, ut habet bonitatem extra acquirēdam infirmo debenti accedere ad illud,ſic mouet in ratione finis, & iſte eſt intellectus Auer. Nota tamen quòd actio proueniens a forma duplex eſt. Quædam eſt materialis, & tunc forma agit mediantibus qualitatibus exiſtentibus in materia. unde dicit Ariſtot. in libr.de ſenſu,& ſenſato.ignis non agit inquantum ignis,ſed inquātum calidus.Et ratio eſt,quia actio eſt merito contrarietatis. Ignis autem non habet contrarium niſi ratione qua calidus,non ratione qua ignis. Alia autem eſt actio ſpiritalis,& in tali actione forma ſola eſt principium agendi. ſic dixit dominus Albertus magnus in.2. de anima.in trac.3. c.6. Vtrum autem concurrat aliquid aliud in illa actione, Aue.2.de anima.com.60. uiſus eſt dereliquiſſe ſub dubio: tamen ſine præiudicio dici poteſt,quòd ſi in actione materiali agens naturale rememoratur ab intelligentia non errante;multo magis credendum eſt in actione ſpiritali,quæ eſt longe præſtantior.Nam non eſt opinandum,quòd ſi eſſe coloris nobiliori modo eſt in uiſu quam ſit in corpore colorato, quòd iſta diuerſitas cauſetur ab ipſis ſubiectis: quia,ut inquit Com.in loco prællegato,melius eſt exiſtimare quòd diuerſitas formarum ſit cauſa diuerſitatis materierum,quam ecōtra.
F Forma igitur materialis quō ſit principium agendi dictum eſt. Sed forma abſtracta a materia per ſuam eſſentiam agit ſecundum Peripateticos,& in ſua actione non eſt fatigabilis, quia non eſt conſtituta in eſſe per ſubiectum, ſed eſt potius conſtituens ſuum ſubiectum in eſſe,ut patet per Auer.1.phy.com.63.

Formarū duplex ē genus.

Actio formæ duplex.

Propō. 97.

Materia eſt cauſa pluralitatis ſeu numeralitatis apud philoſophos, & cauſa conuenientiæ in multitudine numerali eſt forma.

PROPOSITIO iſta in propria forma ſcribitur per Auer.in libro deſtructio deſtruct. in diſputa. 1. in ſolutio.7.dubij, extrahitur autem ex mente Ariſto.12.primæ philoſophiæ.in tex.cō.49.ubi ſcribit.Quòd autem unum cælum,manifeſtum eſt. ſi enim plures eſſent cæli,ut homines;foret principium quidem circa unūquodque ſpecie unum,numero uero multa:ſed quęcunque ſunt numero multa,multam materiam habent.una enim & eadem ratio multorū ut hominis,Socratis uero unus.Quod autem quod quid erat eſſe non habet materiam primam. endelechia enim. unum igitur & ratione, & numero primum mouens immobile ens & motum.ergo ſemper & cōtinue unum ſolum. unum ergo ſolum cælum. Dicit autē Scotus in.7.ſuæ meta.q.13.& in.2.ſententiarum diſtin.3. parte prima,& Anto. And.in.5.ſuæ meta.q.5.dicunt quòd cum ſecundo phy.tex.com.26. materia & forma opponuntur

Opi. Scoti.

tur

G tur relatiue: & quia quot modis dicitur unum oppoſitorũ
tot modis dicitur & reliquum, ſicut forma apud Philoſo-
phos ſumit̃ duobus modis nidelicet pro forma partis quæ
eſt altera pars eſſentialis compoſiti, ſicut anima reſpectu
hominis,& pro forma totius ſicut humanitas quæ eſt idem
quòd quiditas; pariformirer materia ſumitur duobus mo-
dis, quia quędam eſt materia quæ opponitur formę partis,
& hæc eſt materia quæ eſt principium eſſentiale rei, con-
ſtituens rem cum forma,& unum ens per ſe: quædam au-
tem eſt materia quæ opponitur formæ totius, & ipſi quidi
tati, & per conſequens eſt extra rationem quiditatis for-
maliter, & hæc eſt materia quæ eſt differentia ſeu proprie
tas indiuidualis. & tunc iuxta huiuſmodi diſtinctionem di
cunt Ariſt. & ſequaces intellexiſſe quòd iſta materia indi
uidualis eſt illa quæ cauſa exiſtit propter quam indiuidua
multiplicantur numero in eadẽ ſpecie: & forma eſt cã con
uenientiæ ſcilicet forma quæ eſt quiditas, iuxta illud Por-
phyrij participatiõe ſpeciei plures homines ſunt unus ho
mo, & ſic gloſſant omnes auctoritates Ariſt. in. 5. &. 7. pri
mæ philoſophiæ, quæ uidentur ſonare, quòd quæ numero
differunt propter materiam differunt, & ita prꝼallegatam
Ariſt. auctoritatem. 12. met. tex. com. 49. de primo moto-
H re gloſſant, quia deus de ſe eſt hic, & ſingularis, quia natu
ra diuina non eſt coottrahibilis per differentias indiuidua-
Impugnatio. les ad plures deos. Sed quicquid ſit de principio indiui-
duationis, de quo feci quæſtionem prolixam dum eſſem iu
nior, quantũ tamen ſpectat in declaratione præſentis theo
rematis: Dico ſalua pace, iſtam gloſſam non eſſe de mente
Ariſ. & ſui Com. Auer. in præallegatis locis. nam Com. in
com. 49. exponens illam Ariſ. demonſtrationẽ dicit quòd
omne quod eſt unum, & plura in numero, habet materiã.
ideſt omne quod eſt unum in ſpecie, & plura in numero ha
bet materiam. ſed iam declaratum eſt quòd principium cę
li non habet materiam. manifeſtum eſt autem quòd demõ-
ſtratio, qua ibi in. 12. met. tex. com. 41. & in. 8. ph. tex. com.
78. & 79. demonſtrauit quòd primus motor non habet ma
teriam, non proceſsit de materia ut opponitur quiditati.
Amplius. 7. primæ philoſophiæ. tex. com. 28. contra Plato
nem inquit. Quare palam quia nõ oportet quaſi exẽplum
ſpeciem probare. maxime enim in his exquirerentur for-
mæ: nam ſubſtantiæ maxime hæ. ſed ſufficiens eſt generans
facere & ſpeciei cauſam eſſe in materia. omnis uero iam ta
lis ſpecies in his carnibus, & oſsibus Callias, & Sortes, &
diuerſa quidem propter materiam. diuerſa nanque, idẽ ue
ro ſpecie. nam indiuiduæ ſpecies. Patet autem manifeſte
quòd materia ſumitur pro ſubiecto generationis, in tali e-
nim eſt forma generans. Et confirmatur auctoritate Aue.
I ibidem com. 28. ubi expreſſe dicit in calce commenti ex-
ponens allegata uerba. D. dixit, ſed ut generans poſsit. i.
ſed ſufficit in generatione, ut in generante ſit potentia
ad generandum formam ſibi ſimilem in materia quæ eſt in
potentia forma eius ideſt quia actio eius nihil aliud eſt
quã extrahere illud quod eſt in potentia ad actum, & erit
cauſa in multiplicatione generabilium ab uno generante
multiplicatio materierum in quas agit, & uniuerſaliter ip
ſum agere in aliud, & ut generans, & generatum cum hoc
ſint idem in forma. Et hoc intendebat cum dixit, ut ſit Sor
tes, & Callias ideſt quoniam ſi generatio eſſet a formis ſe
paratis non poſsibile eſſet, ut iſtæ formę eſſent cauſæ eius
quod apparet ſcilicet quod generans, & generatum ſunt
duo in numero, & unum in forma. Vbi patet clariſsime in-
telligenti quod loquuntur de materia ex cuius potentia
res extrahitur ab agente ad actum, tale autem non eſt dif-
ferentia indiuidualis, immo eſt materia quæ eſt ſubiectum
generationis. Ex hoc igitur loco patet quòd expoſitio iſto
Opi. propria. rum non eſt de mente Ariſto. Dicamus igitur iſtum eſſe
propoſiti theorematis intellectum quòd comparãdo prin
cipium diſtinctiuum ad principium aſsimilatiuum, mate-
ria ſecũdum Peripateticos eſt appropriatum principium
plurificationis, & diſtinctionis. forma autem eſt appropria
tum principium aſsimilationis. unde iſto modo intelligi-
tur etiam auctoritas Aue. 1. meta. com. 40. ubi habet quòd
dualitas in re eſt propter materiam, non tamen credas, ut
multi ante nos tenuerũt, materiam comparatam ad formã
reſpectu indiuidui demonſtrati, & ſuæ unitatis numeralis K
principalius dependere ab unitate materiæ, quàm unitate
formæ. nam materia non eſt una numero niſi priuatiue de
ſe, ut ſcribit Auer. 12. met. com. 14. ſed ipſum indiuiduum
demonſtratum eſt hoc, & unum numero principaliter per
ſuam formam, & iſta eſt unitas poſitiua. ſic enim ſcribit ad
literam Auer. ubi ſupra dicens. Demõſtrandum igitur quo
unum numero poteſt inueniri in pluribus. hoc quidem nõ
intelligitur in eo quod eſt in actu, in eo autem quod eſt in
potentia dicere eſt quod eſt unum in numero, & cõe plu-
ribus, & non habet differentias, quibus differunt in ſingu-
lis indiuiduis adinuicem, & quia differentiæ indiuiduales
abſunt, & caret formis quibus inuenitur pluralitas in nu-
mero dicitur eſſe unum, & quia caret forma qua res dici-
tur eſſe una numero, dicitur eſſe cõmunis rebus pluribus
in numero, nõ quia habet formam communem ſicut eſt in
genere. ſecundum igitur quod caret differentijs formarũ
indiuidualium, eſt una numero, non quia habeat formã in-
diuidualem, qua res dicitur eſſe una numero: & ſecundum
hoc etiam quod caret forma in actu indiuiduali eſt cõmu-
nis pluribus rebus. Et. 1. de anima. cõ. 90. dicit manifeſte.
omne quod eſt unum, & continuum non eſt unum per ſuã
materiam, ſed per ſuam formam. quod intelligo, principa-
liter, ut in quæſtione de principio indiuiduationis latiſsi-
me declaraui, & iſta eſt uia eius, & ſui magiſtri ni ſallor. L
Sed quæ fuit cauſa quòd iſta opinio inualuit in uia multo- Cã erroris.
rum uirorum iuxta principia peripatetica quòd abſolute
crediderũt multiplicationem a materia principaliter pro-
uenire non a forma, & quod diſtinctio indiuiduorũ in ea-
dẽ ſpecie principaliter eſt a materia non a forma? fuit quia
iſta multitudo indiuiduorum in eadem ſpecie in ſolis ma-
terialibus reperitur. unde etiam Com. in. 1. ph. com. 6. qua
ſi ab ipſa ueritate coactus dicit, quòd differẽtiæ aut ſunt re
rum differentiũ ſecundum formam, aut rerum differentiũ
ſecundum quantitatem differentiam per formas nuncupãs
ſpecificas differentias. Differentiæ uero ſecundum quanti-
tatem ſunt indiuiduales. nam indiuidua per accidẽs differ
re dicuntur & quantitas inſequitur materiam, ut patet ex
libro de ſubſtãtia orbis. c. 1. ita etiam dicit in pręſenti loco
in diſpu. 1. in ſolu. 7. dubij, ubi habet. Nullum nanq; indiui
duum ab alio indiuiduo diſtingui debet ab aliqua proprie
tate niſi per accidens, immo indiuidua abinuicẽ diſtinguũ
tur materia. Quem locum quidam illo modo expoſuerũt Expoſitio moderni expoſitoris.
quòd Auer. iſtam rationẽ innuit ibi. Quæcunq; multiplicã
tur in numero, & uniuntur in forma ſunt compoſita ex ma
teria & forma, ſed animæ ſeparatæ non ſunt compoſitæ ex
materia & forma, ergo nõ ſunt multæ in numero. Syllogiſ
mus eſt in ſecũda figura, & accepit maiorem, & tacuit mi
norem, quia eſt conceſſa ab eis, & dicunt quòd ibi (nullũ M
autem indiuiduum) probat maiorem, & dicit. nullum indi-
uiduum diſtinguitur ab alio ab aliqua proprietate niſi per
accidẽs. hæc maior proſyllogiſmi. ſed indiuidua diſtinguũ
tur materia. igitur diſtinctio per accidens eſt per materiã,
& econtra. eſt enim ratio in tertia figura. & maior eſt Ari
ſto. in. 2. poſte. & minor eſt manifeſta per ſe. Et notãt quòd
ſicut materia concurrit ad eẽ indiuiduorum, ita concurrit
ad diſtinctionem: ſed quoniam materia eſt cauſa per acci-
dens indiuidui, neceſſario tamen; forma autẽ per ſe eſt cau
ſa indiuidui: ideo diſtinctio indiuiduorum eſt per accidẽs,
non tamen pure, ſed per accidens neceſſarium. declaratum
eſt enim in. 7. met. quòd materia eſt cauſa quiditatis indiui
duorum non per ſe, ſed per accidens, ſed tamẽ neceſſariũ.
forma autem eſt cauſa per ſe totalis eſſentiæ, & quiditatis
rerum, ideo eſſentia indiuiduorum eſt per accidens a ma-
teria, & per ſe a forma. Sed iſte bonus uir, ut ſui moris ẽ, Impugnatio.
ad pauca reſpiciens in omnibus de facili enunciat. Primo
quidem non animaduertit quòd ille proſyllogiſmus non
eſt ad maiorem, quia eſt in tertia figura, & illa maior erat
uniuerſalis quæ erat ſyllogizanda, & in proſyllogiſmo alte
ra præmiſſarum erat una indefinita. unde propter utranq;
cauſam ex ui proſyllogiſmi, maior primi ſyllogiſmi quæ
erat uniuerſalis, non poteſt concludi. nam licet gratia ma-
teriæ quando ambæ præmiſſæ ſunt uniuerſales, & minor ẽ
in terminis conuertibilibus, quia tunc poteſt redire ad pri

A mam figuram, poſsit ſequi cnnclufio uniuerſalis in figura
tertia, ut dicit Auer. in. 4. phy. com. 42. ubi tamen nõ ſunt
ſic diſpoſitæ, nullo pacto ſequi poteſt. Amplius autem ad-
huc non habet intentum ſuum, quia per talem proſyllogiſ
mum non concludiť maior rationis, quia maior illius ratio
nis erat, quòd quæcunque multiplicantur in numero & u-
niuntur in forma ſunt compoſita ex materia & forma: ſed
per mirabilē deductionē tui proſyllogiſmi, ſequitur quòd
diſtinctio per materiam eſt per accidens, aut econtra. quid
ad rem? Amplius Com. in uno proſyllogiſmo peteret prin
cipium, quia arguens contra Algazelem & Auic. qui po-
ſuerunt animas ſeparatas numero differētes accipit in pro
ſyllogiſmo, quòd indiuidua diſtinguuntur per materiam,
ſed hoc erat quòd ab ipſis negabatur. immo dicunt quòd
animæ illæ per proprietates accidentales diſtinguuntur.
Præterea. Bone uir, quomodo dicis materiam eſſe cauſam
eſſendi, & diſtinguendi tãquam principium, & cauſam per
accidēs reſpectu indiuidui? cum hoc ſit per ſe notum & ma
nifeſtũ omnibus etiam de nouo inchoantibus philoſopha
ri, quòd materia, & forma ſunt principia per ſe generatio
nis, quia ſunt principia per ſe rei generatæ, & remanēt in
re generata. priuatio autem eſt principium per accidēs ne
ceſſarium, tamen ſicut patet in. 1. phyſicæ auſcultationis in
B tex. cnm. 65. ubi habetur. manifeſtum igitur quòd ſi quidē
ſunt cauſæ, & principia eorum quæ natura ſunt. ex quibus
primis ſunt, & fiunt non ſecundum accidens, ſed unũquod
que quidem dicitur ſecundum ſubſtantiam quod fit ex ſu-
biecto & forma. componitur enim muſicus homn ex ho-
mine, & muſico quodãmodo. reſolues enim rationes in ra
tiones eorum. ubi Com. dicit quòd cum Ariſto. declarauit
quòd principia ſunt tria, forma, & priuatio, & ſubiectũ, in
cepit notificare quæ eorum ſunt per ſe, & quę per accidēs.
Et infra reaſſumens rationem, quam Ariſt. intendit in tex.
in forma inquit. Et ſyllogiſmus componitur ſic. Si princi-
pia naturalia ſunt illa ex quibus generatur generabile per
ſe & principaliter, & talis eſt diſpoſitio formę, & ſubiecti,
neceſſe eſt, ut omne generabile generetur ex forma & ſu
biecto. Dimittit autem minorem, & cõcluſionem, quæ de-
bet ſuppleri, quia eſt ſyllogiſmus hypotheticus continuus
conſtructiuus, quem noſtri appellant ſyllogiſmum cõditio
nalem a poſitione antecedentis ad poſitionem conſequen
tis, & ita dicit etiam in ſeq. tex. & com. uſque ad. 68. inclu-
ſiue. Amplius Com. 5. meta. com. 23. expreſſe habet quòd
omne compoſitum eſt per ſe, per ſuam materiã, & per ſuã
formam, & non per accidens, ut tu dicis. quomodo enim
priuatio diſtingueretur aliter a materia, ſi materia eſt prin
cipium per accidens neceſſariũ tamen? ſic enim eſt de pri-
uatione, & ita rediret opinio Platonis, qui nõ diſtinxit in-
ter materiam & priuationem, ut patet. 1. ph. 60. & 79. Am
C plius quod dicit iſte expoſitor, quòd materia eſt cauſa per
accidens eſſentiæ, & quiditatis indiuiduorum, & dicit hoc
eſſe declaratum in. 7. meta. eſt purus error, quia frater mi
apud Peripateticos in conceptis cum materia aliud eſt qđ
quid eſt ab eo cuius ē quod quid eſt, ut dicit expreſſe Phi
loſophus. 7. met. tex. com. 41. ideſt differt eſſentia a quidi-
tate. illud enim quod in talibus diuerſificauit eſſentiam a
quiditate, eſt materia, ut dicit etiam Com. tertio de anima
com. 5. in ſolutin. 3. q. unde refert dicere aliquid eſſe par-
tem per ſe eſſentię, & dicere eſſe per ſe partem quiditatis,
uel dicere aliquid per ſe pertinere ad rei eſſentiam, & il-
ludmet pertinere per ſe ad rei quiditatem. unde dicũt Pe
ripatetici quòd materia, & forma per ſe pertinēt ad rei eſ
ſentiam, quia eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ per ſe reſultat,
& integratur ex ipſis. unde a græcis dicuntur ſynætia ideſt
concauſæ, quia ſimul cauſant ſubſtantiam compoſitam, &
dicuntur partes eſſentiales eiuſdē: ſed tamen materia non
pertinet ad rei quiditatem per ſe, quia ipſa neque quiditas
eſt, nec quiditatem habens, eſt tamen in ſe conſiderata ſub
ſtantia, & natura quædam. nam ſola forma a Peripateticis
quiditas nuncupatur. ubi Ariſto. in. 2. phy. & 7. meta. & 5.
& ubique appellat eam rationē, & quod quid erat eſſe rei.
Et ne uideamur iſta ſtudio contradicendi dicere, adduca-
mus uerba Auer. in. 7. primæ philoſophiæ com. 21. ubi in-
quit. Et ſolutio eſt quoniã quiditas hominis eſt homo uno D
modo, & non homo alio modo, & eſt forma hominis, &
non eſt homo qui eſt congregatus ex materia & forma. q.
d. ſi homo ſumatur pro hominis quiditate, ſic forma homi-
nis eſt homo: ſed ſi homo ſumatur pro eſſentia hominis,
ſic forma hominis non eſt homo, immo homo ut ſic eſt cõ
gregatum ex forma, & materia. Et in com. 34. ibidem con
firmans iſtam ſententiam expreſſe dicit. Si igitur hoc no-
men ſubſtantia dicitur ſimpliciter de materia ſubſtãtiæ cõ
poſitæ ex materia & forma, & de forma eius & de compo
ſito, tunc forma ſubſtantiæ dicetur eſſe ſubſtantia rei, cum
ipſa declarat eſſentiam rei. Materia uero dicitur ſecũdum
conſiderationem ad ſubſtantiam compoſitam ex materia
& forma eſſe pars ſubſtantiæ, ſecundum conſiderationem
uero ad ſubſtantiam declarantem eſſentiam rei nõ dicitur
eſſe pars ſubſtantiæ, ſed eſſe apparens deferens formam in
ſuam diffinitionem. unde in diffinitionibus rerum neceſſa
rio debet poni materia, nõ quia ſit pars quiditatis, quia ip
ſa ſecundum ſe eſt ignota, eſt enim pura potentia, ſed po-
nitur tanquam uehiculum deferens ipſam quiditatem. un-
de primo de anima. com. 16. inquit. Qui in diffinitionibus
ponit materiam, & dimittit formam, diminute accipit: ſed
qui ponit formam, & dimittit materiam uidetur dimittere
aliquid non neceſſarium, ſed non eſt ita quoniam forma de E
bet accipi cum diſpoſitionibus in quibus exiſtit. Dicamus Opi. propria.
igitur nos, quòd opinio Comm. eſt iſta in illo loco, quòd
comparando indiuidua quo ad principium conuenientiæ,
& diſtinctionis ſeu plurificationis appropriatæ, conueniē-
tia eſt a forma: & plurificatio, & diſtinctio numeralis eſt a
materia. Philoſophi enim innixi rationi ſenſatæ, quòd na-
tura nihil fruſtra facit, euitauerunt multitudinem entium
inquantum fieri poteſt. unde Ariſto. in primo phyſicæ au-
ſcultationis. in tex. com. 50. præpoſuit opinionem Empe-
doclis ponentis principia finita opinioni Anaxagoræ, &
Democriti, ponentium principia infinita: quia ubi fieri po
teſt, & ſaluari poſſunt apparentia in rebus cum paucitate
principiorum, longe melius eſt quam multiplicare illa ſi-
ne neceſsitate. ubi inquit Commen. in commen. quòd qui
poteſt ſanare modica actione, ille agit actione artificiali.
Si autem laborauerit actione maiori, ſuperflue aget & o-
tioſe. & ita eſt de natura ſicut de arte. Quia igitur uiderũt
multitudinem entium in eadem ſpecie in habentibus for-
mam in materia ex ſua imperfectione proficiſci, quia natu
ra non poteſt perpetuari ſecundum indiuiduum, ſed ex di
uina ſolicitudine & miſericordia datum fuit, ut talia ſecũ-
dum ſpeciem perpetuentur, ut dicit Commen. in 2. de ani
ma. com. 34. & eſt etiam ſententia Ariſto. in. 2. de generat.
& corrup. in tex. com. 59. ubi habet. Hoc autem rationabi
liter contingit. quoniam enim in omnibus inquimus, quòd F
melius eſt deſiderare naturam ſemper, melius eſt autē eſ-
ſe quàm non eſſe. eſſe autem quot modis dicimus in alijs
dictum eſt. hoc autē in omnibus impoſsibile exiſtere pro-
pter longe a principio diſtare reliquo modo compleuit eſ
ſe deus faciens continuam generationem, ita enim maxi-
me cõtinuabitur eſſe, quia proximæ eſt ſubſtantię fieri per
generationem. Vbi Commenta. inquit, quia iam uiſum eſt
nobis quòd natura ſemper mouetur ad nobilius ſecundum
quòd poteſt in unoquoque, & ſecundum quòd poteſt reci
pere unumquodq;: & quia ens eſt nobilius quam non ens,
& ens uerum quam non uerum, & ſecundum indiuiduum
quàm ſecundum ſpeciem. quamuis impoſsibile eſt aliquod
ens in iſtis rebus eſſe ſimpliciter nobile propter remotio
nem a prima cauſa, habens eſſentiã, & nobilitatem, quia
deus compleuit diminutionem in iſtis contingentem hoc
modo, ſecundum quòd generatio facta eſt continua. qua-
re eſſe poteſt perpetuum in iſtis rebus. Et in primo de cæ
lo & mundo. commen. 4. quòd inuenitur ex eis plus quam
unum ſcilicet plus quàm unum indiuiduum in una ſpecie
eſt diminutum: quia ſi eſſet perfectum, ſufficeret eſſe unum
ſicut in mundo: & hæc eſt cauſa eſſe indiuiduorum multo-
rum in una ſpecie ſcilicet quòd propter diminutionē non
fuit natura contenta eſſe unius. Et ideo Philoſophi in ab-
ſtractis a materia in quibus tota perfectio naturæ põt per-
petuari

G petuari in uno indiuiduo, dixerunt quòd in talibus nõ eſt niſi unum ſuppoſitum in una ſpecie. ſic igitur Auerr. contra Algazelem & contra Auicen. ponentes animas rationales eſſe pluriſicatas in eadem ſpecie, & poſſe remanere poſt mortem ſeparatas a materia, & diſtinctas. inquit. Nos dicimus quòd ponere animas ſeparatas a materia plures in numero, eſt opinio incõceſſa ab omnibus Philoſophis, immo eſt opinio ualde dubitabilis, & reddit cauſam. Cauſa enim pluralitatis ſeu numeralitatis ẽ materia apud Philoſophos, & cauſa conuenientiæ in multitudine numerali eſt forma. Sed quòd poſsint reperiri res plures in numero una in forma ſint materia (ſic debet ſtare, quia litera iacet ſecundum materiam, & eſt mendoſa) impoſsibile eſt. Et quia Algazel, & Auicen. poſſent arbitrari, & dicere quòd ſtat quod aliqua indiuidua in aliqua natura, & ſpecie diſtinguantur per aliquas proprietates accidentales, & nõ ratione materiæ: Ideo immediate occurrens huic tacitæ reſponſioni ſubnectit. Nullum nanque indiuiduum ab alio indiuiduo diſtingui debet ab aliqua proprietate niſi per accidens. quaſi dicat non eſt prima indiuiduorum diſtinctio in eadem ſpecie ex proprietatibus quæ ſunt accidentia. Et ideo ſubdit, immo indiuidua abinuicem diſtinguuntur materia. Nam de facto Algazel, & Auicen. poſſent dicere quòd animæ ſeparatæ a corporibus non differunt inter ſe
H materia, quia ſunt per caſum ſeparatæ a materia, ſed differunt per aliqua accidentia quę non faciunt differre ſpecie, ſed numero tantum. & ideo Auerro. excludendo iſtam reſponſionem dicit, quòd indiuidua inter ſe non diſtinguuntur per accidentia, loquendo primo & per ſe, immo prima diſtinctionis cauſa in ipſis eſt materia, modo præexpoſito, comparando principium diſtinctionis ad principium aſsimilationis. Ex quibus clare patet error illorum, qui ad mẽtem Ariſtotel. & Auerro. ponunt principium indiuiduationis eſſe aliquod accidens, ut quantitas, aut aliud conſimile. Hoc quidem ſtare non poteſt ſicut uides ex uerbis præallegatæ auctoritatis. Amplius hoc expreſſe eſt contra ipſum in ſeptimo primæ philoſophiæ. commen. ſecundo ubi inquit. In hoc cap. intendit declarare quòd quiditas indiuidui ſubſtantiæ eſt prior ineſſe quiditatibus accidentium: indiuiduum enim ſubſtantiæ quòd prius eſt alijs indiuiduis accidentium, manifeſtum eſt per ſe. & ita dicit infra commen. quarto & .47. Et quòd iſta ſit mens eius, adducamus uerba eius ibidem in ſolutione. 8. dubij. ubi dicit. Dicimus nos quòd Petrus bene differt a Guilielmo in numero, & ſunt unus in forma ſcilicet in anima una. Si anima Petri differt ab anima Guilielmi in numero, ſicut perſonaliter differunt in numero: oportet igitur quòd anima Petri, & Guilielmi eſſent duæ in numero. Et ſequeretur ex hoc quòd anima haberet animam: & ſic anima Petri, &
I Guilielmi eſſent una, & eadẽ in forma. Et pluralitas numeralis ſcilicet diuiſio ſequitur unum in forma ratione materiæ. Vnde ſi anima non admitteretur in corporis diuiſione ſeu admiſsione, oportebit quando ſeparata fuerit a corpore, quòd ſit una, & eadem in omnibus. uidelicet in numero. Quid clarius quàm exponere Auerro. per ipſummet Auerroem? Et ideo non poteſt ſtare opinio illa, ut ipſe opinatur cum principijs Peripateticis, quòd uidelicet, duo indiuidua ſine materia numero diſtingui poſsint. Ad hoc igitur reſpicientes Philoſophi quòd multiplicatio indiuiduorum in eadem ſpecie non inuenitur in genere formarum niſi in formis habentibus eſſe in materia; ideo dixerunt abſolute materiam eſſe cauſam pluralitatis ſeu numeralitatis, quia hoc non inſequitur formas inquantum ſunt formæ, ſed formas quæ ſunt in materia. Si tamen diligens inquiſitor comparet materiam, & formam quæ concurrũt ad conſtitutionem indiuiduorum in eadem ſpecie, & inter ſe, & ut conſtituunt indiuiduum, non eſt credendum quòd materia ſit prima cauſa pluralitatis ipſius formæ, quia forma non ſequitur naturam materiæ ſecundum Ariſtote. in ſecundo phyſico. quia tunc eſſet a caſu. unde Comment. ibidem commen. 75. ubi Ariſtote. intendit probare quòd natura agit propter finem, inquit. Quia iſta propoſitio eſt maxima, & fundamentum in hac ſcientia, & in ſciẽtia diuina, quia ſi naturalis non cõceſserit eam negat principium finale, & negat materiam eſſe propter formam, ex quo ſequitur ipſum negare agens: generans enim non generat niſi propter aliquid: & ſimiliter mouens mouet propter aliquid: & cum ſequitur forma neceſſario materiæ naturam, naſcitur caſu, & ſic non erit agens: & ſi erit, erit fruſtra &c. Et infra commen. 87. inquit. Et omnes antiqui dicentes cauſam materialem tãtum eſſe, nituntur ex illa reddere cauſas formarum, & actionũ. opinabantur enim quòd formæ ſequũtur de neceſsitate naturam materiæ, & quòd diuerſitas earum eſt ex diuerſificatione materiæ. ipſe igitur uult deſtruere hoc, quoniam ipſe opinatur econtra ſcilicet quòd materia ſequitur formam, & eſt uerum dictum Commen. nam Ariſto. ibidem tex. comment. 91. expreſſe dicit, & utræque phyſico dicendæ ſunt cauſæ, magis autem quæ cuius cauſa: cauſa enim hæc materiæ eſt, ſed non hæc finis. ubi Commenta. inquit, quòd oportet naturalem reddere utranque cauſam, quia conſtitutio rerum naturalium eſt ex ambobus, ſcilicet ex materia, & ex illo propter quod eſt materia. deinde dixit, ſed magis debet ideſt oportet naturalem ſolicitari magis circa cauſam finalem, cum propter cauſam finalẽ ſit cauſa materialis, & non propter cauſam materialem eſt cauſa finalis. unde etiam Auicen. quinto ſuæ metaphyſi. dicit, materia eſt materia formæ, ſed non
L eſt cauſa formæ, licèt illum modum dicendi late loquendo Commenta. admittere uiſus eſt quandoque, & ideo in uia Ariſtote. & Peripateticorum nõ teneo primam rationem multitudinis, & pluriſicationis in forma materiali prouenire in forma a materia, ſicut ſupra diffuſe declaraui: immo hoc eſt ex ſua propria, & intrinſeca ratione, quia ex ſe pluriſicabilis eſt, quia diſtantiæ entium ſunt ualde diuerſę, ut ſcribit Commenta. in ſecundo cæli & mundi. in commen. 64. unde Auerro. in ſecundo de anima. commen. 60. expreſſe dicit. melius eſt exiſtimare quòd diuerſitas formæ eſt cauſa diuerſitatis materiæ quam econuerſo. & in primo de anima commen. 53. dicit quòd membra cerui nõ differunt a mẽbris leonis, niſi quia anima differt ab anima. & Auerro. libro deſtructio deſtructio. in diſputatione tertia in ſolutio. 12. dubij inquit, quòd ſequaces Pythagoræ fuerunt qui dicebant quod pluralitas procedit a materia.
* Plato etiam & ſequaces fuerunt illius opinionis, ut patet primo phy. tex. com. 55. Sic igitur intelligere potuiſti quomodo apud Philoſophos cauſa pluralitatis eſt materia, & cauſa conuenientiæ eſt forma, & quomodo forma pendet a materia in hoc, & quomodo non, nam pauci ad hoc pertingere potuerunt. ADDITIO.

Propõ. 98.

M

Diuiſibilitas eſt paßio quantitatis.

SOLET Extrahi & allegari præſens propoſitio ex intentione Ariſtote. in quinto metaphyſico. cap. de quanto, & eſt in tex. commen. decimo octauo ubi dicitur. quantum uero dicitur quòd eſt diuiſibile in ea quæ inſunt, quorum utrunque aut ſingulum unum aliquid, & hoc aliquid natum eſt eſſe. Scire debes, ne propter multiplicitatem cõtingat confuſio apud intellectũ, quod partes ſunt duplices, ſubiectiuæ, & integrales. Partes ſubiectiuæ ſunt quæ ſunt ſub toto uniuerſali, quòd quiditatiue, & in recto prædicatur de ipſis, ſicut ſuperius reſpectu inferioris, & iſto modo ſpecies ſunt partes ſubiectiuæ generis, & decem genera generaliſsima ſunt partes ſubiectiuæ entis, & indiuidua reſpectu ſpeciei. Partes autem integrales ſunt duplices, quædam enim ſunt quæ integrant totam eſſentiam ſubſtantiæ compoſitæ, quarum una non poteſt naturaliter eſſe ſine alia ſicut materia, & forma reſpectu ſubſtantiæ compoſitæ, & hæc alio nomine partes eſſentiales nuncupantur, & ab Auerro. primo phyſico. commen. quinto dicuntur partes ſecundum qualitatem, & de talibus ueritatem non habet propoſita propoſitio, quia diuiſio in tales partes, ſiue ſint ſubiectiuæ, ſiue ſint integrales hoc modo, quemadmodum materia & forma reſpectu compoſiti, non eſt hæc diuiſio paſsio inſequens quantum in eo quod quantum: diuiſio enim totius in partes ſubiectiuas cauſatur

Contra ponẽtes aliquid accidens eẽ principium indiuiduationis.

Partes ſunt duplices.

Partes integrales duplices.

A tor aut ex differentijs eſſentialibus,ſiue ſint uniuocæ, ſiue
ſint analogæ: ſiue per differentias quæ accidentaliter faci-
unt differre,ſiue ſint modi,ſiue ſint differentiæ. Et aduer
te bene hic unum,quod eſt annotatione dignum,quòd eſt
Diuiſio duplex. alia diuiſio entitatiua, & alia quantitatiua. Diuiſio enti-
tatiua ex contradictione cauſatur,ut quia a, eſt a,& b, eſt
b, ideo a, & b, ſunt duo in entitate diſtincta. in hoc enim
errauit uehementer Auicen. ut inquit Auerro. de ipſo in
quarto primæ philoſophiæ,in commen. tertio, & in octa-
uo commen. decimo metaphyſic. quia opinatus fuit quòd
Numerus duplex. idem eſſet unum quod eſt ſynonymum enti cum uno quod
eſt principium numeri: immo ſunt ualde diuerſa. unum e-
nim quod eſt principium numeri eſt accidens, & eſt prin-
cipium numeri prædicamentalis qui cauſatur ex diuiſione
continui, & talis numerus non eſt niſi in rebus materiali-
bus,& in generabilibus,& corruptibilibus,& incorpora-
ADDITIO. libus tantum. ✱ In hac diſtinctione de duplici numero,
concordat etiam Plato, ut recitat Themiſtius in primo de
anima in expoſitione text. uigeſimi ſexti ubi inquit. Cum
enim incorpoream naturam a quantitate continua remo-
tiſsimam putarent,ut potè quæ nullam molem,aut diffuſio
nem haberet, ſed ſub diſcretam commode poſſe cadere ui
derent; numerum illi & multitudinem aſciſcebant; non om
nem,ſed quam ueræ,& ſimplices unitates attollerent. Di-
xi ueras unitates ac ſimplices,quia numerus, qui ad incor
porea pertinet,non conſtat ex his unitatibus,quæ corpo-
sali naturæ mortalique tribuuntur. Nullum enim corpus
B perfecte unum eſt,quia diſtrahi poteſt ſubinde in plura,im
mo infinite ſecari: quamobrem numerum illum tanquam
ex ſpeciebus, & formis collectum formalem ſeu ſpecificū
appellabant. Contraque eius generis numeros ut rerum
formas,& ſpecies prædicabant, atque huic ſententiæ uer-
ſus ille de proximo congruit, Quæque ſuos retinent nume
sos,numero omnia conſtãt. Alius autem eſt numerus tran
ſcendens, & cauſatur ſecundum diuinos ex contradictio-
ne, & partes eius ſunt unitates quæ ſunt eadem cum eſſen
tijs rerum. Nam unum & ens unam naturam ſi generant,
& non diſtinguuntur niſi ratione uel ſecundum modum,
ut dicit Commentat. in præallegat. locis, non enim ſuper-
addit unum ſupra rationem entis niſi indiuiſionem in enti
tate tantùm, ut dicit Commentat. in libro deſtructio de-
ſtructio. diſputatio. tertia, in ſolutione. 14. dubij,& non eſt
diſpoſitio quæ ſit accidens, ut uoluit Auicen. Pro quo ſci
se debes, quòd unum quod conuertitur cum ente ex hoc
quod ſuperaddit modum qui eſt priuatio diuiſionis,ratio-
ne talis modi opponitur multitudini,& illi non opponitur
ens, & ſic unum ſit diuiſiuum entis dum ens diuiditur per
priuationes, quando dicimus quòd ens diuiditur per unū
& multa. diuiſiones enim entis ut dicit Commentat. in præ
dicto loco, ſunt multiplices, aliæ nanque ſunt per differen-
tias ſubſtantiales, ſicut dum diuiditur ens per ſubſtantiam,
& accidens,quia ſubſtantia & accidens ſunt de primis dif
C ferentijs entis, ut ſcribit Commentat. ſecundo phyſicor.
commen. quarto. Aliquæ dantur per relationes,ut quando
diuiditur ens per potentiam & actum: actus enim & potē-
tia relatiuè opponuntur, ut patet in nono primæ philoſo-
phiæ. tex. commen. decimo primo, ſunt enim illo modo dif
ferentiæ oppoſitæ,& circuunt omne genus. primo de ani-
ma comment. ſexto. Aliæ dantur per priuationes ideſt per
priuatiue oppoſita, ut dum diuiditur ens per unum & mul
ta. & ita intelligis quomodo unum inquantum ſecundum
ſubiectum ſignificat eandem naturam cum ente, eſt ſyno-
nymum enti,& conuertitur cum ente: ſed pro quanto ad-
dit modum qui eſt priuatio diuiſionis in entitate, ſic oppo
nitur multitudini, cui non opponitur ens ſecundum pro-
priam rationem,& ſic unum ſit entis diuiſiuum, & ita non
inconuenit aliquid conuerti cum aliquo,& eſſe illius diui
ſiuum, præſertim in tranſcendentibus. de tali igitur diuiſio
ne entitatiua quæ ex contradictione cauſatur, ueritatem
non habet propoſita propoſitio, quòd iſta inſequatur quan
titatem in eo quod quantitas. Aliæ autem ſunt partes in-
tegrales eiuſdem rationis, quarum quælibet de ſe apta na-
ta eſt eſſe ſine reliqua, diuiſo toto,& de tali ueritatem ha-
bet propoſita propoſitio, & ſic intelligitur etiam deſcri- D
ptio quanti poſita ab Ariſtotel. quinto metaphyſico. text.
commen. decimo octauo, quātum eſt quod diuiditur in ea
quæ inſunt, quorum utrunque aut ſingulum aptum natum
eſt eſſe hoc aliquid & unum aliquid. Et quòd talis diuiſio
ſit paſsio per ſe primo inſequens quantitatem in eo quod
quantitas, oſtendo tali ratione. Illa eſt prima proprietas
alicuius quæ cuicunque competit, cōpetit rōne eius, ſibi
aūt nō cōpetit per aliud: ſed iſta diuiſio in partes integra-
les eiuſdem rationis cuicunque competit ratione quanti-
tatis competit; nam ſi alicui ineſſet per propriam rationē,
maxime illud eſt prima materia, ſed ſecundum Auerro. in
libro de ſubſtantia orbis. capitu. primo, diuiſio non com-
petit huic ſubiecto niſi per quantitatem: unde coactus fuit
Auerro. ponere quantitates interminatas præcedere for-
mas ſubſtantiales in materia, aliter, ut inquit, materia non
poſſet ſimul habere plures formas coexiſtentes in ea. Sed Ardua q6.
eſt maxima difficultas in philoſophia, utrum materia ha-
beat aliquam diuiſionem aliam ab illa, quam habet merito
dimenſionis interminatæ? Et arguitur ad partem affirmati-
uam quòd ſic. Nam in uno pugillo terræ dicitur eſſe plus
de materia, quam in duobus pugillis aquæ, ſi uera eſt ſentē
tia Ariſtote. in ſecundo de generatio. & corruptio. quòd
ex uno pugillo terræ generantur decem pugilli aquæ: ſed
illud plus non poteſt ſumi ex parte dimenſionis quæ eſt ſe E
cundum quantitatem, quia clarum eſt quòd plus eſt de quā
titate in duobus pugillis aquæ, quàm ſit in uno terræ, nam
eſt maior extenſio quantitatis. igitur oportet quòd hoc in-
telligatur de alia extenſione quàm de extenſione quantita
tis. ſed in caſu non eſt dare aliam extenſionem niſi primæ
materiæ. ergo prima materia habet aliam extenſionem ab
illa quam habet a quātitate. Præterea, Vbi eſt dare alias,
& alias dimenſiones, ibi eſt dare alias, & alias partes mate
riæ, ut clarum eſt: ſed partes materiæ ſunt aliæ a partibus
quantitatis,& quia partes materiæ ſunt ſubſtantiæ, partes
autem quantitatis ſunt accidentia, ſubſtantia autem & ac-
cidens ſunt entia diuerſa, ut clarum eſt. Subtilis Doctor Opi. Scoti.
in ſecundo ſenten. diſtinctio. tertia, quęſt. quarta, in reſpon
ſione ad argumenta opinionis, & præcipue ad ſecundum,
inquit. Ad ſecundam rationem patet quomodo ex illa po
teſt concludi per idem, quòd idem generet ſeipſum. ſed
ad formam argumenti, dico quòd ambæ præmiſſæ ſunt fal-
ſæ. licèt enim alia forma ſit in alia materia; non tamen pro-
pter alietatem materiæ eſt alia forma: ſed ſicut entitas for
mæ eſt prior illa, ita & ſua alietas. Similiter alia præmiſ-
ſa ſcilicet quod eſt alia pars materię propter aliam partem
quantitatis, falſa eſt, quia ſiue ſit diſtinctio partium mate-
riæ in ſe præter quantitatem, ſiue non, prior eſt diſtinctio
partium materiæ quam quantitatis, quia huius accidentis
ſubiectum eſt hoc aliquid, unde ſequaces eius uolunt aliā F
partibilitatem in partem & partem aliam, id partem ex-
tra partem. Auerro. autem oppoſitum ſentire uidetur, Opi. Auer.
quia dicit in libro de ſubſtantia orbis, quòd materia nō ha-
bet diuiſionem in ſuis partibus, niſi merito quantitatis,&
ratio, ut mihi uidetur, eſt illa quam ſupra adduxi, quia illud
quod eſt proprietas aut effectus formalis alicuius, non po
teſt eſſe ſine eo cuius eſt proprietas, ſiue ſine ſua cauſa, ſi-
cut eſſe album quod eſt effectus formalis albedinis, non po
teſt eſſe ſine albedine: ſed habere partes integrales eiuſdē
rationis, quarum quęlibet poteſt eſſe hoc aliquid,& unum
aliquid, eſt proprietas ſeu effectus formalis quantitatis in
quantum quantitas eſt: igitur non poteſt inueniri ſine quan
titate. Quo ſtante patet ſolutio ad rationes adductas. Ad Solutio rationum.
primam reſpondetur, quòd in uno pugillo terræ dicitur eſ
ſe plus de materia quàm in duobus pugillis aquæ, & in u-
no aquæ plus eſt de materia quam in duobus pugillis ae-
ris. nam ex uno aquæ fiunt decem aeris, non quia materia
in actu habeat aliam diuiſionem ab illa quam recipit a quā
titate, ut imaginatur argumentum. ſed hoc eſt ſolum in po
tentia tantùm, pro quanto uidelicet materia ſtans ſub uno
pugillo terræ eſt in potentia per tranſmutationem ſubſtan
tialem ad maiorem extenſionem quantitatis. quàm mate-
ria ſtans ſub duobus pugillis aquæ: quandoquidem ex uno

pugillo

G pugillo terræ poſſunt fieri decem aquæ: & ita dicendũ eſt
de uno pugillo aquæ reſpectu duorum aeris. unde Com-
mentat. in primo capitu. de ſubſtantia orbis. ſcribit, & hoc
totum conuenit ſenſui. uidetur enim quòd forma calidita-
tis quando agit in aquam incipit aqua augere, & creſcere
in dimenſionibus, & uicinari dimenſionibus aeris. cum igi
tur peruenit ad maximam quantitatem aquę, tunc ſubiectũ
eius denudatur a forma aquæ, & quantitate dimenſionum
aquæ propria, & recipit formam aeris, & quantitatem di-
menſionum propriarum formæ aeris. Et ſimiliter facit cõ
trarium forma frigiditatis in aere ſcilicet quòd dimenſio-
nes aeris nõ ceſſant diminui, donec ſpolietur a ſua forma,
& recipiat formã aquæ. Sic igitur patet, quomodo in uno
pugillo terræ eſt plus de materia quàm in duobus pugillis
aquę, quod hoc eſt in potentia intelligendum non actu. ex
hoc autem non ſequitur, quòd materia habeat aliam extẽ-
ſionem in actu ab illa quam recipit a quantitate, quia pari-
formiter ſequeretur qualitatem quæ extenditur merito
quantitatis habere aliam extenſionem ab illa, quam reci-
Ad ſecũdam. pit merito quantitatis, quod eſt falſum. Ad ſecundam ra-
tionem dicitur, quòd peccat per fallaciam æquiuocatio-
nis, nam materiæ competit habere partes ſubiectiue, quan
titati autem formaliter. unde bene concedo, quòd ſub di-
uerſis partibus quantitatis ſunt diuerſæ partes materiæ, ta
men materia dicitur habere partes ſubiectiue non forma-
H liter, loquẽdo de partibus integralibus eiuſdem rationis,
quarum quælibet poteſt eſſe ſine alia. unde non ſunt ibi di
uerſæ partibilitates quibus aliquid formaliter dicitur eſſe
quantum atque partibile; ſed eſt una tantummodo, & eſt p
ſius quantitatis inquantum quantitas eſt: per eam enim ali-
Replica. quid formaliter dicitur eſſe quantum, & diuiſibile. Sed re
plicabis, diuiſio partium materiæ præintelligitur quantita
ti. ergo in illo priori materia habet partes, & tamen non
Solutio. per quantitatem. Ad hoc reſpondetur, quòd ſi argumen-
tum procedit de partibus ſubiectiuis, non eſt ad propoſitũ.
quia de talibus non loquimur nunc: ſed ſi intelligas de par
tibus integralibus eiuſdẽ rationis, ſic negatur aſſumptum.
& ſi probaretur quia ſicut ſubſtãtia compoſita præcedit ac
cidentia, & ſecundum Auerro. ſeptimo metaphyſic. com-
men. ſecundo, indiuiduum ſubſtantiæ præcedit indiuidua
accidentium. ergo partes & diſtinctio partium ſubſtantiæ
præcedit partes, & diſtinctionem partium accidentium.
Niſi eſſet quòd licèt partes materiæ quo ad id quod ſunt,
præcedant quantitatem, quia ſubſtantia abſolute præce-
dit quantitatem & omne accidens: non tamen præcedunt
quo ad eſſe diuiſum per diuiſionem quę eſt proprietas quã
titatis aut effectus formalis eiuſdem. ſicut, licèt ſubſtantia
præcedat qualitatem abſolute, non tamen quo ad eſſe qua-
I le, quando nihil poteſt eſſe quale ſine qualitate. inquit e-
nim Ariſtote. in quinto metaphyſico. quòd accidens ſecun
dum rationem eſt toto prius, ut muſicum homine muſico.
non enim eſt ratio tota ſine parte, nanq; non contingit mu
Limitatiões propoſitionis. ſicum eſſe non exiſtente aliquo muſico. Redeamus igitur
& dicamus, quòd quantitas eſt per ſe primo diuiſibilis illo
modo, & ſic eſt eius proprietas, fallit autem de eo quod ẽ
diuiſibile per accidens, ſicut eſt qualitas, & ſicut ſunt for-
mæ, unde Auerro. in libr. deſtructio deſtructio. diſputatio.
prima, in ſolutione. 18. dubij. inquit. Sed id quod dicebat,
quòd diuiſio non poteſt diuidere in quãtitabile falſum eſt
abſolute, ualet quòd hæc propoſitio non eſt uniuerſalis,
immo deficit in quodã modo, hoc enim uerificatur in eo
quod per ſe diuiditur, ſed non in eo quod diuiditur per ac
cidens ſcilicet id quod diuiditur ratione ſubiecti diuiſibi-
lis per ſe ſcilicet ut albedo quæ diuiditur ratione ſubiecti
diuiſibilis per ſe ratione corporis, & hoc modo forma, &
anima diuiduntur ratione ſubiectorum. Intelligitur etiam
propoſitio quòd diuiſibilitas eſt merito quantitatis forma
liter, ſed ſubiectiue eſt merito materiæ, & hoc uel mate-
riæ quæ eſt in potentia ad eſſe, ſicut eſt in iſtis generabili-
bus, & corruptibilibus: uel materiæ quæ eſt in potentia ad
ubi tantum, ſicut eſt orbis cæleſtis, præcipue in uia Auer.
Intelligitur etiam propoſitio ad hoc ut ſit uniuerſaliter
uera, de diuiſione quæ fit in partes ſecundum deſignationẽ
propter corpus cæleſte, & propter minima naturalia, quia K
non ſemper omne quantum eſt diuiſibile ſecundum actua-
lem ſeparationem. Vel ſi ſic uelis intelligere, hoc erit ſe-
cundum non repugnantiam, quia cælo inquantum eſt quod
dam quantum quod poſsit in ea quæ inſunt, quorum quod-
libet aut unumquodque aptum natum eſt eſſe hoc aliquid,
& unum aliquid diuidi non repugnat, licet repugnet cælo
inquantum cælum, ſicut in ſimili dicit Commenta. in ſepti
mo phyſico. commen. ſecundo, quòd cælum inquantum cor
pus poteſt quieſcere, ſed non inquantum cælum, & ſic de
minimo naturali dicas conſequenter. Animaduerte tamẽ Nota.
quòd plerunque contingit, quòd cum diuiſione quantitati
ua quæ eſt totius integralis in partes integrales, aſſociatur
diuiſio totius uniuerſalis in partes ſubiectiuas, præcipue
in homogeneis ſubſtantijs. & in hoc contingit intellectũ
errare putando nullam eſſe differentiam inter utranque di
uiſionem, ſicut quando unum lignum diuiditur in plura li-
gna, & unus lapis in plures lapides, & eſt error magnus.
quia totum integrale non poteſt in recto formaliter præ-
dicari de parte integrali, ſed totum uniuerſale bene prædi
catur formaliter de partibus ſubiectiuis. & ideo aduerte
quòd licet concurrant diuiſio totius integralis in partes
integrales, & diuiſio totius uniuerſalis in partes ſubiecti-
uas, ſicut contingit in homogeneis; tamen non ſunt unius
totius diuiſi, quia totum quantum diuiditur diuiſione quan
titatiua, & non prædicatur de aliqua parte diuidente ſic, L
nec quantum heterogeneum de ſuo diuidente. uniuerſali
ter enim nulla pars quantitatiua eſt totum illud cuius eſt
pars, ſed cum hoc cõcomitatur quòd ſunt plura indiuidua
habentia idem commune quod diuiditur in ipſa alia diui-
ſione, & illud commune non erat illud quantum quod di-
uidebatur diuiſione quantitatiua: eſt igitur aliud totum di
uiſum hac diuiſione & illa, & tamen in eaſdem partes per
accidens, ſed formaliter partes alterius rationis reſpectu
huius totius, & illius; quia reſpectu huius integrales: & re
ſpectu illius ſubiectiuas: & propter iſtum concurſum dua-
rum diuiſionum duorum totorum in partes, in quibus con
currit diuerſa ratio partis, putauerũt aliqui quòd iſta duo
tota diuiderentur in partes eiuſdem rationis. Et quod ac-
cipitur a Philoſopho. Dicendum quòd Philoſophus non
dicit quantum diuidi in partes eiuſdem rationis: ſed quòd
eſt diuiſibile in ea quæ inſunt, quorum utrunque uel ſingu
lum eſt natum eſſe aliquid, & hoc aliquid in ea quę inſunt,
inquit, tanquam componentia totum cui inſunt. igitur nõ
ſicut in partes ſubiectiuas quæ non ſic inſunt. quorum utrũ
que ſi diuiſio fiat in duo, aut ſingula ſi in plura natum eſt eſ
ſe aliquid per ſe ſcilicet exiſtens eo modo quo totum, quia
inquantum aliquid eſt pars quantitatiua diuidens, ita per
ſe poteſt eſſe ſicut totum diuiſum, & hoc contra diuiſionẽ
compoſiti in materiam & formam, & hoc aliquid, & hoc
contra diuiſionem generis in ſpecies. & ſi numerus com-
poneretur ex diuerſis numeris non obſtaret rationi nume
ri inquantum quantus, quod diuideretur in numeros alte-
rius rationis, & eodem modo non obſtaret uniuerſali, pu-
tà quanto, quod diuideretur in partes alterius rationis, ſi-
cut ſi componeretur ex partibus alterius rationis, ſi com-
poneretur ex bicubito, & tricubito quæ differunt ſpecie:
ita etiam quantitati non obſtaret diuiſio ſuijpſius in par-
tes eiuſdem rationis. concedo igitur de facto, quòd licèt
totum non requirat quod diuidatur in partes alterius ra-
tionis; tamen non requirit eas eſſe diſtinctæ rationis: quia
inquantum ſunt partes quanti, non ſunt alterius rationis.
licet enim caput, & manus, & cor ſint partes quantitati-
uæ, & alterius rationis, non tamen ſunt partes alterius ra-
tionis inquantum ſunt præciſæ partes quanti. eo ergo mo-
do quo uerum eſt, licèt a Philoſopho non poſsit accipi,
quòd quantum diuidatur in partes eiuſdem rationis, om-
nino non eſt ad propoſitum, quia non diuiditur in partes
in quibus includatur ratio diuiſi, ſed in partes quæ fuerũt
indiuiſo, & habent rationem unam non illius, ſed alicuius
communis illi toti, & ipſis ſcilicet diuidentibus: ſpecies au
tem diuiditur in partes eiuſdem rationis, quarum quæli-
bet includit rationem diuiſi, & non aliquid aliud alterius
rationis

A rationis commune diuiſo, & diuidentibus. ita notabiliter tenuit Subtilis Doctor in ſecundo ſent. diſtin. 3. quæſt. 4. in illa parte, ubi infringit rationes Aegidij Rom. Diſcrepat igitur a uia communi Scotus in hoc, quia dicit quòd non eſt de ratione quanti diuidi in partes eiuſdem rationis, propter cauſam aſsignatam. ſed uia communis tenet oppoſitum.

ADDITIO. ✱ Nuta hic aliam propoſitionem, quæ ſolet allegari quòd idem non poteſt eſſe diuiſum, & diuiſuum reſpectu eiuſdem, quòd ueritatem habet propoſitio in diuiſione ſecundum ſe, fallit autem in diuiſione ſecundum accidens, & præcipue quando accidens diuiditur per accidentia, ut dicit Boc. in libro diuiſionum.

Concordia. Partes integrales dupliciter.

Dicimus nos quòd partes integrales quædam ſunt alterius rationis, ut materia, & forma ut diximus, & tales naturaliter ita ſe habent quòd una naturaliter non poteſt eſſe ſine alia. Aliç autem ſunt partes integrales, quæ ideo dicuntur eiuſdem rationis, non quia totum integrale prædicetur in recto de ipſis: ſed pro quanto tales participantes naturam quantitatis ſunt eiuſdem rationis quantum ad hoc, quòd una non poteſt eſſe ſine alia. & ſic intelligit uia communis: nec hoc Scotus negare poteſt. illud autem dictum eſt notabile, quòd licet in eodem per a[illegible]ns coniungantur diuiſio in partes ſubiectiuas, & [illegible]es integrales, una tamen eſt diſtincta ab alia. A[illegible]erte etiam, ut ſcribit Auer. in. 3. cœli, & mundi. com. 7. quod, ut etiam

B ſupra patuit per nos, diuiſibilitas qualitatibus & formis competit per accidens. ſed de his, quæ ſunt per accidens, nulla ſcientia conſiderat. Tunc igitur eſt quæſtio, quomodo ſcientia naturalis ſe intromittit in hoc dum loquitur de diuiſione qualitatum & formarum. Ad hoc autem ſoluit Auer. dicens. dicamus reſpondendo quòd accidentia de quibus artifex conſiderat quædam ſunt, quæ exiſtunt in ſuo ſubiecto eſſentialiter, & primo, ut par, & impar in numero, & quædam exiſtunt ſub ſimilitudine ad accidentia exiſtentia in ſubiecto alterius ſcientiæ naturaliter, ut arithmeticus conſiderat de numeris ſuperficialibus & ſolidis, & conſiderat geometer de ſuperficiebus, & lineis, & corporibus communicantibus, & plus de hoc eſt, ſcientiæ inferioris conſideratio tantum in accidentibus contingentibus ſuo ſubiecto propter ſubiectum alterius ſcientiæ, ut prædictum eſt. & cum tu inſpexeris conſiderationem naturalis in diuiſione continui, inuenies ipſam eſſe in conſideratione demonſtratam his duobus modis quos diximus. ſ. modo per aſsimilationem, & modo per cauſam: cum diuiſio qualitatis ſit ſimilis diuiſioni quantitatis, & cauſa diuiſionis earum ſit diuiſio quantitatis in eo quòd eſt quantitas.

* Dicit etiã Com. 1. de anima. cõ. 17. quod accidẽtia nõ abſtracta a corpore & conſequentia ipſum nõ in eo qđ eſt mutabile, ſed in eo quod ẽ corpus tantũ & magnitudo, & ſunt ea, quæ intellectus intelligit ſecũdam abſtractiõem a materia licet ſecũdum ueritatẽ ſunt in materia, ſunt de quibus conſiderat mathematicus, & ẽ ſententia Ari. ibidẽ in tex. ubi patet qđ accidentia q̃ fluunt a ratione quantitatis abſolute i quantũ quantitas ſunt, ut ſic mathematicæ conſiderationis: & ſi a naturali cõſiderãtur, ſic magis cõtracte conſiderãtur, ut patet ſecundo phyſico. tex. commen. 18.

✱ Vult dicere in hac ſolutione, quæ uidetur obſcura ſententia Ariſt. in primo poſteriorũ analyticorum. in illo cap. Non eſt ex alio genere tranſcendentem demonſtrare, & eſt text. com. 22. ubi dicitur non eſt arithmeticam demonſtrationem accommodare in magnitudinibus niſi magnitudines numeri ſint. unde accidentia demonſtrabilia ſunt in duplici differentia, quædã quæ exiſtunt primo, & eſſentialiter illi. ſicut par, & impar eſt paſsio primo competens numero inquantum numerus eſt: & quædam ſunt accidentia ſecundum ſimilitudinem ad accidentia exiſtentia in ſubiecto alterius ſcientiæ, ſicut lineæ, & magnitudines, ut ſunt numerabiles, participant par, & impar quod primo erat numeri inquantum numerus, & ita per oppoſitum numerus, ut induit aliquam rationem magnitudinis, habet propria illius. unde conſiderat arithmeticus de numeris ſolidis, & ſuperficialibus, cum tamen iſta per ſe primo, & uere, & eſſentialiter inſequantur magnitudines de quibus eſt geometria. ita in propoſito uult Commen. quòd diuiſibilitas iſtis duobus modis demonſtratur in philoſophia, modo per aſsimilationem, & modo per cauſam. nam quando demonſtratur de quantitate, cui primo, & eſſentialiter competit; tunc dicitur demonſtrari per cauſam, ſcilicet, adæquatam, quia eſt ei primo, & uniuerſaliter competens: ſed dum demonſtratur de qualitatibus & formis tunc demonſtratur de illis per aſsimilationem. nam qualitates & formæ, ut induunt rationem quanti, participant diuiſibilitatem, quæ eſt proprietas quanti in eo quòd quantum, iuxta illud Ariſto. in prædicamentis. Quanta ſuperficies fuerit, tantam albedinem fore dices, & ita uides ex præſenti Auer. authoritate qualiter diuiſibilitas ſit paſsio primo, & eſſentialiter fluens a quantitate inquantum quantitas eſt. ſi uis autem reſolute, & ample uidere naturam quantitatis, & interminatæ, & terminatæ, uide quæ ſcripſi in libro de ſubſtantia orbis latiſsime. D

ADDITIO. ✱ Iuxta hoc intelligis propoſitionem notabilem, quæ dicit, quòd totum ſequitur partes in magnitudine & paruitate. intelligitur enim de partibus ſecundum quantitatem, & non ſecundum qualitatem. & quia partes ſecundum quantitatem ſunt duplices, uidelicet in potentia & in actu; propoſitio locum habet de partibus in actu, & ſunt quæ actu ſunt in toto, & in quas totum poteſt diuidi in actu, ita quòd, ut dicit Them. primo phyſi. ſuper. 36. poſſunt ſeorſum eſſe a toto, & a ſeinuicem. limitatio eſt Ariſt. & Commen. 1. phyſi. tex. commen. 36.

Intellectus abſtrahit a materia. Propõ. 99.

NE SIT Confuſio in hoc, ſcire debes, quòd intellectus apud Peripateticos ſumitur multis modis, & ſecundum quòd ſcribit Commen. in. 3. de anima. cõ. 20. ſumitur quatuor modis. Primo nanq; modo dicitur de intellectu materia. l. i. de intellectu poſsibili, de quo Ariſt. locutus eſt in principio. 3. de anima. in tex. cõ. 5. & dicit quòd eſt omnia fieri, & quòd nullam habet naturam niſi quòd poſsibilis eſt uocatus animæ intellectus. pro tanto autem dicitur materialis ſiue hylealis, quia cũ ſit quoddam ens, & non eſt forma materialis, nec compoſitum ex materia & forma, nec etiam eſt prima materia, quia alia eſt receptio primæ materiæ, & alia eſt receptio intellectus poſsibilis, nam ut ſcribit Com. in. 3. de anima. com. 5. in principio, diffinitio intellectus materialis eſt illud quod eſt in potentia omnes intentiones formarum materialium uniuerſalium, & non eſt in actu aliquod entium antequam intelligat illud, & cum iſta ſit diffinitio intellectus materialis, manifeſtum eſt quòd differt apud ipſum a prima materia in hoc, quod iſte eſt in potentia omnes intentiones formarum uniuerſalium materialium; prima autem materia eſt in potentia omnes iſtæ formæ ſenſibiles, non cognoſcens, neq; comprehendens. & cauſa propter quam iſta natura eſt diſtinguens, & cognoſcens, prima autem materia, neq; diſtinguens, neq; cognoſcens, eſt, quia prima materia recipit formas diuerſas. ſ. indiuiduales, & iſtas. i. materialiter ſignatas propter inſtantiam de ſenſibus: intellectus autem recipit formas uniuerſales. unde non eſt opinandum, ut inquit ipſe in eodem. 3. com. 18. quòd materia ſit cauſa receptionis ſimpliciter ſed eſt cã receptionis tranſmutabilis. ſ. receptionis huius indiuidualis. unde neceſſe eſt, ut illud quod nõ recipit receptionẽ indiuiduali, nõ ſit materiale ullo mõ. & propter hoc ut dicit Com. in ſolu. tertiæ. q. cõ. 5. Intellectus iſte poſsibilis eſt quartum genus entium. nam quemadmodum eſſe ſenſibile diuiditur in materiã & formã, ſic eſſe intelligibile diuiditur in duo. ſ. in aliquod ſimile formç, & in aliquod ſimile materiæ, & ideo iſte intellectus dicitur materialis, quia eſt materia intelligibilium uniuerſaliter & abſtracte recipiens. Secundo modo ſumitur intellectus pro intellectu agente, ut patet tertio de anima. tex. com. 17. Nam ſicut intellectus poſsibilis eſt omnia fieri, & eſt omnia modo ſimilitudinis & receptionis. i. fit omnia recipiendo ſimilitudines omniũ. in hoc enim diſcrepat Ariſt. ab Empedocle, & ſequacibus, qui ponebãt animã realiter ea omnibus eſſe cõpoſitam, quia omnia cognoſcit, & cognitio apud eos erat per aſsimilationem cognoſcentis ad cognitum. unde cũ Empedocles principia materialia omniũ quatuor elementa poſuerit ſine dubio uoluit ea eiſdem animam eſſe compoſitam, dum metrice ſic de anima ſcripſit.

E

Intellectus quatuor modis ſumitur.

F

Terrea uis terras, uis humida percipit undas,
Aether ab æthera ſentitur, ab ignibus ignis.

G Sed & hi qui ex uno duntaxat elemento animam fabricantur, eius quoque qualitatem ſolum tribuunt animæ. Heraclitus caliditatem, quæ igni conueniat. Hippon humiditatem, quæ aquæ ſit propria, ut patet in erratis primi de anima tex.com. 35. & 36. Ariſt. autem uoluit animam nullam realiter hahere naturam ex iſtis formis quas recipit, ſed eſſe in potentia ad omnes. unde intellectus eſt tanquam tabula raſa in qua nihil eſt depictum. 3. de anima. tex.com. 14. & uoluit ſimilitudines rerum recipi in anima. unde tex. com. 38. lapis non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis. ita igitur oportuit intellectum agentem eſſe omnia facere. unde officium eius eſt transferre res de ordine in ordinem, & facere de potentia intellectis actu intellecta. nam cum phantaſmata, ſeu modo loquendi Auer. intentiones imaginatæ, ſint potentia intellectæ, quia nõ poſſunt mouere intellectum poſsibilem qui immaterialis eſt niſi fiant actu intellectæ, ideo opus fuit ponere intellectum agentem. nam. 3. de anima. commen. 18. in calce commen. ſi darentur uniuerſalia extra animam ſicut poſuit Plato, tunc non opus eſſet ponere intellectum agentem, quia talia eſſent actu Intellecta, & abſtracta a materia, & conditionibus materiæ, & p conſequens de ſe ſine aliquo extrinſeco motore poſſent mouere intellectum poſsibilem ad intellectionem. Tertio modo ſumitur intellectus apud Peripateticos pro intellectu in habitu. i. pro intellectu

H ſpeculatiuo, & iſte intellectus ſecundum Theophraſtum, & Themiſtium conſtat ex intellectu agẽte, & poſsibili, ut imponit ſibi Auer. in com. 5. in 3. de anima. ſed ſecundum Auer. concurrunt ultra intellectum agentem, & poſsibilem, intentiones imaginatæ: & ideo ſecundum Auer. intellectus ſpeculatiuus ex parte qua dependet a phantaſmatibus, quoquo modo eſt generabilis, & corruptibilis, & quoquo modo eſt æternus. nam ſecundũ indiuiduum eſt generabilis & corruptibilis, ſed ſecundum ſpeciem eſt æternus. Quarto & ultimo modo ſumitur intellectus pro uirtute imaginatiua ſiue cogitatiua, & de hoc loqnutus eſt Ariſt. in 3. de anima tex. com. 20. dum dixit quòd intellectus paſsiuus corrumpitur, & ſine hoc nihil intelligit anima. Vlterius ſcire debes quòd materia apud Philoſophos multifariam ſumitur. nam ut ſcribit Auer. in fine libri de ſubſtantia orbis. Materia habet gradus, & potentia habet gradus. nam infimus gradus materiæ in rebus corporalibus eſt prima materia, quæ de ſe eſt ſubſtantia quædã, & natura quæ non eſt forma, nec formã habens, nec uniuerſalem, nec particularem, nec priuationem aliquã ſibi propriam, ſed eſt in potentia ad omnes formas ſubſtantiales, & accidentales, & hæc dicitur prima materia, & primum hyle, & eſt ſubſtantia ſimplex. Alia autem eſt materia

Materia multipliciter dicitur.

I compoſita, & iſta non eſt natura ſed naturatum, aut habẽs naturam. unde com. 1. phy. ubi Ariſt. ponit diffinitionem primæ materiæ dicens. (Dico autem materiam primum ſubiectum unicuique ex quo ſit aliquid cum inſit non ſecũdum accidens) põderans ly primum, ſubiectum dixit, hoc .n. ſecundum ſubiectum, & primum conueniunt in hoc, quòd generatũ inuenitur ex eis per ſe, & differunt in hoc, quòd primum eſt in potentia, & ſecundum in actu, aut mõ medio inter potentiã & actum, ſicut eſt diſpoſitio in illo qđ generatur ex plurib. uno ſubiecto. unde tale appellatur materia ſecũda. Materia ẽt apud Philoſophos triplex eſt, alterationis tantum, cõpoſitionis tãtum, alterationis & cõpoſitionis ſimul. exẽplum primi, ut humores reſpectu mẽbrorum, exẽplum ſecundi, ut literæ reſpectu ſyllabarũ: exẽplum tertii, ut elemẽta reſpectu mixti, quia mixtio eſt miſcibiliũ alteratorum, & nõ corruptorũ unio. iſta diſtinctio de triplici materia habetur in 2. phy. auſcultationis in cõ. & tex. 31. Materia ẽt quæ eſt in ſupremo gradu in rebus corporalib. eſt materia in actu, & iſta rectius dicitur ſubiectũ quàm materia, & eſt orbis cœleſtis, ita ſcribit Com. in 2. c. de ſubſtantia orbis dicens. ſed quia natura corporis eſt alia a natura aiæ, quia eſt cõpoſitum: & neceſſe eſt mouẽs, & motũ eẽ diuerſa; neceſſe eſt cõſiderare de natura illius corporis, & quia declaratũ eſt hoc corpus eſſe ingenerabile & incorruptibile, apparet quòd ẽ neceſſe, ut ſit corpus ſimplex non cõpoſitum ex materia & forma. & quia eſt demonſtratum indiuiduum, & ens demõſtratũ in actu, & habens unã figurã in actu, & oĩa iſta ſunt in corpore per materiã, & in materia pp formã; neceſſe ẽ, ut hoc corpus cœleſte ſit materia aĩalium cœleſtium, quæ mouentur circulariter ex ſe, & ut ſit perfectius modis cæteris materiæ. non .n. eſt in eo de potentijs niſi tantum potẽtia in loco, & ex motu locali nobiliſsimus oĩum. ſ. circularis, intelligo aũt orbẽ ſecluſa intelligentia eſſe nobiliorẽ, & pſectiorem inter oẽs modos materiæ inuentæ in naturis corporalib. non aũt ſimpliciter, quia, ut ſupra patuit, intellectus poſsibilis eſt materia in genere entium intelligibiliũ. manifeſte aũt patet quòd cõparando eſſe intelligibile ad eſſe corporeũ, eſt longe præſtantius hoc quàm illud. Materia etiã apud Philoſophos alia ſenſibilis, alia intelligibilis, ut colligitur ex 7. meta. tex. c. 35. & ẽt in 3. met. tex. c. 16. Materia aũt intelligibilis ſecundum aliquos eſt ipſa ſubſtantia, & ab iſta nõ dicũtur abſtrahere ſcientiæ mathematicæ, quia, ut aiunt, poſterius non põt abſtrahi a priori, & quia ſcientiæ mathematicæ ſunt circa magnitudines, & numeros quæ ſunt accidentia, quę ſunt poſteriora ſubſtantia ut patet. 7. met. tex. c. 4. ideo dicunt quòd a ſubſtantia ſcientiæ mathematicæ non abſtrahunt, & ſic gloſſant. Sed iſta opinio, ut ſupra dictũ fuit, nõ eſt de mente Ariſt. & Peripateticorũ, quia ipſe uoluit in 12. primæ philoſophiæ ex ſciẽtijs mathematicis aſtrologiã ſolã de ſubſtãtia theoriã facere, iquãtũ ſe intromittit de ſubſtãtia æterna, quæ eſt corpus cœleſte. Et ideo dicimus materiã intelligibilẽ eſſe ipſam quantitatem, ſiue ſit continua, ſiue ſit diſcreta, ut abſtrahit ab omnib. qualitatibus ſenſibilibus, quæ fluunt a natura, quæ eſt principium motus, & quietis. Materia autẽ ſenſibilis ſunt hmõi qualitates, quæ fluunt a natura, quæ eſt principiũ motus: quia nõ eſt credẽdũ quòd mathematicus nullas qualitates cõſideret. nã patet quòd cõſiderat proprietates iſequẽtes naturã ſui ſubiecti, arithmeticus. n. cõſiderat par & ipar, quæ ſunt paſsiones numeri, & geometer cõſiderat rectũ, & curuũ, & magnũ, & paruũ, imo etiã locum, & tactum, ut patet. 1. de gener. & corru. text. c. 44. ubi Cõ. inquit, locus eſt inſeparabilis a corporib. mathematicis, ſiue fuerint abſtracta, ut aliqui dicũt in ſermõe & in eſſe, ſiue fuerint abſtracta in ſermone tantum, cũ corpus non ſit in loco niſi per ſuas dimenſiones non p accidẽtia aliorũ prædicamentorum. Similiter ẽt non dicitur abſtrahere a qualitatibus ſenſibilibus, quia nullo modo poſſit loqui, & intromittere ſe de illis; quia ut ſcribit Cõ. in 2. phyſi. auſcultationis. in cõ. 71. dum ens diuiditur ſecundũ cõſiderationẽ demonſtratiuã ingredietur una natura duas artes. nã certum eſt quòd licet motus ſit qualitas ſenſibilis fluẽs a natura, quæ eſt principiũ motus, tamẽ de motu põt cõſiderare mathematicus cõſideratione ſibi ꝓpria, & alio mõ quã cõſiderat naturalis, & hoc expreſſe teſtatur Auer. in 1. cœli cõ. 32. ubi dicit quòd in motib. circularib. etſi cõtrarietas iueniri nõ poſsit ſcđm phyſicã cõſiderationẽ, tamẽ ſcđm mathematicã illud nõ incõuenit imaginando duos motus circulares ſup eoſdẽ polos ad diuerſas ꝑtes, ſicut ẽt teſtatur. t 2. met. cõ. 47. Similiter ẽt rarũ & dẽſum ſcđm Auer. 1. phy. auſcultationis. cõ. 49. ſolum cõprehenduntur in corporib. ſenſibilib. naturalibus, ſed magnum & paruum comprehenduntur in corporibus naturalibus, & mathematicis; & tamen Auer. 4. phyſi. auſcultationis. cõ. 72. ſcribit quòd ita eſt de ſubtilitate, & ſpiſsitudine, ſicut eſt de diuiſione lineæ & ſuperficiei; quoniam quẽadmodũ linea ſcđm quòd eſt linea, põt diuidi in infinitum, quod eſt impoſsibile, ſcđm quòd eſt linea terreſtris aut ignea; ita de ſubtilitate põt intelligi proceſſus in infinitũ ex ſua natura. ſ. ſecundum quòd eſt ſubtilitas ſimpliciter, nõ ſcđm quòd eſt ſubtilitas corporis mobilis, & ſcđm hoc hæc propoſitio poſita eſt falſa poſsibilis, ſcđm quòd fuit poſita, & ex falſo poſsibili nõ ſequitur falſum ipoſsibile, & hoc modo declarationis utitur multoties Ariſt. & ẽt Plato. Vnde aĩaduerte, quòd illud dictũ ſic dẽt ĩtelligi, quòd mathematicus abſtrahit a qualitatib. ſenſibilib. quia uidelicet cõſiderat ſuũ ſubiectũ qđ eſt magnitudo & numerus ſcđm rõnẽ abſtrahentem

K

Opinio aliquorum de materia intelligibili.

Impugnatio.

L

Opinio propria.

M

Quomodo intelligitur mathematicum abſtrahere a qualitatibus ſenſibilibus.

A abſtrahentem ab illa ratione, quæ eſt principium qualitatũ ſenſibilium quod eſt natura: tamen non inconuenit, quòd qualitates aliquæ ſenſibiles poſsint modo intelligibili in ſcientijs mathematicis conſiderari. ſicut.n. naturalis entia intelligibilia ſcieotiarum mathematicarum ſenſibiliter ſpeculatur; ſic entia ſenſibilia naturalis poſſunt modo intelligibili conſiderari in ſcientijs mathematicis: ſaltem in aliquibus hoc non eſt impoſsibile propter prædictam cauſam, quia unamet res ſub diuerſis rationibus formalibus põt pertinere ad diuerſos artifices. & immorari in hoc eſt ſuperfluum, ſed multos nebulones uidi errare tẽpore meo in iſtis. Aduerte etiam quòd materia dupliciter adhuc ſumitur apud Peripateticos, primo mõ pro materia, quæ eſt ſubiectum motui: ſecundo modo pro materia, quæ eſt ſubſtans uniuerſali, & differẽtia eſt inter utranq;, quia materia primo modo eſt pars rei, & nõ prędicat̃ de re, alia autem eſt idẽ quod ipſa res. ſingulum.n. non eſt aliud a ſuimet ſubſtantia, & talis materia eſt idem quod ipſum ſingulare demonſtratũ, qđ ſubſtat uniuerſali, quod eſt idem ipſi, & prædicatur de illo. unde ſic ſumitur materia. t. coeli & mundi. tex. c. 92. ubi dicitur, qui dicit coelũ, dicit formã, & qui dicit hoc coelũ dicit materiam. Vlterius ſcire debes quòd reperiuntur in nobis quatuor abſtractiones in uirtutibus cõprehenſiuis, ut bene notauit Aui. in 6. naturaliũ ſectione. t. ca. 2. & dñs Albertus cognomẽto Magnus in 2. de aïa. tract. 3. cap. 4.

Quatuor gradus ſunt abſtractionis.

B Primus gradus abſtractionis & infimus, eſt dum abſtrahitur, & ſeparatur forma a materia, ſed non a põtia materiæ nec ab eius appendicibus: & hoc facit uirtus apprehẽſiua deforis, quę eſt ſenſus. nam ſimulacra rerum, & ſpẽs ſine materia recipiuntur in ſenſibus, dicente Ariſt. in. 2. de aïa. in tex. c. 121. ſenſum ſuſceptiuum eſſe ſpẽrũ ſine materia, ut cera anuli ſine ferro & auro recipit figurã, accipit.n. aureũ aut æneum ſignũ, ſed non inquantum aurum aut æs. ſimiliter aũt & ſenſus uniuſcuiuſq; ab habente colorẽ aut humorẽ aut ſomnũ patitur, ſed non inquantũ unũquodq; illorũ dicitur, ſed inquantum hmõi eſt, & ſecundũ rationẽ. ubi Comm. dicit, intentio coloris eſt alia a colore, & dixit (ſecundum quòd eſt in hac diſpoſitione, & intentione) obſeruando ſe ab intentionibus quas recipit intellectus, illæ.n. ſunt uniuerſales, iſtæ aũt ſunt particulares, & eſt locus apertus contra negantes ſpecies intelligibiles. Secundus gradus abſtractionis eſt, quòd ſeparetur a materia, & a põtia materiæ, ſed non ab appendicibus ſiue cõditionibus materiæ, & hãc apprehenſionẽ facit imaginatiua potẽtia, quæ ẽt ſingularibus nõ præſentibus retinet formas ſenſibilium, ſed non denudat eas a materiæ appendicibus. Dico aũt appendices materię conditiones, & proprietates quas hẽt ſubiectũ formæ quod eſt in tali, uel in tali materia. uer. g. talis membrorũ ſitus, uel talis color faciei, uel talis ætas, uel talis figura capitis, uel talis locus generationis, hæc.n. ſunt quædã indiuiduantia formã,

C quæ ſic ſunt in uno indiuiduo unius ſpẽi, quod non ſunt in alio. Et hac apprehenſione Sortẽ non præſentem imaginamur criſpũ & albũ, & ſenẽ uel iuuenem, & cum longis digitis, uel breuibus, quorum nullũ accidit ei inquantum eſt homo. Tertius aũt gradus abſtractionis quo accipimus non tantũ ſenſibilia, ſed quaſdã intẽtiones, quæ non imprimuntur ſenſibus, ſed tamẽ ſine ſenſibus nunquã nobis innoteſcunt, ſicut eſt eſſe ſocialẽ, & amicũ, & delectabilẽ in cõuictu, & affabilẽ, & his cõtraria, quæ quidẽ cũ ſenſibus accepimus. Et tamẽ eorũ nullum ſenſibus imprimitur, & tale eſt quòd accipimus hũc eſſe filiũ Cleonis, & eſſe agnũ uel hoiem. Aliũ aũt eſſe lupũ, uel leonẽ ſecundũ quòd ſubſtãtiales formæ mediãtibus ſenſibilibus, & nõ ſeparatæ ab ipſis apprehẽduntur. & iſte gradus nũquã eſt ſine æſtimatione, & collatione, & iſte gradus eſt uirtutis æſtimatiuę in brutis, & cogitatiuæ in hoïbus, quæ a Philoſophis appellatur intellectus particularis, quia particulariter diſcurrit, & quia immediate miniſtrat intellectui. unde Diuus Tho. in. 2. de aïa. in lectione. 13. in expõne tex. 65. ponẽdo differẽtiã inter æſtimatiuã, & cogitatiuã dicit quòd cogitatiua hoïs apprehẽdit indiuiduũ, ut exiſtẽs ſub natura cõi, quod cõtingit ei inquantũ unitur intellectiuæ in eodẽ ſubiecto.

D Vnde cognoſcit hunc hominẽ prout eſt hic homo, & hoc lignũ prout eſt hoc lignũ. æſtimatiua aũt in brutis non apprehendit aliquod indiuiduũ ſecundũ quod eſt ſub natura cõi, ſed ſolũ ſecundũ quod eſt terminus, aut principiũ alicuius actionis, uel paſsionis, ſicut ouis cognoſcit agnum hunc non inquantũ eſt hic agnus, ſed inquantũ eſt lactabilis, & hanc herbã inquantũ eſt eius cibus. Vnde alia indiuidua ad quæ non ſe extendit, eius actio aut paſsio, nullo modo apprehendit ſua æſtimatiua naturalis. Naturalis autem æſtimatiua datur aïalibus, ut per eã aïalia ordinentur in actiones proprias uel paſsiones proſequendas, uel fugiendas, & hoc ẽt eſt de mente Com. in libro de ſenſu, & ſenſato circa finẽ. ubi dicit, proprietas aũt cõprehenſionis iſtorũ ſenſuũ in aïalibus non eſt eadem in oïbus, homo.n. comprehendit differentias rerum & intentiones earũ proprias, quæ ſunt in re ſenſata quaſi medullã de fructu. In animali aũt bruto comprehẽdunt ea, quæ ſunt extra, quæ ſunt quaſi cortices fructuum, & ſignum eius eſt quòd bruta nõ mouentur a ſenſibilibus, ſicut homo mouetur, homo.n. mouetur apud cantum quòd non faciunt bruta. Et ſimiliter mouetur homo a picturis, & figuris motu quo nõ mouẽtur bruta, & ſimiliter de modis ſaporis, & odoris. Quartus modus abſtractionis, & ultimus, eſt gradus qui apprehendit quiditates rerum denudatas ab omnibus appendicibus materiæ, nec accipit ipſas cum ſenſibilibus intentionibus, ſed potius ſimplices, & ſeparatas ab eis: & iſta

E apprehenſio ſolius eſt intellectus, ſicut eſt intellectus hois per hoc, quod conuenit omni homini, uel intellectiuæ ſubſtãtię. Vlterius ſcire debes, quòd abſtrahere apud Philoſophos ſumitur bifariam. Nam primo modo idem eſt quod transferre res de ordine in ordinem, & facere de potentia intellectis actu intellecta, & hoc fit abſque comprehenſione uirtutis abſtrahentis, & ſic abſtrahere eſt operatio intellectus agentis, uirtute cuius obiectum relucẽs in phantaſmate cauſatur in eſſe obiectiuo in ſpẽ intelligibili, quæ eſt effectus intellectus agẽtis, & phantaſmatis. ſicut.n. ſol, & homo generant hoiem, & unum concurrit tanquã agẽs principale, & reliquum tanquam cauſa particularis. quòd autem ſpecies illa uniuerſaliter repręſentet, habet ab intellectu agente: ſed quòd repræſentet naturam hominis & nõ leonis, hoc eſt pro quãto illa ſpẽs intelligibilis depẽdet a phantaſmate hois, & nõ a phantaſmate leonis in uirtute cogitatiua. Vnde Auer. in 3. de aïa. in cõ. 30. uult propter uerba Ari. in tex. ubi habet quòd nequaquã ſine phãtaſmate intelligit aïa qđ intellecta uniuerſalia ſunt colligata cũ intentionibus imaginatis, & corrupta per corruptionẽ earum, & iſto modo intellectus agẽs abſtrahẽdo a phãtaſmatibus non cognoſcit, ſed iſta actio prouenit ab eo naturaliter, quia uult Cõ. 3. de aïa. cõ. 19. quòd intellectus agens nõ cognoſcit aliquid eorũ, quæ ſunt hic, & fuit etiam ſententia Themiſtij, & Ariſt. in 3. de aïa.

Abſtrahere dupliciter.

F Alio modo abſtrahere eſt apprehendere ex his, quæ ſunt coniuncta in eſſe aliquid non apprehenſo reliquo. Et tale eſt operatio intellectus poſsibilis, qui ut inquit Commen. in. 12. primæ philoſophiæ, aptus eſt diuidere adunata in eſſe: iudicium enim & apprehẽſio formaliter attribuũtur nobis per intellectũ poſsibilẽ, ille.n. eſt pars per quã intelligit aïa. i. nos habentes aïam illo intelligimus, ut gloſſat Themiſtius, & Com. in principio tertij de aïa. Vlterius ſcire debes, quòd abſtractio duplex eſt ſecundum Philoſophos. una ſecundum rõnem diffinitiuã, ſecundũ quã dicimus, quòd aliqua abſtrahũt a materia ſenſibili ſecundũ rõnem tantũ, ut mathematica aliqua, neq; ſecundũ rõnem, neq; ſecundũ eſſe, ut phyſica; aliqua utroq; modo, ut metaphyſica. Alia uero eſt abſtractio uniuerſalis a particulari, & iſta eſt cõis oïbus ſcientijs. His ſtantibus, accedamus ad declarationẽ propoſiti theorematis, quòd intellectus particularis. i. uirtus cogitatiua abſtrahit a materia, ut clarum eſt, & patuit, & præſentia materiæ, & appendicibus materiæ; ſed non abſtrahit a materia, prout materia idem eſt quod ſubiectum uniuerſali, quia particulariter diſcurrit quantuncunque ut dictum fuit poſsit intelligere indiuiduũ, inquantũ ſtat ſub natura cõi propter eam coniungi in eodem ſuppo

Declaratio theorematis.

G ſito cum intellectu.ut uoluit beatus Thom. Intellectus etiam agens dicitur abſtrahere a materia modo prædicto, quia transfert obiectum de eſſe ſenſibilium & particularium ad eſſe intelligibilium & uniuerſalium. Intellectus etiam poſsibilis dicitur abſtrahere a materia in intelligendo,non a materia, quæ eſt ſubiectum motui,uniuerſaliter enim hoc uerum non eſt. Nam quando intellectus poſsibilis intelligit hominem, non poteſt ipſe in ſua intellectione, a carnibus,& oſsibus,ſicut dicit expreſſe Ari. in ſeptimo primæ philoſophiæ. text. commen. 37.& 39. Vbi dicitur quod hominis ſpecies ſemper in carnibus apparet, & oſsibus,& talibus partibus, ubi Commen.inquit commen. 37. Impoſsibile eſt enim hominem intelligere ſine carne,& oſsibus. Formæ autem mathematicæ, quæ inueniuntur in pluribus una materia intelliguntur abſtractæ a materijs. & intendebat quod intellectus comprehendit diuiſionem inter formas, & materias facile, quia abſtrahit eas in imaginationem a materia: in naturalibus uero difficile, quia non poteſt abſtrahere eas in imaginatione a materia. Et ex hoc loco patet, quod non omnis abſtractio eſt intellectus agentis: & quòd iſta abſtractio, quæ eſt cum apprehenſione, eſt intellectus poſsibilis opus, & nihil aliud eſt quàm in imaginatione ineſt in apprehenſione apprehendere ex his, quæ ſunt coniuncta H in eſſe unum non apprehenſo reliquo,& de tali abſtractione uerificatur dictum Ariſto.in.2.phyſi.tex. commen.18. dicentis. Abſtrahentium non eſt mendacium. nam loquimur de abſtractione, quæ eſt ſimplicium apprehenſio,quę dicitur formatio apud Arabes, & eſt prima operatio intellectus, in qua non cadit error formaliter loquendo. licet igitur intellectus poſsibilis abſtrahat a materia ſubiecta motui in mathematicis, non tamen hoc uniuerſaliter uerum,ut patuit.unde Com.dicit commē.39.ſeptimo metaphy. Quiditates naturales non poſſunt intelligi ſine ſenſu & motu, ſicut poſſunt intelligi quiditates mathematicorum: ſemper tamen intellectus poſsibilis dicitur in quacunque ſcientia abſtrahere a materia ideſt a ſingularibus,quia ſcientia eſt uniuerſalium, & ſenſus ſingularium, ſecundo de anima.tex.commen. 60. Intellectus enim poſsibilis intelligit uniuerſale per ſe,& ſingulare mediate ſenſu,ut dicit Commen.in tertio de anima.commen.9. De alijs etiam abſtractionibus ſatis diximus in illo theoremate, quo declaratur quomodo diuerſificatur intelligere ad diuerſitatem rei intellectæ. ideo non repeto.

Propô.100.

Poſteriora generatione ſunt priora perfectione.

I ALLEGARI Plerunque ſolet iſta propoſitio: & ſcribitur in nono primæ philoſophiæ in tex.commen.15.ubi dicitur. Quæ generatione poſteriora, ſpecie,& ſubſtantia ſunt priora,ut uir puero,& homo ſpermate. Scire debes quòd prius, & poſterius ſunt differētiæ contrariæ per quas diuiditur ordo,ut ſcribit Com. 1. phy. com.41. Ordo.n.eſt reſpectu primi poſiti,aut intellecti,ut dicit idem.5.meta.com.16. quod pro tanto ſuſpicor dictū fuiſſe,quia ordo aut eſt ſecundū rem,aut ſecundum rationem ſemper cū priori & poſteriori eſt. unde Ariſt.in prædicamentis iſta ratione probat quantitates poſitione carentes habere ordinem, quia habent prius & poſterius.

Ordo naturæ eſt duplex.

Quantū autem ſpectat ad declarationem præſentis propoſitionis ordo naturæ eſt duplex. Quidam eſt ſecundum uiam generationis: Et quidā ſecundū uiam perfectionis. unde Ariſto.5.meta.in cap.de priori,prioritatem generationis appellat prioritatem ſecundum tempus. Talia autē inquit priora ſecundū tempus eſſe dicuntur, uel quia ſunt remotiora ab ipſo nunc,quod eſt inſtans præſens, ut in factis,quemadmodū dicimus Troica bella priora fuiſſe Medis,quia ſunt remotiora a præſenti nunc. Alia autem dicūtur priora ſecundum tempus, propterea quia ſunt propinquiora tali nunc, ut in futuris,ſic enim antiquitus priores dicebantur ludi Iouis ludis Apollinis: & ſic nos dicimus prius eſſe feſtiuitatem natiuitatis Domini, quā ſit feſtiuitas Epiphaniæ. K Tali prioritate generationis, materia præcedit formam,& ſenſus tactus præcedit ſenſum uiſus. unde Commen. in ſecundo de generatione & corruptione. in commen.7.dicit ſuper uerbis Ariſto.ibi in tex.ubi dicitur, quanuis prior uiſus tactu, quapropter & ſubiectum etiam prius. ubi uult obiectum uiſus eſſe prius obiecto tactus,ſicut uiſus eſt prior tactu, dicit Commen. & non debet aliquis dicere quòd contrarietas, quæ eſt in uiſu eſt prior contrarietate tactus. non enim quærimus in hoc loco prioritatem ſecundum finem,& formam, ſed ſecūdum ſubiectum,& materiam, quæ eſt prioritas ſecundum naturam. prioritate autem perfectionis forma eſt prior materia,ut patet.7.meta.tex.com.7.& uiſus tactu.unde Ariſto. dicit in procœmio meta.quòd iſtum ſenſum maxime diligimus, quia plures differentias rerum nobis demonſtrat. ſimiliter ex modo ſuæ immutationis qui ſpiritalior eſt modo quo immutatur tactus, & alij, & eſt longe alijs perfectior, ut patet in.2.de anima. in tex. com. 115.& 116. unde Commen.in eodem loco commen.77.inquit. quòd Ariſto.uiſus eſt ordinate conſiderationem de uirtutibus ſenſus ſecundum nobilitatem non ſecundum naturam. Et ideo præpoſuit ſermonem de uiſu alijs ſenſibus, deinde de auditu, & de odoratu. Et infra commen. 101. inquit. L cum compleuit ſermonem de olfactu, & ſenſu guſtus,& illud quod debet conſequi numerum ſecundum ordinem, qui incepit a meliori, & procedit ad magis neceſſarium, incepit loqui de eo. Auicen. autem in ſexto naturalium loquens de ſenſibus incepit a tactu, deinde de guſtu, olfactu, auditu, & poſtremo de uiſu, quia uoluit obſeruare ordinem ſecundum naturam, qui eſt uia generationis. Et debes ſcire pro intellectione propoſiti theorematis, quòd ueritatem habet de his, quæ generantur, ut quod; non ut quo: & hoc ideo apponunt aliqui, propter opinionem Commen. tenentis formam eſſe perfectiorem compoſito: cum tamen compoſitum ſit poſterius generatione forma. nam ut inquiunt, Omne compoſitum eſt poſterius partibus componentibus, & per conſequēs forma eſt prior generatione compoſito, & non eſt imperfectior compoſito, quia non generatur, ut quod, ſed ut quo. ad excludendam igitur iſtam obiectionem appoſuerunt iſtam limitationem.

Opi. aliquorum.

Sed iſta opinio & gloſſa ſtare non poteſt, quia illud quod per accidens generatur dicitur poſterius generari illo quod dicitur generari per ſe. nam ut ſcribit Ariſto. in ſecundo phyſicæ auſcultationis. in commen. 66. Nihil ſecundum accidens prius eſt his, quæ ſunt per ſe: ſic enim ibi probat quòd cauſa per accidens non eſt prior per ſe; ſed forma per accidens generatur; & compoſitum eſt quod per ſe generatur. textus eſt Ariſt in.7.meta.tex.cō.26. M quemadmodum nec ſubiectum æs inquam ipſum, ſic ſphæram, niſi ſecundum accidens facit,quia ænea ſphæra ſphæra eſt,& illud facit.nam hoc aliquod facere, ex totaliter ſubiecto hoc facere eſt. dico autem quia æs rotundum facere, eſt non rotundum, aut ſphæram facere,ſed alterum aliquid; ut ſpeciem hanc in alia. nam ſi facit,ex aliquo facit alio: hoc enim ſubijcebatur,ut facere æneam, ſphæram. hoc autem ita, quia ex hoc quòd eſt æs,hoc facit quod eſt ſphęra. ſi igitur & hoc facit ipſum; palam quia ſimiliter faciet, & ibunt generationes in infinitum. Vbi clariſsime patet quòd illud quod per ſe fit, & per ſe generatur eſt compoſitum ex materia & forma,quia dicitur ibidem in tex.27. ſemper diuiſibile eſſe oportet id quod fit.& hoc quidem hoc, & hoc hoc.i. in duo,quorum unum eſt materia,& reliquum eſt forma, & ideo ſi forma per ſe fieret, generationes protēderentur in infinitum,ſicut dicitur. quia ſi agens faceret per ſe formam oporteret quòd illam ageret ex materia & forma,& ſic illam aliam formam ex forma & materia, & ita hoc abibit in infinitum.& Com.in calce commen. 23. in eodē ſeptimo metaphyſi. inquit, & hoc inuenitur in ſermone Ariſtote. in capite ſequenti, in quo declarat differentiam inter formam & materiam, & dat propoſitionem in eo quòd uult declarare quòd forma nec ē generabilis,nec

Impugnatio.

corruptibilis

A

corruptibilis niſi ꝑ accidens, & ſimiliter eſt de materia: & quod generabile, & corruptibile in rei ueritate eſt indiuiduum compoſitum ex forma, & materia. & ideo iſta opinio male dicit in concedendo formam prius generari compoſito. & ideo cogitur ad illam limitationem, quandoquidem compoſitum eſt illud quod primo generatur, quia per ſe generatur ſicut diximus. Ad rationem autem partis aduerſæ qua cogebatur illud dicere, ex hoc, uidelicet, quia compoſitum præſupponit partes componentes, reſpondetur, quòd, ut ſupra ex uerbis Auerr. dicebam, eliciendo duplicem eſſe ordinem, unum ſecundum rem, & alium ſecundum rationem: tunc dico quòd compoſitum ex materia, & forma, præſupponit materiam, & formam, non tanquam duo in actu ſecundum rem præcedentia ipſum eſſe compoſiti, quia non alia generatione generatur forma ab illa qua generatur compoſitum; immo eſt una & eadem ſecundum rem qua compoſitum per ſe primo in re dicitur generari, & forma eadem generatione dicitur generari per accidẽs, ſed compoſitum dicitur præſupponere partes componentes ſecundum rationem, & hoc pulchre elicio ex uerbis Commenta. in ſeptimo metaph. in tex. commen. uigeſimo ſeptimo, ubi Ariſtote. dicit in tex. oportet enim diuiſibile eſſe ſemper quod fit, & eſſe hoc quidem hoc, & hoc. hoc dicit cum declaratum ſit, quòd in forma ſimplici non eſt generatio nec materia habet generationem, neceſſe eſt, ut omne generatũ ſit diuiſibile in duas partes ratione non actu, in materiam ſcilicet & in formam, & Ariſto. in ſecundo phyſico. tex. commen. duodecimo, dicit formam non eſſe ens ſeparabile, ſed aut ſecundum rationem, ubi Commẽtat. dicit quòd non ſeparatur in eſſe a materia, ita quòd poſſit eſſe ſine materia, ſed eſt ſeparabilis a materia ſecundum diffinitionem tantum. materia autem differt a forma, ſed nũquam denudatur a forma, immo cum ſeparatur a forma induit aliam; quoniam ſi denudaretur ab omnibus formis ſcilicet prima materia, tunc quod non eſt in actu eſſet in actu. unde multi ſunt qui credunt quòd generationes naturales ſimiles ſint generationibus artificialibus, & quæ conſtant ex rebus adunatis per contactum & ligamentum. ubi generatio totius præſupponit partes componentes, ut generatio nauis præſupponit tabulas, & clauos, & generatio domus præſupponit ligna, & lapides, & cæmentum, & ualde errant. unde Auerro. inquit duodecimo metaphyſic. commen. decimo octauo. Imaginatio ſuper creationes formarum induxit homines dicere formas eſſe, & datorem eſſe formarum. Et propter hoc etiam patet quòd Scotus in. 7. ſuæ metaphyſi. quæſt. 10. & Anton. Andr. in eodem loco. quæſt. quarta, in ſolutione primæ rationis, & quæſt. 9. non ſatis, ut uidetur, congrue dixerunt opinantes quòd in compoſito forma habet duplex eſſe ſcilicet eſſe proprium, & eſſe communicatum ſibi a compoſito. & tunc dicunt quòd forma per eſſe proprium eſt prior compoſito, & eſt ens ꝑ ſe, aliud autem eſſe eſt eſſe exiſtentiæ quo compoſitum eſt ens per ſe, & tali eſſe forma eſt per accidens ſicut pars per eſſe totius. & ita ad eſſe compoſiti generatur forma per accidens, quia exiſtit ad exiſtentiam compoſiti, tale enim eſſe eſt per ſe compoſiti & formæ eſt per accidens, ſed forma ſecundum proprium eſſe eſt ens per ſe, & eſt prior ut ſic ipſo compoſito. Sed iſta opinio non poteſt ſtare, quia non oportet multiplicare entia ſine neceſſitate, quia omne eſſe ſecundum Peripateticos eſt a forma in rebus creatis. unde Philoſophi illud ſic deſcribunt, eſſe eſt exiſtentia formæ in materia, ut inquit Boeth. in libro de unitate, & uno. Nec ualet, quòd illud ueritatem habet de eſſe ſpecifico, & non de eſſe indiuiduali. nam Ariſtote. in ſecundo de anima. tex. commen. ſecundo, dixit forma eſt per quam eſt hoc aliquid. & infra. tex. commẽ. 7. unum enim & eſſe cum multipliciter dicantur, quod proprie eſt actus eſt. ubi Cõmen. inquit, hæc nomina ens & unum licet dicantur pluribus modis, tamẽ prima perfectio in iſtis ſcilicet forma eſt magis digna, ut habeat hoc nomen ſcilicet unũ & ens quã illud quod eſt congregatum ex materia & forma: congregatum enim non dicitur unum niſi per unitatem exiſtẽtẽ in forma, & ſi materia, & forma eſſent in compoſito exiſtẽtes in actu, tunc compoſitum non diceretur unum niſi ſicut dicitur in rebus, quæ ſunt unum ſecundum contactum & ligamentum. modo autem quia materia non differt a forma in compoſito niſi potentia, & compoſitum non eſt in actu ens niſi per formam, tunc compoſitum non dicitur unum niſi quia ſua forma eſt una, & Themiſtius ibidem dicit, ſicut res a forma habet ut ſit, ita a forma habet ut ſit unum.

Iſtam opinionem inueni poſt longum tẽpus in Simplicio in primo cæl. & Alexan. in libr. priorũ. in principio. aſtipulatur ei dũ dicit quòd modus abſtractionis mathematicus in pluribus caſibus aſ-

B

ſeruit Philoſopho naturali, & iõ laudeo illuſtranti intellectũ detur.

Opi. Scoti & Ant. Andr.

C

Impugnatio.

D

Et propter hoc uidetur mihi iuxta fundamenta Ariſtot. & euitando multitudinem entium, ubi neceſſaria non eſt, inquantum eſt poſſibile, quod unomet eſſe dicitur eſſe cõpoſitum, & dicitur eſſe materia in compoſito exiſtẽs & ipſamet forma, tamen tale eſſe eſt formæ per eſſentiam. nam quod uere eſt, actus eſt, quia eſſe nihil aliud eſt niſi exiſtentia formę in compoſito. unde non eſt opinandum, quòd forma exiſtit ad exiſtentiam compoſiti, immo magis compoſitum exiſtit propter formam, dicimus enim compoſitum eſſe in actu per formam & non econtra. Exiſtere igitur cõpetit compoſito per participationem. unde uerius eſt forma quàm compoſitum, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis eſt, ex primo poſteriorum, & ita non oportet imaginari tria eſſe in compoſito, unum proprium formæ, aliud proprium materiæ, & aliud compoſito quod communicatur utrique. nam licet ſit alia entitas, quæ eſt materia, & alia ſit entitas, quæ eſt forma, tamen non eſt aliud eſſe materiæ, & aliud eſſe formæ, & aliud compoſiti, immo unum eſt eſſe omnium iſtorum, ſed formæ eſt per eſſentiam ipſum eſſe, quia forma non alio eſt, ſed compoſitum, & materia habent eſſe a forma. Sed dices quomodo igitur communiter dici ſolet quòd forma generatur per accidens, & tamen quinto phyſico. generatio per ſe terminatur ad formam, & hoc ut patet fuit in cauſa, quod deduxit iſtos uiros, & multos alios, ut dicam quod aliud eſt eſſe proprium formæ, & aliud eſt eſſe compoſiti, & quod forma ſecundum eſſe proprium eſt terminus per ſe generationis, partialis tamen, ſed compoſitum ſecundum eſſe proprium eſt terminus per ſe totalis, & illo modo forma quo ad eſſe quod communicatur ſibi a compoſito, dicitur generari per accidens. & oẽs fere currunt ex modernis doctoribus cum iſta ſolutione. Sed ſalua omnium reuerentia, quia non eſt nobis etiam præcluſa uia ad ſpeculandum, iſti multiplicant entia ſine neceſſitate, ut ſupra dixi. Dico igitur, quòd aliud eſt conſiderare generationem ſecundum rationem, & aliud eſt conſiderare inquantum ipſa mediante aliquid in effectu, & in re ipſa terminat actionem agentis. Nec uideatur tibi mirum hoc, quia intellectus innatus eſt diuidere, quæ ſunt adunata in eſſe, quæ tamen natura non poteſt, ſicut diuidi materiam a forma, ut dicit Commenta. duodecimo primæ philoſophiæ. commen. trigeſimo nono, & decimo quarto. primo igitur modo, quia motus & terminus motus ſunt idem, & non differunt niſi ſicut uia, & terminus uiæ, aut ſicut imperfectum a perfecto. quinto phyſico. commen. nono, ſic forma eſt terminus per ſe generationis, & iſto modo motus & mutationes ſumunt ſpeciem, & diſtinctionem a terminis, & hoc modo conſiderantur in quinto phyſico. ubi ponitur diſtinctio inter motum, & mutationem, tum ex terminis, tum etiam ex ſubiectis, ut patet in tex. comment. 7. & 8. ibidem. in tali autem conſideratione nõ conſiderat intellectus an forma in re extra habeat terminare per generationem actionem agentis tranſmutantis ipſum ſubiectum, ſed abſtrahit ab hoc. Sed conſiderando generationem, ut per eam extra aliquid accipit primo eſſe ab agente mediante forma, ſic compoſitum ẽ illud quod in tali eſſe per ſe generatur, & forma illo modo non dicitur generari niſi per accidens. unde Commen. in ſeptimo primæ philoſophiæ. commen. 26. ſcribit, & eſt ſententia Ariſtote. ut ſupra dictum eſt in illo text. quòd agens non facit aliquid unum in aliquo uno, uerbi gratia, formam in ſubiecto, quoniam manifeſtum eſt quod facit ex alio aliud, non aliud in alio, facit enim ex materia formatum non in materia formam. refert igitur dicere formã eſſe per ſe terminum generationis, & dicere formam per ſe generari. prima eſt uera, & ſecunda eſt falſa. nam aliquid connotat generari, quod non connotat generatio.

Poſitio propria.

E

Cõ erroris.

Generatio dupliciter cõſideratur.

F

G Sicut dicit Themiſt. in tertio phyſic. quòd licet ſit eadem
diſtantia ab Athenis Thebas, & econtra, non tamen eſt
idem diſtare hinc inde. Et immorare ſuper hoc, & noli ex
abrupto iudicare, nam ſecundum diuerſa eſſe, ſeu ſecun-
dum diuerſos modos conſiderandi, oppoſita poſſunt de eo
dem uerificari. materia enim prima negatione cognoſci-
tur ab intellectu. decimo metaphy. tex. commen. uigeſimo
quarto, & tamen in eſſe reali non poteſt eſſe cum priuatio
ne omnium formarum, quia quod non eſt in actu eſſet in
actu. ſimiliter finis, ut eſt in intentione agentis, eſt cauſa
mouens agentem; & ut eſt in re eſt effectus terminans a-
ctionem agentis. ſic pariformiter noli de diſtinctione no-
ADDITIO. Ita quòd poſterius ſit ſinis prioris. ſtra mirari. Reuertamur igitur unde diuertimus, & dica-
mus quòd in his, quæ ſunt eiuſdem generis, & ſunt adinui-
cem ordinata, quæ ſunt poſteriora generatione ſunt perfe
ctiora. nam duplex eſt proceſſus naturæ, quidam eſt profe-
ctus & generationis, quidam autē eſt proceſſus defectus,
& imperfectionis. nam motus ſolis in obliquo circulo eſt
cauſa generationis, & corruptionis, & æquale eſt tempus
generationis, & corruptionis, quæ ſit ſecundum naturam.
unde tempus, & uita uniuſcuiuſque habet numerum, &
hæc determinantur, omnium enim eſt ordo, ut patet in ſe
cundo de generatione, & corruptione. tex. comment. 56.
&. 57. Et Commentat. ibi. commen. 57. inquit, quòd tem-
pus iuuentutis eſt æquale tempori ſenectutis, tamen diuer
ſo & oppoſito modo procedit natura in uia generationis,
& oppoſito modo in uia corruptionis. Nam in uia genera
H tionis, quæ eſt uia ad formam, & ad eſſe procedit de imper
fectiori ad perfectius. unde dicit Comment. in primo me
taphyſic. commen. decimo ſeptimo. Materia prima ex for
mis quas recipit, nullam habet formam omnino, neq; uni
uerſalem, neque particularem, ſed primo recipit formam
uniuerſalem: & poſtea mediante forma uniuerſali recipit
formas alias uſque ad indiuiduales. Et Ariſtote. in ſecundo
de generatione animalium, inquit. capitu. tertio, quòd ho-
mo prius uiuit uita plantæ, deinde uita bruti, poſtremo ui-
uit uita hominis. In uia uero corruptionis & defectus,
quæ eſt uia ducens ad non eſſe, eſt conuerſo modo, quia
ibi eſt a perfectiori ad imperfectius, ſic in ſimili dixit Cō
mentat. in tertio phyſico. commen. 60. quòd ire ad augmē
tum eſt ire ad formam, & ad eſſe. Sed diminutio eſt ire ad
Summa limitationis. nihil cuius cauſa eſt materia. In his igitur, quæ ſunt eiuſ-
dem generis poſteriora generatione ſunt perfectiora. fal-
lit autem in his, quæ ſunt diuerſorum prædicamentorum.
Nam accidentia ſunt poſteriora generatione ſubſtantia,
& tamē non ſunt perfectiora. Fallit etiam in his, quæ ſunt
in diuerſis ſubiectis. Nam membra reliqua ſunt poſte-
riora corde uia generationis, quia primum membrum, ut
dicit Hippocra. in libro de natura fœtus, & Ariſtote. in li-
bro de partibus, & de generatione animalium, quod for-
I matur a uirtute informatiua eſt cor, & eſt primum quod
uiuit, & ultimum quod moritur. Et tamen eſt authoritate
Ariſtotel. principaliſsimum, & perfectiſsimum omnium
membrorum. & hoc ideo contingit, quia alia eſt portio
materiæ, quæ recipit formam cordis, & alia, quæ recipit
formam hepatis, ſiue iſtæ formæ ſint ſubſtantiales, ſiue ac-
cidentales non ſit nobis curæ de hoc. * Aut dic quòd cor
ADDITIO. non ordinatur ad reliqua, ſicut ad finem: ideo non eſt im-
perfectius.

Omne ens omni enti comparatum, aut eſt idem,
Propō. 101. *aut diuerſum, aut æquale, aut inæqua-*
le, aut ſimile, aut diſsimile.

FAMOSA Eſt propoſitio apud Latinos in ſcien-
tia diuina multum exagitata, ſed quo ad ſui primā
partem inuenitur expreſſe apud Ariſtote. in deci-
mo primæ philoſophiæ. in tex. commen. duodecimo, ubi
ſcribit Ariſto. Omne nanque aut diuerſum, aut idem quod
cunque ens. Sed duæ reliquæ propoſitiones expreſſe non
habentur ab Ariſto. ibi, ſed in tertio metaphyſico. tex. com
men. ſecundo. Dicit Comment. omne ens omni enti com
paratum, aut eſt idem, aut diuerſum, aut ſimile, aut diſsimi
le, aut contrarium, aut non contrarium. Sed a modernis do K
ctoribus eliciuntur a ſimilimi. Vnde Antonius Trombe- Opi. Auer. Trombetæ.
ta clariſsimus in ſcientia diuina, & magiſter meus maxi-
me mihi præcipuus, & uenerandus in quæſtione de diui-
ſione entis iſto modo declarat illas propoſitiones in ulti-
mo argumento. omne ens aut idem, aut diuerſum, & ex
conſequenti ſimile, aut diſsimile, æquale aut inæquale.
Nam unumquodque ens eſt quid, & quale, & quantum.
Eſt enim quid, pro quanto habet aliquam quiditatem uel
eſſentiam: eſt quale qualitate eſſentiali, modo quo actus,
& forma dicitur eſſe qualitas ad modum loquendi Ariſto.
quinto metaphyſic. capitu. de quali, ubi uult quòd differen
tia eſſentialis eſt quædam qualitas, quia eſt actus eſſentia-
lis, & cum unumquodque ens ſit in actu aliquo modo, ſic
eſt quale. Eſt etiam quantum ſecundum Ariſtote. pro quan
to habet aliquem ordinem in entibus ad primum ens ſim-
pliciter, ſecundum quem ordinem dicitur eſſe quantum.
Et ita omne ens inquantum quid ad aliud comparatum, eſt
idem, uel diuerſum. Inquantum quale eſt ſimile, aut diſsi-
mile. Inquantum quantum & habens quantitatem, eſt æ-
quale, uel inæquale, quoniam identitas, & diuerſitas imme
diate fundantur ſuper eſſentiam rei: ſimilitudo, uel diſsimi
litudo ſuper qualitatem: æqualitas, uel inæqualitas ſuper Impugnatio.
quantitatem. Sed quia teſte Ariſtot. in primo ethicorum. L
capit. ſeptimo, pro defenſione ueritatis, etiam propria im-
pugnare oportere, præſertim Philoſophos magis forſan
exiſtimandum eſt. Nam cum ambo ſint amici pium eſt ue-
ritatem in honore præferre; Videtur mihi ſalua pace non
eſſe de mente Ariſtote. Omne ens omni enti comparatum
eſſe æquale, aut inæquale: nec omni enti omne ens compa
ratum eſſe ſimile, uel diſsimile. tum quia non omne ens de
ſe quantum eſt: nec omne de ſe quale, uel actus eſt. Et ne
laboremus in æquiuoco primo uidendum eſt de primo, an
omne ens ſit quantum. Sequaces Scoticæ doctrinæ pro-
pter authoritatem Auguſtini in libro de trinitate aſſeren- Beatus Aug.
tis: In his, quæ non mole magna ſunt idem eſt maius eſſe
quod melius eſſe, & eſt in ſeptimo de trinitate, cap. octa-
uo: uolunt quòd duplex eſt quantitas, molis uidelicet, &
uirtutis: quantitas molis eſt in rebus corporalibus ſecun-
dum quam aliquid extenditur. quantitas uirtutis eſt quan-
titas perfectionalis. & ſic etiam dicunt de finitate, & infi-
nitate, quædam eſt in quantitate molis, & quædam in quan
titate uirtutis. Et licet Auerro. in octauo phyſicorum in
commen. 79. in ſolutione ſecunda quæſtionis uideatur ne
gare iſtam diſtinctionem: Dicit enim. ad ſecundam autem »
quæſtionem qua quæritur, ut quid ſi poſuerimus actionem »
infinitam in corpore ſequitur, quòd motus ſit in non tem- »
pore. & non ſequitur ſi poſuerimus actionem infinitam eſ »
ſe potentiæ non in corpore: ſic reſpondentes dicimus, » M
quòd ſi poſuerimus actionem propriam eſſe corporis pro »
priam, ſequitur quòd inſit ei potentia infinita. Si autem »
poſuerimus alicuius non corporis, tunc potentia illius »
non poteſt dici finita, aut infinita. Finitum enim, & infini- »
tum ſolum de corporibus dici poſſunt; & ſic ſola actio ip- »
ſius dicetur infinita. ſi autem potentiam infinitam poſue- »
ris in corpore, ſequetur quòd motio eius ſit in non tempo »
re, quod eſt impoſsibile. Si autem illam poſueris non in »
corpore; tunc non dicetur, neque finitum, neque infini- »
tum eo quod non eſt in corpore, non ergo ſequitur quòd »
ſit mouens non in tempore; cum in his non poteſt intelli- »
gi una potētia maior alia eo quod non ſunt in corpore po »
tentiæ: maius enim & minus ſolius eſt quantitatis. Vnde ſi
dixerimus potentias eſſe in corporibus, tunc actio earum
erit proportionalis ſcilicet quod proportio potentiæ mo-
tiuæ ad potentiam motiuam eſt ſicut proportio uelocita-
tis motus ad uelocitatem. exiſtentibus autem non in cor-
pore non eſt proportio, cum proportio eſt ſolius magnitu
dinis ad magnitudinem, uel eorū, quę inſunt magnitudinis
eo quòd inſunt ei. Et hæc manifeſta ſunt per ſe. Ex qua au
thoritate clariſsime patet quòd maius, & minus, & fini-
tū, & infinitum, ſimiliter proportio non inueniuntur talia
niſi in rebus corporeis. Nihilominus Auerro. ab ipſa tan-
dem ueritate coactus retractauit ſe in ſecundo cæli & mū
di.

A di.io commen.71. Et in tertio cap.de ſubſtantia orbis. ubi
inquit,quod qui noo poſſuot diſtinguere finitum io quali-
tate ſeu uigore a fioito in quantitate & in tempore, acci-
dit eis iſta perplexio. Et ibi & etiam ſecundo cæli. com-
men.trigeſimo octauo,& trigeſimo nono,dicit quòd infini
tas uigoris competit formis inquantum formæ. Ita quòd
nulla forma, ſiue ſit materialis, ſiue ſit abſtracta a materia
ſecundum ipſum eſt infioiti uigoris. unde quælibet forma
inquantum forma eſt uigoris finiti,ſed differentia eſt,quia
formæ materiales ſunt finitæ motionis in tempore:ſed for
mæ immateriales ſuot infinitæ motioois in tempore. un-
de ad literam ſecundo cœli, ubi Ariſtotel.probat motum
cæli eſſe terminatum text.commen.trigeſimo nono,obij-
cit Commentat. & occurrit tacitæ obiectioni dicens. Et
non debet aliquis cootradicere huic inductioni in dicen-
do, quòd hoc non eſt niſi in potentijs finitis materialibus.
Vos autem dicitis quòd potentia motoris cæli eſt infinita,
quoniam nos non intendimus per infioitum niſi infinitatẽ
motionis ideſt quòd motio eorum non ceſſat. Infinitas au
tem intenſionis ut illic non ſit proportio inter poteotiam
motoris, & moti, impoſsibile eſt io formis, inquantum
ſunt formæ. Et præterea etiam ratione probari pōt quòd
detur magnitudo perfectionis,& uigoris. Nam Ariſtote.
in quinto primo philoſophiæ in capitu.de perfecto. & eſt
B tex.commen.uigeſimo primo. Et uirtus eſt quædam perfe
ctio,unumqoodque enim tunc perfectum,& ſubſtãtia om-
nis tunc perfecta quando ſecundum ſpeciem propriæ uir-
tutis nulla defecerit pars eius ſecundum naturam magni-
tudiois. Patet autem quòd uniuerſaliter loquitur de omni
ſubſtantia, oon enim credendum eſt perfecti rationem ſo-
lum in corporalibus rebus ſaluari poſſe,cum longe magis
perfecta ſint entia iocorporea,ſicut dicit Ariſtot. io ſecun
do cæli & mundi.in tex.commen. trigeſimo ſexto, ubi ar-
guit per locum a minori ad maius,quòd ſi cælum qood eſt
corpus,eſt ſimplex & ingenitum & incorruptibile, multo
magis mouens rationabile eſt eſſe tale.primom enim pri-
mi & ſimplex ſimplicis, & incorruptibile,& ingenitum in
corruptibilis,& ingeniti motiuum.Quoniam igitur qood
mouetur non tranſmutatur corpus exiſtens, neque utiqoe
mouens traoſmutabitur incorporale exiſtens.Amplius nõ
negaret Philoſophos ſpecies entium eſſe inæquales in p-
fectione, cum ipſe dicit, ſpecies entium eſſe ſicut nume-
rus,quod etiam dicebat Plato,ut patet octauo metaphyſi-
co.text.comment.decimo. Similiter indiuidua ſpecierum
dicunt Philoſophi eſſe æqualia in perfectione eſſentiali,
quia in illis non eſt hoc prius,& illud poſterius tertio me-
taphyſico.tex.commen.decimo primo.Et ideo ſine dubio
datur iſta diſtinctio apud Philoſophos, tamen non teneo
omne ens de intentione Philoſophi formaliter eſſe quan-
C tum ex ſe,& per propriam rationem mouet me ratio,& au
thoritas. nam materia de ſe nullam magnitudinem perfe-
ctionis ex ſe formaliter habet;ſed ſi quam habet, eſt a for-
ma,quia perfectio & nobilitas, ut dixi in proprio theore-
mate, & bonitas ſunt paſsiones primo competeotes enti
in actu quatenus in actu, & quia cum ſubſtantia materiæ
non permiſcetur actus omnioo,ut dicit Auer.quinto phy.
commẽ.octauo,ideo materia de ſe imperfecta eſt, & ideo
appetit formam ſicut turpe bonum, & fœmina marem,&
hoc uidetur ſenſiſſe Ariſtote in primo phyſico.text. com-
men.81.Exiſtente quodam diuino & optimo &c. Vbi Cõ
mentat.in commen.dicit. Et quia priuatio accidit materię
de neceſsitate,& eſt hic perfectio diuina maxima cui om-
nia entia appetunt aſsimilari, & ex qua appetunt acqoire-
re ſecundum quòd natura eorum poteſt recipere;dicimus
nos quòd materia ſecundum quòd accidit ei priuatio, eſt
innata appetere ſe aſsimilari primo principio ſecundum
quòd poteſt,hoc eſt appetere receptionem formæ. Vide-
tur igitur materiam in tantum participare magnitudinem
diuinæ perfectionis, inquantum recipit formam quæ eſt
participatio quædam diuinæ bonitatis, & pulchritudinis.
Confirmatur etiam authoritate Auerro.in ſecundo phyſi-
cæ auſcultatioois.commen.74.ubi Ariſtot. in text.ibi ex-
preſſe dicit nobilitatem eſſe a forma,inquit. Et dixit hoc
ut notificet quòd forma non ſequitur naturam materiæ ne D
ceſſario ut opinati ſunt antiqui naturalium. Sed natura in-
uenit eam propter hoc, quòd ens ſit in ſua natora oobi-
lius. Et ideo forma quæ ſequitur naturam entis non eſt di-
cta nobilior ut forma mathematica, non enim dicimus
quòd lineæ exeonres a centro circuli ad peripheriam ſunt
æquales, ut circulus ſit nobilior: ſed hoc contingit naturæ
circuli. Et ideo nobilius oon inuenitur in formis mathema
ticis, hoc enim ſcilicet nobilitas non accidit formis niſi ſe
condom qoòd ſunt finis. Diuini etiam tenẽt relationes ori
ginis in diuinis non eſſe formaliter quantas, quia neque
formaliter ſunt finitæ, oec formaliter ſunt infinitæ, ut te-
net Subtilis Doct. in quinta quæſt.quolibetorum. Simili- Limitatio poſitionis.
ter teoeo non omne ens formaliter eſſe ſimile, uel diſsimi
le aliqui, quia noo omne ens formaliter eſt actus, aut ha-
bens actum per propriam rationem. onde materia prima
de ſe eſt primo diuerſa ab omni actu. & ab omni qualitate
tam ſubſtantiali qoam accidentali. Nam ſeptimo primæ
philoſophiæ,materia non eſt quid nec quale, nec quantũ,
nec uniuerſaliter eſt aliquid eorum quibus ens eſt deter-
minatum,ut patet in text. comment. octauo. Dico igitur,
quòd Philoſophus bene dixit uidens uniuerſaliter omne
ens omni enti comparatiuum eſſe idem oel diuerſum for
maliter,ideo dixit illud. Quot modis dicitur diuerſum in
quinto primæ philoſophiæ requiratur. Sed limitatio & in E
tellectus completus propoſitæ propoſitionis talis eſt, om
ne ens omoi eoti comparatum,aut eſt idem,aut diuerſum,
aut eſt identitas, aot diuerſitas. quia identitas proprie lo-
quendo nõ dicitur idem nec dioerſum, ſed eſt quo aliquid
dicitur eſſe idem,& ſimiliter diuerſitas eſt qoo aliquid di-
citur dioerſum,ſed diuerſitas non eſt diuerſum. Auicen.di
cit quòd relatio noo refertur, ſed eſt principium referen-
di pro quanto relatione relatiuum dicitur referri.onde in
quit melius dicitur quòd relatio non refertur,quam dice-
re quòd refertur ſeipſa.alij autem ſub alijs uerbis gloſſant
quòd omne ens omni enti comparatũ,aut eſt idem,aut di-
uerſum,aut æquale,aut inæquale,aut ſimile, aut diſsimile,
aut inhærens,aut non inhærens, & conſimiles propoſitio-
nes ſic habent limitari,uidelicet qood ſunt oeræ,aut forma
liter,aut denominatiue, uel ut quo quia regula eſt apud ſa
pientes quòd quando aliqua ſunt,quorum alterum eſt tale
deoominatiue, aliud autem eſt tale formaliter ſemper ſta-
tus debet eſſe in ſecundo. & fuit antiqua propoſitio Plato
nis dicentis,omne ens per participationem debere reduci
ad ens per eſſentiam,cui conſeotit Ariſtot. in ſecundo pri
mæ philoſophiæ.in tex.commẽ.quarto dicens.unumquod-
que eſt maxime tale per quod alijs ineſt uniuocatio, &
Auerro.io libro deſtructio deſtructionum.io diſputatione
6.io ſolutione.6. dubij expreſſe dicit, quòd denominatio F
rei habeotis aliquid imperfecte eſt reſpectu denominatio
nis rei habentis illud perfecte. Et ratio eſt quam aſsignat
Boethius in tertio de philoſophica cooſolatione, perfe-
ctione, inquit, ſublata, unde aliud imperfectum extiterit,
ne fingi quidem poteſt. ſola oamque diminutiooe perfe-
cti imperfectum eſſe perhibetur. & propter iſtam cauſam
dixit Auerro.in eodem loco loquens de Deo, ſi Philoſo-
phi poſuerunt quiditatem oudam a ſubiecto, eſt ergo ne-
ceſſario a deoominationibus denudata, noo enim poteſt
eſſe ſubiectum denominationum niſi compoſita fuerit ex
natura actus.ergo prima cauſa eſt quiditas abſoluta,& om
nia alia entia a prædicta quiditate quiditatem habẽt. unde
etiam ſecundum theologos uerius dicitur Deus quod ſit
bonitas quam bonus,& ſapientia quam ſapiens, & entitas
quam ens. & boc plerunque confirmat antiqua theologia
beati Dionyſij in libro de diuinis nominibus, & de myſti-
ca theologia.

A priuatione ad habitum impoßi-
bilis eſt regreſſus. Propó. 102.

ALLEGATA & diuulgata authoritas quæ ſcri
bitur ab Ariſtotel. in prædicamentis in ſermone
de oppoſitis, ueritatem habet de priuatione quæ
priuat

G priuat potentiam: fallit de priuatione priuante actum.
nam uidemus quòd ſomnus cum ſit priuatio uigiliæ po-
teſt fieri tranſitus a ſomno ad uigiliam, quia eſt priuans
actum uigilandi non potentiam. ſimiliter quis in tenebris
conſtitutus eſt priuatus actu uidendi, & tamen aduenien
te luce tranſit ad uidendum lucem. ſed a cæcitate non po-
teſt fieri tranſitus ad uidere, quia nedum priuat actum, ue
rumetiam & potentiam. Fallit etiam propoſitio de pri-
uatione quæ non ineſt ſubiecto mediante forma, ſecundũ
aliquos. nam ſi aer nunquam fuiſſet lucidus eſſet tenebro-
ſus, tamen a tenebris poſſet tranſmutari ad lucem. & ſi poſ
ſibile uel impoſsibile materia prima nunquam formam ha
buiſſet, eſſet in hoc caſu priuata forma, & ab illa poſſet
tranſmutari ad formam. ſed uera eſt de priuatione quæ in
eſt ſubiecto mediante forma ſicut eſt de morte reſpectu
uitæ, & ſicut de cæcitate reſpectu uiſus. a tali enim priua-
tione non poteſt immediate fieri regreſſus niſi per longas,
& uarias tranſmutationes. ſed a priuatione primo modo
ſumpta immediate poteſt fieri tranſitus ad formam. Ha-
bet etiam ueritatem propoſitio de formis quæ ordine quo
dam habent fieri circa idem ſubiectum, inter quas non eſt
reciprocatio immediate, ſicut eſt de forma uini, & ace-
ti, ut patet octauo metaphyſicor. text. comment. decimo
quarto, & de forma uiui, & mortui. & illo modo a priua-
H tione formæ in ipſam formam non poteſt fieri regreſſus.
aliæ autem ſunt formæ inter quas nata eſt fieri tranſmuta-
tio mutua, ſicut de albo in nigrum, & de calido in frigi-
dum: & in talibus per naturam poteſt fieri regreſſus a pri-
uatione formæ in ipſam formam, ſicut circa aerem poteſt
eſſe uiciſsitudo circa lumen, & tenebras, & in anima ui-

Differentia inter naturalia & artificialia.

tij, & uirtutis. Aduerte tamen quòd differentia eſt inter
res natura conſtantes, & inter res factas ab arte. nam in
rebus ab arte conſtitutis, quarum forma ex poſitione re-
rum exiſtentium in actu per contactum reſultat, poſsibi-
le eſt idem numero reparari poſtquam fuit diſſolutum, ut
eadem numero nauis ex eiuſdem tabulis, & clauis repara-
ri poteſt poſtquam fuit diſſoluta. hoc autem in rebus na-
turalibus contingere non poteſt ſecundum naturam, ut
idem numero compoſitum poſtquam corruptum fuit, re-
deat. unde Ariſtote. in ſecundo de generatione, & corru-
ptione. text. commen. ultimi inquit, quorum quidem igi-
tur incorruptibilis ſubſtantia mota, manifeſtum quoniam
& numero eadem erunt. motus enim ſequitur quod moue
tur: quorum autem non, ſed corruptibilis; neceſſe ſpecie,
numero autem non reiterari. ubi Auerro. in commen. di-
cit. dicamus ergo quòd omnis ſubſtantia indiuidua ma-
nens incorruptibilis neceſſario reuertitur ſecundum idem
indiuiduum, corruptibilia autem impoſsibile eſt ut reuer-
I tantur niſi ſecundum ſpeciem, uerbi gratia, aer generabi-
tur ab aqua, & aqua ab aere, non quòd indiuiduum illius
aquæ corruptæ reuertatur per ſe, quanuis materia eſſet
eadem, & agens idem; quoniam ſi idem agens ex eadem
materia faceret lateres, & poſtea corrumperentur, ut fa-
ceret alios poſterius, manifeſtum eſt quòd differt primũ

Contra ponentes idem numero naturaliter redire.

a præcedentibus. Et ex illo loco patet non recte ſentire
illos qui ponunt naturaliter aliqua eadem numero redi-
re poſſe ex corruptibilibus. dicunt enim materia exiſten-
te eadem, & agente eodem, effectus erit idem propter au
thoritatem Philoſophi in octauo metaphyſico. tex. com-
men. decimo primo, & decimo ſecũdo, ubi non aſsignat di
uerſitatem effectus niſi propter diuerſitatem efficiẽtis uel
materiæ, ſed poſsibile eſt idem efficiens eſſe & eandem
materiam reſpecto ſecundo producti quæ erant reſpectu
primo producti, ergo poſsibile eſt ſecundo productum eſ

Rationes eorum.

ſe idem cum primo producto. Minor probatur, quia ſi fre
quenter in corruptione fiat diſperſio, uel diuiſio materiæ,
tamen poſsibile eſt oppoſitum in multis caſibus: putà ſi in
cludatur ignis intra urinale, & ibi corrumpatur in aerem,
deinde ex illo aere generetur ignis per reflexionem radio
rum ſolarium, uel aliter, materia incluſa erit eadem. con ſi
militer ſi ex ſolido generatur ſolidum, ubi præciſe forma
geniti poteſt ſequi formam corrupti, ſequitur quòd qua
ratione tota materia præfuit ſub forma corrupti, pari ra-
tione tota materia ſuberit ſub forma generandi. Et eſt ra- K
tio Richardi, & opinio quam etiam inſequitur Scotus in
quarto ſenten. diſtinctio. quadrageſima tertia, quæſt. ter-
tia, qua quærit utrum natura poſsit eſſe cauſa actiua reſur-

Impugnatio.

rectionis. Sed manifeſte patet per prædictam Auerr. au-
thoritatem quòd ratio illa peccat per fallaciam conſequẽ
tis, quia ad identitatem numeralem effectus reparandi nõ
ſufficit identitas materiæ, & identitas agentis. uerum etiã
requiritur identitas potentiæ, ſicut ipſe fatetur in duode-
cimo metaphyſicor. comment. decimo primo, ubi dicit, ſi
materia fuerit una, & generans unum, & potentia una,
tunc illud quod fit erit unum. ſubiectum enim cum fuerit
unum, & potentia exiſtens in eo fuerit una & agẽs unum,
tunc nulla erit cauſa multitudinis: modo ad præteritum,
& corruptum non eſt potentia. unde Ariſtot. in ſexto ethi
corum capitu. quinto, approbat dictum Agathonis aſſeren
tis hoc ſolum priuatum eſſe deum ingenita facere quæ fa-
cta ſunt. Non eſt igitur ſic in corruptione ſubſtantiali in-
diuiduorum a natura factorum, ſicut eſt in aliquibus factis
per artem. ubi diſſolutio fit in aliqua actu exiſtentia, & eo
rum forma nihil aliud eſt niſi compoſitio rerum quæ erant
diuiſæ, nam compoſitum ex materia & forma, licet diuida
tur in duo ſecundum rationem, uidelicet in materiam &
formam, quæ forma eſt aliud ſecundum rationem a mate-
ria, quia alia eſt utriuſque diffinitio; non tamen diuidi po-
teſt ſecundum naturam in duo in actu, quia in corruptio- L
ne ſubſtantiali in corrupto compoſita forma corrumpitur,
& materia induit aliam formam. ſeparatio enim formæ a
materia eſt corruptio eius, loquendo de formis conſtitu-
tis in eſſe per ſubiectum. ita notabiliter dicit Auerro. ſe-
ptimo primæ philoſophiæ. comment. uigeſimo ſeptimo,
ubi ſuper uerbis Ariſtote. in tex. dicentis. Oportebit ſem-
per diuiſibile eſſe quod fit, & eſſe hoc quidem hoc, & hoc
hoc, inquit, neceſſe eſt ut omne generatum ſit diuiſibi-
le in duas partes ratione, non actu, in materiam ſcilicet &
in formam. & tertio cæli & mundi. commen. trigeſimo pri
mo, ſcribit, ponens documentum circa diffinitionem ele-
menti ibi poſitam quæ erat de elemento corporeoque, di-
cit. Si itaque elementum corporum ad quod alia corpora
diuiduntur intus exiſtens potentia aut actu, hoc enim utro
modo ſe habet dubitabile, ipſum autem indiuiſibile: eſt in
altera ſpecie. Dicit, & debes ſcire quod hæc elementa de
quibus perſcrutatur, ſunt alia ab uniuerſalibus de quibus
perſcrutatus fuit in primo phyſicor. illic enim declarauit,
elementa uniuerſalia corporum ſimplicium, & compoſito
rum, ſcilicet primam materiam, & formam: hic autem de-
clarare intendit elementa corporum compoſitorum tan-
tùm, quæ æquiuocè dicuntur elemẽta cum illis, quoniam M
cum compoſitum diuiditur non exiſtunt in actu. forma e-

Obiectio.

nim corrumpitur & materia inducit aliam formam. Sed
tunc ex hac differentia inter elemẽta uniuerſalia quæ ſunt
prima materia & forma, quæ non ſunt corpora, & elemen
ta quæ ſunt corpora poſita per Auerro. inſurgit dubitatio,
quia dicam quòd licet in corruptione ſubſtantiali alicuius
indiuidui compoſiti ex illis primis elementis quæ ſunt in-
corporea, putà dum aer corrumpitur non poſsit idem nu-
mero per naturam reſtitui, quia non diſſoluitur in elemẽ
ta remanentia in actu, quia forma corrumpitur & mate-
ria induit aliam formam; tamen dicam quòd in corruptio-
ne mixti quod diſſoluitur in quatuor elementa quæ ſunt
actu, uidetur quòd iſtud poteſt idem numero reparari,
quia poſsibile eſt, quòd remaneat idem agens quod uni-
uit illa ad mixtionem, & eſt eadem materia, quia elementa

Solutio.

ſunt materia mixtorum corporum, ut clarum eſt. Ad hoc
reſpondetur quòd ſi mixtio nihil aliud eſſet niſi iuxta poſi
tio miſcibilium, caſus poſsibilis eſſet. Sed iſta opinio fuit
reprobata per Ariſt. in fine primi libri de generatione &
corruptione. in tex. commen. 86. non enim, inquit, cõpo
ſitio, & mixtio idem. nam tunc non quælibet pars mixti mi
xta eſſet, quia nõ eadem poſſet eſſe ratio totius & partis.
Amplius autem mixtio non eſſet ſecundum craſim, & ſe-
cundum rei naturam, ſed ad ſenſum tantum, & idem huic
quidem mixtum ſi non acute quis uidet, lynceo autem non
mixtum

A mixtum uidebitur. ſed quia mixtio eſt miſcibilium alteratorum unio, in tali mixtione ex alteratione miſcibilium reſultat in materia quædam forma ſuperaddita elementis, & eſt ipſa forma ſubſtantialis mixti quę in eius corruptione corrumpitur, licet elementa ex quibus mixtum componebatur tanquam ex materia proxima, remaneant in actu. & ideo dicit Commen. in ſecundo de generatione & corruptione. tex. commen. quadrageſimooctauo, quòd mixtioni opponitur diſſolutio, & generationi corruptio. unde diffinitio illa data in primo de generatione & corruptione, uidelicet, generatio eſt tranſmutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente ui ſubiecto, præcipue ueritatem habet de ſimplicibus corporibus. unde liber ille appellatur ab Ariſt. plerunque de elementis, ut patet in ſecundo de anima. in tex. commen. 117. in qua unum generatur ex uno; ſed non habet locum in generatione in qua unum generatur ex pluribus. Si igitur forma mixti remaneret in actu poſt mixti diſſolutionem ſicut remanent elementa, utique mixtum idem numero reparari poſſet. unde Ariſto. in primo de anima. in tex. commen. quadrageſimoprimo ubi arguit cōtra antiquos qui dicebant animam eſſe per ſeipſam ſeipſam mouentem, dicit quòd ſi anima poſſet egredi a corpore, tunc pariformiter poſſet naturaliter remigrare ad corpus, & ita contingeret reſurgere mortua
B animalium, quæ ratio præcipue uim habet contra Democritum, & contra omnes qui aſſerebāt animam eſſe aquam aut ignem, & eſſe in corpore tanquam in uaſe, & ſicut locatum in loco, ut dicit ibi Themi. in cap. decimoſeptimo.

Et ita pater reuerende ignis ille in urinali de nouo geni-
Solutio ad rationē Scoti. tus non eſt idem numero cum corrupto, licet materia ſit eadem, & agēs ſit idem: nec eſt eadem numero flamma in lucerna ardente licet uideatur; ſed continue alia, & alia numero quæ eſt eadem per æquiualentiam, generatur & continue corrumpitur a continente. unde nec Ariſt. in octauo metaphy. dixit illud, ſed bene dixit quòd ubi materia fuit altera, & agens alterum, & quod factum eſt alterū, ſed non dixit affirmatiuam oppoſitam, quòd ſi agens ſit idem, & materia ſit eadem, quòd effectus eſt idem. iſta enim propoſitio ſic præciſe intellecta uera non eſt, ut dicit expreſſe Cōmen. in comm. vlti. 2. de generatione & corruptione, ut ſupra allegaui. ſed licet illa propoſitione utatur Ariſt. in 12. meta. in tex. comm. 11. contra Anaxa. ad hominem arguendo; tamen in ſe ſi uera eſſe debet, oportet quòd ſuppleatur ut eam limitat ibi Com. uidelicet ſi agens eſt idem, & materia eadem & eadem potentia; tunc effectus erit idem. quærere igitur cauſam quare corruptum idem numero naturaliter redire non poteſt, eſt quærere quare ad præteritum non eſt potentia. & propter hoc Ariſt. cito ſe expediuit de hoc in ſecūdo de generatione & corruptione, quòd in his quorum ſubſtantia eadē remanet poſſunt reuerti eadem numero, quia motus ſequitur motum, ut idem ſol nu-
C mero eſt qui occidit nobis & qui oritur. ſed quorum ſubſtantia non remanet non reuertuntur eadem numero, ſed eadem ſpecie. Quare? quia corruptum eſt corruptū, ideo non poteſt non fuiſſe corruptum: & ideo non poteſt reuerti idem numero. non enim eſt potentia præteritorum. & hoc eſt quod multos fatigauit.

Propō. 103.

Omnis potentia paßiua eſt contradictionis.

DIVVLGATA nimis eſt propoſitio, & ſcribitur in. 9. primæ philoſophiæ. tex. commen. decimoſeptimo ubi dicit textus. Eſt autē nihil potentia ſempiternum. ratio uero hæc omnis potentia ſimul contradictionis eſt, & ut uidetur in eodem tex. comm. dicere Ariſt. habet ueritatem de potentia paſsiua quæ eſt in generabilibus & corruptibilibus. nam inquit quòd ſemper agit ſol, & aſtra, & totum cœlum. non eſt autem timēdum, ne quādo ſtent, quod timent qui de natura. neque laborant hæc agentia, non enim ineſt potentia contradictionis ipſis, ut corruptibilibus motus. nam ſubſtantia materia & potētia non actu ens cauſa huius. Pro quo animaduerte, quòd ut ſcribit Commen. in libro de ſubſtantia orbis. cap. ult. potē-

D tia habet gradus, & materia habet gradus. imperfectiſſimus modus potentiæ eſt ille qui reperitur in prima materia quæ eſt potentia ad eſſe. in ſubſtantia enim primæ materiæ non eſt permixtus actus omnino, ut dicit Comm. in. 5. phy. cō. 8. unde iſta eſt illa quæ ē ad utrumlibet. nam materia prima eſt per quam res poteſt eſſe & non eſſe, uniformiter & æqualiter, ut patet. 7. metaphy. tex. comm. 22. & Comment. in ſecundo phyſic. comm. quadrageſimooctauo, quòd in potentijs actiuis naturaliter agentibus non eſt contingēs æquale, quoniam natura eius eſt natura materię non natura formæ, quoniam prima materia, ſicut dicit, eſt parata ad recipienda duo contraria ęqualiter, & ideo receptio utriuſque contrariorum eſt ei naturalis. & ibidem dicit, quòd cum dicimus quòd potentia primæ materiæ eſt æqualis potentiæ ad non eſſe, intendimus quòd duo contraria inueniuntur in ea in temporibus æqualibus oppoſitis, ut pluuiā eſſe, & non eſſe æqualiter, ſed hoc in hyeme, & hoc in æſtate, & cauſarum agentium alternatio hęc duo contingentia æqualiter eſt neceſſe in temporibus æqualibus, quia ut inquit Ariſt. in ſecundo de generatione & corruptione. in tex. commen. quinquageſimoſexto, motus ſolis in obliquo circulo eſt cauſa generationis & corruptionis, & tempus generationis & corruptionis ſecundum naturam æquale eſt, ſed actio talium agentium in cauſatis eſt in maiori parte, & ſunt corpora cœleſtia, & ideo ſunt cauſæ eorum quæ ſunt, & non ſunt æqualiter. & in calce illius
E commen. quadrageſimooctauo epilogando dicit. Apparet igitur ex hoc quòd contingens æqualiter non inuenitur in potentijs agentibus per ſe, ſed in potentijs paſsiuis, & earum in eis quarum præparatio ad receptionem duorum contrariorum eſt æqualis, ſiue ſit anima, ſiue non anima: in potentijs autem paſsiuis quę dignius recipiunt alterum contrariorum quam reliquum, non eſt contingentia æqualiter, & tamen contingens æqualiter reperitur in paſsione non in actione. Ex quo loco datur iſta diſtinctio ſecun-
Potentiæ paſſiuæ duplices. dum Peripateticos, quòd potentiæ paſsiuæ ſunt duplices, quædam recipiunt duo contraria æqualiter: quædam uero dignius recipiunt alterum contrariorum. & uidetur fuiſſe ſententia Ariſt. in prædicamentis. io cap. de ſubſtantia. ubi dicit, quòd proprium maxime ſubſtātiæ eſſe uidetur, cum unum, & idem ſit numero contrariorum, ſuſceptibile eſſe cum permutatione, quod ut gloſſat Boethius ibi, intelligitur niſi alterum contrariorum a natura inſit, ut igni calor & niui candor. & eſt ſententia eiuſdem Ariſto. ibidem in ſermone de oppoſitis. ubi dicit, quorum uero aliquid eſt medium nunquam neceſsitas eſt omni ſuſceptibili in eſſe alterum, neque enim neceſſe eſt omni ſuſcepetibili candidum, uel nigrum eſſe, neque frigidum, neque calidum, horum enim mediū aliquid nihil prohibet eſſe, horum enim erat aliquid medium, quorum non erat neceſſarium alterū ineſſe ſuſceptibili præter illa ſubiecta quibus naturaliter
F unum ineſt, ut igni calidum eſſe ſuſceptibili, & niui candidum. Propoſitio igitur aſſumpta, quæ dicit, quòd omnis potentia paſsiua ſimul contradictionis eſt, locum habet in generabilibus, & corruptibilibus, præcipue de potentia paſsiua primæ materiæ, & de illis potentijs paſsiuis, quia præparatio eſt æqualiter ad recipiendum duo contraria, ſiue ſint in anima, ſiue non, ut dicit Comm. in com. prælegato ſecundi phyſicorum. Gloſſat iſtam propoſitionem ad id quod modo dixi animaduertens Auerr. in ſecundo capi. de ſubſtantia orbis, in principio. ubi proponit quòd corpus cœleſte non eſt compoſitum ex materia & forma, ſicut generabilia, & corruptibilia componuntur. nulla enim eſt potentia in eo omnino. omne enim in quo eſt potentia, non eſt potentia niſi ad duo contradictoria ſcilicet potentia quæ eſt in ſubſtantia. uult igitur potentiam paſsiuam quæ eſt ad ſubſtantiam ſiue modo loquendi eius in alijs locis potentiam illam quæ eſt ad eſſe, illam eſſe ad duo contradictoria, ad excludendam potentiam quæ eſt ad ubi. nam cœlum eſt in potentia ad ubi, & illa potentia nō eſt potentia paſsiua quæ recipiat duo contraria æquali-
Ardua difficultas in uia Auerr. ter, quia non eſt timendum cælum quieſcere. Sed ſi propter hoc fuit illud enunciatum per Auer. tunc inſurgit maxima

ximá difficultas in uia eius, nam duodecimo meta.comm. O quadrageſimoprimo expreſſe ſcribit, quòd quoniam corpus celeſte ex ſe mouetur, & omne quod ex ſe mouetur poſsibile eſt, ut quieſcat ex ſe: ex quibus uerbis clariſsime patet, quod potentia ad ubi quæ eſt in corpore cœleſti, uidetur eſſe potentia contradictionis. & ibidem expreſſe dicit, quòd in cœlo nulla alia eſt poſsibilitas niſi ut quieſcat: immo ſequaces doctrinæ Scoticæ uniuerſaliter uolunt iſtam propoſitionem ueram eſſe, quòd omnis potentia paſsiua, ſiue ſit ad ſubſtantiam, ſiue ſit ad accidentia quod ſit potentia contradictionis, & propter hoc Scotus coactus fuit ponere ſubiectum reſpectu propriæ paſſionis non ſolum concurrere in genere cauſæ materialis, uerum etiam quoquo modo in genere cauſæ efficientis, quia dicit quod propria paſsio pullulat a principiis ſubiecti, aliàs propria paſsio contingenter, & nó neceſſario ineſſet ipſi ſubiecto.

Opſo Sco.

Cõtra Sco.

Sed tamen illud non eſt neceſſarium, quia ex ſecundo phyſi.tex.comm.ſeptuageſimo materia & efficiens non coincidunt in idem, quia eſt primo diuerſa ab alijs cauſis. nunc autem ſubiectum reſpectu propriæ paſſionis concurrit ut materia, ut patet quarto primæ philoſo H phię per Auer.comment.ſecundo, ubi habet quòd ſubſtantia reſpectu accidentium non eſt cauſa nec ſecundum agens, neque ſecundum finem, ſed quia eſt materia eorum, & conſtituitur per illam, nec propter hoc ſequitur quòd ipſum ſubiectum reſpectu propriæ paſsionis ſit in potentia contradictionis. Et ratio eſt, quia in tali ſubiecto ſunt inductæ diſpoſitiones ab agente quibus præparatum ſubiectum de neceſsitate ita limitatur & coarctatur, ut ſtet ſub illa quòd nullo modo ſtare poteſt ſine illa: & hoc eſt quod dixit tertio cœli & mundi. comm. vigeſimooctauo quòd agens quantum dat de forma, tantum dat de accidentibus concomitantibus formam, mediante tamen forma. unde etiam uidemus quòd in generatione ſimplicium in qua unum generatur ex uno, & fit tranſmutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente ut ſubiecto, licet materia de ſe corrupta forma ſit indifferens ad quamlibet formam, tamen limitatur propter præſentiam agentis diſponentis ipſam ad receptionem formæ quod ita recipit hanc formam quòd non aliam, ut ſcribit Comm. in fine primi libri phyſi. commen. octuageſimoprimo, ubi dicit quòd appetitus naturalis eſt in materia ad recipiendum omnes formas, recipit igitur eas alternatim quando forma agens eſt præſens.

Solutio ad difficultatem.

Ad difficultatem igitur motam memini me alias ſoluiſſe illam contradictionem in concordantijs Auerr. & diffuſe dixi de hoc in commentarijs meis ſuper duodecimo meta phy. in expoſitione commen. quadrageſimiprimi. Pro I nunc igitur paucis me abſoluo, quòd orbis cæleſtis inquantum conſideratur in natura propria, ut eſt corpus quoddam ſimplex non compoſitum ex materia, & forma, ſic eſt indifferens tam ad motum, quam etiam ad quietem. unde motus cęli dependet in ſuo eſſe ab ipſo motore, & ideo ex natura propria, & per intrinſecam, & formalem ſui rationem eſt ens poſsibile, quia habet contrarium ipſa quietē, nam motui inquantum motus eſt, contrariatur quies: ſed perpetuatur ab ipſo motore. & propter hoc cælum, ut ſtat ſub motore, non eſt in potentia contradictionis ad moueri, & non moueri, quia motor eius non eſt de uirtutibus quæ poſſunt agere, & non agere, nec eſt de uirtutibus in quibus eſt contingentia ad utrumlibet, quia radix eius eſt materia, ut dicit Ariſto. ſeptimo meta. quinquageſimotertio, & Commen. expreſſe ſecundo phyſi. comm. quadrageſimooctauo.

ADDITIO.

* Aut dic, quòd omnis potentia paſsiua inquantum paſsiua, eſt contradictionis: ſed potentia paſsiua quæ eſt in prima materia, eſt contradictionis reſpectu eſſe ſimpliciter: potentia autem paſsiua in orbe eſt contradictionis ſecundum eſſe ſecundū quid, putá ad ubi. & licet Ariſt. nono metaph. decimoſeptimo uideatur dicere quòd ibi non eſt potentia contradictionis. reſpondetur quòd loquitur conditionatè, ut patet, quia dicitur in incorruptibilibus, quia non eſt ibi materia quæ eſt cauſa laboris, quæ eſt materia quæ eſt ſubſtantia non actu, ſed potentia. & utraque potentia in ſe ut non eſt præparata, eſt contradictionis: ſed fallit utrobique ubi potentia eſt præparata, ut de igne & ſubiecto, & de orbe, ut ſtat ſub forma ſua. K

Omne compoſitum ex duobus extremis, ſi unum reperitur per ſe ſine altero, etiam alterum erit ſine altero. Propó. 104.

ELICITUR iſta propoſitio ex. 8. phyſicæ auſcultationis. in tex. commē. 37. & reperitur in uigeſimoſecundo primæ philoſophiæ. in tex. commen. 35. ubi Ariſto. demonſtrat quòd datur mouens non motum, quia motor medius ſiue inſtrumentalis componitur ex mouente, & moto, tanquam ex duobus extremis oppoſitis. ſed unum extremum quod eſt motum reperitur in rerum natura ſeparatū ab altero, quia datur aliquid quod ita eſt motum quòd nihil mouet. ergo dabitur aliquis motor qui ita mouet quod nullo modo mouebitur. Gloſſatur autem & limitatur per Auerr. præſens propoſitio in præallegatis commentis de extremis, quorum utrunque exiſtit per ſe. Inquit enim in. 8. phyſi. commen. 37. quoniam cum aliquid fuerit compoſitum ex duobus oppoſitis, quorum utrunque exiſtit per ſe, & alterum eorum fuerit ſeparatum a reliquo; neceſſe eſt ut reliquum ſit ſeparatum. uerbi gratia ſi terra & aqua ſint coniuncta in mixto, & utraque earum L exiſtit per ſe ſcilicet quòd neutrum eſt neceſſarium in eſſe alterius, & aqua fuerit abſtracta a terra in aliquo loco, neceſſe eſt ut terra ſit abſtracta ab aqua in aliquo loco. ſunt enim duo extrema & medium. cum igitur alterum extremum fuerit, neceſſe eſt ut aliud ſit. & ſimiliter eſt de primo motore cum medijs, & poſtremo moto. & duodecimo primæ philoſophiæ commen. trigeſimoquinto loquit. quòd iſta ratio quæ fuit adducta in ultimo phyſicorum, eſt fundata ſuper duas propoſitiones, quarū una eſt quòd omne compoſitum ex duobus, quorum alterū poteſt eſſe per ſe, poſsibile erit etiam alterum eſſe per ſe, niſi compoſitio ſit ſubſtantiæ & accidentis, uerbi gratia hydromel, quia cóponitur ex aqua, & melle, & mel inuenitur per ſe, neceſſe eſt ut aqua inueniatur per ſe.

Contra modernos.

Et aduerte unum contra modernos tenentes quamlibet intelligentiam eſſe formā formaliter dantem eſſe per actualem inhærentiam ſuo orbi, & ita dicunt etiam de primo motore. nam iſte locus in octauo phyſic. tex. commen. trigeſimoſeptimo, manifeſte eſt contra iſtam opinionem, quia Auerr. in commen. habet quòd proprium primi motoris eſt, ut non ſolum ſit prius eo quod eſt poſt ſecundam diffinitionem, uerum etiam ſecūdum eſſe, econtrario diſpoſitioni in motore per quem mouentur mota ex ſe ſcilicet generabilia & corruptibilia: nam animal corruptibile, licet ſit motum ex ſe, tamē anima quæ eſt primus motor in illo, diſtinguitur a mo M to ſecundum diffinitionem, quia alia eſt eſſentia animæ, alia corporis, ſicut alia & alia eſt utriuſque diffinitio. nam ſicut diffinitionis identitas arguit eandem formam & naturam, ut dicit Commen in primo cæli. commen. decimonono ita diffinitionum diuerſitas arguit naturas diuerſas: tamen anima in animali corruptibili non eſt diſtincta ſecundum eſſe a corpore, quia eſt forma inhærens corpori. primus autem motor in corpore cæleſti debet eſſe utroque modo ſeparatus a corpore, & ſecundum diffinitionem & etiam ſecundum eſſe, quia habet ſuam actualem exiſtentiam per ſe, & ſeparatam ab orbe, quia non inhæret orbi.

Et confirmatur, quia parum infra in eodem commento Aue. occurrit tacitæ obiectioni quæ dari poſſet, & inquit. Et non ſufficit in hac declaratione quòd primus motor ſit ſeparatus in eſſe, quoniam poteſt aliquis dicere, licet ſit ſeparatus in eſſe, tamen eſt mixtus cum eo quod mouetur tali mixtione, quòd non poteſt euadere, quin moueatur cū motu moti, ſicut ſi aliquis dixerit quòd elementa nunquā inueniuntur niſi mixta. cū igitur fuerit poſitum proprium poſtremi, & eſt ipſum eſſe ſeparatū a motore; tunc uerificabitur propriū primi principij ſecundū quòd eſt motor, & principiū. ſ. quòd nó mouetur. unde licet primus motor ſit forma, non tamen eſt forma inhærens. refert. n. multum dicere

Aĩaduerte circa hoc exemplum quoniā non poſſunt dīre quòd primus motor ē ſeparatus in eē, ita ut det eſſe, nec recipiat eſſe.

A dicere formam perficere,& dicere formam inhęrere,ſicut dominus eſt forma ſerui perficiens ipſum extrinſece, ſed non eſt forma inhæiens.12.meta. com.37. Sic igitur omne compoſitum ex duobus extremis oppoſitis,ſi unum eorum poteſt eſſe ſine reliquo, contingit alterum eſſe ſine altero,ubi tale compoſitum non fuerit ex ſubſtantia & accidente,quia licet ſubſtantia poſsit eſſe ſine accidente,accidens tamen non poteſt per ſe naturaliter eſſe ſine ſubſtantia.& iſta eſt gloſſa eius ſecundum Auerroem.

Et adde quòd hæc propõ cõtra ipſos torqueri põtertenent.n.intelligentiam ita ſcire eſſet: ut ipſa. Propõ. 105. per ſe ſit ſeparata.

Actus & potentia ſunt differentiæ quæ contingunt omnibus prædicamentis,& ſunt ualde oppoſitæ.

Tres entis diuiſiones.

PROPOSITIO iſta ſatis allegata, & eſt Auerr. in primo de anima comm.6. Aduerte,quòd ut refert Commẽ.in.7.primæ philoſophiæ.in procemio, Tres ſunt diuiſiones entis primæ, quarum diuiſione diuiditur tota prima philoſophia, & ſunt diuſiones entis extra animam.nam Ariſtot. ubi in.5.meta.tex. com.13.&.14.diuiſit ens in anima,& extra animam,& in ens per ſe,& in ens per accidens in. 6. excluſit a conſideratione ſcientiæ diuinæ ens per accidens,quia non habet cauſas terminatas per
B quas contingit poſſe haberi ſcientiam de ſeipſo, & abiecta ſua conſideratione ens in anima,quia eſt ens diminutũ, & ideo diuidit illud in ſubſtantia & accidens, & per potẽtiam & actum, & per unum & multa. diuiſio autem entis per potentiam & actum eſt prima inter diuiſiones entis quæ dantur per relationes ſeu per relatiue oppoſita, & ſunt diuiſiones entis realis. qnia omne ens extra animam, aut eſt ſubſtantia, aut accidens, aut eſt potentia,aut actu, aut eſt unum aut multa.& hoc etiam eſt de intentione Ariſto.in nono primæ philoſophiæ in principio, ubi diuidit ens diuiſum in decem prædicamenta per potentiam & actum. inquit enim,quoniam uero dicitur ens,hoc quidem eo quod quid,aut quantitas, aut qualitas: aliud ſecundum potentiam & actum, & ſecundum opus. Vbi animaduerte, quòd potentia & actus dicuntur differentiæ analogæ,ſicut ens plerunque ab Auer. nuncupatur genus analogum dictum ſecundum prius & poſterius:a formalizantibus nuncupantur modi. Vnde aduerte quòd ſunt primo diuerſæ,ſicut materia eſt primo diuerſa a forma. potentia enim ut dicit Commen. duodecimo primæ philoſophiæ commen. vigeſimoſexto reducitur ad materiam, & actus ad formam, & contingunt omnibus prædicamentis, quia ſunt principia omnium prædicamentorum,& ſunt diuerſa in diuerſis prædicamentis. unde duodecimo meta. Ariſt. poſtquam perſcrutatus fuit, utrum eadem dicantur eſſe principia omnium prędicamentorum,uel diuerſa: tãdem concludit quòd licet principia remota ſint eadem, quia ſubſtantiæ ſunt principia omnium, materia enim ſubiecta cum forma cauſa eſt eorum quæ fiunt,ſicut mater, ut patet primo phyſicæ auſcultationis.tex.commen. octuageſimo, tamen principia propria & proxima ſunt diuerſa in diuerſis prædicamentis. potentia enim & actus quæ ſunt prin-
C cipia prædicamenti ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ,& quæ ſunt principia quantitatis ſunt quantitates,& quæ ſunt principia qualitatis ſunt qualitates, & ſic de ſingulis. hoc dicit Commen.expreſſe & Ariſt.tex. commen. uigeſimoſecundo,& uigeſimoſexto, & ſic principia omnium prædicamẽtorum ſunt eadem analogia, & nõ ſunt eadem ſimpliciter & omnibus modis. Et ex hoc aduerte, quòd res quæ in prædicamento ponuntur, ſunt quandoque in potentia, & quandoque in actu. nam ſi ens diuiſum in decem prædicamenta diuiditur in principio nono metaphyſic. per potentiam & actum,ſequitur quòd res ſempiternæ quæ nũquam fuerunt in potentia ante actum,quia in eis non differt poſſe ab eſſe, ut patet tertio phyſic. trigeſimotertio, & nono meta.tex.commen.decimoſeptimo non ſunt igitur in prædicamento.& eſt doctrina antiquorum,& Commen.in ſecundo cæli & mundi. in comm. 49. & ſuper Porphyrio in cap.de ſpecie.&.5.meta.tex.comm.17.& eſt in cap. de poteſtate ubi dicitur,horum enim dictorum terminorum eſſe dicimus,& quod poteſtate eſt dicibile, & quod actu. id

D eſt' unuſquiſque terminus ex his, quæ ſignificant decem prædicamenta, aliquid dicitur eſſe in potentia, & aliquid dicitur eſſe in actu. & eſt clara etiam ſententia Philoſophi & Comm.12.meta.tex.com.26. Sunt autem potentia & actus ualde oppoſitæ differentiæ inter ea quæ relatiue opponuntur. nam actus & potentia relatiue opponuntur, ut patet nono metaphyſi.tex.commen.11. Aduerte igitur quòd cum potentia, & actus diuidant ens extra animam,talis potentia quæ eſt differentia entis, non eſt potentia logica a qua aliquid denominatur poſsibile,quæ potentia cauſatur ex habitudine terminorum inquantum illi termini inuicem non repugnant,& ſecundum hoc aliquid dicitur poſſe eſſe uerum,uel non poſſe eſſe uerum. De tali enim poſsibili logico tractat Philoſophus in libro priorum. ſed talis potentia dicit aliquid ex natura rei quod dicit ordinem ad actum. & tale poſsibile phyſice,uel realiter ſumptum denominatiue dicitur a potentia actiua,quæ eſt principium tranſmutandi aliud inquantum aliud, uel a potentia paſsiua quæ eſt principium tranſmutandi ab aliquo inquantum aliud. Et aduerte etiam quòd apud ſapientes Arabes potentia differt ab aptitudine,quia potentia reſpicit duo contraria æqualiter, ſed aptitudo alterum tantum. ſententia eſt Auicen.in.6. naturalium ſectione.4.
E cap.5.& in libro de uiribus cordis cap. tertio.unde,ut inquit, quilibet homo poteſt triſtari & gaudere, ſed nõ quilibet habet aptitudinem ad gaudium, nec quilibet habet aptitudinem ad triſtitiam. Quod autem moderni dixerunt in primo de anima,in expoſitione commen. 6. quòd actus & potentia conſtituunt omnia prædicamenta, & nõ diuidunt ens, & quòd non inconuenit differentiam conſtituere aliquid, & nihil diuidere, eſt figmentum uix fictum. nam Ariſto. in principio nono primæ philoſophiæ diuidit ens diuiſum in decem prædicamenta, per potentiam & actum, & Commen. ita exorditur in principio commen.1. Quia ens ſecundum quòd ens diuiditur eſſentialiter in potentiam & actum,& iſta ars habet conſiderare de ente ſimpliciter, & de generibus, & differentijs in quas diuiditur eſſentialiter:incepit hic loqui de ſpeciebus potentiæ & actus,ut declaret ſubſtantias eorum, & contradicat dicentibus potentiam non eſſe in entibus. Et in procemio ſuper.7.primæ philoſophiæ inquit. Iſta ſcientia diuiditur in tres partes. prima eſt de diuiſione entis in ſubſtantiam & accidens. ſecunda de diuiſione entis in potentiam & actum. tertia eſt de diuiſione entis per unum & multa.

Potentia differt ab aptitudine.

Contra modernos.

Nec ualet ratio ſua, qua dicit, quòd omnis diuiſio per differentias ſiue modos fit ab aliquo uno unam naturam importante, modo ens non dicit unam materiam, ut dicit
F Comm.10.meta.comm.8. nam æquiuocatio decipit ipſum. Genus enim & differentia apud Peripateticos, & in uia Auer. præſertim,bifariam ſumuntur:quandoque enim ſumuntur pro genere,& differentijs uniuoce dictis:& quãdoque ſumuntur pro his quæ dicuntur ſecundum prius & poſterius.unde ſuper uerbis Ariſto.in.5.meta.tex.comm.4.dicentis. Nam cui differentia ineſt, & genus ſequitur: ſed cui genus,non omnino differentia. omnium autem cõmune eſt elemẽtum eſſe cuiuslibet quòd primo ineſt cuique.inquit Comm.& cauſa in hoc quòd genera generaliſſima ſunt magis elementa quam alia genera, eſt, quia ſunt ſimpliciora. alia enim habent differentiam,& quod habet differentiam habet genus, & non omne quod habet genus habet differentiam,& hoc intendebat dum dixit, & omne quod habet genus non habet differentiam. genera enim generaliſsima non habent genus niſi genus dictum multipliciter. & conſimilis diſtinctio elicitur ex quarto primæ philoſophiæ.com 2.& in primo de aia.com.7. Et aduerte quòd iſta eſt una inter alias differẽtias inter genus analogum, & genus uniuocum, quia genus uniuocũ dicit aut unam naturam cõem ſuis ſpeciebus, ſecundum ponentes formas eſſe multiplicatas ad multiplicationem prædicatorum quiditatiuorũ, ita quòd quot ſunt prędicata quidditatiua tot ſunt formæ:aut dicit unum conceptum realẽ obiectum communem,& diſtinctum a conceptibus ſuarum ſpecierum, & uniuoce dictum de illis, & tale prius præintelligitur

ligitur eſſe diuiſum per differentias oppoſitas condiuiden
G tes ipſum, quam intelligatur eſſe in ſuis ſpeciebus, ſed nõ
ita eſt de genere analogo quod dicitur ſecundum prius &
poſterius: immo ens ſine medio diuiditur in ſubſtantiam
& accidens, nt dicit Comment. 10. met. com. 8. ubi habet
quòd eſſentiæ, & quiditates prædicamentorum ſunt diuer
ſæ, & non eſt in eis aliquid commune, ita quòd unum &
ens ſint tanquam genus, quoniam ſi ita eſſet, tunc hoc no-
men unum non ſignificaret illud qnod ſignificat in prædi-
camento ſubſtantiæ, aut qualitatis, aut quantitatis prima
ſignificatione & ſine medio, ſed ſignificaret quẽadmodum
hoc nomen genus ſignificat ſpecies mediante aliquo com
mnni, ita etiam ens immediate diuiditur per actum & po-
tentiam, & per unum, & multa, ita quòd ut alias declaraui
ſunt plures diuiſiones entis primæ, & quælibet eſt prima
in ſuo ordine, quia nõ ſunt eiuſdem generis, nec eiuſdem
rationis, ſicut enim inquit Porphyrius quòd ſunt decem
genera generaliſsima tanquam decem rerum prima prin-
cipia, quodlibet enim eſt primum in ſuo ordine. dicuntur
autem ut ſupra dictum eſt actus, & potentia differentiæ
ualde oppoſitæ, qnia ſunt primo diuerſa, quia potentia eſt
extra actum, & actus extra potentiã. Non autem ſunt ual
de opoſitæ ſimpliciter, quia oppoſitio maxima eſt contra-
dictio in qua non eſt medium, ſed inter potentiam & actũ
datur actus medius permixtus ex extremis ut patet. 3. phy.
commen. 14

H
Propoſitio 306

Perfectum eſt quod tale alterum quale ipſum efficere poteſt

QVARTO meteororum ſcribitur iſta propoſi-
tio tex. com. 19. Vera eſt propoſitio ubi alte-
rum ſimile factibile eſt quod additur propter deũ
cũ non poſsit facere aliũ deum, quia nõ eſt factibi
lis alter. Fallit etiam propoſitio ſecundum aliquos, ubi
productum requirit cauſam æquiuocam, unde quod ange-
lus non poſsit generare alium angelum, ut aiunt, hoc eſt
perfectionis. Fallit etiam in uniuocis quando eſt aliquid
in potentia paſsiua tantum, unde lapis durus quantuncun
que perfectus non poteſt alium ſimilem generare, quia ſo-
Opinio propria. lummodo habet potentiam paſsiuam ad reſiſtendum, du-
rum enim eſt quod reſiſtit diuidenti. Mihi autem uidetur
propoſitio illa in uia Peripateticorum præcipue habere
ueritatẽ in animalibus & plantis quæ ſunt hic. Nam Ariſt.
ibi loquitur de ſeminibus, ut patet intuenti uerba tex. &
iuxta hoc Ariſt. dixit in 2. de anima tex. com. 34. Natura
liſsimum opus uiuentium eſt quæcunque perfecta & non
orbata, aut generationem ſpontaneam habentia facere ta-
Propoſitio 307. le alterum quale ipſum, animal quidem animal, planta ue-
ro plantam. unde proprie in habentibus uirtutem gene-
ratiuam ueritatem habet.

Finis eſt cauſa cauſarum.

EX Secundo phyſi. 31. Vbi dicitur quod autem eſt
cuius cauſa potiſsimum eſt, & finis aliorum uoluit
I eſſe. Dixi ſupra multiſariam ſumi finem, hic uero
ſumitur proprie pro fine principali, quia ille eſt
qui mouet ipſum agens. Intelligitur tamen propoſitio
reſpectu formæ, & ipſius eſſe. Fallit autem reſpectu priua
tionis. Nam priuatio & non eſſe ipſius effectus magis de
pendet ab agente, aut a defectu agentis quam a fine. Vnde
monſtra quæ ſunt priuationes diſpoſitionum naturalium,
& uniuerſaliter corruptiones non poſſunt fieri ſine agen-
te, & corrumpente, & tamen ſunt præter finem. unde Ari
ſtot. 2. phyſico. tex. com. 23. dicit poetam deriſione appo-
ſuiſſe dicere hunc finem, cuius quidem cauſa factus eſt.
Ad eſſe igitur poſitiuum præcipua cauſa eſt ratio finis,
quia illa neceſsitat agens, & agens formam, & forma ma-
Propoſitio 308. teriam. unde reſpectu corruptionis non eſt aliquis finis
in ſe, ſed ut inde aliud generetur, & tamen illa corruptio
non ſit ſine corrumpente.

Cælum nihil probibet ut ſit materia, ſed probibet ut ſit forma.

AVERROIS eſt propoſitio in 9. primæ philo-
ſophiæ com. 17. Placuit mihi ſpeculari de hoc, K
quia multi grauiter errant in uia Auer. Ideo altius
exordiendum eſt. Scias qnòd ſubſtantia eſt duplex, tran-
ſcendẽs, & limitata. unde iſta diſtinctio neceſſaria eſt apud Subſtantia duplex.
Peripateticos qui uolunt genus generum prædicamenti
ſubſtantiæ eſſe corpus compoſitum ex materia & forma,
ut tenuit Com. ſuper Porphyrin in cap. de ſpecie & in 2.
cœli. com. 49. Et theologi noſtri etiam tenentes Deum
non eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, habent concedere
huiuſmodi diuiſiooem. Talis autem ſubſtantia analoga di
citur de materia, forma, & de compoſito ex materia & for
ma. Et ſecundum doctrinam Auer. 7. primæ philoſophiæ,
prius dicitur de forma, deinde de compoſito, poſtremo ue
ro de materia, licet aliqui uelint quòd prius dicatur de cõ
poſito, ſicut ſupra diximus. Aduerte tamen quod unum- Materia multiplex.
quodque iſtorum trium analogatorum ſubdiuiditur. Nam
materia alia eſt in rebus ſenſibilibus, & alia eſt in rebus
ſpiritalibus ſeu intellectualibus. Materia intellectualium
ſubſtantiarum eſt intellectus materialis qui poſsibilis eſt
uocatus. ita ſtribit ad literam Com. in 3. de anima in com.
5. in ſolutione. 3. q. ſicut aliud eſt eſſe ſenſibile, & aliud eſt
eſſe intellectuale: & eſſe ſenſibile diuiditur in duo ſcilicet
in materiam & formam; ſic eſſe intellectuale in duo con
ſimilia diuiditur. Materia autem quæ eſt in ſenſibilibus,
& corporalibus ſubſtantijs gradus habet ſicut potentia
qua ſubſtãtiatur ipſa materia habet gradus. nam infimus L
& imperfectiſsimus gradus in talibus eſt materia prima
cum ſit ſubſtantia, cui non eſt admixtus actus omnino 5.
phyſi. commen. 8. Vnde Auer. in cap. de ſubſtantia orbis
loquens de prima materia dixit, quod ſubſtantiatur per
poſſe, ita quòd potentia eſt differentia ſubſtanrialis eius,
quia eſt in potentia omnia ſiue ſint formæ ſubſtantiales,
ſiue ſint accidentia, & iſta dicitur eſſe in potentia ad eſſe,
quia recipit formam ſubſtantialem, a qua profluit eſſe rei
per tranſmutationem ſubſtantialem. ſupremus autem &
perfectiſsimus gradus materiæ in talibus eſt orbis, qui ſe-
cluſa intelligentia non eſt forma, nec eſt compoſitum ex
materia, & forma. Sed dicitur materia in actu quia eſt in
potentia ad ubi. inter autem iſta duo extrema ſunt multa
media, quæ reducuntur ad genus cauſæ materialis. ſic
enim elementa ſunt materia mixtorum, & humores ſunt
materia reſpectu membrorum, & membra conſimilia ſunt
materia organicorum. Et ſcias, quòd differentia eſt apud Materia & ſubiectum differunt.
Peripateticos inter materiam & ſubiectum. Nam mate-
ria dicitur reſpectu alicuius qđ nondũ eſt, ſed eſſe põt &
fieri põt. unde Auer. 7. primæ philoſophiæ. com. 37. in-
qnit. Forma eſt quæ cum fuerit erit res: materia aũt cũ
fuerit non erit res. unde æs ex quo põt fieri Mercurius,
dicit Mercurij. Subiectũ aũt dicitur reſpectu formæ iam
inductæ. nnde æs in quo impreſſa eſt forma Mercurij, di
citur ſubiectũ reſpectu eius. & hoc longe ante Auerroẽ
edocuit lucidiſsimus Themi. in primo phyſicæ auſculta-
tionis in aurea digreſsione de potentia, & priuatione ma
teriæ. inquit enim utrunque tamen nomen ſcilicet mate- M.
riæ & ſubiecti, ex ijs uocibus eſt, quæ referuntur ad aliud.
nam & materia dicitur alicuius materia, & ſubiectum ali-
cui ſubiectum, ſed cum materia alicuius capitur, tunc cum
potentia priuatio neque .i. Dicitur enim materia earum
rerum eſſe quæ factæ aut ortæ nondum ſunt. Cum uero ac
cipitur pro ſubiecto, tunc cum priuatione non eſt. Nihil
enim prohibet materiam alicui formæ ſubiectum eſſe, il-
lud autem qui poteſt eſſe materia, cuius continendi pote
ſtatem amiſit? quapropter æs eatenus dum ſine forma ul-
la eſt, recte dixeris materiã ſtatuæ: poſtea uero quàm iã
eſt formatum iam in Apolline, aut in Mercurio factum fu
ſumque, nõ materiã amplius recte, ſed ſubiectũ appellaue
ris. huius rei ſigno eſt illud, quod idem hoc eſt ſubiectũ &
permanens, alias alia rõ rerum materia efficitur. Quem-
admodum enim Boethus inquit. Materia qualitatibus in
formata non amplius materia remanet. nam ſecundum ſe
informis eſt & ſpeciebus omnibus caret, ſed adhibitis qua Forma duplex.
litatibus materia abit in ſubiectum. Debes præterea
ſcire,

A ſcire, quòd formæ etiam duplex eſt, quædam eſt ſeparata a materia,& quædam eſt materialis, ut ſcribit Commen. 1.phyſi. com. ult. Forma materialis nuncupatur ab Auer. conſtituta in eſſe per ſubiectum, quia eſt educta de potentia materiæ,& eſt cohærens materiæ ſecundum ipſum mediantibus dimenſionibus interminatis, & recipit totum, & partem ad diuiſionem materiæ. Quemadmodum dicit Ariſto. de albedine in prædicamentis, quòd quanta fuerit ſuperficies, tantam albedinem fore dices. Formæ uerò abſtractæ a materia non cohærent materiæ mediantibus dimenſionibus, ut dicit Commen. in. 2. coeli & mundi. com. 3.& in. 1. cap. de ſubſtantia orbis. & iſtæ dicuntur conſtituentes ſua ſubiecta in eſſe, ut patet primo phyſi. com. 63.

Cōpoſitum duplex.

Similiter compoſitū, quod eſt ſubſtantia, eſt duplex: quoddam quod componitur ex materia prima & forma materiali: quoddam uero ex materia in actu & forma abſtracta. & ſic cælum pro aggregato ſumptum dicitur eſſe quædam ſubſtantia compoſita ex duabus naturis, ſicut generabilia & corruptibilia corpora cōponuntur, ut dicit Auer. in principio libri de ſubſtantia orbis, tamen ut inquit, Philoſophi compoſitionem inuentam in generabilibus ſubſtantijs cognouerunt per tranſmutationem ſubſtantialem. Alteratio enim contrariorum inuicem coegit omnes credere, quòd omnia corpora ſunt compoſita, & non B ſimplicia, & quod in eis ſunt aliqua plura uno & maxime prima corpora. ſ. quatuor elementa, ut aſſerit Commen. primo phyſi. com. 51. unde per hoc patet ſolutio ad obiectiones illorum qui aſſerunt Auer. ſibi contradicere in hoc quæſito, quia dicunt quod quandoque dicit cælum eſſe compoſitum ea duabus naturis: & quandoq; dicit cælum eſſe corpus ſimplex non cōpoſitum. patet quòd æquiuocatio decipit iſtos. cælum enim ſumitur tribus modis, ut dicit Ariſto. & Com. in primo de cælo & mundo. in tex. com. 96. Vnde quando cælum apud Auer. dicitur eſſe compoſitum ea duabus naturis, ſumitur pro toto aggregato ex orbe & intelligentia: & orbis eſt una natura quæ dicitur materia in actu, & altera eſt intelligentia, quæ eſt forma abſtracta in eſſe. Sed quando dicit cælum eſſe ſimplex, tunc ſumit cælum pro orbe tantum. nam omnis ſecluſa intelligentia eſt quædam ſubſtantia ſimplex, non cōpoſita ea materia & forma. neque forma, ſicut Gregorius Ariminenſis, & Burlæus, & multi alij auſi ſunt dicere in uia eius, quod quidem ſtare non poteſt, ſicut expreſſe teſtatur Commē. in præſenti theoremate. Dicit enim quòd nihil prohibet, ut cælum ſit materia; ſed prohibet ut ſit forma. nam formæ eſt mouere non moueri, & quia orbis eſt ille qui mouetur. nam intelligentia nullo modo mouetur neque per ſe, neque per accidens. & quia materiæ C eſt moueri, & pati, ut patet in. 2. de generatione & corruptione. tex. com. 53. Vnde nunquam inuentum eſt in doctrina Ariſto. & Auer. orbem formam fuiſſe ſimpliciter appellatum. Vndæ. 8. primæ philoſophiæ. tex. com. 12. In naturalibus autem quidem, ſempiternis autem ſubſtantijs alia ratio. forſan enim quædam non habent materiam, aut non talem, ſed ſolum ſecundum locum mobile. Et in. 12. primæ philoſophiæ. tex. commen. 10. inquit. Quare materiam habuerunt, omnia uero materiam habent quæcunq; tranſmutantur, ſed aliam. & ſempiternorum quæcunque non generabilia, mobilia autem latione, uerū non generabilem habent, ſed unde & quo.

Quomodo cælum dicatur forma.

Quia tamen corpus cæleſte eſt terminans corpora mundi huius inferioris, terminans autem eſt nobilior terminato. 2. cæli. com. 74. quia proportio terminantis ad terminatum, eſt ſicut proportio formæ ad materiam: forma autem eſt nobilior materia: ſimiliter quia cælum continet iſta inferiora, nam primo meteororū in principio inquit Philoſophus, Oportet autem mundum iſtum inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe cōtinuum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur: reſpectus autem continentis eſt reſpectus formæ ad materiam. 4. cæli tex. com. 23 unde Ariſt. in. 2. de generatione & corruptio. tex. com. 50. inquit, Solus autem & maxime eſt ſpeciei ignis, quia innatus eſt ferri ad terminum. unum quodq; autem innatum eſt ferri in ſui ipſius regionem, forma enim & ſpecies in terminis omnium. & uniuerſaliter, ut inquit Com. in. 3. de anima. commen. 36. reſpectus D perfectionis ad imperfectius eſt reſpectus formæ ad materiam. Quia igitur cælum reſpectu iſtorum inferiorum habet habitudinem terminantis, & continentis, & ſimpliciter eſt perfectius, ſicut immortale & incorruptibile mortali, & corruptibili præſtantius eſt, ut patet. 8. phyſicæ auſcultationis. tex. com. 75. propter iſtas cauſas cælum a Philoſophis dicitur eſſe tanquam forma reſpectu iſtorū, non quòd orbis ſecluſa ſubſtantia intelligentię ſi uere ſubſtantia, quæ ſit forma; immo eſt materia in actu, quæ nihil aliud eſt niſi corporeitas ſubſtantialis ſubiecta trinæ dimēſioni, non compoſita ex materia & forma, neq; pura forma, ſed eſt materia in actu. & ut inquit Commen. 8. meta. com. 12. & in libro de ſubſtantia orbis in cap. 2. rectius dicitur ſubiectum, quàm materia. Nam nomen ſubiecti dicit aliquid in actu ſicut ſupra patuit, & quia ſubiectum motus eſt in actu 4. phy. tex. com. 8. quia orbis eſt in quo recipitur motus; ideo rectius dicitur ſubiectum, quia eſt actu, & non eſt in potentia ad eſſe, ſed ad ubi tantum. nomen autem materiæ ſonat ſecundum uiſitationem aliquid, ex quo poteſt aliquid fieri, & dicit aliquid in potentia ad eſſe: ideo abſolute & ſtricte loquendo cælum pro orbe E ſumptum rectius dicitur ſubiectum quam materia. & hoc uoluit dicere Auer. in. 2. ca. de ſubſtantia orbis ſub uerbis obſcuris dum dixit. Corpus autem cæleſte eſt quaſi materia iſtius formæ abſtractæ, & eſt materia exiſtens in actu. Et ideo non aſsimilatur materiæ niſi in hoc tantum, quia eſt materia fixa, ad recipiendum formam, & iden dignius dicitur ſubiectum quam materia. Materia enim quæ eſt hic, dicitur materia, quia eſt in potentia forma in ea fixa; & dicitur ſubiectum, quia fixa eſt formæ, & ſit compoſitum ex materia & forma.

In materia duæ ſunt cōditiones.

Vbi animaduerte, quòd in materia prima, quæ inuenitur in generabilibus, & corruptibilibus, inueniuntur duæ conditiones. Prima eſt, quia forma materialis educitur de potentia materiæ. & ſic materia dicitur eſſe in potentia forma in ea fiaa, aut figi, ut habet alia litera, quia forma materialis taliter eſt fixa materiæ, quòd eſt conſtituta in eſſe per illam, ita quòd eſt exteſa ad extenſionem eius. Alia uero conditio eſt, quia ſtat ſubiecta formæ, & perficitur per formam. Prima conditio non eſt in orbe, quia intelligentia non eſt ex potentia orbis educta ad actum. Sed ſecunda cōditio bene inuenitur, quia orbis eſt ſubiectum recipiens formam, tanquam perficientem, ſed non inhærenter, ut quidam male opinantur, & ſic rectius dicitur ſubiectum. & iſta eſt mens Commen. & ut inquit ſubtilis Doctor in ſecundo ſententiarum diſtin. 14. ſolus ipſe Auer. uiſus eſt in hoc habuiſſe mentem Ariſt. & ita eſt ſine controuerſia. F

Scientia ſecatur, quemadmodum & res. Propō. 109.

FREQVENTER allegatur iſta propoſitio, & ſcribitur in 3. de anima. tex. commen. 38. & ſicut ſuperius incidentaliter dixi, ſolet allegari extra propoſitum, & intentionem Ariſto. non enim fuit mens Philoſophi, quòd ſcientiæ ſecantur ad diuerſitatem ſcibilium abſolute. hoc enim falſum eſt. nam ſecundo phyſi. tex. com. 28. Eædem ſunt lineæ naturales, & mathematicæ. & Cō. 2. phy. cō. 71. inquit. Cum ens diuiditur ſecundum conſiderationem demonſtratiuam intrabit una natura in duas artes, ut conſideratio mathematici, & diuini de numero, & conſideratio naturalis, & mathematici, de corpore, ſuperficie, & linea. Senſus igitur propoſitionis ibi in tex. patet. nā ibi dicitur, quòd ſicut res diuiditur per potētiā & actū, ſic ſcia & ſenſus. ubi Auer. in cō. pulchre ponderans hoc, reddit cauſam dicēs, quòd res quarū differentiæ ſunt eædem, ipſæ ſunt eædem in illo mō, ſecundū quē habēt eaſdem differentias. unde ſi ſenſus fuerit in potentia, & ſenſatum erit in potentia: & ſi in actu, etiam in actu: & ſic de intellectu, & intellecto. unde eodē actu, quo ſenſibile actu ſentitur, eodem ſenſus actu ſentit: & eodem actu, quo intellectus intelligit, eodē obiectū intellectum intelligitur.

G Sic enim dicit Philoſophus in ſecundo de anima. in text.
com. 141. quòd unus & idem eſt actus ſenſibilis & ſenſiti
ui, ſicut in ſimili. 3. phy. tex. com. 30. dicitur unus, & idem
eſt actus motiui & mobilis: ſic etiam ſcire debes, quòd
unus & idem eſt actus intelligibilis, & intellectus. conco-
mitantur igitur, & identificantur modo prædicto ſcien-
tia, & res ſcita quo ad actum & potentiam, & hoc formali
ter loquendo. Habet ueritatem etiam propoſitio iſta de
ſcientia noſtra, quia de illa loquitur Ariſto. in 3. de ani-
ma. Fallit autem de ſcientia Dei, & intelligentiarum,
quia ſcientia in Deo, & intelligentijs non diuiditur ſe-
cundum diuiſionem, quæ datur per potentiam & actum,
nec per uniuerſale, & particulare, ſicut dicit Commen. 12.
meta. com. 51. ſed ſcientia in intelligentijs diuiditur ſecun
dum diuerſitatem ſcientium. ſcientia enim Dei de enti-
bus eſt tali modo, quali nulla aliarum intelligentiarum
particeps eſſe poteſt, quia entia ut prædiximus, nihil di-
uerſum ſunt a ſcientia Dei, ut in illa continentur, & nul-
libi ens ſimpliciter omnibus modis eſt idem cum intelle-
ctu ſcientis, ſicut in primo principio.

Propó. 110. *Potentia quæ poteſt in maius poteſt in minus.*

GLOSSATVR propoſitio, & ueritatem habet in
potentijs actiuis, fallit in paſſiuis. Potentiæ autem
actiuæ differunt a potẽtijs paſſiuis, ut ſcribit Com
H men. in 3. de anima. commen. 4. nam uirtutes paſſiuæ
ſunt mobiles ab eo cui attribuuntur, actiuæ autem mouẽt
illud cui attribuuntur, ideſt reſpectu obiecti. & eſt inten-
tio Philoſophi in 9. primæ philoſophiæ. in text. com. 2.
ubi inquit. Potentia paſſiua eſt principium tranſmutan-
di ab alio inquantum aliud: & potentia actiua eſt princi-
pium tranſmutandi aliud inquantum aliud. unde ſenſus
cum ſint de uirtutibus paſſiuis, ut eſt ſententia Philoſo-
phi in 2. de anima. text. comment. 51. ubi dicitur, Senſus
autem in ipſo moueri & pati aliquid accidit, & Com-
menta. in commen. dicit quòd primum conſiderandum de
ſenſu eſt utrum ſcilicet ſit numeratus in uirtutibus actiuis,
aut paſſiuis, & cum poſuit ipſum eſſe in genere uirtutum
paſſiuarum dedit cauſam iſtius exiſtimationis, quòd ſenſus
ſit ſecundum paſſionẽ, quia exiſtimatur, quòd ſenſus alte-
rantur a ſenſibilibus, aliquo modo alterationis. In uirtuti
bus autẽ ſenſitiuis allegata propoſitio ueritatẽ nõ habet,
uidelicet quòd ſi patitur a maiori, quòd patiatur a mino-
ri: ſed habet ſe conuerſo modo, quia in talibus, quæ poteſt
pati a minori, poteſt a maiori. colligitur hoc expreſſe ex
mente Philoſophi in primo cœli & mundi. tex. cõ. 116.
I & 117. Similiter alia propoſitio famoſa quæ dicit, quic-
quid poteſt potentia inferior, poteſt etiam ſuperior,
ueritatem habet in potentijs actiuis, & in potentijs exiſtẽ
tibus in materia. Fallit autem propoſitio iſta in uirtutibus
paſſiuis, & in potentijs abſtractis a materia. nam poten-
tia cœli, quæ eſt prior natura, & perfectione elemento-
rum potentia, non poteſt quicquid poſſunt elementa. ſi-
militer apud tenẽtes in uirtutibus ſenſitiuis interioribus,
quòd alterius uirtutis eſt recipere, & alterius retinere:
quia uirtutes tales ſunt organicæ, & in talibus receptio fit
per humidum, & retentio per ſiccum: uirtus imaginatiua
eſt ſuperior ſenſu communi, & tamen non poteſt id quod
põt ſenſus communis, quia ſenſus communis iudicat, &
componit, & diuidit; & hoc non facit uirtus imaginati-
ua. In potentijs etiam abſtractis a materia, fallit iſta pro-
poſitio. nam intellectus poſsibilis intelligit ea quæ ſunt
hic, puta ſingularia & priuationes, & tamen intellectus
agens, qui eſt præſtantior intellectu poſsibili, nihil intelli
git eorum quæ ſunt hic, ut dicit Commen. in 3. de anima.
in com. 19. Et Themiſtius ibidem cap. 45. ubi inquit, ſu-
per expoſitio. tex. com. 25. ubi Ariſto. uult, quòd intelle-
ctus poſsibilis intelligit priuationes, & non intellectus
agens, quia eſt quandoq; in potentis, & quandoq; in actu,
inquit, Prohinc ſiquis intellectus eſt ab omni potentia
exolutus liberque, is neque malum, neq; priuationẽ intel
ligit, qualis exterior intellectus uidetur, ideſt agens, & eo
amplius cauſa rerum princeps, ideſt Deus, & Auer. in ter K
tio de anima. com. 36. inquit. Ex eis comprehendentibus
quæ non ſunt admixta materiæ, quod comprehendit mi-
nus perfectum, neceſſe eſt ut comprehendat perſectius,
ſed non econtrario. Similiter etiam in potentijs acti-
nis, in quibus tenet illa propoſitio, quicquid poteſt po-
tentia inferior poteſt ſuperior, intelligitur extenſiue:
quia ad omnem effectum ad quem concurrit cauſa in-
ferior concurrit ſuperior, ſed non intelligitur quòd ſu
perior poſsit cauſare, non concurrente cauſa inferio-
ri, ſicut ſol & homo generant hominem, & tamen
ſol non poſſet cauſare hominem non concurrente ho-
mine. Et aduerte quòd cauſa & potentia ſuperior no-
biliori modo concurrit quam potentia inferior. unde ue-
getatiuum eſt in ſenſitiuo, ſicut trigonum in tetragono,
ex ſecundo de anima, & uegetatiuum in animalibus ue-
getat, auget, & generat animal. in plantis autem uegetat,
& auget, & generat plantam. Et nota, quòd iſta propoſi- Nota.
tio, quod potentia primo mouens eſt nobilior potentia ſe
cundo mouente, & ultimo moto, quæ colligitur ex inten-
tione Philoſophi in 8. de phyſico auditu. tex. com. 38. &
eſt auctoris libri de cauſis dicentis, quòd cauſa prima plus
influit quam cauſa ſecunda, & per conſequens eſt nobilior
ueritatem habet, ubi ſecundum mouẽs recipit uirtutem
& influentiam motiuam a primo mouente. Sed quando
non recipit ueritatem, non habet. Nam certum eſt quod L
in uirtutibus interioribus primum mouens eſt ſenſus com
munis, & ultimum motum eſt uirtus memorialis, & tamen
uirtus memorialis eſt magis ſpiritalis inter oẽs uirtutes
ſenſitiuas, teſte Auerr. in 3. de anima. in commen. ſexto.

*Si non eſſent ſubſtantiæ abſtractæ, phyſi-
ca eſſet prima philoſophia.* Propó. 111.

ELICITVR iſta propoſitio ex 6. meta. text. com.
3. ubi dicit Ariſto. Si quidem ergo non eſt aliqua
altera ſubſtantia præter natura conſiſtentes, phyſica
utique erit de prima ſcientia. Magna eſt altercatio circa Ant. tromb.
hoc apud diuinos. Antonius Trombetta excellens in opinio.
ſcientia diuina, & præceptor meus uenerandus, in ſpe-
ciali quadam ſua quæſtione de hoc, iſto modo deducit
iſtam conſequentiam, & communiter omnes ſic deduce-
re conſueuerunt. Inquit enim, quòd ſtante caſu, quòd
non ſint ſubſtantiæ niſi natura conſiſtentes, tunc metaphy
ſica non eſſet diſtincta a naturali, quia iſtæ ſcientiæ diſtin-
guuntur penes modum diffiniendi diuerſum, qui inſequi
tur diſtinctionem obiectorum formalium. nam modus
diffiniendi metaphyſicus omnino abſtrahit a materia, quia
ſicut ens quod primò conſiderat, ita & quodlibet inquan-
tum ens non includit materiam, & addit, quòd ideo meta
phyſica abſtrahit a materia ſenſibili, quia conſiderat ali-
quid, quod eſt ſimpliciter abſtractum, ſecundum eſſe, ſicut M
ſunt ſubſtantiæ abſtractæ: alia autem abſtracta ſecundum
conſiderationem conſiderantur propter iſta quæ ſunt ab-
ſtracta ſecundum eſſe, & ideo ubi tantum eſſet ſubſtan-
tia naturalis, non eſſet aliqua ſubſtantia abſtracta ſecun
dum eſſe, ergo non oporteret ponere ſcientiã aliquam,
quæ abſtractius conſideraret quàm naturalis, quæ licet
poſſet conſiderare ens, & alias quiditates abſtrahendo
a motu, & quantitate; iſta tamen ſcientia ſeu conſidera
tio non pertineret ad aliquam ſcientiam priorem phyſi
ca, quia ſtante iſto nulla eſſet ſcientia, quæ conſideraret
de ente priori ſimpliciter, quia prima entia eſſent natu-
ralia, & ita conſideratio de quiditate, modo abſtracto per
tineret ad eandem ſcientiam ad quam ſpectat conſideratio
modo non abſtracto, ſcilicet in ordine ad motum, & alias
paſsiones naturales, & ſic phyſica eſſet prima ſcientia, &
prima philoſophia. Sed tunc obijcit contra ſe, quia il- Obiectio.
lo caſu ſtante, adhuc conceptus entis abſtractus a ſubſtan
tia naturali pertineret ad aliam ſcientiam, quia eſſet ab-
ſtractior conceptu proprij obiecti. Ad quod duplici- Solutio.
ter reſpondet. prima reſponſio eſt, quòd ad hoc quòd
conceptus abſtractior non egrediatur limites ſcientiæ,
duo requiruntur. Primum quòd non ſit communior con-

ceptu

A ceptu proprij obiecti. Secundum quòd non abſtrahatur tâta abſtractione, quòd ſit abſtractus ab ordine eſſentiali, & habitudine ad ſubiectum primum, quod ſignanter dicitur propter mathematicam, quæ in illo caſu eſſet diſtincta a phyſica, quia abſtraheret quantitatem ab ordine eſſentiali,& attributione ad mareriam ſenſibilem. ita in caſu prædicto ſcientia naturalis conſideraret ens,& quodlibet trâſcendens, dummodo non circumſcriberet ipſum ab ordine eſſentiali eius ad ſubiectum primum.

Impugnatio. Sed ſalua pace, iſta dicta ſunt mihi dubia. Primum quidem in quo dicit, quòd in illo caſu philoſophia naturalis eſſet prima philoſophia, quia nulla eſſet de ente ſimpliciter priori, non apparet uerum eſſe, quia licet naturalis conſideret de ſubſtâtia, quæ eſt ens ſimpliciter prius accidente natura, cognitione, diffinitione, & tempore, ut patet in ſeptimo primæ philoſophiæ. tex. commen. quarto, mathematica autem eſt de quantitate: tamen prioritas ſcientiarum & diſtinctio, ut patet in ſexto meta. tex. comment. ſecundo attenditur penes alium, & alium abſtractionis modum, & diuerſum modum diffiniendi: modo maior,& altior abſtractio eſt in ſcientijs mathematicis, quàm ſit in naturalibus. Nam entia mathematica ſunt ſicut concauum: & naturalia ſunt ſicut ſimum. habent enim ſe naturalia per additionem ad mathematica, & ex conſequenti, ſtante illa diſtinctione data per Philoſophum in ſexto metaphy. penes diuerſum

B diffiniendi modum, in caſu illo, quo non eſſent aliæ ſubſtantiæ, niſi natura ſubſiſtentes, mathematica adhuc & ſi de quantitatibus, ſic eſſet natura prior naturali. Et confirmatur, quia etiam de facto ita contingit, quòd ſcientiæ mathematicæ ſunt mediæ inter naturales & diuinas. nam ſecundum Peripateticos ſunt propter exercitium, & non propter ſinem hominis ultimum, ut dicit Commen. in ſuo prologo ſuper libro phyſi. quia intellectus hominis poſtquam uenatus eſt cognitionem entium naturalium concernentium materiam, tam ſecundum eſſe, quàm etiam ſecûdum diffinitionem, antequam prouehatur ad aliud extremum, uidelicet ad notitiam entium ſeparatorum a materia, utroque modo opus eſt ipſum præexercitari in cognitione ſcibilium medio modo ſe habentium, uidelicet, quæ quoquo modo ſunt in materia, & quoquo modo abſtrahût a materia, ſicut ſunt entia mathematica: & ſecundum aliquos in hoc ordine eſt ſcientia de anima etiam. licèt enim Ariſto. dicat in principio libri de anima, quòd una ſcientia excedit aliam, uel ex parte obiecti, uel ex certitudine demonſtrationis; illud locum habet loquendo quantum ad nobilitatem obiecti. nam ut ipſemet Ariſtot. fatetur ſexto metaph. in tex. commen. ſecundo, honorabiliſsimam ſcientiam oportet circa honorabiliſsimum genus eſſe. unde bene concederem in illo caſu argumenti, quòd ſcientia natu-

C ralis eſſet nobilior ex parte obiecti, quàm ſint ſcientiæ mathematicæ; & non tamen propter hoc ſcientia naturalis eſſet prior, quo ad modum formalem abſtractionis, penes quem ſcientiæ diſtinguuntur. Nec uideatur tibi mirum hoc, quia in ſimili Commenta. dicit in primo de anima, commen. primo. artes non differunt abinuicem, niſi altero duorum iſtorum modorum, ſcilicet aut confirmatione demonſtrationis, aut nobilitate ſubiecti, aut utroque: uerbi gratia, quoniam geometria excedit aſtrologiam per confirmationem demonſtrationis: aſtrologia autem excedit illam per nobilitatem ſubiecti. Amplius mirum eſt, qualiter illo caſu ſtante, mathematica eſſet diſtincta a phyſica; & notitia entis inquantum ens non eſſet diſtincta. Vnde arguo ſic. non minus eſſet abſtractus conceptus entis cômunis naturalibus & mathematicis, quàm conceptus quantitatis, ut patet, ſed per te ſcientia de quantitate illo caſu ſtante, eſſet diſtincta a naturali, ergo & ſciêtia de ente inquantum ens eſſet diſtincta. Nec uidetur ualere ratio, quæ adducitur contra hoc, qua dicitur, quòd conceptus entis non eſſet abſtrahibilis. hoc enim eſt uoluntarie dictum, quia per caſum non magis concerneret materiam ſenſibilem ens inquantum ens quàm quantitas, quæ eſt immediata affectio inſequens materiam ſecûdum Peripateticos. Et quod deinde dicit in ſolutione illa ad argumentum, non ſatisfacit, quia etiam ita de facto con- D tingit quòd naturalis nunc etiam conſiderat de ente & ſubſtantia, ut iſta contrahuntur ad habitudinem eſſentialem ſui ſubiecti, quia licet iſta, materia eſt ens, ſit conſiderationis metaphyſicalis; tamen iſta, materia eſt ens mobile, uel ens ſenſibile, eſt naturalis conſiderationis, ut patet duodecimo primæ philoſophiæ, quinto & ſexto commentis. & ſeptimo metaphyſic. commen. nono, unde caſu illo ſtante dicerem, quòd de ente etiam conſideraret mathematicus, & de ſubſtantia etiam per habitudinem ad rationem formalem ſui ſubiecti maxime, quia ipſe tenet cum Scoto ſubſtantiam corpoream eſſe ſubiectum mathematicarum ſcientiarum.

Solutio .2. eiuſdem. Alia ſolutio, quam ponit præfatus Doct. eſt iſta, ſi metaphyſicus inquit conſiderat quiditates rerum ſolùm in uniuerſali, ſi ex caſu eſſent tantum quiditates naturales, non eſſent quiditates uniuerſales, & abſtractæ, quæ eſſent communes alijs a ſubſtantijs naturalibus: quia expoſito, ſi nullum aliud ens eſſet, tunc phyſica haberet conſiderare omnium quiditates, & ita metaphyſica non eſſet prior ſcientia naturali. unde arguit ſic. ſi metaphyſica in illo caſu eſſet prior naturali, aut ergo conſideraret quiditates uniuerſales abſtractas, aut particulares: non ſecundum, quia illas non conſiderat: nec uniuerſales, cum per caſum illæ non eſſent, quia omnes eſſent naturales. E

Impugnatio. Sed iſta ſolutio ſecunda patitur etiam manifeſtam inſtantiam, quia in illo caſu non uideo quomodo ſolum quiditates naturales ſolummodo eſſent, quia adhuc remanerent quiditates mathematicæ. unde ex illa deductione ſequi uidetur, non ſolùm philoſophiam naturalem eſſe primam, immo omnem ſcientiam. & hoc non uidetur eſſe uerum. nam licèt in illo caſu intellectus humanus non haberet cognitionem abſtractorum ſecûdum eſſe; poſſet tamen adhuc habere cognitionem naturalem, & mathematicam: nam intellectus innatus eſt diuidere coniuncta in eſſe, ut dicit Commentator. in duodecimo metaphyſicorum comment. trigeſimonono, unde adhuc alia eſſet ratio lineæ inquantum linea eſt, & alia eſſet ratio lineæ terreſtris, ut manifeſtum eſt. unde non uideo, quomodo in illo caſu naturalis ſcientia omnem quiditatem conſideraret. nam aut hoc eſſet in uniuerſali, aut in particulari: non ſecundum, quia mathematicæ quiditates pertinerent ad mathematicum, nam Commenta. in primo phyſi. commen. ult. habet. quòd ſi ſcientia naturalis non demonſtraret iſtud genus entium abſtractorû eſſe, tunc non eſſet niſi ſcientia naturalis, & doctrinalis, manifeſtum eſt autem quòd per ſcientiam doctrinalem non intelligunt Peripatetici niſi ſcientias mathematicas: nec in uni- F uerſali, quia modus abſtrahendi non eſſet illo caſu ſtante magis abſtractus, qui côueniret naturali potius, quam mathematico, immo adhuc abſtractior eſſet ille qui eſſet mathematici: nam caſu quo metaphyſica non eſſet, poſſet remanere naturalis, & mathematica per Auer. in conſequentia eius iam adducta ex commen. ult. primi phy. Manifeſtum eſt autem quòd modus abſtrahendi mathematici eſſet abſtractior, & altior, quam ille qui eſſet reſpectu naturalis, & ſic ſecunda ſolutio ſtare non poteſt, ut patet clare intelligenti.

Opi. aliorum. Alij autem conterranei noſtri dixerunt quòd caſu illo ſtante, ſi conceptus aliquis abſtraheretur a materia ſenſibili & intelligibili, adhuc ille conceptus includeret materiam, & pertineret per conſequens ad naturalem philoſophiam, quia philoſophia naturalis eſt prior mathematica. & eſt ſolutio magiſtri Franciſci Neritonêſis concurrentis præceptoris mei.

Impugnatio. Hoc quidem etiam non uidetur poſſe ſtare, quia ſi ille conceptus eſt abſtractus ab utraque materia ſenſibili & intelligibili: quam igitur materiam includit? aut naturalem, aut intelligibilem? ſi naturalem, quare etiam non intelligibilem, ſi ab utraque abſtractus eſt?

Opi. propria. Præterea. Si abſtractus eſt, quomodo illam includit? ſi neutrum includit, & eſt dare tertiâ materiam indifferentem utrique; tunc ille conceptus erit alterius artificis diſtincti a naturali, & a mathematico.

Et propter hoc poſt lôgam perſcrutationem circa hoc uiſum eſt mihi dicere, ſalua ſemper reuerêtia aliorum aliter

G ſentientium, quòd & ſi conſequentia illa abſolute profer-
ri uideatur ibi ab Ariſt. tamen ad hominem deduci habet,
antiqui enim opinabantur quòd ens ſenſibile, & ens in-
quantum ens conuerterentur, & per conſequens in uia eo
rum ſequitur ineuitabiliter, quòd ſcientia conſiderans de
ſubſtantia ſenſibili, ſit prima philoſophia. Iſti enim anti-
qui contra quos deducitur hic ſermo, non cognouerunt
uenus entium abſtractorum, unde apud eos iſta conuer-
tuntur, ens inquantum ſenſibile, & ens inquantum ens,
& opinabantur quòd prima entia, & primæ ſubſtantiæ
ſunt ſenſibiles. Vnde adduco ſuper hoc teſtem Ariſto.
in 4. primę philoſophiæ in text. commen. 7. ubi inquit.
Vnde nullus particulariter intendentium nititur dicere
aliquid de eis, ſi uera aut non, nec geometer, nec arithme
ticus, niſi phyſicorum quidam merito facientes, hoc ſoli
nanque putantur de tota natura intendere & de ente. De
iſtis etiam loquutus fuit Ariſto. in principio 4. de phyſi-
co auditu, dum dixit, ea nanque quæ ſunt, omnes opinan-
tur alicubi eſſe. Vnde iſti exiſtimabant omne ens in loco
eſſe, & per conſequens non erat apud illos aliud genus en
tium niſi ſenſibilium ſecundum rem. Et de iſtis etiam lo
quitur Ariſto. in 4. meta. in tex. commen. 22. ubi inquit.
Huius autem opinionis cauſa eſt, quia de entibus quidem
ueritatem intendebant, entia autem putauerunt ſenſibi-
lia ſolum. Et de iſtis etiam loquitur Ariſtote. in primo
H primæ philoſophiæ in text. commen. 18. ubi Commen.
in comen. expreſſe dicit, quòd multi homines reputant
ſcientiam naturalem, & diuinam eſſe eandem ſcientiam.
Et ideo Cõmen. primo phy. com. ult. animaduertens ad
hoc quodmodo dixi, inquit. ſi hic, uidelicet, in ſcientia
naturali non demonſtraretur iſte modus entium, ſcilicet
ſeparabilium, non eſſet niſi ſcientia naturalis, & doctrina-
lis, & ideo antiqui naturales exiſtimauerunt quòd ſcien-
tia naturalis eſt prior omnibus ſcientijs, dicentes quòd ſu-
biecta eius ſunt priora omnibus entibus. Et quia uerum
atteſtatur ſibi, & eſt ſibi conſonum ex omni parte, ut dicit
Ariſtot. in primo ethi. cap. 8. ſic ni fallor deductio iſta,
& Ariſt. & Auer. intelligi habet. Nam, quòd aliqui uo-
Opinio aliorum. lentes illam conſequentiam Auer. commẽ. ult. deducere
dicunt, ſic debere deduci, ſi metaphyſica poſſet probare
ſubſtantias abſtractas eſſe, illud non poſſet eſſe niſi per mo
tum: ſed omnis ſcientia probans per motum aliquid, eſt
naturalis: igitur metaphyſica eſſet ſcientia naturalis: &
per conſequens non ſunt niſi duæ ſcientiæ, ſcilicet, natura
lis, & doctrinalis. Hoc quidem ſtare non poteſt, nam
Impugna. multa probat naturalis per media metaphyſica ſicut quan
do diſputat in primo phyſi. contra antiquos negantes
principia cognitionis, & eſſe ſcientiæ naturalis, induens
habitum metaphyſici: & tamen non propter hoc ſcientia
naturalis eſt metaphyſica. ſimiliter metaphyſicus multa
demonſtrat per media naturalia, licet uniuerſaliori modo
I ut patet per Auer. in ſecundo primæ philoſophię. in com
men. 6. ubi Ariſto. demonſtrat quòd in cauſis efficienti-
bus, & mouentibus non eſt proceſſus in infinitum, nam to
ta illa demonſtratio principaliter innititur medio natura
li, quia totam illam rationem pertractat cum motu, unde
inquit ibi Commen. quòd conſideratio uniuerſalis in om
nibus cauſis, in eo quòd ſunt cauſæ, eſt huius ſcientiæ, &
Ariſt. quamuis utatur hic demonſtrationibus ſcientię na-
turalis, tamen inducit eas uniuerſalius, quoniam quanto
demonſtratio fuerit uniuerſalior, tanto magis erit pro-
prior huic ſcientiæ, & Ariſto. ſe obſeruat in hac intentio
ne, ſcilicet in inducendo demonſtrationes uniuerſales,
alio modo quam in ſcientia naturali, & hæc eſt cauſa in
iteratione illarum demonſtrationum in hac ſcientia. &
ideo non ualet dictum iſtorum, quòd ſi metaphiſica de-
monſtraret ſubſtantias abſtractas, cũ hoc non poſſet face
re, niſi per motum tanquam per medium, ideo ſcientia di
uina eſſet naturalis, patet quod eſt fallacia a ſecundum
quid ad ſimpliciter, licet enim diuinus in illo caſu induens
habitum naturalis diceretur quo ad illud eſſe naturalis,
tamen ſimpliciter non ſequitur quòd ſcientia naturalis,
& diuina ſint eadem ſimpliciter. Amplius, ſi ratio illa
ualeret, pariformiter ſequeretur, quòd ſi ſcientiæ mathe K
maticæ demonſtrarent ſubſtantias abſtractas eſſe, cum
hoc non poſſit fieri niſi per motum: & cum omnis ſcien-
tia demonſtrans aliquid per motum ſit ſcientia naturalis,
tunc igitur ſcientiæ mathematicæ eſſent naturales, & ita,
ſtante illa forma arguendi, ſequitur, quod ſi hoc genus
entium ſeparatorum a materia non demonſtratur in ſcien
tia naturali, tunc nulla alia ſcientia remaneret niſi natura
lis, contra Auer. Forte dicens hoc non poteſt dici de *Euaſio.*
mathematicis, quia illæ non conſiderant de ſubſtantijs.
Contra ſaltem ſequitur de Aſtrologia quæ ſola ex mathe- *Solutio.*
maticis de ſubſtantia ſempiterna theoriam facit, ut di-
cit Ariſtote. in 12. primæ philoſophiæ, tex. commen. 44.
Amplius eſto, quòd nulla prorſus ex mathematicis
ſcientijs de ſubſtantia conſideraret, adhuc tamen illa con-
ſequentia eſſet neceſſaria, maxime ſecundum taliter opi-
nantes, licet tam antecedens quam conſequens ſint im-
poſsibilia: uidelicet, ſi ſcientiæ mathematicæ demon-
ſtrarent ſubſtantias abſtractas eſſe, tunc ſcientiæ illæ de-
monſtrarent hoc per motum, ſicut ſi lapis uolat, lapis ha-
bet alas. conſequentia iſta eſt neceſſaria, ut dicit Auer.
7. phyſi. commen. 2. & ita in uirtute iſtius deductionis
Commen. non haberet intentum ſuum. Moderniores *Deductio modernorum.*
autem aliter illam conſequentiam Auer. deducunt præ-
ſupponentes unum, quòd conceptus entis ſit indifferens
abſtractis, & non abſtractis, & quòd abſtracta ſunt in du L
plici differentia, uidelicet, per eſſentiam ut Deus & intel-
ligentiæ, & per indifferentiam ut conceptus entis ſubſtan
tiæ unius boni, & ueri, & id genus quæ tranſcendentia
communiter nuncupantur, & tunc dicitur, quòd ſi ens
abſtractum per eſſentiam non eſſet, tunc nec per conſe-
quens ens abſtractum per indifferentiam eſſet, ſicut ſi ra-
tionale non eſſet, non eſſet animal, quod eſt indifferens
rationali, & irrationali, & ita ſi entia abſtracta non eſ-
ſent, uidelicet, ſubſtantiæ ſeparatæ, tunc non eſſet ens
abſtractum per indifferentiam, cum conſideratio iſtius
principaliter ordinatur ad illam quæ eſt de abſtracto per
eſſentiam: & ita prima philoſophia non eſſet: & ſic non
remanerent niſi duę ſcientiæ ſolummodo, uidelicet na-
turalis, & mathematica. Sed nec iſta deductio ſtare *Impugnatio.*
poteſt in uia Commen. quia ipſe non dicit, ſi entia ab-
ſtracta non eſſent, non eſſent niſi naturalis, & mathema
tica, ita quòd arguat a deſtructione ſubiecti ſcientiæ ad
deſtructionem ſcientiæ: nam ex illo medio etiam ſeque-
retur deſtructio aliarum ſcientiarum: nam ſi ſubſtantiæ
abſtractæ non eſſent, non eſſent etiam naturales, nec
entia mathematica eſſent. Et præterea iſtæ ſcientiæ
etiam ordinantur ad primam philoſophiam, quæ eſt ulti-
ma uia doctrinæ, licet ſit prior uia naturæ, ut dicit Com-
ment. in 6. primæ philoſophiæ comm. 3. & in 7. meta.
commen. 39. & Auicen. in prima Fen primi, doctrin. M
prima, in cap. de ſubiectis medicinæ, inquit, principia
ſcientiarum particularium, tanquam credita recipiun-
tur, & in alijs ſcientijs, quę ſunt ſecundum ordinem an-
te eas ratiocinantur, & ita ſit donec principia omnium
ſcientiarum ad philoſophiam primam, quæ metaphyſica
nuncupatur, eleuentur. Amplius in illo caſu uidetur,
quòd ſi per impoſsibile entia abſtracta non eſſent, & poſ-
ſet, ut iſti dicunt, intellectus intelligere ſine implicatio-
ne contradictionis, remanere duas ſcientias ſcilicet na-
turalem & mathematicam; dico quòd adhuc daretur ter-
tia ſcientia diſtincta ab iſtis, quia a conceptu entis ſenſi-
bilis concernentis materiam ſecundum eſſe & rationem,
& a conceptu entis concernentis materiam ſolum ſecun-
dum eſſe, non autem ſecundum rationem, poſſet abſtrahi
conceptus entis inquantũ ens, quem ego dicam in illo ca
ſu eſſe indifferentem utrique, ſicut in exemplo, quòd ipſi
adducunt, eſto qđ non eſſet homo in rerum natura, nõ im
plicaret contradictionẽ abſtrahere ab equo & aſino con-
ceptum animalis. Et confirmatur, quia teſte Porphyrio
deſtructis differentijs diuiſiuis, & ſpeciebus cõſtitutis per
illas, nõ eſt implicatio cõtradictionis apud intellectũ, re-
manere conceptũ generis. a pari ego dicerem, quod & ſi
ſubſtantiæ

A ſubſtantię ſeparatæ non eſſent adhuc ſine implicatlone cõtradictionis, conceptus entis abſtrahi poſſet a naturalibus, & a mathematicis entibus. Et confirmatur, quia intellectus ſecundum Auer. 12. primę philoſophiæ. commen. 39. innatus eſt diuidere comiũcta in eſſe: modo remanentibus duabus ſcientijs ſolũ naturali & mathematica, patet quòd conceptus entis quiditatiue includeretur in utriſq;, & eſſet in plus, & magis communis, quàm unuſquiſque illorum: & patet quod contemplatio de iſto conceptu communi, & de proprietatibus eius, non magis eſſet naturalis, quàm mathematicæ diſciplinæ. & ita uidetur ſequi, quòd

Opi. ꝑpria. eſſet alia ſcientia. Et ideo relictis aliorum deductionibus, uidetur mihi, quòd ratio Auerro. iſto modo deducatur. Diſtĩõ ſcientiarum ſpeculatiuarũ. Pro quo ſuppono quòd ſcientiæ ſpeculatiuæ diſtinguuntur inter ſe penes triplicem abſtractionis modum, qui eſt penes diffinitionem. nam quædam abſtrahit a materia ſecundum eſſe & rationem, & de his eſt ſcientia diuina: quædam uero abſtrahit ſecundum rationem tantùm, & non ſecundum eſſe, & de ijs eſt mathematica: quædam uero neque ſecundum eſſe, neque ſecundum rationem abſtrahit a materia ſenſibili, ſed utitur ſola abſtractione uniuerſalis a ſingularibus, qua abſtractione etiam utuntur aliæ ſcientiæ, & talis eſt ſcientia naturalis. nam primo de anima. tex. commen. 16. naturalis diffinit per materiam, & dialecticus per formam. cum igitur metaphyſica ſit de ab

B ſtractis utroque modo, & principaliſſimum ſubiectũ eius ſint ſubſtantiæ ſeparatæ, ſcientia autem cuius ſubiectum latet nos, haberi non poteſt ſine cognitione eius. & quia ſubſtantiæ abſtractæ, in nulla ſcientia ſecundum ipſum demõſtrari poſſunt, niſi in ſcientia naturali, quia nullum mediũ efficax eſt, niſi uia motus; ideo ſi in ſcientia naturali tale genus entium ſeparatorum a materia nobis non innoteſceret uia motus; tunc non poſſemus habere diſtinctam cognitionem ſcientiæ diuinæ, quandoquidem lateret nos ſubiectum eius principaliſſimum, maxime quo ad illam partem, ubi ſcientia diuina agit de abſtractis ſubſtantijs; & ita non remanerent niſi duæ ſcientiæ, ſcilicet naturalis & mathematica: omnis enim ſcientia, ut ipſe dicit, præſupponit ſuum ſubiectum eſſe, aut quia eſt notum de ſe, aut quia ſumitur tanquam notum ab alia ſcientia in qua fuit demonſtratum: in caſu autem noſtro cum ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ ſunt ſubiecta ſcientiæ diuinæ, ut ipſe dicit Commen. ultimo primi phyſico. cum non ſint notæ de ſe, nec in alia ſcientia poſsint demonſtrari eſſe niſi in ſcientia naturali, propter cauſam aſsignatam; ſequitur ergo, quòd in ſcientia naturali non demonſtrantur, in nulla demonſtrantur, & ita lateret nos, & ita duas ſolum ſcien-

C tias habere poſſemus, ſcilicet naturalem & mathematicam ſaltem diſtincte, & perfecte in ſuo proprio genere, nam ratio Auer. a ſigno uidetur procedere. Et ſi

Obiectio. arguas ſaltem metaphyſica poſſet remanere quo ad illam partem in qua agit de ſubſtantijs ſenſibilibus, quia argumenta adducta per nos contra alias deductiones poſſunt reflecti contra nos. Et ad hoc concedo totum ſecundũ

Sol. prima. iſtam reſponſionem, & intentio eius eſt, quòd ſi ſubſtantiæ abſtractę non demonſtrantur eſſe in ſcientia naturali, tunc non eſſent niſi ſcientia naturalis & mathematica, ſupple perfecte diſtinctæ in proprio genere: metaphyſica autem non eſſet quo ad nobiliorem ſui partem, & eſt illa in

Solutio ſecunda. qua de abſtractis intelligentijs pertractat. Aut aliter dici debet, & melius iudicio meo, quòd Auer. hic per alia uerba facit illam eandem conſequentiam, quam facit Ariſto. in ſexto primæ philoſophiæ, quæ eſt ad hominem, ut prædiximus, uidelicet quòd ſi non eſſent aliæ ſubſtantiæ niſi natura conſiſtentes; tunc phyſica eſſet prima philoſophia: ita Commen. dicit in ſimili, ſi in ſcientia naturali non demonſtraretur iſtud genus entium ſeparabilium eſſe, quia talia non ſunt, ut opinabantur antiqui, tunc non eſſent niſi duæ ſcientiæ, ſcilicet naturalis & doctrinalis, ita quòd deductio Auerro. eſt ad hominem qualis erat deductio Ariſtote. Et quòd ita debeat intelligi ſententia eius, adducamus uerba eius completa. inquit enim in commen. allegato, uidelicet in ultimo

D primi phyſico. & totum hoc eſt contrarium eius quod exiſtimauit Auicen. quoniam ſi hic non demonſtratur iſte modus entium, ſcilicet, ſeparabilium eſſe; non eſſet niſi ſcientia naturalis, & doctrinalis. & ſubdit immediate, & ideo antiqui naturales exiſtimabant quòd ſcientia naturalis eſt prior omnibus ſcientijs, dicentes quòd ſubiecta eius ſunt priora omnibus entibus. Manifeſtum eſt autem quòd taliter colligimus in concluſione ſicut ſeminauimus in præmiſsis, & ita uidetur quòd antecedens illud ſit ad hominem. ex quo ſequitur illud conſequens. & iſta eſt una de præcipuis cauſis erroris contingentibus expoſitoribus, quia multa ſunt quæ Ariſto. deducit ex datis ab aduerſarijs, & ipſi uolunt illa ſimpliciter ſuſtinere, ac ſi ex principijs Ariſt. ſequerentur. & hoc accidit, quia dimittunt textum Ariſto. & inſpiciunt expoſitores, ſicut dicit in ſimili de Auicen. Commen. in, 3. de anima. commen. 30.

Actio agentis nihil aliud eſt quàm extradere rem de potentia ad actum. Propõ. 112.

FAMOSA nimis eſt propoſitio, & formaliter ſcribitur ab Auer. in libro deſtructio deſtruct. in diſputatio. 2. in ſolutione quinti dubij & 7. met. cõ. 28. & 12 meta. 18. & 44. com. Aduerte ne æquiuocatio ſit cauſa cõfuſionis, primo cœli. 110. & 7. meta com. 36. quòd actio

E Actio & paſſio dupliciter. quandoq; ſumitur uere, & quãdoq; ſumitur ſecundũ ſimilitudinem, & tranſumptiue, & ita etiam paſsio dupliciter ſumitur. colligitur iſta diſtinctio ab Auer. 4. cæli & mundi com. primo, ubi ſcribit, res æternæ non habent agens niſi ſecundum ſimilitudinem, neque habent ex quatuor cauſis niſi formalem & finalẽ: & ſi habuerint aliquid quaſi agens, non erit niſi inquãtum eſt forma illi, & conſeruans ipſum. & 12. meta. com. 29. ſcribit conſimilem ſententiam dicẽs in ſubſtantia æterna inueniuntur cauſæ quæ per ſimilitudinem dicuntur cauſæ cum cauſis generabilibus & corruptibilibus. & in tertio de anima. com. 5. in prima parte digreſſionis, ubi recitat opinionem Theophraſti, & Themiſtij auctoritate eorum colligitur ibidem iſta diſtinctio, quia dicebant quòd iſti tres intellectus, agens, & recipiens, & intellectus ſpeculatiuus ſunt idem ſubiecto, ut dicit ẽt tertio de anima. commen. 20. ex mente ipſorum, & quia intellectus ſpeculatiuus reſultabat ex intellectu agente, ut tangit intellectum materialem, cum recipiens ſit æter-

F num, & agens æternum; neceſſe eſt, ut factum ſit æternum. & quia opinati ſunt hoc, contingit, ut in rei ueritate non ſit intellectus agens, neq; factum, cum agens & factũ non intelligantur niſi cum generatione, & tempore. aut dicatur quòd dicere hoc agens, & hoc factum, non eſt niſi ſecundum ſimilitudinem. Ecce quomodo de mente Theophraſti, & Themiſtij colligitur iſta diſtinctio. Actio proprie dicta eſt in rebus corporalibus tantum, & eſt duplex.

Actio ꝑpria duplex. Quædam eſt corruptiua, & iſta ſit merito contrarietatis, & ſit per qualitates alteratiuas quæ ſunt quatuor primæ qualitates. ſ. caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas, quarum duæ. ſ. caliditas, & frigiditas dicuntur actiuæ, & duæ reliquæ. ſ. humiditas, & ſiccitas dicuntur paſsiuæ, non quia illæ nullo mõ patiantur dictæ ſunt actiuæ: Nec iſtæ quia nullo modo agant dictæ ſunt paſsiuæ: ſed hoc eſt in reſpectu mixti generandi. dicit enim Auer. in principio quarti meteo. com. primo. in ſua paraphraſi. Debes ſcire quòd non debemus dubitare in hoc, quod diximus, quod humiditas & ſiccitas ſunt paſsiua, & frigus & calor actiua quoniam inuenimus illas quaslibet agere ſibi ſimilia, ſiccum enim generat ſiccum, & humidum humidum, ſicut facit calidum calidum, & frigidum generat frigidum: quoniam hæc prædicta propoſitio de paſsiuis, & actiuis non conſiderabatur niſi in comparatione actionis indiuiduorum mixtorum, & paſsiuorum non in ſe. in hac enim mixtione fuit inuentum quòd calor, & frigus ſunt, quæ coniungunt, & applicant elementa rerum ad ſeinuicem,

G & admiſcent quouſque generetur ex illis elementis res noua, & fuit humidum inuentum cum quo recipit res paſſionem caloris, & frigoris, & mixtionis, & ſiccitas cum qua recipitur incorporatio, & ſtatio in ſe: & ita igitur illa fuerunt comparata ad actionem, & iſta ad paſsionem. & ſic debet iacere, quia litera eſt corrupta communiter in illo loco, & bene dicit, & eſt ex mente philoſophi ibidem. in tex.com.2.inquit.n. Eſt autem ſimplex & naturalis generatio permutatio ab his uirtutibus cũ habeant rõnem, ex ſubiecta materia unicuiq; naturæ, hæ autem ſunt dictæ uirtutes paſsiuæ, generant autem calidum, & frigidum obtinentia materiam. Et aduerte, quod loquendo de tali actione, ſolæ iſtæ quatuor qualitates ſecũdum Peripateticos effectrices dictæ ſunt, quia ſolum alterando ſubiectum, ad aliam ſpeciem tranſire faciunt: acuitas quidẽ incidit rem ſibi approximatam; ſed non alterat eius naturam: neque durities ita poteſt alterare quod ſibi proximũ eſt, ut ad aliam ſpeciem tranſire faciat ſubſtantiam eorum quæ ſibi proxima ſunt. Et aduerte etiam quòd aliter ẽt dici poteſt, quare caliditas & frigiditas dictæ ſunt actiuæ, humiditas, & ſiccitas, paſsiuæ, uidelicet in reſpectu ad ſenſum tactus cuius ſunt obiectæ: nã reſpectu tactus illæ ſunt magis actiuæ, quã paſsiuæ, ita ſcribit Auer. in. 2. colliget in cap. 31. de accidentibus ſuperuenientibus uirtuti

H ſenſibili. Aduerte tamen, quòd ex actiuis caliditas eſt maioris actiuitatis, quam frigiditas, nam frigus eſt ſicut caloris priuatio, primo de generatione & corruptione. com. 18. & ex paſsiuis ſiccitas eſt magis paſsiua, quam humiditas. & ideo Gal. inquit, quòd ex dyſcraſijs ſimplicibus nulla eſt deterior, quam ſicca, & ex compoſitis frigida, et ſicca. dyſcraſia enim humida facile curatur, ut patet in 7. inge. ſani. cap. 10. & in eodem libro cap. 5. dicit. licet omnes iſtæ qualitates inter ſe ſunt actiuæ, & paſsiuæ; magis tamen ſunt paſsiuæ humiditas, & ſiccitas, quàm actiuæ: caliditas autem & frigiditas ſunt minus paſsiuæ. & ideo dicũt Medici, quòd dyſcraſiæ quę ſunt ſecundum calidum, & frigidum, ſunt facile curabiles; ſed ſunt difficile curabiles dyſcraſiæ ſecundum humidum & ſiccum. Et aduerte, quòd de tali actione loquitur Ariſto. in primo de generatione & corruptio. dum ponit differentiam inter mouens & agens; quia omne agens eſt mouens, & non econtra, quia actio talis fit cum abiectione contrarij, & eſt corruptiua, ut patet ibi in tex.com.43. & infra. Actio autem & paſsio alia eſt perfectiua, quæ de intentione paſsionis non habet niſi receptionem tantum, ut dicit Commen. in 3. de anima. commen. 2. & iſto modo dicitur ibi quòd ſentire, & intelligere eſt quoddam pati. Et eſt iſta diſtinctio de mente Philoſophi in. 2. de anima. in tex. com, 57. ubi dicitur. Non eſt autẽ ſimplex ipſum pati, ſed aliud

I quidem corruptio quædam a contrario, aliud autem ſalus magis eius quòd potentia ab eo quod eſt actu, & 3. de anima. tex. commen. 28. idem dicitur. Aduerte tamen quòd actio, & metaphorice dicta proprijſsime ſumpta eſt in abſtractis ſubſtantijs. inquantum enim Deus intelligit, per intelligere cauſat, quia ſcientia Dei eſt cauſa entium. 12. metaphyſi. commen. 51. ſic dicitur, agens quia non agit per qualitates alteratiuas, ſicut uerum agens corporale, quod agit alterando ipſum paſſum. Et aduerte quòd multa uerificantur de uero agente, quæ non uerificantur de agente ſecundum ſimilitudinem, ſicut ſupra etiã tetigimus. nam ſolet frequenter dici quòd agens aſsimilat ſibi paſſum, hoc quidem dictum uerificari habet ſolum in uere agentibus, quæ agunt per qualitates actiuas, & paſſiuas tranſmutantes materiam, & præparantes eam, & remouendo contrariũ ab ipſa, de talibus quidem ueritatem habet quòd aſsimilant ſibi paſſum: ſed fallit propoſitio de agente, quod agit per ſuam formam, & agit per eſſentiam ſine præparatione materiæ, & tranſmutatione ad illam formam, ſicut inquit Albertus re, & nomine magnus, ſicut generatur forma in ſpeculo abſq; hoc quòd ſuperficies ſpeculi remoueatur a ſua planitie uel a natura uitri, & iſto mõ etiã ſenſibilia generant ſpecies ſuas in organis, & ueritatem habet de agente uniuoco, & de agente per

Limitationes multarum famoſarum propoſitionum.

K ſe agente, & non per accidens, & de agente propinquo, moto, & de agente principali, & non inſtrumentali, ut inquit Commen. 12. meta. commen. 24. Et de tali etiam agente ueritatem habet alia propoſitio famoſa, quæ dicit, quòd agens, & paſſum in principio ſunt contraria, & in fine ſunt ſimilia, ut patet in primo de generatione & corruptione in tex.com.50. & in. 2. de anima. tex. commen. 45. de nutrimento, & nutribili. Et de tali agente, ueritatẽ ẽt habet famoſa propoſitio, ut ſupra dixi, quòd una actio ſequitur unum agens, ſic limitat Commen. illam propoſitionem. 12. meta commen. 44. dicens contra Auicen. qui opinabatur, quòd in intelligentijs erat actio & conſequutio. inquit. ſed ille ſermo eſt imaginabilis. non enim eſt illic conſequutio neq; actio, ita quòd dicamus, quòd una actio conſequitur unum agens: tantum enim illic eſt cauſa, & cauſatum ſecundum quòd intellectum eſt cauſa intelligentis. Similiter alia propoſitio famoſa, quæ dicit, agẽte & paſſo debite approximatis ſtatim prouenit actio, de tali uero agente uerificatur, concurrentibus tamen ſex conditionibus poſitis per ſubtilem Doctorem in. 9. ſuæ meta. q. 14. in reſponſione ad ſecundum. & per Anto. And. ſequacem ad literam. in eodem. 9. q. 1. in reſponſione ad ſecundum principale. inquit enim Scotus quòd non oportet ſemper actiuo, & paſsiuo approximatis, ut

L ſemper ſequatur actio, quia hoc tangebat argumentum, nam habito termino non agit, non habito etiam impediri poteſt ne agat per uirtutem contrariam fortiorem. Si etiam non eſt tota cauſa actiua, ſed aliud cum ipſo, ſi illud aliud non adſit, non agit. Si etiam non habet in quod uel circa quod agat, non agit. Si iterum alia actio naturaliter præſupponatur ſine illa non poſita non ager. Si tandem eſt liberum ex ſe potens non agere, uno iſtorum ſex modorum poteſt ſaluari de quocunque motiuo cur non ſemper moueat. Exemplum primi, graue quando eſt in centro non mouet ſe, quia habitibus præſentibus in materia ceſſat motus, ut dicitur in primo de generatione & corruptione. tex. commen. 55. Exemplum ſecundi, aqua bulliens præſente igne calefaciente non frigefacit ſe, quia tenet cum Auicen. quòd elementa poſſunt ab intrinſeco alterari ſecundum Auerro. exemplum accommodatum eſt, quòd aqua ebulliens præſente igne ſufficienter calefaciente non infrigidatur ab aere. Exemplum tertij, in potentijs cognitiuis tenendo quòd obiectum una cum potentia concurrat ad cauſandum actum, talis potentia ſine obiecto non poſſet agere. Exemplum quarti, & quinti, ubi uidelicet aliqua actio naturaliter præſupponitur ſuæ actioni, illa non poſita non aget, & non ſic circa aliquid eſt, ut nihil intelligens, nihil uult ex eo quod actus uoluntatis naturaliter præſupponit actũ

M intellectus. nam ut ſcribit Auer. 12. primæ philoſophiæ. tex. com. 39. deſiderium inſequitur cognitionem, ſicut umbra inſequitur corpus. & ſecundum beatum Auguſtinũ inuiſa diligere poſſumus, incognita nequaquam. Exemplum ſexti, ubi uidelicet agens ſic liberum eſt, ut ſi intellectus oſtenderit aliquid uoluntati, poteſt illud non uelle propter ſui libertatem. Et ego addo etiam aliam conditionem, quòd requiritur debita commenſuratio agentis ad paſſum, ut colligi poteſt manifeſte ex ſecunda particula problematum, problemate 12. De tali etiam agente uére, & proprie dicto intelligitur propoſitio alia famoſa, quę dicit, ꝙ agens prius agit in partem propinquã quàm in partem remotam. quæ uera eſt, uel eadem actione, uel diuerſa. nam, ut inquit Auer. 2. cœli. com. 42. ex ſententia Themiſtij contra Alex. rete patitur a piſce, qui ſtupefacit manum piſcatoris, quamuis non patiatur paſsione ſimilis paſsionis manus. Gloſſant etiam aliqui, quod nõ eſt uera in formis reſpectiuis. nam ſecundũ tenentes quod relatio dicit aliquam realitatẽ diſtinctam a ſuo fundamento, põt ſic aliqua relatio acquiri duobus in duobus extremis exiſtẽtibus abſq; hoc quod iſta acquiratur alicui intermedio, ut ſi Sortes ſit albus Romæ, & Plato generet alb' Pariſijs, acquiretur utriq; ſimul abſq; hoc, quod aliquid exiſtẽs in medio fiat ſimile. Gloſſatur aũt iſta propoſitio de

Limitatio alterius propoſitionis famoſæ.

agente

A agente quod eſt corpus ſolidum, quia de corpore orbiculari, ſicut eſt corpus ſolare, & lunare, propoſitio iſta fallit, quia ex decimoſeptimo perſpectiuæ talia plus agunt in remotum, quam in propinquum. Item requiritur, quòd agens ſit uniforme per totum, quia luna quando non eſt ſecundum totum illuminata, non ita agit pars illuminata, quemadmodũ pars non illuminata. Item requiritur, quòd ſit ſeducta rarefactio, & condẽſatio propter ſophiſticas captiones fieri ſolitas, ſi enim eſſet unum corpus uniformiter calidum, ut quatuor, & fieret rarefactio, plus ageret in remotum quam in propinquum. ubi ſcire debes, quòd rarefactio & condenſatio uariant actionem agentis quãtum ad modum agendi. ſcribit enim Auer. ſecundo cæli & mũdi. commen. quadrageſimo ſecundo, quòd cum duo corpora tangunt aliud, & fuerit unum eorum profundius altero, neceſſe eſt ut actio profundioris & ſpiſsioris in corpus quod tangit ſit maior, quamuis ſuperficies eius qua tãgit ipſum ſit ęqualis ſuperficiei, qua tãgit ipſum illud quod eſt minoris profunditatis, nam potentia diuiditur ſecundum diuiſionem corporis: & ſimiliter cum duo corpora fuerint æqualia, & alterum eorum fuerit denſius alio neceſſe eſt, ut denſius ſit fortioris actionis. Item fallit etiã propoſitio de agente, quod agit aliquod actum mediante actione reflexa. nam uidemus quòd ſol, cum non calefa-
B ciat lumine inquantum lumen reflectitur; talis calefactio magis ſit in partibus remotioribus, quàm in partibus proximioribus, ut clarum eſt. Vbi aduerte quòd ut inquit Auer. in ſecundo cæli & mundi. commen. quadrageſimoſecundo, & in ſecundo capit. de ſubſtantia orbis, corpora cæleſtia non agunt niſi lumine, & motu, & ſic ſunt cauſa caloris; tamen eſt diuerſitas: nam corpora, quæ calefiunt a cælo mediante motu, quanto ſunt propinquiora orbi, tanto magis calefiunt; & quanto ſunt diſtantiora, tanto minus caliditate participant. ſcribit enim Comment. ſecundo cæli. commen. nonageſimoquarto. Propinquitas motui cæli largitur caliditatem, raritatem, leuitatem, & motum: & remotio largitur frigiditatem, denſitatem, grauitatem, & quietem. & ratio eſt, quia cælum mediante motu attritionem cauſando eſt cauſa caloris, ut dicit Ariſt. in ſecundo cæli. tex. commen. quadrageſimoſecundo, & in primo meteororum. ſed caliditas cauſata a cælo mediante lumine cõuerſo modo ſe habet; quia quanto corpora ſunt remotiora a corpore cæleſti, tanto magis incaleſcũt: & ratio eſt, quia lumen non calefacit niſi inquãtum reflectitur, tales autem reflexiones in partibus ſuperioribus ſunt magis diſperſæ, quam ſunt in partibus diſtantioribus & inferioribus: & ita differenter motus & lumen ſunt cauſa caloris. unde ignis ratione propinquitatis motus cæli eſt calidior aere, & propter eandem cauſam ſuprema pars aeris calidior eſt alijs partibus. Item ad hoc, ut illa propoſitio uera ſit, requi-
C ritur, quòd medium ſit diſpoſitum, & aptum natum recipere illam actionem, ſicut diximus de piſce, qui mediante rete ſtupefacit manum piſcatoris, & ipſum non ſtupefit, quia non eſt aptum ſtupefieri cum careat ſenſu. Item ſol & coniunctiones ſtellarum generant mineras in uentre terræ, & non in aere, nec in ſuperficie terræ, propter eandem cauſam. non enim omnis cauſa, quę corpori aduenit, in ipſum operatur: immo præter hoc tria ſunt neceſſaria, fortitudo ſcilicet ſuæ uirtutis agentis, & fortitudo uirtutis corporis præparatiuæ, & poſsibilitas permittendi unum tangere aliud tanto tempore, ut in tali quale illud poſsit peruenire operatio in aliud, ſicut dixit Princeps in ſecunda Fen primi, doctrina ſecunda cap. primo. De tali etiam agente per tranſmutationem ueritatem habet illa alia famoſa propoſitio in uia Auerr. præſertim, quæ inſcribitur in ſeptimo primæ philoſophiæ. commen. trigeſimoprimo, uidelicet quòd idem eſt agens diſponens materiam, & inducens formam, quæ quomodo ueritatem habeat infra dicam in loco proprio. Et de tali agente uero intelligitur alia famoſa propoſitio, quòd omne agens communicans in materia cum paſſo in agendo repatitur, ut dicitur in primo de generatione & corruptione. tex. commen. quadrageſimotertio. Intelligitur autem de communicantibus in ea-

Limitatio alterius propoſitionis.

D dem materia. unde corpora cæleſtia alterant iſta inferiora, ſed non alterantur, quia non communicant in eadẽ materia: non enim eſt de conditionibus agentis formæ, ut ſit in materia, quæ ſit eiuſdẽ ſpeciei cum materia in quã agit forma. exempli cauſa, forma agens reſpectu lecti eſt in anima artificis, quæ differt a materia lecti. ſeptimo met. tex. commen. uigeſimonono, & eſt etiam ſententia Auer. in ſecundo de generatione animalium. capit. ſecundo, ubi agit an ſperma ſit animatum: & habet ueritatem in actione reali: fallit enim in actione ſpiritali. Intelligitur etiam quòd non eadem actione repatiatur qua agit, ſed oppoſita, nam ignis calefaciendo aquam non recalefit, immo infrigidatur, licet ut dicit Commento. ſecundo de anima. commento. 115. uulgus non abſolute uocet ignem qui infrigidatus eſt propter admixtionem corporum frigidorum. Item requiritur quòd ſit in debita diſtantia, quia uirtutes naturaliter agentes ſunt terminatæ.

Item ſecundum aliquos requiritur, quòd uirtus actiua in reſiſtendo non ſit fortior potentia paſsiua in reagendo, licèt de hoc ſit dubium. Et ſic intelligitur etiã alia propoſitio famoſa, quæ dicit quòd agens per cõtinuationem, & frequentiam actionis debilitatur; uerum eſt de agente quod in agendo repatitur, quia tale habet contrarium, & ex conſequenti eſt uirtus materialis, & fatigabilis: ſed de agente quod non repatitur in agendo, falſa eſt propoſitio, & inſtantia eſt de lumine, & in moralibus, & de intelle-

Limitatio alterius propoſitionis.

E ctu: in talibus enim per frequentiam actionis intenditur, & perficitur ipſum agens, quia talis actio eſt perfectiua, & non corruptiua, & ſi quandoque ibi concurrit debilitas, eſt per accidens, ut patet de ſenſu reſpectu excellentis ſenſibilis, ubi cum actione ſpiritali coniũgitur actio realis corrũpẽs complexionem, & harmoniam organi: aut hoc poteſt eſſe accidentaliter pro quanto operatio alicuius uirtutis non fatigabilis in ſe dependet ab operare uirtutis fatigabilis, ſicut eſt de intellectu, unde Comment. in tertio de anima. in commen. ſeptimo, occurrens tacitæ obiectioni, quæ poſſet fieri contra demonſtrationem Ariſto. ibi inducta, inquit, & non oportet obijcere huic argumento, ex eo quod accidit in intellectu de tranſmutatione propter tranſmutationem uirtutum imaginationis, & maxime cogitatiuæ, in intellectu enim exiſtimatur accidere fatigatio hoc modo, & non eſt ita niſi accidẽtaliter, uirtus enim cogitatiua, & rememoratiua non ſunt niſi in loco uirtutis ſenſibilis, & ideo non indigetur eis niſi in abſentia ſenſibilis, & omnes iuuant ſe ad præſentandum imaginem rei ſenſibili, ut aſpiciat eam uirtus rationalis abſtracta, & extrahat intentionem uniuerſalem & poſtea recipiat eam ideſt comprehendat eam. Et eodem modo alia propoſitio, quæ ſolet ſæpe allegari, uidelicet quando ſunt duo agen-

Limitatio alterius propoſitionis.

F tia, quorum unum eſt fortius, & alterum debilius, fortius citius producit ſuum effectum quam debilius: uera eſt de agentibus per abiectionem contrarij: quia ubi eſt contrarietas, ibi eſt reſiſtentia: & ubi eſt reſiſtentia, ibi eſt ſucceſſio, ut dicit Commen. in quarto phyſicæ auſcultationis. in commen. ſeptuageſimoprimo. Fallit autem in agentibus ſine contrarij abiectione, ſicut patet de duobus corporibus luminoſis, quorum unum ſit intenſius altero: utrunque enim in inſtanti illuminat, licèt lumen productum a potẽtiori ſit intenſius lumine producto a debiliori. Et multas conſimiles inuenies in philoſophia de huiuſmodi propoſitionibus, quæ ueritatem habent de ueris agentibus, quæ tamen ueræ non ſunt de agentibus ſecũdum ſimilitudinẽ, & metaphorice: ſed hæc ſufficiant ad excitandum intellectum pro nunc. Redeamus igitur ad declarationem principalis propoſiti, & dicamus quòd actio agentis apud Philoſophos nihil aliud eſt quàm extrahere rem, quæ eſt in potentia, ad actum: talis enim propoſitio procedit de uero agente quod agit mediante uero motu, & cum tranſmutatione ſubiecti, in quo forma eſt in potentia, & uirtute actionis agentis extrahitur ad actũ. & ideo dixit Com. 12. primæ philoſophiæ, in com. 18. quòd niſi eſſet potentia non eſſet agens, inquit. n. ſi aliquis dixerit quõ agens agit priuationes? dicemus ſicut facit inuenire. i. eſſe, & eſt ex-

trahere

trahere illud quod eſt in potentia, ad actum generatum
G enim in actu eſt corruptum in potentia, & omnis potẽtia
non exit in actum niſi propter extrahens quod eſt in actu.
ſi igitur potentia non eſſet ens, non eſſet agens omnino: &
ſi agens non eſſet, nihil eſſet hic omnino in actu. & in com
men. 44. eiuſdem. 12. inquit contra Auic. mos autem qui iã
eſt inter Modernos in dicendo, quòd a tali motore proue-
nit talis motor, aut conſequitur, aut præcedit, aut talia uer-
ba, non uere intelliguntur de iſtis principiis abſtractis, o-
mnia enim iſta ſunt diſpoſitiones agentium ſuperficiete-
nus, id eſt per contactum non uere: ſupple, iſta dicuntur de
abſtractis propter rationem, quam immediate ſubnectit
dicens, ab agente enim nihil prouenit, ut diximus niſi ex-
trahere illud quod eſt in potentia, ad actum. ſed illic, ideſt
in abſtractis principijs non eſt potentia, unde neq; agens,
tantum enim illic eſt intellectus, & intellectum, & perfi-
ciens, & perfectum: unde negat ibi eſſe uerũ agens, & pro-
prie, & hoc ſequebatur occulte ad modum dicendi Auic.
de productione intelligentiarum ſicut late diximus ſupe-
rius. licet Auicen. ad hoc non animaduerterit, ut late etiã
expoſui in. 12. metaphyſico. locum illum. ✱ Iſtam imagi-
ADDITIO. nationem Ariſtot. ſequitur præclariſſimus poetarum Ma-
ro, inquit enim. Quærit pars ſemina flammæ Abſtruſa in
uenis ſilicis. quod nihil aliud innuit, niſi formam ignis in ſi
lice poteſtate latere, & non dari ab idea nec a datore for-
marum, ut Pla. & Auicen. ſuſpicantur. Sed dices, quid
eſt formam extrahi de potentia ad actum, ab ipſo agente?
H nam multi ſunt hoc tempore philoſophãtes, qui ſolum de
uocibus diſputant, nihil tamen intelligunt: ſunt enim, ut in
quit Ariſtot. in ſecundo phyſicæ auſcultationis, ſicut cæci
de coloribus diſputantes, qui de nominibus rationem ha-
bent, nihil tamen intelligunt. Non eſt credendum, quòd
forma latitet in materia, & quòd agens extrahat illam
ad actum, ſicut quando aliquem per crines ex aliquo loco
latitante, & infimo reuocamus ad eminentiorem locum.
iſta enim fuit imaginatio Anaxagoræ ponentis quodlibet
eſſe in quolibet. & eſt iſte error proueniens ex imagina-
tione, qua opinantur formam eſſe illam, quæ per ſe primo
terminat in eſſe reali actionem agentis, & eſt cauſa multo-
rum errorum iſta credulitas, unde dicit Commenta. duo-
decimo meta. commen. decimooctauo uerſus finem, imagi
natio ſuper creationes formarum induxit homines dicere
formas eſſe, & datorem eſſe formarum, & induxit loquen
tes trium legum, quæ hodie ſunt, dicere aliquid fieri ex ni-
hilo, & hoc quidem nõ eſt uerum de lege noſtra, quicquid
ipſe dicat. unde fuit iſta ſine dubio opinio Ariſtot. in ſepti
mo metaph. contra Platonem, quòd illud quod per ſe fit,
& quod per ſe generatur, eſt compoſitũ ex materia & for-
ma, & forma non dicitur fieri niſi per accidens, quia fit ad
generationem illius quod per ſe fit, & ẽ ipſum compoſitũ.
inquit enim in tex. commen. uigeſimoſexto dando exem-
I plum in generationibus rerum artificialium, iuxta ſuum
morem ſemper a notioribus manuducendo intellectũ no-
ſtrum ad ignotiora, quòd quemadmodum nec ſubiectum,
æs inquam ipſum, ſic nec ſphæram, niſi ſecundum accidens
facit, quia ænea ſphæra eſt, & illam facit. & Auerr. in com
ment. habet quòd agens non facit aliquid unum in aliquo
uno, uerbi gratia formam in ſubiecto; quoniam manifeſtũ
eſt, quòd ſi facit, facit ex alio aliud, non aliud in alio, facit
enim ex materia formatum, non in materia formam.

Quid ſit extrahere rem de potentia ad actum.

Dico igitur, quòd agens extrahere aliquod de poten-
tia ad actum, nihil aliud eſt, niſi facere compoſitum in actu
exiſtentiæ eſſe quod erat in potentia ſubiectiua materiæ.
unde forma per ſe non fit, ſed ideo dicitur extrahi de potẽ
tia ad actum, quia materia quæ erat in potẽtia ad formam,
actu fit ſub forma generato compoſito, unde agens in ge-
nerando compoſitum eſſentiali dependentia dependet a
ſubiecto in quod agit quod eſt in potentia, ſic dicitur ex-
trahere aliquid de potentia ad actum, unde Commen. in
52. primæ philoſophiæ. commen. 18. dicit. Tertia autem
opinio eſt Ariſtot. quòd agens non facit niſi compoſitum
ex materia & forma, & hoc fit mouendo materiã, & tranſ-
mutando eam, donec exeat de ea illud quod eſt potentia
in ea ad illam formam in actu. nam ſi potentia non eſſet, a-
gens non eſſet, ut ipſe dicit in eodem commen. 18. duode- K
cimo meta. quia fruſtra eſt agens quod caret propria ope-
ratione, & ſi operatio eius eſt extrahere aliquid de poten
tia ad actum; ubi non eſſet potentia non eſſet actio; & ubi
non eſt actio, ibi etiam nõ eſſet agens, nam nono metaph.
commen. tex. ſcribit Auer. cum entia non habuerint actio
nes proprias; non habebunt eſſentias proprias: actiones
enim non diuerſantur, niſi per eſſentias diuerſas. & lucidiſ
ſimus Them. in primo de anima. idem ſentit. inquit enim
quòd natura non permittit entia feriari. Deus enim & na
tura nihil fruſtra faciunt. primo cæli tex. commen. 32. &
tertio de anima. tex. commen. 45. Et confirmatur, quia
potentia actiua diffinitur per paſſiuam, & paſſiua per acti
uam, ut patet. 9. primæ philoſophiæ. tex. comm. 2. & ideo
ſi non eſſet potentia paſſiua, nec actiua eſſet: & propter
hoc Commenta. uult quòd omnes formæ ſunt in potentia
paſſiua primæ materiæ, & ſunt in potẽtia actiua primi mo
toris. 12. meta. comm. 18. & commen. 24. inquit. quòd for-
ma primi mouentis aliquo modo eſt omnes formæ. Et pro
pter hoc Commen. idem habet in. 8. phyſi. commen. 4. con
tra Sarracenos dicentes aliquid poſſe generari ex nihilo,
dicens, & nituntur ad confirmandũ hoc ex hoc, quòd mos
eſt dicere, quod ſubiectum eſſe neceſſarium agenti, ſcili-
cet ſubiectum ex quo fit generatio, eſt diminutio agentis,
& omnia iſta ſunt exiſtimationes uulgares ualde ſufficien- L
tes ſecundum curſum ſecundum quem nutriuntur homi-
nes in eis, non ſecundũ ſermones ſufficientes. agens enim
non poſſe agere aliquid impoſſibile non dicitur eſſe dimi
nutio, ſed dicere ipſum facere aliquod impoſſibile, & poſ-
ſe facere eſt deceptio. & propter hoc iuxta fundamenta ia
cta in philoſophia Ariſto. tenuit Commen. quòd quicquid
eſt poſſibile ex parte agentis, eſt poſſibile ex parte paſſi,
& econuerſo, quicquid ſenſerit de hoc Alexan. & poſt ip-
ſum Auicen. ſicut patet. in ſecundo phyſi. commen. quadra-
geſimooctauo, & in octauo phyſi. commen. 79. & . 12. met.
commen. 41. iuxta hanc ſequitur iſta.

Agens extrahens aliquid de potentia ad a-
ctum non largitur multitudinem, Propõ. iij.
ſed perfectionem.

FAMOSA ſatis, & diuulgata authoritas, & extrahi-
tur in propria forma per Auer. ex tex. commen. 15.
&. 16. ex. 8. primæ philoſophiæ. & ſub alijs uerbis
eandem prætendentibus ferme ſententiam ſcribitur per
eundem in duodecimo primæ philoſophiæ. comment. 18.
agens apud Ariſto. non eſt congregans inter duo in rei ue
ritate, ſed extrahens illud quod eſt in potentia ad actum,
& quaſi congregat inter potentiam & actum, ſcilicet in- M
ter materiam & formam, ſecundum quòd extrahit poten-
tiam ad actum, non deſtruendo ſubiectum recipiens potẽ-
tiam, & tunc efficiuntur in compoſito duo, ſcilicet mate-
ria & forma. Ex quo loco clare patet quantum deuiant
a ueritate, qui allegatã propoſitionem exponunt de poten
tia obiectiua, nam expreſſe dicit hic nõ deſtruendo ſubie
ctum recipiens eam, ubi patet quòd loquitur de potentia
ſubiectiua. Amplius Commen. quinto metaph. commen.

Contra ponẽtes potẽtiam obiectiuã ſecũdum Auer.

14. declarat quomodo in lapide eſt forma Mercurij in po-
tentia & in actu, potentia quidem quia habet naturam re-
cipiendi formam Mercurij, actu uero quia recipit illam.
unde mirum eſt quomodo aliqui auſi ſunt ponere ex men
te Comm. potentiam obiectiuam diſtinctã realiter a ſubie
ctiua, imitantes in hoc uiam Henrici de Gandauo, & Sco
ti, & non animaduertunt quòd principia Auer. ſunt primo
diuerſa a principijs illorũ, nã illi coacti ſunt ad illud, quia
tenẽt ſicut rei ueritas eſt, & lex noſtra credit quòd aliquid
eſt poſſibile ex parte agentis, quod nõ eſt in potentia ſub-
iectiua alicuius ſubiecti, ſicut mũdus, & prima materia an
te ſui creationem: & ideo forma mundi, & entitas primæ
materiæ in illo caſu, ut reſpiciebant potentiam actiuã Dei
in rõne termini terminãtis actionem ipſius creatoris, dice
bantur

A bantur eſſe in potentia obiectiua, quia ens in potentia obiectiua non eſt ſubiectum actionis, uel tranſmutationis, ſed terminus, unde primum potentiale, ideſt prima materia, licet in nullis ſit potentia ſubiectiua, tamen ante mundi creationem primum potentiale erat in potentia obiectiua reſpectu creatoris. quia igitur iſta ſecundum Theologos ſeparantur in eſſe, propter hoc igitur coacti ſunt ad illam diſtinctionem: ſed Peripatetici negãtes creationẽ, & aſſerentes quòd quicquid eſt poſſibile ex parte agentis, eſt poſſibile ex parte ſubiecti, quia poſſibilitas uere non eſt ſecundum ipſos niſi in rebus materialibus, iſta non ſeparantur in re, ſed ſola ratione, ut alias diffuſe declaraui in concordantijs Auer.

Limitatio theorema.

Dico igitur, quòd iſte eſt ſenſus propoſiti theorematis, quòd agens uerũ, quod uidelicet agit per ueram actionem, & tranſmutationem extrahendo aliquid de potentia ſubiecti ad actum exiſtendi, nõ largitur multitudinẽ, propterea quia agens apud Ariſt. nõ eſt congregans apud duo in rei ueritate, ita quòd alia ſit res in potentia, & alia ſit res in actu. unde Ariſt. in 8. primæ philoſophiæ in tex. com. 16. dicit, quòd iſta fuit cã erroris antiquorum quærentium cauſam, quo ex materia, & forma fiat unum, dicens. cauſa uero quia potentiæ, & actus quærunt unum faciens, & differentiam, eſt autem ut dictum eſt, & ultima materia, & forma idem, & hæc potẽ

B tia hæc actu, inquirebant enim antiqui quid ſit quod uniat potentiã cũ actu, ac ſi opus eſſet ibi eſſe aliđ glutẽ, & uinculum quo mediante debent uniri inuicem, ſicut eſt in rebus quæ ſecundum actum ſunt ſeparatæ, ut eſt in artificialibus, ſed Ari. inquit, quòd huius non oportet quærere aliquã cauſam iſto modo, quia ultima materia, quæ eſt, uidelicet, appropriata ad aliquam formam, & ipſa forma ſunt idem: aliud enim eſt ſicut potentia, & aliud ſicut actus: & ex actu, & potẽtia ſuis rationibus Intrinſecis per ſe unum fieri habet: & ita non oportet illa mediante aliquo uinculo uniri, ut reſultet per ſe unum. ſic igitur eadem numero res, quæ erat prius in potentia eſt poſtea in actu, non enim alius nunc eſt Antichriſtus in potentia ab illo qui erit in actu; ſed largitur perfectionem, quia res actu exiſtens habet perfectius eſſe ſeipſo dum erat in potentia, unde Ariſtot. in nono primæ philoſophiæ. in text. commen. 7. inquit. uenit autem actus nomen qui ad entelechiam compoſitus, & ad alia ex motibus maxime uidetur actus maxime motus eſſe, quapropter & non exiſtentibus non aſsignant moueri, alias autem quaſdam categorias, puta intellectualia, & concupiſcibilia eſſe non entia, mota uero non, hoc autem quia non entia actu, erunt actu. non entium enim quædam potentia ſunt. non ſunt autem quia non entelechia ſunt. ubi Auer. in commen.

C ait. entia quæ non ſunt extra animam, non dicuntur eſſe ſimpliciter, ſed dicuntur eſſe in anima cogitatiua, aut anima appetitiua: ſed non dicuntur entia, ſicut dicuntur res mobiles. Manifeſtum eſt autem, quod entia in anima ſunt entia diminuta, & imperfecta, ut patet ex ſexto primæ philoſophiæ tex. commen. 8. unde ens perfectum eſt ens exiſtens extra animam.

Dubium.

Sed tunc eſt difficultas, quia certum eſt quòd ens extra animam eſt, quod diuiditur per decem prædicamenta, & per potentiam, & actum, & per unum & multa, quia Ariſtot. in ſexto primæ philoſophiæ abiecit a ſua conſideratione ens per accidens, & ens in anima: illud quia non habet cauſas terminatas: & iſtud quia erat ens diminutum. Et tale ens extra animam diuiditur illa triplici diuiſione, iuxta quam diuiditur prima philoſophia in tres partes, ut dicit Commẽ. in procemio 7. meta. Et tunc uidetur, quòd omne ens extra animam ſit, uel ſubſtantia, uel accidens, uel in potentia, uel in actu, uel unum uel multa, & ita ens in potentia non eſt in anima tantum, ut uidetur aſſerere Ariſto. & Commen. in

Solutio.

præfatis auctoritatibus 9. meta. Niſi eſſet quòd ens in anima eſt terminus multiplex. Nam aliquid poteſt dici ens in anima, quia dependet ſolum in eſſe, & conſeruari ab opere animæ, & non habet aliquod eſſe ex natura rei, ſicut uacuum, & chimæra.

Ens in anima multiplex eſt

Aliud autem dicitur ens in anima, quia non habet eſſe in effectu, ſed tamen poteſt eſſe, & hoc eſt quòd ſub alijs uerbis alij dicunt, quòd ens rationis aliud eſt ſubiectiue, quia eſt in ratione ut in ſubiecto, ut ſpecies intelligibilis actus intelligendi, & habitus intellectuales: alio modo aliquid dicitur ens rationis obiectiue, ſicut uniuerſalia quæ relucent in ſpecie intelligibili, quæ non ſunt in ratione niſi ſicut cognitum in cognoſcente, & in eſſe abſtractionis, quia quiditas lapidis relucens in ſpecie intelligibili lapidis non eſt in intellectu inhærenter, & ſicut forma in ſobiecto, quia forma exiſtẽs illo modo in ſubiecto denominat ſubiectum, & ſic intellectus diceretur lapideus, aut aſininus, ſi forma lapidis, & aſini illo modo eſſent in intellectu. ſunt igitur in eſſe abſtractionis, & ſunt ſicut cognitum in cognoſcente. D

Quod ens rationis diſtinguitur contra ens extra animam.

Tertio modo ens rationis ſumitur pro comparatione paſsiua, qua unum obiectum cognitum comparatur ad aliud obiectum cognitum, & iſtud ultimum eſt illud quod diſtinguitur contra ens extra animam, quod deſcendit in decem prædicamenta, & quod diuiditur per potentiam & actum, ſic dicit Doctor ſubtilis in 4. ſententiarum diſtin. prima quæſt. ſecunda. Quando igitur Ariſto. in nono primæ philoſophiæ, inquit, quòd entia potentia ſunt in anima concupiſcibili, uel cogitatiua primis duobus modis ſumpſit, non autem ultimo modo, & ille ultimus modus entis in anima ſeu rationis, eſt qui abijcitur a conſideratione ſcientiæ diuinæ, ſicut diximus etiã in Commentarijs noſtris ſuper formalitatibus. E

Sic igitur intelligitur, quomodo agens cum tranſmutatione extrahendo aliquid de potentia ad actum, non largitur multitudinem, quia non facit id quod erat potentia eſſe diuerſum ab eo quod fuit in actu: ſed largitur perfectionem, quia eſſe actualis exiſtentiæ eſt eſſe ſimpliciter, ſed eſſe in potentia eſt eſſe ſecundum quid, unde ens in potentia non ens dici poteſt ut expreſſe dicit Ariſtot. in 9. meta. in loco prææallegato.

Dubium.

Quòd ſi quis inſtet in contrarium, nam ens diuiditur per potentiam & actum: modo diuiſum prædicatur de condiuidentibus: igitur ens in potentia erit ens ſicut ens in actu.

Solutio.

Niſi eſſet quòd propoſitio illa famoſa ueritatem habet in prædicatis uniuocis, fallit autem in analogis: quia terminus analogus ſimpliciter dicitur de uno, de alio uero dicitur ſecundum quid, aut aliquo modo ſicut ens reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis. Nam 7. primæ philoſophiæ. tex. commen. 2. accidentia dicuntur entia eo, quia taliter entis, ubi Commen. in principio commen. inquit. quod cum declarauit quod hoc nomen ens ſignificat ſubſtantiam & accidentia ſubſtantiæ, quæ ſunt nouem prędicamenta, intendit declarare, quòd hoc nomen ens principaliter, & ſimpliciter ſignificat prædicamentum ſubſtantiæ: ſecundario, & determinate, ſcilicet, relatiue ad ſubſtantiam alia prædicamenta accidentium, quæ non dicuntur eſſe, niſi quia accidunt enti quod eſt ens per ſe, ſcilicet ſubſtantiæ. F Ita in propoſito ens ſimpliciter dicitur de ente in actu, quia illud eſt prius natura. Nam nono primæ philoſophiæ. tex. commen. 13. omni tali, ſcilicet, ente in potentia, prior eſt actus ratione, & ſubſtantia. De ente autem in potentia ipſum ens dicitur cum additione, quia ens in potentia eſt ens in potentia. Et ſic patet declaratio propoſiti theorematis.

Idem eſt agens diſponens materiam,
& inducens formam. Propõ. 114.

SCRIBITVR iſta propoſitio formaliter ab Auer. in ſeptimo primæ philoſophiæ. in commen. 31. In illa ardua digreſsione, & diu agitata ab antiquis patribus philoſophiæ, ſcilicet a Platone, & ab Ariſt. de poſitione, & neceſsitate idearum. Inquit enim beatus Auguſt. in libro 83. quæſtionum. quæſt. 46. Non eſt ueriſimile, aut nullos ſapientes fuiſſe ante Platonem, aut res quas Plato ideas uocauit non intellexiſſe. Siquidem in eis tanta uis conſtituitur, ut niſi illis intellectis ſapiens eſſe non poſsit. Inter præcipuas autem cauſas quæ mouerunt Platonem ad ponendũ ideas, duę præcipue ponuntur ab Ariſtot. in 7. primæ philoſophiæ una fuit propter

Beatus Aug.

ſcientiam.

G ſcientiam. nam cum iſtæ res quę ſunt hic, ſint generabiles, & corruptibiles, & de talibus non ſit ſcientia: ideo poſuit ipſas ideas ſeparatas ab ipſis ſingularibus. Alia autem cauſa fuit propter generationem. Ariſto. autem in. 7. metaphyſico. text. comment. 16. uſque ad text. commen. 21. incluſiue oſtendit, quòd non ſunt neceſſariæ propter ſaluandam ſcientiam. Deinde oſtē dit a tex.commen. 22. uſq; ad tex.com. 32. incluſiue, quòd non proſunt ad generationem. inquit enim in commen. 23. intendit in hoc cap. declarare quoniam formæ Platonis nihil proſunt ad generationem, quoniam cum deſtruxit eas non prodeſſe in ſcientia, ſi conceſſerimus eas eſſe, uult etiam in hoc capitulo deſtruere eas non prodeſſe ad generationem.

Prima ratio proponentis ideas.

Quæſtiones autem multæ, & difficiles, ut inquit Commen. in digreſsione contingunt circa hoc. nam ſi illud quòd eſt in potentia, non exit de potentia ad actum niſi ab aliquo ente in actu eiuſdem generis, aut eiuſdem ſpeciei. Et nos uidemus plures plantas, & plura animalia generari ſine ſemine abſq; hoc quòd hic appareat aliquod agens ſimile, uel ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem, oportet dare aliquod agens ſeparatum, quod ſit eiuſdem ſpeciei, uel generis cum talibus rebus generatis. unde iſta reputatur eſſe maior ratio Platonis, ut habet Commen. in commen. 31.

Secunda ratio.

H Secunda ratio ad idem eſt iſta, præſupponendo unum quod eſt uerum in ſe, quod quælibet forma ſubſtantialis eſt forma ſuperaddita formis cō- plexionibus, hoc eſt dictu, eſt forma realiter diſtincta qualitatibus, & complexione reſultante, ex qualitatibus elementorum. complexio enim, ſicut dicit Princeps in prima Fen primi canonis doctrina tertia cap. primo eſt qualitas quæ ex actione adinuicem & paſsione contrariarum qualitatum in elementis repertarum, quorum partes ad tantam paruitatem redactæ ſunt, ut cuiuſq; earum pluriū contangat plurimum alterius, prouenit. unde in elemētis forma ſubſtantialis eſt ſuperaddita qualitatibus primis, ut forma grauitatis ſubſtantialis in grauibus, & forma leuitatis in leuibus, & eodem modo in mixtis forma ſubſtantialis mixti eſt ſuperaddita forma ipſis miſcibilibus. nam ut ſcribitur ibidem in tex.commen. 60. in compoſitis per ſe, ex congregato ſit aliquid additum aliud a componentibus unde caro non eſt terra, & ignis, tunc de iſtis formis ſubſtantialibus, dum generantur, a quo generantur? nam aut generātur ab aliquo extrinſeco eiuſdem generis, & ſpeciei cum ipſis: aut generantur ab aliqua forma ſeparata. ſed non uidetur primum poſſe dari, quia res generatæ a ſemine non uidentur generari ab aliquo eiuſdem generis uel ſpeciei, quia ſemen non eſt animatum, quod uidetur eſſe proximum. generans igitur datur idea ſeparata, quæ dat huiuſmodi anima iſtis ex ſemine generatis: ita quòd prima ratio procedit de generatis ex putri materia;

I ſecunda uero de generatis ex coitu: & fundamentum unius rationis eſt commune utriq;, & eſt quòd omne ens in potentia non deducitur ad actum niſi ab aliquo ente in actu eiuſdem generis aut ſpeciei cum ipſo. Vnde confirmando ſecundam rationem inquit Commenta. quòd hoc non ſolum apparet in non generabilibus ex ſemine, uerū etiam & in generabilibus: quia ſemen non eſt animatum niſi in potentia, non actu: & omnę quod eſt in potentia, indiget aliquo in actu quod ſit eiuſdē generis uel ſpeciei: & ita tandem tam in iſtis quàm in illis deuenire oportet ad generans abſtractum a materia. Et quia amplius poſſet dicere, quòd anima ſit a complexione; inquit, quòd hoc dici non poteſt niſi imitando opinionem eorum qui poſuerunt animam eſſe complexionem. Sed hoc eſt reprobatum in tertio de anima. commen. 5. contra Alexand. ubi inquit, & magis inopinabile de opinione Alexandri eſt hoc quod dixit, quòd primæ præparationes ad intellectū, & ad alias poſtremas perfectiones de anima ſunt res perfectæ a complexione, non uirtutes factæ ab extrinſeco motore, ut eſt famoſum ex opinione Ariſto. & omnium Peripateticorum. Iſta enim opinio in uirtutibus animæ comprehenſiuis, ſi eſt ſecundum quòd nos intelleximus, eſt falſa. A ſubſtantia enim elementorum, & a natura eorum non poteſt fieri uirtus diſtinguens, aut comprehenſiua, quoniam ſi eſſet poſsibile, ut a natura eorum & ſine extrinſeco motore fierent tales uirtutes; tunc eſſet poſſibile, ut poſtrema perfectio quæ eſt intellectus, eſſet aliquod factum a ſubſtantia eorum, ut color, & ſapor ſiunt. K

Et iſta opinio eſt ſimilis opinioni negantium cauſas agentes, & non concedentium niſi cauſas materiales tantum, & ſunt illi qui dicunt caſum. & propter hoc Com. non dignatus eſt in illa digreſsione argumentari contra illam opinionem dicentem animam fieri a complexione, quia eſt forma complexionalis. nam alibi fuerat diffuſus ſermo contra illam opinionem, & ut inquit Alexan. probatis in uno loco poſſumus uti tanquam ſuppoſitis in alio loco.

Opinio Auic.

Adductis illis rationibus, Com. adducit ſententias poſteriorum in doctrina Ariſto. Et prima fuit opinio Auicen. qui propter illas rationes dixit, quòd omnes formæ uiuē- tium, ſiue ſint plantæ, ſiue animalia, & omnes formæ corporum conſimilium partium, ſcilicet formæ ſubſtantiales mixtorum, immo etiam omnes formæ ſubſtantiales elementorum ſunt a quadam ſubſtantia ſeparata, quæ ab Ariſto. nuncupatur intellectus agens. & Auicen. uult quòd non ſolum iſte intellectus agens ponitur propter omnia facere, quo ad eſſe intelligibile; immo etiam quo ad omnia facere, quo ad eſſe ſenſibile, & dicebatur colcodea, & dator formarum. L

Et hic animaduerte incidenter unum contra modernos ſomniantes in uia Auer. intellectum agentem eſſe Deum, quia Commen. uult quòd Aui. datorem formarum appellabat illud quod Philoſophi in uia Ariſt. dicunt intellectum agentem. Patet autem quòd colcodea Auicennæ erat intelligentia decimi ordinis, & non erat Deus. Vnde Auicen. fundabat ſuam poſitionem ſuper hoc, quod in hoc mundo inferiori non ſunt qualitates actiuæ tranſmutabiles, niſi quatuor qualitates primæ. unde formæ materiales non ſunt actiuæ, & ideo forma ſubſtantialis ignis non eſt actiua, ſed caliditas eius. ignis enim ut dicit Ariſto. in libro de ſenſu & ſenſato, non agit inquantum ignis, ſed inquantum calidus. unde ut inquit Commenta. quæſtio illa uniuerſaliter fundatur ſuper propoſitiones, quarum prima eſt, quod omne quod eſt in potentia, non exit de potentia ad actum, niſi ab aliquo agente quod eſt eiuſdem generis uel ſpeciei cum ipſo.

Dicitur autem notabiliter, hoc ſub diſiunctione, quia uniuocatio in generationibus uidetur attendi uel penes genus, ſicut eſt de generatione muli, qui ſit ab equo, & aſino, uel penes ſpeciem, ſicut homo ſit ab homine. Altera propoſitio, eſt quod formæ ſubſtantiales materiales non ſunt actiuæ, neque paſsiuæ eſſentialiter quod pro tanto dicitur ad differentiam formarum immaterialium, quæ ſunt principia eorum quorum ſunt principia, duobus modis, & ſecundum agens, & ſecundum finem. unde ſcribit Auerro. 12. metaphyſi. commen. 36. Si quidem forma balnei non eſſet in materia, tunc moueret & ſecundum agens, & ſecundum finem. M

Dicitur autem notabiliter eſſentialiter, quia formæ materiales bene agunt, & patiuntur per ſuas qualitates. Vnde Ariſto. dicit in libro de ſenſu & ſenſato, ignis non agit inquantum ignis, ſed agit inquātum calidus. quod pro tanto dixit, ni fallor, quia actio proprie ſumpta eſt merito contrarietatis, ut patet in primo de generatione & corrupt. tex. com. 50. & quia igni inquantum ignis nihil eſt contrarium, quia ſubſtantiæ nihil contrariatur; tamen ignis eſt contrarius, atque eo modo quo contingit ſubſtātiam ſubſtantiæ cōtrariam eſſe, ut dicit Ariſto. in ſecundo de generatione & corruptione in tex.com. 49. quia ut ipſe ibidem tex.com. 24. omnia elemē- ta contrarietatem habent adinuicem, quia differentiæ contrariæ ſunt ideſt ratione ſuarum qualitatum, quæ ſunt differentiæ, aut ueræ ſubſtantiales, ut uoluit Alexander, ut ſibi imponit Com. 5. phyſico. com. 10. aut circunloquutiue, ut tenuit Auer. ubi ſupra. & in 8. metaph. com. 5. ideo formæ materiales non dicuntur actiuæ, aut paſsiuæ eſſentialiter: ſed ſi agunt & patiuntur, hoc erit per accidens rō- ne ſuarum qualitatum. Et licet Commen. ſit in parte argumentatiua, & infra non declarat quomodo hoc ſit intelligendum

A telligendum, ideo ne iterum redeam ad iſtum locum animaduerte quòd iſta propoſitio non eſt abſolute intelligēda, quòd formæ materiales non ſunt actiuæ, neque paſsiuæ eſſentialiter, & quòd actiuæ, & paſsiuæ ſunt primæ qualitates: immo formæ ſubſtantiales materiales ſunt magis actiuæ, quàm primæ qualitates eſſentialiter, ad bonum intellectum, quia certum eſt, quòd omnis actio facta ex congregato duorum diuerſorum, neceſſe eſt ut alterum duorum ſit quaſi materia & inſtrumentum, & aliud ſit quaſi forma & agens, ſicut clare teſtatur Auer. in tertio de anima. in commen. 36. & elicitur etiam de intentione Philoſophi, in ſecundo de anima. in text. commen. 24. Igitur omnis actio prouenięns a formis ſubſtantialibus elementorum, & ſuis qualitatibus, ſiue ſint alteratiuæ, ſiue ſint localiter motiuæ, oportet quod attribuatur alteri, tanquam formæ & agenti, alteri uero tanquam materiæ & Inſtrumento. manifeſtum eſt autem quòd ſemper reſpectus imperfectioris ad perfectius eſt reſpectus materiæ ad formam, aut inſtrumenti ad agens, ſicut dicit Commen. in eodem comen. 36. tertij de anima, & in ſecundo de anima. tex. commen. 24. Manifeſtum eſt autem quòd forma ſubſtantialis eſt nobilior qualitatibus 7. meta. tex. commen. 4. Quod confirmatur primo in motu locali: forma ſubſtantialis elementi concurrit tanquam cauſa
B agens principalis, ex diffinitione naturę poſita in ſecundo phyſi. text. commen. tertio, in qua dicitur, natura eſt principium motus, & quietis eius, in quo eſt, primum, & per ſe, & non ſecundum accidens. ubi dicitur quòd eſt primum, ideſt principale, & non inſtrumentale principium. Quod confirmatur clare auctoritate Auer. in primo cœli & mundi. in text. commen. 17. ubi Ariſtot. in text. diffinit graue, & leue dicens. Graue quidem igitur ſit, quod ferri natum eſt ad medium. Leue autem quod a medio. ubi Auer. ponit documentum, & inquit. & intelligendum eſt ex deſcriptione grauis, & leuis naturam, quę innata eſt ad mouendum ad medium, uel a medio ſcilicet habitum & formam, ex qua procedit hæc operatio, & ſi hoc nomen grauitas, & leuitas non dicuntur uulgariter niſi de accidente. ubi euidenter apparet de mente Auer. formas ſubſtantiales grauium & leuium, eſſe principium principaliter cauſans motum localem, quia ut ipſe inquit in ſecundo phyſi. commen. primo, licet non inueniatur corpus ſimplex quod alteretur ex ſe, inuenitur tamen quòd moueatur in loco ex ſe, & eſt ſine dubio mens eius, quòd elementa habent principium intrinſecum actiuum motus localis, non tamen paſsiuum, ſecus autem eſt in motu alterationis, ut eſt uidere in tertio cœli. in commen. uigeſimooctauo & in pluribus alijs locis. Similiter etiam eſt in alijs motibus prouenientibus a formis mediãtibus qualitatibus alteratiuis. nam ſi ignis calefaciendo a-
C quam conuertit aquam in ſui naturam, non eſt dubium, quòd forma ignis generantis concurrit ut agens, & caliditas ut inſtrumentum, & ita etiam eſt in alijs formis perfectioribus, ſicut ſunt formæ mixtorum, & ſicut eſt anima plantarum, & animalium. unde Ariſtot. increpat Empedoclem ponentem motum augmenti prouenire in uiuentibus a uirtute elementali ignea, ſed uult quòd ignis, & calor concurrant, ut concauſa, & ut inſtrumentum, ſed anima concurrit tanquam agens principale, ut patet in ſecundo de anima. tex. commen. 41. Si igitur propoſitio propoſita locum habet, ſic eſt intelligenda, quòd formæ materiales non ſunt actiuæ, aut paſsiuæ eſſentialiter, ſed qualitates primæ ſunt actiuæ & paſsiuæ, hoc eſt intelligendum, quo ad eſſe principium immediatum agendi & patiendi. nam eſſe iſto modo principium actionis & paſsionis in iſtis generabilibus & corruptibilibus, pertinet ad cauſam inſtrumentariam, aut organicam, & non ad cauſam principalem. nam formæ quæ ſunt hic, non agũt per ſuam eſſentiam, ſicut formæ abſtractæ a materia; ſed requirunt inſtrumentum ad hoc quòd ab eis emanet propria operatio: ſed intelligentia ſi mouet cœlum, mouet per ſcientiam ſuam, quæ eſt idem cum eſſentia ſua, & quia, ut diximus, actio proprie eſt merito contrarieta-

tis, & formæ elementales non ſunt contrariæ per ſe, ſed D per ſuas qualitates: & ſic tene de iſta proportione apud Peripateticos. Reuertamur unde diſceſsimus, & quia Auicen. obedit iſtis propoſitionibus, ideo credit omnes formas eſſe ab intelligentia agente, quam uocat datorem formarum. & Themiſtius etiam uidetur eſſe eiuſdem quaſi opinionis. unde iſtam opinionem Themiſtij paucis pertranſit hic, ſed ſi uis diffuſe uidere eam, uide in commen. decimooctauo, duodecimi metaphy. & nos ibi loquuti fuimus plene de hoc. in hoc uero loco dicit Themiſtius in ſua paraphraſi de anima, qui liber dicitur eſſe ſextus naturalium in ordine ſecundum Arabes. in hoc enim concordat cum Auicen. Auer. ut eſt uidere in principio libri meteororum ab ipſo. Vult igitur quòd Themiſtius dixerit, quòd anima non ſolum eſt illud quod eſt omnes formæ intelligibiles, & ſenſibiles ſpiritaliter, iuxta illud Ariſtot. in tertio de anima. text. commen. 38. anima eſt quodammodo omnia, quia eſt ſenſibilia per ſenſum, & eſt intelligibilia per intellectum, uerumetiam eſt illud quod ponit omnes formas in materijs, & creat eas. præcipue autem, ut inquit Commen. 52. primæ philoſophiæ. commen. 13. motus fuit ad ponendum huiuſmodi animam abſtractam uniuerſalem propter animalia quæ generantur ſine ſemine. unde hæc ſunt uerba eius in primo de anima. in cap. 22. Animam itaque illam mundi unicam atque uniuerſalem, quæ corporibus præbet, ſiue animam dicere, ſiue uitam malis, quæ nihil aliud eſt, E quam uis quædam uitalis generabiliſque per omnem naturam inuecta, clariſsime aſſerunt ea animalia, quæ ortu ſpontali de materia putri proueniunt, ea ex tali excrementorum, & ſordium mixtione, aut tali ortu ſpirant uiui cum mouentur, ut in Aegypto mures, & in noſtro cælo uermes, & locuſtæ, & quæ huius generis plurima, &c. Demum Auer. ponit unam aliam rationem pro Auicen. quia uidemus ignem generari a motu. Non eſt autem dicendum quòd motus generat ſubſtantiam, ergo forma ignis datur a datore formarum ſeparato: & eſt ſuper iſto fundamento, quòd omne quod fit, uel fit ab aliquo eiuſdem generis, uel ab aliquo eiuſdem ſpeciei. Motus autem & forma ſubſtantialis ignis, neque ſunt eiuſdem generis, neque ſunt eiuſdem ſpeciei. Auer. uero tandem ponit uiam Ariſto. in hoc quòd formæ materiales ſunt generantes formas materiales. & in hoc uides qualiter propoſitio prima ſumpta per Auicen. falſa erat, quòd formæ materiales non ſunt actiuæ, neque paſsiuæ eſſentialiter, immo quælibet forma inquantum forma, eſt per ſe actiua: formæ enim eſt agere, & mouere: ſed moueri & pati alterius principij ſunt, ut dicit Philoſophus in ſecundo de generatione & corruptione in tex. commen. 50. Bene uerum eſt quòd formæ materiales ſunt paſsiuæ per accidens. Vnde Commen. tertio cœli com. 28. Forma elemēti inquantum forma, mouet: ſed ut eſt forma in materia, F mouetur, & ideo formæ abſtractæ a materia ſunt ſolum per ſe agentes, & nullo modo patientes, neque eſſentialiter, neq; accidentaliter: eſſentialiter quidē quia eſſentialiter pati repugnat formis inquãtũ ſunt formę: ſed nec accidentaliter, quia ſunt abſtractæ a materia, quæ eſt origo prima paſsionis cum trãſmutatione. & in hoc eſt differētia, ut patet nono primæ philoſophiæ com. 2. Et ideo Commentator tenet cum Ariſt. quòd in animalibus, & plantis genitis ex ſemine, generantia ſemina ſunt quæ dant ſeminibus uirtutes informatiuas & corpora cœleſtia. Sed in genitis ſponte, ut illis, quæ ex putri materia gignuntur, tales uirtutes dantur a calore ſolis, & ſtellarum. Et uult Auer. quòd huiuſmodi uirtutes aſsimilantur arti, & intellectui: arti quidem, quia ars nihil aliud eſt quàm forma rei artificialis exiſtens in anima artificis, quæ eſt principium factiuum formæ artificialis in materia. Vnde Ariſtot. 7. metaphy. tex. commen. 23. Quare modo quodam accidit ex ſanitate ſanitatem fieri, & domum ex domo, ſine materia materiam habent. medicinalis enim eſt, & ædificatiua ſpecies ſanitatis, & domus. Sic etiam iſtæ uirtutes informatiuæ inquantũ ſunt generantes ſimilia illis, a quibus da

Opinio Ariſt. & Auer.

Forma per ſe actiua eſt.

Virtutes informatiuæ aſſimilantur arti & intellectui.

ca ſunt

G ta ſunt ſemina, aſsimilantur arti. Aſsimilantur autem intellectui, in hoc quòd non agunt per inſtrumentum corporale, quod eſt intelligendum ex parte ſubiecti, non ſunt enim uirtutes organicæ, ut potentia uiſiua, & auditiua; tamen bene operantur per calorem commenſuratum, qui eſt uiuificus.

Dfia inter uirtutes informatiuas & naturales.

Et in hoc eſt differentia inter illas uirtutes dictas informatiuas a Medicis, & inter uirtutes naturales, quia uirtutes naturales non agunt actione intellectus operatiui.i.practici, ſicut uirtus informatiua, quã aſsimilabat intellectui, in hoc quòd non agit per organũ, tanquã p ſubiectũ & inſtrumentũ, ſed uirtutes naturales habẽt mẽbra propria, ut prima digeſtio ſtomachum, & ſecunda hepar, & ſic de alijs: ſed uirtus informatiua non agit per membrũ proprium.

Difficultas.

Sed in hoc eſt difficultas, quia ſecundum Ariſtote. in decimoſexto de animalibus, Cor eſt primum quod uiuit, & ultimum quod moritur: ergo uirtus informatiua, mediante corde producit reliqua membra, & ita uidetur quòd agit mediante aliquo membro.

Solutio.

Niſi eſſet quòd licet cor præſupponatur generationi omnium aliorum membrorum, tamen uirtus informatiua eſt quæ eſt principium productiuum omnium membrorum. unde non per cor, ut p organũ in quo ſit talis uirtus, ut uiſiua uirtus in oculo generat alia, quia tunc cor eſſet etiam medium in generando ſeipſum. Et propter hoc Galenus dubitauit de hac uirtute, an eſſet Deus, aut non. Etenim ut ſcribit idem Auerr. in libro deſtructio deſtructionum in diſputatione tertia, in ſolutione decimioctaui dubij inquit, ſed

H entia inferiora, & ſeinuicem generabilia, quæ animata ſunt, indigent de alio principio ratione animæ, quòd dictam animam det, & etiam formam. Et Galenus nuncupat eam uirtutem formatiuam, & aliqui ſapientes dicunt, quòd ipſa uirtus eſt ſeparatum principium. Quidam uero iſtorum, dicunt quòd eſt intellectus. Quidam dicunt quòd eſt anima. Quidam dicunt quòd eſt corpus ſupercæleſte. Et quidam dicunt, quòd non eſt aliud niſi Deus. Et ideo dubitauit Galenus utrum agens hanc actionem, ſit ipſemet Deus, aut aliud. Sed inquit Auer. in eadem digreſsione ſeptimi, quòd talis uirtus informatiua agit per calorem exiſtentem in ſemine, tanquam per inſtrumentum, non tãquam per organum in quo ſit, ſicut uirtus in ſubiecto proprio & forma in materia, & ſicut anima eſt in calore naturali. Nam ut habet Auerr. in commen. ſeptuageſimotertio ſuper primo canticæ canticorum Auicen. calor naturalis eſt ſubiectum animæ, ut eſt notum ex ſcientia naturali. Nam Ariſto. in libro de morte & uita, deſcribens generationem uiuentibus accommodatam, dixit, generatio eſt prima participatio animæ in calido naturali, & uita eſt eius permanſio. nam extinctio caloris innati mors eſt. Vnde Galenus ſatis congrue uitã ſenum comparauit in prima particula ſeparatorum ſermonum lucernæ, quæ

I eſt extinctioni parata. Vnde quidam ex hoc tenuerunt calorem naturalem, & ſpiritum eſſe formaliter animatum. Tamen tenendo aliam uiam, quæ magis placet, poſſumus gloſſare, quòd generatio eſt prima participatio animæ a corpore organico diſpoſito per calidum naturale, quia in diffinitione animæ dicitur, quòd eſt actus corporis organici phyſici potentia uitam habentis. Sed talis uirtus informatiua eſt in calido, quod eſt in ſemine, ſicut intelligentia in cælo, & eſt ſicut motor in mobili, & in inſtrumento. & ille eſt locus, ut uides clare contra Chimerizantes in uia Auer. qui tenent intelligentiam eſſe formam per formalem inhærentiam perficientem ipſum orbem.

Contra ponẽtes intelligentiam informãte.

Et poſtea conuertit ſe contra illos qui opinati ſunt iſtam uirtutem eſſe intelligentiam ſeparatam, ſiue ſit Deus, ſiue idea, ſiue anima mundi, ſiue colcodea. ex demonſtratione Ariſtote. contra Platonem, qui uult quòd forma nõ generatur per ſe, quia tunc generatio eſſet non a materia. conſequẽs eſt impoſsibile, quia in omni generatione oportet ſubijci aliquod ſubiectum, quod dicitur generari, & deferre ipſam transmutationem, ut late demonſtratum eſt in primo phyſicorum, cum hoc quòd eſt conceſſum ab omnibus, quia omnes qui de natura loquuti ſunt, in hoc conuenerunt, quòd ex nihilo nihil ſit, ut dicitur in primo phyſicorũ tex. commen. trigeſimoquarto. Conſequentia autem deducitur, quia ſi generans ſit forma ſeparata, ergo in generando non dependet a materia. & ſi ſic eſt, igitur producit ſibi ſimile omnino, & ita non opus eſſet ponere materiam. nam omne mixtum cum materia ſit a mixto cum materia. K

Amplius materia ſi eſt neceſſaria in generatione per ſe eſt, quia eſt pars generati, ſed materia non eſt pars formæ. igitur ſi forma per ſe generaretur non opus eſſet ponere materiam. & propter hoc concludit Commenta. quòd generans eſt illud quod transmutat materiam extrahendo id quod eſt in potentia ad actum, & quia transmutatio ſit per qualitates alteratiuas, neceſſe eſt quòd tale alterãs ſit corpus. nam declaratum eſt in. 7. phyſi. tex. commen. duodecimo quòd alterans, & alteratum debent eſſe ſimul, & debent ſe contangere: contactus autem eſt eorum quorum ultima ſunt ſimul. quinto phyſic. tex. commen. uigeſimoſecundo, & talia ſunt corpora phyſice loquendo.

Euaſio.

Et quia aliquis pro Platone & Auicen. dicere poſſet, quòd aliud eſt agẽs quod diſponit ſubiectum formæ, & aliud eſt quod generat formam, ſicut de facto iſti ponunt.

Confutatio.

Contra hoc arguit Auerr. quia ſi aliud eſt generans ſubiectum formæ, ideſt diſponens ſubiectum ad recipiendum formã, & aliud eſt generans formam, tunc ſubiectum & ſua forma eſſent duo in actu. conſequens eſt impoſsibile, quia cum ex ſubiecto, & forma ſiat per ſe unum, oportet quòd unum ſit in potentia, & aliud ſit in actu, ut dicitur octauo meta. tex. commen. decimoquinto & decimoſexto, ex duobus enim entibus in actu non ſit per ſe unum. L Conſequentia autem ſic deducitur, quia actio diſponentis ſubiectum terminatur ad aliquod ens in actu, & ſimiliter actio generantis formam terminatur per ſe ad aliquod in actu. Si igitur aliud eſt diſponens ſubiectum, & aliud generans formam. Forma igitur ac ſuum ſubiectum ſunt duo in actu, & ita patet ſequela. & propter hoc ſubdit Auer. oſtendendo impoſsibilitatem conſequentis. in quo inferebatur, quòd ſubiectum formæ, & ſua forma ſunt duo in actu, quòd ſubiectum formæ non habet eſſe, ſupple in actu, niſi per formam, unde Commen. loquens de prima materia, quæ eſt ſubiectum omniũ formarum, in ſecundo phyſi. commen. duodecimo infert, quòd ſi eſſet per ſe in actu ſine omni forma, tunc quod non eſſet in actu, eſſet in actu, quod implicat manifeſtam contradictionem. Et propter hoc ſubdit, quòd actio agentis non pendet de ſubiecto, niſi quia pendet de forma, quia agens transmutans ſubiectum nõ transmutat ipſum, niſi propter formam, ut dicitur in ſecundo phyſicorũ. forma enim eſt finis generationis, & illa eſt quæ mouet intentionem agentis, & ideo actio agentis non pendet a forma, ſupple tu, ſine ſubiecto, ita quod intendit generare formam per ſe ſine materia ſubſiſtentem, quia hoc eſt impoſsibile, nec pendet etiam a ſubiecto, per ſe ſine forma. Et propter hoc M dicitur in. 7. meta. tex. com. 23. & . 26. quòd illud quod per ſe ſit eſt compoſitum ex materia & forma. Adducit etiã aliam rõnem in declaratione præſentis theorematis, quòd ſi aliud eſt generans ſubiectũ formæ, & aliud eſt generans formam, tunc unũ actum, ſecũdum quòd eſt unum actum, generaretur a duobus agentibus, quod eſt impoſsibile, æque immediate intelligas, quia non inconuenit, immo eſt neceſſariũ, quòd idem effectus per ſe producatur a duob. agentib. quorũ unum eſt per ſe cauſa uniuerſalis, & aliud per ſe eſt cauſa particularis, homo. n. generatur ab homine, & a ſole, ut patet in. 2. phyſic. tex. commen. 26. & . 12. primæ philoſophiæ. tex. comm. decimotertio. nam idem agens particulare ſufficit ad utrunq;. Si igitur tu ſeparas, quia aliud per ſe diſponit, & aliud generat, ergo idẽ actũ per ſe eſt a duobus agentibus proximis. Vltimo Auer. innuit in calce commenti aliam rationem, quia aliquis ſoluere poſſet iam factam rationem, quòd agens particulare eſt quod diſponit, & uniuerſale ſeparatum eſt, quod generat, inquit. Hoc ſtare non poteſt, quia illud non poteſt generare aliquid materiale, quia eſt incorporeum, & non poteſt alterare materiam, per qualitates alteratiuas, quia tale neceſſario eſt corpus. Amplius eſt effectus genitus eſt particularis, ergo generans debet eſſe particulare, quia ex

ſecundo

A ſecundo phyſicorum text.comment. trigeſimo octauo,ef-
fectuum particularium cauſæ ſunt particulares,& uniuer-
ſalium cauſæ ſunt uniuerſales. ubi Commentator in com-
ment. dicebat, & dixit hoc præſeruando ſe a Platonica
opinione. uidelicet, quòd uniuerſalia ſunt cauſæ particu-
larium. Vltimo in calce digreſsionis oſtendit, quod mo-
uit Ariſtote. in ponendo mouens ſeparatum a materia, &
dicit quòd fuit factio uirtutum intelligentium, quia uir-
tutes intellectuales apud ipſum ſunt non mixtæ cum ma-
teria.unde neceſſe eſt, ut omne non mixtum cum materia
generetur quoquo modo a non mixto cum materia ſimpli
citer, quemadmodum eſt neceſſe, ut omne mixtum cum
Expoſitio Greg. Arimi. & Io. de Gandauo. materia generetur a mixto cum materia. Quem locum
Gregorius Ariminenſis in ſecundo ſententiarum diſtin-
ctione prima, quæſtione prima, articulo primo, in reſpon-
ſione ad argumenta, ita exponit quòd Commentat. non
loquitur de uirtutibus intellectualibus quæ ſunt intelli-
gentiæ: ſed loquitur de uirtutibus intelligibilibus quæ
ſunt intellecta uniuerſalia, & intentiones uniuerſales ab-
ſtractæ a materia, & a conditionibus materiæ, propter qua
rum factionem in nobis coactus fuit Ariſtotel. imponen-
dò intellectum agentem, & ita expoſuit Ioannes de Ian-
Confutatio. duno in ſeptimo ſuæ metaphyſi.quæſt. decima nona. Sed
iſta expoſitio non quadrat uerbis Commentat. quia loqui-
B tur de uirtutibus intelligentibus, quia dicit quòd mouit
Ariſtote. in ponendo mouens ſeparatum a materia fuit fa
ctio uirtutum intelligentium, quia uirtutes intellectuales
ſunt non mixtæ. modo ſi Commentat. per hæc uerba in-
tellexiſſet ſpecies intelligibiles, & uniuerſalia relucentia
in eis, non dixiſſet uirtutum intelligentium, ſed intelligi-
bilium. neque dixiſſet uirtutes intellectuales, ſed uirtutes
intellectas. nam in ſcientia humana non poteſt dici quòd
res intellecta ſit intelligens propter ipſam animam intelle
ctiuam eſſe infimam in genere abſtractorum ubi ſcientia
eſt qualitas. & de nouo ſecundum Peripateticos fit in no
bis, quia intellectus a principio in nobis eſt ueluti tabula
raſa in qua nihil eſt depictum, ut dicitur in tertio de ani-
Poſitio propria. ma.text.comment.decimo quarto. Ideo aliter dicendum
eſt, quòd ut aliàs in conſimili materia diximus ſupra, in
uia Ariſtote.eſt duplex generatio, una proprie dicta quæ
Generatio dupliciter. eſt actus generabilis inquantum generabile eſt, & iſta re-
quirit de neceſsitate ſubiectum quod uerè dicitur gene-
rari, ut dicit Auerro. primo phyſicæ auſcultationis. text.
comment.ſexageſimo, quia motus eſt in moto, & denomi
nat ipſum & requirit priuationem, & relationem præuiam
quæ fit in tempore. & iſtum modum generationis intendit
Ariſtote. remouere a cœlo, ut ſcribit Commentat. in pri-
mo de cœlo & mundo. in text. comment. uigeſimo. Alia
uero eſt generatio ſecundum ſimilitudinem, & dicitur
quoquo modo generatio, & rectius dicitur productio,
quia in æternis cauſa ſecundum naturam & non ſecundum
C tempus præcedit cauſatum. & ita dicimus nos iuxta uiam
iſtius uiri, quòd in æternis eſt cauſa, & cauſatum ſecun-
dum quòd intellectum eſt cauſa intelligentis, & iſta non
requirit ſubiectum, neque tempus, neque priuationem,
& quia omnes uirtutes intelligentes ſunt cauſata ab æter-
no prima in triplici genere cauſæ huiuſmodi res fuit in
cauſa quæ mouit Ariſtotel. ad ponendum mouens ſepara-
tum a materia, quia omne non mixtum cum materia, ne-
ceſſe eſt, ut generetur quoquo modo a non mixto cum
materia. ubi manifeſte patet quod uniuerſaliter loquitur,
& etiam dicit quoquo modo, quia in abſtractis a materia
non dicitur aliquid generari ſimiliter, quia generatio ſim
pliciter dicta non eſt niſi in rebus materialibus generabi-
libus, & corruptibilibus, & iſta eſt mens Auerro. ſine du-
bio. Ex his igitur patent rationes adductæ per Auerro.
in illa digreſsione trigeſimo primo comment. in ſeptimo
primæ philoſophiæ, quem publice hoc anno Neapoli le-
gere non potui propter imminentem epidemiæ ſuſpicio-
nem, & male mihi succeſſiſſet, niſi uir ille nunquam ſatis
laudatus poeta, & orator, Italiæ & tempeſtatis noſtrę de-
cus Petrus Grauina mihi conſuluiſſet, cui ſemper, & ob
ſingularem doctrinam, & morum probitatem ſecundum D
doricam harmoniam, ut inquit diuus Plato, connexus ero
& obnoxius. Sed redeamus ad rem noſtram, mens Ari- *Rationes Scoti cõtra Aue.*
ſtotel. ſecundum Auerroicam doctrinam eſt, quòd idem
eſt agens diſponens materiam, & inducens formam pro-
pter rationes tactas. Sed contra Auerro. rationes inſur-
git Subtilis doctor in ſeptimo ſuæ metaphyſic. quæſt. un-
decima. Inquit enim quòd prima ratio Commentatoris
nulla eſt, nec probat conſequentiam, uidelicet, quòd ſi
forma ſeparata eſſet generans formam, tunc generaret ſi-
bi ſimile, quia omne agens quantum eſt de ſe, producit
ſibi ſimile; quia ut inquit, inſtantia eſt in promptu. nam
actio primæ cauſæ minus depender a materia quam actio
alicuius ideæ ſi eſſet, ſed primum non poteſt ſemper pro-
ducere ſibi ſimile, ſed producit materiam ſicut formam,
& ſimiliter compoſitum, quia quicquid poteſt cauſa infe-
rior poteſt & ſuperior, ſed inferior poteſt generare com
poſitum, ergo & ſuperior. Item conſequentia aſſum-
pta non ualet, quòd, quia agens non eſt in materia; ideo
non dependet actio a materia: quia omne agens citra pri-
mum requirit materiam in quam agat, & tamen aliquod
eſt agens immateriale præter primum. Item contra ſe-
cundam rationem iſta propoſitio uidetur impoſsibilis, im E
materiale non poteſt tranſmutare materiam, & hoc pro-
pter quatuor. Primo quia ex ipſa ſequitur impoſsibile ſci
licet quòd prima cauſa non poteſt tranſmutare materiam,
quia nullum agens ſeparatum eſt ita immateriale, ſicut pri
ma cauſa. Item ſecundo impoſsibile eſt aliquid tranſmu-
tare aliud per medium niſi tranſmutet medium. Sed Com
mentat. in fine illius commenti dicit quod forma ſepara-
ta poteſt tranſmutare materiam mediante corpore cœle-
ſti. ergo poteſt tranſmutare illud corpus medium, alias
procederet in infinitum, quia ultimum tranſmutatum trã ſ
mutatur ab aliquo tranſmutante, & illud eſt materiale, &
deuenies ad aliquod tranſmutans non corpus, quod tranſ
mutet corpus immediate. Item tertio de dictis proprijs
ſequitur oppoſitum dicti ſui, quia dicit quòd corpora cœ
leſtia in illis quæ generantur per putrefactionem dat illis
aliquid loco ſeminum: ſed corpora cœleſtia ſunt formæ,
ita quòd non eſt ibi materia receptiua formæ ſubſtantialis
ſecundum ipſum in libro de ſubſtantia orbis: ergo ſola for
ma poteſt tranſmutare materiam. Item quarto, tranſmu-
tans tranſmutat inquantum eſt in actu nono metaphyſico.
& inquantum tale, accidit ſibi habere principium poten-
tiale: ergo accidit tranſmutanti habere materiam, & eſ-
ſe compoſitum. Item contra aliud, quod tangit exclu- F
dendo reſponſionem per unitatem compoſiti. dicit enim
quòd ſubiectum & forma eſſent duo in actu, & quod unum
actu eſſet a duobus agentibus, hæc ſunt oppoſita, quia ſi
ſubiectum, & forma ſunt duo, tunc non ſunt unum actu,
ſed duo actu. Item ex eodem affirmato, & negato non
ſequitur idem. Item quòd ratio non ualet in ſe, quia ma-
teria eſt a deo, quia ingenerabilis, & tamen forma eſt a
generante particulari, ergo ſubiectum & forma ſunt duo
in actu non ualet, quia tota materia eſt in potentia, & a-
ctus adueniens facit unum actu. Item, alia ratio non ua-
let, quando infert quòd unum actu eſt a duobus agenti-
bus. probatio quòd concluſio ſit neceſſaria, aliquis unus
effectus eſt ab agente particulari, & quicquid eſt a cauſa
particulari, eſt ab omnibus cauſis uniuerſalibus ordina-
tis, & uerius quàm ab iſto particulari. & illud uoluit Pla-
to, ut imponitur ſibi. tamen quod eſſet a duobus agen-
tibus æque primo, & æque immediatis, hoc eſſet impoſ-
ſibile: ſed iſto modo non poteſt inferre contra Plato-
nem, quia diſponens, & inducens ſunt agentia ordina-
Defenſio Auerro. ta. Suſtinendo uiam Auerro. ad primum Scoti, reſpon-
detur quòd quicquid immediate fit a non mixto cum ma-
teria eſt non mixtum cum materia, ſicut intelligentiæ,
ſed iſta quæ ſunt hic dependent a deo mediantibus corpo-
ribus cœleſtibus, & conſeruantur in eſſe. unde Auerro.
probauit ex intentione Ariſtote. nullum nouum a uolunta
te antiqua immediate poſſe prouenire. mixta igitur com-

G poſita ex materia , & forma immediate a prima cauſa ſecundum Peripateticos non prouenjunt. De prima autem materia id qund adducitur non eſt ad propoſitum, tum quia materia non dependet a deo in eſſe ſecundum ſe, ſed ut ſtat ſub forma, ſic enim participat eſſe, & bonitatem primi: tum etiam quia dato quòd materia immediate cum ſit æterna dependet in eſſe quo ad ſuam eſſentiam a deo, tamen ipſa non eſt compoſita ex materia & forma, quia materiæ non eſt materia, tunc enim generationes protenderentur in infinitum ſi forma per ſe fieret, ut dicit Ariſtotel. & Commentat. in ſeptimo metaphyſicorum.text. comment. nigeſimo ſexto, & uigeſimo ſeptimo. & idem iudicium eſt de materia ſi per ſe generaretur, quia diuiſibile ſemper eſſe oportet id quod per ſe ſit, & per ſe generatur, ut ibidem dicitur. Sed tunc in hac ſolutione eſſet dubium. nam ſi materia immediate ab æternn producitur, tunc cum quicquid procedit immediate a cauſa prima perſectum ſit. materia igitur ſecundum ſe eſſet ens perfectum, quod eſt contra omnes ſapientes. Ad hoc reſpondetur, quòd propoſitin illa neritatem habet de eo, quòd ſic procedit a cauſa prima quod cnnducit ad eſſe entia ad maximam Dei ſimilitudinem ſicut eſt intelligentia, tamen id quod procedit ab ipſo immediate, ſic ut ſit ſubiectum, & fundamentum omnium ſtat imperfectum eſſe, ſicut eſt prima materia. nam diſtantiæ entinm in hoc ſunt ualde diuerſæ, omnia enim a primo principio habent eſſe, & uiuere ſibi communicatum. tamen his clarius, his uero obſcurius. ſic dixit in hoc longe ante nos magnus Albertus in primo phyſicorum tractatu ultimo, capite decimo tertio. Ad aliud de conſequentia illa quam dicit non ualere, reſpondetur quòd agens immateriale bene præſupponit materiam dum comparatur ad effectus materiales in quos agit mediantibus corpotibus cœleſtibus. Vnde Auerro. in octauo phyſicorum commento quarto contra loquentes ſarracenos in ſua lege inquit, & nituntur ad confirmandum hoc ex hoc, quòd mos eſt dicere quòd ſubiectum eſſe neceſſarium agenti, ſcilicet ſubiectum, ex quo ſit generatio eſt diminutio agentis. Et omnia iſta ſunt exiſtimationes nulgares ualde ſufficientes ſecundum curſum, ſecundum quem nutriuntur homines in eis, non ſecundum ſermones ſufficientes. agens enim non poſſe agere aliqnod impoſſibile non dicitur eſſe diminutio, ſed dicere ipſum facere aliquod impoſsibile, & poſſe facere, eſt deceptio. ſed ſi forma per ſe fieret ab agente ſeparato immediate; oporteret illam eſſe aliquid immateriale, immateriales enim ſubſtantiæ, ut ſunt uirtutes intellectuales ſunt illæ, quæ immediate ab agente abſtracto producuntur, ut dicit Commentator de mente Philoſophi. Ad illa quatuor, quæ deducit contra ſecundam rationem reſpondetur per ordinem tenendo concluſionem de mente Ariſtote. & Commentat. Auerro. quòd immateriale non poteſt immediate agere aliquod materiale, ut tenuit etiam in octaun phyſicorum. in commento decimo quinto. Ad illud quod dicit de prima cauſa totum concedunt Peripatetici, quia poſuerunt eſſentialem dependentiam iſtorum a prima cauſa mediantibus corporibus cœleſtibus. Vnde Philoſophus primo meteororum in principio dicit, oportet mundum iſtum inferiorem ſuperioribus lationibus eſſe continuum, ut omnis eius uirtus inde gubernetur. Ad ſecundum bene concedunt Philoſophi, quòd intelligentia poteſt immediate mouere corpus cœleſte, ſed hoc non eſt tranſmutare aliquid ſubſtantialiter, quia motus cœli eſt æternus, & in corpore cœleſti non eſt alteratio paſsiua, nec augmentatio, nec diminutio, nec generatio, neque corruptio. Peripatetici igitur tenuerunt quòd aliquid ſecundum ſubſtantiam tranſmutabile immediate a ſubſtantia immateriali tranſmutari non poteſt, quia talis alteratio eſt per contactum, & contactus eſt corporum. Ad tertium in quò reducit Auerroem ad contradictionem ex dictis proprijs probando, quòd forma aliqua ſine materia poteſt tranſmutare materiam, quia corpus cœleſte ſecluſa intelligentia eſt quædam forma ſine materia, & tale largitur animalibus ex putrefactione genitis aliquam uirtutem loco uirtutis, quæ eſt in ſemine. Reſpondetur, ut in proprio theoremate declarauimus aperte de mente Auerrois, quòd orbis cœleſtis in uia eius non eſt forma ſine materia, quia omnis forma ſine materia apud Peripateticos eſt intelligentia abſtracta. unde ut ſupra diximus, multi magnæ authoritatis uiri decepti ſunt in hoc, credentes in nia Ariſtote. & Auerro. quòd cum cœlum ſecluſa intelligentia non ſit compoſitum ex materia, & forma, nec eſt prima materia, quia talis eſt in potentia ad eſſe. Igitur per locum a ſufficienti diuiſione, orbis ille eſt forma. Sed locus conſequentis decepit eos, & etiam æquiuocatio. K

Dubium.

Solutio.

H

I

Nam ſubſtantia, quæ diuiditur in materiam, & formam, & in ſubſtantiam compoſitam ex materia & forma eſt analoga, & quodlibet analogatum ex illis tribus habet membra analogata etiam ſub eo in quæ diuiditur. unde materia habet gradus, ſicut potentia habet gradus. ut dicit Auerro. in fine libri de ſubſtantia orbis. dicimus igitur nos quòd cœlum ſecluſa intelligentia, licet non ſit ſubſtantia compoſita ex materia, & forma, nec ſit forma abſtracta a materia, nec forma materialis eſt, tamen materia non prima, ſed materia in actu. unde eſt in ſupremo gradu perfectionis debito materijs, ut dicit Commentat. in ſecundo capite de ſubſtantia orbis, & hoc ſecundum rem nihil aliud eſt niſi corporeitas, ut ipſe dicit in libro deſtructionum, id eſt una ſubſtantia ſimplex ſubiecta trinæ dimenſioni cui competit eſſe ſubiectum motus circularis. unde Commentat. nono primæ philoſophiæ, commento decimo ſeptimo, inquit. nihil prohibet, ut cœlum ſit materia: ſed prohibet, ut ſit forma. Ad quartum conceditur, quòd tranſmutans non tranſmutat niſi inquantum eſt in actu, qui ſemper exiſtimabitur aliqua ſpecies mouens, ut dicit in tertio phyſicorum. in text. comment. decimo ſeptimo. Sed quando dicitur quòd accidit ſibi, ut ſic quòd habeat principium potentiale; Ad hoc reſpondetur, quòd ſi loquamur de tranſmutante ad aliquid nouum, neceſſario requirit principium potentiale, merito cuius ſit talis tranſmutatio, quia non poteſt fieri ſine alteratione præuia, & alteratio requirit contactum, & contactus eſt merito quantitatis, quæ requirit ſubiectum quod ſit in potentia ſuſceptiua reſpectu talis quantitatis. licèt igitur materia ſit principium potentiale in ratione agendi eſt, tum conditio neceſſario requiſita ad actionem. Ad aliud quod tangit excludendo reſponſionem, quia dicit oppoſita, quia ſi ſubiectum & forma ſunt duo in actu, tunc non erunt unum. Reſpondetur quòd quælibet poſitio impoſsibilis implicat oppoſita, & ideo ex illa reſponſione dicente, quòd aliud eſt agens diſponens materiam, & aliud eſt agens inducens formam, ſequitur quòd ſit unum in actu, ſicut de facto eſt quod generatur eſt per ſe unum in actu, & quia terminatur actio cuiuſlibet agentis ſemper ad aliquid actu. ſic igitur ſequitur quòd ſunt duo actu, ſi aliud eſt quod diſponit, & aliud eſt quod inducit formam, & ita unum, & non unum, & ita patet ad ſequens. Ad aliud de inſtantia de materia prima, quæ eſt a deo, & forma ab agente. Dico quòd iſta inſtantia non militat contra Auerro. quia materia non eſt a Deo per tranſmutationem. Ad ultimum non negat Commentat. quòd idem effectus in actu poſsit per ſe eſſe a pluribus cauſis ordinatis, quarum una ſit particularis, & alia uniuerſalis. ſciebat enim quòd ſol, & homo generant hominem, tamen ex hypotheſi data per aduerſarium in reſponſione, ſequitur quòd a duabus cauſis immediatis eiuſdem ordinis aliquid producatur, ut ſupra deduximus. Reuertamur igitur, & dicamus quòd propoſita propoſitio ab Auer. quæ dicit quòd idem eſt agens diſponens materiam, & inducens formam, ueritatem habet in tranſmutatione ſubſtantiali a natura facta, & intelligitur reſpectu immediate diſponentis materiam, ſtat autem diſponere materiam alterando materiam, & tamen natu-

L

M

Obiectio.

Limitatio poſitionis.

A ra introducet formam ſubſtantialem,licet enim multæ ſint differentiæ inter naturam & artem, quas pro nunc nolo proſequi, tameo una eſt iſta ex illis, quia ars non poteſt producere immediate formam ſubſtantialem,quia omnes formæ introductæ ab arte ſunt accidentia, ut patet ex ſecundo phyſicorum.comment. decimo tertio, unde Auerro.inquit.io duodecimo primæ philoſophiæ. commento decimo octauo. Ars nihil facit io corpore niſi in extremitatibus tantum, natura uero in ipſo corpore toto. unde ſi ars alchymiæ uera eſt, uon eſt credendum, quòd forma ſubſtantialis auri, aut argenti inducatur principaliter ab arte,ſed ars ſolum applicat actiua paſsiuis, & uirtutes, & qualitates naturales ſunt illæ quæ uirtute naturæ inducunt formam. uam non eſt dubium quòd aliqua inchoatiue poſſunt proficiſci ab arte, & completiue inducuntur a natura, ſicut ſegetes. Vnde Auerro.in ſecundo phyſicorum. comment. ſeptuageſimo ſeptimo, reprehendit Alexandr. opinantem quòd pluuia non eſſet propter ſegetes, quia meſſes ſunt ab arte. nam inquit quòd natura complet multa quæ ſunt per artem,& ars multa quæ ſunt per naturam, & ſapientes medici, ut Auicen. io quinto can. & Auerro. in ſingulari tractatu de theriaca,fatentur,quòd in theriaca fermentata reſultat ex actione miſcibilium quædam forma ſubſtantialis diſtincta, & ſuperaddita miſcibilibus,

B per quam operatur tot diuerſos,& mirabiles effectus.unde ſicut ars multa perficit quæ natura non poteſt, ut dicit Ariſtote.in ſecundo phyſicorum. text. comment. ſeptuageſimo nono: ſic etiam natura perficit illa quæ ars non poteſt.oon inconuenit igitur artem diſponere a remotis materiam, & natura eſt illa demum quæ immediate diſpooit, & inducit. Vnde propoſitio illa famoſa, gaudeant alchymiſtæ, quia una ſpecies non poteſt tranſmutari in aliam per artem, non eſt uera apud ſapientes, quia non eſt ſpecies quæ conuertitur in ſpeciem per artem ſubſtantialiter,ſed eſt materia ſtans ſub una forma,& expoliatur ab illa,& induit aliam ſecundum prædictum modum. Fallit autem propoſita propoſitio in artificialibus, quia una ars poteſt diſponere materiam, & alia ars inducit formam, ſicut patet in ſecundo phyſicorum.in text.comment.uigeſimo quarto, & in primo ethicorum capitul. primo. Et ſi contra determinata arguatur, quia tunc ex non ſubſtantia fieret ſubſtantia, quia ſi diſponens, & inducens eſt idem, cum diſpoſitio ſit qualitas a qualitate,igitur inducetur ſubſtantia. Reſpondetur quòd propoſitio illa ſic intelligitur, ex non ſubſtantia non fit ſubſtantia conſtitutiue, quia partes conſtituentes ſubſtantiã debent eſſe ſubſtantiæ. unde propoſitio illa ueritatem habet ut ly ex, dicit habitudi-

Solutio.

C nem cauſæ materialis. Fallit etiam in accidentibus, quia lux diſponit medium, & color inducit ſpeciem.

Propoſitio. 115.

Eiuſdem eſt actus cuius eſt potentia.

SCRIBITVR Iſta propoſitio ab Ariſtotel. in libro de ſomno, & uigilia. gloſſant formalizantes de potentia, & actu quæ ſunt differentiæ,aut modi diuidentes ipſum ens,quæ ſecundum ipſos ſunt potentia obiectiua,& actus entitatiuus. Sed quicquid ſit de illa potentia obiectiua de qua alias diffuſe dixi, intellectus tamẽ Ariſtote.non uidetur eſſe talis ut ipſi aſſerunt, propterea quia Ariſtote.ibi probat quòd quemadmodum actus ſentiendi eſt in compoſito, ita & potentia ſentiendi eſt in compoſito,& ex conſequenti eiuſdem ſubiectiue eſt potentia cuius eſt actus. Inquit enim Ariſtote. in primo de anima.text.comment.ſexageſimo quarto. Dicere autem iraſci animam ſimile eſt,ac ſi aliquis dicat eam texere, uel ædificare. Melius autem eſt fortaſsis non dicere animam miſereri,aut addiſcere, aut intelligere, ſed hominem anima. Et eodem modo poteſt uerificari etiam ad bonum ſenſum quod eiuſdem obiectiue eſt potentia cuius eſt actus. nam idem eſt obiectum potentiæ, & actus, alioquin potentiæ non diſtinguerentur per actus,& actus per obie-

D cta contra Philoſophum in ſecundo de anima.text. commento trigeſimo tertio, & eodem modo propoſitio illa Ariſtote in nono primæ philoſophiæ.text.comment. decimo tertio. Potentia & actus ſunt eiuſdem generis, ſecundum ipſos ueritatem habet de potentia obiectiua, & actu exiſtentiæ, immo talia ſunt eadem nedum genere & ſpecie, uerum etiam & numero. unde damnant Diuum Thomam qui poſuit potentias animæ eſſe qualitates, & accidentia,quia actus ſunt qualitates,fundans ſe ſuper hac propoſitione dicente quòd eiuſdem generis eſt potentia & actus. nam ſtat potentiam ſubiectiuam eſſe in genere ſubſtantiæ,& actum eſſe in genere qualitatis.ſimiliter poteſt contingere quòd potentia ſuſceptiua ſit in prædicamento quantitatis, & actus ſuſceptus ſit in prædicamento qualitatis,ſicut ſuperficies reſpectu coloris, & ſine dubio illa opinio ſancti Thomæ non eſt uniuerſaliter uera, nec credendum ipſum ſimpliciter, & uniuerſaliter hoc ſentire. Sed uidit Ariſtotel. in duodecimo metaphyſicorum, determinaſſe quòd principia omnium prædicamentorum ſecundum analogiam ſunt eadem, & ſunt potentia & actus, & quod principia proxima ſunt diuerſa, & remota ſunt eadem.

E

Propõ. 116.

Omne æternum caret potentia.

PROPOSITIO Eſt ſatis allegata,& extrahitur in propria forma ab Ariſtote.in oono primæ philoſophiæ.tex.commen.decimo ſeptimo, ubi dicitur. Eſt autem nihil potentia ſempiternum:intelligitur de æternis quæ ſunt actus & formæ. nam prima materia ſubſtantiatur per poſſe, ita quòd potentia eſt differentia ſubſtantialis materiæ, ſimiliter orbis cœleſtis qui eſt materia in actu eſt io potentia ad ubi, licet non ſit in potentia paſsiua contradictionis in ſubſtantia per quam res poteſt eſſe, & oon eſſe.talis enim potentia eſt in rebus generabilibus & corruptibilibus quæ ſunt hic,& in nullo æterno inuenitur. Aduerte tamen quòd in formis æternis citra primam, licèt oon ſit potentia realis, quia in æternis alijs a prima materia,& orbe,non differt poſſe ab eſſe:tamen bene in talibus poteſt eſſe aliquis modus potentiæ logicæ, ut aliàs declaraui in concordantijs Auerro. in tertio de anima. Dixi autem notabiliter,alijs a prima materia, & ab orbe,quia materia prius eſt in potentia ad aliquam formam,quam actu ſit ſub illa forma:& in orbe in quo eſt potentia ad ubi,pars coeli,quæ eſt in oriente, prius eſt in potentia, ut ſit in occidente, quàm quod actu ſit illic. ſed in intelligentijs excepto iotellectu poſsibili, potentia ibi phyſice loquendo, non differt ab actu, quia omnem perfectionem quam poteſt habere quælibet intelligentia, ab

F æterno ſecundum Philoſophos habet illam: tamen loquẽdo de potentia logica,quæ nihil reale ponit, ſed ſolum eſt non repugnatiua,ſic in intelligentijs citra primam reperitur potentia, ut dicit Commentat. in tertio de anima. in comment.quinto io ſolutione tertiæ quæſtionis, quia intelligentiæ Saturni inquantum ens non repugnat quòd ſit perfectior, quàm ſit. ſicut talpa inquantum animal poteſt uidere, id eſt ſibi non repugnat, quia tunc uiſio repugnaret cuilibet animali,ſola autem prima intelligentia eſt liberata ab omni potentia. quia nullum ens eſt ſimpliciter perfectum niſi primum principium, ut dicit Commentat. in quinto metaphyſicor. in capite de perfecto. dixi autem notabiliter excipiendo intellectum poſsibilem ſecundum Peripateticos,quia ut ſcribit Ariſtote.in tertio de anima. in commen.decimo quarto. Intellectus poſsibilis eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum. unde intellectus ſpeculatiuus ſecundum Auerro. comparatus ad indiuiduum eſt generabilis, & corruptibilis, licet ſecundum ſpeciem ſit æternus,ut ſcribit in tertio de anima. commẽ. quinto,& uigeſimo.& hoc fuit ex ſui imperfectione,quia infimum obtinet locum in genere abſtractorum entium, ut ipſe dicit ibidem.commen. decimo nono. Et ex hoc patet, quantum deuiant moderni tenentes de mente Ariſto. Contra modernos.

G & Commentat. noſtrum ſcire eſſe reminiſci, ut aſſerebat Plato, cum tamen Auerro. apertiſsime illi opinioni manifeſta, & aperta uoce in pleriſque locis reclamet. uideant iſti quæſo Auerro. in paraphraſi ſua ſuper libro Poſteriorum analyticorum. commen. ſecundo. ubi occurrit tacitæ obiectioni, quia aliquis poſſet credere quod ita eſt de ſciencia reſpectu intellectus, ſicut eſt de ſenſatione reſpectu ſenſus, ubi illudmet ſentiri poteſt a nobis quod fuit prius ſenſatum. inquit igitur, nec eſt anticipatio ſcientia præcedentis in ſcientia diſcipuli, ſicut ſenſibilium priorum in re ad ſenſibilia ſecunda in tempore alio, & illud eſt quia iam ſentimus quod ſenſimus prius, & cum ſentimus illud ſecundo ſcimus quòd eſt illud quod iam ſenſimus prius, quoniam ſi eſſet diſpoſitio ſcientiæ acquiſitæ per doctrinam cum ſcientia præcedente hæc diſpoſitio, eſſet neceſſe ut ſit diſciplina recordatio. deducit ergo ad illud tanquam ad impoſsibile, & iſti dicunt hoc eſſet de mente eius quod ipſe reputat impoſsibile. Amplius Ariſtotel. in primo primæ philoſophiæ. text. comment. quadrageſimo nono, poſtquam in præcedenti dixerat tex. omnis diſciplina fit in nobis ex præcognitis, aut omnibus, aut quibuſdam, aut per demonſtrationem, aut per diffinitionem, oportet enim ex quibus eſt diffinitio præſcire, & eſſe nota, & ſimiliter & quæ per inductionem dicit, at uero
H ſi exiſtit connaturalis, mirum quomodo latemus habentes potiſsimam ſcientiarum. ubi Auerro. in comment. inquit. dicere formas eſſe contingit ex eo, ut omnes ſcientiæ ſint notæ a nobis in natura, quoniam ſi hic ſunt formæ ad quas intellectus aſpicit ſicut ſenſus aſpicit ad ſenſibilia, & comprehenſio ſenſibilium eſt naturalis in nobis, cum non acquiritur ex cognitione antecedenti, neceſſe eſt ut intellecta ſint naturalia in nobis, non ut quædam ſint naturalia, quædam autem accepta per doctrinam. Et idem habet Ariſtotel. in calce ſecundi libri poſteriorum analyticorum. in illo capite, de principijs autem quomodo fiunt cognita, infert enim contra Platonem. ſiquidem igitur habemus ipſos, ſcilicet habitus principiorum inconueniens eſt, contingit enim & certiores habentes cognitiones demonſtratione latere, ubi Commentat. in comment. ultimo illius libri ſuper iſtis uerbis Ariſtotel. ita ſcribit, & principium conſiderationis eſt, ut inquiramus primo utrum hi intellectus primi, qui ſunt formæ & habitus proueniant nobis a principio noſtræ inuentionis, ſed nos ſumus quaſi obliuiſcamur eorum, & non memores, aut ſunt innouati in nobis poſtquam non fuerunt, ſed quo prouenitur nobis ex principio rei, & nos ſumus obliti eorum ex hoc ſequitur res repugnās, & eſt ut ſimus adepti ſcientias uehementis prouentionis, & certioris
I quàm demonſtrationis ſcientiæ, & ſumus obliti earum.

Amplius Commentat. in ſeptimo primæ philoſophiæ. in comment. quinquageſimo octauo. expreſſe dicit iuxta text. ubi Ariſtotel. contra Platonem inquit. quanuis utique ſi non uideremus aſtra non minus exiſtimo forent ſubſtantiæ ſempiternæ poſt ea quas nos uidemus. inquit, & neceſſe eſt, ut eſſentiæ rerum intelligibilium ſint exiſtentes, licet non intelligantur, & intendit quod manifeſtum eſt quod quemadmodum ſenſibilia non ſunt ſenſata in actu donec ſentiantur, ita eſt de intelligibilibus. ex quibus uerbis infert Commentator dicens, & ſecundum hoc ſequitur ex opinione Ariſtotelis, ut intelligibilia ſint noua, & ſecundum opinionem dicentium formæ ſunt æterna. quid clarius in hac re potuit dici in ponendo differentiam inter Platonem ponentem ideas, & Ariſtotelem negantem illas de ipſa intellectione, & ſcientia? Amplius ſeptimo phyſicorum text. comment. uigeſimo. ubi Ariſtote. probat quòd non eſt alteratio in parte intellectiua animæ. Commentator in commento inquit, quòd Ariſtoteles totum quod dicit ibi, eſt de intentione Platonis, qui aſsimilabat animam intellectiuam ebrio, infirmis, & pueris, in quibus ſedatis paſsionibus reuertuntur ad priſtinam cognitionem in calce prolixi documenti. inquit Auerro. quòd hæc non eſt opinio Ariſtotelis, ſed intendebat demonſtrare uim iſtius opinionis, ut cum homo illa ſigna ſciuerit habebit pro impoſsibili, ut ſit alterata in ſua ſubſtantia, & non remanebit ei cognitio niſi inter duas alias intentiones de quibus prædixerat. Amplius Commentator, & Ariſtotel. in ſecundo de anima. text. commento quinto. expreſſe ponunt quòd anima eſt actus corporis ſicut ſcientia. ubi Commentator inquit, quòd hoc eſt ſimile ſcientiæ in ſciente, in tempore in quo non ſtudet, & non eſt ſimile eſſe ignorantiæ in non ſciente. igitur ignorantia negationis non ſolum negat actum, uerumetiam & habitum. non eſt igitur ſcientia nobiſcum congenita de mente Peripateticorum. Amplius Auerroes reprehendit Themiſtium, & Theophraſtum in tertio de anima. commento quinto, & commento uigeſimo, qui poſuerunt intellectum ſpeculatiuum eſſe ſimpliciter, & omnibus modis æternum, quia apud eos conſtabat ſolummodo ex intellectu agente, & poſsibili, qui ſunt æterni: & quando cauſæ ſunt æternæ cauſatum, & conſtitutum ex illis eſt æternum. Sed Auerro. accuſat eos de inſufficientia, quia non ſufficienter aſsignauerunt omnes cauſas intellectus ſpeculatiui, quia apud Ariſtotelem ultra intellectum agentem, & intellectum materialem ſeu poſ-
L ſibilem concurrit ad integritatem intellectus ſpeculatiui alia cauſa, & ſunt intentiones imaginatæ, quandoquidem ſecundum Philoſophum oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari, tertio de anima. tex. com. trigeſimo nono. & idem ſecundum Auerrois doctrinam intellectus ſpeculatiuus ſecundum ſpeciem, licet ſit æternus, tamen ſecundum indiuiduum eſt generabilis, & corruptibilis. Nam intellecta uniuerſalia ſunt colligata cum intentionibus imaginatis, & corrumpuntur per corruptionem earum, & immorari in hoc amplius eſt ſuperfluum.

Propo. 115.

Fruſtra eſt illa potentia quæ non reducitur ad actum.

FAMOSA Et uulgata ſatis eſt iſtius propoſitionis authoritas, & ratio eius eſt, quia ut inquit Ariſtote. in primo cœli & mundi. tex. comment. trigeſimo ſecundo. Deus & natura nihil fruſtra faciunt, & idem aſſeuerat in tertio de anima in text. commento quadrageſimo quinto. ubi Ariſtotele. ſi igitur natura nihil facit fruſtra, neque deficit in neceſſarijs niſi in orbatis, & imperfectis, in quibus eſt impedimentum proueniens a materia, aut ex debilitate agentis ex quibus contingit raro peccare naturam, ut eſt ſextus digitus in manu. Secundum aliquos iſto modo gloſſatur iſta propoſitio, uera eſt propoſitio quando illa potentia principaliter ordinatur ad il-
M lum actum, ad quem dicitur eſſe in potentia. Si uero non reſpicit illum principaliter non oportet quòd ſit fruſtra talis potentia ſi ad actum non deducatur, uerbi gratia, eſto quòd quantitas cœli eſſet in potentia ad actum diuiſionis ſi nunquam reducatur ad actum non eſt fruſtra, quia iſtud poſsibile quod eſt quantitas cœli non ordinatur principaliter ad diuiſionem per ſuam potentiam quæ plura reſpicit, ſed magis ad diſponendum ipſum cœlum ipſi intelligentiæ, ad hoc quòd poſsit recipere mediante ipſa qualitates ſuæ naturæ conuenientes, & ſuis proprijs operationibus ad quas principaliter ordinatur, & ideo licet non reducatur ad actum diuiſionis propter hoc non dicitur fruſtra eius potentia, & eodem modo eſt de potentia diuiſionis in minimis rerum naturalium. Nam primo phyſicæ auſcultationis datur minima caro. ut patet text. commento trigeſimo ſexto. nam licet potentia diuiſionis in talibus non reducatur ad actum, quia non datur minus minimo quod ſit naturaliter diſpoſitum; tamen illa potentia in quantitate non eſt fruſtra, quia eius potentia quæ plura reſpicit non principaliter ordinatur ad hoc, ſed potius ad diſponendum materiam ipſi formæ ad hoc quòd ſubiectum, cuius eſt, poſsit recipere diſpoſitiones conuenientes ſuæ naturæ pro ſuis proprijs operationibus, ad quas principaliter ordinatur, & iſta ſunt quæ communiter dici ſolent circa hoc. Nobis autem aliter apparet dice-

Heruei limitatio in tractatu de materia cœli.

Opi. propria.

re

A re diſtinguentes iuxta noſtram cõſuetudinem de multiplicitate potentiæ. nam alia phyſica, alia logica: & phyſica, alia actiua, alia paſſiua. Dicimus igitur quòd potentia phyſica ſiue realis quæcunque fuerit, uel actiua, uel paſſiua fruſtari non poteſt. unde quicquid eſt poſſibile ex parte agentis, eſt poſſibile ex parte paſſi, & econtra, ut dicit Commen. in primo cœli, & mundi commen. 124. Et ratio eſt, quia potentia actiua diffinitur per paſſiuam, & paſſiua per actiuam, & cum hoc fundamento tranſit Ariſtote. in tertio de anima. in tex. commen. decimoſeptimo, ad probandum dari intellectum agentem, quia in omni natura in qua datur unum quod eſt omnia fieri eſt dare etiam unum quod eſt omnia facere, & cum hoc fundamento tranſiuit etiam Commen. in duodecimo primæ philoſophiæ. in commen. decimooctauo, ad dicendum quod omnes formæ ſunt in potentia in prima materia, & ſunt in actu in primo motore, & quòd ſit impoſſibile dari potentiam paſſiuam realiter loquendo, quæ non reducatur ad actum: patet authoritate Auer. in primo cœli & mundi. in commento uigeſimo. ubi loquens de prima materia. Inquit enim in materia non eſt potentia niſi apud ſeparationem eius a forma. Si igitur ſubſtantia materiæ
B eſt in potentia, & fuerit aliqua materia cuius potentia nunquam exit in actum, iſta potentia eſt ocioſa, & ſuperflua, & ſi non eſſet generatio, & corruptio non ſtaret operatio iſtius uirtutis, ſcilicet potentiæ, & cætera. Similiter Ariſtote. in ſecundo cœli. text. comment. quinquageſimo inquit. quòd ſi natura dediſſet aſtris uirtutem motus progreſſiui, utique dediſſet ſibi inſtrumenta, nihil enim ut contingit facit natura. Et ex hoc aduerte quantum errant in uia Ariſto. qui ponunt animam ſecundum omnes ſui poteſtates eſſe in qualibet parte corporis: ita quòd potentia uiſiua non ſolum eſt in oculis, uerum etiam in pedibus, ſed in pedibus illa potentia nõ poteſt exire ad actum, quia deficiunt ſibi in illa parte diſpoſitiones neceſſariæ ad uidendum. Dicit enim Ariſto. in ſecundo de anima. in tex. commen. octuageſimoſecundo. quòd non ubique audit animal, neque ubique penetrat aer. non enim ubique habet aerem mouenda pars & animatum, ſicut pupilla humidum. Sed iſta opinio ex iam dictis ſtare non poteſt, quia ſi natura dat alicui potentiam ad aliquam operationem, dat ſibi etiam omnia inſtrumenta, & diſpoſitiones neceſſario concorrentes ad illam operationem, quia natura non deficit in neceſſa-

Contra eos qui uolũt animam ſecundum omnes poteſtates ſuas eſſe in omni parte corporis.

C ſijs, nec abundat in ſuperfluis: quia nihil fruſtra facit niſi fuerit impedita ſicut in imperfectis, & orbatis, ut dicit Ariſto. in tertio de anima. tex. commen. quadrageſimoquinto. Similiter etiam ex hoc patet quantum deuient a uia Ariſtote. qui tenent de mente eius in corporibus cœleſtibus eſſe materiam eiuſdem rationis cum materia generabilium, & corruptibilium, & quod ibi ideo non eſt corruptio quia non eſt priuatio, neque contrarietas, hoc quidem ſtare non poteſt, quia quæcunque ſunt eiuſdem rationis habent eandem diffinitionem. primo cœli. commen. uigeſimonono. & quæ habent eandem diffinitionem habent eandem formam, & quæ habent eandem formam habent eandem actionem, ſic enim probat Ariſt. primo cœli & mundi. tex. commen. ſeptuageſimoſecundo, quòd ſi eſſent plures mundi terræ eſſent eiuſdem rationis, & haberent eaſdem operationes, ita quòd ſicut iſta terra tendit ad medium mundi, pariformiter & illa. Similiter etiam potentia actiua agentis fruſtrari non poteſt in natura quod non exeat in propriam operationem. unde Commen. reprehendit ſarracenos loquentes ſuæ legis, qui propterea loquentes dicuntur ab Auer. quia ponunt aliquas poſitiones ſine ratione, ſic inquit ipſe in tertio metaphyſico. in commen. decimoquinto. ubi exponit dicens. Et intendit per loquentes in diuinis loquentes ſermonem extra intellectum hominis. Dicebant igitur in ſua lege quòd eſt unum agens omnia ſine medio, ſcilicet deus, & contingit iſtis, ut inquit nono primæ philoſophiæ. commen. ſeptimo, ut nullum ens ha-

Quid per loquẽtes Auer. intelligat.

D beat actionem propriam naturaliter, & cum entia non habuerint actiones proprias non habebunt eſſentias proprias, actiones enim non diuerſantur niſi per eſſentias diuerſas. Et iſta opinio eſt ualde extranea a natura hominis, & qui recipiunt huiuſmodi non habent cerebrũ naturaliter habilitatum ad bonum. Et in duodecimo primæ philoſophiæ. commen. decimooctauo loquens de eiſdem prope finem commenti. inquit. Et cum loquentes noſtræ legis opinabantur quod agens agit creando formam ex nihilo, & nullum huiuſmodi agens uiderunt hic; dixerunt unum agens omnia ſine medio, & quòd actio iſtius agentis tranſit in uno inſtanti in actiones contrarias, & conuenientes, & infinitas, ita quòd negant ignem comburere, & aquam humectare, & dicunt omnia iſta indigere creatione. Sed corpus non creat corpus, & tandem dicit quòd error iſtorum eſt manifeſtus. Reuertamur igitur, quòd omnis potentia realis, ſiue actiua, ſiue paſſiua, neceſſe eſt quòd reducatur ad actum, aliàs fruſtrabitur. Sed dices, nonne materia habet in potentia paſſiua multas formas quas nunquam recipiet reſpectu indiuiduorum? aliàs ſequeretur quod omnia quæcunque eueniunt de neceſſitate euenient contra Ariſto. in libro de interpretatione, & etiam contra ueritatem. nam

Dubium.

E ut inquit Commenta. in ſecundo phyſicorum. commen. quadrageſimooctauo, in calce commenti, ſermo dicens quòd omnia ex neceſſitate eueniunt eſt ſermo falſus, & in metaphyſi. contradicitur illi, & in ſecundo de generatione, & corruptione. tex. commen. ſexageſimoquarto. inquit, quod autem nunc dicere, quia futurum eſt nihil prohibet non fieri, futurus enim incedere quis non incedet. Niſi eſſet quòd non inconuenit aliquam potentiam ſecundum indiuiduum fruſtrari, quia natura in agendo poteſt impediri, ſcribit enim Ariſto. in libro de ſomno & uigilia in illo capite, in quo agit de diuinatione quæ fit ſecundum quietem quod multa conſulta bene, quæ fieri expediebat diſſoluta ſunt propter alias digniores inchoationes. omnino enim omne non fit quod futurum erat, de indiuiduis igitur quæ non ſunt de principali intentione naturæ nihil prohibet aliquam fruſtrari potentiam, ſed impoſſibile illud eſt ſecundum ſpeciem, quam primo natura intendit loquendo autem de potentia logica, quæ nihil reale ponit, non inconuenit illam non reduci ad actum, ſecundum enim talem potentiam dicimus talpam poſſe uidere, quæ tamen in talpa nunquam reducetur ad actum, ut clarum eſt. Sed eſt una difficultas contra prædicta, quia certum eſt, quòd continuum eſt diuiſibile in

Solutio.

Non inconuenit potentiam ſecundum indiuidua fruſtrari

Natura primo ſpeciem intendit, indiuidua .n. quod ſint entia per accidens, & accidens intenduntur.

F infinitum, & tamen illa potentia nunquam reducetur ad actum, quæ tamen potentia phyſica eſt, ut patet ſexto phyſicorum, & tertio cœli & mundi, & tertio phyſicorum. commen. ſexageſimo. Niſi eſſet, quòd ut ſcribit Ariſto. & Auer. in primo de generatione, & corruptione. in tex. commen. nono omne quidem igitur corpus ſenſibile diuiſibile eſſe ſecundum quodcunque ſignum, & indiuiſibile non eſt inconueniens, hoc enim in poteſtate, hoc autem entelechia exiſtit, ubi Auer. in commen. dicit quod ſicut non ſequitur, quòd cum homo ſit receptibilis omnium ſcientiarum, ut recipiat eas inſimul, quod enim dicitur de aliquo diuiſim non ſequitur, ut ſemper dicatur coniunctim. unde eſt ibi ſimultas potentiæ, ſed non eſt potentia ſimultatis. uide etiam ſi placet pro hoc dominum Albertum in tertio phyſicorum in expoſitione text. commen. quinquageſimooctauo. Sed remanet adhuc una difficultas de cœlo, quia ſecundum Auer. in duodecimo primæ philoſophiæ. commen. quadrageſimo primo, in cœlo non eſt poſſibilitas, niſi ut quieſcat, ſed iſta poſſibilitas nunquam reducetur ad actum, quia inquit Ariſto. in nono primæ philoſophiæ. in tex. commen. decimoſeptimo. non eſt timendum cœlum quieſcere. Niſi eſſet quod potẽtia illa qua cœlum poteſt quieſcere, eſt inquantum corpus nõ inquantum cœlum; ſic ſcribit Auer. ſeptimo phyſicæ auſcultationis. comm. ſecundo. unde ratio quæ mouit Auer. ad dicendum illud eſt iſta, in cœlo

Dubium.

Solutio.

Dubium.

Solutio.

G non eſt potentia, ut corrumpatur, quia non habet contrarium, eſt igitur permanens per ſe, & per ſuam ſubſtantiam, motus autem impoſsibile eſt, ut ſit permanens per ſuam ſubſtantiam eum habeat contrarium ipſam quietem. & ſic etiam motus inquantum motus habet contrarium, non autem quilibet motus habet contrarium, quia motui circulari nihil eſt contrarium phyſice loquendo, ut patet in primo cæli, & mundi. In tex. commen. trigeſimoſecundo. & ſic dicimus potentiam illam logicam eſſe, quemadmodum dicimus quòd talpa inquantum talpa poteſt uidere. Aut aliter dici poteſt, quòd loquendo de potentia, quæ eſt ad aliquod accidens quod totaliter dependet ab extrinſeca cauſa efficiente non eſt neceſſarium, & hoc quia, ut inquit Commenta. motus cæli eſt ens poſsibile de ſe, ſed perpetuatur ab alio, in ſubſtantijs autem ſecus eſt, ut in proprio Theoremate declarauimus.

Omne ens, aut eſt ſubſtantia, aut accidens.

Propó. 11 I.

VERA EST Propoſitio de ente extra animam, quia tale eſt quod diuiditur in ſubſtantiam, & accidens. unde omne ens extra animam, ut eſt in exiſtentia reali, aut eſt ſubſtantia, aut eſt accidens: ſallit

H autem de aliquo, ut habet eſſe in comprehenſione, quia obiectum uniuerſale relucens in ſpecie intelligibili, lapis enim non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis non eſt in intellectu, ut accidens, & ut forma inhærens in ſubiecto, quia forma exiſtens inhærenter in ſubiecto denominat ſubiectum, & ita equi quiditas ſi illo modo eſſet in intellectu, tunc intellectus denominaretur equinus, nec etiam eſt in intellectu tanquam ſubſtantia. Ariſtote. enim non reputat quòd intellecta uniuerſalia ſint ſubſtantiæ, ſed notiones declarantes ſubſtantias rerum, ſicut teſtatur Comment. in primo metaphyſi. in commen. quadrageſimoquinto. Similiter etiam Ariſtote. in prædicamentis dicit. quòd non eſſe in ſubiecto non eſt proprium ſubſtantiæ ſicut eſſe in ſubiecto non eſt proprium accidenti, quia competit differentia, & tamen differentia non eſt uere accidens. uide igitur quòd alicubi intellectus inuenit medium, ubi natura non poteſt habere medium ſicut dicimus in ſimili quòd multa diuidit intellectus, quæ natura non poteſt ſeparare, & multa connectit ratio, quæ non poteſt coniungere natura, ut ſcribit Commen. duodecimo primæ philoſophiæ. commen. trigeſimonono, & ideo aduerte quòd non eſt neceſſarium quod idem ſit iudicium de rationibus quibus res intelliguntur, & de rebus in-

I tellectis. unde conceptus magnitudinis non eſt magnitudo, neque diuiſibilis eſt ſicut eſt magnitudo, ſed eſt notio, aut ratio magnitudinis, & illa ratio in indiuiſibili conſiſtit, ſimplicium enim intelligentia, ut inquit Ariſtote. in tertio de anima. in tex. commen. uigeſimoprimo in indiuiſibili conſiſtit ratione, & tamen quælibet magnitudo diuiſibilis, eſt ſimiliter ratio, & forma domus exiſtens in anima artificis ſine materia eſt, & incorporea eſt, & tamen domus extra eſt quid materiam habens, ut clare teſtatur Ariſto. in ſeptimo primæ philoſophiæ. tex. commẽ. uigeſimotertio. Et ut tu poſsis bene intelligere hoc quomodo inter ſubſtantiam, & accidens datur medium ſecundum rationem, licet non ſecundum naturam, dabo tibi alium modum. aduerte quòd opus eſt diſtinctione, ubi eſt multiplicitas, ne ſit confuſio apud intellectum, accidens enim quandoque diuiditur contra ſubſtantiam, & ſic continet nouem prædicamenta accidentium, quandoque autem ſumitur accidens, prout eſt unum ex quatuor prædicatis poſitis ab Ariſtote. in topicis, ſeu ut eſt quintum uniuerſale poſitum a Porphyrio, & iſto modo idem eſt quod prædicatum ſignificans accidentalem habitudinem prædicari ad ſubiectum, & iſto modo accidens

Accidens ſumitur multipliciter.

non eſt commune ad nouem genera. nam ſi accidens ſecundo modo ſumptum eſſet idem cum accidente K primo modo ſumpto, quod uidelicet eſt commune ad nouem genera accidentium, tunc cum accidens ſecundo modo contradiuidatur contra genus & ſpeciem, tunc igitur ſequeretur quòd in nouem prædicamentis accidentium non eſſet inuenire genera, & ſpecies, quod eſt falſum. in omni enim genere eſt inuenire quid, ut dicitur in primo topicorum capite ſeptimo. & ſic accidens non diuiditur contra ſubſtantiam, ſed contra ſubſtantiale ſeu eſſentiale prædicatum, & iſto modo inter ſubſtantiam & accidens, id eſt inter ſubſtantiale, & accidentale prædicatum datur medium, puta proprium quod fluit ex principijs ſpeciei, ſed accidens per accidens fluit ex principijs indiuidui. unde ſtat aliquid quod eſt ſecundum rem ſubſtantia eſſe propinquius modis accidentis. unde differentia, quæ ſecundum rem eſt in prædicamento ſubſtantiæ quo ad modum uicina eſt accidenti, quia prædicatur per modum adiacentis, & informantis aliud, unde prædicatur in quale. unde Ariſtote. in quinto primæ philoſophiæ, in capite de quali inter alias acceptiones qualis ponit etiam differentiam ſubſtantialem. inquit enim in tex. commen. decimono quale dicitur uno modo differentia ſubſtantiæ, ut quale quid homo animal, quia bipes, ſed & equus quadrupes, ubi Comment. in commen. dicit. quòd non intendit de ſpeciebus L quantitatis, & qualitatis ſecundum quod ſunt prædicamenta, ſed ſolummodo intendit numerare intentiones quas ſignificant hæ dictiones quantitas, & qualitas, & ideo incepit a qualitate quæ eſt ſubſtantia, & ſimiliter aliquid quod reponitur in prædicamentis accidentium ſecundum rem poteſt eſſe uicinum modo ſubſtantiæ, quia prædicari in quid eſt modus prædicandi per modum per ſe ſtantis: & quia genera, & ſpecies in prædicamentis accidentium reperiuntur, quia in omni genere eſt reperire quid, ſic talia licet ſecundum rem ſint accidentia, tamen quantum ad modum aſsimilantur, & uicinantur ſubſtantiæ. unde non inconuenit aliquid ſecundum rem exiſtens ſubſtantia uicinari accidenti quantum ad modum, & econtra etiam de accidentibus ſimiliter dicatur. Et quia loquimur de ſubſtantia & accidente, placet nobis hic apponere nonnullas propoſitiones de accidente quod diuiditur contra ſubſtantiam, circa quas multi errant, quarum prima eſt, accidens non tranſit de ſubiecto in ſubiectum. uerum eſt de ſubiecto inhæſionis. quia nulla forma eſt per ſe mobilis: ſallit ſecundum uiam ponentium qualitates ſymbolas eſſe eaſdem ingenito, & incorrupto de ſubiecto denominationis. Similiter alia propoſitio, unius accidentis unum M eſt ſubiectum, ſallit in his quorum unum eſt pars alterius quod dico propter quantitates interminatas, quæ ſunt in materia, & terminatas quæ ſunt in compoſito, & materia eſt pars compoſiti, & ideo utrique competit quantitas interminata, differenter tamen. Similiter ſubiectum accidentis eſt in actu, & ſubiectum formæ ſubſtantialis eſt in potentia, uera eſt propoſitio iſta & eſt differentia poſita per Auerro. in ſecundo de anima. commen. quarto de accidentibus terminatis, gloſſa eſt ex mente Auer. in primo capite de ſubſtantia orbis. unde Commen. in ſecundo de anima. commen. quarto. dicit æquiuoce dicitur forma eſſe in ſubiecto, & accidens eſſe in ſubiecto. ſubiectum enim accidentis eſt corpus compoſitum ex materia, & forma, & eſt aliquid exiſtens in actu, & non indigens in ſuo eſſe accidente, ſubiectum autem formæ non habet eſſe in actu ſecundum quod eſt ſubiectum niſi per formam, & indiget forma, ut ſit in actu, & maxime primum ſubiectum. Sed tunc eſt difficultas in uia eius de accidentibus interminatis quæ ſunt accidentia, quæ fundantur in ente in potentia ſicut forma ſubſtantialis, quæ igitur erit differentia inter formam ſubſtantialem penes eſſe in ſubiecto, & talia accidentia?

Nota.

Dubium.

Niſi

A Niſi eſſet quòd ex forma ſubſtantiali, & materia ſit u-
Solutio. num per ſe, ſed ex materia, & accidentibus interminatis
non ſit unum per ſe, uide etiam pro hoc commento ſexa-
geſimoquinto, tertio phyſicorum. uide etiam clare Auer.
in ſeptimo primæ philoſophiæ. comment. decimoſepti-
mo in calce comment. ubi expreſſe dicit. quòd ea ſubie-
cto, & accidente non ſit unum per ſe in actu ſicut ea gene-
re & differentia. Similiter prnpnſitio, quæ dicit quòd
accidens quod eſt in parte, non denominat totum, uera eſt
propoſitio de illis accidentibus, quæ ex natura rei non de-
terminant ſibi aliquam partem determinatam. nam in tali-
bus, quæ determinant ſibi aliquam partem, falſa eſt propo
ſitio ſicut ſimitas naſum, & criſpitudo capillos, & glauce-
do oculos. unde in hoc nulla eſt differentia, ſiue illa pars
ſit nobilis, uel ignobilis, notabiliter autem appoſui ea na
tura rei, quia licet æthiops ſit albus ſecundum dentes, non
tamen dicitur abſolute albus, quia non per ſe ex natura
rei hoc habuit, ſed accidit ſibi. Similiter propoſitio famo
ſa quæ dicit, quòd illud quod eſt accidens uni, alteri non
poteſt eſſe ſubſtantia, uera eſt in uniuocis, fallit in æqui-
uoce dictis, quia ſcientia in nobis eſt qualitas, & in deo eſt
ſubſtantia, ſcientia autem æquiuoce dicitur de ſcientia
dei, & noſtra, ut dicit Commentator. duodecimo metaphy
ſicor. commento quinquageſimoprimo, & ſimiliter pro-
poſitio famoſa quæ allegari ſolet ex quinto primæ philoſo
B phiæ. teat. commen. decimoquarto, ſi accidens accidenti
accideret in infinitum ire neceſſe eſt, uera eſt in his, quæ
accidentaliter inſunt: fallit autem in his, quę per ſe inſunt.
multa enim accidentia per ſe inſunt numero pari, & nume
ro impari, quæ ſunt finita & terminata.

Propó. 119.

Nulla latitudo ſubito acquiritur, aut deperditur.

FAMOSA Eſt apud ſophiſtas, & calculatores pro
poſitio, ſed ſi uera eſt tenet in latitudinibus intenſi-
bilibus, & remiſsibilibus, acquiſibilibus per uerum
motum: fallit autem in latitudinibus formarum, quæ in in-
diuiſibili, & in aliqua relatione conſiſtunt, & in his quę per
ſubitam acquiruntur mutationem. certum eſt enim quòd
materia ſtans ſub forma hominis eſt in aliqua proportio-
ne perfectior materia ſtāte ſub forma aſini. ſit igitur quod
in dupla, tunc probo quòd iſta latitudo perfectionalis ſit
ſubito acquiſita, quia in hoc inſtanti materia iſta ſub for-
ma hominis generati eſt in duplo perfectior materia ſtan
te ſub forma aſini, & immediate ante hoc non fuit, quia im
mediate ante hoc illa materia, quæ in hoc inſtanti ſtat ſub
forma hominis non erat ſub forma hominis. unde hoc nō
inconuenit, quia per ſubitam mutationem acquiſita eſt ta
lis latitudo perfectionis ſicut & forma, & non per uerum
C motum. Amplius ſecundum doctrinam Commentator.
in libro de ſubſtantia orbis, capite primo, Quantitas ter-
minata in eodem inſtanti temporis inducitur ſicut forma:
quia licet talis quantitas ſit poſterior forma ſecundum eſ-
ſe, tamen non eſt poſterior ſecundum tempus, & non eſt
dubium quòd illa quantitas eſt aliqua latitudo, poſſet ta-
men dici iuxta oiam Commen. quòd ratione alterationis
præuiæ quæ præcedit iſtas ſubitas mutationes quæ ſunt fi-
nes motus, & non poſſunt eſſe ſine motu, ſic non ſubito
deperduntur, ſic in ſimili ſoluit ipſe ſexto phyſicorū. com
men. trigeſimoſecundo, & quarto phyſicorum. commento
129. & ſic etiam intelligere debes aliam propoſitionem fa
moſam, quæ in hoc cōſimili caſu allegari ſolet, uidelicet,
quòd non ſit tranſitus de extremo ad extremum niſi per
medium, & colligitur ex quinto phyſicorum tea. commen
to uigeſimoſecundo ex medij diffinitione medium eſt in
quod mutat mutans prius quam in extremum ſicut diai-
mus in proprio theoremate. De hoc tamen addo unum,
quòd hoc maxime ueritatē habet ubi ſubiectū debet trā-
ſire, ſed quando non debet, non oportet. nam ex prima mi
xtione elementorum poteſt aliquid generari nigrum, aut
album, quod tamen non tranſit per alios colores medios: D
ſed quando iſti colores generato iam ſubiecto debent per
ſe acquiri illi ſubiecto, tunc eſt uerum quòd illud non po
teſt tranſire de uno extremo contrario ad aliud niſi per-
tranſeat per aliquod medium. ubi animaduerte ſuper hoc
illud quod Commenta. inquit in ſecundo de anima. in cō-
men. 105. dicens. Albedo non transfertur ad nigredinem,
uel econtrario niſi mediante aliquo colore mediorum in
aliquo, igitur transfertur mediante chaopo, & in aliquo
mediante chiano. non enim eſt neceſſarium, ut translatio
in extremis ſit ſuper omnia media. Et aduerte quòd hoc
habet ueritatem de medio tranſitus non de medio ſecun-
dum formam, uidelicet, quòd tranſiens ab extremo ad ex-
tremum debet tranſire per medium, alioquin materia non
poſſet recipere formam hominis niſi reciperet formam
aſini, quia inter formam menſtrui & formam hominis, for
ma aſini, & multæ aliæ formæ ſunt mediæ ſecundum for-
mam, quia ſunt perfectiores menſtruo, & imperfectiores
forma hominis, & tamen non ſunt media tranſitus. Si- Contra calculatores.
militer etiam ſolet gloſſari alia propoſitio uulgata apud
calculatores quæ dicit, quòd a proportione maioris inæ-
qualitatis prouenit actio, & quòd quilibet exceſſus ſufficit
ad mouendum, quòd ueritatem habent in uero motu in
quo eſt contrarietas, & actio, & reactio, non autem habet
locum in actione ſpiritali quæ eſt alteratio perfectiua,
quia datur minimum uiſibile ex libro de ſenſu & ſenſato.
Nobis tamen apparet dicere circa huiuſmodi propoſitio-
nes quòd illa non eſt phyſice loquendo uniuerſaliter uera, E
quod quilibet exceſſus, & quælibet proportio maioris in-
æqualitatis ſufficiat ad mouendum, ſed eſt uera de motu
imaginario ſecundum mathematicam conſiderationem,
cuius fundamenta ſunt propoſitiones fundatæ ſuper imagi
natione, ut ſcribit Auer. in tertio phyſicorum. commento
ſexageſimo, nam ſecundum Ariſto. in ſecundo de anima.
comment & tex. quadrageſimoſecundo. Omnium natu-
ra conſtantium determinatus eſt numerus magnitudinis,
& augmenti, uirtus enim quælibet actiua, aut paſsiua re-
quirit in operatione ſibi propria habere per ſe quantitatē
terminatam, & qualitatem terminatam, ſicut ſcribit Aue.
in paraphraſi ſuper ſecundo de generatione animalium.
in illo capite quo agitur quomodo fœtus augeatur in ute
ro, & eſt etiam ſententia eiuſdem in ſexto phyſicorum.
commen. nonageſimoprimo, ubi dicit. quòd actio cuiuſli-
bet entis perficitur per quantitatem, & qualitatem termi-
natam, ſicut eſt diſpoſitio in entibus artificialibus. Et ad- Cā erroris.
uerte, & bene manda memoriæ, quòd iſta eſt una de præ-
cipuis cauſis erroris contingentibus latinis doctoribus, &
præcipue modernis, quia immiſcent propoſitiones ma-
thematicas ad inferendas concluſiones naturales, cum ta-
men Auer. dicat in ſecundo cœli & mundi. in commento F
quinquageſimonono, quòd demonſtrationes naturales nō
ſunt innatæ poni in hac ſcientia, uidelicet in naturali. &
ratio eſt, quia demonſtrationes naturales debent eſſe ex
cauſis naturalibus, ut ipſemet ſcribit in quarto cœli. com.
20. medium enim debet eſſe in eadem proximitate cum
extremis, ut dicit Ariſt primo poſteriorum. unde Ariſto.
in hoc plerunque damnat antiquos, & præcipue Platonē,
quia reddebat cauſas intelligibiles, id eſt mathematicas re
ſpectu effectuum ſenſibilium. Amor enim geometriæ, &
magiſtri fuerunt duæ cauſæ erroris Platonis in naturali-
bus tertio cæli. tex. commen. 60.

Propó. 120.

Mouens & motum debent eſſe ſimul.

ALLEGATA Authoritas, & probata diffuſe per
Philoſophū in ſeptimo phyſicæ auſcultationis. in
tea. com. 10. & infra intelligitur de uero motu, &
non de motu æquiuoco. diſtinctio patuit ſupra, & elicitur
ex octauo phyſicorum. commento quadrageſimo. Veri- Limitatio.
tatem autem habet propoſitio iſta de mouente in genere
cauſæ efficientis, fallit autem de mouente in genere cauſæ
finalis, præcipue in generabilibus, & corruptibilibus in

G quibus aliud eſt mouens, ut finis: & aliud eſt mouens,
ut efficiens, ut dicit Auer. in primo capite libri de ſubſtan
tia orbis. gloſſa autem eſt eiuſdem Ariſtote. in ſeptimo
phyſicorum. text. commen. oono. ubi inquit, primum
quidem igitur mouens non ſicut quod eſt cuius cauſa, ſed
unde eſt principium motus eſt ſimul cum co quod moue-
tur, licet Commen. propter prauam translationem ali-
ter erponat illum locum. cauſa enim finalis non mouet
niſi metapborice, ut ſcribit Ariſt. in primo de generatio-
ne & corruptione in tex. commen. quinquageſimoquin-
to. eſt enim faciens cauſa, ut unde principium motus, cu-
ius autem gratia non actiuum. nam ſanitas non factiuum
eſt niſi ſecundum metaphoram. uera autem eſt propoſi-
tio de motore immediate mouente propter inſtantiam de
motu elementorum de potentia accidentali qua mouen-
tur in principio a remouente prohibens, & etiam ad ex-
cludendam inſtantiam de motu proiectorum. & aduerte
quòd uera eſt propoſitio in motu locali quod pars mouẽs
poteſt contingere quòd non ſit diſtincta ſecundum lo-
cum, & ſubiectum a moto, ſed in motu alterationis, li-
cet mouens & motum ſint ſimul ſecundum contactum
nullo pacto, tamen poſſunt eſſe ſimul ſecundum ſubie-
ctum, quia forma exiſtens in ſubiecto non alterat nec
agit in ſubiectum ſuum in quo eſt. teſtatur hoc hecticus
H qui non ſentit ſebrem ſuam. unde in uera slteratione paſ
ſiua alteratio, & alteratum debent eſſe diſtincts loco &
ſubiecto. text. eſt expreſſus in primo de generatione,
& corruptione text. commen. ſeptuageſimooctauo, &
quia de motu loquimur uolo inſerere declarationem mul
tarum propoſitionum de motu. Solet dici quòd diuerſi
motus ſpecie ſunt a dinerſis motoribus ſecundum ſpe-
ciem. quæ propoſitio abſolute falſa eſt, quia idem calor
mouet ad ſubſtantiam quantitatem, & qualitatem, mo-
tus enim non reponitur in ſpecie, uel in genere ex mo-
uente, ſed ex termino. ſed ſi propoſitio illa alicubi uera
eſt, tenet de mouente quod eſt efficiens, & cum hoc eſt
ſorma & ſpecies. nam ſecundo phyſicorum tex. commen.
ſeptuageſimo. tres cauſæ plerunque ueniunt in unum,
ſic enim calor mouens ad calorem dat ſpeciem calefactio
ni, ubi aduerte quòd ex hoc patet error aliquorum aſſe-
rentium naturalitatem in effectu eſſe a cauſa efficiente ſo
lum, quod quidem falſum eſt, quia ab efficiente nihil aliud
ſit niſi quod tranſmutatur materia ad ipſam formam, ſed
ab illo non habet quod naturalis ſit, uel non ſit, ſed requi
ritur de neceſsitate quòd ſit aptitudo materiæ ad ipſam
formam. unde formæ artificiales uiolenter inducuntur ab
agente extrinſeco propter materiam non habere aptitu-
dinem ad illas. ſeptimo metaphyſi. commen. uigeſimono-
no. & conſidera quia inuenies aliquam generationem
eſſe naturalem, licet ſit cauſata ab agente per uiolen-
I tiam, ſicut generatio ignis ex colliſione lapidis cum fer-
ro cauſatur. Propoſitio etiam famoſa quæ dicit, idem
eſt ſubiectum motus, & termini motus uera eſt de ter-
mino intrinſeco oon de termino extrinſeco motus. nam
generatio ſubſtantialis eſt terminus extrinſecus alteratio-
nis, ut dicit Commen. ſexto pbyſicorum commen. tri-
geſimoſecundo. & tamen ſubiectum generationis eſt ma-
teria, quæ eſt ens in potentia, & ſubiectum alterationis
eſt ens in actu, ſcilicet ipſum compoſitum, ſic enim Ari-
ſtote. ex ſubiectis poſuit differentiam inter motum &
generationem. text. commen. octauo, in quinto phyſi-
corum. nam quod generatur non eſt, & quod mouetur eſt.

Vbi manda memoriæ quòd hoc eſt uerum de ſubiectis
proximis: tamen noli exiſtimare quòd ſubiectum alte-
rationis ſit aliud a ſubiecto generationis ſubſtantialis, ſi-
cut notabiliter monuit nos Auer. in primo de generatio-
ne, & corruptione. in commen. primo. ubi ſic ſcribit in
calce commen. & non debet aliquis dicere quòd ſubie-
ctum in alteratione aliud eſt a ſubiecto in ſubſtantia, quo-
niam quomodo contingeret, ut ſubiecto in ſubſtantia
ablato, ut ſubiectum in alteratione auferatur, ſubie-
ctum enim alterationis non eſt ei ſubiectum, niſi etiam
inquantum eſt ſubiectum in ſubſtantia, & ideo iſtud quod K
Ariſto. dedit in alteratione, dedit etiam in ſubſtantia.

Propoſitio etiam ex octauo phyſicorum. text. com-
ment. trigeſimoquinto. allegari ſolita omne quod per ſe
mouetur a motore extrinſeco corporeo non mouetur niſi
a motore moto, uera eſt, ſi ille motor extrinſecus habeat
in ſe per motum quod dico propter elementum quòd per
ſe mouet medium, tamen ipſum eſt per accidens motum
ad motum medij ſicut nauta in naui, & ratio eſt, quia ele-
mentum non habet partem intrinſecam in actu quæ poſ-
ſit per ſe moueri. unde teſte Auerr. in quarto phyſico-
rum. commen. ſeptuageſimoprimo. elementa poſita in
uacuo non poſſent moueri, quia non diuiduntur in par-
tem per ſe mouentem, & partem per ſe motam, & ad-
uerte in talibus corporibus ſimplicibus dum mouentur
de potentia accidentali ſeu uiolenta idem numero eſt ſu-
biectum quod eſt in potentia ad motũ cum eo quod actu
mouebitur, ita quòd potentia & actus ſunt in eodem nu
mero ſubiecto, ſed dum mouentur de potentia eſſentia-
li in alio ſubiecto eſt potentia, & in alio eſt actus, uerbi
gratia, ſi ignis generandus ex oleo debet moueri ſuperius
de potentia eſſentiali talis potentia ſundatur in oleo ex
quo a generante debet tranſmutari, & moueri ignis ſur-
ſum, ſed motus ſecundum actum erit in igne, quia gene- L
rans dans formam dat accidentia concomitantia formam,
mediante tamen forma. unde propoſitio famoſa, quæ di
cit quòd forma exiſtẽs in ſubiecto non agit in ſubiectum
ſuum fallit in motu locali, & fallit in motu ſpiritali, ue-
ra eſt de actione alteratiua quæ ſit cum abiectione contra
rij de diſtinctione illa, & differentia de duplici potentia,
uide clare Auerr. in octauo phyſicorum. commen. quar
to contra Iohan. grammaticum. Propoſitio etiam quæ
allegari ſolet ex primo de anima. tex. commen. quadra-
geſimo, quòd naturaliter mouetur uiolenter mouetur lo
cum habet, ut gloſſat ibi Comment. in motu recto, fallit
autem de motu circulari. nam coelum naturaliter moue-
tur motu circulari, & tamen nullo modo poteſt moueri
uiolenter. Ita etiam gloſſat Comment. illam propoſi-
tionem in ſecundo coeli & mundi. in commen. octuage-
ſimoquarto. ubi animaduerte quòd oẽs etiã huiuſmodi
propoſitiones, uidelicet, omne corpus ſenſibile habet ubi,
& omne corpus ſenſibile habet locum naturalẽ & innatu
ralẽ, & locus partis naturalis eſt idem numero cum loco
totius. omnes huiuſmodi propoſitiones habent ueritatem
in mobilibus motu recto, & in motibus qui ſunt ex ſe non
ab extrinſeco, falſæ autem ſunt in coeleſtibus. gloſſa eſt
Commen. tertio pbyſicorum. commen. quadrageſimo- M
octauo. Similiter propoſitio illa, corpora ſimplicia mo-
ta ſunt contraria uera eſt de his quæ mouentur motu re-
cto, gloſſa eſt Auerr. tertio phyſicorum. commen. qua-
drageſimonono. & eodem modo eſt intelligenda propo
ſitio dicens. quòd motus naturalis intẽditur in fine in mo
bilibus motu recto, natura enim ſere æquiuoce dicitur
de generabilibus, & de corporibus coeleſtibus quæ mo-
uentur circulariter, ut patet primo coeli. commen. quin-
to. Propoſitio etiam famoſa, quæ dicit, motus eſt ab
immobili, & ſolet allegari ex libro de motibus anima-
lium. & etiam ex tertio de anima. text. commen. quin-
quageſimoquinto. ueritatem habet, ut inquit dominus
Albertus in quarto pbyſicorum in digreſsione ſuper tex.
commen. quadrageſimotertio in motu animæ, & intelli-
ligentiæ, fallit autem in motu naturali, quia motus
ille non procedit ab immobili, ſed a generante bene, ta
men talis motus terminatur ad immobile quod eſt locus
eius, ſed ſecundum iſtam gloſſam Alberti uidetur quòd
illa intelligitur in genere cauſæ efficientis, ita quòd cau
ſa efficiens motus ſit immobilis. Et iſta non uidetur
fuiſſe ſententia Ariſtot. in libro de motibus animalium,
& etiam in tertio de anima. immo uidetur quòd hoc ſit
in genere cauſæ materialis, quia in omni motu requiri-
tur aliquid fixum, & immobile circa quod figatur motus,
unde ibidem Ariſtot. inducit authoritatem Homeri di-
centis

A centis quòd omnes dij non poſſent terram a ſuo loco extrahere, quia in motu cœli requiritur aliquod fixum, nam ultima ſphæra locatur per centrum, & Commen. in octauo phyſicorum commen. 84. expreſſe dicit ſuper uerbis Ariſto. ibi dicentis neceſſe eſt aut in medio, aut in circulo eſſe, hæc enim principia ſunt, hæc enim duo ſunt principia totius ſecundum quod totum eſt ſphæricum, mediū quidem eſt principium ſecundum quod ſuper ipſum eſt motus, circunferentia uero quia ex illa eſt initium motus, & declaratum eſt in libro de motibus animalium ſecundum locum, quoniam omne quod mouetur habet corpus quieſcens circa quòd uoluitur, & quòd uirtus quieſcētis debet eſſe firmior uirtute illius quod mouetur, & ſi aliter eſſet totum expelleretur. exiſtentia ergo mundi huius his duabus uirtutibus perficitur, ſcilicet uirtute quietis, & uirtute mouendi quæ eſt contraria illi, & in ueritate ſi inſpiciatur proceſſus Ariſt. in illo libro, & in tertio de anima. text. commen. quinquageſimoquinto, iſta eſt mens eius ſine dubio, quod in omni motu requiritur aliquod fixum circa quòd uerſetur & appodietur motus.

Propoſitio etiam famoſa quæ dicit, quòd omne quod mouetur ad omnē differentiam poſitionis eſt animatum, B ſic limitari debet, & ſuppleri. uidelicet aut eſt inſtrumentum deſeruiens animæ, præcipue apud tenentes calorem naturalem, & ſpiritum non eſſe formaliter animatum, cum tamen moueatur ad omnem differentiam poſitionis ab anima, & ſecundum quod exigunt animæ uirtutes, & operationes, quòd ſic etiam gloſſari ſolet propoſitio Philoſophi. in ſeptimo phyſicorum text. commen. decimo, ubi enumerat motum uertiginis inter motus uiolentos, uera eſt propoſitio ſi talis motus comparatus fuerit ad motorem qui eſt natura, fallit autem propoſitio ſi comparetur ad motorem qui eſt anima, nam anima eſt ſupra naturam, & intellectus ſupra animam, & deus ſupra intellectum, unde anima ad diuerſos potentiam habet motus, & differentias motuum. Propoſitio etiam famoſa quæ dicit, quòd omne quod mouetur, partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem, uera eſt in ueris motibus, fallit in mutationibus ſubditis, & inſtantaneis, & ſi uniuerſaliter uera eſſe debet, tunc oportet aſſumere nomine motus totum aggregatum, ex motu uero præuio, & ex ſubita mutatione quandoquidem tales inſtantaneæ mutationes ſunt fines motuum, & finis rei non inueniri poteſt ſine re cuius eſt finis, gloſſa eſt Auer. in ſexto phyſicorum commen. trigeſimoſecundo.

Propō. 121.

Natura determinatur ad unum.

C EXTRAHITVR iſta propoſitio ex nono primæ philoſophiæ. text. commen. tertio, ubi Ariſtote. ponit differentiam inter potentias rationales, & irrationales, nam potentiæ rationales ſunt ad oppoſita. irrationales autem ſunt ad unum, & intelligitur de potentijs actiuis, quia ut bene ſcribit Auer. in ſecundo phyſicorum commen. 48. non datur contingens ad utrumlibet in potentijs actiuis naturalibus, quia natura eius eſt natura materiæ. Non intelligitur autem propoſitio quòd natura determinetur ad unum producibile; ſed ad unum modum producendi, quia uidelicet non eſt principium indeterminatum reſpectu oppoſitorum ſicut eſt uoluntas, ubi aduerte quòd ratio allegatur ibi quare potentiæ rationales ſint ad oppoſita, quia eadem eſt ſcientia contrariorum, ubi Auer. reddit cauſam dicens, iuxta text. quare agens rationale agit duo contraria, & eſt, quia agit per ſcientiam, & quia ſcit duo contraria, ideo agit duo contraria, quia ſcientia contrariorum eſt una. Et ex hoc nota quòd aliqui gloſſant iſtam propoſitionem iſto modo, quòd ſcientia contrariorum eſt una ſubiectiue, quia intellectus eſt ſubiectum omnium ſcientiarum. Sed ex præfata authoritate Ariſt, & Auer. elicitur quòd una eſt ſcientia de contrarijs obiectiue, quia contraria ſunt obiecta conſideranda ab una, & eadem ſcientia: ſicut enim unus eſt uiſus albi & nigri, & lucis & tenebræ, & idem auditus ſoni, & ſilentij, ſecundo de anima. tex. commen. 120. & 144. ſic una eſt ſcientia ſanitatis, & ægritudinis, & una eſt ſcientia uirtutis, & uitij, & illa propoſitio habet ueritatem de uere contrarijs. Nam eſt inſtantia, ſubſtantia enim corporalis quiditatiue pertinet ad naturalem, ſed incorporea ad diuinum. * Aduerte etiam quòd ſcientia contrariorum eſt una iſto modo, ſed eſt differentia inter dialecticam, & rhetoricam, & inter alias ſcientias, quia illæ ſunt contrariorum uniformiter, & æqualiter, ſed aliæ ſcientię ſpiritales ſunt unius contrariorum per ſe, & alterius per accidens aut conſecutiue, ut medicina principaliter eſt ſcientia ſanitatis, ægritudinis uero ſecundario, & conſecutiue, & ſcientia moralis principaliter eſt uirtutis, uitij uero per accidens. ita dicit Alexan. in ſecundo topicorum. ADDITIO.

Vna eſt ſcientia contrariorum.

Propō. 122.

Nihil agit ultra ſuam ſpeciem.

VAGATVR per ſcholas iſta propoſitio, ſed eſt falſa, ſi abſolute intelligatur, miſcibilia enim in mixto agunt ad actum mixti qui eſt præter actum miſcibilium, ut patet ex ſeptimo primæ philoſophiæ. text. commen. ultimo, ubi dicitur, quòd caro non eſt ignis, & terra, ex primo, & ſecundo de generatione, & corruptione. E Si uero intelligatur de actione ſimpliciū, adhuc eſt falſa, quia ſimplicia nō ſemper agunt in ſimplici uirtute. Sed quādoque agunt in uirtute ſua & in uirtute cœli, & in uirtute animæ, ut patet in 2. de anima. tex. com. 41. contra Empedoclem. iam autē ſupra diximus quòd actio alicuius quando ipſum ſit inſtrumentum ſpecie uariari poteſt a ſua propria actione, qua agit tanquam agens principale. Licet igitur ſimplicia in uirtute propria agentia non agant ultra propriam ſpeciem, quando tamen agunt in uirtute ſuperioris agentis cuius ipſa ſunt inſtrumenta, tunc ultra propriam ſpeciem agunt. limitari autem poteſt propoſitio famoſa iſto modo quod uera eſt de agentibus in uirtute propria. unde uirtus informatiua exiſtens in ſemine, licet nō ſit animata in actu producit inde animatum, quia eſt inſtrumentum rememoratum ab animato, uidelicet a cœlo. Fallit etiam in accidentibus eadem ratione, quia idem eſt agens diſponens materiam, & inducens formā, ſed non uirtute propria, ut diximus, quia agit ſicut inſtrumentum. Fallit in agente remoto. Fallit in agente per accidens, & a caſu, uide pro his 7. primæ philoſophiæ cō. 31. Vbi ſcribit, quòd omne mixtum cum materia ſit a mixto cum materia, per hoc datur intelligi quòd propoſitio tenet de agente propinquo, & per ſe agente, unde in 12. primæ philoſophiæ. commen. 24. iſtas tres conditiones ex mente Alexan. ubi ſcribit Commen. quod iſta propoſitio conueniens ſit a conuenienti uerificatur tribus conditionibus, ſcilicet ut ſit in agente non inſtrumento. F Et in propinquo non remoto. Et in agente eſſentialiter non accidentaliter. Aduerte tamen unum annotatione dignum, quod agens debile quando agit in materiam paſsibiliorem, magis, & manifeſtius agit, quàm ſi ageret agens fortius in materiam difficilis paſsibilitatis, ut ſcribit Auerroes ſuper ſecundo de generatione animalium. Et conſimilem ſententiam habet in ſecundo metheororum cap. ſecundo ubi agit de uentis, inquit enim. Non eſt impoſſibile ut agens debile faciat in nomet loco actionem maiorem actione agentis fortis, & hoc propter diuerſitatem ſubiecti in diſpoſitione ſeu præparatione.

Propō. 123.

Scientia qualibet ſpeculatiua, aut eſt naturalis, aut mathematica, aut diuina.

SCRIBITVR in ſexto primæ philoſophiæ tex.com. 2. gloſſatur tamen per Auerr. de ſcientijs cogitatiuis 9.met.com. ult. & 3.de anima.com. 36. nam ſcientia illa quæ ſecundum fictionem eius habetur per intellectum adeptum, currit alio curſu, & ex hoc ſoluitur quoddam argumētum fieri ſolitum contra Philoſophum de inſufficientia

G ſufficientia ſcietiarum, quãdo quidem cognitio quiditatiua intelligentiarum ſecundum proprias rationes eſt quoddam ſcibile : ergo pertinet ad aliquam ſcientiam. non ad naturalem, neq; ad mathematicam ſicut patet, nec ad ſciẽtiam diuinam traditam a Philoſophis, quia in hac ſcientia nõ cognoſcũtur quiditates intelligentiarũ ſub proprijs cõceptibus, ſed ſub cõceptibus tranſcendentibus. diceret.n. Auer. ad hoc argumentũ quòd talis contemplatio quiditatiua illo mõ ptinet ad metaphyſicã ſub rationibus tranſcenden tibus, uel ſub aliquo conceptu aggregato ex talibus, ſed cognitio ipſarum in propria forma nõ pertinet ad aliquã ſciam ex his quæ acquiruntur per diſcurſum, ſed habetur alio modo, uidelicet per intellectum adeptũ, & ita nõ oportet ponere quartum genus ſcientiæ ſpeculatiuæ, & ſic ſoluitur argumentum, quod Scotus reputat Achillẽ in prima. q. primi metaphy. ſecundũ Theologos autem noſtros in prologo primi ſententiarum dicitur, quòd illa diuiſio ſcientiarũ poſita per philoſophum, in. 6. primæ philoſophiæ locum habet de ſcientijs humanitus inuentis. nam ultra illas oportet ponere unam ſupernaturaliter inſpiratam, & iſta eſt ſacra Theologia.

Propõ. 124.

H

Senſus non decipitur circa proprium obiectum.

ALLEGARI ſolet ſæpe ex ſecundo de anima tex. com. 63. Vbi aduerte quòd Auer. ibidem gloſſat illam propoſitionẽ iſto mõ, uidelicet quòd ſenſus in maiori parte circa ſenſibile proprium non errat. Themiſtius aũt ibidem ponit tres conditiones in ſecundo de anima. cap. 21. & eſt ſuper expoſitione tex. cõ. 63. inquit propria ſcilicet ſenſibilia ſunt quæ a cæteris ſenſibus dignoſci non poſſunt, & circa quæ nec temeritas, nec hallucinatio ſenſuum cadit, ſi natura integre incorrupteque iudicet, nec cauſa ſit quæ extrinſecus obſtrepat, nec poſitura obſiſtat, nec inter capedo aut receſſus officiat. falli enim aſpectus nequit circa rem uiſibilem, ſi mundus & probus oculus habeatur, ſi ſerenum ſit, ſi interſtitio iuſto colores abſceſſerint. uult ergo quod circa ſenſibile proprium in debita diſtantia approximatum ſtante puritate organi, & debita medij diſpoſitione non contingit ſenſum errare. in hoc autem apparet manifeſta differentia inter ſenſum, & intellectum, quia intellectus circa communia non decipitur, ſed magis circa propria, ſenſus autem ſe habet

I oppoſito modo.

Propõ. 125

Semper honorabilis eſt agens patiente, & principium materia.

SCRIBITVR & allegari ſolet frequenter ex tertio de anima. tex. com. 19. ubi Ariſtot. comparat intellectum agẽtem intellectui materiali. Gloſſari autem cõſueuit de paſſo reſpondente ipſi agenti, quia non oportet abſolute quodlibet agens nobilius eſſe quolibet paſſo. nam certum eſt quòd ſenſitiuæ animæ uirtutes ſunt paſsiuæ, ut patet in ſecundo de anima tex. commen. 51. uirtutes autem animæ nutritiuæ ſunt actiuæ, non tamen dicimus illas eſſe nobiliores ſimpliciter uirtutibus ſenſitiuis. Vnde Ariſt. quia iã probauerat quòd in omni natura in qua eſt unum quòd eſt omnia fieri, oportet dare alterum quod eſt omnia facere, ſic tale quod eſt omnia facere quòd correſpondet illi quod eſt omnia fieri oportet quod ſit præſtantius illo. & ita in natura animæ, quia ut inquit Commenta. ibi in commen. quia anima eſt unum entium naturalium, & ſcientia de anima eſt naturalis, & datur ibi intellectus poſsibilis qui eſt omnia fieri, oportet quòd etiam detur intellectus qui eſt omnia facere, & talis eſt præſtantior intellectu poſsibili. & ſimiliter quia materia prima eſt omnes formæ materiales in potentia, oportet quòd ſint in actu in primo motore, ut dicitur. 12. metaph. commen. 18. & ille eſt longe præſtantior materia ut patet.

Vbi animaduerte quòd ſemper in bona comparatione cętera debent eſſe paria, excepto illo in quo eſt comparatio. non enim quælibet potentia actiua debet comparari cuilibet paſsiuæ, ſed ſibi correſpondenti. dantur enim materiæ propriæ, ſicut & formæ, non enim quodlibet ex quolibet fieri poteſt, ſed determinatum ex determinato. K ſic enim in ſimili gloſſatur famoſa propoſitio Philoſophi in octauo phyſicorum tex. com. 75. æternum & incorruptibile eſt prius natura, & tempore, & perfectione generabili, & corruptibili, ueritatem enim cæteris paribus continet, uidelicet comparando actum ad actum, & potentiam ad potentiam, nõ comparando potentiam ad actum. nam prima materia eſt æterna, & forma eſt generabilis, & corruptibilis, & tñ forma eſt pręſtãtior materia, ut patet in 7. primæ philoſophiæ. in tex. com. ſeptimo, & ſecũdo phyſicorum com. 4. & ſimiliter gloſſatur alia famoſa propoſitio quæ ſolet allegari ex tertio de anima com. 36. & ex ſecundo de anima tex. com. 24. uidelicet quando aliqua duo concurrunt ad conſtitutionem alicuius tertij, quorum unum ſe habet ut materia, & aliud ut forma : quod ſe habet ut forma eſt perfectius eo quod ſe habet ut materia, uera eſt ſi ſunt eiuſdem ordinis, puta ſi ambo fuerint ſubſtantiæ, aut ambo fuerint accidentia, ſed ubi ſunt diuerſorum ordinum non tenet. nam certum eſt quòd obiectum in ſcientia ſe habet ut materia, & modus L conſiderandi ſe habet ut forma. nam idem obiectum ſecundum materiam ſub diuerſis modis conſiderandi, & ſub diuerſis abſtractionibus poteſt ſpectare ad diuerſas ſcientias, ut dicit Commen. in ſecundo phyſicorum. commen. 71. & tamen perfectio ſcientiæ magis attenditur circa nobilitatem obiecti, quàm circa modum conſiderandi. Inquit enim Ariſtote. in libro primo de partibus animalium cap. 5. quòd melius eſt habere topicam cognitionem de ſubſtantijs ſeparatis a materia, quam demonſtratiuam de iſtis materialibus, & dat exemplum de pulchra muliere, quòd longe magis delectat pulcherrimam inſpicere mulierem, quàm alterius omnia pertractare membra. & ita etiam ſentit Auer. in ſecundo cœli & mundi. in com. 60. ubi habet de demonſtrationibus inductis de illis quæſtionibus, quod quanuis non ſint demonſtrationes perfectæ fidei, tamen quia ſubiectum earum eſt ualde nobile, ſunt nobiliores illis. modicum enim nobile nobilius eſt multo ignobili. Sed tunc eſt difficultas. nam tunc ſequeretur quòd ſenſibile eſſet præſtantius ſenſu, quia agit in ſenſum & eſt agens proportionatum correſpondens Dubium. ſenſui. Niſi eſſet quòd non inconuenit idem reſpectu Solutio. eiuſdem ſub uno reſpectu eſſe præſtantius illo, quod tamen ſimpliciter deinde eſt imperfectius, ſicut brutum ratione qua ſanum eſt præſtantius homine ratione qua ęger, M & ut inquit ſapiens Salomo, melior eſt canis uiuus leone mortuo : ita pariſormiter ſi ſenſus comparetur ſenſibili ratione qua recipit ſpeciem, & mouetur ab obiecto ſub illo reſpectu quo patitur ſenſus & obiectum agit eſt imperfectior ſenſibili, tamen abſolute ſenſus eſt nobilior ſenſibili, quia perfectiſsima operatio eius excellit perfectiſsimam operationem ſenſibilis, & hoc a ſigno arguendo. Et animaduerte hic unum annotatione dignum quod non eſt credendum quòd uirtutes ſenſitiuæ ſint pure paſsiuæ, ita quòd nullo modo agant, nam licet ſenſus particularis, quia materialis eſt habens particulare proprium ſenſibile materialiter obiectum extra, maxime per ſe patitur a ſenſibili, & minime agit, & ideo dicitur quòd ſenſus maxime in patiendo perficitur, aliquid tamen agit. cum n. ab obiecto patitur in recipiendo conuertit ſe ſuper ipſum in cognoſcendo ipſum, ſicut patet in uiſu, & auditu ex hoc, quòd quanuis obiectũ per ſpeciẽ ſuam agit imprimẽdo ſe organo, ex hoc non uidet, & audit hõ niſi uis uiſiua, uel auditiua ad percipiendum obiectum per motum ſpeciei ſe cõuertat ad obiectum, ſecundũ quòd dicit Philoſophus in libro de ſẽſu & ſẽſato, quòd ad alia fortiter intẽti de lara ſub oculis nõ uidemus. Nec potes dicere quòd talis recipiẽdo uidet, licet interiori uirtute nõ iudicat, quoniã & ſi dormienti apertis oculis lux eſſet præ

Virtutes ſenſitiuæ non ſunt pure paſsiuæ.

ſens

A ſens ipſa organo imprimeretur, & tamen nihil uideret, quia uis particularis uiſos ligata eſt, & tamen patitur, cuius ſignum quòd magno ſplendore oculis impreſſo ui paſsionis excitatur, & tunc primo uidet. quòd etiam patet in dormientibus qui non audiunt paruos ſonos etiam auribus impreſſos, & cum magno ſtrepitu excitantur, & fuit ſententia ſolennis doctoris Henrici de Gandauo in quolibeto ſecundo. q. 6. & uidetur mihi quòd iſta ét fuerit mens Auer. nam in ſecondo de anima. in com. 125. inquit qoòd Ariſt. opinatur quod ſenſuum quidā ſunt in ca. relationis, & quidā ſunt in cap. actionis, & paſsionis per ſe, & accidit eis relatio, & in comment. 144. ſcribit clarius declarando iſtam ſententiam ponens documentum ſuper uerbis Ariſtote. ibi in tex. dicentis quòd auditus eſt aliqua proportio, & non dixit proportio ſimpliciter, quia exiſtimatur quòd iſta proportio quamuis ſit in capitulo relationis, tamen eſt proportio agens, & proportiones in eo quòd proportiones non ſunt agentes, ſed in eo quòd qualitates. ſenſus igitur numeratur in relatione uno modo, & in qualitate alio modo, & ſic intelligitur.

Propō.126. *Quæcunque eadem generatione generantur & eadem corruptione corrumpuntur ſunt eadem realiter.*

B EX QVARTO primæ philoſophiæ. tex. comm. tertio allegari ſolet, habet tamen ſic limitari de illis quæ æqoe primo generantur, alias ſequeretur quòd quantitas, & ſubſtantia, & propria paſsio, & ſubiectum eſſent una res, quod tamen communiter non teneri ſolet. Vnde animaduerte quòd iſta propoſitio locum non habet de his qoæ ſimul tempore generantur, uerum etiam quæ generantur ſimul ſecundum naturæ ordinem, unde licet ſubſtantia & quantitas terminata ſimul tempore generatur, & corrumpitur, tamen non ſunt ſimul natura, quia per Auer. in illo libro de ſubſtantia orbis, quantitas terminata aduenit poſterius non tempore, ſed ſecundum eſſe, ideſt ſecundum natoram ſubſtantiæ compoſitæ.

Dubium. Sed tunc eſt maxima difficultas contra iſtam gloſſam. nam tunc probatio Ariſtote. ibi non procederet de ente, & uno. nam unitas eſt paſsio entis, & per conſequens non ſimul natura generatur paſsio, & ſubiectum.

Solutio. Ad hoc ego dico ſalua pace aliter ſentientium. nam ſcio quòd uiri magni oppoſitum tenent quòd non fuit de mente Ariſtote. & ſui Commentator. Auer. quòd unitas ſit paſsio entis, ſicut late diſputaui in commentis meis ſoper ſeptimo primæ philoſophiæ, & ſuper formalitatibus, nec reperitur locus in doctrina Ariſtote. & Auerr. ubi dicatur qoòd unum ſit paſsio entis, licet Auicen. dicat illud.

Contra ponētes quòd unitas ſit paſsio entis. C unde ubique locorum uniformiter uidetur Ariſtote. loqui de ente & uno, & ne uideamur iſta gratis dicere, Ariſto. in quarto primæ philoſophiæ. in tex. commen. tertio dicit quòd ens & unum ſignificant eandem naturam, ſed non ſecundum eandem rationem, ſicut principium & cauſa quæ dicunt eandem naturā, ſed ratio principii eſt negatiua, quia dicit negationem eſſendi ab alio, quia principio non datur prius, quia de ratiooe principii eſt primum eſſe, ut dicit Ariſtote. in quinto metaphyſicorum. Ratio autem cauſæ eſt poſitiua, quia eſt ab illa aliud eſſe. cauſa enim eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud, ita pariformiter unum non ponit ſupra ens aliquam naturam, aut proprietatem poſitiuam, ut tenuit Auicen. & Scotus, ſed ut dicit Auer. in libro deſtructio deſtructionū, in diſputatione tertia in ſolutione decimæquartæ dubitationis non debet intelligi de unitate eotis niſi ſignificatio priuatiua. & ita etiam dicit quarto meta. commen. tertio.

Amplius in eodem tex. commento tertio Ariſtote. expreſſe dicit quòd ſubſtantia uniuſcuiuſque rei eſt una, ſicut & ens, & Auer. ibi in commen. dicit, quod unaquæque ſubſtantia eſt una eſſentialiter, ubi uniformiter comparatur ens, & unum ad unumquodque. Et confirmatur quia Commentator arguit contra Auicen. ponentem eos, & unum eſſe diſpoſitiones accidentales ſuperadditas eſſentiæ, & eodem medio concludit quod quemadmodum unaquæque res per ſe eſt ens, etiam per ſe eſt una, quia aliter ut deducit eſſet proceſſus in infinitum.

D Patet autem quòd niſi eſſet eadem perſeitas in utraque præmiſſa argumentum eius eſſet ſophiſticum, & in quatuor terminis. Amplius ibidem Ariſtote. texto commen. quinto habet quòd unius inquantum unum, & eotis inquantum ens eædem ſecundum ſe ſunt paſsiones. Amplius decimo metaphyſicorum tex. commen. ſexto, habet quòd ens, & unum æqualiter dicuntur de omnibus, & idem habet in tex. commento ſeptimo, & in tex. commento octauo dicit quòd æqualiter aſſequuntur categorias ens, & unum, uidelicet quòd ſicut ens diuiditur in decem prædicamenta, ſic & unum. & Commentator in commen. dicit quòd unum diuiditur in decem prædicamenta, & dicitur multipliciter, ſicut & ens. unde ſicut ens eſt genus analogum ad decem prædicamenta, eodem modo & unum. unde ſicut eſt prædicatio ſuperioris de inferiori quando ens prædicatur de decem prædicamentis, ita etiam eſt de ono. nam ſubſtantia uniuſcuiuſq; rei eſt una eſſentialiter ſicut eſt ens, ut dicit expreſſe Philoſophus, & Commentator quarto metaphy. tex. commen. tertio, & ideo non poſſum non mirari de Ioanne Scoto, & de ſequacibus & de multis aliis uiris illuſtribus tenentibus unum eſſe paſsionem entis, & prædicari de ipſo, & de inferioribus ad ens in ſecundo modo dicendi per ſe, & id quod fuit in cauſa quare deuenerint ad illam opinionem, quia iſti in ſcientia diuina imitati ſunt Auicen. & Auer. tertio de anima. comm. trigeſimo dicit quòd nullibi ita errauit Auicen. ſicut in meta.

E Auicen. autem ut ſcribit Auerr. quarto primæ philoſophiæ. commen. tertio, & decimo metaph. commen. octauo multipliciter errauit circa hoc, primo enim opinatus eſt quòd ens & unum dicunt accidentia ſoperaddita eſſentię, & cauſa erroris fuit, quia non diſtinxit inter ens qood eſt tanquam genus, & inter ens quod ſignificat uerum. ens enim quod ſignificat uerum eſt accidens, & ens quod ſignificat genus ſignificat unumquodque decem prædicamentorum multipliciter. unde quinto metaphyſicorum commento decimoquarto ſcribit Auer. debes ſcire quòd hoc nomen ens quod ſignificat eſſentiam rei, eſt aliud ab ente quod ſignificat uerum. Et ideo expoſitores diuerſantur in quæſito ſimplici, ſ. dicere utrum aliquid eſt in ſecundo topicorum, uel utrum collocetur in quæſtionibus accidentis aut generis, qui enim intelligit de ente illud quod eſt commune decem prædicamentis dicit quòd collocator in quæſtionibus generis, & qui intelligit de ente illud quod intelligitur de uero, dicit quòd collocatur in quæſtionibus accidentis, & in libro deſtructio deſtructionum in ſolutione tertij dubij inquit. nomen entis dicitur duplex. uidelicet dicitur de uero, & de oppoſito priuationis, & hoc eſt quod diuiditur ad decem prædicamenta, & eſt eis tāquam genus.

F Alius error Auicen. fuit quod credidit quòd unum quod eſt ſynonymum enti eſt idem cum illo quod eſt principium numeri, & quantitatis, & quia tale unum numeratur in accidentibus, exiſtimauit quòd unum quod ſignificat omnia prædicamenta eſt accidens. Scotus autem io aliquibus concordat cum Auicen. & in aliquibus diſcrepat. nam quia tenet unum eſſe paſsionem entis & dicere aliquam rationem poſitiuam ex natura rei conuertibilem cum ente, io hoc diſcrepat ab Auerr. & tenet cum Auicen. Diſcrepat autem ab Auicenna, & concordat cum Auerr. quia apud ipſum, & ſuos ſequaces non eſt idem unum quod conuertitur cum ente, & quod eſt principiom quantitatis, & numeri, neque tenet quòd ens, & unum ſint diſpoſitiones accidentales ſuperadditæ eſſentiæ, ut tenuit Auicen. Tu autem animaduerte, & conſidera quia multæ ſunt uiæ iſtis temporibus multum remotæ a ueritate, & a ſyncera philoſophia Ariſtot. & quiſquiſq; confidit in proprio ingenio, mihi autē ſatis fuerit excitare intellectus nobiles ad perſcrutationē ueritatis, quia non decet Philoſophum eſſe addictum alieni uiæ, & dimittere rationem. iſti. n. rectius Philodoxi nuncupantur, quam Philoſophi. ſemper aurea illa Platonis ī Phœdone ſentētia mihi

in ſimilibus

G in ſimilibus caſibus occurrit. Nullum inquit malum maius hominibus contingere poteſt, quam ſi rationes odio habuerint.

Propó. 127.

Intellectus & intellectum, & intellectio ſunt idem in abſtractis a materia.

FAMOSA eſt anthoritas, & ſolet allegari ex tertio de anima. tex. commen. decimonono, ubi Ariſtote. loquens de intellectu agente inquit. idem autem eſt ſecundum actum ſcientia rei, & conſimile

Limit. 1. habetur ibidem in tex.commen.uigeſimoſeptimo. uera tamen eſt propoſitio in intelligentijs quæ in intelligendo nullo modo dependent a corpore, nec ut a ſubiecto, nec ut ab obiecto. unde præſens propoſitio ueritatem non habet de intellectu noſtro poſsibili, qui in intelligendo dependet a phantaſmatibus, ſiquidem oportet intelligentẽ phantaſmata ſpeculari, ut dicitur in tertio de anima tex. commento trigeſimo, & trigeſimonono. gloſſa eſt Auer. in eodem comment. decimonono ſuper hoc. inquit enim, & innuit ut reputo aliquid proprium intellectui agenti in hoc in quo differt a materiali, ſcilicet quòd in intelligentia agente ſcientia in actu eadem eſt cum ſcito, & non eſt ſic in intellectu materiali, cum ſuum intellectum eſt res quæ non eſt in ſe intellectus. conſimilem ſententiam habet Commen. in duodecimo metaphy. commen. trigeſimonono, ubi inquit, intellectus & intellectum, & in-

H telligens reducuntur in unum, & non differunt niſi ſecundum reſpectum diſpoſitionum. intellectus enim inquantum intelligit intellectum dicitur intellectum, & inquantum intelligit per ſe, id eſt per ſuam eſſentiã dicitur quòd intellectio per ſe eſt ipſe intellectus econtrario illi quod intelligit per aliud. & hoc ut reputo, addit Comment. propter intellectum poſsibilem qui intelligit per aliud, id eſt per ſpecies aliorum, ut patet tertio de anima. text. commen. octauo. ex cognitione enim aliorum deuenit in ſui cognitionem. Et hic iterum expreſſe patet quòd ſcientia noſtra non eſt idem cum ſubſtantia intellectus noſtri, cuius oppoſitum quidam tenuerunt. conſimilem ſententiam habet clare Commenta. in libro deſtructio deſtructionum in diſputatione quinta, in ſolutione ſecundi dubij. ubi inquit, ipſi ſcilicet Philoſophi opinati ſunt quòd formæ ſunt in ſcientes prout conſiſtunt in materia, & ſi forte inueniretur aliquid in materia non conſiſtens, manifeſtum eſt quòd eſt pura ſcientia, & hoc pateſit apud eos omni ratione. ipſi enim reperierunt formas naturales aliquo modo ſeparatas a materia, & ſunt pura ſcientia & intellectus, & intellectus non eſt aliud in eſſentia a forma rerum a materia ſeparatarum. Vnde poſtquam res quæ de ipſarum naturis non ſeparantur, ſic ſe habent, quan-

I to magis illæ quæ de natura earum continue ſeparantur, digniores ſunt quæ ſint purus intellectus & pura ſcientia, & quia rerum intelligibilia eadem ſunt quòd rerum ueritates, & intellectus non eſt aliud niſi comprehenſio intelligibilium, erit in nobis intellectus, & intelligibile unum & idem inquantum eſt intelligibile, & nulla eſt ibi differentia niſi inquantum intelligibilia ſunt rerum intelligibilia quæ de earum natura non ſunt intellectus, immo fiunt intellectus prout intellectus ſeparat dictas formas a materijs ipſarum, & propter hoc intellectus noſter, & intelligibile non ſunt unum, & idem omnimode. Et aduerte quòd licet in omnibus intelligentijs citra intellectum poſsibilem ſecundum Peripateticos, iſta propoſitio uera ſit, nullibi tamen ſimpliciter uerificatur ſicut in intellectu Dei, ſicut gloſſat Commenta. duodecimo primæ philoſophiæ. commen. quinquageſimoprimo. Et ratio eſt, quia in ſolo primo quiditas, & eſſentia ſunt eadem ſimpliciter & omnibus modis, quia ipſe eſt ſolus ens per eſſentiam, & eſt quiditas abſoluta, & alia entia quiditatem habent, ut dicit Auerr. in diſputatione. 6. in ſolutio. ſexti dub. in libro deſtructionum.

K Propó. 128.

Non quodlibet agit in quodlibet, ſed determinatum in determinatum.

FAMOSA eſt propoſitio, & ſolet allegari ex primo phyſicæ auſcultationis. tex. com. 43. & eſt una de ſuppoſitionibus conceſsis in ſcientia naturali, & de numero illarum propoſitionum quæ indigent modicula innuitione, unde inductione & exemplo ſenſato perſuaderi poteſt, & placuit mihi in hoc loco ponere plures ex huiuſmodi propoſitionibus quæ ſunt principia, & ſuppoſitiones conceſſæ in ſcientia naturali. Et ſunt hęc, uidelicet,

Motum eſſe, multitudinem entium eſſe.

Primo phyſicorum. tex. comm. 8.

Supponens quædam in ſcientia naturali.

Naturam eſſe, & naturæ diffinitio.

Secundo phyſicorum. tex. com. 3. &. tex. com. 6.

Omnia aut quædam moueri quæcunque natura conſtant.

Primo phyſicorum. tex. comm. 11.

Ex nihilo nihil fieri.

Primo phyſicorum. tex. comm. 32.

Plures formas naturales eſſe in materia.

Commen. ſecundo phyſicorum comm. uigeſimoprimo ex fundamentis, quæ ponit naturalis eſt quòd plures formæ naturales ſunt in materia. & eſt etiam ſententia Ariſtot. in ſexto primæ philoſophiæ. tex. commen. primi. ubi habet. Phyſica eſt circa ſubſtantiam, quæ ſecundum rationem ut ſecundum magis non ſeparabilem ſolum. & ut ponderat

L ibi Commen. ly ſecundum magis ponitur propter intellectum. eadem etiam ſententia habetur primo cæli. tex. commen. primi. de natura ſcientia fere plurima eſt de corporibus, & cætera.

Formas non mutari de materia in materiam.

Quarto phyſicorum. commen. 17. unum enim eorum quæ ponit naturalis eſt quòd forma non ſeparatur per ſe, ſcilicet non mutatur de materia in materiam ſecundum quòd corpora mutantur de loco in locum, ſed ſeparatio eius a materia eſt corruptio. idem habet. 5. phyſi. comm. quinto, manifeſtum eſt quòd albedo eſt forma quieſcens per ſe immobilis, & qui fingit ipſam moueri non eſt loquendum cum eo in hac ſcientia.

Naturam agere propter finem.

Commentator ſecundo phyſi. comm. 74. hoc eſt maximum fundamentum huius ſcientiæ.

Formas ſpecificas habere proprias materias.

Commen. octauo phyſicorum com. quadrageſimoſexto, & ſecundo metaphyſi. commen. decimoquinto contra Auic. & colligitur hoc ex mente Ariſtote. in decimo primæ philoſophiæ. tex. commen. uigeſimoquinto. ubi habetur quòd ſi mas & fœmina ſpecie differrent non poſſent ex eodem ſpermate generari. ubi Commentator inquit, & ideo materia maris & fœminæ eſt una uniuerſaliter.

Naturam nihil fruſtra facere.

M Primo cæli. tex. com. 32. &. 3. de anima. tex. com. 45.

Naturam de poſsibilibus facere quod melius eſt.

Secundo cæli & mundi. tex. commen. 34. & in libris de animalibus ſæpe.

Naturam non facere ſaltum, id eſt de extremo ad extremũ ſine medio pertranſire.

Nono de natura animalium.

Sed reuertamur ad declarationẽ propoſitæ propoſitionis, quæ & ſi demonſtratione non indiget, tamen aliqua innuitione declarari poteſt, & ni fallor opinio Empedoclis metrice ſcribentis hoc uoluit dum protulit litem, & amicitiam eſſe principia rerum natura conſtantium. nam ut inquit Ariſto. in primo cæli & mundi in tex. com. uigeſimoſecundo. Non enim ſemel aut bis, ſed infinities oportet putare eaſdem opiniones perueniſſe ad nos, & primo meteororũ hoc idem aſſeuerat omnia natura cõſtantia excepto deo quod erat cælum ſecundum Empedoclem, conſtabant lite, & amicitia, ut aſcribit Ariſtot. ſibi in tertio primæ philoſophiæ. in tex. commento decimoquinto, & habuit ni fallor bonum intellectum. nam inductiue cõſideranti in ſingulis quæ ſunt hic patebit eſſe quaſdam pro-

prietates

A prietates currentes inter entia. dotauit enim ut inquit Plato res natura proprietatibus, elementa enim numeris ligata ſunt ut uoluit Plato, & ſecundum etiam Ariſtote. mentem ſunt in certo ordine, & menſura conſtituta. nam ex uno pugillo terræ fiunt decem aquæ, & ſic deinceps de aere reſpectu ignis, & conſiſtunt in determinato ordine, quia ordo eſt natura ſenſibilium. natura enim eſt cauſa ordinationis, ut dicitur in octauo phyſicor. tex. commento decimo quinto, & in tertio cœli & mundi. tex. commento uigeſimo quarto. unde non in quolibet loeata ſitu elementa ſal-

ADDITIO. uari poſſent. ut clare patet. * Vtriuſque actus habet minimum tempus at non excedere ſecundo cœli. text. commento trigeſimo nono, quæ dignitas inductione perſuadetur ibi unum quod quarum eſt opus eſt gratia operis, ſecundo cœli decimo ſeptimo, eſt enim dignitas, ut dicit Simplicius. currunt etiam proprietates in mineralibus, & lapidibus per quas mirabiles effectus perficiuntur. nam magnes attrahit ferrum, & non attrahit lapidem. ſimiliter reubarbarum ſepultum in milio, & caſsiam in arena, & fructus in melle conſeruari diu cernimus. aurum etiam, ut inquit Auerro. quinto colliget. capitu. uigeſimo quarto dure patitur ab igne, & tamē in uentre ſtruthionis inuenitur notabiliter diminui, & nullus eſt qui dicat hōc prouenire, quia caliditas eius ſit maior caliditate ignis, ſed eſt propter pro-

B prietatem currentem inter ea. ſanguis hirci deſtruit adamantem, non autem alios lapides. lapis ſmaragdus coitu diſſoluitur, ut dicit magnus Alber. in libro de mineralibus & lapidibus experimento fuiſſe comprobatum in Rege Vngariæ, & hoc non contingit alijs lapidibus, ſanguis etiam hirci deſtruit lapidem in renibus genitum, & tamen iſta proprietas non eſt in ſanguine humano. Vnde authoritate Hermetis, mineralibus, & uegetabilibus inſunt proprietes quæ ſi ab hominibus eſſent cognitæ poſſent homines operari quicquid per magicas conficitur artes. Et ſolertiſſimus naturæ rimator Ariſtotel. in primo de partibus animalium. capitu. quinto dicit. nullam rem adeo uilem, & paruam eſſe in natura qua non liceat inſpectare aliquid diuinum, & admiratione dignum deſcendamus parumper ad animalia. napellus coturnicibus eſt cibus, hominibus uero eſt uenenoſa medicina. helleborus turdis cibus eſt, hominibus uero nequaquam. & ita eſt etiam de qualitatibus manifeſtis. inquit enim Princeps in prima Fen primi, doctri. tertia cap. primo de complexionibus, quapropter una medicina plerunque eſt frigida humani corporis comparatione, & comparatione corporis ſcorpionis calida, & humani corporis comparatione calida, & frigida comparatione corporis ſerpentis: immo illud mirabilius contingit quòd homini ſano aliquid poteſt eſſe uenenum, & tamen laboranti poteſt eſſe ſalutaris medicina. & hoc uo-

C luit dicere Empedocles. nam Poetę ut inquit doctiſsimus Petrus noſter Grauina, plerunque ueritates phyſicas poeticis figmentis, & metaphoris tegere conſueuerunt.

Propō. 129.

Sapiens cum cognouerit naturam iuſtitiæ exiſtentem in ſubſtantia rerum, tunc cupiet ſimilari illi naturæ, & acquirere illam formam.

ALEXANDRI & Auerr. ſententia eſt in præfatione primi libri phyſicæ auſcultationis, iuſtitia, ut ſcribit Ariſtote. in quinto ethic. alia commutatiua, alia uero diſtributiua. In hoc autem eſt differentia, quia commutatiua conſiſtit in æqualitate quæ eſt ſecundum arithmeticam proportionem, ut ſi do tibi centum, teneris reſtituere præciſe centum. ſed diſtributiua conſiſtit in æqualitate quæ eſt ſecundum geometricam proportionem, quemadmodum in ciuitatibus bene legibus gubernatis qualis eſt proportio perſonæ ad perſonam, talis debet eſſe proportio dignitatis ad dignitatem, & magiſtratus ad magiſtratum, & donec iſto modo uiuitur bene ſe habet ciuitas: ſed quando hoc non ſeruatur, tunc ſunt rixæ & contentiones in ſubſtantia rerum reperitur iſta diſtributi-

Iuſtitia in duplici eſt diffe- rentia.

ADDITIO. ua iuſtitia quæ a deo originem duxit. Inquit Ariſtote. primo cæli & mundi. text. comment. 100. A primo quidem

D principio communicatum eſt eſſe, & uiuere omnibus, his quidem clarius, his uero obſcurius. & Auerro. in ſecundo cæli & mundi. commen ſexageſimo quarto inquit, quod diſtantiæ entium in hoc ſunt ualde diuerſæ. Non enim credendum eſt intelligentias in eodem ordine perfectionis eſſe collocatas, ſed eſt ibi magna latitudo, & diſtantia, & hoc etiam diuinus Dionyſius Pauli qui magnus in ſacris eloquijs fuit fidelis diſcipulus aſſeuerat in libro de cæleſti hierarchia, ſic etiam corpora cæleſtia adinuicem maxima ſunt colligata concordia, & iuſtitiæ uinculo connexa intantum quòd Philoſophus in libro de animalibus. & Commentat. in libro de ſubſtantia orbis dicunt, quòd Luna inter orbes eſt ſicut terra inter elementa. & quam bene Seuerinus Boethius illam iuſtitiam contemplatur in libr. quarto de philoſophica conſolatione Metro. 6.

¶Et a natura ut patet. 2. cæli. tex. com. 9. Natura adæquat, & facit ordinem.

Si uis celſi iura tonantis
Pura ſolers cernere mente,
Aſpice ſummi culmina cæli.
Illic iuſto fœdere rerum
Veterem ſeruant ſidera pacem.
Non ſol rutilo concitus igne
Gelidum phœbes impedit axem.
Nec quæ ſummo uertice mundi
Flectit rapidos urſa meatus,
Nunquam occiduo lota profundo
Cætera cernens ſidera mergi, E
Cupit oceano tingere flammas.
Semper uicibus temporis æquis
Veſper ſeras nunciat umbras,
Reuchitque diem lucifer almum.
Sic æternos reficit curſus
Alternus amor ſic aſtrigeris,
Bellum diſcors exulat oris.
Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida ſiccis:
Iungant fidem frigora flammis,
Pendulus ignis ſurgat in altum,
Terræque graues pondere ſidant.

Et cætera. ubi manifeſte patet mundum ſuperiorem intelligibilem atque corporeum, & hunc inferiorem in iuſtitia diſtributiua conſiſtere. ſic procedit natura ab elementis gradatim ad mineralia, & lapides: a lapidibus ad plantas, a plantis ad animalia, & ab animalibus tandem ad hominem. de quo Ariſtoteles in primo politices ita ſcribit, ut enim perfectione ſuſcepta optimum cunctorum animalium eſt homo, ita ſi alienus fiat a lege, & a iudicijs peſsimus eſt omnium animalium. Et ratio eſt, ut mihi datur cernere, quia ea quæ a natura fiunt increpanda non ſunt. Animalia autem ex naturæ inſtinctu exeunt in ſuos actus. non eſt imputandum lupo, ſi uorax ſit, nec leoni ferocitas, nec tigribus crudelitas: ſed uitia nobis imputanda ſunt, quia non ſponte natura aliquis malus naſcitur, ut inquit Plato, ſed propter malam prauamque educationem. Et Ariſtoteles in ſecundo ethicorum inquit, quòd uirtutes non ſunt nobis a natura neque præter naturam, ſed ſumus nos ad illas quidem recipiendas natura apti, perficimurque per cōſuetudinem. De iuſtitia autē ita ſcribit Philoſophus quinto ethicorum capitulo quarto. Excellentiſsima uirtutum eſſe uidetur iuſtitia, & neque Heſperus, neque Lucifer ita mirabilis, ac in prouerbio dicimus omnes ſimiliter uirtutes iuſtitiæ ineſſe, & perfecta maxime uirtus, quoniam perfectæ uirtutis eſt opus, perfecta autem quod eam habens ad alium quoque uti poteſt uirtute, non ſolum ad ſeipſum. Et beatus Auguſtinus in ſermone quodam de iuſtitia inquit, tolle iuſtitiam a regnis, quid ſunt regna niſi aperta latrocinia?

Secūdo Ethi. cap. 1.

Cum igitur Sereniſsime Princeps ſapientia polleas, naturam iuſtitię quæ rariſsima eſt in terris hac tempeſtate amplectere, & excole ſicut incepiſti, eris enim in numero heroum, & ſola phœnix in hoc regno uirtutum omnium, cui me plurimum commendo.

Et

Et ſic finem imponere conſtitui huic operi, in quo ſi quid dixerim quòd Chriſtianæ religioni aduerſari uidet, illud recitando opiniones Philoſophorum, unuſquiſq; me dixiſſe certo ſciat. in his, & in omnibus alijs ſcriptis meis, ſemper me ſubmitto iudicio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. nihil enim adeo mirabile dicitur de diuinis rebus quod ſapiens credere non debeat, ut inquit Pythagoras. Compleui autem hoc opus Neapoli Anno Domini Milleſimo quingẽteſimo uigeſimotertio, dum ſcientiam diuinam publico ſtipendio legerem apud ſanctum Laurentium ſub regimine Reuerendi patris fratris Antonini de Antoroſa de Neapoli, cui ego plurimum debeo.

F I N I S.

VENETIIS,
Apud Vincentium Valgriſium.
M D LXIIII.